

จริยธรรมสื่อ Media Ethics

คณะที่ปรึกษา

ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
ประธานสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
ประธานมูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย
ผู้อำนวยการบริหารสถาบันอิศรา
นายกสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
นายกสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์

คณะผู้จัดทำ : คณะกรรมการศูนย์ศึกษาจริยธรรมสื่อมวลชน

รองศาสตราจารย์ ดร.ตรุณี หิรัญรักษ์	ประธาน
ปฎิวัติ วลีชาติ	กรรมการ
ดร.สุรศักดิ์ จิรวาสตรมิ่งคล	กรรมการ
พิมพ์ชญา ทิพย์ธรรมรัตน์	กรรมการ
กนกพร ประสิทธิ์ผล	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท	กรรมการ
ดร.มานะ ตริยภาวิวัฒน์	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.บุบผา เมฆศรีทองคำ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรษัญ คุรุจิต	กรรมการ
รองศาสตราจารย์อังธิดา ลิ้มปี่ปัทมปาณี	กรรมการ
ดร.ชญัสรา อรนพ ณ อยุธยา	กรรมการ
ธาม เชื้อสถาปนศิริ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุบผา บุญสมสุข	กรรมการและเลขานุการ

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

จริยธรรมสื่อ (Media Ethics)

ISBN	:	978-616-91412-3-5
บรรณาธิการ	:	รองศาสตราจารย์ ดร.ตรุณี หิรัญรักษ์
พิมพ์ครั้งแรก	:	ธันวาคม 2558
จำนวน	:	1,000 เล่ม
ออกแบบรูปเล่ม	:	Digital Dog Design, kuzzdesign@gmail.com
จัดทำโดย	:	สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย
สนับสนุนโดย	:	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
ที่อยู่ในการติดต่อ	:	538/1 อาคารสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ถนนสามเสน แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300 โทรศัพท์ 02-2413905
พิมพ์ที่	:	บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด ซ.เพชรเกษม 102/2 แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร 10160

คำนำ

หนังสือ “จริยธรรมสื่อ” เกิดจากการที่นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน/นิเทศศาสตร์ และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของ “จริยธรรม” ด้านสื่อสารมวลชน ซึ่งถือเป็นหัวใจของการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ และการประกอบกิจการและอาชีพของสื่อมวลชนทุกแขนง

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมบทความรู้ ความเข้าใจ หลักแนวคิด และทฤษฎี ตลอดจนกรณีศึกษาด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในหลายด้าน หลายมิติ จริยธรรมสื่อมวลชนเป็นหัวข้อที่ทุกยุคทุกสมัยนำมาถกเถียงและหาทางออก และในหลายๆ ครั้งจะมีการร่วมมือของนักวิชาการและนักวิชาชีพด้านสื่อมวลชนที่พยายามผลักดันให้ “จริยธรรม” เป็นเรื่องที่ถูกฝ่ายจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญมากพอ หรือมากกว่าเรื่องของสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ซึ่งถือเป็นหัวใจของสื่อมวลชนในโลกประชาธิปไตย สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศเป็นสิ่งที่ทุกสังคมให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีก้าวไกลไร้พรมแดนและไร้ขอบเขต สื่อมวลชนยิ่งถูกเรียกร้องและถูกตรวจสอบด้านจริยธรรมในการประกอบอาชีพมากขึ้นและมากขึ้น

หนังสือ “จริยธรรมสื่อ” ได้รวบรวมบทเขียนของผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรม ทั้งฝ่ายวิชาการที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีผลงานด้านการเรียนการสอน งานวิจัยค้นคว้า และศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งฝ่ายวิชาชีพที่มีประสบการณ์การทำงานด้านสื่อและจริยธรรมมานาน ตลอดจนกรณีศึกษาด้านจริยธรรมของสื่อ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจด้านจริยธรรมสื่อมวลชนได้เป็นอย่างดี

นอกจากจะให้ความรู้ ความเข้าใจหลักแนวคิดและทฤษฎีแล้ว หนังสือเล่มนี้ยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักวิชาการผู้สอนทางด้านจริยธรรมสื่อมวลชน โดยตัวอย่างของกรณีศึกษาด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนในเล่มนี้ จะเป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เพื่อประกอบความเข้าใจในหลายระดับ และสำหรับผู้สนใจและต้องการศึกษาหาความรู้ด้านจริยธรรมสื่อ หนังสือเล่มนี้จะให้ความรู้ ความเข้าใจ และช่วยผลักดันให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกับ “จริยธรรม” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสื่อมวลชนในสังคมไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ดรณี หิรัญรักษ์
ประธานศูนย์ศึกษาจริยธรรมสื่อมวลชน
สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย

สารบัญ

คำนำ	
รองศาสตราจารย์ ดร.ดรุณี หิรัญรักษ์	3
หลักจริยธรรมของสื่อมวลชน	
ศาสตราจารย์กิตติคุณ สุกัญญา สุตบรรทัด	7
จริยธรรมกับการปฏิรูปสื่อมวลชน	
มานิจ สุขสมจิตร	33
กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ : แนวคิดและการประยุกต์ใช้	
รองศาสตราจารย์ ดร.บุปผา เมฆศรีทองคำ	43
หลักจริยธรรมสื่อ ทางเลือกที่ไม่ง่าย	
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ	73
คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อสารมวลชน	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุปผา บุญสมสุข	99
ปัญหาอุปสรรคของการใช้จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน และทางสร้างสรรค์ความเป็นไปได้	
รองศาสตราจารย์อังฉิตา ลิ้มปัทมปาณี	139
จริยธรรมสื่อออนไลน์	
ชวรงค์ ลิ้มปัทมปาณี	167

สารบัญ (ต่อ)

ปัญหาจริยธรรมยุคสื่อใหม่

ธาม เชื้อสถาปนศิริ _____ 177

กรณีศึกษาจริยธรรมสื่อ

บรรยงค์ สุวรรณผ่อง

ปวิวัติ วสิขชาติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุปผา บุญสมสุข _____ 215

จริยธรรมของสื่อมวลชนท้องถิ่น

รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ นำเจริญ

อาจารย์สิริกานต์ สุวรรณผู

ธีรมล บัวงาม _____ 241

จริยธรรมสื่อในสถานการณ์ความขัดแย้ง

และการสร้างสันติภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลักษณ์กมล จำกมล _____ 267

จริยธรรมสื่อมวลชนอาเซียน

รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท _____ 293

หลักจริยธรรมของสื่อมวลชน

ศาสตราจารย์กิตติคุณ สุภิญญา สุดบรรทัด*

1. พื้นฐานความคิด เสรีภาพ และจริยธรรม

1.1 ความหมาย¹

คำว่า จริยธรรม (ethics) มาจากคำในภาษากรีกว่า ethos ซึ่งหมายถึงบุคลิกภาพ หรือสิ่งที่คนดีประพฤติปฏิบัติเพื่อจะได้มีบุคลิกภาพที่ดี แต่โดยทั่วไปแล้ว จริยธรรมจะมีพื้นฐานทางด้านปรัชญาที่ว่าด้วยการตัดสินใจของมนุษย์ที่จะเลือกระหว่างความดี กับความชั่ว คำว่า ศีลธรรม (Morality) มาจากภาษาละตินว่า mores ซึ่งหมายถึงวิธีการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ ดังนั้น morality จึงมีความหมายถึงประเพณีปฏิบัติที่สังคมให้ความยอมรับ หรือหมายถึงการปรับใช้จริยธรรมในชีวิตจริงนั่นเอง

อาจจะกล่าวถึงความแตกต่างระหว่าง ethics กับ morality ได้ว่า ethics หมายถึงพฤติกรรมที่สร้างขึ้นจากส่วนสมอง ส่วนศีลธรรมหมายถึงพฤติกรรมที่สร้างขึ้นจากใจที่เคารพบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่ตนยกย่อง หรือหมายถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่ตนสร้างขึ้นตามธรรมเนียมประเพณีนั่นเอง

นั่นคือ ethics หมายถึงพฤติกรรมที่ผ่านการคิดในเชิงศีลธรรมหรือปรัชญา เช่นการขบคิดปัญหาทางศีลธรรม หรือการตัดสินใจปัญหาที่เกี่ยวข้องด้วยศีลธรรม เกี่ยวเนื่องกับพันธกรณีอันเราพึงปฏิบัติต่อสังคมหรือต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นสิ่งที่เราควรจะต้องกระทำเพื่อให้โลกนี้ดีขึ้น จริยธรรมนำมาซึ่งหลักปฏิบัติที่ใครจะนำไปประพฤติตามก็ได้หรือไม่ประพฤติก็ได้ แตกต่างจากกฎหมายที่ใครไม่ประพฤติตามก็จะถูกลงโทษ

แบล็ค สตีล และบาร์นีย์² กล่าวว่า คำว่า ethics, จากคำว่า ethos ในภาษากรีก หมายถึงคุณลักษณะของบุคคล หรือลักษณะการกระทำของเขาที่ทำให้เขาเป็นคนดี จริยธรรมเป็นปรัชญาแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงศีลธรรม หรือคิดปัญหาทางศีลธรรม หรือตัดสินใจเชิงศีลธรรม เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ “ต้องทำ(เพราะเป็นหน้าที่)” หรือ “ควรทำ” เรามีพันธะอย่างไรหรือไม่ต่อเพื่อนมนุษย์ เราควรจะทำอย่างไรเพื่อให้โลกนี้ดีขึ้น นี่คือนสิ่งที่เราเรียกว่า “ปฏิบัติการเชิงจริยธรรม”(Doing Ethics)

แบล็ค สตีล และบาร์นีย์ ยังกล่าวต่อไปว่า Doing Ethics เป็นศิลปะในการคิดอย่างมีเหตุผลมันคือ “ศิลปะ” และ “ทักษะ” ที่เทียบได้กับงานเขียนชั้นเลิศ การถ่ายภาพยอดเยี่ยม เป็นสิ่งที่ต้องศึกษาเรียนรู้และต้องผ่านการพัฒนา ปฏิบัติการเชิงจริยธรรมคือการคิดอย่างมีเหตุผล มีหลักการ และมีความคงเส้นคงวาไม่บิด

*ภาควิชาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹หลักการจริยธรรมสื่อมวลชนในบทความนี้ ส่วนหนึ่งพัฒนาจากเอกสารประกอบการสอนวิชาจริยธรรมหนังสือพิมพ์ สำหรับนิสิตปริญญาโท ภาควิชาการหนังสือพิมพ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 2540 และปรับปรุงตลอดมา

²Black, steel, Barney: Doing Ethics in Journalism, Allyn & Bacon, 1995.

ผ่านไปได้ง่ายๆ ปฏิบัติการเชิงจริยธรรมของสื่อมวลชนก็คือการที่เขาสามารถรักษาหน้าที่ของการเสนอความ
จริงไว้ได้และในขณะเดียวกันก็ส่งผลร้ายต่อแหล่งข่าวหรือผู้บริโภคน้อยที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้ ปฏิบัติการทาง
จริยธรรมจึงเป็นความรับผิดชอบของบุคคล เป็น “วารสารศาสตร์ ยอดเยี่ยม” ที่ทุกคนต้องปฏิบัติ ซึ่งในการ
กระทำเช่นนั้นทำให้เขาสร้างคุณูปการอันใหญ่หลวงแก่สังคม

และเนื่องจากวิธีคิดและตัดสินใจของคนไม่เหมือนกันจึงไม่มีคำตอบใดเป็นที่สุดและทำให้กระบวนการ
ทางจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ไม่มีวันจบ

จริยธรรมมีความหมายที่ผูกพันกับกรอบทางศาสนา การเมือง และสังคม โดยการชิงของใจและ
สมองที่ผูกพันกับกรอบดังกล่าว และเนื่องจากเป็นการทำงานของใจและสมองซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล
ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวว่า “รากฐานของจริยธรรมไม่สามารถเขียนออกมาเป็นภาษามนุษย์ได้” (“The essence of
ethics can never be codified”)

ในทัศนะของ เบลซีและแซตวิก³ จริยธรรมไม่ใช่เป็นแต่เพียงหลักจรรยาบรรณ (codes of conduct)
ไม่ใช่เป็นแต่เพียงบทบัญญัติ หรือประกาศิตให้คนทำตาม แต่จริยธรรมเป็นเรื่องของหลักการที่จะช่วยชี้ว่า
พฤติกรรมอันใดถูก พฤติกรรมอันใดผิด หลักการเหล่านี้มีรากฐานอยู่บนทฤษฎี ซึ่งผู้ใช้อาจนำไปประยุกต์ใช้
ด้วยมโนสำนึกที่บริสุทธิ์ยุติธรรม จริยธรรมมิใช่กฎเกณฑ์ที่ตายตัวที่เราสามารถไปท่องจำเอาได้ แต่จริยธรรม
เป็นเรื่องที่มนุษย์แสวงหา ได้เลียง เพื่อหาข้อยุติตามควรแก่กรณี เป็นเช่นนี้ไปไม่มีที่สิ้นสุด การคิดด้วย
เหตุผลและการโต้แย้งแบบประชาธิปไตยเป็นจุดที่สร้างความแตกต่างระหว่างหลักจริยธรรม กับกฎที่ถูกบังคับ
ใช้แบบตายตัว

เบลซีและแซตวิก ยังอ้างโจนาธาน โกลเวอร์ (Jonathan Glover) ที่กล่าวว่า หลักการจริยธรรมนั้น
เปรียบได้กับทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ผู้มีอำนาจสามารถนำมาบังคับใช้ได้ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถ
ค้นพบได้ด้วยการใช้เหตุผลและประสบการณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สับสน ต่อเนื่อง และไม่มีวันสิ้นสุด
ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นเรื่องของ การคิด และสำนึก ของแต่ละบุคคล ในอันที่จะพิจารณาตัดสินใจด้วยตัวเองว่า
สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด และสิ่งที่ยอมรับกันโดยมากก็คือการตัดสินใจดังกล่าวต้องวางอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล
และประสบการณ์ ไม่มีการตัดสินใจใดที่ตายตัว การตัดสินใจของคนไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน แต่สามารถแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์กันได้ เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างโปร่งใสและอธิบายได้

จริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับสมองและใจซึ่งอยู่ในส่วนลึก เพราะคำตอบเกี่ยวกับความถูกต้องนั้นยังสะท้อน
ออกมาจากใจด้วย ดังนั้นจึงเกิดคำถามว่า **จิตวิญญาณสื่อมวลชน** ซึ่งไม่ใช่คำที่สร้างขึ้นมาอย่างลอยๆ แต่เป็น
เป็นคำที่สะท้อนความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่สูงกว่าสิ่งมีชีวิตอื่นใด เนื่องจากความสามารถในการคิดเชิงศีลธรรม

³Andrew Belsey & Ruth Chadwick, *Ethical Issues in Journalism and the Media*, London and New York, 1992, p.10

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพกับจริยธรรม

เสรีภาพของสื่อมวลชน คือผลผลิตของการต่อสู้อย่างหนักหนาสาหฺระหว่างระบอบอำนาจนิยมกับประชาชนในโลกตะวันตก ในปี ค.ศ.1440 โจฮานน์ กูเทินเบิร์ก ประดิษฐ์แท่นพิมพ์ชนิดหมุนขึ้นนั้น ทำให้สามารถผลิตสิ่งพิมพ์ได้ครั้งละจำนวนมากๆ เป็นการค้นพบที่สำคัญยิ่งในวงการสื่อสารมวลชน เพราะทำให้ความรู้กระจายออกไปจากวัดและวังไปสู่สาธารณะ

แต่ก่อน สามัญชนน้อยนักที่จะมีการศึกษา สิ่งพิมพ์ทำให้ข่าวสารและความรู้ “รั่วไหล” ไปสู่ประชาชน ให้ได้รู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วรรณคดี การเมืองการปกครอง และศาสนา ข่าวสารและความรู้ได้เปิดโลกทัศน์อันกว้างขวาง ประชาชนได้เรียนรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศอื่นจากหนังสือข่าวที่พัฒนาจากการเขียนด้วยมือเป็นฉบับตีพิมพ์ ในห้วงเวลาแห่งศตวรรษที่ 17 ความเห็นที่ขัดแย้งต้องการได้สื่อเป็นตัวเผยแพร่หรือแม้กระทั่งปลุกเร้าทัศนคติของเพื่อนร่วมชาติก็คือความเห็นที่ขัดแย้งทางด้านศาสนาและการเมือง การนำเสนอของหนังสือพิมพ์สั้นสะท้อนอำนาจของศาสนจักรและอาณาจักรอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ในขณะที่เดียวกัน ก็ปลุกเร้าความตระหนงในความยิ่งใหญ่ของชาติ เพราะสอดคล้องกับสถานการณ์ของการค้นพบดินแดนใหม่และการล่าอาณานิคมของยุโรป ประชาชนทุกชนชั้นล้วนกระหายใคร่รู้เรื่องของนักเดินทาง อยากจะรู้ว่าการเดินทางกลับมาของพ่อค้าเที่ยวนี้จะมีสินค้าที่มีค่าอะไรบ้างจากเอเชียและแอฟริกา และใคร่รู้ความสำเร็จในการแผ่อิทธิพลของชาติตน สิ่งพิมพ์กลายเป็นพาหนะนำข่าวสารใหม่ๆ ไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง

ในศตวรรษที่ 18 สื่อหนังสือพิมพ์ถูกนำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางศาสนา การพาณิชย์ และการให้ข่าวสาร ความรู้ สามัญชนมีการศึกษามากขึ้น พวกเขากำลังไม่ยินยอมต่อการกดขี่ของผู้ปกครอง การลงโทษอย่างรุนแรงจากฝ่ายอาณาจักร ไม่ว่าจะเป็นการแขวนคอ ตัดคอ ด้วยข้อหากบฏ หรือการลงโทษจองจำและยึดหรือทุบทำลายแท่นพิมพ์ ทำให้เหล่าชนผู้ใคร่แสดงความเห็นเหล่านี้ต้องหลบลงใต้ดินและออกสิ่งพิมพ์ใต้ดิน ที่เรียกว่า underground press ยิ่งถูกบีบบังคับมากเพียงไรการตอบโต้ก็รุนแรงมากขึ้นเพียงนั้น คนเหล่านี้มองเห็นว่า “เสรีภาพ” คือสิ่งที่พวกเขาและสังคมของเขาต้องการอย่างที่สุด คำว่า “เสรีภาพ” แผ่กระจายไปทั่วยุโรป นักคิดนักเขียนล้วนเรียกร้องเสรีภาพ เรียกร้องการปกครองโดยมวลชน และอธิปไตยเป็นของมวลชน

ตลอดกระบวนการเช่นนี้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นเครื่องมือในการแสดงความเห็น เป็นเครื่องมือในการสะท้อนความต้องการของสาธารณะ บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์จึงถูกกำหนดขึ้นโดยธรรมชาตินับตั้งแต่บัดนั้น หนังสือพิมพ์ต้องเป็นตัวแทนของสาธารณะ ต้องทำเพื่อสาธารณะ แต่หนังสือพิมพ์จะปฏิบัติหน้าที่เช่นนั้นได้ก็ต้องมี “เสรีภาพ” เสียก่อน

เสรีภาพจึงกลายเป็นลมหายใจ กลายเป็นกลไกหลักของวิถีประชาธิปไตย เป็นจิตวิญญาณของหนังสือพิมพ์ (Spirit of Journalism) นับแต่นั้นมา เพราะด้วยเสรีภาพเท่านั้นที่สื่อมวลชนจะสามารถสนองประโยชน์สาธารณะ เป็นสุนัขเฝ้าบ้าน เป็นชนนุกที่ไหวไปตามลม และเป็นปากเสียงของประชาชนได้ในจิตวิญญาณของสื่อมวลชนจึงมีเนื้อหาของจริยธรรมหลอมรวมอยู่ในนั้นแล้วเพราะเกี่ยวเนื่องถึงภาระปฏิบัติ

อันยึดถือกันแล้วว่าดีงาม แต่ในขณะที่เดียวกัน จิตวิญญูณก็เป็นหัวใจของจริยธรรมด้วย สื่อมวลชนที่ไร้จิตวิญญูณคือสื่อมวลชนที่ไม่เคยมุ่งหวังจะสนองประโยชน์สาธารณะ ไม่มีวิญญูณของการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ

1.3 พื้นฐานความคิดของเสรีภาพ : มนุษย์ เสรีภาพ และความจริง

ในการทำความเข้าใจกับแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพยังจะต้องเข้าใจทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ดังต่อไปนี้
มนุษย์

เนื่องจากสามัญชนเคยถูกกดขี่มาก่อน ตกเป็นทาส ถูกกระทำเหมือนไร้คุณค่า ไร้ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มนุษย์จึงถูกนิยามขึ้นมาใหม่ คราวนี้ มนุษย์ถูกนิยามว่า มีมันสมอง ทำให้มีคุณสมบัติที่แตกต่างจากสัตว์ เพราะมนุษย์มีความสามารถในการคิด และนี่คือสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีศักดิ์ศรี ดังนั้นสมองคือที่มาแห่งศักดิ์ศรี ของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ถูกยกมาตรฐานให้สูงส่งดังนี้แล้ว อะไรที่เกี่ยวกับมนุษย์ก็ดูเหมือนว่าจะดีไปหมดมนุษย์เป็นคนดี มีเจตนาธรรมอันดีงาม (Good Will) อยู่ในจิตใจ เมื่อมนุษย์ดี มนุษย์ก็ต้องไม่หลอกใคร และประการสำคัญที่สุดคือต้องไม่หลอกตัวเองด้วย เรื่องของความหลอกลวง จึงเป็นสิ่งที่ “รับไม่ได้” ไม่ว่าจะเป็นการหลอกผู้อื่น หรือหลอกตัวเองก็ตาม ยุคแห่งศิลปวิทยาการ (Enlightenment) ถือเป็นยุคแห่งแสงสว่างที่จะเข้ามาขับไล่ความมืด ไล่ปีศาจคือความหลอกลวงออกไป หนังสือพิมพ์ให้ความรู้ ความรู้คือแสงสว่าง ขับไล่ความเลวร้ายต่างๆในสังคมให้ลบล้างไปได้ มันเป็นแนวคิดที่วางระเบียบใหม่ให้แก่โลก (New World Order) ของยุคอดีต

เสรีภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริง (Truth)

เมื่อสังคมตะวันตกต้องปฏิวัติตนเองอย่างถอนรากถอนโคน แปรเปลี่ยนจากยุคมืดเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ คำถามที่ต้องการคำตอบก็คือว่าสังคมอย่างใหม่จะก้าวไปสู่เป้าหมายใด นอกจากการประดิษฐ์เครื่องจักร ถนนหนทาง เมืองใหญ่ โรงงาน อารูสปั่น เรือกลไฟ ตลอดทั้งเครื่องบำรุงบำเรอความสุขนานาประการชาติตะวันตกยังจำเป็นต้องประกอบสร้างสังคมใหม่ที่ดีกว่าเดิม

ในโลกนี้จะต้องมีความจริงอยู่ที่ไหนสักแห่ง ความจริงที่ถูกค้นพบแล้วนั้นคือคำตอบซึ่งเป็นกุญแจนำไปสู่ความสุขในบั้นปลาย แต่ทั้งสังคมจะไม่สามารถแสวงหาความจริงได้หากว่าประชาชนไม่มีข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นจะต้องให้มีคนกลุ่มหนึ่งมาเป็นผู้ป้อนข้อมูลข่าวสาร หรือสิ่งที่เป็นกลไกไปสู่ความจริง หรืออาจจะเป็นความจริงในตัวของมันเองไปสู่ประชาชน คนกลุ่มนั้นก็คือผู้ออกหนังสือข่าว ที่เรียกว่าหนังสือข่าวก็เพราะในยุคเริ่มต้นนั้น สื่อสิ่งพิมพ์ยังเป็นแค่หนังสือบอกข่าวหน้าสองหน้าที่ถูกตีพิมพ์ เป็นอุตสาหกรรมในครอบครัว ยังไม่มีรูปแบบเฉพาะที่เราได้เห็นอยู่ในทุกวันนี้ แม้กระนั้นมันก็มีพลังอย่างมหาศาลจนกระทั่งคนทั้งหลายมองเห็นคุณค่าของเป็นอาวุธแห่งข่าวสาร

หนังสือข่าวพัฒนาตัวเองขึ้นมาเรื่อยๆ จนกลายเป็นหนังสือพิมพ์ที่บอกเล่าข่าวสารตามกำหนดเวลา มีนักข่าวที่แสวงหาความจริงอย่างขะมักเขม้นเพื่อรายงานเหตุการณ์ต่อประชาชน แต่เนื่องจากว่าความจริงนั้นมักจะถูกเก็บซ่อนโดยผู้มีอำนาจ สังคมจึงให้อำนาจแก่หนังสือพิมพ์ในการที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสารหรือความจริง (Right to Information) เพื่อสนองสิทธิที่จะรู้ความจริง (Right to Know) ของประชาชน จิตวิญญูณของ

หนังสือพิมพ์จึงครอบคลุมบริบททั้งรูปธรรมและนามธรรม ครอบคลุมทั้งกระดาษที่พิมพ์ข่าวสาร และความละเอียดอ่อนของมโนสำนึกทางบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

หลายศตวรรษที่ผ่านมา สิ่งหนึ่งที่มนุษย์แสวงหาก็คือ “ความจริง” เชื่อกันว่า “ความจริง” นี้คือการค้นพบครั้งยิ่งใหญ่ที่จะทำให้สังคมมีความสุข เพราะผู้ที่สามารถสร้างโลกให้ดีขึ้น (to make the world a better place) ก็คือมนุษย์นั่นเอง ความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ที่จะแสวงหา “ความจริง” ก็คือทัศนะที่เชื่อในความเลิศของมนุษย์ในยุคแห่งความสำเร็จทางวิทยาศาสตร์ เป็นความเชื่อที่มนุษย์มีสติปัญญามากพอที่จะบรรลุถึงความจริงบางอย่างที่จะทำให้สังคมมีความสุขขึ้นมาได้ ความหวังอย่างใหม่บังเกิดขึ้นว่า หากมนุษย์สามารถแลกเปลี่ยนข่าวสารกันได้อย่างอิสระเสรี หากความเห็นที่ถูกต่อสู้กับความเห็นที่ผิดอย่างยุติธรรม เมื่อนั้นความเห็นที่ถูกจะได้รับการรับชัชชณะ นั่นก็คือ ในท้ายที่สุดมนุษย์ก็จะสามารถค้นพบคำตอบแห่งชีวิต ดังนั้น เสรีภาพจึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะนำไปสู่เป้าหมายก็คือสมบูรณ์ภาพในท้ายที่สุด

มนุษย์ผู้มีเสรีในที่นี้ หมายถึงมนุษย์ผู้มีอิสระในการใช้สมองตัดสินปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง สมองของมนุษย์จะนำไปสู่การแสวงหาความจริงด้วยวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ จนกระทั่งค้นพบความจริงที่ทุกคนปรารถนา ในขณะเดียวกัน จิตวิญญาณแห่งความดีงามที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนก็จะคอยกำกับดูแลมนุษย์ให้อยู่ในกรอบของจริยธรรม และนี่คือศักดิ์ศรีแห่งการเกิดมาเป็นมนุษย์ และนี่คือความหมายที่แท้จริงแห่งมนุษย์ผู้มีเสรี ซึ่งจะเห็นได้ว่า คำว่าเสรีภาพจะมีจริยธรรมกำกับอยู่ด้วยทั้งสิ้น **“จริยธรรม” มีความหมายที่โดดเด่น เพราะมันมีหัวใจคือจิตวิญญาณของสื่อมวลชน** มีมโนสำนึกแห่งการรู้ดีรู้ชั่ว ผู้ไม่รู้ดีรู้ชั่วย่อมเป็นเพียงคนที่ไร้วิญญาณ เพราะเขาจะไม่แตกต่างจากเครื่องจักรแห่งยุคอุตสาหกรรมที่หมุนไปเพื่อผลประโยชน์แต่ประการใด

1.4 เสรีภาพ กับการแทรกแซงสื่อ

แนวคิดเชิงปรัชญาของสื่อมวลชนซึ่งมีต้นรากมาจากตะวันตก ครั้นแพร่กระจายมาสู่สยามยุคต้นรัตนโกสินทร์ก็เกิดความไม่ลงรอยรอย ทัศนะเสรีภาพในการเสนอข่าวสารและความเห็นวิพากษ์วิจารณ์ค่อนข้างขัดแย้งกับธรรมเนียมเชื่อฟังผู้ใหญ่ แต่สังคมไทยก็พยายามปรับตัวตลอดมา ปัญหาที่พบได้เสมอก็คือ ทัศนะเสรีภาพและจริยธรรมซึ่งโดยหลักการแล้วต้องผูกเงื่อนเดียวกันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ แต่หลายครั้งสื่อมวลชนที่เรียกร้องเสรีภาพก็ไม่สามารถยืนยันในความรับผิดชอบของตนต่อสังคมและการแสวงหาความจริง นำมาซึ่งความพยายามแทรกแซงสื่อโดยอ้างว่าสื่อไม่รับผิดชอบ

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐบาลที่อ้างตัวว่าเป็นประชาธิปไตยได้เข้าควบคุมสื่อหลายต่อหลายครั้ง รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการเซ็นเซอร์ออกกระเปียบให้เจ้าของหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวสารการเมืองมีทุนสำหรับดำเนินการไม่ต่ำกว่าห้าหมื่นบาท มีการกวาดล้างนักหนังสือพิมพ์เช่นในปี 2495 หลังขบถสันติภาพมีการจับกุมนักหนังสือพิมพ์ครั้งใหญ่ สั่งการให้สื่อมวลชน (วิทยุ หนังสือพิมพ์) โฆษณานโยบายรัฐบาลและกดดันฝ่ายตรงข้าม รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ใช้วิธีไม่แตกต่างกัน

แต่หลังจากนั้นเมื่อบ้านเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น การควบคุมสื่อโดยตรงเช่นการกวาดล้าง

จับกุมหรือการเซ็นเซอร์ทำได้ยาก ก็เปลี่ยนเป็นการแทรกแซงทั้งโดยตรงและทางอ้อม เช่นการส่งจดหมายขอความร่วมมือ หรือแทรกแซงสื่อผ่านงบประมาณ หรือแม้กระทั่งการให้สัมปทานเช่นกรณีไอทีวี นอกจากการแทรกแซงโดยรัฐแล้ว ยังอาจถูกแทรกแซงโดยทุนผ่านการสั่งการเชิงนโยบายของเจ้าของสื่อ หรือการโฆษณาจากบริษัทร้านค้า ในยุคทุนนิยมที่สื่อแข่งขันกันอย่างหนัก ความจำเป็นที่จะต้องหากำไรทำให้สื่อเสนอเนื้อหาที่บ้ายเบน ไม่ถูกถ่วง และครอบคลุมทุกระดับชั้นในสังคมอย่างที่ควรจะเป็น

1.5 ฐานันดร 4

จะเห็นได้ว่า เสรีภาพและจริยธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกันโดยแยกออกจากกันไม่ได้ เสรีภาพมิได้หมายถึงอิสระที่จะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบหรืออิทธิทธิทางข่าวสารเหนือบุคคลอื่น

ฐานันดร 4 มิใช่การยกระดับชั้นทางสังคมของสื่อให้เหนือคนอื่น แต่ที่จริงคำๆนี้ถูกใช้โดยเอ็ดมันด์ เบิร์ก (Edmund Burke) เพื่อแสดงให้เห็นอำนาจและอิทธิพลของสื่อในอังกฤษในศตวรรษที่ 18 เป็นคำกล่าวที่เฉพาะเจาะจงของเขาระหว่างการอภิปรายของเขาในสภาเมื่อ ค.ศ.1787 ในระหว่างที่การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยเป็นไปอย่างเข้มข้น และหนังสือพิมพ์เป็นแหล่งข่าวที่สำคัญที่สุดในขณะนั้น รัฐสภาอังกฤษขณะนั้นมีอยู่ 3 ฐานันดรคือ นักบวช เป็นพฤติสภาจิตวิญญาณ (The Lords Spiritual), พฤติสภาโปรตเกล้าฯ (the Lord Temporal), และผู้แทนราษฎร (the Commons)⁴ หนังสือพิมพ์ถูกนักการเมืองยกให้เป็นฐานันดรที่ 4 เพราะมีบทบาทสูงในการให้ข่าวสารแก่ชนทุกชั้นในขณะนั้น อีกทั้งยังเป็นสื่อเดียวที่มีบทบาทในการร่วมต่อสู้เพื่อเสรีภาพและความเสมอภาคทางสังคมอย่างยาวนาน ค่ายกย่องนี้จึงสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ของสื่อเพื่อสังคม และศักดิ์ศรีของสื่อที่แท้จริง มิได้หมายความว่าจำเป็นต้องมีบุคคลใดมายกย่อง แต่สัมพันธ์กับการใช้เสรีภาพเพื่อสังคมโดยไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใด

2. มุมมองของจริยธรรม

2.1 มุมมองทางสังคม

โลกนี้มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา สภาพสังคมก็มีความเปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยีและประดิษฐ์กรรมต่างๆ ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น สื่อมวลชนยุคของเอ็ดมันด์ เบิร์ก มีเพียงสิ่งพิมพ์ สังคมก็ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน แต่เมื่อมาถึงศตวรรษที่ 21 สื่อมีความหลากหลายมากจน คำว่าสื่อมวลชนคำเดียวอาจไม่ครอบคลุมสื่อทั้งหมดที่ประชาชนกำลังใช้อยู่ เส้นกั้นพรมแดนของประเทศไม่อาจกีดกั้นการติดต่อของประชาคมโลก ทำให้

⁴The Lord Spiritual+The Lord Temporal+the Commons+the Press

The Lords Spiritual are 26 senior bishops of the Church of England .The Lords Temporal make up the rest of the membership; of these, the majority are appointed by the Monarch on the advice of the Prime Minister. The House of Commons is the lower house of Parliament and referred to as “the Commons“ .

ข้อมูลข่าวสารไหลบ่าไปทั่วอย่างล้นทะลัก มันทำให้หลักการบางอย่างเริ่มสูญเสียความหมาย และแม้ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการปัญหาความไร้ระเบียบนี้ แต่ก็เป็นสิ่งที่มนุษยทุกคนต้องตระหนักรู้และหาแนวทางสร้างระบบที่ดีที่สุดมาใช้ต่อไป

2.1.1 หลักการแห่งสังคมประชาธิปไตยกับการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปสู่ยุคหลังสมัยใหม่

อาจกล่าวได้ว่า ทักษะเสรีภาพเกิดขึ้นในขณะที่มีคนกลุ่มหนึ่งในโลกนี้ถูกกดขี่จนต้องต่อสู้เพื่อเสรีภาพ ทาสคือผู้ไม่มีโอกาสคิดและตัดสินใจใดๆ ได้เลย ทุกอย่างขึ้นอยู่กับผู้เป็นนายทั้งสิ้น มนุษย์ถูกกดลงไปให้ต่ำกว่าชั้นของความเป็นมนุษย์ ทำให้เกิดการต่อสู้ที่ยาวนานในโลกตะวันตก ชัยชนะของระบอบประชาธิปไตยทำให้ผู้คนได้ชีวิตอิสระและศักดิ์ศรีกลับคืนมา เป็นศักดิ์ศรีของคนที่มีมันสมองสามารถเข้าใจและตัดสินใจปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเองสิ่งที่พวกเขาต้องการที่สุดจึงได้แก่ “ความจริง” เพื่อนำไปประกอบสร้างการตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับตนและสังคมนั่นเอง

ความเชื่อดังกล่าวทำให้ศตวรรษที่ 18-20 เป็นยุคแห่งการต่อสู้เพื่อธำรงรักษาเสรีภาพแห่งระบอบประชาธิปไตย แนวคิดสื่อเสรีพุ่งเป้าไปยังศูนย์กลางแห่งอำนาจในบ้านเมืองนั่นก็คือรัฐบาล เสรีภาพที่สำคัญที่สุดคือ เสรีภาพในทางการเมืองหนังสือพิมพ์ต้องคอยจับจ้องมองดูรัฐบาลที่มีอำนาจมาก ทักษะ “ผู้ใดมีอำนาจผู้นั้นจะเสพติดในอำนาจ และมีแนวโน้มจะส่งมอบอำนาจให้มากขึ้น” ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องเป็นหูเป็นตาแทนประชาชนคอยตรวจสอบรัฐบาลไม่ให้ทรยศต่อประชาชน

ทักษะนี้เชื่อว่า รัฐบาลระบบตัวแทนจะคงอยู่ไม่ได้ นอกเสียจากว่าจะได้สร้างเงื่อนไขให้ประชาชนได้รับรู้ ว่า รัฐบาลกำลังทำอะไรอยู่ หรือกำลังคิดจะไม่ทำอะไร หรือแม้กระทั่งกำลังวางแผนที่จะทำอะไร ทั้งนี้ ก็เพราะว่า ผู้ใดก็ตามเมื่อมีอำนาจแล้วก็มักมีแนวโน้มที่จะเอาอำนาจไปใช้ทางมิชอบ แม้สื่อมวลชนจะไม่สามารถไปหยุดยั้งรัฐบาลได้โดยตรง แต่สื่อก็สามารถเอาความไปบอกประชาชนซึ่งมีอำนาจที่จะโค่นล้มรัฐบาลได้ ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องตระหนักรู้อยู่ตลอดเวลาว่าตนถูกเฝ้าระวังโดยสื่อ จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อประชาชนทั้งหมด⁵

ทักษะเช่นนี้หมุนโลกยุคประชาธิปไตยเคลื่อนที่ไป สื่อมวลชนซึ่งเริ่มต้นด้วยหนังสือพิมพ์และตามมาด้วยวิทยุโทรทัศน์และสื่ออื่นๆ ได้ปฏิบัติภาระหน้าที่เช่นนี้โดยเคร่งครัด ทักษะเสรีนิยมไหลผ่านกระบวนการทาง

⁵Louis W.Hodges, *Defining Press Responsibility, in Responsible Journalism, Deni Elliot, ed. : Representative government cannot exist unless provision is made for the governed to know what their governors are doing, are not doing, and are contemplating doing. The power tends to corrupt. Although the press cannot itself prevent the corruption of office, it can inform the people who have the power to do so. The press serves to give notice to centers of power (governmental, economic, social) that they are being watched and will be held accountable by the people.*

วัฒนธรรมจากตะวันตกมาสู่ตะวันออก สยามประเทศนับแต่ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นได้รับทัศนคติเสรีภาพเช่นนี้ มาอย่างไม่ราบรื่นนัก เนื่องจากความขัดแย้งในรูปแบบการปกครองและวิถีการดำเนินชีวิตแบบจารีตประเพณี แม้กระนั้นคำว่าเสรีภาพก็ได้ถูกปลูกฝังอยู่ในจิตใจของสื่อมวลชน และดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดมา

ครั้นเวลากาลผ่านไป ยุคสมัยใหม่ (Modernism) เริ่มรุ่งโรย สื่อหลากหลายชนิดส่งข่าวสารเข้าสู่ประชาชนจน หลากหลั่น เริ่มมีผู้ตั้งคำถามเกี่ยวกับหลักการที่เคยยึดถือมาแต่เดิม เกิดยุค “หลังสมัยใหม่” (Post-Modernism) ที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับ “มหาวาทกรรม” หรือ “อภิมหาพรรณนา” (Meta-Narratives) หรือ “นิยาย” เพื่อ ครอบงำสังคมเช่นพรรณนาเรื่องยุคสมัยใหม่ประชาธิปไตยยุคแสงสว่างว่า เป็นเพียงชุดความจริงที่คนสร้างขึ้น มันอาจจะใช้ได้ดีในยุคหนึ่งแต่ก่อปัญหาในอีกยุคหนึ่ง เช่นความเชื่อเกี่ยวกับ “ความจริง” ซึ่งในศตวรรษที่ 21 มีหลากหลาย เพราะใครก็สามารถสร้างความจริงของตัวเองขึ้นมาได้ หรือเลือกเข้าถึงเฉพาะความจริงที่ตนเชื่อ เนื่องจากมีความจริงหลากหลายอยู่ในเครือข่ายโซเชียล (Social Network) ความจริงจึงขึ้นอยู่กับว่าเป็นความจริงของใคร เช่นเดียวกับ “ความเป็นกลาง” ว่าเป็นความเป็นกลางของใคร สังคมที่แตกกระจายเป็นชิ้นๆ แบ่ง มนุษย์ออกเป็นส่วนๆ ซึ่งสัญจรไปมาระหว่างกลุ่มต่างๆ เกือบไม่มีอะไรที่เหมือนกับศตวรรษที่ 18 อันเป็นต้นตอ สำคัญของวารสารศาสตร์เลย จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมจึงอาจต้องวางหลักใหม่ที่มีใช้การแสวงหา “The truth, and nothing but the truth” เท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของการแบ่งปัน (sharing) ความจริงที่มี หลากหลายเหล่านั้นเพื่อร่วมกัน (cooperate) สร้างสรรค์สังคมที่ความแตกต่างสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ

สื่อใหม่ได้พลิกระบบสื่อสารมวลชนไปสู่ภูมิทัศน์ใหม่ที่โลกไม่เคยเห็นมาก่อน สื่อมวลชนที่เคยผูกขาด ประตุแห่งข่าวสารและมีอำนาจจากการเป็นนายประตุที่จะปล่อยให้ข่าวสารชนิดใดผ่านไปก็ได้ กลับต้องเผชิญ สภาวะที่สังคมเกิดประตุหลายบาน ทั้งสื่อออนไลน์และสื่อดิจิทัลเกิดขึ้นมากมาย เนื้อหาของสื่อก็หลากหลาย ทำให้ประชาชนสามารถเลือกใช้ได้ตามใจชอบ

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริโภคสื่อ (Consumer) กลบกลายเป็นผู้ใช้สื่อ (User/Producer) เสียเอง พวกเขาคิด เขียน แลกเปลี่ยนเรื่องราวต่างๆ ระหว่างกันได้ตลอดโดยไม่คำนึงถึงเวลาและสถานที่ อุบัติเหตุบนท้องถนนถูก จับภาพโดยประชาชนที่เดินผ่านไปโดยไม่ต้องรอการมาถึงของผู้สื่อข่าว โลกมองเห็นพฤติกรรมทั้งที่ดิงามและ โหดเหี้ยมที่มนุษย์กระทำต่อกันในอีกซีกโลกหนึ่ง ในด้านหนึ่งมันสร้างความชินชาต่อความรุนแรง แต่อีกด้าน หนึ่งมนุษย์ได้เข้าถึงบทเรียนแห่งความจริงที่มีหลากหลายโดยไม่จำเป็นต้องรอการตัดสินจากนายประตุ

2.1.2 ก้อนหิน กับน้ำ⁶ และการรู้เท่าทันสื่อ

ก้อนหิน เป็นอุปมาอุปไมยให้ยุคสื่อมวลชนที่ดูแข็งกระด้าง ไม่ว่าจะเป็นแท่นพิมพ์ กล้องถ่ายภาพ

⁶ศ.กิตติคุณ สุภิญญา สุดบรรทัด “บทความ วิถีจิตจริยธรรมสื่อและทางออกของประเทศไทย” เสนอ ในการสัมมนาวิถีจิตจริยธรรมและทางออกของประเทศไทย จัดโดย สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน 20 มิถุนายน 2557

กล้องโทรทัศน์ โรงพิมพ์และสถานีวิทยุโทรทัศน์ดูใหญ่โต เทอะทะ หนาหนัก ส่วนน้ำ แทนสื่อยุคใหม่ที่ผสมกันระหว่างสื่อจารีต สื่อมวลชน และสื่อใหม่แห่งยุคสารสนเทศ ภาพ เสียง และตัวหนังสือ เหมือนหยดน้ำที่ไหลลงไหลไปบนกระแสน้ำเชี่ยวกรากของซูเปอร์ไฮเวย์ทางข่าวสาร ยากต่อการจับต้อง ควบคุม มันแพร่ไปทุกทิศทาง ทั้งเปิดเผยและยอกย้อน มันทำให้ระบบการสื่อสารทั้งหมดเปลี่ยนไป การทำความเข้าใจกับสื่อโดยอาศัยทฤษฎีและแนวคิดเดิมจึงยากจะตอบปัญหาใดๆได้

การเกิดสื่อใหม่ทำให้สถานะแห่ง “น้ำ” เข้ามามาแทนที่ “ก้อนหิน” ข้อมูลข่าวสารไหลลงไหลไปทุกทิศทุกทางในลักษณะของการต่อเชื่อม (connectivity) สังคมเข้าด้วยกันที่เราเรียกว่า ออนไลน์ โซเชียล มีเดีย (Online Social Media) สื่อยุคเก่ามีความแข็งกระด้าง ใหญ่โต และเทอะทะ แต่สื่อยุคใหม่มีรูปลักษณ์ขนาดเล็ก ผู้คนมากมายเข้ามาสู่พื้นที่แห่งการสื่อสารในลักษณะของ “การไร้ตัวตน” (anonymity) ที่สามารถเปลี่ยนไปมาได้ในร่างของ “อวตาร” (Avatar) พวกเขากลายเป็นกระแสน้ำที่เปลี่ยนแปลงรูปร่างไปได้เรื่อยๆ เดียวใช้สื่อออนไลน์นั้นเดียวเปลี่ยนเป็นสื่ออีกอันนี้ ไหลไปในกระแสโลกออนไลน์อันเชี่ยวกราก หากเจอปัญหาก็มุดเข้าไปแอบซ่อนใต้กองหินและซอกตลิ่ง ด้วยวิธีนี้ ปัญหาหน้าเน่าก็เกิดขึ้น

เมื่อประตูแคบๆ ของข่าวสารผ่านสื่อมวลชนถูกเจาะให้เปิดกว้าง ข้อมูลทั้งหลายก็ไม่สามารถชี้ชัดได้ว่า อะไรคือความจริง และอะไรคือความเท็จ ใครคือพระเอก ใครคือผู้ร้าย เพราะแต่ละกลุ่มต่างก็มีชุดความจริงของตน พวกเขาเล่าเรื่องที่หลากหลาย ใช้อินเทอร์เน็ตที่เชื่อมร้อยอย่างเป็นหนึ่งเดียวกับโทรศัพท์มือถือ สถานีวิทยุชุมชน และโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม พลเมืองแห่งโลกเครือข่ายสังคมออนไลน์แยกย่อย เข้าถึงแหล่งข่าวที่ตนอยากจะเข้า เข้าไปในเว็บที่ต้องรสนิยมและอัธยาศัย อัจฉริยออนไลน์เหล่านี้ไม่มีฐานวิชาชีพ ไม่มีคำปฏิญาณ ไม่มีฐานพันธะต่อสังคม ถ้าจะว่ากันจริงๆแล้ว ยังไม่มีใครรู้แน่ว่าจะจัดการกับพวกเขาอย่างไรดี พวกเขามีมากไหลลงไหลไปทั้งบนผิวน้ำและใต้น้ำ

วารสารศาสตร์ยุคใหม่ที่ว่าคล้าย “น้ำ” นั้น มีลักษณะพิเศษคือ

- 1) เป็น “แนวราบ” หมายความว่าประชาชนมีส่วนร่วมหรือเป็นเครือข่าย (Participatory or Network Journalism) ผู้คนนับล้านๆ เข้ามามาก่อกว้างขวางในโลกออนไลน์แผ่ขยายไหลออกไปอย่างกว้างขวาง
- 2) เป็นวารสารศาสตร์พลเมือง (Citizen Journalism) คือผู้คนหลากหลายอาชีพสามารถเข้ามาใช้สื่อออนไลน์นี้ได้ เป็นผู้ผลิตสื่อได้
- 3) เป็นวารสารศาสตร์สื่อผสม (Convergence Journalism) หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ที่เคยแยกออกจากกัน กลับผสมผสานกันในสื่อเดียวเช่นสมาร์ต โฟน
- 4) เป็นวารสารศาสตร์หลายรูปแบบข้อมูล (Data Journalism) ใช้ทั้งข้อเขียน ภาพ กราฟิก วิดีทัศน์
- 5) ใช้แหล่งข่าวหลากหลาย (Crowdsourcing) สมัครเล่น ยึดหยุ่น หลายแง่มุม สลับซับซ้อน

ปัญหาสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์

ประเทศไทยมีผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตจำนวนมาก แต่ความสามารถในการใช้สื่อกลับไม่ได้บังชี้จิตสำนึก รับผิดชอบนัก เห็นได้จากภาพการประกอบอาชญากรรมที่น่าสะพรึงกลัว ภาพลามกอนาจาร และพฤติกรรม ฉ้อฉลและเป็นอันตรายระบาดไปทั่วเครือข่าย ยิ่งไปกว่านั้นความแตกต่างทางความคิดและความเชื่อยังทำให้เกิดวาทกรรมอันตรายที่เรียกว่า วาทกรรมเกลียดชัง (Hate Speech) มีการแยกพวกแยกกลุ่มแล้วโจมตีใส่ร้ายกันอย่างรุนแรงที่เรียกว่า “การล่าแม่มด”

ความเกลียดชังนี้ไล่ระดับไปตั้งแต่การนำภาพ หรือชื่อของเหยื่อมาโพสต์ พร้อมให้ชื่อ ที่อยู่ ที่ทำงาน พฤติกรรม บุคลิก พร้อมกับเรียกร้องให้สมาชิกในกลุ่ม ใช้กระบวนการทางสังคมกดดันให้ผู้นั้นรู้สึกผิด หากเป็นผู้มีชื่อเสียง ก็หาทางทำลายด้วยวิธีต่างๆ วาทกรรมเกลียดชังที่รุนแรงที่สุดมาจากการเหยียดผิว เพศ เผ่าพันธุ์ และศาสนา เทคโนโลยีเอื้ออำนวยให้เกิด “ความจริง” ที่ไม่จริง หรือมายาคติโดยอาศัยโปรแกรมการตัดต่อที่แนบเนียน การกระทำเช่นนี้ทำให้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์เองสูญเสียความน่าเชื่อถือและเป็นเหตุให้เกิดมาตรการควบคุมทางกฎหมายตามมา

ปัญหาจริยธรรมทางการเมืองในยุคสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ สรุปได้ว่า มีปัญหาจาก

ก. ความไม่รับผิดชอบ สื่อที่เข้ามาใช้เครือข่ายไม่จำเป็นต้องใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อวิชาชีพเท่ากับที่ตนต้องทำกับสื่อมวลชน ยิ่งพวกเขาไม่ใช่สื่อมวลชนยิ่งดูเหมือนจะไม่ต้องรับผิดชอบต่ออะไรเลย

ข. ลักษณะพิเศษของเทคโนโลยีเข้ามาครอบงำความคิดของมนุษย์ให้เลื่อนไหลไปตามกิเลส มันเอื้อให้เกิดการปลอมตัวเข้าสู่โลกไซเบอร์ เอื้อให้เกิดการคัดลอก ปลอมแปลง หลอกหลวง ให้อาย ยั่วยุ แล้วเข้าถึงผู้รับสารได้อย่างกว้างขวาง ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมได้แก่ความชั่วร้ายที่กลายเป็นเรื่องปกติ เกิดความแตกแยก ผลกระทบต่อสื่อได้แก่ ความไม่ไว้วางใจสื่อ

ค. พลังที่เชื่อมต่อกันระหว่างโลกไซเบอร์กับโลกกายภาพ ทำให้ข่าวสารแพร่ไปอย่างรวดเร็วเหมือนการแพร่กระจายของไวรัสไปบนคลื่นน้ำ

ง. การสลายตัวของก้อนหิน ได้แก่ “ความจริง” “ความเป็นกลาง” และความเชื่อมั่นต่อสื่อมวลชน

2.1.3 โรงเรียนของสังคม และสมบัติอันมีค่าของสื่อมวลชน

การเกิดของสื่อออนไลน์สร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางสังคม ด้วยเหตุของการพลิก “ผู้บริโภค” (Consumer) ไปสู่ “ผู้ใช้สื่อ” (User) ในขณะเดียวกัน ในอดีต ประชาชนเป็นเพียงผู้รับสารที่อ่อนแอ ตกเป็นเบี้ยล่างให้สื่อเป็นผู้กระทำการในนามประชาชน การสื่อสารจึงมีลักษณะจากบนลงล่าง แต่เมื่อเกิดสื่อใหม่ผู้รับสารกลายเป็นผู้ส่งสารด้วย สื่อเสียอีกที่มักนำประเด็นจากออนไลน์สู่ออฟไลน์ หากมองในทางบวก อำนาจของประชาชนมีมากขึ้น แต่ในทางลบ ประชาชนซึ่งก็คือมนุษย์ที่มีกิเลสเช่นกัน ก็อาจนำอำนาจนั้นไปใช้ในทางมิชอบซึ่งจะทำให้เกิดมลพิษทางสังคมอย่างกว้างขวาง การกำกับดูแลสื่อจึงมีความจำเป็น ทั้งโดยกำกับดูแลโดยตรงด้วยตัวกันเอง และการกำกับดูแลโดยภาคประชาชน ทั้งนี้ ต้องระวังรักษาเสรีภาพของสื่อมวลชน

เอาไว้เพราะนั่นคือแก่นของความเป็นสื่อ

ระบบทุนนิยมสร้างความฟุ้งเฟ้อทางวัตถุ และทำให้สื่อมุ่งแต่ขายเนื้อหาเพื่อค้ำกำไรเป็นส่วนใหญ่ ในโลกออนไลน์เต็มไปด้วยการหลอกลวงและการว่าร้าย ในสังคมที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายและแตกแยกเช่นนี้สิ่งที่ต้องการก็คือบทบาทใหม่ของสื่อในการเชื่อมร้อยส่วนต่างๆ ในสังคมเข้าด้วยกัน แต่การจะเชื่อมร้อยกันได้ก่อนอื่นต้องมีความศรัทธา และความไว้วางใจซึ่งกันและกันเสียก่อน หลายปีที่ผ่านมาสื่อตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องของความเสื่อมถอยทางจริยธรรม อันเป็นเหตุให้สื่อหมดคุณค่าในฐานะเป็นสื่อเพื่อประชาชน ที่ต้องมีความเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชนเป็นสมบัติอันมีค่าของตน

บทบาทของสื่อมวลชนที่เน้นเรื่องการเป็นกระบอกสะท้อนสังคม และปลุกเร้าให้คนตื่นตัวในเหตุการณ์ต่างๆ จึงต้องนำกลับมาทบทวนใหม่ ยังมีอีกหน้าที่หนึ่งที่สื่อให้ความสำคัญเพียงเล็กน้อย นั่นคือหน้าที่ในการเป็นสมองให้สังคมเพื่อสร้างสังคมอุดมปัญญาและสันติภาพ **หมายความว่าสื่อต้องเป็นนักสื่อสารที่ดี คือฟังมาก อ่านมาก ดูมาก คิดมาก วิเคราะห์มาก ตั้งคำถามมาก ตอบคำถามมาก สร้างสรรค์มาก และถ่ายทอดมากในฐานะครู** นั่นคือบทบาทหน้าที่ของสื่อในการเป็น **โรงเรียนของสังคม** เปิดห้องเรียนทั่วประเทศ บอกกล่าวเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น และปลุกพลังของประชาชนในการเป็นผู้นำความเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง สื่อสร้างสรรค์ยังจุดประกายความเป็นนักสื่อสารให้แก่พลเมืองทุกคน คือทำให้พวกเขาฟังมาก อ่านมาก ดูมาก คิดมาก วิเคราะห์มาก ตั้งคำถามมาก ตอบคำถามมาก สร้างสรรค์มาก และมีความสามารถในการถ่ายทอด นั่นคือการสร้างพลเมืองที่มีปัญญา และสื่อเองก็จะได้สมบัติอันมีค่ามหาศาล นั่นคือความเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชน

ทั้งนี้ กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ขั้นพื้นฐาน ได้แก่การสร้างกรอบคิดใหม่ที่เอื้ออำนวยต่อการรวมพลังสร้างชาติ นั่นคือการเลิกคิดแบบแยกส่วน และหันมาคิดแบบบูรณาการว่าทุกคนล้วนเป็นนักสื่อสารทั้งสิ้น⁷ จะถูกบ่มเพาะมาอย่างไรก็สามารถคิดบนกระบวนทัศน์แห่งความเท่าเทียมกันได้ และเป็นการคิดแบบกายและจิตประสานกัน คือใช้สมองบนจิตวิญญาณแห่งความระลึกถึงเพื่อนมนุษย์ ในยุคที่ระบบการสื่อสารมีความสลับซับซ้อน มีแต่การระลึกรู้ในบทบาทของกระบวนทัศน์ใหม่นี้เท่านั้นที่จะสร้างสันติสุขในสังคมได้

2.2 มุมมองทางศีลธรรม

ศีลธรรม อาจหมายถึงหลักศาสนา หรืออาจหมายถึงหลักแห่งความดีงามที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น เช่น พลาโตกล่าวถึงธรรมะ 4 ประการ อันมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน ดังนี้

ก. ความรอบคอบ (prudence)

ข. ความรู้จักประมาณ (temperance)

⁷ข้อเสนอการปฏิรูปประเทศของสภาปฏิรูปแห่งชาติ เรื่อง “โรงเรียนของสังคม” เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2558 ณ ห้องประชุมโรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ ราชประสงค์ กรุงเทพมหานคร

ค.ความกล้าหาญ (courage)

ง.ความยุติธรรม (justice)

หรือหลักมนุษยนิยมได้แก่

ก.สิทธิมนุษยชน

ข.สิทธิที่จะมีเสรีภาพ (Right to Freedom)

ค.เสรีภาพในการพูด

แต่ในหลักการแห่งความดีงามของสื่อ นั้น อาจผสมผสานกันได้ระหว่างปรัชญาหลักสูงสุดทางศาสนา จริยธรรมของสื่อมวลชน เนื่องจากก่อกำเนิดในยุโรปจึงถูกสอดผสานกับศาสนาคริสต์ เช่นการหยั่งรากแห่งความดีงามไปสู่กันบึงแห่งจิตใจที่ศรัทธาในพระเจ้า และความเชื่อว่าพระเจ้าสร้างมนุษย์ให้เท่าเทียมกัน

ในแต่ละประเทศที่นับถือศาสนาต่างกัน ก็สามารถตราหลักจรรยาบรรณของตนได้ โดยคำนึงถึงหลักที่เป็นสากลกับสภาพตามความเหมาะสมของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ เช่น ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2510 สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้ตราจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์ไทยไว้ดังต่อไปนี้

1) ความรับผิดชอบ ได้แก่การรับผิดชอบต่อผลประโยชน์อันชอบธรรมของปัจเจกชน สถาบัน ประเทศชาติ ศาสนาและราชบัลลังก์ ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ “กิจจญาณ”

2) ความมีเสรีภาพ ได้แก่เสรีภาพที่มีความรู้สึกรับผิดชอบกำกับ ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ “ปรารถนา” หรือ “ธรรมาธิปไตย”

3) ความเป็นไท ได้แก่ความไม่ตกเป็นทาสของใครทั้งกายและจิตใจ จะโดยอามิสสินจ้างอื่นใด ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือความไม่ยอมตกเป็นทาสของ “อกุศลมูล”

4) ความจริงใจ ได้แก่ความไม่มีเจตนาบิดเบือน ผิดพลาดต้องรีบแก้ไข ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ “สังขะ”

5) ความเที่ยงธรรม ได้แก่ความไม่ลำเอียง หรือความไม่เข้าใครออกใคร ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ความไม่มีอคติ 4 ประการ หมายถึง “ฉันทาคติ” ลำเอียงเพราะรัก “โทสาคติ” ลำเอียงเพราะชัง “โมหาคติ” ลำเอียงเพราะหลง และ “ภยากติ” ลำเอียงเพราะกลัว

6) ความมีใจเป็นนักกีฬา ได้แก่การปฏิบัติอันดีงาม ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ “สุปฏิบัติ”

7) ความมีมารยาท ได้แก่การใช้ภาษา และภาพที่ไม่หยาบโลน หรือส่อไปในทางดั่งกล่าว ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ “โสเจยยะ” หรือ “อาจารย์สมบัติ”

นอกจากหลักกรรมทางศาสนาแล้ว หลักการศาสนาสตวรรษยังสามารถอ้างอิงกับบรรทัดฐานทางสังคมเช่นของไทย หนังสือเรื่อง **สมบัติของผู้ดี**^๑ ของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมที่จำต้องมีกฎกติกา มรรยาทมีหลักการประพฤติปฏิบัติตนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของใจเขา-ใจเรา ข้อปฏิบัติเหล่านี้เป็นมาตรฐานทางสังคมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เสมอในทุกยุคเป็นการขัดเกลาตนให้มีระเบียบวินัย มีทัศนคติที่ดีต่อกัน เมตตากรุณาต่อกัน มีหิริโอตตัมปะทีจะไม้อารัดเอาเปรียบแทนความโกรธเกลียดหยาบคายต่อกัน เพราะผู้มีจิตใจดีย่อมสะท้อนออกมาในรูปของจริยามรรยาทความละมุนละไม นุ่มนวล ตรงข้ามกับความกักขะ หยาบคาย ทำอะไรตามอำเภอใจ ซึ่งย่อมไม่เป็นที่ยินดีคบหาหรือแม้แต่พบเห็นเข้าใกล้ของบุคคลทั่วไป

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงกายจรिया วจิริยา และมโนจรिया ในทางกายจะเห็นได้ถึงความไม่สมควรในการละลาบละล้งเข้าไปในเรื่องส่วนตัวของผู้อื่น และต้องแสดงอาการเคารพต่อผู้ใหญ่ ในทางวาจา ต้องไม่พูดโกหก หยาบคาย ส่อเสียดยุยง ทะเลาะวิวาท คำทอ สร้างความเจ็บช้ำน้ำใจแก่ผู้อื่น ในทางใจ ต้องมีใจนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ ไม่มีจิตริษยามุ่งร้ายต่อผู้อื่น หน้าไหว้หลังหลอก ต้องเที่ยงตรง และละเอียดรอบคอบ

แน่นอนว่าหลักคิดของตะวันตกและตะวันออกไม่สามารถหลอมเป็นเนื้อเดียวกันได้ อีกทั้งบางข้อมีความขัดแย้งกันด้วย เช่น หลักการวิพากษ์วิจารณ์ผู้ปกครอง มักขัดแย้งกับหลักการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ สื่อมวลชนต้องการเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ผู้ปกครองอยากให้บริการที่ต้องตกเป็นเป้าในการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งบางครั้งก้าวร้าวรุนแรงและไม่ชอบด้วยเหตุผล ทำให้สังคมไทยเกิดการปิ่นเกลียวอยู่บ่อยๆ ในระหว่างรัฐกับสื่อ

หลักคิดในทางศีลธรรมของสื่อมักเกี่ยวข้องกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสาธารณะ อันเนื่องมาจากการทำงานของตนตามหน้าที่ ด้านหนึ่งสื่อต้องทำตามหน้าที่ แต่ถ้าการกระทำนั้นสร้างผลกระทบที่เลวร้ายสื่อควรจะทำอย่างไร สื่อต้องคิดว่าจะชั่งระหว่างมาตรการทั้งสองฝ่ายนี้ได้อย่างไร ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นเรื่องของการคิดเชิงศีลธรรมเพราะเกี่ยวข้องกับใจที่มุ่งหวังในความดีงาม

2.3 มุมมองทางวิชาชีพ: บทบาทและความรับผิดชอบของสื่อมวลชน (Press Responsibility)

2.3.1 บทบาทในด้านการศึกษา

สังคมที่ประชาชนสามารถปกครองตัวเองได้นั้น จะต้องเป็นสังคมที่พลเมืองได้รับการศึกษา ไม่ว่าจะ เป็นภาคบังคับและไม่บังคับ ผ่านโรงเรียน ห้องสมุด วัด และรัฐบาล หมายความว่า การศึกษานั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ แต่อาจจะเป็นการศึกษาผ่านสื่อมวลชนผ่านกระแสข่าวสารสาธารณะที่หลากหลาย ประชาชนที่ “รู้” นั้น ไม่จำเป็นต้องรู้จากหนังสือเรียน เพราะเขาอาจจะรู้

^๑**สมบัติของผู้ดี** ผู้เรียบเรียง เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ผู้จัดทำคำอธิบายเพิ่มเติม ม.ล.ป๋อง มาลากุล 2503 ผู้ตรวจทาน นายสุชีพ ปุญญานุภาพ อ้างจากสุภัญญา สุตบรรทัด **ปาฐวาทิ 50 ปี นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** **ชุดนิเทศศาสตร์แห่งอนาคต เรื่อง ความดีงามในกระแสธารนิเทศศาสตร์แห่งอนาคต** 29 มกราคม 2558 คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากข่าวสารบ้านเมือง จากความสัมพันธ์กับผู้ครอบข้าง สื่อมวลชนคือผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้เช่นนี้ W.H.Ferry ใน “Masscom as Guru”⁹ จึงยกสื่อมวลชนให้เป็น “ครู” หรือครู นั่นเอง

บทบาทในการเป็นครูของสื่อมวลชนมีสามประการ หนึ่งคือโดยให้ข่าวสารความรู้แก่ผู้รับสารอย่างกว้างขวางสอนให้ผู้คนเข้าใจเรื่องราวของโลก ชีวิต และสิ่งแวดล้อม สองคือการเติมทักษะทางปัญญาแก่สังคมอย่างไม่รู้จักจบ และสาม เปิดพื้นที่เวทีสาธารณะแห่งการอภิปรายความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์อย่างกว้างขวาง

ในด้านการให้ข่าวสารและความรู้ก็คือการให้อำนาจแก่ประชาชน เนื่องจากมีคำกล่าวที่ว่าผู้ครอบครองข่าวสารความรู้คือผู้มีอำนาจ และผู้ปกครองก็พยายามช่วงชิงอำนาจนั้นซึ่งแท้ที่จริงก็ไม่จริงยั่งยืน ด้วยเหตุว่าผู้ที่ควรเป็นเจ้าของโดยแท้จริงคือประชาชน ความเป็นเจ้าของความรู้จะช่วยให้เกิดสังคมอุดมปัญญา เพราะประชาชนทุกคนสามารถเป็นนักสื่อสารที่ดีได้ และสามารถสร้างสังคมสันติภาพได้ด้วยเหตุผล

การเติมทักษะทางปัญญา ก็คือการเติมทักษะในการเป็นนักสื่อสารที่ดีนั่นเอง ดังได้กล่าวแล้วว่าสื่อสร้างสรรค์สร้างพลเมืองที่เป็นนักสื่อสาร คือฟังมาก อ่านมาก ดูมาก คิดมาก วิเคราะห์มาก ตั้งคำถามมาก ตอบคำถามมาก สร้างสรรค์มาก และมีความสามารถในการถ่ายทอด นั่นคือการสร้างพลเมืองที่มีปัญญา โดยการให้อาวุธแห่งการสร้างตนเองให้เป็นนักสื่อสารสร้างสรรค์ เนื้อหาของสื่อที่ดีก็คือเนื้อหาที่บอกวิธีการเป็นนักสื่อสารสร้างสรรค์ให้พลเมือง เพื่อที่เขาจะได้นำอาวุธนี้ไปใช้เปลี่ยนแปลงสังคมด้วยตัวของเขาเอง

เมื่อเกิดการเปิดเวทีสาธารณะ ซึ่งสัมพันธ์กับหลักการประชาธิปไตยซึ่งกำหนดให้พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมที่เรียกว่า “เสวนาสาธารณะ” (public forum) พลเมืองก็จะเดินเข้ามาอย่างผู้มีปัญญาและผู้มีสิทธิเสรี ก็จะเกิดบรรยากาศแห่งการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Dialogue) ทั้งในสื่อหลักและสื่อออนไลน์ เป็นการสนทนาทั้งในสื่อและข้ามสื่อ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเสวนาได้เก็บเกี่ยว “ความจริง” ที่ตนค้นพบไปใช้ประโยชน์ตามความเป็นจริงในสิ่งแวดล้อมของตนได้

การเสวนาสาธารณะเป็นประโยชน์หลายประการ

ก.เสวนาสาธารณะเปิดโอกาสให้ผู้คนแสดงความเห็นโดยเสรี ว่าตนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในกรณีดังกล่าวอย่างไร ความคิดที่เหลวไหลจะถูกปรับแต่ง และช่วยกันแก้ไขให้ถูกต้อง โดยไม่มีใครครอบครองวงสนทนาแต่ผู้เดียว

ข.เสวนาสาธารณะจะช่วยใส่ชีวิตวิญญาณให้แก่ “ความจริง” ซึ่งไม่เช่นนั้นแล้วอาจจะแห้งตายเพราะไร้คนสนใจ การเสวนาจะช่วยให้ความคิดเห็นที่เป็น “ความจริง” ออกมากระโดดโลดเต้น แดกกิ่งก้านสาขา และมีชัยชนะเหนือความคิดเห็นที่เห็นพ้องต้องกันว่า “ไม่จริง”

ค. “ความจริง” บางเรื่องขาดวิน ไม่ชัดเจน การเสวนาจะช่วยให้ภาพของ “ความจริง” นั้นชัดเจนขึ้น

ง.เสวนาสาธารณะช่วยทำให้ “ความจริง” มีความหมายและมีความสำคัญ การไม่เปิดโอกาสให้แสดงความเห็นทำให้ความคิดที่แหลมคมถูกเก็บตอไว้ไม่ได้รับการแสดงออก และอาจจะถูกกลบฝังไว้เช่นนั้นตลอดกาล

⁹W.H.Ferry “Masscom as Educator” (1966)

สื่อมวลชนมีวิธีแสดงบทบาทในด้านการศึกษาหลายวิธี หนังสือพิมพ์เปิดห้องเรียนสังคมโดยผ่านภาพข่าว บทบรรณาธิการและบทความ ซึ่งไม่ถูกครอบครองด้วยความเห็นหนึ่งเดียว และผู้อ่านจะรู้สึกที่หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ กำลัง “รวมหัวกัน” ชักจูงให้ตนเชื่อในความคิดใดความคิดหนึ่งเป็นพิเศษ สื่อวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เปิดห้องเรียนผ่านรายการต่างๆ โดยนำเสนอความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของโลก และสอนทักษะการเรียนรู้ถึงความเป็นนักสื่อสารที่ดี ปลุกฝังความเป็นนักอ่าน นักเขียน นักสร้างสรรค์ นักวิจารณ์ นักประดิษฐ์ ภาพยนตร์ปลุกฝังแรงบันดาลใจในความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเผยแพร่อัตลักษณ์อันโดดเด่นของชาติออกไปทั่วโลก สื่อออนไลน์เป็นเวทีเสวนาโดยตัวของมันเองอยู่แล้ว บทบาทของสื่อในการเป็นโรงเรียนของสังคมนอกจากการผลิตสารสร้างสรรค์แล้ว ยังหมายถึงการแนะนำการรู้เท่าทันสถานการณ์ของโลกอันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และรู้เท่าทันสื่อด้วย

2.3.2 บทบาทในด้านเป็นกระจกสะท้อนสังคม

สื่อมวลชน คือกระจกที่สะท้อนหลากหลายชีวิตที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม และยังมีอิทธิพลต่อวิถีทางเดินของชีวิตเหล่านั้นด้วย สื่อมวลชนนอกจากจะมีวิญญูณในตัวของมันเองแล้ว มันยังสะท้อนให้เห็นวิญญูณของประเทศอีกด้วย

ข่าวแต่ละชิ้นที่นำเสนอในแต่ละวัน จะสะท้อนให้เห็นว่าภาพของสังคมขณะนั้นเป็นอย่างไร ข่าวสารจากหลายแหล่งจะถูกส่งมสุมความคิดอ่านของประชาชนที่ละเล็กละน้อย แล้วก่อรูปปร่ามาเป็นทัศนะโดยรวม เป็นค่านิยม เป็นความรู้สึกนึกคิด ซึ่งสื่อก็จะสะท้อนให้เห็นโดยทั่วกัน เป็นวงจรสืบต่อไปเรื่อยๆ ตราบใดที่กระแข่าวสารยังไม่ถูกปิดกั้น ข่าวสารจากสื่อมวลชนช่วยสร้างตำนานของสังคม หรือสร้างละครที่มีพลเมืองในสังคมนั้นเป็นตัวแสดง พลเมืองแสดงเองและรู้เองว่าตนกำลังเล่นบทไหนโดยรับทราบทั้งบทและโครงเรื่องจากสื่อมวลชน รู้ว่าวิญญูณของสังคมในขณะนั้นเป็นวิญญูณที่ดีหรือชั่วร้าย สิ่งเหล่านี้ทำให้สังคมนั้นดำรงอยู่ได้ ทำให้คนในสังคมเชื่อมโยงกันอยู่ได้โดยอาศัยเรื่องราวที่ปรากฏในสื่อมวลชนนั้น สังคมที่ประกอบด้วยคนหลากหลายเผ่าพันธุ์หลากหลายศาสนา จะเชื่อมโยงกันและสัมพันธ์กันได้โดยอาศัยภาพที่สื่อมวลชนสะท้อนให้เห็น แล้วคนที่หลากหลายนั้นก็นำเรื่องราวจากสื่อมวลชนไปพูด ไปเขียน ไปอภิปรายถกเถียง สร้างกฎเกณฑ์หรือสร้างองค์กรต่างๆ ขึ้นมารองรับ

กล่าวโดยสรุป สื่อมวลชนสะท้อนสังคม และสร้างสรรค์สังคมไปด้วยพร้อมกัน และสังคมก็สร้างสื่อมวลชนพร้อมกันไปด้วย

2.3.3 บทบาททางการเมือง

ประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้อันยาวนานระหว่างหนังสือพิมพ์กับรัฐบาล ทำให้ต้องมีการกำหนดภาระหน้าที่ของสื่อมวลชนในสวนที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลให้ชัดเจน ว่าสื่อมวลชนจะปล่อยให้รัฐบาลใช้อำนาจระทำการทุกอย่างตามใจชอบไม่ได้เนื่องจากว่าอำนาจนั้นเป็นสิ่งหอมหวาน เป็นสิ่งเสพติด ท่านว่าทะเลไม่มีน้ำฉันใดผู้มีอำนาจย่อมกระหายอำนาจในปริมาณที่มากขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุดฉันนั้น รัฐบาลในระบบผู้แทนจึงจะคงอยู่มิได้ หรือหากอยู่ได้ ก็จะเป็นสภาพเป็นเผด็จการทางรัฐสภา หากปราศจากสื่อกลางที่จะสะท้อนให้ผู้ถูกปกครอง ...คือประชาชน รู้ว่าผู้ปกครองกำลังทำอะไรอยู่ หรือกำลังไม่ทำอะไรอยู่ หรือกำลังมุ่งหมายที่จะทำอะไรอยู่

นั่นหมายความว่า ประชาชนจะไม่ได้รู้แต่ผลการปฏิบัติงานของรัฐบาลเท่านั้น แต่จะต้องรู้สึกเข้าไปในห่วงความคิดของรัฐบาลอีกด้วย แต่เนื่องจากประชาชนไม่สามารถเข้าไปสอดส่องรัฐบาลด้วยตนเองได้ จึงต้องมีตัวแทนทำหน้าที่นี้ คือสื่อมวลชน เราส่งสื่อไปทำหน้าที่ “เฝ้า” ให้เรา เป็นที่มาของคำว่า “หมาเฝ้าบ้าน” (Watchdog) คอยป้องกันประชาชนจากการที่จะมีโจรมาปล้นบ้าน สื่อมวลชนจึงเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญในระบบสื่อสารการเมือง ทำให้ผู้ถูกเฝ้าคือผู้บริหารต้องระวังตัว กลัวเกรงที่จะกระทำความผิด สื่อไม่มีอำนาจที่จะป้องกันการคอร์รัปชันของรัฐบาลได้ แต่สามารถวิ่งไปฟ้องประชาชนผู้มีอำนาจที่จะกระทำเช่นนั้นได้

โดยหลักการนี้ในอดีตประชาชนจึงต้องพึ่งสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก ในการที่จะให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการเลือกที่จะให้ข้อมูลแก่สาธารณะ เรียกว่า อำนาจในการเป็นนายประตูข่าวสาร (gate-keeper) ทั้งยังมีอำนาจในการเป็นสัญญาณเตือนให้รัฐบาลตระหนักว่ากำลังถูกเฝ้ามอง

อำนาจดังกล่าวนี้เป็นอำนาจในทางอ้อม แต่เป็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่ในฐานะที่สื่อมวลชนเป็น “ท่อ” ที่เชื่อมระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองในสังคมหนึ่ง บทบาททางการเมืองเช่นนี้จะขัดแย้งกับแนวคิดของสังคมอำนาจนิยมเป็นอย่างยิ่ง แต่ในการทำหน้าที่ดังกล่าวสื่อก็ต้องระวังข้อประพฤติกฎปฏิบัติของตนเองด้วย ดังที่ เพอร์รี วิจารณ์ว่า สื่อมวลชนสามารถล้มลงไปได้เพียงคนเดียวได้ทุกคนยกเว้นเพียงคนเดียวของตัวเอง

ในยุคสารสนเทศ เกมการเมืองมีผู้เล่นไปอยู่ในเวทีมากมายรวมทั้งประชาชนผู้ใช้สื่อใหม่ คนเหล่านี้เข้าไปส่ง-รับข่าวสาร แสดงความเห็นอย่างหลากหลาย มีการกดไลค์และแชร์ข่าวสารออกไปอย่างกว้างขวางซึ่งส่งผลกระทบต่อทางการเมืองโดยตรง และบั่นทอนอำนาจทางการเมืองของสื่อมวลชนให้ลดลง ปัญหาทางจริยธรรมของสื่อจึงต้องส่งทอดมายังสื่อพลเมืองด้วย และเนื่องจากพลเมืองมีจำนวนมากจึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังมาตรฐานในความเป็นสื่อให้แก่ประชาชนด้วยการปลูกฝังผ่านกระบวนการทางสังคมประภคตินั่นเอง

2.3.4 บทบาทในการประกาศและโฆษณา

เป็นบทบาทคล้ายโรงไฟฟ้า หรือองค์การโทรศัพท์ ที่ให้บริการสาธารณะ สื่อมวลชนเป็นผู้ประกาศการเกิดตาย พิธีกรรม การสังสรรค์ ของชุมชนในแต่ละวัน เป็นข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนต้องการ เพื่อที่ว่าเขาจะได้นำมาใช้เป็นข้อมูลในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ที่อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกันหรือแม้กระทั่งต่างกัน

ปัจจุบัน ประชาชนสามารถประกาศ โฆษณาตนเองได้อย่างง่ายดายผ่านเฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ไลน์ ผลก็คือเกิดการหลอกลวงขึ้นมากมายทางออนไลน์ ทำให้สังคมขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จึงยิ่งเพิ่มความจำเป็นในการสร้างพลเมืองในทุกบริบทของสังคมให้เป็นนักสื่อสารสร้างสรรค์

3. จริยธรรมกับความรับผิดชอบ :คุณค่าของการตัดสินใจของสื่อมวลชน

ระดับของความรับผิดชอบ

หลุยส์ ฮอดจ์ (Louis W.Hodge) เสนอใน Responsible Journalism ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นมี 3 ระดับคือ

3.1 ความรับผิดชอบประเภท “รับคำสั่ง” (ASSIGNED)

อาจผ่านมาตรการทางกฎหมายที่ควบคุมสื่อมวลชน สื่อมวลชนได้รับมอบหมายหน้าที่จากองค์กรที่ตนสังกัด ได้รับคำสั่งจากบรรณาธิการให้ไปหาข่าววันนั้นข่าวนั้น บรรณาธิการเองก็รู้ข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของตน นักข่าวต้องปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับขั้นของการบริหาร ทั้งหมดนี้ทำให้สื่อมีข้อจำกัดในการทำงาน ก็เพราะเหตุว่าสื่อเองก็ต้องถูกกำกับดูแลให้ใช้เสรีภาพโดยไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น

มาตรการทางกฎหมายเหล่านี้ ต้องใช้อย่างระมัดระวังที่จะไม่ไปกระทบกระเทือนหลักการแห่งเสรีภาพของสื่อมวลชน แต่เป็นไปเพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลอื่นหรือต่อสังคมในภาพรวม และป้องกันสื่อมวลชนที่ไม่มีจริยธรรม นอกจากนี้ ยังเป็นไปเพื่อรักษาระบบการสื่อสารให้เป็นไปอย่างเรียบร้อยและมีธรรมาภิบาล และดูแลให้สื่อวางเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง เช่นกฎหมายการจัดสรรคลื่นความถี่ ซึ่งถือว่าคลื่นความถี่ถือเป็นสมบัติสาธารณะที่จะต้องได้รับการจัดสรรอย่างยุติธรรม

ในประเทศไทย สื่อวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ถูกกำกับโดยรัฐเป็นส่วนใหญ่ เชื่อกันว่าวิธีนี้จะช่วยให้สื่อดีขึ้น แต่ในความเป็นจริงสื่อชนิดนี้กลับถูกใช้เป็นเครื่องมือของนักการเมืองมาหลายครั้งหลายครา ดังนั้น ความรับผิดชอบประเภทนี้จึงยังไม่สามารถแก้ปัญหาจริยธรรมของสื่อได้

ในสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีสถานการณ์ที่มีบุคคลแฝงตัวเข้าไปสร้างความเกลียดชัง หรือแสวงหาประโยชน์ส่วนตนในเครือข่ายสังคมออนไลน์ การตัดต่อ แต่งเติมภาพหรือข้อความเพื่อทำร้ายบุคคลอื่นควรถือว่าเป็นความทุจริตที่ต้องมีบทลงโทษอย่างจริงจังซึ่งในเรื่องนี้ สำหรับสื่อมวลชนโดยทั่วไปมีกฎหมายใช้บังคับอยู่แล้ว ต่อมาพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 ได้ระบุนความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และระวางโทษไว้ ซึ่งการนำไปใช้ต้องเที่ยงตรงและเป็นธรรม และยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อดิจิทัลทยอยออกตามมาอีกหลายฉบับ

3.2 ความรับผิดชอบประเภทภาระผูกพัน ซึ่งมีทั้งที่ผูกพันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Contracted : Formal and Informal)

ความรับผิดชอบประเภทภาระผูกพัน ความรับผิดชอบประเภทนี้มีกอยู่ในกรอบของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความเสมอภาคกันมากขึ้น และตกลงที่จะแลกเปลี่ยนข้อประพฤติปฏิบัติและข้อบังคับระหว่างกันจนกลายเป็นสัญญาประชาคม

สัญญานี้มีทั้งรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ถ้าเป็นทางการอาจจะต้องมีเอกสารสัญญาระหว่างกัน และเนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีความเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายจึงมีอิสระที่จะสัญญาหรือไม่ก็ได้ แต่เมื่อทำสัญญากันไปแล้วก็ต้องเป็นที่เข้าใจและยึดมั่นด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์แบบ “รับคำสั่ง” หรือ “รับสัญญา” อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ หมายถึงการยอมรับหน้าที่เชิงศีลธรรม และการยอมรับที่จะปฏิบัติและรับผิดชอบต่อผูกพันอันเกิดจากความสัมพันธ์นั้น ความรับผิดชอบในลักษณะนี้มักจะมีผลในเชิงลงโทษ เช่น ถ้านักเรียนไม่ทำการบ้าน ก็จะถูกครูลงโทษ หรือถ้าใครฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งละเมิดสัญญา ก็หมายถึงความสิ้นสภาพของสัญญา และฝ่าย A ก็จะไม่ผูกพันระของตนที่มีต่อฝ่าย B

ในสังคมประชาธิปไตย สื่อมวลชนมีความรับผิดชอบตามพันธสัญญาที่มีต่อสังคม แม้จะไม่มีเอกสารสัญญา แต่ก็มีน้ำหนักเท่ากัน สังคมเหมือนกับให้สัญญากับสื่อมวลชนว่าจะให้เสรีภาพเพื่อที่สื่อจะได้แสวงหาข้อมูลมาสนองสาธารณะ สื่อมวลชนมีข้อสัญญาอยู่สองฉบับ ฉบับหนึ่งเป็นสัญญากับองค์กรที่ตนสังกัดอยู่ และอีกฉบับหนึ่งเป็นสัญญาต่อประชาชน แต่เนื่องจากองค์กรสื่อเองก็มีพันธสัญญาต่อสาธารณะ ดังนั้นสัญญาระหว่างองค์กรกับสื่อมวลชนก็จะสะท้อนความต้องการของสาธารณะด้วย

พันธสัญญาประเภทนี้นำมาสู่การกำกับดูแลชนิดที่เรียกว่า การกำกับตัวเอง (Self-Regulation) หรือการกำกับกันเอง (Co-Regulation) เช่นสมาคมสื่อดูแลตนเอง หรือกำกับสื่อในวิชาชีพเดียวกัน รับคำร้องเรียนและตัดสินกันเองโดยไม่ยินยอมให้เกิดการแทรกแซงจากรัฐ มีการตั้งคณะกรรมการดูแลนโยบาย และรักษามาตรฐานกลางทางจริยธรรม เป็นต้น

พันธสัญญาแบบนี้ต้องอาศัยความมีคุณธรรมของสื่อ มิฉะนั้นก็จะเกิดความไม่ยุติธรรมแบบลูบหน้าปะจมูก หรือการวางเฉยต่อการละเมิดจริยธรรมที่เรียกว่าแมลงวันไม่ตอมแมลงวัน ซึ่งจะทำให้ทั้งองค์กรไม่ได้ได้รับความเชื่อถือ และบางองค์กรกลายเป็นแค่เสือกระดาษ เพราะส่งไปแล้วไม่มีใครปฏิบัติตามเนื่องจากไม่มีข้อกำหนดมายบังคับ

นอกจากนั้น ประชาชนที่รู้เท่าทันสื่อยังสามารถมีบทบาทในการกำกับดูแลสื่อให้รับผิดชอบต่อประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง การรู้เท่าทันสื่อหมายถึงความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสื่อต่อสังคม ประชาชนที่รู้เท่าทันคือประชาชนที่เข้มแข็ง และไม่ให้อยมตนเป็นเพียงผู้บริโภคที่อ่อนแอ ไหลไปตามกระแสที่สื่อปั่นแต่งขึ้น

3.3 ความรับผิดชอบประเภท “สัญญาต่อตัวเอง” (Self-Imposed Responsibility)

คนบางคนสัญญาต่อตัวเองว่าเขาจะมีความรับผิดชอบต่อใคร อย่างไร คนเช่นนั้นคือคนที่มีคุณธรรมด้วยตัวของเขาเอง โดยไม่มีใครบีบบังคับให้เขาต้องทำเช่นนั้น คนที่มีความรับผิดชอบประเภทนี้ คือคนที่ถือว่าตนเป็นคนที่มีหลักการ (a person of principle or character) การรับภาระความรับผิดชอบต่อจะแสดงให้เห็นคนทั่วไปเห็นเองว่า เขาเป็นคนเช่นไร¹⁰

สื่อมวลชนที่มีสัญญาต่อตัวเอง คือผู้ที่พัฒนามโนสำนึกของตนเองว่าเขาจะต้องทำเช่นไร เขาจะเป็นผู้สร้างมาตรฐานให้ตัวเองว่าจะมีหลักการเช่นไร และจะให้อะไรต่อสาธารณะ คนเช่นนี้จะเห็นว่า หน้าที่ของเขา มีมากกว่าหาข่าวไปส่งโรงพิมพ์ เขาจะมองภาระงานของเขาว่าเป็น “เสียงเพรียกจากสวรรค์” (“a calling” หรือ “vocatio” ในความหมายของ มาร์ติน ลูเธอร์) คล้ายกับมีพลังลึกลับผลักดันให้เขาต้องรับภาระพิเศษ

¹⁰“The reason for responding to self-imposed obligations is that one owes it to oneself to be a person of principle and character. We choose to accept responsibilities as an expression of who we are.”

เช่นนั้น พลังลึกลับนั้นมาจากไหน ก็มาจากเบื้องบน ซึ่งพวกคริสเตียนก็บอกว่ามาจากพระเจ้านั่นเอง หรือคนในศาสนาอื่นอาจจะบอกว่ามาจากสรวงสวรรค์ก็ได้ ดังนั้น จึงเป็นกระแสเดียวกับมโนสำนึก หรือแท้ที่จริงก็คือจิตวิญญาณของสื่อมวลชนนั่นเอง จิตวิญญาณนั้นจึงเป็นของขลัง เป็นของศักดิ์สิทธิ์ ที่ไม่อาจจะมองข้ามได้ ความรับผิดชอบสัมพันธ์กับจิตวิญญาณ จึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อน การบังคับด้วยกฎหมายก็ดี การสร้างพันธสัญญากับสาธารณะก็ดี เป็นเรื่องข้อตกลงภายนอก แต่ยังมีข้อตกลงภายในใจที่จะต้องผ่านการสั่งสมอบรมมาอย่างยาวนาน เพื่อให้ตนกลายเป็นนักสื่อสารที่ดี คือรู้จักรับ รู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักถามและไต่สวนหาข้อเท็จจริง และรู้จักแสดงออกด้วยการเขียน พูด แสดง สิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นขั้นสูงสุดของสื่อมวลชนหากมีหลักการเช่นนี้แล้ว แม้อกฎหมาย หรือพันธสัญญา ก็ไม่มีความจำเป็น เพราะสื่อสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹¹ เพราะรู้จักหน้าที่ของตนเอง

ในยุคสมัยของสื่อพลเมืองที่มีประชาชนจำนวนมากเข้ามาเป็นสื่อ กฎหมายยากที่จะเข้าไปดูแลได้ทั่วถึง และปริมาณมหาศาลของสื่อพลเมืองทำให้คำมั่นสัญญาทำได้ในพื้นที่จำกัด ความสำคัญเร่งด่วนของประเทศก็คือการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพด้วยการที่ทุกคนเป็นสื่อที่มีคุณภาพ เมื่อนักวิทยาศาสตร์ นักธรณีวิทยา นักกฎหมาย นักการศึกษา ศิลปิน และวิชาชีพอื่นๆ ทุกชนิดพากันยืนอยู่ในจุดที่ว่าคนแต่ละคนล้วนเป็นสื่อ พวกเขาก็จะสามารถรับ คิด วิเคราะห์ ถามและไต่สวนหาข้อเท็จจริง และแสดงออกด้วยการเขียน พูด แสดง เชิงสร้างสรรค์ นี่คือนวัตกรรมที่ทุกคนควบบุคตนเอง

แต่ระบบดังกล่าวเรียกร่องการปรับวิสัยทัศน์ที่คุ้นเคยมาแต่อดีต นำไปสู่กรอบคิดใหม่ที่จะต้องสร้างทักษะอย่างใหม่ (New Mindset/Skillset) ซึ่งต้องผ่านเข้าไปในกระบวนการการศึกษาอบรมตั้งแต่เล็กจนโต โดยมีเป้าหมายให้ทุกคนคิดอย่างเป็นบูรณาการ ไม่กักขังตนเองอยู่ในช่องเก็บของที่คับแคบของใครของมัน สร้างแต่ประโยชน์ส่วนตนจนกายอ้วนแต่ใจผอมเพราะไม่เคยคิดถึงคนอื่นเลยนอกจากตนเอง

การคิดแบบสัมพันธ์ตนเองกับสังคมภายนอก จะช่วยให้เกิดความตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเองที่จะนำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้เกิดขึ้นได้ เป็นการหยิบยื่นอำนาจเชิงสร้างสรรค์ให้แก่พลเมือง **ทำให้ทุกคนกลายเป็นนักสื่อสารสร้างสรรค์** ทำได้โดยผ่านกระบวนการสั่งสมอบรมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว คือทั้งกระบวนการรณรงค์ผ่านสื่อและสถานศึกษา ตลอดจนการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างทักษะของการคิดอย่างใหม่ที่จะสามารถควบคุมระบบสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะทุกคนต้องสัญญากับตัวเองที่จะเป็นนักสื่อสารสร้างสรรค์

¹¹ดูรายงานของคณะกรรมการร่วม สื่อสารมวลชน การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม สภาปฏิรูปแห่งชาติ 2558

4. ศิลปะแห่งจริยธรรม

ในการเป็นนักสื่อสารสร้างสรรค์นั้น อาจจะถูกกล่าวได้ว่าต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ ในด้านศาสตร์ สื่อต้องรู้แจ้งประจักษ์ในหน้าที่ของตนเอง และฝึกฝนการทำงานที่ไม่ว่าจะเป็น การเขียน การผลิต การแสดง อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านศิลป์ สื่อต้องใช้หลักการแห่งจริยธรรมที่ผ่านการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนทั้งในแง่ของเหตุ และผลกระทบในการตัดสินใจแต่ละครั้งในสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป

4.1 เสรีภาพสร้างศิลปะ

จริยธรรมเป็นของละเอียดอ่อน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยความเชื่อมั่นในหลักการและศรัทธาที่มุ่งจะ สร้างสิ่งดีงามแก่เพื่อนมนุษย์ เป็นความเชื่อมั่นในพลังเชิงสร้างสรรค์ของตนเองที่ขยายไปสู่สังคมอันกว้างใหญ่ ไพบุชาล จริยธรรมของมนุษย์จึงเป็นสิ่งสวยงาม งานของเขาเหมือนภาพวาดจากพู่กันของศิลปินชั้นเยี่ยม ย่อม เป็นที่ชื่นชมและศรัทธาของคนทั่วไป ต่างจากผู้ไร้จริยธรรมที่งานของเขาจะเต็มไปด้วยความหยาบกระด้างและ ไม่สร้างความหวังใดๆ

แต่ก็เช่นเดียวกับงานของศิลปินทั้งหลาย ที่ต้องผ่านการเรียนรู้และประสบการณ์อย่างโชกโชน เป็นการ ซึมซับจากกรณีศึกษาต่างๆ ที่ตนเคยผ่านมา ซึ่งในประสบการณ์นั้นๆ พวกเขาได้ผ่านขั้นตอนของการคิดแก้ปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้น เขาได้เรียนรู้ว่าต้องใช้หลักการใดในการนำเสนอเรื่องราวเพื่อที่ตนสามารถเสนอ “ความจริง” ที่พบเห็นได้ โดยให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายที่น้อยที่สุด เป็นรูปแบบแห่งความรับผิดชอบ ที่ตนพร้อมจะทำเช่นนั้นอีกหากเผชิญเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันเพราะเชื่อว่ามันเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด การคิดด้วยเหตุผล จิตเจตนาที่ปรารถนาดีเช่นนั้นสร้างสิ่งที่เรียกว่า “วารสารศาสตร์ยอดเยี่ยม” แก่นักสื่อสาร มวลชนจำนวนมาก

การสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ดังกล่าวเช่นนั้น ทำได้ด้วยการที่สื่อมวลชนมีเสรีภาพ เพราะ หากไร้เสรีภาพก็จะมีผู้อื่นมาคิดและตัดสินใจแทนสื่อทั้งหมด เสรีภาพจึงมีอยู่เพื่อสร้างความงดงามให้แก่สังคม มิใช่มีอยู่เพื่อสร้างอำนาจให้แก่คนกลุ่มใด

4.2 การตัดสินใจเชิงจริยธรรมเป็นศิลปะในการคิดอย่างมีเหตุผลเป็นการคิดว่า

ก.อะไรคือปัญหา

ข.การแก้ปัญหาเป็นไปตามหลักการหรือไม่

ค.การแก้ปัญหาทำให้กระทบกระเทือน หรือสร้างความเจ็บปวด(harm) ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง (stakeholders) น้อยที่สุดหรือไม่

ง.เราสามารถอธิบายเหตุผลในการแก้ปัญหาแก่สาธารณชนอย่างโปร่งใสและน่าเชื่อถือหรือไม่ และเนื่องจากวิธีคิดและตัดสินใจของคนไม่เหมือนกันจึงไม่มีคำตอบใดเป็นที่สุด และทำให้กระบวนการทางจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ไม่มีวันจบ

5. คุณค่าแห่งการตัดสินใจของสื่อมวลชน

5.1 คุณค่าของสื่อมวลชนอยู่ที่ใด

จริยธรรมเป็นเรื่องของความประพฤติที่ดีงาม แต่อะไรคือความดี? นักคิดนักเขียนในโลกนี้ได้ประมวลนิยามของความดีไว้แตกต่างกัน บางคนก็ว่า ความดีนั้น ขึ้นอยู่กับผลกระทบต่อคนอื่น บางคนก็ว่าความดีนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของความประพฤตินั้นเองที่จะบอกบ่งว่าดีหรือไม่ดี

เมื่อพูดถึงจริยธรรมของสื่อมวลชน คนไทยโดยทั่วไปมักจะพูดกันถึงผลที่ออกมาแล้ว โดยส่วนใหญ่มักจะไปพิจารณาถึงผลงานของสื่อมวลชนที่ปรากฏสู่สาธารณะว่าดี หรือไม่ดี ถูกต้องตามศีลธรรมและกฎหมายหรือไม่ถูกต้อง เรามักจะวิจารณ์การใช้ภาษา การเขียนและการรายงานข่าว การพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ การลวงลัทธิสิทธิส่วนบุคคลของสื่อมวลชน นั่นคือการพิจารณาตรงผลที่เกิดขึ้นแล้ว แต่เรามักจะไม่ได้นึกไปถึงจุดที่สำคัญที่สุด คือจุดของการตัดสินใจเลือกกระทำของสื่อมวลชน เขาทำเช่นนั้นเพราะอยากขายข่าว หรือเพราะมีอคติ หรือเพราะถูกบังคับให้ทำ หรือเพราะเขาได้เลือกทำตามหลักการที่ตนเชื่อว่าถูกต้อง ซึ่งในท้ายที่สุดผู้ตัดสินใจคนนั้นก็คือประชาชนนั่นเอง

อันที่จริงแล้ว จุดของการตัดสินใจของสื่อมวลชนนี้เป็นจุดที่สำคัญมาก เพราะมันคือตัววัดว่าสื่อผู้นั้นมีจริยธรรมหรือไม่ และเป็นคนประเภทไหน และเป็นการเน้นไปที่ตัวของ “มนุษย์” คือตัวสื่อมวลชนนั่นเอง หลักเกณฑ์ทางจริยธรรมอันเป็นพื้นฐานทางวารสารศาสตร์ ที่เรียกว่า “จริยธรรมคลาสสิก” (Classic Ethical Theories) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากโลกตะวันตก จะเน้นหลักความคิดที่จะช่วยให้สื่อมวลชนสามารถนำไปประกอบการตัดสินใจได้ มากกว่าจะเน้นที่การให้องค์กรภายนอก เช่นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาตรวจสอบและจับผิดจากผลที่ออกมาแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะมองแต่ทางด้านไม่ดี แล้วก็หาทางป้องกันความไม่ดีขึ้นด้วยการควบคุมสื่อมวลชน

จริยธรรมสากลจะเน้นที่การตัดสินใจ เพราะคุณค่าที่สำคัญที่สุดของมนุษย์อยู่ที่การใช้สมองตัดสินใจ และตรงจุดของการตัดสินใจนี้เองที่สื่อมวลชนสามารถจะเลือกได้ว่าเขาจะคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น หรือคำนึงถึงธรรมชาติของการกระทำในตัวของมันเองว่าดีหรือไม่ดี

สื่อมวลชนจึงสามารถเลือกทิศทางได้ 2 ทิศทาง ทิศทางแรกเน้นเป้าหมาย (ends) เป็นทิศทางที่เน้นผลกระทบต่อประชาชน (people-oriented) มีความเป็นอัตวิสัยมากกว่า คือจะมองไปที่ผลที่จะเกิดขึ้น เป็นการคาดคะเนด้วยตนเองเพราะผลอาจจะไม่เป็นเช่นนั้นก็ได้ ทิศทางที่ 2 เน้นวิธีการ (means) ซึ่งเป็นทิศทางที่เน้นหน้าที่ในการสะท้อนเหตุการณ์ (event-oriented) ได้แก่การมองเหตุการณ์แล้วหาวิธีจัดการกับเหตุการณ์นั้น วิธีการที่ดี และเป็นธรรม เป็นสิ่งสำคัญมากกว่าผลที่จะเกิดตามมา

แต่ไม่ว่าจะเป็นทิศทางใดก็ตาม ก็เกี่ยวข้องกับ “การเลือก” ทั้งสิ้น สื่อมวลชนสามารถเลือกที่จะเป็นอย่างไรก็ได้ แต่จะเป็นไปโดยชอบหรือไม่นั้น ประชาชนคนอ่านจะเป็นผู้ตัดสินใจ ผลการกระทำของสื่อจะเป็นตัวชี้ว่าสื่อผู้นั้นจะได้รับสมบัติอันมีค่าที่สุดนั่นคือความไว้วางใจจากประชาชนหรือไม่

5.2 การสร้างคุณค่าทางจริยธรรมอย่างเป็นขั้นตอน

ในโลกที่ภูมิทัศน์สื่อได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก มีขั้นตอนทางจริยธรรมที่ทุกคนสามารถนำไปใช้ได้ดังนี้

5.2.1 การตั้งคำถามกับตัวเอง

ความตึงตสนั้นมีป้อเกิดอันสำคัญจากการใคร่ครวญภายในตัว หรือในระดับจิตวิญญาณ ในสื่อมวลชน ต้องเผชิญปัญหาทางจริยธรรมอยู่ทุกเมื่อเชือวัน การนำเสนอภาพของผู้คนที่ทำร้ายกันอย่างรุนแรงอาจสร้างความหวาดกลัว บางคนจึงว่ามันคือพื้นที่เต็มไปด้ด้วยความเจ็บปวด ความสิ้นหวังและมองไม่เห็นอนาคต ซึ่งสื่ออาจนำไปสู่การตั้งประเด็นคำถามสำหรับตัวเองด้ว่า “นี่เรากำลังทำผิดอยู่หรือไม่?” หรือ “เราเป็นสาเหตุของปัญหาทางสังคมขณะนี้หรือไม่?” การตั้งคำถามแบบนี้เป็นการประสานตัวตนเข้ากับสังคม และตระหนักรู้ด้ว่าตัวเรากับสังคมของเรานั้นมันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การตั้งคำถามกับตัวเองคือมาตรการการกำกับดูแลตนเองโดยผู้ใช้อินเทอร์เน็ตด้วยเช่นกัน (ตนเอง คือ ผู้ใช้) เป็นการสร้างอุดมการณ์ที่จะ “ทำให้โลกนี้ด้ดีขึ้น”

5.2.2 การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์¹²

5.2.2.1 การใช้เทคโนโลยีในเชิงบวก

การคิดเชิงบวกสร้างความสำเร็จให้แก่มนุษย์ นักวิทยาศาสตร์ในโลกตะวันตกด้ศึกษาการทำงานของสมองมนุษย์ ด้พบสิ่งหนึ่งด้เรียกว่า “นิวรอน” จำนวนมากมายมหาศาล¹³ มันมีแชนด้เรียกว่า “แอบซอน” เหมือนรากต้นไม้มากมายด้ยื่นแชนไปต่อกับนิวรอนด้ด้วยกัน เมื่อเราคิดด้านลบมันจะส่งกระแสไฟฟ้าลบ เกิดเซลของความผิดหวัง เคร้งเครียด ยิงคิดผิดหวัง ซ้ำแล้วซ้ำอีก นิวรอนจะใหญ่ขึ้นจับเป็นโครงข่ายแข็งแรงทำให้คนๆ นั้นเศร้าง่าย เครียดง่าย เป็นคนเจ้าทุกข์ ทำให้เขาทำงานไม่ประสบความสำเร็จ

เป็นเรื่องที่น่าเสียดายหากสื่อใหม่ และความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ถูกนำไปใช้ในด้านลบมากเกินไป มันไปช่วยสร้างความคิด เครียด ความผิดหวัง และกระจายกระแสแห่งความเศร้างั้นไปยังทุกคนในเครือข่ายออนไลน์ คนอารมณ์ชนิดเดียวกันไปเกาะกัน เกิดการแบ่งเราแบ่งเขาทำให้สังคมแตกแยกทางความคิด แตกความสามัคคี แต่หากใช้เทคโนโลยีในทางบวกก็ด้เกิดผลในด้านตรงกันข้าม

¹²สุกัญญา สุตบรรทัด บทความ พลิกวิกฤติสื่อให้เป็นความสุข เสนอในการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรื่อง “การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมปัจจุบัน” จัดด้โดยคณะกรรมการการศึกษาและพัฒนาความรู้ทางจิตวิทยาและสังคมราชบัณฑิตยสถาน 21 สิงหาคม 2557

¹³รายการ “ต่อยอดความคิด ไซประเด็นด้ง” <http://m.youtube.com/watch?v=e9cxOoyq150> วิจัยสมองมนุษย์

5.2.2.2 การผลิตเนื้อหาสร้างสรรค์

เนื้อหาสร้างสรรค์หมายถึงเรื่องราวที่มีโครงเรื่อง มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น เพื่อแนะแนวทางการดำเนินชีวิต หรือในกรณีของสังคมที่ปราศจากความหวัง บทความ นิยาย ละคร ภาพยนตร์ ก็อาจจะถูกวางเป้าหมายให้สร้างความฝันหรือความหวังแก่นุชชชาติ เช่น เรื่องของนักธุรกิจที่ฝันถึงโครงการที่ประสบความสำเร็จ นักบรณถึงประเทศที่มั่นคงเป็นเอกภาพ นักปกครองฝันถึงสังคมที่ปราศจากการคอร์รัปชัน พ่อบ้านฝันถึงความมั่งคั่งในครอบครัว ผู้ใหญ่บ้านฝันถึงหมู่บ้านประชาธิปไตยที่ทุกคนรักใคร่สามัคคี เด็กๆ ฝันถึงรางวัลอันได้มาจากชัยชนะ และเนื่องจากหลักการที่ “ตัวตน” (Self) สัมพันธ์กับสังคม (Society) แต่ละคนจึงเชื่อมต่อกับความฝันของตนกับความสุขและสันติภาพในสังคมใหญ่ กลายเป็นสังคมที่มีความหวัง

นอกจากสื่อมวลชนแล้ว นักสื่อสารสร้างสรรค์เป็นได้ตั้งแต่รัฐบาล ครูบาอาจารย์ พ่อแม่ผู้ปกครอง และที่สำคัญที่สุดคือตัวบุคคลที่เข้าไปในเครือข่ายสังคมไม่ว่าเขาผู้นั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ หญิงหรือชาย อยู่ในอาชีพหรือสถานะสังคมใด ผู้ใหญ่มีเรื่องเล่าอยู่มากมายทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณี ส่วนผู้ด้อยอาวุโสก็เขียนนิยายในเว็บบล็อก (web blog) จนเชี่ยวชาญ พวกเขาให้ความสนใจในชีวิตสังคมออนไลน์ที่จะปรับให้เข้ากับศีลสันติภาพได้ นิยายเหล่านี้มีตัวแสดง มีพระเอก ผู้ร้าย ตัวประกอบ มีการเดินเรื่อง มีบทสนทนา มีปัญหา และการคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้น

ระบบมัลติมีเดียสามารถสร้างเนื้อหาที่โน้มน้าวใจไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดเชิงบวกได้ในขั้นสูงสุด สามารถสร้าง “ชุดความจริง” เชิงบวกหลายๆ ชุดที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชนออนไลน์ สื่ออันประกอบด้วยอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมร้อยอย่างเป็นหนึ่งเดียวกับโทรศัพท์มือถือ สถานีวิทยุชุมชน และโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมทำอะไรได้มากมาย สื่อมวลชนที่เป็นนักสื่อสารสร้างสรรค์ สามารถเปิดโรงเรียนทางสังคมสู่กระบวนทัศน์ใหม่และทักษะอย่างใหม่ที่จะกำกับจริยธรรมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพแท้จริง

5.2.2.3 การทำให้ทัศนคติประชาชนิปโตกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม

ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความมีเหตุผล (Rationality) ความซื่อสัตย์ (Honesty) ความนับถือผู้อื่น (Respect) การ “ยอมทน” รับผิดชอบต่อความแตกต่าง (Tolerance) เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่ทำให้สังคมเครือข่ายอยู่ร่วมกันได้ ในการป้องกันไม่ให้แม่น้ำเน่าทั้งสาย แต่ละคนต้องสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของมหาสมุทร จึงต้องตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น มีความนับถือผู้อื่นในฐานะเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การยอมรับความแตกต่างจะช่วยให้สังคมเดินไปได้อย่างราบรื่นโดยไม่แตกสลาย ความซื่อสัตย์ ไม่ไปปดมดเท็จ จะช่วยนำความไว้วางใจกันกลับมาสู่สังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง การนำจริยธรรมขึ้นมาเป็นวาระแห่งชาติจึงเป็นความจำเป็น

ท้ายที่สุด สื่อทุกชนิดจำเป็นต้องรับบทบาทใหม่ที่ต้องคำนึงถึงการปรับเปลี่ยนทางสังคมให้มากขึ้น โดยประสานกับกลไกใหญ่ของชาติคือการศึกษา และศิลปวัฒนธรรมที่จะสร้างอัตลักษณ์ของไทยให้โดดเด่นสายตาชาวโลก¹⁴ ถึงเวลาที่เราจะได้ใคร่ครวญถึงการแก้ปัญหาด้วยหลักคิดใหม่ เป็นวิธีคิดที่เอาตัวเองไปยืนอยู่ในที่ของคนอื่นอย่างผู้มีปัญญา สามารถขยายตัวตนของตนไปสู่การรับผิดชอบสังคมทั้งหมดอีกทั้งสำนึกว่าตนเป็นผู้นำของการเปลี่ยนแปลง หลักวารสารศาสตร์แต่โบราณมีคุณค่ามหาศาลแต่อาจมีบางส่วนที่ต้องปรับเปลี่ยน ต้องทำความรู้จักกับมันและใช้มันอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม หลักการแห่งเสรีภาพบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมจะต้องคงอยู่ เพื่อสร้างพลเมืองนักสื่อสารสร้างสรรค์ และสร้างสื่อมวลชนให้เป็นนักสื่อสารที่ดี

¹⁴ดูรายงาน “สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม” ของสภาปฏิรูปแห่งชาติ 2558 โดยคณะกรรมการปฏิรูปสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะวัฒนธรรม คุณธรรม และศาสนา และคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา

บรรณานุกรม

- Ackerman, Robert W. and Bauer, Raymond A., Corporate Social Responsiveness : The Modern Dilemma (Reston, Va.: Reston Publishing Co., 1976)
- Barth, Alan, Press is Obligated to Be Free, Not “Responsible”, The Washington Post.
- Belsey, Andrew & Chadwick, Ruth , Ethical Issues in Journalism and the Media, Routledge N.Y. 1992.
- Bok, Sissela , Lying : Moral Choice in Public and Private Life. N.Y. Random House, 1978.
- Christians, Clifford, Rotzoll, Kimand, Fackler, Mark , Media Ethics : Cases and Moral Reasoning, 3rd. edition, New York : Longman 1990.
- Elliott, Deni editor, Responsible Journalism, Sage Publications 1986.
- Garvin, Lucius , A Modern Introduction to Ethics, Houghton Mifflin Company, 1953.
- Merrill, John C., Ethics and Journalism, in Ethics and the Press : Readings in Mass Media Morality, edited by John C. Merrill and Ralph D. Barney, Hasting House, Publishers, New York 1975.
- Smith, Anthony , The Geopolitics of Information, Faber & Faber, London 1980.

จริยธรรมกับการปฏิรูปสื่อมวลชน

มานิจ สุขสมจิตร*

ในความเป็นประชาธิปไตยของประเทศหนึ่งๆ นั้น มิได้มีความหมายแต่เพียงว่าช่วงเวลา 4 ปี ประชาชนได้มีโอกาสออกไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรครั้งหนึ่งเท่านั้น

หากแต่จะต้องประกอบด้วยหลายสิ่งหลายอย่างเป็นต้นว่า ประเทศนั้นต้องเป็นประเทศที่ปกครองด้วยกฎหมายหรือที่เรียกว่า “นิติรัฐ” และบังคับใช้กฎหมายกับคนทุกคนอย่างเสมอภาคไม่ว่าจะยากดีมีจน มีตำแหน่งหน้าที่ราชการสูงหรือไม่มีเลย นอกจากนี้การบริหารราชการแผ่นดินจะต้องมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ความเป็นธรรม ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ และสื่อสารมวลชน มีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสวงหาข้อมูลข่าวสาร

การที่ประเทศประชาธิปไตยทั้งหลายให้สิทธิเสรีภาพแก่สื่อสารมวลชน ก็เพื่อที่สื่อสารมวลชนจะได้แสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาและมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อนำมาเสนอแก่ประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วนและรอบด้าน

ทั้งนี้ ตามนัยของคำว่า “สื่อมวลชน” หมายความถึง สื่อกลางหรือช่องทางที่ใช้ในการสื่อสารไปยังสื่อมวลชนเพื่อประโยชน์สาธารณะไม่ว่าจะอยู่ในรูปหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์หรือในรูปแบบอื่นใดที่สามารถสื่อความหมายให้ประชาชนทราบข้อมูลข่าวสารได้เป็นการทั่วไป

เมื่อประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่สมบูรณ์ถูกต้องครบถ้วนและรอบด้านแล้ว ประชาชนก็สามารถที่จะตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเป็นประโยชน์สูงสุด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคมหรือด้านอื่น คงไม่ผิดถ้าจะกล่าวตรงไปตรงมาว่าสิทธิเสรีภาพของสื่อสารมวลชนนั้น ที่แท้ก็คือสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นนั่นเอง ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญของหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยเรา จึงมีบทบัญญัติประกันสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ ทั้งรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้านี้ มาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปคงแตกต่างกันเล็กน้อยตามบริบทแห่งกาลเวลาและสถานการณ์ในขณะจัดทำรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปได้ให้หลักประกันเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ว่า เสรีภาพของสื่อมวลชนในการประกอบวิชาชีพตามจริยธรรม เพื่อประโยชน์สาธารณะในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่ทั้งนี้ในการประกอบวิชาชีพเพื่อเสนอข้อมูลข่าวสารต่อประชาชนนั้น จะต้องเป็นไปอย่าง “ถูกต้องครบถ้วนและรอบด้านรวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคม” นั้นหมายความว่า การเสนอข้อมูลข่าวสาร

* ประธานมูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย

อดีตประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ คนที่ 1

หมายเหตุ เอกสารนี้อ้างอิงจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญปี 2558

จะต้องปราศจากอคติไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตน เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ตกเป็นข่าว ข้อจำกัดหรือกรอบในการประพฤติปฏิบัติเหล่านี้ ล้วนมีบัญญัติไว้ในข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพแล้วทั้งนั้น และพึงเข้าใจต่อไปได้ว่าเสรีภาพที่ว้านี้ ไม่ใช่เสรีภาพในการใช้วาจาในการสัมภาษณ์ชนิดที่ไม่ใช่สัมมาวาจาแต่ใช้วาจาที่จ้วงจาบหยาบช้ำ ล่วงละเมิดความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น หรือแต่งกายสกปรกมอมแมมตามใจชอบ โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะและไร้อำนาจ

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปนี้ได้มีบทบัญญัติเพื่อป้องกันการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นที่ถือว่าเป็น Hate speech หรือคำที่มีผู้ให้ความหมายอย่างไม่เป็นทางการว่า “ประทุษวาจา” ในบทบัญญัติว่าด้วยความเป็นพลเมือง และหน้าที่ของพลเมือง ความว่า “พลเมืองต้องไม่กระทำการที่ทำให้เกิดความเกลียดชังกันระหว่างคนในชาติหรือศาสนาหรือไม่ช่วยให้เกิดการเลือกปฏิบัติ เป็นปฏิปักษ์หรือใช้ความรุนแรงระหว่างกัน” นอกจากนี้ ในตอนที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้น ก็ได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเผยแพร่ความคิดเห็นของบุคคล โดยการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่นไว้อย่างชัดเจน

สำหรับหลักประกันสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปเท่าที่ได้พิจารณาไปแล้ว คงเป็นไปเช่นเดียวกันกับที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กล่าวคือ

- 1.การสั่งปิดกิจการสื่อมวลชนเพื่อลิดรอน เสรีภาพจะกระทำมิได้
- 2.การห้ามสื่อมวลชนเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือแทรกแซงด้วยวิธีการใดๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อกรณีสำคัญ 4 ประการ คือ
 - ก.รักษาความมั่นคงของรัฐ
 - ข.คุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น
 - ค.รักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และ
 - ง.ปกป้องหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน
- 3.การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณา ในสื่อมวลชนหรือที่เรียกว่าเซ็นเซอร์ (censor) จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้น

ในเรื่องการให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในสื่อมวลชนนั้น ได้มีผู้แสดงความเป็นห่วงว่า ถ้าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญกำหนดเพียงว่าให้กระทำได้เฉพาะในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม ซึ่งการประกาศสงครามจะต้องประกาศโดยพระบรมราชโองการ และมีได้มีบ่อยๆ แต่ถ้า

หากเกิดกรณีความไม่สงบขึ้นมาเมื่อไร จะไม่อาจเซ็นเซอร์ได้นั้น มีคำอธิบายว่าการเซ็นเซอร์เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน และเป็นการขัดขวางสิทธิการรับรู้ของประชาชน รัฐธรรมนูญจึงได้ขีดเส้นให้กระทำได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น

แต่ทั้งนี้ก็ยังมีความเป็นไปได้ที่จะเซ็นเซอร์ได้โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย และกฎหมายที่บัญญัติขึ้นตามนัยแห่งมาตรานี้ ก็มีอยู่แล้วและยังมีได้เรียกร้องให้ยกเลิก เช่น

ก. พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ.2347 มาตรา 8 “เมื่อประกาศใช้กฏอัยการศึกในตำบลใด เมื่อใด มณฑลใด เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเต็มที่ที่จะตรวจค้น ที่จะเกณฑ์ ที่จะห้าม ที่จะยึด ที่จะเข้าอาศัย ที่จะทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่และที่จะจับได้

1. มาตรา 9 การตรวจค้นนั้นให้มีอำนาจที่จะตรวจค้นดังต่อไปนี้ “...(3.) ที่จะตรวจหนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพโฆษณา บทหรือคำประพันธ์”

2. มาตรา 11 “...การห้ามนั้นให้มีอำนาจที่จะห้ามได้ ดังนี้
“(2) ที่จะห้ามออก จำหน่าย จ่ายหรือแจกซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพ บท หรือคำประพันธ์”

(3) ที่จะห้ามโฆษณา แสดงบท..... รับหรือส่งวิทยุฯ วิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์” (มาตรานี้ได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 303 ลงวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2515)

3. มาตรา 12 “บรรดาสสิ่งซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 11 แห่งพ.ร.บ.กฏอัยการศึก พ.ศ.2547 นั้น ถ้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเห็นเป็นการจำเป็นจะยึดไว้ชั่วคราว เพื่อมิให้เป็นประโยชน์แก่ราชศัตรู หรือเพื่อเป็นประโยชน์แก่ราชการทหารก็มีอำนาจยึดได้

4. มาตรา 16 “ความเสียหายซึ่งอาจบังเกิดขึ้นได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ในเรื่องอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามที่ได้กล่าวไว้ในมาตรา 8 (คืออำนาจที่ตรวจค้น ที่จะห้ามหรือที่จะยึด) และมาตรา 15 บุคคลหรือบริษัทใดๆ จะร้องขอค่าเสียหายหรือค่าปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไม่ได้เลย เพราะอำนาจทั้งปวงที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้ปฏิบัติและดำเนินการตามกฏอัยการศึกนี้ เป็นการป้องกันพระมหากษัตริย์ ชาติ ศาสนา ด้วยกำลังทหารให้ดำรงอยู่ในความเจริญรุ่งเรือง เป็นอิสรภาพและสงบเรียบร้อย ปราศจากราชศัตรูภายนอกและภายใน”

ข. พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีออกข้อกำหนดฉุกเฉิน ดังต่อไปนี้ “มาตรา 9(3) ห้ามการเสนอข่าว การจำหน่ายหรือทำให้แพร่หลาย ซึ่งหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือสิ่งอื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งในเขตพื้นที่ที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือทั่วราชอาณาจักร”

มาตรา 10 “เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ให้สามารถกระทำโดยรวดเร็ว นายกรัฐมนตรีอาจมอบอำนาจให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบตามมาตรา 7 วรรคสี่ เป็นผู้ใช้อำนาจตามมาตรา 9 แทนก็ได้...”

มาตรา 11 “...เมื่อมีประกาศตามวรรคหนึ่ง (ประกาศให้สถานการณ์ฉุกเฉินเป็นสถานการณ์ซึ่งมีความร้ายแรง) แล้ว นอกจากอำนาจตามมาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 และมาตรา 10 ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย... (2) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งให้บุคคลมารายงานตัว ฯลฯ (3)... มีอำนาจออกคำสั่งยึดหรืออายัด...สินค้า...หรือวัตถุอื่นใดในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า ได้ใช้หรือจะใช้สิ่งนั้นเพิ่ม การทำการหรือสนับสนุนการกระทำให้เกิดเหตุสถานการณ์ฉุกเฉิน... (5)...มีอำนาจออกคำสั่งตรวจสอบจดหมาย หนังสือ สิ่งพิมพ์...หรือการสื่อสารด้วยวิธีการอื่นใด ตลอดจนการสั่งระงับหรือยับยั้งการติดต่อหรือการสื่อสารใด...”

มาตรา 17 “พนักงานเจ้าหน้าที่และผู้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พระราชกำหนดนี้ ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญาหรือวินัย”

4.เจ้าของกิจการสื่อมวลชนต้องเป็นพลเมือง (ไม่ใช่ต่างดาว)

5.พลเมืองไม่อาจเป็นเจ้าของกิจการ สื่อมวลชนหรือผู้ถือหุ้น ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมหลายกิจการ ในลักษณะที่อาจมีผลเป็นการครอบงำผูกขาด การนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือความคิดเห็นต่อสังคม หรือมีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือความคิดเห็นต่อสังคม หรือมีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับส่งข้อมูลข่าวสาร หรือปิดกั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ (ความในข้อนี้เพื่งบัญญัติขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป)

6.ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะเป็นเจ้าของกิจการสื่อมวลชนมิได้ ไม่ว่าในนามของตนเองหรือให้ผู้อื่นเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นแทน หรือจะดำเนินการโดยวิธีอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมที่จะทำให้สามารถบริหารกิจการดังกล่าวได้ ในทำนองเดียวกันกับการเป็นเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้นในกิจการดังกล่าว เพราะอาจเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนอื่นที่ไม่ได้เป็นเจ้าของสื่อ ทั้งยังจะเป็นการปิดกั้นสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น

7.รัฐจะให้เงินหรือทรัพย์สินอื่น หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดเพื่ออุดหนุนกิจการสื่อมวลชนของเอกชนมิได้ ทั้งนี้จะต้องมีกฎหมาย เพื่อมิให้รัฐบาลใช้สิทธิพลหรืออำนาจเงินเข้าไปครอบงำ ก้าวถ่วงสื่อมวลชน

8.การซื้อโฆษณาหรือบริการอื่น จากสื่อมวลชนโดยรัฐจะกระทำได้ก็แต่เฉพาะโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อการนั้น (ข้อนี้เป็นการบัญญัติขึ้นใหม่ เพื่อมิให้สื่อมวลชนของเอกชนตกเป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลและเมื่อรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ประกาศใช้บังคับแล้วจะต้องตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อควบคุมการโฆษณาของรัฐบาล เพื่อให้การโฆษณาเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยแท้ มิใช่เพื่อการโฆษณาหาเสียง หากคะแนนนิยมของนักการเมือง หรือเพื่อใช้เงินงบประมาณไป ทำให้มีอิทธิพลเหนือสื่อมวลชน)

9.พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชน ซึ่งประกอบกิจการสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลหรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งวิชาชีพเพื่อให้สื่อมวลชนใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนี้ได้

10.ข้าราชการพนักงานหรือลูกจ้างหน่วยงานของรัฐ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชน ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชน

11.การกระทำใดๆไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าของกิจการอันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซง การเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะของบุคคลที่เป็นลูกจ้างเอกชนหรือข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชน ให้ถือว่าเป็นการจงใจใช้อำนาจโดยมิชอบและไม่มีผลใช้บังคับ เว้นแต่จะเป็นการกระทำเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

12.ให้กฎหมายจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลในวิชาชีพ เพื่อทำหน้าที่

ก.คุ้มครองสวัสดิการของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

ข.ปกป้องสิทธิเสรีภาพและความเป็นอิสระของสื่อมวลชน

ค.ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานแห่งวิชาชีพ และพิจารณาคำร้องขอความเป็นธรรมจากผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน แต่ทั้งนี้ต้องไม่ตัดสิทธิที่ผู้เสียหายจะฟ้องคดีต่อศาล

ในเรื่องการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนตามที่ได้บัญญัติไว้ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป มาตรา 49วรรคสี่นั้น เมื่อมีผู้วิตกกังวลว่าอำนาจรัฐจะเข้ามาครอบงำอย่างที่เคยมีความพยายามในอดีต จึงมีคำอธิบายได้ว่า มิได้เป็นเช่นนั้น เพราะจะต้องไปตรากฎหมายลูกว่าด้วยกรณีนี้ และในรัฐธรรมนูญได้จำกัดว่าผู้ที่จะมาเป็นการจัดการในองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนนั้นจะต้องประกอบด้วยคน 4 ประเภทเท่านั้น คือ 1.บุคคลในวิชาชีพสื่อมวลชน 2.ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ 3.ผู้แทนองค์กรเอกชน 4.ผู้บริหารสื่อ

จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปได้ให้สิทธิเสรีภาพและความคุ้มครองแก่สื่อมวลชนไม่น้อยไปกว่าที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ นอกจากนั้น ยังมีส่วนที่บัญญัติขึ้นใหม่ เพื่อเป็นหลักประกันการใช้สิทธิเสรีภาพและป้องกันไม่ให้สื่อมวลชนของเอกชนถูกแทรกแซงโดยรัฐอีกทางหนึ่ง

ส่วนบทบัญญัติว่าด้วย กสทช. ที่เรียกกันแต่เดิมหรือองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมนั้น ได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน กล่าวคือ

1. ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่ง (แปลว่าองค์กรเดียว) ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม โดยจะมีกฎหมายบัญญัติให้ค้ำประกันถึง

ก.ความมั่นคงของรัฐ

ข.ประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และบุคคลด้อยโอกาสทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรมและเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่น

ค.ต้องจัดให้ภาคประชาชนและชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชนสาธารณะ

2. การเก็บค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายในการประกอบกิจการโดย กสทช. ต้องให้ความสำคัญกับการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมและการให้บริการที่ทั่วถึงได้มาตรฐาน มีคุณภาพและในราคาที่เหมาะสมโดยทั่วไปเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด มากกว่าการมุ่งหารายได้เข้ารัฐหรือเข้าองค์กร
3. เจ้าของกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมต้องเป็นพลเมือง (ไม่ใช่คนต่างด้าว) และต้องไม่ดำเนินกิจการในลักษณะที่อาจมีผลเป็นการครอบงำ ผูกขาด การนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือความคิดเห็น ต่อสังคม หรือมีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือปิดกั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในภาค 4 ของร่างรัฐธรรมนูญอันว่าด้วยการปฏิรูปและการสร้างความปรองดองนั้น ในส่วนของการปฏิรูปสื่อมวลชน มาตรา 296 จะได้กำหนดให้รัฐจัดให้มีกฎหมายเพื่อการปฏิรูปด้านการสื่ออย่างน้อยในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ก. กฎหมายจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลในวิชาชีพเพื่อคุ้มครองสวัสดิการเพื่อปกป้องเสรีภาพและความเป็นอิสระของสื่อมวลชน เพื่อส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานแห่งวิชาชีพ รวมทั้งเพื่อพิจารณาคำร้องขอความเป็นธรรม
- ข. กฎหมายเพื่อสร้างกลไกเพื่อป้องกันการผูกขาด ครอบงำ และแทรกแซงอื่นที่จะเป็นการครอบงำหรือกระทบสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน
- ค. กฎหมายควบคุมการโฆษณาภาครัฐเพื่อป้องกันมิให้รัฐใช้งบประมาณส่วนนี้ เพื่อประชาสัมพันธ์ตัวบุคคลเพื่อการทุจริต และแทรกแซงสื่อ
- ง. กฎหมายเพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายข้อมูลข่าวสารของทางการ ให้ประชาชนและสื่อมวลชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของทางการได้สะดวกขึ้นและให้มีบทลงโทษ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารโดยไม่มีเหตุตามกฎหมายที่จะอ้างได้

อย่างไรก็ตาม ตามที่ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสื่อมวลชนไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรือการวางมาตรการและแก้ไขกฎหมาย รวมทั้งการตรากฎหมายใหม่มิได้หมายความว่าเพียงเท่านั้นก็จะปฏิรูปสื่อมวลชนได้แล้ว ทั้งนี้จะต้องไปตรากฎหมายอนุบัญญัติตามที่กำหนดไว้ในมาตราต่างๆ ฝ่ายสื่อมวลชนเองก็ต้องไปจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนขึ้นมา เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการดังกล่าวให้มีผลสัมฤทธิ์ดังที่มีชื่อเรียกร้องจาก

สาธารณชนให้มีการปฏิรูปสื่อมวลชน และตัวผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนเองก็ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบต่อกฎหมายและต่อจริยธรรมแห่งวิชาชีพอย่างแท้จริง

สำหรับจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น ไม่ว่าจะเป็สื่อมวลชนประเภทใด ก็จะต้องมีกรอบในการประพฤติและปฏิบัติหน้าที่คล้ายๆ กัน กล่าวคือ

1. จริยธรรมของสื่อเองซึ่งจะต้องยึดถือข้อเท็จจริงในการเสนอข่าวอย่างถูกต้องแม่นยำ ครบถ้วนและรอบด้าน ข่าวที่นำเสนอจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ

จะต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือเกินความเป็นจริง ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียง หรือมีอคติจนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินความเป็นจริง และต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงไปเนื่อข่าว กล่าวคือ ถ้าต้องการแสดงความคิดเห็นส่วนตนต้องกระทำการดังกล่าวโดยแยกจากเนื่อข่าว เช่น เขียนคอลัมน์วิพากษ์วิจารณ์หรือมีรายการต่างหาก ต้องรู้จักแยกแยะมิใช่ข้อความเห็นปนลงในเนื่อข่าว

ในการคัดลอกข้อความใดจากที่อื่น จะต้องบอกที่มาของข้อความนั้นและถ้ามีการพาดพิงจนอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กรใด จะต้องแสดงทั้งความพยายามในการเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงด้วย และที่สำคัญคือ เมื่อมีการเสนอข่าวที่ผิดพลาด คลาดเคลื่อน จะต้องแก้ไขข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนดังกล่าวโดยไม่ชักช้า

2. การเสนอข่าวโดยปราศจากแหล่งที่มาเป็นสิ่งที่ไม่พึงปฏิบัติ จึงควรระบุชื่อผู้ที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าวและข่าวนั้นจะต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน แต่ถ้าได้ให้คำมั่นไว้แก่แหล่งข่าวว่าจะไม่เปิดเผยชื่อ ก็ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลผู้ที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ รวมทั้งการไม่เปิดเผยชื่อจริงของผู้ใช้นามปากกาหรือนามแฝงนั้นๆ ด้วย

การละเมิดศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำอย่างยิ่งและสื่อมวลชนต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งไม่กระทำซ้ำเติมความทุกข์ หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

3. การพาดหัวข่าวและความนำของข่าว ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าว และสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว ไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาดลามก อนาจาร หรือน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถึถ้วน

การแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์จากข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และต้องวิจารณ์ด้วยความรู้ ไม่ใช่วิจารณ์ตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และต้องให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ การประกาศโฆษณาสินค้าหรือบริการจะต้องแสดงให้ผู้อ่านผู้ฟังหรือผู้ชมเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นประกาศโฆษณา

จะแอบแฝงว่าเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นไม่ได้ เพราะผู้บริโภคข่าวสารย่อมใช้วิจารณญาณที่แตกต่างกันระหว่างข้อความที่เป็นโฆษณากับข้อความที่เป็นข่าว

4. สำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น กรอบของจริยธรรมได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า มิได้มีสถานะที่เหนือชั้นกว่าประชาชนทั่วไปเพียงแต่มีหน้าที่แตกต่างไปจากผู้มีอาชีพอื่น ดังนั้น จึงต้องผดุงรักษาเกียรติของวิชาชีพ ไม่อวดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ชอบธรรมและต้องเคร่งครัดในการไม่รับอามิสสินจ้าง หรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อกระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องครบถ้วนและรอบด้าน

นอกจากการไม่รับอามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์อื่นใดจากผู้อื่น ซึ่งมีใ้ช้ นายจ้างของตนเองแล้ว ยังพึงละเว้นการรับอภิสสิทธิ หรือตำแหน่งเพื่อให้กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่

5. การได้มาซึ่งข่าวสารพึงใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์ เช่น สุภาพชนทั้งหลายในการตั้งคำถามที่ไม่จ้วงจาบถามวกวนและการแต่งเนื้อแต่งตัวที่ถูกต้องกาลเทศะ

ไม่เสนอข่าวสารทำนองชวนเชื่อหรือเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ กล่าวคือ จะต้องตระหนักอยู่ตลอดเวลาถึงความสำคัญของข่าว การแสดงความคิดเห็นก็ต้องโดยบริสุทธิ์ใจและไม่มีพันธุกรณีอื่นใด ไม่มีอิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น การละเมิดสิทธิและความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลพึงละเว้น เว้นแต่เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ

การรับลงประกาศโฆษณาทั้งหลายพึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบ ให้อยู่ในขอบเขตของศีลธรรมและวัฒนธรรม ไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณา ที่น่าสงสัยว่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณะ หรือทำให้ผู้คนหลงเชื่อในสิ่งมกมายไร้สาระ

6. การกระทำที่พึงหลีกเลี่ยงที่จะเป็นการช่วยจรรโลงสังคมก็คือ การหลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่ไม่สุภาพหรือมีความหมายในทางเหยียดหยาม หรือก่อให้เกิดความเกลียดชังระหว่างคนในชาติ ศาสนา หรือการใช้ความรุนแรงระหว่างกัน

กล่าวโดยสรุปก็คือ การปฏิรูปสื่อมวลชนในเรื่องของเทคโนโลยีตลอดจนเครื่องมือ เครื่องใช้อุปกรณ์ต่างๆ นั้น แทบไม่ต้องทำอะไร คงมีแต่การปรับปรุงตนเองของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเอง และพึงตระหนักไว้ว่า สื่อมวลชนควรจะมีส่วนแก้ปัญหาคความอ่อนแอทางปัญญาของสังคมโดยการปรับปรับบทตัวเองให้เป็นสื่อมวลชนเพื่อการปฏิรูป เพื่อให้ประเทศชาติหลุดพ้นออกจากวิกฤติที่หนักหนาสาหัสนี้ให้จงได้ โดยไม่เอาเรื่องเหลวไหลไร้สาระและไม่ประเทืองปัญญามามอมเมาประชาชนโดนอ้างว่า สนองความชอบและความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้ ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้บังคับบัญชารวมทั้งนายจ้างจะต้องเข้มงวดกวดขันให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของจริยธรรมแห่งวิชาชีพอย่างเคร่งครัด โดยไม่ยอมให้ละเมิดหรือหย่อนยาน

ขณะเดียวกันผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเอง ควรตั้งข้อรังเกียจเพื่อนที่ทำได้ในวงการวิชาชีพต้องเสื่อมเสียเกียรติและขาดความน่าเชื่อถือ อีกทั้งผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารทั้งหลายจะต้องไม่ส่งเสริมสื่อมวลชนที่มุ่งใช้เสรีภาพอย่างเดียว แต่ปราศจากความรับผิดชอบและไร้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรม ครูบาอาจารย์ก็สมควรที่จะเลิกสอนลูกศิษย์ให้เป็นคนเย่อหยิ่ง ทะนงตัวว่าสื่อมวลชนเป็นคนเลิศเลอมีฐานันดรอันสูงส่ง เพราะไม่เหมาะสมแก่กาลสมัย

กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ : แนวคิดและการประยุกต์ใช้

รองศาสตราจารย์ ดร.บุบผา เมฆศรีทองคำ*

1. บทนำ

การก้าวสู่โลกแห่งดิจิทัล ที่เป็นผลมาจากการพัฒนาและขยายตัวอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ข้อมูลข่าวสารกลายเป็นสิ่งที่ทรงพลังและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ในสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า “ข้อมูล คือ อำนาจ” (Information is power) (ธนู บุญญานวัตร, 2550) ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อในทุกองค์กรสื่อจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะ “นายทวารข่าวสาร” (gatekeeper) ซึ่งเป็นผู้ที่สัมผัสและใกล้ชิดกับข้อมูลข่าวสารต่างๆ และเป็นผู้ตัดสินใจเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรม

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น “กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ” จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ อาจารย์ผู้สอน/นักวิชาการด้านสื่อและโดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิต/นักศึกษาที่จะก้าวออกไปสู่โลกการทำงานด้านสื่อในอนาคตซึ่งควรจะได้รับ การเรียนรู้และการฝึกฝนเพื่อให้สามารถจัดการกับสถานการณ์ปัญหาเชิงจริยธรรมที่เกิดขึ้นได้ ดังเช่นที่ Huddleston (1998) กล่าวว่า การจะเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ นั้น สถาบันการศึกษาจะต้องฝึกฝนผู้เรียนทั้งในด้านหลักการที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม รวมทั้งฝึกปฏิบัติกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม

ศูนย์ศึกษาจริยธรรมสื่อมวลชน ตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อและต้องการเผยแพร่แนวคิดเรื่องนี้ให้เป็นที่ตระหนักรู้ในวงการสื่อเพื่อจะได้ยึดถือปฏิบัติ ผู้เขียนในฐานะกรรมการด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของศูนย์ฯ และได้รับมอบหมายให้เขียนบทความเรื่องนี้เพื่อสนองเจตนารมณ์ของศูนย์ฯ จึงนำเสนอเนื้อหาเรื่องนี้โดยแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ ปฐมบทของการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ ทฤษฎีจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อ แนวคิดของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ และการประยุกต์ใช้กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ ซึ่งเนื้อหา 3 หัวข้อแรกมุ่งให้ความรู้ความเข้าใจตามหลักวิชาการด้านสื่อ และหัวข้อสุดท้ายเป็นการใช้ประโยชน์ โดยผู้เขียนจะยกกรณีศึกษามานำเสนอให้เห็นกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อในทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

*อาจารย์ประจำภาควิชาวารสารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

2. ปฐมบทของการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ

คำว่า “ปฐมบท” ในที่นี้ผู้เขียนหมายถึงบทนำที่จะให้สาระสำคัญเกี่ยวกับความหมายของคำที่ใช้เพื่อจะได้สื่อสารเข้าใจได้ตรงกัน โดยจะแยกความหมายของคำว่า “การตัดสินใจ” “จริยธรรม” และ “วิชาชีพสื่อ” ถัดจากนั้นจึงอธิบายความหมายของ “กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ”

คำว่า “การตัดสินใจ” (Decision Making) หมายถึง การกระทำหรือกระบวนการของการตัดสินใจที่สำคัญ (Oxford Dictionary, 2015) ที่มีลักษณะที่เป็นพลวัต (dynamic) คือ ไม่สิ้นสุด จะมีต่อไปเรื่อยๆ (ชอลดา ตียะบุตร, 2556) เพื่อให้สามารถเลือกวิธีปฏิบัติจากหลายทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่คาดหวังไว้ (Harrison, 1981; 1998) โดยทุกกระบวนการตัดสินใจก่อให้เกิดผลลัพธ์ซึ่งอาจจะเป็นการกระทำ (action) การชี้แนะ (recommendation) หรือความคิดเห็น (opinion) ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย การจัดกลุ่มและลำดับความสำคัญของเป้าหมาย การพัฒนาเกณฑ์การคัดเลือก การระบุทางเลือก การประเมินทางเลือก การเลือกทางเลือกที่สร้างผลดีที่สุด และการตัดสินใจ (Boundless, 2015)

คำว่า “จริยธรรม” (Ethics) มาจากคำในภาษากรีกว่า “ethos” หมายถึง อารมณ์ (disposition) หรือคุณลักษณะ (character) หรือสิ่งที่คุณคนทำเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดี (good character) (Tate & Taylor, 2014) ตามความหมายของคำศัพท์ Webster’s Ninth New Collegiate Dictionary (1991) ให้ความหมาย “จริยธรรม” ว่า หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามมาตรฐานของความถูกต้อง ความดีงาม ส่วนพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายคำว่า “จริยธรรม” หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่ดีศีลธรรม กฎศีลธรรม ส่วนความหมายของจริยธรรมตามความคิดเห็นของนักวิชาการพบว่ามี การให้ความหมายไว้หลายทัศนะว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับชุดของมาตรฐาน (standards) สำหรับพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลตัดสินใจว่าควรจะทำในขอบเขตของสถานการณ์อย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง นั่นคือ จริยธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเตรียมทางเลือกทั้งหมด และเกี่ยวกับการให้เหตุผลว่าทำไมบุคคลควรตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้น (Bonde&Firenze, 2015) โดยทั่วไปแล้วจริยธรรมจะมีพื้นฐานทางปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของบุคคล ช่วยให้บุคคลตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง (right) ที่แยกออกจากสิ่งที่ไม่ถูกต้อง (wrong) ซึ่งให้ไปในทางที่ดีที่สุดที่จะกระทำในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกชอบและภาระหน้าที่ที่บุคคลควรกระทำ (Huasman, 1992) โดยที่จริยธรรมมักจะเกี่ยวข้องกับความประพฤติโดยสมัครใจ (voluntary conduct) บนพื้นฐานของการตัดสินใจด้วยตนเอง (self-determined) (Roadman, 2012) เมื่อหลอมรวมความหมายของจริยธรรมที่นักวิชาการให้ความหมายข้างต้นจึงสรุปได้ว่า “จริยธรรม” เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักประเพณีปฏิบัติที่คนในสังคมใช้เป็นเครื่องช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ควรหรือไม่ควร ที่สัมพันธ์กับบริบทของแต่ละบุคคล

คำว่า “วิชาชีพสื่อ” หมายถึง การปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายต่างๆ ที่สังกัดองค์กรสื่อโดยเป็นผู้ที่ได้

รับการฝึกฝนทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนทักษะเฉพาะด้านซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสาร ทั้งในด้านการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร และหรือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมวิชาชีพ

ดังนั้น หากพิจารณาจากความหมายของ “การตัดสินใจ” เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับ “จริยธรรม” และ “วิชาชีพสื่อ” สรุปได้ว่า “การตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ” หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อที่สังกัดองค์กรสื่อต่างๆ ในการตัดสินใจเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมทั้งในแง่ของการแสวงหา การรวบรวม การคัดเลือก และหรือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้สามารถเลือกวิธีปฏิบัติจากหลายทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาสู่การปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกต้องโดยอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมวิชาชีพ

เพราะฉะนั้น “กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ” จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการทำหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อซึ่งย่อมต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมอยู่ตลอดเวลา จึงย่อมต้องอาศัยกระบวนการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมวิชาชีพสื่อที่สามารถตอบสนองความต้องการ และเพื่อผลประโยชน์ของสาธารณะได้อย่างแท้จริง

2.1 ความสำคัญของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ

การปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นงานใดก็ตาม กล่าวได้ว่าการตัดสินใจมีความสำคัญทุกขั้นตอนในการปฏิบัติวิชาชีพสื่อก็เช่นเดียวกัน กระบวนการตัดสินใจมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อและมีมากกว่าวิชาชีพอื่น เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมีผลกระทบต่อบุคคล กลุ่มบุคคล และสังคมในวงกว้าง (Ward, 2009) ดังนั้น “กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ” มีความสำคัญดังนี้

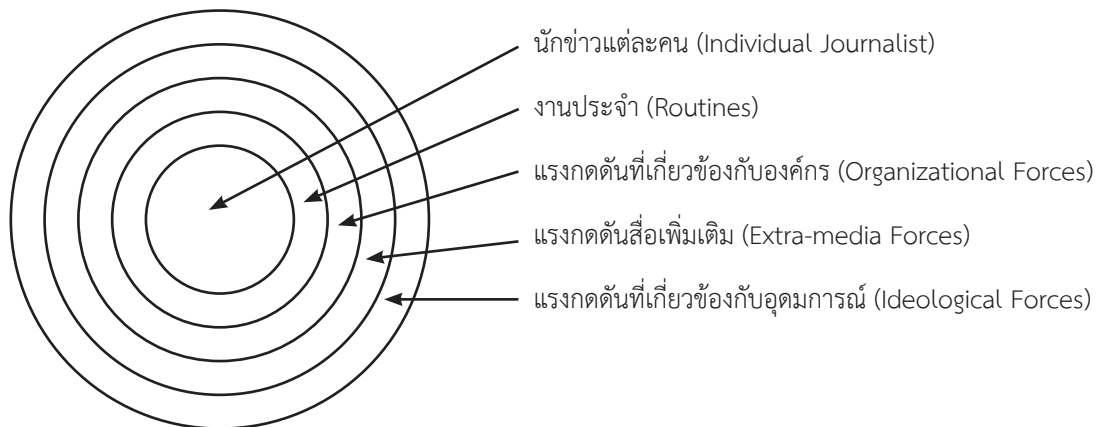
- 1) ช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ สามารถจัดการกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นได้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ ที่วางอยู่บนพื้นฐานของหลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อ
- 2) ช่วยกระตุ้นให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ไม่เพียงแต่เป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพ (excellent journalism) เท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการมีจริยธรรมในวิชาชีพด้วย (ethic journalism)
- 3) เป็นการสะท้อนถึงความเต็มใจของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อที่มุ่งคำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก
- 4) เป็นการบ่งบอกถึงการกระทำที่อยู่บนพื้นฐานของหลักเหตุผล (reason) โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักวิทยาศาสตร์
- 5) ทำให้สาธารณชนเกิดความมั่นใจในข้อมูลข่าวสารที่ได้รับซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ครบถ้วน โดยปราศจากอคติใดๆ ทั้งสิ้น
- 6) ช่วยยกระดับการทำงานของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อให้อยู่ในระดับมาตรฐานสากล ทั้งในด้านของการ

แสวงหาข้อมูลข่าว การรวบรวมข้อมูลข่าว การเขียนข่าว การบรรณาธิกรข้อมูลข่าว รวมทั้งการถ่ายภาพซึ่งจะนำมาสู่การยอมรับของสาธารณะในวงกว้าง

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ

“วิชาชีพสื่อ” เป็นวิชาชีพที่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ (trust) ที่สาธารณชนมีต่อผู้ประกอบวิชาชีพสื่อและองค์กรสื่อ ดังนั้น เมื่อผู้ประกอบวิชาชีพสื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมจึงย่อมต้องอาศัยกระบวนการตัดสินใจที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณะ แต่ในสถานการณ์ที่เป็นจริงมักพบว่าการทำงานของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมักต้องเผชิญกับปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม (Concepción, 2011)

Reese (2001 cited in Concepción, 2011) ได้พัฒนาโมเดลที่เรียกว่า “ลำดับชั้นของโมเดลอิทธิพล” (Hierarchy of Influences Model) ซึ่งเป็นโมเดลที่อธิบายถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 ลำดับชั้นของโมเดลอิทธิพล (Hierarchy of Influences Model)

ที่มา : Reese (2001 cited in Concepción, 2012)

ระดับนักข่าวแต่ละคน (Individual Journalist) หรือระดับบุคคล (Individual Level) ประกอบด้วย แรงกดดันทั้งภายในและภายนอกที่มีผลต่อทิศทางที่แตกต่างกันในการคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ ทศคติส่วนบุคคล (personal attitudes) ค่านิยมส่วนบุคคล (personal values) การฝึกอบรมและภูมิหลัง (training and background) เช่น เพศ สถานภาพทางสังคมหรือประสบการณ์ส่วนบุคคล และการศึกษา เป็นต้น

ระดับงานประจำ (Routines Level) กล่าวคือ เนื้อหาข่าวสารต่างๆ จะถูกคัดเลือกเพื่อนำเสนอต่อสาธารณชนโดยอยู่บนพื้นฐานของบรรทัดฐาน (norms) ของการคัดเลือกหรือการประเมินคุณค่าข่าว (news values) เช่น ความเด่น/ความสำคัญ (prominence/importance) ความสนใจของปวงชนวิสัย (human interest) ความขัดแย้ง/การโต้แย้ง (conflict/controversy) ความผิดปกติ (unusual) ความสดทันเหตุการณ์ (timeliness) และความใกล้ชิด (proximity)

แรงกดดันที่เกี่ยวข้องกับองค์กร (Organizational Forces) หรือระดับองค์กร (Organizational Level) ได้แก่ วัฒนธรรมขององค์กร (organizational culture) นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (managerial policies) การแข่งขัน (competition) โดยที่เนื้อหาข่าวจะอยู่ในสถานะของสินค้าที่เกี่ยวข้องกับองค์กร (organizational product) เพราะแต่ละองค์กรย่อมมีคุณค่า (values) ของตนเองที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจในการนำเสนอหรือควบคุมเนื้อหาข่าวสาร

แรงกดดันสื่อที่เพิ่มเติม (Extra-media Forces) หรือระดับสถาบันทางสังคม (Social Institution Level) พบว่ามีหลายปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ได้แก่ แหล่งข่าว (news sources) ปัจจัยทางการตลาด (markets) ผู้รับสาร (audiences) ผู้โฆษณา (advertisers) และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ (interest groups) เทคโนโลยี (technology) และกฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล (governmental regulations) เป็นต้น

แรงกดดันที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ (Ideological Forces) หรือระดับระบบทางสังคม (Social System Level) โดยที่เนื้อหาสื่อมีลักษณะเป็น “Hegemonic Affair” ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์ของสมาชิกที่มีอำนาจทางสังคม

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการจำแนกปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อซึ่งประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยภายนอกองค์กรสื่อ 2) ปัจจัยภายในองค์กรสื่อ และ 3) ปัจจัยจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ดังนี้ (Dominick, 2013; Fink, 1995; MacKay, 2012)

1) ปัจจัยภายนอกองค์กรสื่อ ได้แก่

1.1) แรงกดดันทางเศรษฐกิจ (Economic Pressure) ได้แก่ผู้โฆษณา (advertisers) ซึ่งถือเป็นรายได้หลักขององค์กรสื่อโดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งรายได้มาจากการโฆษณาถึงร้อยละ 75 ของรายได้ทั้งหมด ตลอดจนนโยบายธุรกิจ (business policies) ซึ่งล้วนมีผลต่อเนื้อหาสื่อ

1.2) กลุ่มพลังกดดัน (Pressure Group/Citizens' Groups) เป็นกลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกันของผู้รับสาร แต่สามารถที่จะประสานในฐานะเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์เฉพาะด้วยตนเอง และมุ่งใช้อำนาจควบคุมเหนือการดำเนินการขององค์กรสื่อ เพื่อให้องค์กรสื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของชุมชน

1.3) ผู้รับสาร (Audiences) เนื่องจากแต่ละองค์กรสื่อจะต้องนำเสนอข้อมูลข่าวที่ตอบสนองความต้องการของผู้รับสารทั้งผู้ชม/ผู้อ่าน/ผู้ฟัง เป็นหลักมากกว่าที่จะต้องพิจารณาว่าสิ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อควรตัดสินใจนั้นอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่ควรจะทำ

2) ปัจจัยภายในองค์กรสื่อ ได้แก่

2.1) นโยบายขององค์กรสื่อ (Organizational Policies) มีผลต่อการทำงานของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อซึ่งต้องอยู่ภายใต้การแนะนำ ตลอดจนการกำหนดชี้แนะแนวทางของผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบภายในองค์กรสื่อ

2.2) อิทธิพลจากกลุ่มทุน/ความเป็นเจ้าของสื่อ (Media Ownership) เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ เนื่องจากกลุ่มทุน/ความเป็นเจ้าของสื่อย่อมใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ จึงยอมทำให้ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อขาดการตัดสินใจที่ถูกต้องในการทำหน้าที่ของตน

3) ปัจจัยจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ได้แก่

3.1) ภูมิหลังและประสบการณ์ (Background and Experiences) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลในแง่ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจะพิจารณาสิ่งต่างๆ และตัดสินใจว่าจะกระทำอย่างไรเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเชิงจริยธรรม

3.2) เวลาในการทำงาน (Deadline) นับเป็นปัญหาที่บีบรัดการทำงานของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ เนื่องจากวิชาชีพสื่อเป็นงานที่ต้องแข่งกับเวลาเพื่อให้ได้เนื้อหาข้อมูลข่าวที่สด ทันเหตุการณ์ ดังนั้นในแต่ละวันผู้ประกอบวิชาชีพสื่อต้องปฏิบัติงานอย่างรวดเร็วภายใต้ความกดดันของเวลาซึ่งมีจำกัดในแต่ละวันจึงอาจทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมีเวลาในการตัดสินใจในสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมที่ต้องกระทำอย่างรวดเร็ว

3. ทฤษฎีจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อ

ทฤษฎีจริยธรรมที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจทางจริยธรรมวิชาชีพสื่อ เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรม สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ทฤษฎีจริยธรรมที่มุ่งเน้นหน้าที่หรือการปฏิบัติ (Deontological Ethical Theories/Act-Oriented Theories) และ 2) ทฤษฎีจริยธรรมที่มุ่งเน้นผลที่ตามมา (Teleological Ethical Theories/Consequence-based Theories) โดยมีรายละเอียดดังนี้ (บุบผา เมฆศรีทองคำ, 2545; Dominick, 2013; MacKinnon, 2011; Newman & Brown, 1996; Pojman, 2010; Roadman, 2012)

3.1 ทฤษฎีจริยธรรมที่มุ่งเน้นหน้าที่หรือการปฏิบัติ (Deontological Ethical Theories/Act-Oriented Theories) เป็นทฤษฎีที่สนับสนุนเรื่องของหน้าที่ในฐานะที่เป็นเกณฑ์สำคัญของการตัดสินใจเชิงจริยธรรม นั่นคือ การกระทำที่ถูกต้องย่อมต้องอาศัยเหตุผลของหน้าที่เป็นตัวตัดสินการกระทำ แต่ไม่ได้ขึ้นกับผลของการกระทำ ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงไม่เห็นด้วยในการใช้วิธีการ (means) ที่ไม่ถูกต้องเพื่อบรรลุเป้าหมาย (ends) เนื่องจากเป้าหมายไม่ใช่สิ่งที่พิสูจน์ว่าวิธีการนั้นถูกต้อง ข้อดีของทฤษฎีนี้ คือ สามารถให้ภาพที่ชัดเจน

ของสิ่งที่คาดหวังไว้และเป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ที่ผูกพัน ทั้งโดยสัญญาและโดยวิชาชีพ ส่วนข้อเสียคือ ให้ความสำคัญกับกฎมากเกินไป จนในบางครั้งอาจจะไม่ตระหนักถึงความจำเป็นของผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ในสังคมก็เป็นได้ นักปรัชญาที่สำคัญในกลุ่มนี้ ได้แก่

3.1.1 Immanuel Kant นักปรัชญาชาวเยอรมันที่ระบุว่าการจริยธรรมวางอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล (reason) ไม่ใช่ความรู้สึก (feelings) มีลักษณะจริงแท้ แน่นนอน ไม่เปลี่ยนแปลง และเป็นอิสระจากจิตของมนุษย์ การกระทำที่มีคุณค่าทางจริยธรรม คือ การกระทำตามกฎสัมบูรณ์ (absolute-law) ซึ่งจะไม่มีการข้อยกเว้น ไม่มีอะไรในโลกนี้ที่จะถูกเรียกขานว่า “ความดี” (good) โดยปราศจากเจตนาดี (good will) เจตนาของการกระทำจึงเป็นสิ่งที่ตายตัวติดอยู่กับการกระทำนั้นตลอดเวลา ดังนั้น เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขของการปฏิบัติที่ดีในแง่จริยธรรม คือ

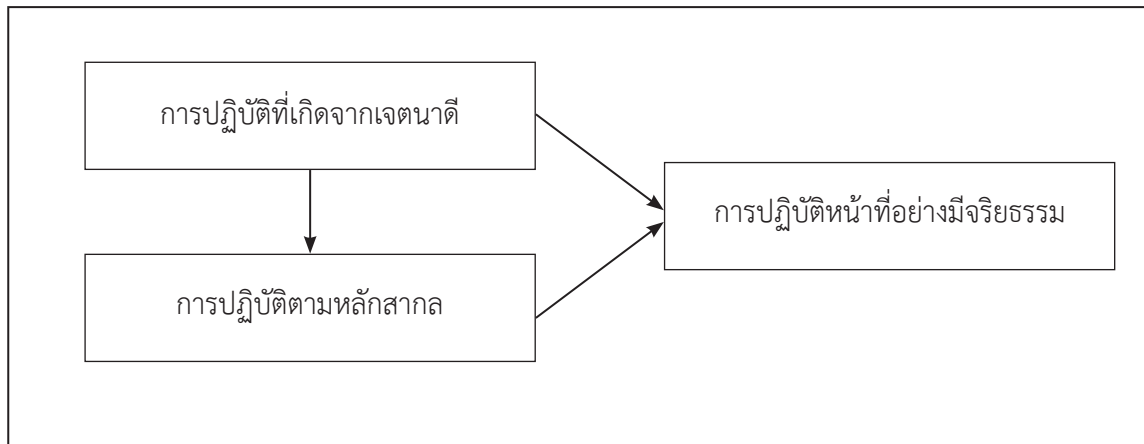
(1) การปฏิบัติที่เกิดจากเจตนาดี (good will) นั่นคือ การปฏิบัติตามหน้าที่เพราะเป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ มิใช่เป็นผลที่ตามมาจากการปฏิบัติไม่ว่าผลที่ตามมานั้นจะเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ และไม่ว่าผลที่ตามมานั้นจะตกแก่ตัวเองหรือผู้อื่น และไม่ใช่ว่าเนื่องจากว่าสามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ แต่เป็นสิ่งที่ดีในตัวของมันเอง (Englehardt&Schmeltekopf, 2010) เพราะฉะนั้นการปฏิบัติที่มีค่าทางจริยธรรมจึงเป็นการปฏิบัติที่กระทำเพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน้าที่

(2) หลักการปฏิบัติอยู่ในฐานะที่เป็นกฎสากล (universal law or universalizability) นั่นคือ ถ้ากฎใช้กับบุคคลหนึ่ง กฎนั้นก็ควรใช้กับบุคคลอื่นอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือ อะไรที่ยุติธรรมถูกต้องสำหรับบุคคลหนึ่งย่อมจะต้องยุติธรรมถูกต้องสำหรับทุกคนด้วย หลักการของความยุติธรรมจึงเป็นหลักการแรกของการมีเหตุผลทางจริยธรรม (moral reasoning) ที่สำคัญ คือ กฎที่เกี่ยวกับจริยธรรมจะต้องใช้ได้กับทุกคน มีลักษณะเป็นกฎสากลที่เรียกว่า “กระทำตามคำสั่งเด็ดขาด” (Categorical Imperatives) คือ ทำตามกฎนั้นอย่างไม่มีเงื่อนไข (unconditional) โดยเป็นการกระทำที่เกิดจากเหตุผล เป็นการกระทำความดีเพื่อความดี โดยไม่มีจุดมุ่งหมายใดๆ ทั้งสิ้น

(3) การปฏิบัติที่กระทำกับมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อตนเองหรือบุคคลอื่น อย่าถือว่ามนุษย์เป็นเพียงเครื่องมือ (instrumental value) เท่านั้น แต่ควรปฏิบัติกับมนุษย์ในฐานะที่มีค่าในตัวเอง (intrinsic value) นั่นคือ มนุษย์สามารถกำหนดเป้าหมาย (goal) ด้วยตนเอง และเป็นอิสระปกครองตนเอง (autonomous) โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับอารมณ์หรือความต้องการของมนุษย์ จึงเป็นการไม่เหมาะสมที่จะใช้มนุษย์ในฐานะที่เป็นเพียงเครื่องมือหรือวัตถุสิ่งของเพื่อบรรลุเป้าหมายของตนเอง

เพราะฉะนั้นกล่าวสรุปได้ว่า “ทฤษฎีจริยธรรมของ Kant” เป็นทฤษฎีที่มุ่งให้ความสำคัญที่ว่า เกณฑ์ตัดสินเชิงจริยธรรมมีเพียงเกณฑ์เดียว คือ “เจตนา” การปฏิบัติที่ดี คือ การปฏิบัติที่เกิดจากเจตนาดี การปฏิบัติที่เกิดจากเจตนาดี คือ การปฏิบัติตามหน้าที่ นั่นคือ การกระทำเชิงจริยธรรม (ethical action) เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากหน้าที่ (duty) หรือการปฏิบัติ ซึ่งเป็นพันธะในการแสดงออกถึงการกระทำที่ตั้งอยู่บนหลักเหตุผลซึ่งมีลักษณะเป็นกฎสากล ดังนั้น ความถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่ถูกและควรจะทำโดยไม่คำนึงถึง

ผลที่ตามมา ทฤษฎีจริยธรรมของ Kant ถือว่ามีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนาจริยธรรมสื่อ

แผนภาพที่ 2 การปฏิบัติตามหน้าที่ของ Immanuel Kant

3.1.2 Aristotle นักปรัชญาชาวกรีกที่ระบุว่าจริยธรรมมุ่งที่ลักษณะนิสัย (character) นั่นคือให้ความสนใจในเรื่องของคุณธรรม (virtues) ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยที่ทำให้แต่ละบุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (well-being) ดังนั้น คุณธรรมจึงเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้โดยการปฏิบัติ จึงมีการเรียกทฤษฎีจริยธรรมนี้ว่า “Virtue-based Ethics” หรือ “Aretics Ethics”

ทฤษฎีจริยธรรมของ Aristotle มองว่าสิ่งที่เป็พลังที่สำคัญที่สุด คือ วิธีการที่สนับสนุนความเจริญงอกงามของมนุษย์ (human flourishing) มักเกี่ยวพันกับคำถามที่ว่า “อะไรที่สนับสนุนความสุขหรือความเจริญงอกงามของมนุษย์” “อะไรที่ทำให้ชีวิตมนุษย์เปี่ยมไปด้วยความสุข” ดังนั้น “คุณธรรม” จึงเป็นพลังของลักษณะนิสัยที่สนับสนุนความเจริญงอกงามของมนุษย์ ในขณะที่ความชั่วร้าย (vices) เป็นข้อต่อของลักษณะนิสัยที่ขัดขวางความเจริญงอกงามของมนุษย์ ดังนั้น Aristotle จึงมองความเจริญงอกงามของมนุษย์เป็น 2 แนวทางที่สำคัญดังนี้ คือ

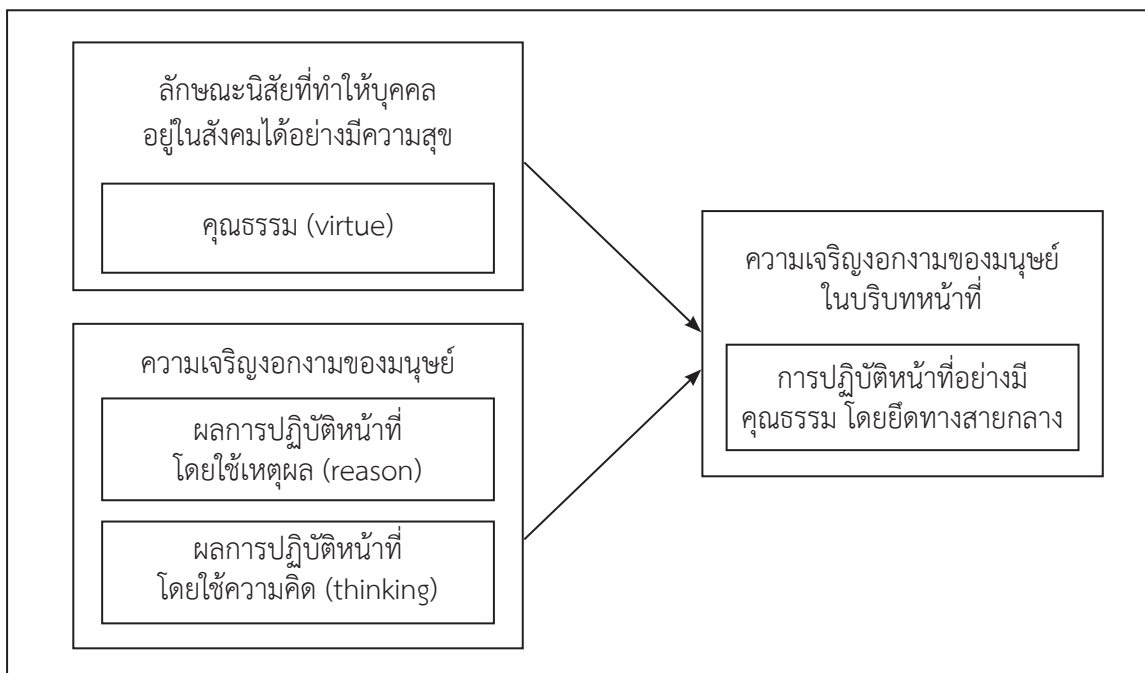
(1) ความเจริญงอกงามของมนุษย์อยู่ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ (functional context) กล่าวคือ คุณธรรมของมนุษย์จะต้องเป็นสภาพหรือเป็นนิสัยซึ่งทำให้มนุษย์ปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นบุคคลที่เป็นผู้รอบรู้ในทางปฏิบัติ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบคอบในเรื่องที่ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีสำหรับชีวิตของบุคคลนั้นทั้งหมด มิใช่ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีในบางส่วนเท่านั้น หรืออะไรเป็นสิ่งที่บุคคลนั้นจะได้ประโยชน์

(2) ความเจริญงอกงามของมนุษย์ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะ กล่าวคือเป็นคุณลักษณะพิเศษที่เกี่ยวความสามารถในการใช้เหตุผล (reasoning) และการใช้ความคิด (thinking) นั่นคือ มนุษย์ที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่สามารถคิดอย่างมีเหตุผล ดังนั้น ความเจริญงอกงามของมนุษย์ หมายถึง การใช้เหตุผลและการใช้ความคิด

ด้วยเหตุนี้การกระทำที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม จะต้องเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับคุณธรรม โดยที่ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขที่มนุษย์ทุกคนพึงปรารถนา และอุดมคติที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมควรจะมี มุ่ง ที่การปฏิบัติหรือการกระทำที่มาจากทั้งเหตุผลและความรู้สึก

ดังนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีจริยธรรมของ Aristotle สามารถบรรลุผลได้โดยการค้นหา “ทางสายกลาง” (The Golden Mean) ซึ่งเป็นจุดกึ่งกลางระหว่างความเกินพอดี (excess) และสิ่งที่ขาดตก บกพร่อง (defect) นั่นคือ จุดในจินตนาการของตนเอง เป็นจุดที่ไม่ใช่เหมาะสมในตัวเองเท่านั้น แต่ยังเป็นจุด ที่เหมาะสมในกาลเทศะ และเหมาะสมกับพลเมืองในสังคม มีเหตุผลที่ดีและมีวิธีการที่น่ายกย่อง (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2532)

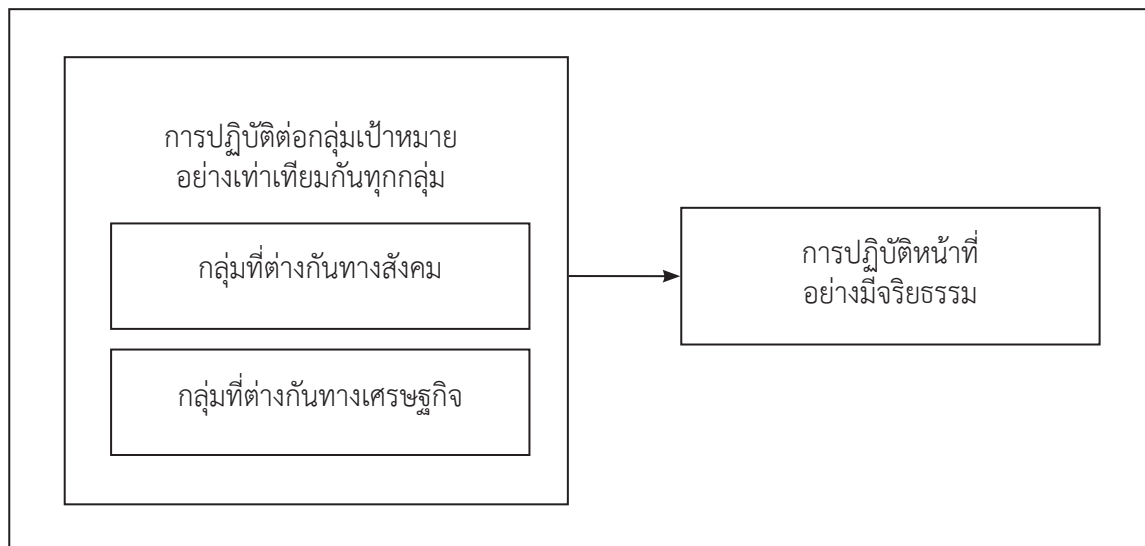
เพราะฉะนั้นกล่าวสรุปได้ว่า “ทฤษฎีจริยธรรมของ Aristotle” เป็นทฤษฎีที่มุ่งให้ความสำคัญในเรื่อง ของ “คุณธรรม” ซึ่งเป็นพลังของลักษณะนิสัยที่ก่อให้เกิดความสุขสำหรับแต่ละบุคคลในสังคม หรือก่อให้เกิด ความเจริญงอกงามโดยอยู่บนทางสายกลาง

แผนภาพที่ 3 การปฏิบัติหน้าที่โดยยึดทางสายกลางของ Aristotle

3.1.3 John Rawls นักปรัชญาอเมริกันสมัยใหม่ซึ่งมีชื่อเสียงในแนวคิดที่เรียกว่า “Egalitarianism” โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ปัจเจกบุคคลควรจะได้รับปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในแง่ของสิทธิและ โอกาส นั่นคือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมจะเป็นไปได้ถ้าทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจาก

ความแตกต่างทางสังคม (social differentiations) ได้แก่ ความมีชื่อเสียงทางสังคม หรือระดับชั้นทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้นหลักความยุติธรรมจึงมุ่งส่งเสริมผลประโยชน์ของทุกกลุ่มไม่ว่ากลุ่มนั้นจะมีลักษณะเช่นใดก็ตาม เพราะฉะนั้น ตามแนวคิดของ Rawls เชื่อว่า “สถานภาพเริ่มแรก” เป็นเงื่อนไขที่จะแสดงให้เห็นถึงหลักความยุติธรรมที่เท่าเทียมกันที่อยู่เบื้องหลัง “ม่านแห่งความไม่รู้” (Veil of Ignorance) ซึ่งจะกระตุ้นพัฒนา ระบบจริยธรรมซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน โดยขึ้นอยู่กับสิ่งที่แต่ละบุคคลสมควรจะได้รับมากกว่า สิทธิพิเศษต่างๆ นั่นเอง

แผนภาพที่ 4 การปฏิบัติหน้าที่อย่างยุติธรรมของ John Rawls

3.1 ทฤษฎีจริยธรรมที่มุ่งเน้นผลที่ตามมา (Teleological Ethical Theories/ Consequence-based Theories) เป็นทฤษฎีที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่คำนึงถึงผลที่ตามมาเป็นเกณฑ์ ในการตัดสินใจการกระทำว่าดีหรือไม่ดีมากกว่าเจตนาที่อยู่เบื้องหลังของการกระทำ ดังนั้นการตัดสินใจที่ถูกต้องทางจริยธรรมจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลที่ดีที่สุด ข้อดีของทฤษฎีนี้คือ มีความยืดหยุ่นและมีอิสระในการเสนอ ทางออกเพื่อแก้ไขสถานการณ์

ปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมโดยสามารถที่จะระบุทางเลือกต่างๆ รวมทั้งประเมินผลและวิเคราะห์ ทางเลือกที่เป็นไปได้เหล่านั้นที่จะมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นๆ ซึ่งช่วยทำให้บุคคลหลุดพ้นจากสถานการณ์ที่เป็น ความขัดแย้งของกฎต่างๆ ได้ ส่วนข้อเสีย คือ เป็นความยากลำบากในการที่จะประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ทั้งหมดอย่างรอบด้าน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลบางกลุ่มในสังคมขั้นได้ และที่สำคัญคือ สิ่งที่ดี ที่สุดสำหรับบุคคลจำนวนมากที่สุดอาจจะไม่ใช่การตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่ดีที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากว่าสิ่งที่

ดีที่สุดนั้นอาจจะไม่ยุติธรรมสำหรับกลุ่มคนบางกลุ่มในสังคมที่มีถูกโจมตีได้ง่าย ทฤษฎีในกลุ่มนี้แบ่งออกเป็น 2 สำนักทางความคิด ได้แก่

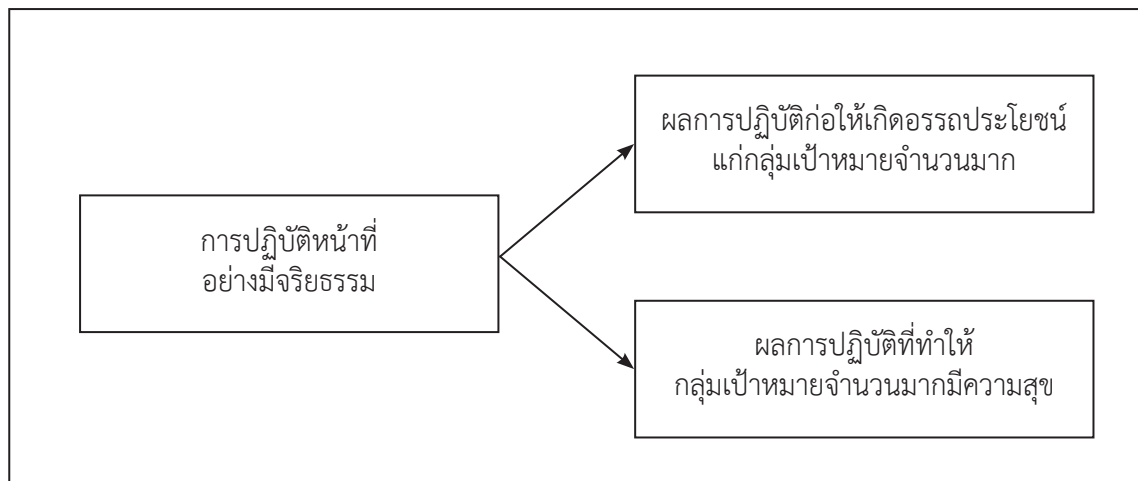
3.2.1 John Stuart Mill นักปรัชญาชาวอังกฤษ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญของสำนักประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ซึ่งให้ความสำคัญในแนวที่เรียกว่า “consequentialism” นั่นคือ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมจะอยู่บนพื้นฐานการเน้นผลที่ตามมา (consequence) การกระทำที่ถือว่าถูกต้องจะต้องเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดสิ่งที่เป็นไปได้มากที่สุด หรือเอื้อประโยชน์ให้กับคนจำนวนมาก ดังนั้น หลักการพื้นฐานที่สำคัญของสำนักประโยชน์นิยมประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ

(1) พฤติกรรมจริยธรรม เป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ในการทำให้เกิดสิ่ง/ผลที่ดีที่สุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุดซึ่งเรียกหลักการนี้ว่า “หลักการของอรรถประโยชน์” (Principle of Utility) หรือ “หลักมหสุข” (The Greatest Happiness Principle) ถือเป็นหลักพื้นฐานของจริยธรรม นั่นคือ การกระทำที่ถูกต้องขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่การกระทำนั้นก่อให้เกิดความสุข ในขณะที่ความผิดขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดสิ่งที่ตรงข้ามกับความสุข ดังนั้นอรรถประโยชน์ (utility) จึงมีความหมายเดียวกับความสุข (pleasure) (Beauchamp, Walters, Kahn & Mastroianni, 2013) การกระทำใดก่อให้เกิดผล คือ ความสุขมากที่สุดต่อคนจำนวนมากที่สุด หรือผลประโยชน์ (benefit) ที่มากที่สุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุด การกระทำนั้นถือว่าถูกต้อง

(2) ความรู้สึกทางสังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม ดังนั้นแต่ละบุคคลควรที่จะต้องคำนึงถึงตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับความสุขของทุกๆ คน โดยไม่ใช่คำนึงถึงแต่ความสุขของตนเอง

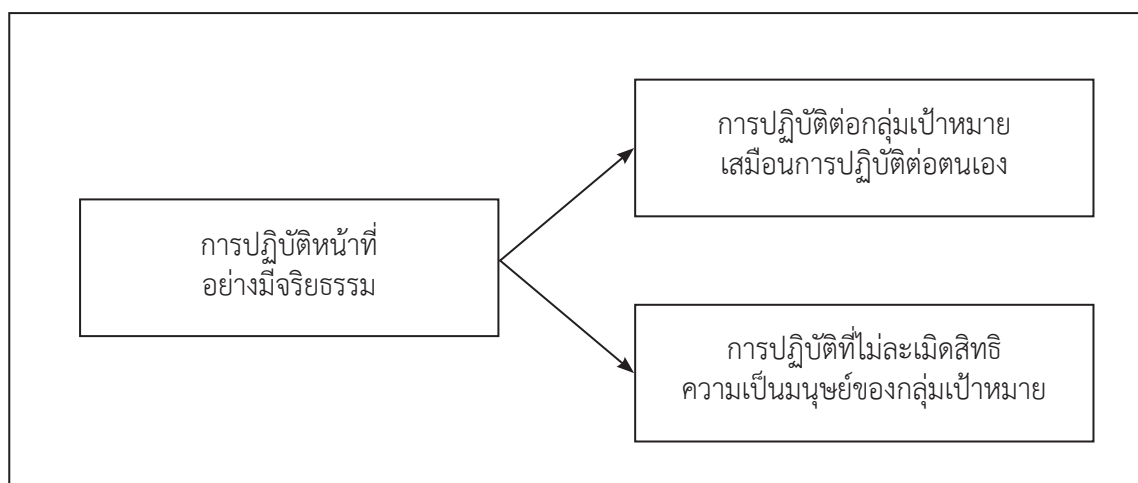
ดังนั้น ตามหลักการของสำนักประโยชน์นิยม จึงมุ่งจัดเตรียมวิธีการที่ชัดเจนสำหรับการประเมินทางเลือกที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม (ethical choices) โดย 1) คำนวณผลที่ตามมา (consequences) ทั้งหมดที่ดีและไม่ดีซึ่งจะมีผลจากแต่ละทางเลือก และ 2) เลือกทางเลือก (alternative) ที่ให้คุณค่ามากที่สุดหรือสูญเสีย น้อยที่สุด

เพราะฉะนั้นกล่าวสรุปได้ว่า “สำนักประโยชน์นิยมของ John Stuart Mill” มุ่งให้ความสำคัญในแง่ที่ว่าเกณฑ์ตัดสินใจเชิงจริยธรรมมีได้หลายเกณฑ์ โดยอยู่บนพื้นฐานของการเน้นผลที่ตามมา ซึ่งจะถูกต้องตามหลักจริยธรรม เมื่อผลที่ตามมานั้นก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุด

แผนภาพที่ 5 การปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักอรรถประโยชน์ของ John Stuart Mill

3.2.2 กลุ่ม Judeo-Christian เป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับ “หลักของการตัดสินใจด้วยตนเอง”(The Principle of Self-Determination) โดยมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า “ให้รักเพื่อนบ้านเท่ากับรักตนเอง” (love your neighbor as yourself) ดังนั้น ความเป็นมนุษย์ (human beings) มีคุณค่าโดยปราศจากเงื่อนไข (unconditional value) มีสิทธิพื้นฐานที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง (self-determination) โดยไม่ควรจะถูกละเมิดหรือถูกกระทำในฐานะวิธีการ (means) เพื่อไปสู่เป้าหมาย (ends) ใดๆ ทั้งสิ้น นั่นคือ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมควรวางอยู่บนพื้นฐานของการให้ความเคารพในเกียรติของบุคคลในฐานะที่เป็นเป้าหมาย มากกว่าเป็นเพียงวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมาย

แผนภาพที่ 6 การปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักเคารพในเกียรติของบุคคลของกลุ่ม Judeo-Christian

จากการศึกษาทฤษฎีจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อที่นำเสนอข้างต้น ผู้เขียนสรุปสาระสำคัญของแต่ละทฤษฎี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อ

ทฤษฎีจริยธรรม	จุดเน้นของจริยธรรม	ค่านิยมจริยธรรม	เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม	กฎจริยธรรม
มุ่งเน้นหน้าที่				
1. Immanuel Kant	เจตนาเป็นตัวตัดสินการกระทำ	มีลักษณะจริงแท้แน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลง	มีเพียงเกณฑ์เดียว คือ การปฏิบัติที่เกิดจากเจตนาดี คือ การปฏิบัติตามหน้าที่	มีลักษณะเป็นกฎสากลที่เรียกว่า “การกระทำตามคำสั่งเด็ดขาด” (Categorical Imperative)
2. Aristotle	ลักษณะนิสัยด้านคุณธรรมเป็นตัวตัดสินการกระทำ	คุณธรรมเป็นสิ่งที่เรียนรู้โดยการปฏิบัติ	การกระทำที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับคุณธรรม	คุณธรรมเป็นลักษณะนิสัยที่ก่อให้เกิดความสุขสำหรับแต่ละบุคคล โดยอยู่บนทางสายกลาง (Golden Mean)
3. John Rawls	ความยุติธรรมที่ปราศจากการคำนึงถึงความแตกต่างทางสังคม	ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน	หลักความยุติธรรมที่มุ่งส่งเสริมผลประโยชน์ของทุกกลุ่ม	“สถานภาพเริ่มแรก” เป็นเงื่อนไขที่แสดงให้เห็นถึงหลักความยุติธรรมที่เท่าเทียมกันที่อยู่เบื้องหลัง “ม่านแห่งความไม่รู้” (Veil of Ignorance)
มุ่งเน้นผลที่ตามมา				
1. John Stuart Mill	ผลที่ตามมาก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุดเป็นตัวตัดสินการกระทำ	การกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขต่อคนจำนวนมากที่สุดถือว่าการกระทำนั้นถูกต้อง	มิได้หลายเกณฑ์โดยอยู่บนพื้นฐานของการเน้นผลที่ตามมา	“หลักการของอรรถประโยชน์” (Principle of Utility) หรือ “หลักมหสุข” (The Greatest Happiness Principle) เป็นหลักพื้นฐานของจริยธรรม
2. กลุ่ม Judeo-Christian	ให้รักเพื่อนบ้านเท่ากับรักตนเอง	ความเป็นมนุษย์มีคุณค่าโดยปราศจากเงื่อนไข มีสิทธิพื้นฐานที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง	การให้ความเคารพในเกียรติของบุคคลอื่น	การให้ความเคารพในเกียรติของบุคคลในฐานะที่เป็นเป้าหมายมากกว่าวิธีการ

ที่มา : ดัดแปลงจาก บุปผา เมฆศรีทองคำ (2545)

4. แนวคิดของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ

จากการที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อในองค์กรสื่อต่างๆ มักจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมอยู่เป็นประจำไม่ว่าจะเป็นการแสวงหาข้อมูลข่าว การได้มาของข้อมูลข่าว การเข้าถึงแหล่งข่าว ตลอดจนการรายงานข้อมูลข่าว โดยที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจะเป็นผู้ตัดสินใจในสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมที่เกิดขึ้น และบ่อยครั้งที่การตัดสินใจเชิงจริยธรรมมีความยุ่งยากอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการตัดสินใจของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบุคคลอื่นๆ ทั้งที่โดยชัดแจ้งและไม่ชัดแจ้ง ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม (ethical decision-making process) เพื่อช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสามารถจัดการกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมได้โดยอยู่บนพื้นฐานของหลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อ ในที่นี้ผู้เขียนเสนอแนวคิดของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อรวม 4 แนวคิดได้แก่ 1) Potter's Box 2) Kidder's Ethical Checkpoints 3) แนวคิดการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของ Deni Elliott และ 4) The SAD Formula โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 The Potter's Box

ดร.ราล์ฟพอตเตอร์ (Ralph Potter) แห่ง “Harvard Divinity School” ได้พัฒนาโมเดลของการตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่เรียกว่า “The Potter's Box” ซึ่งถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในแวดวงสื่อสารมวลชน ในฐานะเป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินสถานการณ์เชิงจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของความรุนแรงที่ขัดแย้งกันซึ่งช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมีการตัดสินใจที่เป็นระบบ เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดคำถามเชิงจริยธรรม (ethical question) ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

“The Potter's Box” พิจารณา 4 ลักษณะของสถานการณ์ก่อนการลงมือปฏิบัติ กล่าวคือ ประกอบด้วย 4 มิติ/คำถามที่สัมพันธ์กันดังนี้ (Carveth, Ferraris & Backus, 2006; Dominick, 2013; Seib & Fitzpatrick, 1997; Tate & Taylor, 2014)

1) ข้อเท็จจริง (Facts) โดยเป็นการทำความเข้าใจในข้อเท็จจริงต่างๆ ของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเข้าใจอย่างชัดเจนว่าอะไรคือข้อเท็จจริง เช่น อะไรคือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง? อะไรคือการกระทำที่เป็นไปได้? คุณรู้/ไม่รู้อะไร? คุณมีทางเลือกอะไร? ผลที่ตามมาจะเป็นอะไรที่เป็นไปได้ในการกระทำที่คุณกำลังพิจารณา?

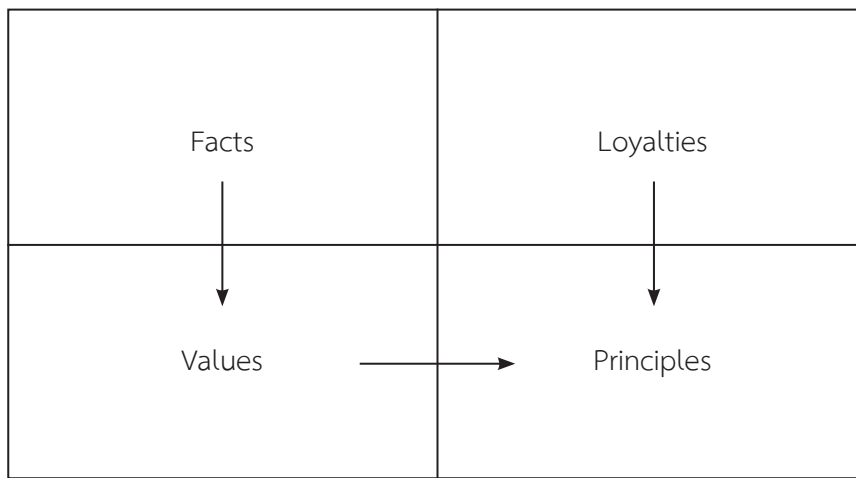
2) ค่านิยม (Values) โดยค่านิยมจะแสดงถึงความเชื่อที่บุคคลเห็นว่าสำคัญ ค่านิยมจะช่วยปกป้องบุคคลจากการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานอคติส่วนตัว เพราะฉะนั้นค่านิยมจึงช่วยจัดเตรียมพื้นฐานของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม คำถามที่สำคัญ เช่น อะไรคือค่านิยมของคุณ? ค่านิยมของคุณมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเชิงจริยธรรมหรือไม่?

3) หลักการ (Principles) เป็นการแสดงให้เห็นถึงหลักการเชิงจริยธรรม (ethical principles) ที่อธิบายโดยนักปรัชญาซึ่งจะนำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายถึงปัญหา ในสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทาง

จริยธรรมที่เกิดขึ้นได้ เช่น หลักการกระทำตามคำสั่งเด็ดขาดของ Kant ทางสายกลางของ Aristotle เป็นต้น

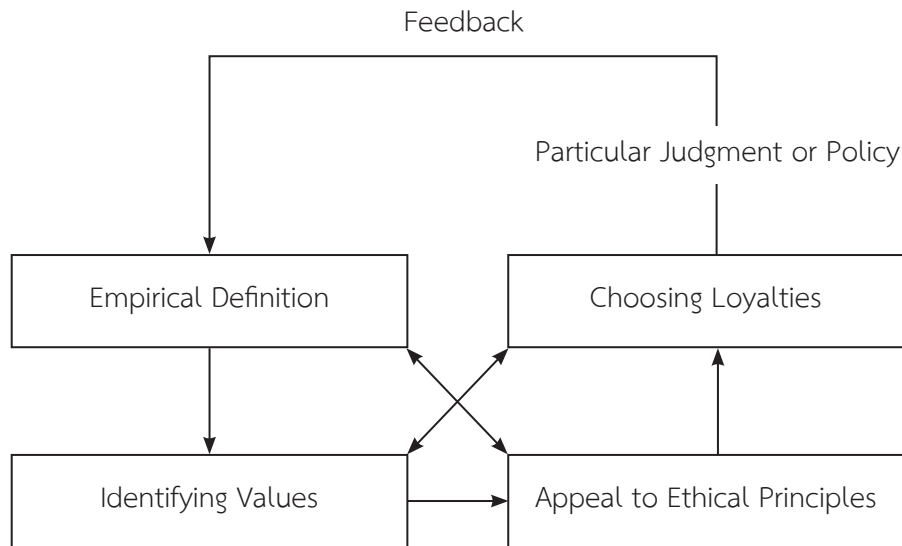
4) ความภักดี (Loyalties) เป็นการตัดสินใจว่าผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจะเลือกภักดีต่อใคร โดยที่ความภักดีมีหลายระดับ เช่น ความภักดีต่อตนเอง องค์กร วิชาชีพ ผู้รับสาร บุคคลที่ใกล้ชิด แหล่งข่าวและบุคคลอื่นๆ ผู้มีอุปการคุณ เพื่อนร่วมวิชาชีพ ความเป็นพลเมืองโดยทั่วไป หรือสังคม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Potter มองความภักดีในฐานะเป็นความรับผิดชอบทางสังคม (social commitment)

เพราะฉะนั้น “The Potter’s Box” เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์สำหรับการตัดสินใจเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรม ประกอบด้วย ข้อเท็จจริง ค่านิยม หลักการ และความภักดี ดังแผนภาพที่ 7

แผนภาพที่ 7 The Potter’s Box

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแต่ละมิติอย่างละเอียดของแนวคิด The Potter’s Box พบว่าแต่ละมิติถูกเชื่อมโยงเป็นระบบ (system) ที่เป็นวงกลมโดยไม่ได้สัมผัสของคำถามที่แยกออกจากกัน การเคลื่อนย้ายจากมิติหนึ่งไปสู่อีกมิติหนึ่งจะทำให้มองเห็นถึงระบบการคิดอย่างชัดเจน และในกรณีที่มีมติไหนยังมีปัญหาที่จะดำเนินการพิจารณาในมิตินั้นอย่างลุ่มลึกมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ได้รายละเอียดที่มากขึ้นและมุมมองที่ลึกซึ้งขึ้น (Christians, Rotzoll, Fackler, McKee, & Wood, 2004) ดังแผนภาพที่ 8

แผนภาพที่ 8 รายละเอียด The Potter's Box

ต่อมา Guth และ Marsh (2003, cited in Carveth, Ferraris & Backus, 2006) นำแนวคิดของ Potter มาขยายให้ละเอียดขึ้นพร้อมให้ความหมายที่ชัดเจนขึ้นในขั้นตอนของการกระทำ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัย และนักปฏิบัติทางการสื่อสาร โดยแบ่งออกเป็น 8 ขั้นตอนดังนี้

กล่องที่ 1 การให้ความหมายเชิงประจักษ์ (Empirical Definition)

ขั้นที่ 1 การกำหนดความหมายของสถานการณ์ (situation) อย่างไม่มีอคติเท่าที่จะเป็นไปได้ ในขั้นนี้ต้องการข้อมูลที่มีรายละเอียด (detailed information) ที่ตรงประเด็น (relevant) กับสถานะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

กล่องที่ 2 การระบุถึงค่านิยม (Identifying Values)

ขั้นที่ 2 การระบุและเปรียบเทียบข้อดีของค่านิยมที่แตกต่างกัน แต่ละค่านิยมมีอิทธิพลต่อการสนทนา และการให้เหตุผลในคำถามที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม (moral question) ค่านิยมจะแสดงให้เห็นถึงความคิดของความถูกต้อง (right) ความเชื่อ (beliefs) และคำถามของข้อเท็จจริง (fact)

กล่องที่ 3 หลักการทางด้านจริยธรรม (Appeal to Ethical Principles)

ขั้นที่ 3 การเรียกร้องหลักการที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม (Appeal to Ethical Principles) ซึ่งแต่ละค่านิยมให้การเคารพ นั้นหมายถึง การคาดการณ์แต่ละค่านิยมในฐานะที่เป็นหลักการพื้นฐานสำหรับความจำเป็นอย่างแท้จริง เช่น

Immanuel Kant :กระทำตามคำสั่งเด็ดขาด (Categorical Imperatives) นั่นคือ การกระทำเป็นกฎ (maxim) ที่บุคคลปรารถนาให้กลายเป็นกฎสากล (universal law)

Aristotle : ทางสายกลาง (The Golden Mean) นั่นคือ ความถูกต้องทางศีลธรรม (moral virtue) เป็นตำแหน่งที่เหมาะสมระหว่างความสุดโต่งทั้งสอง

John Rawls : ม่านแห่งความไม่รู้ (Veil of Ignorance) นั่นคือ ความยุติธรรมปรากฏขึ้นเมื่อการเจรจาต่อรอง (negotiation) ปราศจากความแตกต่างทางสังคม (social differentiation)

John Stuart Mill : หลักการของอรรถประโยชน์ (Principle of Utility) นั่นคือ การค้นหาความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุด (The Greatest Happiness)

กลุ่ม Judeo-Christian : ให้รักเพื่อนบ้านเท่ากับรักตนเอง (love your neighbor as yourself) นั่นคือการตัดสินใจเชิงจริยธรรม อยู่บนพื้นฐานของการให้ความเคารพในเกียรติของบุคคลในฐานะที่เป็นเป้าหมาย

ขั้นที่ 4 การพิจารณาและเปรียบเทียบหลักการที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมอื่นๆ (Ethical Principles) โดยหลักการที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมมีการเสนอแนะค่านิยมใหม่ๆ เพื่อให้พิจารณาหรือไม่

กล่องที่ 4 การเลือกความภักดี (Choosing Loyalties)

ขั้นที่ 5 การตัดสินใจว่าจะภักดีใครสำหรับแต่ละหลักการ

ขั้นที่ 6 การประเมินความภักดีเพิ่มเติมใหม่ โดยเสนอแนะหลักการและค่านิยมใหม่ที่ไม่เคยพิจารณา

ขั้นที่ 7 การเลือกเส้นทางของการกระทำที่ซึ่งรวบรวมค่านิยม หลักการ และความภักดีที่น่าสนใจมากที่สุด ตรวจสอบเส้นทางของการกระทำในแง่ของการกำหนดความหมายของบุคคล ถ้าเส้นทางของการกระทำดังกล่าวยังคงดูเหมือนเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดก็จงทำให้เป็นผลสำเร็จ ในแต่ละเส้นทางของการกระทำนั้น บุคคลสามารถเห็นซึ่งค่านิยม หลักการ และความภักดีที่บุคคลนั้นนับถือ

ขั้นที่ 8 การประเมินผลกระทบของการตัดสินใจ

4.2 Kidder's Ethical Checkpoints

Rushworth Kidder อธิบายถึงกระบวนการที่มีเหตุผล (logical) และเป็นผลที่ตามมา (sequential) ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเชิงจริยธรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันโดยเสนอแนะ 9 ขั้นตอน หรือที่เรียกว่า “Ethical Checkpoints” ที่สามารถช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจในประเด็นเชิงจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ (Cogar, 2012; Day, 2006)

1) ตระหนักว่ามีปัญหาเชิงจริยธรรม (Moral Issue) เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างมากเพราะทำให้รู้ว่าอะไรคือสถานการณ์หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมที่แท้จริง (true ethical dilemma)

2) ระบุผู้กระทำ (Actor) กล่าวคือ เมื่อระบุว่าปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องตัดสินใจว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น นั่นคือ เป็นปัญหาเชิงจริยธรรมของใคร

3) รวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง (Relevant Facts) กล่าวคือ อะไรคือข้อเท็จจริงที่สำคัญสำหรับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้นข้อมูลที่เพียงพอ (adequate) ถูกต้อง (accurate) และที่เป็นปัจจุบัน (current) จึงมีความสำคัญในการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ

4) ตรวจสอบปัญหาระหว่างความถูกต้องและความไม่ถูกต้อง (Right versus Wrong Issues) นั่นคือ มีคำตอบที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างชัดเจน

5) ตรวจสอบค่านิยมระหว่างความถูกต้องและความถูกต้อง (Right versus Right Values) โดยปัญหาเชิงจริยธรรมจำนวนมากมีช่องโหว่ที่เป็นคุณค่าหลัก 2 ด้านที่ต่อต้านซึ่งกันและกัน การระบุว่าคุณค่าดีทั้งคู่หรือถูกต้องทั้งคู่เป็นความขัดแย้งกับคุณค่าอื่นๆ ในสถานการณ์นั้นๆ คุณค่าที่อยู่ระหว่างความถูกต้องและความถูกต้องที่ขัดแย้งกัน นั่นคือ สิ่งนี้เป็นประเภทของปัญหาอะไร ได้แก่

ระหว่างความจริง (truth) และความภักดี (loyalty)

ระหว่างความต้องการส่วนบุคคล (personal need) และความต้องการของชุมชน (needs of the community)

ระหว่างผลประโยชน์ในระยะสั้น (short-term benefits) และผลที่ตามมาเชิงลบในระยะยาว (long-term negative consequences)

6) ประยุกต์ใช้หลักการเชิงจริยธรรม (Ethical Principle) โดยเป็นการประยุกต์ใช้หลักการเชิงจริยธรรม ซึ่งสัมพันธ์และเป็นประโยชน์มากที่สุดกับปัญหาที่เฉพาะเจาะจง เช่น ใช้หลักกระทำตามคำสั่งเด็ดขาดของ Kant ทางสายกลางของ Aristotle หรือหลักการของอรรถประโยชน์ของ Mill เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การคิดอย่างมีเหตุผล

7) ตรวจสอบทางเลือกที่สาม (Trilemma Options) กล่าวคือ ในบางครั้งค่านิยมไม่สามารถไปด้วยกันได้ ดังนั้น จึงสามารถตัดสินใจได้โดยการประนีประนอม (compromise) หรือการพัฒนาการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ (creative solution) ผู้เจรจาต่อรองต้องค้นหาวิธีที่สามเพื่อนำไปสู่การแข่งขันของฝ่ายต่างๆ ร่วมกัน

8) ตัดสินใจ (Decision) หลังจากการประยุกต์ใช้ขั้นตอนต่างๆ ที่ผ่านมาแล้ว อะไรเป็นการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ที่ดีที่สุด

9) ทบทวนและสะท้อนกลับถึงการตัดสินใจ (Revisit and Reflect on the Decision) นั่นคือ หลังจากที่มีการตัดสินใจและผลที่ตามมาได้เกิดขึ้นแล้ว ให้ถามตนเองว่าสิ่งนี้เป็น การตัดสินใจที่ดีที่สุด

4.3 แนวคิดการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของ Deni Elliott

Deni Elliott ศาสตราจารย์แห่ง “University of South Florida” กล่าวว่าเมื่อบุคคลต้องเผชิญหน้า กับทางเลือกที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม (ethical choice) บุคคลจึงควรถามตนเองในชุดของคำถามตามลำดับ ดังนี้ (Day, 2006)

- 1) อะไรคือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม? โดยมีคำถามที่ว่า การกระทำที่เฉพาะเจาะจงนั้นเป็นสาเหตุของความชั่วร้ายหรือไม่? ประเภทของการกระทำนั้นเป็นสาเหตุของความชั่วร้ายโดยทั่วไปหรือไม่? ถ้าคำตอบคือ “ไม่” ทั้งสองข้อ แสดงว่าไม่มีปัญหาเชิงจริยธรรม

- ถ้าคำตอบคือ “ใช่” ในข้อใดข้อหนึ่ง ให้พิจารณาคำถามทั้งหมดต่อไป
- 2) ความชั่วร้ายที่สำคัญนั้นควรถูกปกป้องหรือได้รับการจัดการแก้ไข?
 - 3) คุณเป็น (นักศึกษา) ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งเฉพาะที่จะปกป้องหรือจัดการกับความชั่วร้ายไหม?
 - 4) ถ้าคุณดำเนินการในสิ่งที่คุณพิจารณา คุณจะยอมให้ตัวคุณได้รับการยกเว้นจากกฎที่คุณต้องการให้บุคคลอื่นๆ ทำตามไหม?
 - 5) บุคคลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมจะชื่นชอบเหตุผลของคุณ สำหรับสาเหตุที่ก่อให้เกิดความชั่วร้ายไหม? (และคุณสามารถเชื่อมต่อในเหตุผลนั้นได้อย่างชัดเจนไหม?)

ถ้าคำตอบคือ “ใช่” ก็ไปสู่คำถามข้อที่ 2, 3 และข้อที่ 5 ถ้าคำตอบคือ “ไม่” ก็ไปสู่คำถามข้อที่ 4 มิฉะนั้นก็จะมีทางเลือกอื่นๆ ที่เป็นไปได้ซึ่งเป็นทางเลือกที่น่าพอใจมากกว่า

4.4 The SAD Formula

นักจริยธรรมชื่อที่มีชื่อว่า “Louis Alvin Day” แห่ง “Louisiana State University” ได้พัฒนา “The SAD Formula” เพื่อมุ่งสร้างองค์ประกอบที่สำคัญของการคิดเชิงวิเคราะห์ (critical thinking) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเหตุผล (rational approach) ที่นำไปสู่การตัดสินใจที่เน้นการวิเคราะห์ (analysis) และการประเมิน (evaluation) อย่างรอบคอบ ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญดังนี้ (Day, 2006)

1. การนิยามสถานการณ์ (Situation Definition)
 - การบรรยายถึงข้อเท็จจริง
 - การระบุหลักการและค่านิยม
 - การบอกเล่าเกี่ยวกับปัญหาหรือคำถามที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม
2. การวิเคราะห์ (Analysis)
 - 2.1 การประเมินหรือชั่งน้ำหนักของค่านิยม (values) และหลักการ (principles) ที่แข่งขันกัน ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในสถานการณ์นั้น
 - 2.2 พิจารณาถึงปัจจัยภายนอก (external factors)
 - 2.3 ตรวจสอบหน้าที่ที่ไปสู่กลุ่มที่หลากหลายซึ่งเกี่ยวข้องกับศีลธรรม (moral duties) หรือความภักดี (loyalties) โดยใช้แนวคิด The Potter’s Box
 - ความภักดีต่อตนเอง
 - ความภักดีต่อบุคคลอื่นๆ ในวิชาชีพเดียวกัน
 - ความภักดีต่อสาธารณะ
 - 2.4 อภิปรายถึงทฤษฎีจริยธรรม (ethical theories) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้
3. การตัดสินใจ (Decision)
 - การแสดงถึงการตัดสินใจของตัวแทนทางศีลธรรม
 - ข้อกล่าวอ้างของการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีจริยธรรม

จากการศึกษาแนวคิดของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสี่ดั่งที่นำเสนอข้างต้น ผู้เขียนจึงสังเคราะห์สรุปแนวคิดของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสี่ดั่งทั้ง 4 แนวคิด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการสังเคราะห์แนวคิดของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสี่ดั่ง

กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสี่ดั่ง	Ralph Potter (The Potter's Box)	Kidder (Ethical Checkpoints)	Deni Elliott	Louis Alvin Day (The SAD Formula)
การระบุข้อเท็จจริง (Facts)				
- อะไรคือข้อเท็จจริง/สถานการณ์/ปัญหา?	✓	✓		✓
- อะไรคือการกระทำที่เป็นไปได้?	✓			
- รู้/ไม่รู้อะไร?	✓			
- เป็นปัญหาเชิงจริยธรรมของใคร?		✓		
- การกระทำนั้นเป็นสาเหตุของความชั่วร้ายหรือไม่?			✓	
- ประเภทของการกระทำนั้นเป็นสาเหตุของความชั่วร้ายโดยทั่วไปหรือไม่?			✓	
- คุณมีทางเลือกอะไร?	✓			
- ผลที่ตามมาจะเป็นอะไรที่เป็นไปได้ในการกระทำที่คุณกำลังพิจารณา?	✓			
- ตรวจสอบปัญหาระหว่างความถูกต้องและความไม่ถูกต้อง		✓		
การเลือกค่านิยม (Values)				
- อะไรคือค่านิยมของคุณ?	✓			
- ค่านิยมของคุณมีผลกระทบต่อตัดสินใจเชิงจริยธรรมหรือไม่?	✓			
- ความชั่วร้ายควรถูกปกป้องหรือได้รับการจัดการแก้ไข?			✓	

กระบวนการตัดสินใจ เชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ	Ralph Potter (The Potter's Box)	Kidder (Ethical Checkpoints)	Deni Elliott	Louis Alvin Day (The SAD Formula)
- คุณเป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งเฉพาะที่จะ ปกป้องหรือจัดการกับความชั่วร้ายไหม?			✓	
- ตรวจสอบค่านิยมระหว่างความถูกต้อง และความถูกต้อง		✓		
- ประเมินหรือชั่งน้ำหนักของค่านิยม				✓
การเลือกหลักการ (Principles)				
- ประยุกต์ใช้หลักการเชิงจริยธรรมใด?	✓	✓		
- คุณจะยอมให้ตัวคุณได้รับการยกเว้นจาก กฎที่คุณต้องการให้บุคคลอื่นๆ ทำตามไหม?			✓	
- ประเมินหรือชั่งน้ำหนักของหลักการ				✓
- อภิปรายถึงทฤษฎีจริยธรรมที่สามารถนำ มาประยุกต์ใช้				✓
การเลือกความภักดี (Loyalties)				
- เลือกภักดีต่อใคร	✓			✓
- อะไรเป็นการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ที่ดีที่สุด		✓		
- บุคคลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมจะขึ้นชอบเหตุผล ของคุณสำหรับสาเหตุที่ก่อให้เกิดความ ชั่วร้ายไหม?			✓	
- พิจารณาถึงปัจจัยภายนอก				✓
- แสดงถึงการตัดสินใจ				✓
- ทบทวนและสะท้อนกลับถึงการตัดสินใจ		✓		

จากผลการสังเคราะห์แนวคิดของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสี่ข้อทั้ง 4 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดของ Ralph Potter คือ “The Potter’s Box” แนวคิดของ Rushworth Kidder คือ “Ethical Checkpoints” แนวคิดการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของ Deni Elliott และแนวคิดของ Louis Alvin Day คือ “The SAD Formula” พบว่ามีความเหมือนกันในขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การระบุข้อเท็จจริง (Facts) การเลือกค่านิยม (Values) การเลือกหลักการ (Principles) และการเลือกความภักดี (Loyalties) ดังนั้นผู้เขียนจะใช้ทั้ง 4 ขั้นตอนที่เสนอไว้แล้วเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้

การประยุกต์ใช้กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสี่ข้อ

หลังจากที่ผู้อ่านมีความรู้ตามหลักวิชาว่าด้วยความหมาย ทฤษฎีจริยธรรม และแนวคิดของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสี่ข้อชัดเจนแล้ว ในหัวข้อนี้ผู้เขียนมุ่งยกระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสี่ข้อ 2 กรณี และวิเคราะห์ให้เห็นว่าแต่ละกรณีนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพสี่ข้อมีกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมอย่างไร และเพราะเหตุใด

กรณีศึกษาที่ 1

ในช่วงเช้าตรู่ของวันหนึ่งพบร่างหญิงสาววัย 17 ปี นอนสลบอยู่ใกล้บริเวณสถานีจอดรถประจำทางซึ่งอยู่ไม่ไกลจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง หลังจากนั้นเธอถูกส่งตัวเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลเอกชนซึ่งอยู่ในย่านเดียวกัน ทราบในภายหลังว่าเธอเป็นนักศึกษาซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่เกิดเหตุจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เธออ้างว่าเธอถูกข่มขืนหลังจากที่เธอออกมานัดพบสังสรรค์กับเพื่อนๆ ตามที่ได้นัดหมายไว้ ณ ร้านอาหารที่อยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยที่เธอศึกษาอยู่ เธอพร้อมที่จะแสดงตัวในฐานะแหล่งข่าว ในขณะที่เพื่อนๆ ของเธอก็ยืนยันเรื่องราวตามคำบอกเล่าของเธอ

คำถาม : จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้ประกอบวิชาชีพสี่ข้อควรนำผู้หญิงที่อ้างว่าถูกข่มขืนมาเป็นแหล่งข่าวหรือไม่? ถ้าเห็นว่าควรเป็นแหล่งข่าว เธอควรเป็นแหล่งข่าวที่ระบุชื่อหรือไม่ควรระบุชื่อ?

ที่มา : ดัดแปลงจาก Cogar (2012)

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสามารถนำกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมาประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. การระบุข้อเท็จจริง (Facts) สิ่งที่ควรพิจารณา คือ

อะไรคือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เพราะการข่มขืนที่เกิดขึ้นในระหว่างที่มีการนัดพบสังสรรค์กับเพื่อนถือเป็นปัญหาที่สำคัญ ร้ายแรง และในฐานะนักศึกษาจำเป็นต้องตระหนักถึงเรื่องที่เกิดขึ้น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมีข้อมูลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาน้อยเพียงใดในการที่จะเผยแพร่เรื่องราวดังกล่าวผ่านช่องทางสื่อต่างๆ ถ้ามีการเผยแพร่เรื่องราวดังกล่าว ผลที่ตามมาจะเกิดอะไรขึ้น

2. การเลือกค่านิยม (Values) สิ่งที่ควรพิจารณา คือ

อะไรคือค่านิยมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ กล่าวคือ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อให้คุณค่ากับความ เป็นจริงทั้งหมดหรือไม่?

- หากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อตัดสินใจที่จะเผยแพร่รายละเอียดของเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น หมายความว่า ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อให้คุณค่ากับความจริง (truth) แต่จะเป็นการเสี่ยงในแง่ของการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือ
- ผู้ประกอบวิชาชีพสื่ออาจให้คุณค่ากับเรื่องของสิทธิส่วนบุคคลของแหล่งข่าวในปัญหาที่ สะท้อนต่อความรู้สึก หรือ
- ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อให้คุณค่าทั้งความจริงและสิทธิส่วนบุคคล ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ อาจจะไม่เผยแพร่รายละเอียดของเรื่องราวที่เป็นจริงบางส่วน เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ค่านิยมที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อตัดสินใจเลือกนั้นมีผลกระทบต่อ การตัดสินใจทางจริยธรรมหรือไม่เป็นสิ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อต้องพิจารณาร่วมด้วย

3. การเลือกหลักการ (Principles) สิ่งที่ควรพิจารณา คือ

จะเลือกใช้หลักการใดที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

- ใช้หลักการทำตามคำสั่งเด็ดขาดของ Kant คือการปฏิบัติตามหน้าที่
- ใช้ทางสายกลางของ Aristotle คือ การปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมโดยยึดทางสายกลาง
- ใช้หลักการของ John Rawls คือ การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากความแตกต่างทางสังคม
- ใช้หลักอรรถประโยชน์ของ John Stuart Mill คือ การกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุด สำหรับคนจำนวนมากที่สุด
- ใช้หลักการของกลุ่ม Judeo-Christian คือ ให้รักเพื่อนบ้านเท่ากับรักตนเอง

4. การเลือกความภักดี (Loyalties) สิ่งที่ควรพิจารณา คือ

อะไรคือความภักดีของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และความภักดีเหล่านี้มีความขัดแย้งกันหรือไม่

- การเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อที่ดี (การบอกความจริง)
- การเตือนภัยให้กับชุมชนถึงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้
- การปกป้องสิทธิส่วนบุคคลของเหยื่อ
- การคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อ่าน/ผู้ฟัง/ผู้ชม

อย่างไรก็ตาม ในการถกเถียงหรืออภิปรายในเรื่องของความถูกต้องที่อาจจะนำไปสู่ข้อเท็จจริงใหม่ซึ่ง เป็นความจำเป็นที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจะต้องกลับไปพิจารณาทั้ง 4 ขั้นตอนอีกครั้งหนึ่ง ถ้าผู้ประกอบวิชาชีพ สื่อตัดสินใจตีพิมพ์ชื่อของเหยื่อ ดังนั้น บางสิ่งบางอย่างอาจจะเกิดขึ้นกับเธอ เช่น ความอับอาย ความลำบากใจ ความกลัวในเรื่องของการแก้แค้น เป็นต้น แต่ในกรณีที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อตัดสินใจไม่เผยแพร่ชื่อของเธอ ดังนั้น ผลกระทบที่จะตามมาซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบวิชาชีพสื่อและองค์กรสื่อ ได้แก่ การสูญเสียความน่าเชื่อถือ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจึงจำเป็นต้องทบทวนการตัดสินใจอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้แน่ใจว่าการ ตัดสินใจของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อยังคงเหมือนเดิม

กรณีศึกษาที่ 2

ช่างภาพของสถานีโทรทัศน์แห่งหนึ่ง ได้รับมอบหมายจากบรรณาธิการข่าวให้ไปบันทึกภาพ เหตุการณ์ในสถานการณ์การชุมนุมประท้วงของกลุ่มสหภาพ เมื่อช่างภาพไปถึงสถานที่ที่มีการชุมนุม ประท้วงพบว่าสถานการณ์เริ่มส่อเค้าที่จะมีความรุนแรงเกิดขึ้น ช่างภาพจึงรีบบันทึกภาพเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน ทันใดนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจนายหนึ่งได้เดินตรงเข้ามาหาช่างภาพและแจ้งให้ช่างภาพ ออกจากพื้นที่นี้ โดยอ้างว่ากลุ่มสหภาพกำลังวางแผนเพื่อโต้ตอบในการประท้วงครั้งนี้ และเจ้าหน้าที่ ตำรวจกลัวว่าการที่ช่างภาพปรากฏตัวอยู่ในพื้นที่นี้อาจจะกระตุ้นความรุนแรงให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

คำถาม : จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ช่างภาพควรถ่ายภาพหรือออกจากพื้นที่ที่เกิดการชุมนุม?

ที่มา : ดัดแปลงจาก Miura, Smith & Alderman (2007)

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสามารถนำกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม วิชาชีพสื่อมาประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. การระบุข้อเท็จจริง (Facts) สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ

อะไรคือการกระทำที่เป็นไปได้?

- ช่างภาพจะต้องตัดสินใจว่าจะอยู่และบันทึกภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อที่สาธารณชนจะ

ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น หรือจะยอมทำตามคำร้องขอของเจ้าหน้าที่ ตำรวจเพื่อเป็นการลดความเป็นไปได้ของความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้น นอกจากนั้น ข้อเท็จจริงต่อมาที่ต้องประเมิน คือ อาจจะเป็นไปได้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ต้องการให้ช่างภาพอยู่ตามเหตุผลที่กล่าวอ้างหรือเหตุผลอื่น ถ้าเป็นไปตามเหตุผลที่กล่าวอ้าง เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำถูกต้องว่าการปรากฏตัวของช่างภาพในฐานะสื่อสามารถเพิ่มความเป็นไปได้ของความรุนแรง

2. การเลือกค่านิยม (Values) สิ่งที่ควรพิจารณา คือ

อะไรคือค่านิยมของช่างภาพ? ช่างภาพอาจกล่าวอ้างถึงความรู้ของสาธารณะ (public knowledge) และความเข้าใจของปัญหา (understanding of the issues) ที่ถูกกระตุ้นโดยการอธิบายและการตรวจสอบทางสาธารณะของการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การอ้างถึงสถานการณ์ระหว่างการบอกเล่าความจริง (truth telling) กับกฎหมายและคำสั่ง (law and order) ค่านิยมประกอบด้วยทั้งความรับผิดชอบของสื่อ (media's responsibility) ที่จะบอกเล่าความจริง และสื่อมีความรับผิดชอบที่จะรายงานเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชน นอกจากนั้นภาพเหตุการณ์ไม่เพียงแต่กฎหมายและคำสั่งเท่านั้น แต่ยังรวมถึงค่านิยมของความปลอดภัยของสาธารณะ (public safety)

3. การเลือกหลักการ (Principles) สิ่งที่ควรพิจารณา คือ

จะเลือกใช้หลักการใดที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

- หลักการของความยุติธรรม (fair) และความจริง (truth)
- หลักการพื้นฐานอื่น คือ การเลือกทางเลือกที่การใช้ อาจจะต้องการกลายเป็นกฎหมาย ถ้าสื่อสื่อสัตย์ต่อการร้องขอของการบังคับใช้กฎหมายเพื่อออกจากสถานการณ์นี้ ดังนั้นสื่อควรจะมีเต็มใจที่จะทำเช่นนี้ในทุกสถานการณ์
- หลักการค้นหาทางสายกลาง (middle ground) ระหว่างสภาพที่สุดโต้งทั้ง 2 ด้าน
- หลักการมองทุกๆ คน อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีการจำแนกประเภท

อย่างไรก็ตามมีข้อเสนอแนะว่าสื่อควรพิจารณาจากมุมมองของทุกฝ่ายได้แก่ ผู้ที่ไม่ได้อยู่ในสถานการณ์ ผู้ที่ต้องการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเหยื่อของความรุนแรงที่อาจจะเป็นไปได้ เป็นต้น

4. การเลือกความภักดี (Loyalties) สิ่งที่ควรพิจารณา คือ

อะไรคือความภักดีของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และความภักดีเหล่านี้มีความขัดแย้งกันหรือไม่

- การเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อที่ดี (การบอกเล่าความจริงตามภาพเหตุการณ์ที่บันทึกได้)
- การคำนึงถึงประโยชน์ของตนเอง
- การคำนึงถึงประโยชน์ขององค์กรสื่อ

- การคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ฟัง/ผู้ชม
- การคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม

อย่างไรก็ตามในการถกเถียงหรืออภิปรายในเรื่องของความภักดีพบว่าถ้าความภักดีของช่างภาพคนหนึ่ง คือ เรื่องราวของภาพเหตุการณ์ที่บันทึกได้ ช่างภาพผู้นั้นอาจจะตัดสินใจที่จะอยู่ในสถานที่ที่มีการชุมนุมประท้วงและทำหน้าที่บันทึกภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อไป หรือออกไปจากสถานที่ที่มีการชุมนุมประท้วงเพื่อลดโอกาสที่ว่าช่างภาพผู้นั้นจะกลายเป็นเหยื่อของความรุนแรง

บทสรุป

ในแวดวงวิชาชีพสื่อกล่าวได้ว่า “กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม” ถือเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อในองค์กรสื่อต่างๆ เนื่องจากว่าการทำงานในแต่ละวันของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อย่อมต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมทั้งในแง่ของการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร และหรือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ประกอบกับแรงกดดันต่างๆ ทั้งปัจจัยภายในองค์กรสื่อ ได้แก่ แรงกดดันทางเศรษฐกิจ กลุ่มพลังกดดันต่างๆ และผู้รับสาร ปัจจัยภายนอกองค์กรสื่อ ได้แก่ นโยบายขององค์กรสื่อ อิทธิพลจากกลุ่มทุน/ความเป็นเจ้าของสื่อ ตลอดจนปัจจัยจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ได้แก่ ภูมิหลังและประสบการณ์ และเวลาในการทำงาน ซึ่งล้วนส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อทั้งสิ้น ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจึงย่อมต้องอาศัยกระบวนการตัดสินใจที่วางอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมวิชาชีพสื่อเพื่อจะนำมาสู่การปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในฐานะที่ได้รับยกย่องว่าเป็น “ฐานันดรที่ 4”

อย่างไรก็ตาม “กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ” ประกอบด้วยหลายแนวคิดทั้งแนวคิด “The Potter’s Box” แนวคิด “Ethical Checkpoints” แนวคิดการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของ Deni Elliott และแนวคิด “The SAD Formula” แต่ทุกแนวคิดล้วนประกอบด้วยขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม 4 ขั้นตอน ได้แก่ การระบุข้อเท็จจริงการเลือกค่านิยม การเลือกหลักการและการเลือกความภักดี โดยที่การตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนล้วนมีความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ดังนั้นหากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อเลือกตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วโดยเฉพาะในแง่การเผยแพร่หรือไม่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สิ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อต้องตระหนัก คือ ผลที่ตามมาจากการเผยแพร่หรือไม่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนั้นจะก่อให้เกิดผลกระทบอะไรบ้างโดยเฉพาะกับบุคคลหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติหน้าที่ในแวดวงวิชาชีพสื่อต่อไป

บรรณานุกรม

- ช่อลดา ตียะบุตร.(2556). จิตวิทยาธุรกิจ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ชญ บัญญานันต์.(2550). สารสนเทศและการศึกษา. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. (2545). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจทางจริยธรรมในวิชาชีพหนังสือพิมพ์. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษาศุภภูมิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สุกัญญา สุตบรรทัด.(2532). จรรยาบรรณ ใน เอกสารประกอบการสอนวิชาจริยธรรมวิชาชีพหนังสือพิมพ์. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Beauchamp, T.L., Walters, L., Khan, J. P., &Mastroianni, A. C. (2013).Contemporary Issues in BIOETHICS. Belmont, California: Wadsworth.
- Bonde, S., & Firenze, P. (2015).Making Choices: A Framework for Making Ethical Decisions. Retrieved July 15, 2015, from <http://www.brown.edu/academics/science-and-technology-studies/sites/brown.edu.academics.science-and-technology-studies/files/uploads/Framework.pdf>
- Boundless. (2015). Defining Decision Making. Retrieved July 15, 2015, from <http://www.boundless.com/management/textbooks/boundless-management-textbook/decision-making-10/decision-making-in-management-75/defining-decision-making-366-3930/>
- Carveth, R., Ferraris, C., & Backus, N. (2006).Applying the Potter Box to Merck’s Actions Regarding the Painkiller. Retrieved July 15, 2015, from <https://home.zhaw.ch/~wys/ipmz/literatur/09ABC06.pdf>
- Christians, C.G., Rotzoll, K.B., Fackler, M., McKee, K.B., & Wood, R.H. (2004).Media Ethics: Cases and Moral Reasoning (7th ed.). Boston, MA: Allyn& Bacon.
- Concepción, B.E. (2011). How Journalists Perceive Internal and External Influence: A Qualitative Assessment of Local Television Reporters’ Ethical Decision-Making.Doctoral Dissertation (Journalism and Mass Communication).Retrieved July 15, 2015, from <http://scholarcommons.sc.edu/etd/1498>
- Cogar, M. (2012). Ethical Decision-Making Models for Scholastic Media Publications. Retrieved July 15, 2015, from <https://teachingjournalismethics.files.wordpress.com/2012/09/cogar-ethicaldecision-makingmodels1.pdf>

- Day, L.A. (2006). *Ethics in Media Communication: Cases and Controversies* (5th ed.). Belmont, California: Wadsworth.
- Dominick, J. R. (2013). *The Dynamics of Mass Communication* (12th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Englehardt, E.E., & Schmeltekopf, D.D. (2010). *Ethics and Life: An Interdisciplinary Approach to Moral Problem* (4th ed.). New York, NY: McGraw-Hill
- Fink, C.C. (1995). *Media Ethics*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Harrison, E. F. (1998). *The Managerial Decision-Making Process* (5th ed.). Mason, Ohio: South-Western College Publishing.
- Huasman, C. (1992). *Crisis of Conscience: Perspectives on Journalism Ethics*. New York, NY: Harper Collins.
- Huddleston, B.J. (1998). *Newspaper Editors' Perceptions of Ethical Issues and Recommended Actions*. (Dissertation Thesis, Ph.D. (Education). University of Arkansas, 1988). Retrieved May 15, 2015 from <http://www.worldcat.org/title/newspaper-editors-perceptions-of-ethical-issues-and-recommended-actions/oclc/41397486>
- MacKay, J.B. (2012). Constraints alter Journalists' Ethical Decision-Making. *Newspaper Research Journal*, 33 (1), 24-37. Retrieved September 6, 2015, from http://www.jennmackay.com/uploads/8/0/3/7/8037982/constraints_mackay.pdf
- MacKinnon, B. (2011). *ETHICS: Theory and Contemporary Issues* (7th ed.). Boston, MA: Wadsworth.
- Miura, M.R., Smith, J.A., & Alderman, J. (2007). *Mapping School Food: A Policy Guide*. Boston, MA: Public Health Advocacy Institute. Retrieved July 25, 2015 from <http://www.phaionline.org/wp-content/uploads/2007/11/mappingschoolfood.pdf>
- Newman, D.L., & Brown, R.D. (1996). *Applied Ethics for Program Evaluation*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc.
- Oxford Dictionary. (2015). *Defining Decision-Making*. Oxford Dictionaries Language Matters. Retrieved August 5, 2015, from <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/decision-making>
- Pojman, L.P. (2010). *Ethical Theory: Classical and Contemporary Readings* (12th ed.). Belmont, California: Wadsworth.

Rodman, G. (2012). Mass Media in a Changing World (4th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.

Seib, P., & Fitzpatrick, K. (1997). Journalism Ethics. New York, NY: Harcourt Brace & Company.

Tate, C.D., & Taylor, S.A. (2014). Scholastic Journalism (12th ed.). UK: John Wiley & Sons, Inc.

Ward, Stephen J. A. (2009). Nature of Journalism Ethics. Retrieved July 28, 2015, from http://www.journalismethics.info/research_ethics/nature_of_journalism_ethics.htm

Webster's Ninth New Collegiate Dictionary. (1991). Defining Ethics. Springfield, Massachusetts: Merriam, Webster, Inc.

หลักจริยธรรมสื่อ ทางเลือกที่ไม่ง่าย

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ*

ความเบื้องต้น

ประเด็นเกี่ยวกับจริยธรรมการสื่อสารมวลชน ถือเป็นประเด็นสำคัญที่นิสิตนักศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และการสื่อสารมวลชนได้รับการปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง แต่ได้ปรากฏว่าการนำเสนอเนื้อหาทางสื่อต่างๆ มักมีคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมในเชิงจริยธรรมของนักสื่อสารมวลชนมาโดยตลอดเช่นกัน ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าการเรียนการสอนจริยธรรมสื่อกับแนวปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมของสื่อในบางกรณี เป็นของคู่กันมานาน ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าเกณฑ์มาตรฐานหรือหลักการทางจริยธรรมมีความหลากหลายและสามารถนำมาประยุกต์สู่การตีความที่แตกต่างกันของนักสื่อสารมวลชนแต่ละคน รวมทั้งผู้รับสารของสื่อเองต่างมีความไวต่อสำนึกทางจริยธรรมแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ในการนำเสนอสาระทางจริยธรรมในบทความนี้ ผู้เขียนมุ่งเน้นประเด็น 1) การตระหนักรู้ของผู้รับสารและนักการสื่อสารเกี่ยวกับตำแหน่งการอุบัติขึ้นของประเด็นทางจริยธรรม (Locus of ethical issue) 2) ธรรมชาติเกี่ยวกับความกำกวมของเนื้อหาสาร (Gray area message) 3) หลักปรัชญาควอนตัม ฟิสิกส์เรื่องความไม่แน่นอน (Principle of Uncertainty) ที่เกี่ยวข้องกับมิติทางจิตใจที่มุ่งวัดของผู้ศึกษา 4) แนวคิดหลักจริยธรรมแม่บทประกอบด้วยหลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ (Duty ethics หรือ Kantian Ethics) หลักประโยชน์สุขนิยม (Utilitarianism) และหลักจริยธรรมสายกลาง (Golden Means) ของ Aristotle และการประยุกต์สู่การวิพากษ์กรณีศึกษาการนำเสนอของสื่อมวลชน ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่าประเด็นหลักคิดเกี่ยวกับโลกแห่งความกำกวมและหลักแห่งความไม่แน่นอน เป็นคำตอบสำคัญของการตัดสินใจในเชิงจริยธรรมของมนุษย์ ที่ทำให้เราเห็นประเด็นทางจริยธรรมแตกต่างกันไปและสามารถตีความได้อย่างไม่รู้จัก

ปัจจุบันเราอยู่ในบริบททางเทคโนโลยีที่สามารถสร้างจินตนาการทุกรูปแบบของมนุษย์ให้เป็นจริงได้ ดังใจปรารถนา คำถามเกี่ยวกับประเด็นความดีที่เพื่อนมนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน ความงาม ความจริง การหลง ล้วนเป็นคำถามที่ถูกท้าทายและในที่สุดไม่มีคำตอบที่ตายตัว ชั่วขณะให้เราได้คิดแสวงหาคำตอบได้อย่างไม่รู้จัก ในกรณีการเรียนการสอนจริยธรรมการสื่อสารก็เช่นกัน กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของนักศึกษาอาจได้คำตอบที่แตกต่างกัน แม้จะใช้กรณีศึกษาเดียวกันบนฐานค่านิยมที่คล้ายคลึงกันและหลักการจริยธรรมหลักเดียวกัน ทั้งนี้เพราะ “เราใช้บัญญัติเดียวกันแต่จากโลกทัศน์ที่แตกต่างกันโลกปรากฏในเนื้อหาแบบเดียวกัน เรารับรู้สิ่งเดียวกัน แต่เห็นต่างกัน” (พระมหาอุทัยญาณโร, 2539)

*รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

1. ตำแหน่งการอุบัติขึ้นของประเด็นทางจริยธรรม (Locus of ethical issue)

สุกัญญา สุตบรรทัด (2541) กล่าวถึง “จริยธรรม” มาจากคำภาษากรีกว่า Ethos ซึ่งหมายถึงบุคลิกภาพ หรือสิ่งที่คนตีประพฤติปฏิบัติเพื่อจะได้มีบุคลิกที่ดี จริยธรรมมีพื้นฐานทางปรัชญาที่ว่าด้วยการตัดสินใจของมนุษย์ที่จะเลือกระหว่างความดีกับความชั่ว เป็นสิ่งที่เราจะต้องกระทำเพื่อให้โลกนี้ดีขึ้น ข้อกำหนดทางจริยธรรม นั้นมีความหลากหลาย มีความลึกซึ้งซับซ้อนอันผู้หนึ่งผู้ใดสามารถนำไปขบคิดต่อได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จากทัศนะดังกล่าว จริยธรรมจึงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกเพื่อให้โลกนี้ดีขึ้น โดยที่ฐานคิดทาง จริยธรรมมีความหลากหลาย จุดเริ่ม ณ วินาทีนี้คือ ประเด็นทางจริยธรรมอุบัติขึ้น ณ จุดใดของกระบวนการ สื่อสาร แหล่งข่าวอาจให้ข้อมูลเท็จ ช่างภาพอาจเลือกมุมมองที่ก่อให้เกิดความกำกวมของเนื้อหาภาพ บรรณาธิการอาจตัดสินใจเลือกภาพโดยมีการตกแต่งภาพต้นฉบับเกินจริงเพื่อเร้าสายตาและอารมณ์ของผู้อ่าน บุคคลในภาพข่าวอาจสูญเสียสิทธิส่วนบุคคล และเมื่อสื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ ผู้รับสารอาจมีความรู้สึกสะพรั่ง กลัว ตื่นตระหนก เข่าขวัญ ภาพข่าวอาจซ้ำเติมเหยื่อและบุคคลในครอบครัวเกินสมควรเมื่อเปรียบเทียบกับ ความจำเป็นที่สาธารณะต้องรับรู้ข่าวสารนั้น จะเห็นได้ว่าทั้งกระบวนการสื่อสารล้วนเกี่ยวข้องกับการอุบัติขึ้น ของประเด็นทางจริยธรรม

ในการเรียนรู้กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อ นักศึกษาอาจถูกกำหนดให้เล่นบทบาทสมมติเป็น นักสื่อสารมวลชน อาจเป็นนักข่าว ช่างภาพ บรรณาธิการ แล้วให้ตัดสินใจเลือกระหว่างอย่างต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้น นั่นคือจุดอุบัติของประเด็นทางจริยธรรมคือ การพบกันระหว่างผู้เรียนกับตัวงานการสื่อสาร โดยมีหลักการทางจริยธรรมเป็นเครื่องมือนำสู่การตัดสินใจ ในอีกลักษณะหนึ่งเป็นการศึกษาเชิงวิพากษ์โดยมีการคัดเลือก งานการสื่อสารบางกรณีที่มีความเสี่ยงต่อการขัดต่อหลักการทางจริยธรรมมาเป็นกรณีศึกษา ในกรณีนี้หาก มอบหมายให้ผู้เรียนเป็นผู้สืบค้นกรณีศึกษาเอง ประเด็นที่ตามมาคือความไม่แน่ใจของผู้เรียนว่า กรณีตัวอย่าง ที่เขาหยิบยกมานั้นเป็นประเด็นทางจริยธรรมหรือไม่

ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีความน่าสนใจคือ กรณีศึกษาเดียวกันนั้น บางคนไม่เห็นเป็นประเด็นทาง จริยธรรม ในขณะที่บางคนถึงจะตัดสินใจและบางคนเห็นว่าเป็นปัญหาทางจริยธรรมที่ละเอียดอ่อน นั้นแสดงให้เห็นว่าการอุบัติขึ้นของประเด็นทางจริยธรรมตั้งอยู่บนความคลุมเครือและเกิดขึ้นได้ในทุกองค์ประกอบของ การประกอบสร้างความหมายของงานการสื่อสาร ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

ก. แหล่งข่าวหรือที่มาของต้นเรื่อง อาจเกิดขึ้นจากเจตนาที่ไม่ดีและนำมาสู่การกุเรื่องหรือการสร้าง หลักฐานเท็จ (fabricated evidence) และสื่ออาจขาดความไม่เท่าทันหรือไม่มีเวลาตรวจสอบหรือ ใจจริงร่วมมือกับแหล่งข่าวสารนั้นในการเผยแพร่ความมึนงสู่สาธารณะ

ข. องค์การสื่อที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจเกินสมควร ทำให้ขาดความซื่อสัตย์ต่อแหล่งข่าวและต่อ ผู้รับสาร โดยธรรมชาติของการอุบัติขึ้นของประเด็นทางจริยธรรมในกรณีนี้ สื่อมักไม่รายงานสิ่งที่ เป็นเท็จอย่างโจ่งแจ้ง แต่อาจใช้วิธีการพรางข้อมูล บิดเบือน ละข้อความบางอย่าง รวมทั้งการใช้ รูปแบบวิธีการนำเสนอที่แฝงพลังการโน้มน้าวใจมากเป็นพิเศษเพื่อครอบงำผู้รับสาร

ค. ตัวงานการสื่อสาร เป็นผลผลิตจากอุตสาหกรรมสื่อ เป็นสิ่งที่บรรจุไว้ซึ่งสัญลักษณ์ทางการสื่อสาร ทั้งภาพ ภาษา เพื่อต้องการให้มีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้รับสาร อาจแฝงไว้ซึ่งอุดมการณ์บางอย่าง ทั้งที่มีคุณและโทษต่อกลุ่มเป้าหมาย

ง. ผู้รับสาร จุดหมายปลายทางของการสื่อสารที่อาจมีความแตกต่างกันทางด้านโลกทัศน์ ค่านิยม หลักการทางจริยธรรม อันเป็นผลให้การตระหนักรู้ประเด็นทางจริยธรรมมีความแตกต่างกัน

การตระหนักรู้ของผู้รับสารและนักการสื่อสารเกี่ยวกับตำแหน่งการอุบัติขึ้นของประเด็นทางจริยธรรม จึงมีความแตกต่างกัน แต่กระนั้นมิติการอุบัติขึ้นของสำนึกทางจริยธรรมของมนุษย์มีจุดร่วมกันในจิตสำนึกของมนุษย์ดังที่พระมหาอุทยญาณธโร (2539) กล่าวว่า ความสำนึกทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมนุษย์มีสภาพตามธรรมชาติในการเกรงกลัวที่จะทำในสิ่งที่ก่อให้เกิดการรับรู้ที่เป็นการเจ็บปวดความสำนึกอันเป็นพื้นฐานจริยธรรมเริ่มจากจุดนี้ซึ่งเรียกว่า “มโนสัญชาตญาณ” ซึ่งความสำนึกทางศีลธรรมเป็นบ่อเกิดของการแสวงหาหลักปฏิบัติทางจริยธรรมเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่กลมกลืนต่อกันไม่ว่ามนุษย์ด้วยกันเองต่อสัตว์ทั้งหลายและต่อธรรมชาติแวดล้อมทั้งนี้จริยธรรมจะควบคู่กับความรับผิดชอบคือมนุษย์ต้องมีพันธะรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเองที่มีผลต่อตนเองหรือผู้อื่นเรียกว่า “กรรมทายาท” ทั้งนี้เพราะไม่ว่าเราจะให้ความสำคัญกับสิ่งที่เราทำหรือไม่ เราต้องรับผลจากสิ่งที่เราทำไม่ว่าช้าหรือเร็วโดยอาจเป็นผลทางตรงหรือทางอ้อม

ผู้เขียนเคยถูกตั้งคำถามโดยบังเอิญในขณะที่เดินผ่านจากนักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ที่เคยคร่ำหวอดอยู่ในวงการนักวิชาชีพหนังสือพิมพ์มายาวนาน ท่านเหลือบไปเห็นภาพข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง แล้วยื่นให้ผู้เขียนดูพร้อมตั้งคำถามว่า “ภาพนี้เป็นประเด็นทางจริยธรรมการสื่อสารหรือไม่” คำถามเดียวกันนี้เกิดขึ้นเป็นประจำกับผู้เรียนจริยธรรมการสื่อสาร เป็นความลึกลับสงสัยเพราะงานการสื่อสารแต่ละชิ้นนั้นล้วนมองได้หลากหลายมุมมอง ผู้เขียนเห็นว่าวินาทีที่มีการตั้งคำถามขึ้น วินาทีนั้นได้เกิดปรากฏการณ์การอุบัติขึ้นของประเด็นทางจริยธรรมแล้ว และทุกครั้งได้ตอบคำถามในลักษณะนี้ว่า “ใช่แล้ว เป็นประเด็นทางจริยธรรม เพราะจิตสำนึก (Consciousness) ของคุณเริ่มตั้งคำถาม” โลกแห่งการตระหนักรู้ประกอบกับการสร้างสรรค์ขึ้นของประสบการณ์ของเรา (Awareness + The creation of experience) นำเราสู่การตั้งคำถามเมื่อมีการตั้งคำถาม สิ่งนั้นจึงมีอยู่ และคำถามที่ตั้งขึ้นนี้ไม่ใช่ความคิดเห็นส่วนตัว เพราะมิติทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่ถูกอบรมบ่มเพาะ (Socialization) ผ่านกระบวนการทางสังคม ตั้งแต่เรายังเด็กผ่านกลไกสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและศาสนา ทำให้เรามีค่านิยมและหลักคิดบางอย่างนำไปสู่ทัศนคติ ความรู้ ความคิดและสะท้อนออกมาเป็นคำถาม ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า สำนึกทางจริยธรรมอุบัติขึ้นทันทีที่จิตได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้าที่นำไปสู่คำถามว่า เป็นการเหมาะสมตมหรือไม่ที่สื่อจะนำเสนอเนื้อหาเช่นนั้นสู่สาธารณชน

อย่างไรก็ตาม คำถามเกี่ยวกับการอุบัติขึ้นของประเด็นทางจริยธรรม หากมองอย่างละเอียดอ่อนลงไปถึงธรรมชาติของ “สาร” ประการหนึ่งคือ การแฝงไว้ซึ่งความกำกวมในระดับหนึ่งเสมอ เมื่อเราใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ ภาษาพูดและภาษาเขียนหาได้มีความเป็นวัตถุวิสัยเสมอไป คำอาจเจืออคติบางอย่าง การพาดหัว

ข่าวที่น่ากลัวเกินจำเป็น ภาพที่ใช้ประกอบล้วนมีความหมายแฝงจากจิตวิทยาภาษาภาพ การเลือกใช้มุกล้อ ความบิดเบือนจากคุณสมบัติของเลนส์ เหล่านี้ล้วนเป็นความกำกวมระดับหนึ่งของความหมายทางการสื่อสาร และเมื่อเลยเถิดไปถึงระดับหนึ่งก็จะมีคำถามว่า สิ่งนี้เป็นประเด็นทางจริยธรรมหรือไม่

2. ธรรมชาติเกี่ยวกับความกำกวมของเนื้อหาสาร (Gray area messages)

งานวารสารศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานข่าวและสารคดี มีคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งคือการนำเสนอความถูกต้อง (Truth) ของเรื่องราว ในขณะที่โลกของการสื่อสารเป็นโลกของการประกอบสร้างความ เป็นจริงทางสังคม ปัญหาที่เป็นประเด็นเกี่ยวเนื่องกับจริยธรรมเกี่ยวกับการนำเสนอความถูกต้องเป็นจริงคือ ความกำกวมที่มีอยู่โดยธรรมชาติของการสื่อสาร

Kosko Bart (1993) เสนอแนวคิดธรรมชาติประการหนึ่งเกี่ยวกับสัจจะความถูกต้อง (Truth) โดยเสนอว่าแนวความคิดแบบวิทยาศาสตร์ดั้งเดิมเชื่อว่าความจริงมีหนึ่งเดียว อันเป็นอิทธิพลมาจากแนวความคิดตรรกวิทยาในเรื่อง จริงหรือเท็จ ตามหลักตรรกศาสตร์ของอริสโตเติล Kosko เสนอแนวคิดตรรกะที่คลุมเครือหรือกำกวม (Fuzzy Logic) โดยเชื่อว่าธรรมชาติของความถูกต้องเป็นจริงที่เรายึดถือกันนั้น ประกอบด้วยความกำกวม (All truth is gray truth) การแยกส่วน (Partial truth) การประกอบขึ้นจากส่วนเล็ยว (Fractional truth) และเชื่อว่าความจริงในโลกแห่งวิทยาศาสตร์ล้วนเป็นความจริงสีเทา แม้วิทยาศาสตร์อาจสรุปความเป็นจริงอย่างมีแนวโน้มไปทางขาวหรือดำ ยอมรับหรือปฏิเสธ แต่ก็ถือว่ายังคงเป็นความจริงเฉดสีเทาอยู่ดีเพราะในการตัดสินใจเลือกยอมรับหรือปฏิเสธ ตรรกะแบบดั้งเดิมจะตัดสินความถูกต้องจากการกำหนดแบบทวินิยม โดยการให้ค่าคะแนนจะกำหนดไว้แบบ 0 กับ 1 อาทิ กรณีถูกจะได้ค่าเต็มเท่ากับ 1 และ 0 ถ้าผิด แต่ค่าคะแนนแบบ Fuzzy logic อาจมีค่าคะแนนอยู่ในช่วงระหว่าง 0 ถึง 1 ก็ได้ ซึ่งเรียกว่าค่าคะแนนแบบ “gray score” นั่นคือ ยอมรับแนวโน้มของคำตอบเช่น อาจค่อนข้างถูกหรืออาจค่อนข้างผิดก็ได้ ซึ่งหลักการแบบเดิมนั้นจะสนใจเฉพาะข้อสรุปแบบ 0 หรือ 1 แต่ในขณะที่โลกความเป็นจริงอาจมีได้เป็นเช่นนั้นอาทิ ในการยกมือให้การสนับสนุน ผู้ยกมือตอบอาจยกมือเพียงครึ่งเดียวและสีหน้าอาจแสดงความไม่เต็มใจ แต่วิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ดั้งเดิมไม่ได้ให้ความสนใจกับความลังเลครึ่งๆ กลางๆ หากแต่นับไปตามกฎเกณฑ์กติกาซึ่งๆ ว่า เห็นด้วย ทั้งๆ ที่ยังมีความกำกวมต่อการตัดสินใจดังกล่าว

แนวคิดหลักของการรายงานความเป็นจริงแบบทวินิยม (Bivalent) เช่น ดำหรือขาว จริงหรือเท็จ จึงเป็นไปตามหลักตรรกศาสตร์เท่านั้น แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงมีอาจพิสูจน์ความจริงดังกล่าวได้ Kosko ได้อ้างคำกล่าวของ Einstein ที่ว่าการพิสูจน์ในทางตรรกะต่างจากการพิสูจน์ในเชิงประจักษ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ “ถ้าเราสามารถพิสูจน์ข้อความเป็นจริง 100% ก็ไม่สามารถอธิบายโลกทั้งหมดได้หรือแม้จะอธิบายได้ก็ไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นประจักษ์ได้ เราสามารถพิสูจน์ได้แต่เพียงในทางหลักตรรกะและทางคณิตศาสตร์ ซึ่งมีโซ่โลกแห่งความเป็นจริงที่แท้จริง” ทศณะดังกล่าวจึงเป็นการตอกย้ำว่าโลกแห่งการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์จะปรากฏผ่านโลกสีเทาซึ่งสื่อแสดงเพียงความกำกวมของเนื้อหาสาร (Gray area message) หรือนัยหนึ่งความ

เป็นจริงที่ปรากฏต่อเรา เป็นเพียงเงาของความจริงเท่านั้น

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตรรกะคลุมเครือ (Fuzzy logic) จึงเป็นเรื่องของจุดแบ่งระหว่างเส้นทางของแนวคิด A to not-A ของอริสโตเติล ซึ่งจะพบว่าในระหว่างจุดกลางของการแบ่งแยกนั้น จะพบกับความกำกวม คลุมเครือ ซึ่ง Kosko เรียกว่าความคลุมเครือ (Fuzzy) โดยเป็นปรากฏการณ์ที่มีลักษณะทั้งในเชิงการยอมรับและการปฏิเสธอยู่ในตัวเอง โดยจะมีรูปแบบของหลักตรรกะในเชิงตรงข้ามระหว่าง A และ not-A ซึ่งการพิจารณาแบบ Fuzzy จะเห็นว่า มีพื้นที่ความถูกต้องเป็นจริงแบบครึ่งเดียว (Half-truth) ดังภาพ

(False) F-----half truth----- T (True)

การที่มีตำแหน่งของจุดอยู่ตรงกลางระหว่าง F กับ T จึงขัดต่อหลักตรรกะแบบดั้งเดิม แต่ไปกันได้กับหลักทางสายกลางในทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักที่ยอมรับความมีอยู่ของสิ่งที่เป็นคู่ตรงข้ามกันแต่สามารถเสริมเกื้อกูลต่อกันได้อย่างเป็นเอกภาพ หลักการนี้ยังเป็นหลักพื้นฐานของการเสริมเกื้อกูลระหว่างหยินกับหยาง กล่าวคือในขามีดำ ในดำมีขาว ก่อเกิดดุลยภาพแห่งชีวิตและสรรพสิ่งในจักรวาล

หลักแนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับหลักปรัชญาการดำรงอยู่ในเชิงสมานฉันท์ (Philosophy of Symbiosis) ที่ชี้สาระสำคัญของการดำรงอยู่ของปรากฏการณ์ที่กำกวม Kurokawa (1994) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียภาพแห่งความกำกวมและความหลากหลายของความหมาย ความกำกวมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ หรือสถานการณ์หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตัวอย่างเช่น ความกำกวมจากการใช้คำอุปมาอุปไมยในบทร้อยกรองของ Shakespeare ที่มีความซับซ้อนและความผันผวนทางความหมายของบทกวีที่จะสามารถสร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่านที่ตีความแตกต่างกันได้

ในส่วนของความกำกวมทางการสื่อสารผ่านระบบภาษานั้น ในบางกรณีอาจพบว่ามีคำที่นำมาใช้มีความกำกวมเนื่องจากสามารถตีความหมายได้มากกว่าหนึ่งความหมาย บางกรณีมีการใช้ภาษาที่เรียกว่า “คำย้อมสี” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเชิงบรรยายและประเมินค่าอยู่ในขณะเดียวกันเช่นคำว่า “โจร” มีความหมายในเชิงบรรยายว่า ผู้ที่ลักเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน แต่มีความหมายในเชิงประเมินคุณค่าว่าเป็นคนเลวหรือคนไม่ดี

ในส่วนองงานทางการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานวารสารศาสตร์นั้น Gary D. Bond and Lassiter F. Speller (2010) ได้เสนอว่าธรรมชาติของความกำกวมทางการสื่อสารเป็นสภาพเงื่อนไขที่ตั้งอยู่ระหว่างการนำเสนอความเป็นจริงและการลวง (Truth and deception) โดยเสนอว่าจุดจบของประเด็นการนำเสนอข่าวสารนั้น จะไม่ตั้งอยู่ที่สุดโต่งด้านใดด้านหนึ่งระหว่างคู่ตรงข้ามขาวกับดำ โดยอาจปรากฏเป็นแนวโน้มของความถูกต้องเป็นจริงที่อาจใช้เทคนิคทางการสื่อสารบางประการเพื่อให้ผู้รับสารตีความไปเองจนอาจนำไปสู่

ความเข้าใจผิดจากสาระความเป็นจริง แต่ไม่ใช้การเสนอความลวงหรือความเท็จ ทั้งนี้ได้เสนออีกว่าสารทางภาษาล้วนเป็นสารที่ตั้งอยู่บนขอบเขตพื้นที่สีเทา (Gray area messages) โดยความกำกวมในการตีความจะเกิดขึ้นเมื่อผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาสาร โดยสารอาจมีการแต่งเติมรูปแบบและวิธีการนำเสนอเพื่อหวังผลในการโน้มน้าวใจหรือต้องการมีอิทธิพลบางอย่างเหนือผู้รับสาร ทั้งนี้เส้นแบ่งขอบเขตระหว่างความจริงและความลวงจะไม่มี ความชัดเจนแต่อย่างไร

ต่อประเด็นความกำกวมในการเล่าเรื่องความเป็นจริงทางวารสารศาสตร์ Seow Ting Lee (2010) เสนอว่า การเล่าความจริง (Truth telling) เป็นค่านิยมหลักของนักวิชาชีพวารสารศาสตร์และเป็นค่านิยมที่ข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรม ซึ่งนักวิชาชีพจะต้องมีความซื่อสัตย์ในการเก็บข้อมูลข่าวสาร ในการรายงานและการตีความสารสนเทศ อย่างไรก็ตามแม้การเล่าความจริงจะเป็นค่านิยมหลัก แต่อย่างน้อยหนึ่งในสี่ของการสนทนากันระหว่างมนุษย์มักเกี่ยวข้องกับการลวง ในการรายงานข่าวอาจพบการลวงในรูปแบบของการละข้อความหรือประเด็นบางประเด็นที่มีความสำคัญต่อการตีความของผู้รับสาร ในการแสวงหาข่าวสารอาจมีการปลอมตัวของผู้สื่อข่าวเป็นบุคคลในสาขาอาชีพอื่นในกรณีทีวิธีการเข้าถึงแหล่งข่าวในฐานะผู้สื่อข่าวไม่อาจกระทำได้ การมีอคติในการเลือกใช้อ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การบิดเบือนตกแต่งภาพจนสูญเสียความเป็นจริง เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้มักมีเหตุจูงใจจากสภาพการณ์การแข่งขันของอุตสาหกรรมสื่อต่างๆ

นอกจากความกำกวมจากประเด็นการนำเสนอเนื้อหาด้วยภาษาแล้ว ในส่วนของภาษาภาพก็มีความกำกวมไม่น้อยไปกว่ากัน ภาพทุกภาพล้วนมีความหมายแฝงจากภาษาเชิงเทคนิคของภาพนับตั้งแต่การกำหนดช่วงความชัดลึก (Depth of field) ของภาพเพื่อเน้นความเด่นในบางตำแหน่งของภาพ ความบิดเบือนของเลนส์ที่อาจส่งผลต่อการรับรู้และการตีความในแง่ของขนาดหรือระยะทางของสิ่งที่ปรากฏในภาพเช่น การใช้เลนส์มุมกว้างย่อมส่งผลต่อการบิดเบือนเนื้อหาภาพให้ดูยิ่งใหญ่หรือใหญ่โตหรือกว้างขวางกว่าความเป็นจริงอย่างมาก การวางตำแหน่งมุมกล้องเช่น ภาพมุมต่ำจะเสริมความหมายแฝงถึงความภูมิฐาน ความมีวิสัยทัศน์ หรือความมีอำนาจของผู้เป็นแบบ ตัวอย่างความหมายแฝงจากภาษาภาพเชิงเทคนิคเหล่านี้ สื่อจะไม่นำเสนอภาพที่มีความบิดเบือนอย่างชัดเจนจนทำให้ผู้รับสารตีความได้ว่าภาพที่เห็นเป็นความเท็จหรือเป็นเพียงเทคนิคภาพที่เกินจริง แต่จะนำเสนอให้เห็นเสมือนว่าภาพนั้นๆ เป็นจริงตามสภาพการณ์ของเรื่องราว ลักษณะดังกล่าวนี้จึงถือได้ว่าภาษาภาพเป็นสารที่อยู่ในขอบเขตพื้นที่สีเทาเช่นเดียวกับภาษาเขียน

นอกจากนี้คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของการใช้ภาพถ่ายในงานวารสารศาสตร์คือเป็นงานที่ได้รับความนิยมคัดเลือกรายงานข่าวสารในบางแง่มุมของเหตุการณ์โดยผ่านมุมมองของช่างภาพ (Frank P. Hoy, 1986) นั่นหมายความว่า มีเพียงภาพที่ต้องตรงกับค่านิยมของช่างภาพเท่านั้นที่เล็ดลอดผ่านเลนส์ออกมาได้ และสิ่งที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกจากบรรณาธิการในที่สุดแล้วเป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของความเป็นจริง (Atomic of reality) ที่ผ่านการประกอบสร้างความหมายเพื่อเสนอสู่การตีความของผู้รับสาร สิ่งที่ปรากฏจึงเป็นความจริงที่ได้รับการประกอบขึ้นจากส่วนเสี้ยว (Fractional truth) จึงทำให้ความจริงของภาพอยู่ในมณฑลของพื้นที่สีเทาที่อาศัยผู้รับสารเป็นผู้เติมเต็มมิติที่หายไป

ในขณะที่ความกำกวมของภาษาและภาพเป็นธรรมชาติประการหนึ่งของวิธีการสื่อสารของมนุษย์ เมื่อผนวกเข้ากับมิติการตีความในเชิงจริยธรรมของเรา กลับพบว่า “ตัวเรา” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความกำกวมในการตีความอีกด้วยหรืออาจเรียกว่า “ตัวเรา” เป็นตัวแปรซ่อนเร้นที่มักถูกมองข้ามในกระบวนการตัดสินใจทางจริยธรรม แม้เราจะอ้างหลักการจริยธรรมแม่บท ประยุกต์ใช้กระบวนการตัดสินใจทางจริยธรรมตามแนวทาง Potter Box แต่ในอีกมิติหนึ่งเราได้เผชิญอยู่กับภาวะที่ตั้งอยู่บนความลึกลับ การขังใจที่ท้ายที่สุดแล้วเราอาจตัดสินใจหรือประเมินคุณค่าในเชิงจริยธรรมแบบใช่หรือไม่ใช่อะไรอย่างใดอย่างหนึ่งไปก่อน แล้วจึงหาหลักการสนับสนุนแนวคิดของเรา หรือนัยหนึ่งจิตของเรากำหนดไปแล้วว่าครั้งทาง แนวทางการอธิบายแบบนี้สอดคล้องกับหลักปรัชญาควอนตัมฟิสิกส์โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักแห่งความไม่แน่นอน (Principle of Uncertainty)

3. หลักปรัชญาควอนตัมฟิสิกส์เรื่องหลักแห่งความไม่แน่นอน (Principle of Uncertainty)

หลักควอนตัมฟิสิกส์ เป็นแนวคิดที่ทำทนายการศึกษาปรากฏการณ์ธรรมชาติแบบวัตถุนิยม โดยเป็นผลมาจากการศึกษาสิ่งขนาดเล็กในระดับอะตอม ทฤษฎีควอนตัมแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ถูกสังเกตศึกษาเช่น ธรรมชาติของมาตรวัดอะตอมเป็นสิ่งที่ “ได้รับการสร้างขึ้น” และมาตรวัดนั้นกลายเป็นตัวกำหนดสิ่งที่เราเห็น และอาจเป็นความเข้าใจผิดถ้าผู้ศึกษาสันนิษฐานว่า อนุภาคมีคุณสมบัติเป็นอิสระโดยสมบูรณ์จากผู้ศึกษา ซึ่งแท้จริงแล้วสิ่งที่ปรากฏที่ผู้ศึกษาสังเกตได้นั้น จะขึ้นอยู่กับวิธีการสังเกตที่เขาเลือกใช้ในการศึกษา หรือนัยหนึ่งสิ่งที่เราสังเกตตีความ ไม่ใช่อะไรอื่นที่มากกว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษากับปรากฏการณ์ ดังนั้น “จิตที่มุ่งวัด” ก่อให้เกิดระดับของภาวะอติวิสัยไม่มากนักน้อย “โครงสร้างและปรากฏการณ์ที่เราสังเกตเห็น มีเงื่อนไข นอกจากการสร้างสรรค์ของจิตใจอันมุ่งวัดและจัดแบ่งสิ่งต่างๆ ของเรา” (Fred Alan Wolf, 1989)

ในกลุ่มแนวคิดควอนตัมฟิสิกส์เรื่อง หลักแห่งความไม่แน่นอนนี้เป็นข้อเสนอของ Werner Heisenberg เขาได้เสนอหลักการที่เรียกว่า Heisenberg's Principle of Indeterminism หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อ Principle of Uncertainty โดยมีสาระสำคัญคือ เป็นทฤษฎีว่าด้วยการไม่ชี้ขาด การไม่สามารถคาดการณ์ปรากฏการณ์ล่วงหน้าได้โดยสมบูรณ์ อันเป็นหลักแห่งความไม่แน่นอน ที่มาของแนวคิดดังกล่าวเป็นผลมาจากการศึกษาโครงสร้างของอะตอม ตำแหน่งและความเร็วของอนุภาค โดยผลการศึกษาบ่งชี้ว่าเราไม่สามารถวัดทั้งตำแหน่งและ momentum ของวัตถุใดๆ ในจักรวาลพร้อมๆ กันในขณะที่เดียวกันได้ไม่ว่าเราจะใช้ความเที่ยงตรงในการวัดปริมาณของตำแหน่งและ momentum ก็ยังคงพบว่ามี “ความไม่แน่นอน” ในการวัด Heisenberg ได้เสนอหลักข้อค้นพบว่า เราไม่สามารถรู้ได้อย่างแน่นอนถึงตำแหน่งและความเร็วของอนุภาคในเวลาเดียวกันได้ ซึ่งหลักดังกล่าวเชื่อว่าความไม่แน่นอนมีอยู่เสมอโดยธรรมชาติ นอกเหนือจากความไม่แน่นอนที่เกิดจากผู้วัดเครื่องมือและวิธีการวัด “สิ่งที่เรอสั่งเกิดมิใช่ตัวธรรมชาติเองแต่เป็นธรรมชาติที่ปรากฏต่อวิธีการตั้งคำถามของเรา” ผู้ศึกษาเป็นผู้เลือกวิธีการในการตรวจวัดผล ซึ่งวิธีดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติของวัตถุที่ถูกสังเกตด้วยเช่นกันในปริมาณหนึ่ง หากว่าการจัดเตรียมการทดลองเปลี่ยนไปคุณสมบัติของวัตถุที่ถูกสังเกตจะเปลี่ยนไปเช่นกัน” (พริตจอฟ คาปรา, 2536)

ข้อค้นพบของ Heisenberg เกี่ยวกับหลักการของทฤษฎีควอนตัมนำมาสู่ข้อสรุปว่า ความรู้ความจริงที่เราอยู่ในทุกวันนี้ เป็นหลักความจริงสี่เทา เป็นการอธิบายในทางวิทยาศาสตร์ที่สรุปได้ว่า ไม่มีอะไรที่แน่นอนที่จะระบุได้ว่าสิ่งนั้นๆ เป็นจริงหรือเท็จ และเป็นรากฐานของแนวคิดแบบ Fuzzy ดังที่ได้กล่าวในตอนต้น

เมื่อนำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์สู่แนวทางการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของนักการสื่อสารหรือการวิพากษ์ในเชิงจริยธรรมของนักศึกษา สิ่งหนึ่งที่เราต้องตระหนักคือ ความเป็นจริงและหลักการตัดสินใจทางจริยธรรมนั้นไม่ได้มีการแบ่งอย่างชัดเจนระหว่างตัวเรากับกรณีศึกษา เพราะเราก็เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ทางจริยธรรม จิตที่เป็นตัวกำหนดเลือกมุมมองจากหลักการทางจริยธรรม เป็นสิ่งที่เกิดจากการหล่อหลอมจากกระบวนการทางสังคม ดุลยพินิจของเราไม่ใช่เรื่องความคิดเห็นส่วนตัว หากแต่เราเป็นสิ่งสะท้อนปรากฏการณ์ทางจริยธรรม เพราะตัวเรากับสิ่งที่ศึกษาเป็นสิ่งที่ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ประเด็นทางจริยธรรมที่เราตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับตัวเราที่จะเลือกหลักการที่นำมาสู่การศึกษา ซึ่งการเลือกใช้หลักการใดจะนำไปสู่เกณฑ์การประเมินค่าทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน อีกทั้งการตีความหาเหตุผลสนับสนุนหลักการใดๆ ก็อาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละคน ดังนั้นผลสรุปในเชิงการประเมินคุณค่าเชิงจริยธรรมไม่สำคัญเท่ากับกระบวนการตัดสินใจที่เป็นกลไกสู่การปลูกฝังจิตสำนึกในเชิงจริยธรรม

4.แนวคิดหลักจริยธรรมแม่บทและการประยุกต์สู่กรณีศึกษาการนำเสนอของสื่อมวลชน

หลักแนวคิดจริยศาสตร์อยู่ในฐานะที่เป็นวิชาหนึ่งในสาขาวิชาปรัชญา โดยมีธรรมชาติของการโต้แย้งที่ไม่รู้จักจบ อีกทั้งแนวคิดทางจริยธรรมยังเป็นสิ่งที่ผูกติดกับค่านิยมและบริบททางสังคม จึงทำให้หลักจริยธรรมมีเป็นจำนวนมาก พฤติกรรมอย่างเดียวกันอาจถูกต้องเมื่อประยุกต์คำอธิบายจากหลักจริยธรรมหนึ่ง แต่อาจผิดมหันต์เมื่อเปลี่ยนหลักคิดทางจริยธรรม ดังที่ สุกัญญา สุตบรรทัด (2541) เสนอว่า “จริยธรรมไม่ใช่กฎเกณฑ์ที่ตายตัวที่เราสามารถไปท่องจำได้ แต่จริยธรรมเป็นเรื่องที่มนุษย์แสวงหา ได้เถียง เพื่อหาข้อยุติตามควรแก่กรณี เป็นเช่นนี้ไปไม่มีที่สิ้นสุด การคิดค้นด้วยเหตุผลและโต้แย้งแบบประชาธิปไตย เป็นจุดที่สร้างความแตกต่างระหว่างหลักจริยธรรมกับกฎที่ถูกระงับใช้แบบตายตัว”

อย่างไรก็ตามหลักจริยธรรมแม่บทที่นำมาสู่การประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจทางจริยธรรมของสื่อมวลชนนั้น สุกัญญา สุตบรรทัด ได้เสนอกรณีศึกษาเพื่อการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสื่อมวลชน โดยได้เสนอหลักการ 3 แนวทาง จำแนกตามเหตุและผลของการกระทำ ซึ่งถือเป็นจุดการมองในเชิงคู่ตรงข้าม ประกอบด้วย 1) หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ (Duty Ethics) ถือว่าเหตุแห่งการกระทำมีความสำคัญกว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ 2) หลักประโยชน์สุขนิยม (Utilitarianism) ซึ่งถือว่า ผลที่เกิดขึ้นสำคัญกว่าเหตุแห่งการกระทำ อย่างไรก็ตามยังมีแนวคิดที่เป็นทางสายกลางระหว่างข้อดังกล่าวคือ 3) หลักทางสายกลางที่เรียกว่า “Golden means” เป็นแนวทางในการตัดสินใจคุณค่าเชิงจริยธรรม โดยสามารถแสดงตำแหน่งการพิจารณาคุณค่าจากข้อสุดโต่งทั้งสองด้านได้ดังแผนภาพ

Duty Ethics----- Golden means ----- Utilitarianism

กำหนดคุณค่าโดย

เหตุแห่งการกระทำ/หน้าที่-----กาละ เทศะ บุคคล (ไม่ตายตัว)-----ผลจากการกระทำ

สาระสำคัญของหลักแนวคิดเชิงจริยธรรมดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

4.1. ข้อพิจารณาทางด้านจริยธรรมเชิงหน้าที่ (Duty Ethics)

หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ของอิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) จะเน้นศักดิ์ศรีของมนุษย์และสิทธิของมนุษย์ที่จะได้รับความเคารพ ศักดิ์ศรีและสิทธิดังกล่าวมาจากอิสรภาพของมนุษย์หรือมีพื้นฐานมาจากความสามารถที่จะฝึกฝนความปรารถนาและทำตามเหตุผล ทำตามกฎศีลธรรมที่เป็นสากล การมีชีวิตอิสระใน ความหมายนี้ถือเป็นที่ศักดิ์ศรีของมนุษย์ กฎศีลธรรมดังกล่าวเป็นกฎที่เป็นกลาง เป็นสากล ไม่อิงอยู่กับลักษณะ เฉพาะหรือสถานการณ์เฉพาะของปัจเจก (เนื่องน้อย บุญยเนตร, 2544) ดังนั้น “จริยธรรมเชิงหน้าที่” จึงเป็น แนวคิดที่ไม่ได้ใช้หลักแห่งผลจากการกระทำมาประเมินคุณค่าการกระทำของมนุษย์ Kant เห็นว่า ศีลธรรมจะ ต้องเป็นเรื่องแน่นอนตายตัว ปราศจากข้อแม้ ถ้าสิ่งๆ หนึ่งดี ความดีย่อมเป็นลักษณะที่ติดตัวสิ่งนั้นเสมอ Kant ถือว่าค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่จริงจัง และเมื่อมีจริงก็ต้องมีความตายตัว และถ้าตายตัวจะถือเอาผลของการ กระทำมาตัดสินไม่ได้ ทั้งนี้หลักการของ Kant ที่เกี่ยวข้องกับกรรายงานข่าวสารของสื่อมวลชนประกอบด้วย หลัก 2 ประการคือ

ก. มนุษย์ต้องทำตามหน้าที่ ทั้งนี้พิจารณาจากเจตนาแห่งการกระทำ การมี “เจตนาดี” เป็น คุณลักษณะทางศีลธรรมคือ การหลุดพ้นจากความรู้สึกละโม้ว่าจะบวกร้อลอบ แต่จะเป็นการกระทำที่ตั้งอยู่บน หลักการแห่งเหตุผล โดยที่ไม่คำนึงถึงผลใดๆ ที่จะเกิดขึ้น Kant ถือว่าการกระทำที่เกิดจากเจตนาดีคือ การ กระทำตามหน้าที่ หรืออีกนัยหนึ่งการกระทำที่เกิดจากแรงกระตุ้นหรือความรู้สึก มิใช่การกระทำที่เกิดจากหน้าที่ และไม่ถือว่าเป็นเจตนาดี แรงกระตุ้นในที่นี้หมายถึง สัญชาติญาณ ความอยาก ความปรารถนา อารมณ์ และ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการไตร่ตรองด้วยเหตุผล ไม่ว่าจะด้านบวกร้อลอบเช่น ความโกรธ ความสงสาร

ข.จงอย่าใช้เพื่อนมนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อการใด Kant ได้กล่าวถึงหลักการในการปฏิบัติต่อเพื่อน มนุษย์ว่า “มนุษย์หรือพวกกว้างๆ สัตว์ที่มีเหตุผลอื่นใด ย่อมดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเอง มิใช่เป็น แต่เพียงเครื่องมือที่ถูกนำไปใช้เพื่อสนองความประสงค์ใดๆ”

จากหลักการข้างต้นของ Kant อาจพิจารณาได้ว่า การรายงานข่าวสารทางสื่อมวลชนโดยมีการ บิดเบือนข้อเท็จจริง การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่ตกเป็นข่าว การตีพิมพ์ภาพที่เจ้าตัวปราศจากความ ยินยอม ถือเป็นสิ่งที่ขัดต่อจริยธรรมทั้งสิ้น ทั้งนี้โดยไม่สนใจว่าการรายงานข่าวสารนั้นจะนำมาสู่ผลประโยชน์ ใดต่อคนส่วนใหญ่ แนวทางดังกล่าวนี้สอดคล้องกับข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ข้อที่

15 ระบุว่า “ในการเสนอข่าวหรือภาพใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสในการเสนอข่าวตามวรรคแรก ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าจะทางใดทางหนึ่ง” นอกจากนี้แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ซึ่งรับรองหลักการที่ว่า “ศักดิ์ศรีและสิทธิที่มวลมนุษยชาติมีอยู่อย่างเท่าเทียมกันและที่มนุษย์ไม่อาจสละละทิ้งไปเสียได้ เป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพของโลก” เช่น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการศึกษาอบรม รวมทั้งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวด้วย

อย่างไรก็ตามในแง่ของการประยุกต์ใช้หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่นี้ มีข้อวิจารณ์ที่สำคัญ วิทย วิชา (2537) ได้วิจารณ์แนวคิดหลักปรัชญาจริยธรรมเชิงหน้าที่ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- ก. หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ ไม่ให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกของมนุษย์ แม้ความรู้สึกนั้นเป็นความรู้สึกทางบวกเช่น ความเมตตา ความรัก ความอาทร เหล่านี้ล้วนไม่มีคุณค่าในตัวเอง มีฐานะเหมือนอารมณ์ในด้านลบ ซึ่งขัดต่อสำนึกของคนโดยทั่วไปมาก ในโลกมนุษย์มีอยู่บ่อย ๆ ที่การกระทำอันน่าสรรเสริญเช่น การเสียสละเพื่อผู้อื่นนั้น เกิดจากความรักมากกว่าที่จะเกิดจากหน้าที่
- ข. หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ มีความเคร่งครัดตายตัว แต่ปัญหาคือ บางกรณีเราอาจตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งในตัวเองเช่น การเลือกทำหน้าที่ของแม่ที่ต้องดูแลลูกที่ป่วยอยู่บ้าน ในขณะที่อาจต้องมีหน้าที่รับผิดชอบทางอาชีพต่อเพื่อนร่วมงานในสำนักงาน ดังนั้นบางกรณีเราต้องเลือกฝ่าฝืนกฎใดกฎหนึ่ง ในที่สุดดูเหมือนว่า ในสถานการณ์เช่นนี้เสียไม่ได้ที่จะต้องคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้น ซึ่งขัดกับหลักของ Kant อยู่ดี
- ค. หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ ไม่พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเลย แนวคิดนี้ขัดกับความรู้สึกทางศีลธรรมของคนทั่วไปมาก เป็นการมองโลกในแง่เดียว โดยไม่ให้คุณค่าความสุขในฐานะที่เป็นจุดหมายของมนุษย์

จากหลักแนวคิดจริยธรรมเชิงหน้าที่นี้ คำถามที่มักพบบ่อยคือ เราจะรู้ได้อย่างไรว่าอะไรคือหน้าที่ที่พึงประสงค์ของนักวิชาชีพทางการสื่อสาร คำตอบในเบื้องต้นของนักวิชาชีพคือ สิ่งที่ปรากฏผ่านจรรยาบรรณของสมาคมวิชาชีพ เป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่านักสื่อสารมวลชนพึงทำสิ่งใด พึงงดเว้นสิ่งใด แต่ไม่ได้หมายความว่าหลักจรรยาบรรณทุกข้อได้รับการตราขึ้นบนหลักพื้นฐานแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะบางข้อเป็นหลักการตัดสินใจที่อิงข้อจริยธรรมอีกด้านที่สุดโต่งคือ หลักแห่งประโยชน์สุขนิยม

4.2. ข้อพิจารณาทางด้านจริยธรรมประโยชน์สุขนิยม (Utilitarianism)

หลักประโยชน์สุขนิยม นักคิดคนสำคัญของสำนักนี้คือ จอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill) มีหลักการสำคัญเรียกว่า “หลักมหุสุข”(The Greatest Happiness Principle) ซึ่งสอนว่าสิ่งที่ควรทำคือ สิ่งที่ดีกว่า

เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด

เนื่องด้วย บุญยเนตร (2544) กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของหลักมสุขว่า การกระทำที่ถูกได้แก่การกระทำที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดความสุข การกระทำที่ผิดได้แก่การกระทำที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดสิ่งที่สวนทางกับความสุข จะถูกผิดมากน้อยนั้นขึ้นอยู่กับว่าแนวโน้มดังกล่าวนี้มากน้อยเพียงใด สุขในที่นี้หมายถึงความรื่นรมย์และการปราศจากความเจ็บปวด อันถือเป็นจุดหมายเดียวที่น่าพึงปรารถนา แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้มีได้เน้นความถูกต้องของวิธีที่จะได้มาซึ่งความสุขและปัญหาที่ว่าประโยชน์นิยมใช้มนุษย์เป็นวิธีไปสู่จุดหมาย

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชน หากว่าผลจากการรายงานนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ย่อมถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบ แม้ว่าจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลก็ตาม ซึ่งหลักจริยธรรมของ Mill นี้ สอดคล้องกับแนวทางของกฎหมายไทยในเรื่อง “ประโยชน์ต่อสาธารณะ” ตัวอย่างเช่น ในกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาท หากเนื้อหาที่หมิ่นประมาทนั้นเป็นจริง สื่อมวลชนสามารถขอพิสูจน์ความจริงเพื่อไม่ต้องรับผิดฐานหมิ่นประมาทได้ในกรณีที่เนื้อหานั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 330 ที่บัญญัติว่า ในกรณีหมิ่นประมาท ถ้าผู้ถูกหาว่ากระทำความผิดพิสูจน์ได้ว่าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ห้ามไม่ให้พิสูจน์ ถ้าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัวและการพิสูจน์จะไม่เป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ในส่วนขอข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ข้อที่ 5 ได้บัญญัติหลักการดังกล่าวไว้โดยระบุว่า “หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ” และสอดคล้องกับหลักจรรยาบรรณของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยข้อที่ 6 ระบุว่า “ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยถือเอาสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตน หรือหมู่คณะโดยมิชอบ”

ในการประยุกต์ใช้หลักประโยชน์สุขนิยมนี วิทย์ วิศทเวทย์ (2537) ได้วิจารณ์แนวคิดหลักปรัชญาประโยชน์สุขนิยมนั้นในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- ก. เกณฑ์ตัดสินความถูกต้องของการกระทำของแนวคิดนี้ ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีเพียงอย่างเดียวสำหรับมนุษย์ ดังนั้นจึงใช้หลักประโยชน์สุขเป็นตัวสุดท้ายในการตัดสินความถูกต้อง แต่โดยความเป็นจริง สิ่งประเสริฐสำหรับมนุษย์มีหลายอย่าง เราจึงต้องใช้สิ่งเหล่านั้นมาตัดสินด้วย
- ข. ประโยชน์นิยมถือเอาปริมาณของความสุขเป็นตัวตัดสินถูกต้อง แต่การวัดปริมาณความสุขนั้นมีปัญหามาก จนอาจกล่าวได้ว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะวัดปริมาณของความสุขจากการกระทำ
- ค. ประโยชน์นิยมมองการกระทำของมนุษย์ด้านเดียวคือดูแต่ว่า การกระทำนั้นก่อให้เกิดผลอะไรบ้าง แต่ไม่ยอมดูว่าการกระทำนั้นเกิดขึ้นจากอะไร โดยมุ่งคิดคำนวณ เปรียบเทียบ ชั่งน้ำหนัก โดยไม่มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ไม่พิจารณาเรื่องมนุษยธรรม
- ง. ประโยชน์นิยม ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวที่จะกำหนดการกระทำของมนุษย์ โดยมุ่งเน้นสิ่งเดียวที่จะ

ต้องคิดคือ คำนวณและเปรียบเทียบผลที่จะเกิดขึ้นจากสิ่งที่จะกระทำ กฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคม จึงไม่มีความหมายอะไร มีข้อยกเว้นได้เสมอ เมื่อเป็นเช่นนี้ทุกคนก็อาจเข้าข้างตัวเองในการที่จะละเว้นกฎเกณฑ์ ถ้ามีการละเว้นกฎเกณฑ์บ่อยๆ กฎเกณฑ์ก็คงไม่มีความหมายเช่น ผู้นำอาจเสียสัจย์เพื่อชาติ ความสุขของคนในสังคมจะมีได้อย่างไร

เมื่อหลักประโยชน์สุขนิยมกับหลักจริยธรรมเชิงหน้าที่เป็นหลักการที่อยู่บนขั้วที่แตกต่าง ในแง่ของนักวิชาชีพอาจเผชิญกับปัญหาทำนองหนีเสือปะจระเข้ แต่ในระหว่างขั้วแนวคิดทั้งสองด้านนี้ จริยธรรมที่ตั้งอยู่ระหว่างขั้วทั้งสองอาจเป็นทางเลือกที่ดีในบางสถานการณ์การตัดสินใจทางจริยธรรม

4.3 ข้อพิจารณาทางด้านจริยธรรมสายกลาง (Golden means)

หลักจริยธรรมสายกลาง ของอริสโตเติลซึ่งเสนอว่า บุคคลพึงหลีกเลี่ยงความประพฤติที่ สุดโต่ง หลักจริยธรรมดังกล่าวไม่ได้พิจารณาคุณค่าของการกระทำจากเหตุหรือผลจากการกระทำ หากแต่เห็นว่า คุณค่าของความดีงามอยู่ระหว่างความคิดที่ สุดโต่งทั้งสองด้าน โดยที่ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว คุณธรรมควรเกิดจากรู้สึกที่เหมาะสมกับกาละ เทศะ และบุคคล ทั้งนี้ความสุดขั้วถือเป็นความชั่ว เพราะเต็มไปด้วยอารมณ์แนวทางดังกล่าวจึงอยู่ที่ดุลยพินิจของสื่อมวลชนในการคัดเลือกนำเสนอข่าวสารที่เหมาะสมกับบริบท ซึ่งได้แก่

- ก. ปัจจัยด้านเวลา (กาละ) พิจารณาว่าในช่วงระยะนั้นๆ อะไรคือความเหมาะสมในการกระทำหรือการนำเสนอข่าวสารเช่น ในช่วงระยะเวลาที่สังคมมีความขัดแย้งอย่างมาก ในช่วงระยะเวลาโศกเศร้าของบุคคลที่ต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เป็นต้น
- ข. ปัจจัยด้านสถานที่ (เทศะ) พิจารณาความเหมาะสมจากสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์นั้นๆ เช่น สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงพยาบาล ในวัด ศาสนสถาน สถานที่ส่วนบุคคล เป็นต้น
- ค. ปัจจัยด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวสารนั้นๆ พิจารณาความเหมาะสมจากการเป็นบุคคลสาธารณะ ผู้นำ นักการเมือง นักแสดง หรือวิญญูชนทั่วไป เป็นต้น

หลักแนวคิดดังกล่าวของอริสโตเติลมีความสอดคล้องกับหลักแนวคิดของ Judeo-Christian ซึ่งเสนอแนวคิดว่า จงรักเพื่อนบ้านดุจรักตัวเองและมนุษย์ทุกคนควรยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากหลัก Golden means ของอริสโตเติล (Kenneth Kobre, 2004)

ปัญหาที่สำคัญของหลักจริยธรรมทางสายกลางคือ ความกำกวมที่เปิดโอกาสให้นักสื่อสารมวลชนพิจารณาบริบทแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญ ทำให้ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานสำหรับแนวทางดังกล่าวนี้ นักสื่อสารมวลชนต้องชั่งใจอย่างมากต่อสถานการณ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความกำกวมระหว่างขั้วจริยธรรมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับประโยชน์แห่งสาธารณะ ประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ข้อที่ 27 ระบุว่า “หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ” ตัวอย่างเช่นการทำงานของช่างภาพมักเกี่ยวข้องกับสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณะกับการ

ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่ตกเป็นข่าว ช่างภาพต้องใช้วิจารณญาณว่า หากจำเป็นต้องนำเสนอภาพที่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่ตกเป็นข่าว สาธารณชนจะได้ประโยชน์จากการนั้นหรือไม่ ในขณะที่เดียวกันอาจทำให้หนังสือพิมพ์ต้องถูกฟ้องในคดีละเมิดได้ ดังนั้นสื่อต้องใช้วิจารณญาณอย่างสูงเกินกว่าวิญญูชนต่อการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะดังกล่าว สื่อต้องชั่งใจระหว่างความจำเป็นของสาธารณะที่ต้องรับรู้ข่าวสารกับการไม่ซ้ำเติมเหยื่อในเหตุการณ์หรือผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่เกินสมควร ซึ่งเป็นทางเลือกที่ไม่ง่ายนัก

ทั้งหลักแนวคิดจริยธรรมเชิงหน้าที่ หลักประโยชน์สุขนิยมและหลักทางสายกลาง ต่างดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นหลักการทางจริยธรรมที่นำมาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจทางจริยธรรมของนักสื่อสารมวลชน หากพิจารณาตามแนวทาง Potter Box ที่เสนอโดย Ralph B. Potter หลักการเหล่านี้คือเครื่องมือการตัดสินใจที่นำมาประยุกต์ร่วมกับการวิเคราะห์สถานการณ์ข้อเท็จจริง ค่านิยม และการเชื่อมโยงกับความภักดีที่นักสื่อสารมวลชนมีต่อองค์กรสื่อ เพื่อนร่วมวิชาชีพและผู้รับสาร โดยจะนำเสนอตัวอย่างการวิเคราะห์ตามแนวทาง Potter Box ในกรณีศึกษาที่ 1

กรณีศึกษาที่ 1 สุนทรียภาพในพื้นที่ต้องห้ามกลางทุ่งดอกกระเจียว

ภาพประกอบที่ 1 นักท่องเที่ยวในทุ่งดอกกระเจียว อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ

ภาพข้างต้นถ่ายเมื่อปี พ.ศ.2550 ผู้เขียนไม่ได้นำออกเผยแพร่สู่สาธารณะ แม้ในครั้งนี้ได้ปิดบังใบหน้าของบุคคลในภาพ กรณีนี้ขอนำเสนอการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด Potter Box ซึ่งมีมิติการวิเคราะห์ 4 ประการ โดยมีบทสรุปเพื่อชี้ให้เห็นว่าเพราะเหตุใดภาพนี้ยังไม่สมควรเผยแพร่สู่สาธารณะตามความเห็นของผู้เขียน

มติที่ 1 นิยามข้อเท็จจริง (Definition/Facts)

ภาพ “ครอบครัวสุขสันต์” นี้ ผู้เขียนได้เดินทางไปอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จ.ชัยภูมิ เพื่อบันทึกภาพเชิงสารคดี ผู้เขียนได้เดินทางเข้าเขตพื้นที่ทุ่งดอกกระเจียวตั้งแต่วันที่ 06.00น. เพื่อให้ได้บรรยากาศยามเช้าที่อาจมีสายหมอกสัมผัสทุ่งดอกกระเจียว ในช่วงเวลาดังกล่าวเจ้าหน้าที่ของทางอุทยานยังไม่ได้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว ผู้เขียนได้พบกับสมาชิกครอบครัวในภาพกำลังตั้งกล้องบันทึกภาพในเขตพื้นที่ทางอุทยานไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไป เนื่องจากอาจทำให้ต้นกระเจียวเสียหาย ผู้เขียนไม่ได้ขออนุญาตบุคคลในภาพเพื่อการถ่ายภาพ เพียงแค่กดชัตเตอร์แล้วยิ้มให้กันตามประสานคนเดินทางแล้วจากไป ต่อมาเมื่อตรวจสอบคุณภาพของภาพ ได้เห็นว่าเป็นภาพที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ มีเรื่องราวครบถ้วน องค์ประกอบภาพสวยงามสามารถนำมาใช้เพื่อเป็นภาพประกอบสารคดีท่องเที่ยวหรือจัดนิทรรศการภาพถ่ายได้

มติที่ 2 ค่านิยม (Value)

ค่านิยมที่นำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจต่อสถานการณ์นี้ประกอบด้วย 1) **ค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์** ความประสานกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบภาพ อารมณ์ภาพ การเร้าจินตนาการ จะเห็นได้ว่าภาพดังกล่าวมีคุณค่าทางความงามตามหลักการสื่อสารด้วยภาพ ในแง่ที่เหมาะสมมากที่จะนำภาพนี้ไปใช้เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว 2) **ค่านิยมทางวิชาชีพ** เป็นการพิจารณาว่าภาพนี้ได้นำเสนอมุมมองใหม่ต่อผู้อ่านหรือไม่ ภาพมีองค์ประกอบด้านความใหม่ของเนื้อหาซึ่งช่วงเวลานั้นเป็นระยะแรกที่ทุ่งดอกกระเจียวบานในช่วงเดือนมิถุนายน ภาพได้ทำหน้าที่จรรโลงใจแก่ผู้อ่านหรือไม่ ซึ่งค่านิยมเหล่านี้ก็น่าจะนำเสนอภาพนี้ต่อสาธารณะได้ 3) **ค่านิยมทางสังคมวัฒนธรรม** เป็นภาพที่สะท้อนค่านิยมความผูกพันของสมาชิกในสถาบันครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัวสุขสันต์ ก็ที่น่าจะนำเสนอภาพนี้เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ครอบครัวอื่นๆ ได้

มติที่ 3 หลักการ (Principles)

หลักแนวคิดทางจริยธรรมที่นำมาประยุกต์สู่การตัดสินใจในสถานการณ์ครั้งนี้ จะใช้หลักจริยธรรมแม่บทประกอบด้วย

1) **หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ของ Kant** เป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิส่วนบุคคล โดยเป็นการไม่สมควรที่เราจะใช้เพื่อนมนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อการใด แน่แน่นอนว่าหากมีการนำเสนอภาพนี้สู่สาธารณะถือเป็นการละเมิดสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลในภาพ ซึ่งกฎหมายว่าด้วยความผิดฐานละเมิดให้ความคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล บุคคลในภาพอาจไม่ใช่สมาชิกในครอบครัวตามกฎหมาย หรือแม้จะใช่เขาก็มีสิทธิที่จะไม่เป็นข่าว ดังนั้นในหลักการนี้เราไม่ควรนำเสนอภาพนี้สู่สาธารณะเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากบุคคลในภาพ

2) **หลักประโยชน์สุขนิยมของ Mill** หากนำเสนอภาพนี้คำถามคือ คนส่วนใหญ่จะได้ประโยชน์หรือไม่ คำตอบต่อประเด็นนี้ค่อนข้างตัดสินใจยาก ในด้านหนึ่งภาพที่สื่อสุนทรียภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมย่อมนำพาความเบิกบานใจ ก่อให้เกิดความสุขแก่คนส่วนใหญ่ เห็นสมควรนำเสนอได้ แต่ทว่าภาพนี้บุคคลในภาพได้

เข้าไปในพื้นที่ต้องห้าม หากมีการนำเสนอภาพนี้ย่อมเป็นแบบอย่างต่อนักท่องเที่ยวที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎการเข้าชมในช่วงเช้าตรู่ ผลที่เกิดขึ้นอาจทำให้ต้นดอกกระเจียวถูกเหยียบตายจนไม่เหลือให้คนที่จะไปชมภายหลัง ได้สัมผัสกับความงามเช่นนี้ นั่นคือการนำเสนออาจเป็นผลเสียต่อสาธารณะในภายหลัง

3) หลักทางสายกลางของ Aristotle หากพิจารณาในแง่กาละ เทศะ และบุคคล เหมือนจะไม่ได้คำตอบที่น่าพอใจ แต่หากพิจารณาโดยซึ่งใจระหว่งการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวกับประโยชน์ต่อสาธารณะ เราได้พบว่ามีภาพในแง่มุมมองอื่น ๆ ที่สวยงามไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันกับภาพนี้ที่จะใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ มีภาพอื่นที่สะท้อนภาพความเป็นจริงโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ละเมิดกฎของอุทยานในการเข้าไปในเขตต้องห้าม หลักการนี้นำไปสู่การตัดสินใจนำเสนอภาพอื่นที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการสื่อสารได้ โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ในทางตรงข้ามหากประสงค์จะใช้ภาพนี้รณรงค์ให้ประชาชนเข้าชมโดยปฏิบัติตามกฎของอุทยาน ภาพที่ปกปิดใบหน้าอาจนำเสนอได้ ซึ่งไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และยังเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะในการที่จะมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามให้คนที่จะมาเยี่ยมชมในภายหลัง สอดคล้องกับแนวคิดจริยศาสตร์สภาวะแวดล้อมที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศในปัจจุบัน ทั้งยังเหมาะสมกับช่วงเวลาดังกล่าวด้วย

มิตินี้ 4 ความภักดี (Loyalties)

ความภักดีต่อสาธารณะ และ/หรือองค์กรสื่อ เพื่อนร่วมวิชาชีพ ในมิตินี้ต้องพิจารณาวัตถุประสงค์ทางการสื่อสาร หากเป็นภาพถ่ายเชิงสารคดี มุ่งเน้นสาระบันเทิงควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคม ภาพลักษณะนี้ควรนำเสนอ เพราะแม้จะงามแต่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีเพราะมีการฝ่าฝืนกฎการเข้าชม เท่ากับเป็นการส่งเสริมการทำผิดเพื่อความสวยงามของภาพ แต่ถ้าเป็นการใช้ภาพเพื่อการรณรงค์ให้ปฏิบัติตามกฎการเข้าชมก็ควรใช้ภาพที่ไม่เป็นการประจานบุคคลอื่น ในกรณีนี้เราสามารถภักดีพร้อมกันได้ทั้งต่อสาธารณะและองค์กรวิชาชีพ

หลังจากพิจารณาทั้ง 4 มิตินี้แล้ว ผู้เขียนได้ใคร่ครวญไปมาระหว่างข้อเท็จจริง ค่านิยม หลักการทางจริยธรรมและความภักดีต่อสาธารณะและองค์กรสื่อ และย้อนถามตัวเองว่าภาพดังกล่าวนี้เราจะใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใด คำตอบคือภาพเชิงสารคดีเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวและเป็นการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศน์สำนึก คำตอบจึงชี้ชัดว่า ภาพนี้ไม่ควรนำเสนอเพราะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เราสามารถใช้ภาพอื่นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการสื่อสารเดียวกันนี้ได้ อีกทั้งถ้าบุคคลในภาพอนุญาตให้นำเสนอได้ เราก็ไม่ควรนำเสนอเพราะความงามของภาพจะกลายเป็นแบบอย่างของการทำผิดกฎการอนุรักษ์ธรรมชาติของทางอุทยาน

ตัวอย่าง 2 ภาพการก่อการร้าย World Trade Center หลังคลายความตระหนกคำถามเชิงจริยธรรมตามมา

ภาพประกอบที่ 2 “The Falling Man“ โดย Richard Drew สำนักข่าว Associated Press
ที่มา World Press Photo 2002

Richard Drew ถ่ายภาพนี้ในช่วงเช้าของวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 เป็นภาพชายคนหนึ่งกำลังตกลงมาจากตึก World Trade Center นครนิวยอร์ก ทั้งนี้ไม่ทราบชื่อชายในภาพภาพนี้ได้รับรางวัลที่สามจากการประกวดภาพข่าว World Press Photo 2002

ในช่วงระยะเวลานั้นการตีพิมพ์ภาพนี้ในนิตยสารข่าวไทยไม่ได้เป็นประเด็นที่พูดถึงในเชิงจริยธรรม แต่เมื่อเวลาผ่านไป ได้กลายเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงในแง่ความเหมาะสมในการรายงานภาพข่าวนี้ โดยเห็นว่าภาพนี้ “รบกวนจิตใจ” ของชาวอเมริกันในเวลาต่อมาเหตุผลประการหนึ่งคือข่าวภาพนี้ถือเป็นข่าวเศร้าสาธารณะ (Public grief)

Carolyn Kitch and Janice Hume (2007) กล่าวถึงความสำคัญของเหตุการณ์ในภาพว่า เป็นข่าวเศร้าสาธารณะ ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ การเชื่อมโยงกับความสูญเสียและนำมาซึ่งความโศกเศร้าของคนในสังคมโดยรวม ผลที่เกิดขึ้นของเหตุการณ์ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการผลักดันนโยบายของภาครัฐเพื่อนำสู่มาตรการในการป้องกันทางสังคม อีกทั้งความสูญเสียดังกล่าวได้นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงต่อตนเองของชาวอเมริกัน เพราะตัวตนของแต่ละคนถูกสร้างขึ้นด้วยความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนกับโครงสร้างสังคม ความเศร้าที่มีความสัมพันธ์กับความสูญเสียดังกล่าวจึงไม่ใช่เป็นเพียงเศร้าของบุคคลในครอบครัวของผู้เสียชีวิตเท่านั้น แต่เป็นความเศร้าสาธารณะ

หลักแนวคิดทางจริยธรรมที่นำมาประยุกต์สู่การตัดสินใจในสถานการณ์ครั้งนี้ จะใช้หลักจริยธรรมแม่บทดังต่อไปนี้

1) **หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ของ Kant** ในการวิเคราะห์เชิงจริยธรรมตามหลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ของ Immanuel Kant ในส่วนของการทำหน้าที่ของสื่อในการรายงานความถูกต้องอย่างตรงไปตรงมา ถือเป็นพันธกิจตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยภาพรวมแล้วเราไม่สามารถระบุได้ว่าบุคคลในภาพเป็นใคร เว้นแต่บุคคลในครอบครัวของเขาที่น่าจะจดจำสมาชิกในครอบครัวได้ อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาภาพนี้ถูกมองว่าเป็นการใช้เพื่อนมนุษย์เป็นเครื่องมือ โดยเพื่อนมนุษย์ที่เป็นเหยื่อของเหตุการณ์นี้ได้เป็นภาพตัวแทนที่สื่อความหมายเชื่อมโยงถึงคนอเมริกันทุกคนที่กำลังถูกคุกคามชีวิตและทรัพย์สินจากภัยของการก่อการร้าย เมื่อพิจารณาตามหลักการนี้จึงถือเป็นความไม่เหมาะสมในการนำเสนอภาพข่าวนี้

2) **หลักประโยชน์สุขนิยมของ Mill** สาธารณชนได้รับประโยชน์สุขจากการนำเสนอภาพนี้หรือไม่ สิ่งที่เกิดตามมาหลังเหตุการณ์ดังกล่าวคือ แนวนโยบายแห่งรัฐในการดำเนินแผนงานที่เพิ่มความเชื่อมั่นของประชาชนในการดำรงอยู่อย่างปลอดภัยในชีวิตมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ภาพข่าวดังกล่าวเป็นเพียงเศษเสี้ยวปรากฏการณ์ทางการสื่อสารที่เกิดขึ้น แต่ก็ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันนโยบายที่ดีต่อสังคม ดังนั้นตามหลักการนี้ถือเป็นความชอบธรรมในการนำเสนอภาพดังกล่าว

3) **หลักทางสายกลางของ Aristotle** ประเด็นที่น่าสนใจคือ การพิจารณาซึ่งใจระหว่างชั่วตรงข้ามของจริยธรรมเชิงหน้าที่กับประโยชน์สุขต่อสังคม ผู้เขียนเชื่อว่าภาพนี้ได้รับการซึ่งใจอย่างดีของบรรณาธิการในการพิจารณาระหว่างความจำเป็นของสาธารณะในการรับรู้ข่าวสารกับการไม่ซ้ำเติมครอบครัวของผู้ที่มีชีวิตอยู่เกินสมควร ณ วินาทีที่เกิดเหตุการณ์นี้ ช่างภาพย่อมไม่มีเวลาในการตัดสินใจว่าภาพใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เพราะการดำเนินไปของเหตุการณ์นับเป็นเสี้ยววินาทีเช่นเดียวกับความเร็วซัดเตอร์ที่เร็วเกินความเปลี่ยนแปลงทุกวินาทีในแง่ของตัวบุคคล สถานที่และช่วงเวลาดังกล่าว การรายงานภาพเหตุการณ์นี้ได้รับการยอมรับจากสาธารณชนในแง่สิทธิในการเข้าถึงข่าวสาร แต่เมื่อสังคมเริ่มคลายความตื่นตระหนกจากเหตุการณ์การคิดทบทวนเกิดขึ้นจนนำมาสู่คำถามในเรื่องภาพ “รบกวนจิตใจ” ในฐานะที่เป็นข่าวเศร้าสาธารณะ บทเรียนต่อกรณีนี้ คงทำให้บรรณาธิการตระหนักมากขึ้นถึงผลกระทบต่อจิตใจในอนาคตของคนในสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นเรื่องที่มีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์สังคมที่นำมาเป็นบทเรียนต่อคนรุ่นหลังได้ ดังนั้นตามหลักจริยธรรมทางสายกลางจึงน่าจะยอมรับได้

หากเพิ่มเติมการวิเคราะห์ตามแนวทาง Potter Box เมื่อพิจารณาตาม 1) ข้อเท็จจริงดังที่ทราบ 2) ค่านิยมในทางวิชาชีพต่อการรายงานเหตุการณ์เพื่อสนองต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร 3) หลักการทางจริยธรรมประโยชน์สุขนิยมและหลักทางสายกลางข้างต้น 4) ความภักดีต่อสาธารณะ จึงเห็นว่าน่าจะนำเสนอภาพนี้ได้ ถือเป็นความจำเป็นที่สาธารณชนต้องรับรู้ในฐานะที่เป็นประเด็นข่าวเศร้าสาธารณะ ส่วนในแง่ของการซ้ำเติมครอบครัวผู้ที่เป็เหยื่อ อาจพิจารณาได้ว่าไม่ใช่เรื่องของครอบครัวเพียงครอบครัวเดียว แต่เป็นภาพตัวแทนของครอบครัวชาวอเมริกันทุกคนที่กำลังถูกเผชิญกับภัยการก่อการร้าย ผู้เขียนจึงซึ่งใจว่า ผ่านได้แม้จะขัดแย้งต่อหลักจริยธรรมของ Kant

ตัวอย่าง 3 สถานการณ์ที่ไม่ปกติกับการยกเว้นแนวปฏิบัติทางจริยธรรม

ภาพประกอบที่ 3 “The Napalm Girl of Trangbang “ โดย Nick Utสำนักข่าว Associated Press
ที่มา Hal Buell and Seymour Topping (1999)

Nick Ut หรือ Huynh Cong Ut บันทึกภาพการทิ้งระเบิดนาปาล์มลงหมู่บ้าน Trang Bang เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 1972 เนื่องจากสงสัยว่ามีกองกำลังเวียดกงซ่อนอยู่ในหมู่บ้าน Kim Phuc อายุ 9 ขวบวิ่งหนีออกจากหมู่บ้านมาตามถนน ในสภาพไม่มีทั้งเสื้อผ้าพร้อมกับพี่ชายอายุ 12 ปี ทางซ้ายสุดของภาพและน้องชายอายุห้าขวบที่วิ่งไปพร้อมกันเหลียวมองไปที่หมู่บ้าน ภาพนี้ได้รับรางวัลพูลิตเซอร์ ในปี ค.ศ.1973 และเป็นภาพที่ได้รับความนิยมสูงสุดในวงการถ่ายภาพเชิงวารสารศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานั้นมาตรฐานทางจริยธรรมของสำนักข่าว AP มีนโยบายไม่ตีพิมพ์ภาพเปลือยโดยไม่มีข้อยกเว้น แต่หลังจากการโต้แย้งในกองบรรณาธิการในที่สุดเห็นว่ามาตรฐานทางจริยธรรมเกี่ยวกับภาพเปลือยไม่สามารถใช้ได้กับกรณีนี้ ผลที่เกิดขึ้นต่อมาภายหลังคือภาพนี้เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความน่ากลัวของสงคราม และ Kim Phuc ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้ต่อต้านสงครามและได้รับตำแหน่งทูตสันติภาพในปี ค.ศ.1997

หลักแนวคิดทางจริยธรรมที่นำมาประยุกต์สู่การตัดสินใจในสถานการณ์ครั้งนี้ จะใช้หลักจริยธรรมแม่บทดังต่อไปนี้

1) **หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ของ Kant** หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่มีหัวใจสำคัญอยู่ที่มาตรฐานความดี ย่อมไม่ขึ้นต่อสถานการณ์ ดังนั้นการนำเสนอภาพเปลือยดังกล่าวจึงเป็นการใช้เพื่อนมนุษย์เป็นเครื่องมือ แม้ว่าภาพนี้จะถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการสร้างสันติภาพให้กับโลกและยังเป็นการรายงานตามความถูกต้องเป็นจริง

(Truth value) ตามหลักวารสารศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตามหลักแห่งการลวงละเมิดสิทธิมนุษยชนของเด็กต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัด ดังนั้นตามหลักการนี้ถือว่าการนำเสนอภาพเปลือยของเด็กเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และเป็นไปโดยไม่มีข้อยกเว้น

2) **หลักประโยชน์สุขนิยมของ Mill** การพิจารณาผลจากการนำเสนอภาพนี้ในแง่ความสุข เป็นที่ประจักษ์ในเวลาต่อมาว่าภาพเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความน่ากลัวของสงครามและ Kim Phuc ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้ต่อต้านสงครามและได้รับตำแหน่งทูตสันติภาพ ยังผลให้เกิดการรณรงค์ต่อต้านสงครามและการสร้างสันติสุขให้กับมนุษยชาติ นั้นแสดงให้เห็นว่าผลจากการเสนอภาพนี้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ถูกต้องกับหลักประโยชน์สุขนิยม

3) **หลักทางสายกลางของ Aristotle** บนความขัดแย้งระหว่างแนวคิดจริยธรรมเชิงหน้าที่ในการไม่ใช่เพื่อนมนุษย์เป็นเครื่องมือกับผลประโยชน์สุขต่อสาธารณะ สำนักข่าว AP เห็นว่าภาพนี้ไม่ใช่สถานการณ์ปกติในการที่จะใช้หลักมาตรฐานค่านิยมทางวิชาชีพเป็นเกณฑ์การตัดสิน นั่นคือเป็นหลักการที่ตั้งอยู่บนหลักทางสายกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสูญเสียที่เกิดขึ้นในภาวะสงครามในช่วงเวลานั้น ภาพดังกล่าวเป็นภาพที่มีพลังในการโน้มน้าวใจอย่างสูงต่อการรณรงค์เพื่อยุติภาวะสงคราม เป็นภาพที่สื่ออารมณ์ภาพ (Mood) ได้อย่างกินใจ ด้วยเนื้อหาและอารมณ์ภาพ การตัดสินใจนำเสนอภาพดังกล่าวจึงสอดคล้องกับหลักจริยธรรมทางสายกลางของ Aristotle

จากตัวอย่างการวิเคราะห์ดังกล่าวในประเด็น “สถานการณ์ที่ไม่ปกติ” เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ข่าวร่วมสมัย จะใช้หลักการเดียวกันประยุกต์กับกรณีศึกษาข้างต้นได้หรือไม่ พิจารณาได้จากการนำเสนอภาพข่าว “เชือดคอ” ดังภาพ

ภาพประกอบที่ 4 “เชือดคอ”

ที่มา ไทยรัฐ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2558

ภาพดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ที่กลุ่มรัฐอิสลามหรือไอเอส เผยแพร่ภาพช่วงสุดท้ายของชีวิตนายเคนจิ โโกโตะ นักข่าวอิสระ ตัวประกันชาวญี่ปุ่นคนที่สอง ก่อนถูกลงมือสังหารโดยชายชุดดำโดยการใช้มีดเชือดคอตามคำขู่ที่มีมาก่อนหน้านี้

หากพิจารณาตามแนวคิดจริยธรรมเชิงหน้าที่ของ Kant การนำเสนอภาพดังกล่าวถือเป็นการใช้เพื่อนมนุษย์เป็นเครื่องมือ อีกทั้งยังหมิ่นเหม่ต่อข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541 ข้อ 17 “หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจารหรือน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ้อยถ้วน” ภาพ “เชือดคอ” เพียงแค่ชื่อภาพก็สื่อถึงความน่าหวาดเสียว อีกทั้งลักษณะภาพอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการซ้ำเติมบุคคลในครอบครัวกินสมควร ดังนั้นจึงอาจถือได้ว่าขัดต่อหลักจริยธรรมเชิงหน้าที่

ในส่วนของหลักจริยธรรมประโยชน์สุขนิยม เรายังไม่อาจแน่ใจได้ว่าวิธีการนำเสนอภาพนี้จะก่อให้เกิดความสุขต่อคนส่วนใหญ่ แม้จะเป็นกระแสสร้างความกดดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างระหว่งในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย แต่ก็ไม่มีความจำเป็นที่ต้องนำเสนอภาพหวาดเสียวเช่นนี้ ในเวลาเดียวกันนั้นหนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับหลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพที่มีความชัดเจนเป็นที่หวาดเสียว

ประเด็นสุดท้ายในแง่หลักจริยธรรมทางสายกลาง ในการวิเคราะห์แนวเทียบเคียงกับคำว่า “สถานการณ์ที่ไม่ปกติ” ถือเป็นความกำกวมของการตีความ เพราะอาจสัมพันธ์กับคุณค่าข่าวในเรื่องของความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ หากกองบรรณาธิการพิจารณาอย่างถ้อยถ้วนถือว่า นี่เป็นสถานการณ์ที่เป็นข่าวเศร้าสาธารณะ (Public grief) ของคนไทย ก็อาจนำเสนอภาพลักษณะนี้เพื่อหวังผลต่อการผลักดันนโยบายบางประการของภาครัฐ ก็อาจมองว่านำเสนอได้ แต่ในแง่บริบททางสังคมถือได้ว่า ภาพความรุนแรงควรได้รับการลดทอนลง เพราะเป็นผลเสียทางจิตใจในระยะยาวต่อคนในสังคมและอาจทำให้ผู้รับสารเกิดความเฉยเมยต่อสถานการณ์ความรุนแรงต่างๆ ในอนาคตได้

ประเด็นหนึ่งตามหลักการวิเคราะห์แนว Potter Box ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อพิจารณาในแง่ของค่านิยมทางวิชาชีพ ค่านิยมเชิงสุนทรียศาสตร์ ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรม และหลักความภักดีต่อสาธารณชน และเพื่อนร่วมวิชาชีพ การนำเสนอภาพลักษณะนี้ในหนังสือพิมพ์ไทย ในบริบทแบบวิถีไทยถือเป็นสิ่งที่ควรทบทวนทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ

ตัวอย่าง 4 รายการโทรทัศน์ที่ขัดต่อค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรม

ภาพประกอบที่ 5 “ฉาวโฉ่”

ที่มา เติลนิวิศ ฉบับวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2555

ภาพข่าวนี้นี้มีคำอธิบายภาพว่า “ฉาวโฉ่ปอนด์-ดวงใจ จันท์เสือน้อย เปลี่ยอกราดสีละเลงวาดภาพโชว์หวิวระหว่างเข้าแข่งขันรายการไทยแลนด์ก๊อตทาแลนด์ 2012 ฉาวโฉ่จนนางสุกมล คุณปลื้ม รมว.วัฒนธรรมเรียกร้องให้ต้นสังกัดชี้แจงและระมัดระวังการนำเสนอมากกว่านี้”

หลักแนวคิดทางจริยธรรมที่นำมาประยุกต์สู่การตัดสินใจในสถานการณ์ครั้งนี้ จะใช้หลักจริยธรรมแม่บทดังต่อไปนี้

1) **หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ของ Kant** การทำหน้าที่ของรายการทีวีโชว์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความบันเทิงเป็นหลัก แต่การทำหน้าที่ของรายการนี้ถูกวิจารณ์ว่าเป็นรายการที่ใช้เพื่อนมนุษย์เป็นเครื่องมือในการสร้างกระแสความสนใจจากผู้รับสาร ทั้งนี้เพราะรายการนี้เป็นรายการบันเทิงล่อหล่อนก่อนการออกอากาศ บริษัทผู้ผลิตย่อมตระหนักดีว่าเนื้อหาของรายการตนไม่เหมาะสมอันเนื่องจากใช้เพื่อนมนุษย์เรียกกระแสความสนใจจากสาธารณชน อีกทั้งหลังการออกอากาศย่อมอนุมานได้ว่าผู้ร่วมรายการจะต้องถูกกระแสวิพากษ์จากสังคมและอาจนำมาซึ่งความเสียหาย ชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชังจากสังคมได้ ทั้งนี้บริษัทต้องตระหนักดีว่าการนำเสนอดังกล่าวขัดต่อค่านิยมที่ดีงามของสังคมไทย ดังนั้นแนวคิดตามหลักการนี้จึงเป็นการนำเสนอเนื้อหารายการที่ไม่เหมาะสม

2) **หลักประโยชน์สุขนิยมของ Mill** คำถามหลักคือสาธารณชนได้รับประโยชน์สุขจากการนำเสนอเนื้อหาในรายการนี้หรือไม่ ผลจากการนำเสนอรายการดังกล่าวได้ทำให้สาธารณชนเกิดความสับสนในเรื่องเกณฑ์การประเมินคุณค่างานศิลปะ เกณฑ์การประเมินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ จนเป็นที่ได้รับการขยายความทางสื่อมวลชนต่างๆ โดยมีการนำเสนอทัศนะของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และศิลปินแห่งชาติ เพื่อให้ทัศนะที่

ถูกต้องต่อสาธารณชน ดังนั้นผลจากการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความสับสนมากกว่าประโยชน์สุข จึงถือเป็นความไม่เหมาะสม

3) หลักทางสายกลางของ Aristotle บริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยค่อนข้างเคร่งครัดต่อการนำเสนอเนื้อหาที่สื่อไปทางอนาจาร การลดคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งรายการนี้มีเวลาออกอากาศในช่วงเย็นที่เยาวชนสามารถรับชมการออกอากาศได้ ย่อมทำให้เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีต่อเยาวชน ดังนั้นในแง่กาลเทศะ จึงถือเป็นความไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

จากหลักการดังกล่าวปัจจัยที่มีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจทางจริยธรรมคือค่านิยม อันได้แก่ ค่านิยมทางวิชาชีพของผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งมีแนวโน้มในการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม ค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์ซึ่งไม่ยอมรับมาตรฐานความงามดังที่ปรากฏในเนื้อหารายการ ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ไม่ส่งเสริมการนุ่งน้อยหรือไม่ห่มอะไรเลยแล้วนำมาออกอากาศทางวิทยุโทรทัศน์ ดังนั้นเมื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกหลักการทางจริยธรรม ไม่ว่าจะโดยหลักการใดถือเป็นความไม่เหมาะสมทั้งสิ้น นอกจากนี้การนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงความไม่ภักดีต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ ทำให้มาตรฐานทางจริยธรรมของวิชาชีพลดถอยลง

ตัวอย่าง 5 การจงใจทำผิดกฎหมายเพื่อย้ายวาระข่าวสาร (Agenda Shift) จากงานโฆษณาสู่งานข่าว

กรณีตัวอย่างสุดท้ายนี้เกี่ยวข้องกับงานโฆษณาถุงยางอนามัยยี่ห้อ X โดยขอประยุกต์กรณีศึกษาจากเหตุการณ์จริงกล่าวคือ บริษัทผู้ผลิตถุงยางอนามัย X ลงข้อความโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ว่า “ถุงยางอนามัย X กลิ่นทุเรียน...ฉีกความแปลกใหม่ให้รสรัก ด้วยถุงยางอนามัยกลิ่นทุเรียน หวานล้ำไม่ซ้ำซาก คุณมีไว้พิสูจน์แล้วหรือยัง” โดยมีการนำเสนอภาพประกอบที่น่าเด็กวัยรุ่นหญิงสื่อแสดงสินค้าดังกล่าวเสมือนว่ามีความพึงพอใจที่ได้ทดลองใช้

ต่อกรณีดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้มีคำสั่งระงับการโฆษณาพร้อมกับระวางโทษปรับตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 โดยเห็นว่างานโฆษณาดังกล่าวมีเจตนาแสดงให้เห็นถึงความไม่เหมาะสมในการมีเพศสัมพันธ์ อีกทั้งมิได้มีความมุ่งหมายที่จะแสดงการตักเตือนหรือป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ในวัยที่ยังไม่สมควร กลับเป็นการยั่วยุยง และชักชวนให้เยาวชนซึ่งอยู่ในวัยที่อยากรู้อยากลองมามีเพศสัมพันธ์ จึงเห็นว่าข้อความโฆษณาดังกล่าวเป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมโดยรวม โดยการใช้ข้อความที่เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรือโดยอ้อมให้นำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ จึงได้สั่งให้ระงับการโฆษณาพร้อมกับเปรียบเทียบปรับผู้ทำการโฆษณา

หลังจากนั้นได้ปรากฏข่าวหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์หลายฉบับมีใจความว่าสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้มีคำสั่งระงับการโฆษณาถุงยางอนามัย X พร้อมกับระวางโทษปรับ แต่ในเนื้อหาข่าวได้มีการระบุชื่อตราสินค้า บริษัทผู้ผลิต คุณสมบัติของสินค้า และข้อความโฆษณาลงในเนื้อหาข่าว ทำให้ผู้อ่านที่แม้ไม่เห็นงานโฆษณาเข้าใจได้ว่า บัดนี้สินค้าดังกล่าวมีจำหน่ายในท้องตลาดแล้ว เท่ากับว่าได้เกิดการ

ย้ายวาระข่าวสารจากงานโฆษณาที่มีค่าใช้จ่ายไปสู่งานข่าวที่ไม่ต้องซื้อสื่อโฆษณาและยังเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดีอีกด้วย ปัญหาในเชิงกฎหมายการโฆษณายุติแต่เกิดประเด็นทางจริยธรรมของการรายงานข่าวขึ้นมาใหม่ โดยจำเลยคือ หนังสือพิมพ์ที่มีการรายงานข่าวเสมือนว่าเป็นการโฆษณารอบที่สอง

หลักแนวคิดทางจริยธรรมที่นำมาประยุกต์สู่การวิพากษ์ต่อสถานการณ์ครั้งนี้ จะใช้หลักจริยธรรมแม่บทดังต่อไปนี้

1) **หลักจริยธรรมเชิงหน้าที่ของ Kant** จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างประโยชน์ให้กับบริษัท X โดยนำเสนองานโฆษณาที่เปลี่ยนรูปไปเป็นเนื้อหาข่าว หากพิจารณาตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ข้อ 28 “หนังสือพิมพ์พึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบให้ประกาศโฆษณาทั้งหลายอยู่ในขอบเขต ของศีลธรรมและวัฒนธรรมหนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าสงสัยว่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณชน” ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ไม่ได้ทำหน้าที่อย่างเคร่งครัดตามแบบที่ควรจะเป็น การปล่อยให้มีการนำเสนอเนื้อหาที่ย้ายวาระประเด็นข่าวสารจากโฆษณาเป็นโฆษณาแฝงในเนื้อหาข่าว ถือว่าเป็นการทำหน้าที่ที่ไม่เหมาะสมตามหลักการดังกล่าว

2) **หลักประโยชน์สุขนิยมของ Mill** เนื้อหาของงานโฆษณาที่ได้รับการย้ายประเด็นแฝงในเนื้อหาข่าว ก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคม ดังที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภควินิจฉัยว่า เนื้อหาเป็นการยั่วยุย ุ้มนำ และชักชวนให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่สมควร และเป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมโดยรวม โดยการใช้ข้อความที่เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้นำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นตามหลักประโยชน์สุขนิยม จึงถือเป็นความไม่เหมาะสมทางจริยธรรม

3) **หลักทางสายกลางของ Aristotle** เช่นเดียวกับกรณีตัวอย่างที่ 4 บริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยมีความเคร่งครัดต่อการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับความไม่เหมาะสมในเรื่องเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน ดังนั้นจึงไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมทางสายกลาง

จากกรณีดังกล่าว ไม่ว่าจะใช้หลักแนวคิดจริยธรรมใด จะเห็นว่าการย้ายวาระจากงานโฆษณาสู่การแฝงการโฆษณาในการรายงานข่าวเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะองค์กรสื่อจะมีผลประโยชน์แอบแฝงหรือไม่ก็ตาม

5. บทส่งท้ายสู่การเรียนรู้การสอนจริยธรรมการสื่อสารมวลชน

แนวทางการวิเคราะห์ประเด็นทางจริยธรรมมีหลากหลาย แต่ละแนวทางต่างมีจุดยืนในการพิจารณาที่แตกต่างกัน ผู้เรียนจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าถึงหลักการทางจริยธรรม หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ เพราะในองค์รวมของการตัดสินใจนำเสนอเนื้อหาสารใดๆ นักสื่อสารมวลชนไม่ได้ใช้หลักจริยธรรมเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องพิจารณาในบริบทของมิติต่างๆ เท่าที่จะรอบด้านได้ อีกทั้งค่านิยมที่ยึดถือของปัจเจกชนก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียด ประสบการณ์การสอนจริยธรรมกว่า 20 ปีของผู้เขียนได้พบว่า แม้ผู้เรียนจะเลือกใช้หลักการทางจริยธรรมเดียวกัน แต่ผลการประยุกต์และตีความก็ยังคงมีความแตกต่าง

กัน สอดคล้องกับหลักแนวทางการวิเคราะห์เชิงจริยธรรมแบบ Potter Box ซึ่งยืนยันในลักษณะเดียวกันว่า แม้กระบวนการเดียวกัน ฐานค่านิยมเดียวกัน กรอบแนวคิดเดียวกัน ก็ยังมีผลจากการตีความต่างกัน นั่นเพราะธรรมชาติของจริยธรรมดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นปรัชญาที่สามารถโต้แย้งได้

ดังนั้น การเรียนการสอนจริยธรรมการสื่อสาร ไม่ว่าจะเรียนรู้จากการเล่นบทบาทสมมติของผู้เรียน ให้เป็นนักสื่อสารมวลชน แล้ววิเคราะห์กรณีศึกษาสู่การตัดสินใจเชิงจริยธรรม หรือการเรียนรู้โดยกระบวนการวิพากษ์จากกรณีปรากฏการณ์จริงทางการสื่อสาร ย่อมไม่คาดหวังผลการตัดสินใจที่จะนำไปสู่แนวทางเดียวกัน หากแต่เน้นกระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบบนหลักการทางวิชาการ ซึ่งจะเป็รรากฐานที่ดีในการสร้างนักวิชาชีพทางการสื่อสารที่ตระหนักถึงคุณค่าแห่งจริยธรรมวิชาชีพสื่อสารมวลชนได้

บรรณานุกรม

- เนืองน้อย บุญเนตร. จริยศาสตร์ตะวันตก ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ลส์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- พระมหาอุทัยญาณธโร. วิถีแห่งกลไกแบบพุทธ : อภิปรัชญาของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสาร, 2539.
- พริตจอฟ คาปรา. เต้าแห่งฟิสิกส์. แปลโดยวเนช. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2536.
- สุกัญญา สุตบรรทัด. “เสรีภาพและจริยธรรมของหนังสือพิมพ์”. นิเทศศาสตร์. 16 (มกราคม-มีนาคม) 2541: 3-13.
- วิทย์ วิศุทเวทย์.ปรัชญาทั่วไป.กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2537.
- Fred Alan Wolf .Taking the Quantum Leap. New York , Harper& Row, Publishers,1989.
- Gary D. Bond and Lassiter F. Speller. “Gray area messages” . In The Interplay of Truth and Deception New agenda in Communication, pp.35-53. Matthew S. McGlone and Mark L. Knapp., ed. New York. Routledge, 2010.
- Hal Buell and Seymour Topping. Moments The Pulitzer Prize Photographs a Visual Chronicle of our Time. New York: Konemann, 1999.
- Hoy Frank P. Photojournalism The Visual Approach. New Jersey: Prentice-Hall, 1986.
- Kenneth Kobre. Photojournalism: The Professional Approach. Amsterdam: Elsevier, 2004.
- Kitch, Carolyn and Janice Hume. Journalism in a Culture of Grief. New York: Taylor & Francis Group, 2007.
- Kosko Bart. Fuzzy Thinking: the New Science of Fuzzy Logic. New York: Hyperion, 1993.
- KurokawaKisho. The Philosophy of Symbiosis. Great Britain, Academy Group, 1994.
- Richard Drew. “The Falling Man”.World Press Photo 2002.New York: Associated Press, 2002.
- Seow Ting Lee. “Truth telling as a journalistic imperative”. In The Interplay of Truth and Deception New agenda in Communication, pp.66-88. Matthew S. McGlone and Mark L. Knapp., ed. New York. Routledge, 2010.

คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อสารมวลชน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุปผา บุญสมสุข*

“นักหนังสือพิมพ์ ก็เหมือนคนผู้ถือสาตราวุธอยู่ในมือ คนถืออาวุธที่มีเกียรติยศจำต้องมีจรรยาและธรรมะในการใช้อาวุธ นักหนังสือพิมพ์ก็เช่นเดียวกัน มีปากกาเป็นอาวุธ จะใช้ปากกาเป็นคุณเป็นโทษแก่ผู้ใด ก็ย่อมจะใช้โดยมีจรรยาและธรรมะ ตามที่รับนับถือกันในวงการหนังสือพิมพ์ที่มีอารยธรรม นักหนังสือพิมพ์ใดใช้ปากกาของตนโดยปราศจากจรรยาและธรรมะ ก็เป็นผู้ไร้เกียรติยศ และเป็นผู้ทำลายเกียรติยศของวงการหนังสือพิมพ์ส่วนรวม” ข้อความนี้เป็นข้อความตอนหนึ่งใน คำบอกกล่าว “หนังสือพิมพ์ของวันพรุ่งนี้” ในหนังสือ นักหนังสือพิมพ์ โดยสุภา ศิริมานนท์ ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2490

สุภา ศิริมานนท์ เป็นนักวิชาชีพและนักวิชาการทางด้านวารสารศาสตร์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนสำคัญคนหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งให้ความสำคัญกับจริยธรรมในการประกอบอาชีพ ดังข้อความข้างต้น และได้ให้ความหมาย “จริยธรรม” ไว้ว่าหมายถึงคำสอนเกี่ยวกับความประพฤติ และท่านใช้คำว่า “จริยธรรมของหนังสือพิมพ์” แทนคำว่า “จรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์” ในหนังสือของท่านซึ่งกล่าวถึงหลักความประพฤติของนักหนังสือพิมพ์ 4 หลัก คือ หลักว่าด้วยความจริงแท้ (Objectivity) หลักว่าด้วยความสัตย์จริง (Honesty) หลักว่าด้วยความบังควรและไม่บังควรซึ่งมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ และหลักว่าด้วยการลอกคัดเรื่องของคนอื่นแล้วก็ทึกทักเอาเป็นของตัวเอง (Plagiarism) จะเห็นได้ว่าหลักความประพฤติทั้ง 4 หลักนี้ ยังคงเป็นหลักความประพฤติที่สำคัญของนักสื่อสารมวลชนในปัจจุบัน

คุณธรรม (Virtue) หมายถึง สภาพคุณงามความดีซึ่งมีลักษณะ (1) เป็นแรงผลักดันให้กระทำตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามารถพึ่งตนเองและการมีวินัย (2) เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงให้การกระทำนั้นคงอยู่ต่อไป ด้วยความพึงพอใจ มีสัจจะ มีความรับผิดชอบ มีความสำนึกในหน้าที่ และความกตัญญู (3) เป็นข้อเตือนใจให้มีสติ รอบคอบ และมีความตั้งใจดี (4) ช่วยส่งเสริมสนับสนุน ด้วยความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเฟื้อต่อกัน ความไม่เห็นแก่ตัวความไม่เอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

จริยธรรม (Morality) หมายถึง สิ่งที่เป็นคุณหรือสิ่งที่ดีถือเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง จากความหมายที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรม เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับการประพฤติการปฏิบัติตน ตลอดจนการคิดในทางที่ถูกต้อง ดึงงามมีคุณประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติและการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

*หัวหน้าสาขาวิชาวารสารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ในการประกอบอาชีพ จรรยาบรรณเป็นสิ่งที่สำคัญมาก อาชีพที่มีการกำหนดจรรยาบรรณจะเป็นอาชีพที่ต้องศึกษาด้วยศาสตร์ชั้นสูงมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาวิชาชีพนั้นๆ เป็นอาชีพที่มีองค์กรหรือสมาคมรองรับ นอกจากนี้ยังต้องเป็นวิชาชีพที่มีการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดความชำนาญและมีประสบการณ์อย่างสมบูรณ์ในศาสตร์สาขานั้นๆ

จรรยาบรรณ (Codes of Conduct) หมายถึงประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิกอาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ ส่วนคำว่า “ประมวลจรรยาบรรณ” จึงหมายถึง “ข้อกำหนดทางจริยธรรมที่รวบรวมขึ้นไว้” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “CODE OF ETHICS” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542 : 214)

“จรรยาบรรณวิชาชีพ” (Professional Ethics) หมายถึงประมวลมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบวิชาชีพปฏิบัติตนอย่างถูกต้องใช้ในวงการ ผู้ประกอบวิชาชีพต่างๆ เช่น แพทย์ วิศวกร สถาปนิก รวมถึงวิชาชีพสื่อสารมวลชนด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประสิทธิผลประสิทธิภาพในการประกอบวิชาชีพนั้นๆ และเพื่อธำรงไว้ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้ประกอบวิชาชีพซึ่งมีมโนธรรมหรือจิตสำนึก (Conscience) กำกับอยู่มีประกาศิตบังคับในระดับ “พึง” มีมาตรการบังคับในทางการประกอบวิชาชีพ (Professional Sanction) เป็นมาตรการแก้ไข (Correction) เช่นว่ากล่าวตักเตือนหรือสั่งให้ได้รับการพัฒนาหรือนำไปประกอบการพิจารณาในการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ หรือการเลื่อนเงินเดือน เป็นต้น ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการให้บริการ และช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพตระหนักในความสำคัญของวิชาชีพตนและให้ผู้รับบริการรับรู้และเข้าใจ โดยที่ข้อบัญญัตินั้นอาจจะเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือบอกกล่าวด้วยวาจาในสังคมวิชาชีพนั้นก็ได้

“จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน” หมายถึง ประมวลมาตรฐานความประพฤติซึ่งตราไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเปรียบเสมือนธรรมนูญแห่งความประพฤติปฏิบัติอันดีงามซึ่งคนในสายวิชาชีพสื่อมวลชนจะยึดเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม จริยธรรม จรรยาบรรณเป็นเรื่องของความสมัครใจ ผู้ประกอบอาชีพที่มีจรรยาบรรณต้องอาศัยการพิจารณาจากส่วนลึกของจิตใจ คิดตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งว่าจะเลือกพิจารณาจากอะไรทำไมจึงเลือกที่จะกระทำในสิ่งนั้น

วิสุทธิ์ คมวัชรพงศ์ นายกสสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ได้กล่าวถึง จริยธรรมของนักสื่อสารมวลชนว่า นอกจากจะใช้เครื่องมืออย่างถูกต้องและเที่ยงธรรมแล้ว ยังต้องสำนึกถึงสิ่งที่ใหญ่กว่าตัวตัวเอง นั่นก็คือ สังคม ชุมชน ในทุกระดับอย่างเท่าเทียม (วิสุทธิ์ คมวัชรพงศ์, 2554 : 5-6)

พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร นักหนังสือพิมพ์อาวุโส กล่าวถึงจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพว่า ต้องอยู่บนพื้นฐานของจิตใจคน ไม่ใช่อยู่ที่ยศสมยศ ถ้าคุณมีหลักความดีงาม ความถูกต้องชัดเจน คุณก็มีจรรยาบรรณวิชาชีพแล้ว ไม่ว่าคุณจะเป็นนักหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือนักข่าวดิจิทัล หรือเป็นคนธรรมดา มีสิ่งซึ่งรู้ว่าอะไรคือความผิด ความถูก เราก็ไม่ทำในสิ่งผิด หรือถ้าทำผิดก็ต้องแก้ไขให้ถูกต้อง (สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์

แห่งประเทศไทย, 2553:101)

ในวงการวิชาชีพสื่อสารมวลชนไทยได้มีข้อกำหนดคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1) ข้อกำหนดคุณธรรม จริยธรรมตามประเภทสื่อ เช่น จริยธรรมหนังสือพิมพ์ จริยธรรมวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ จริยธรรมสื่อออนไลน์ เป็นต้น

สื่อหนังสือพิมพ์ หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่เสนอข่าวโดยทั่วไปและความคิดเห็นเป็นสาระสำคัญเป็นส่วนใหญ่ สื่อวิทยุ หมายถึง สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือรายการทางสถานีวิทยุ ทั้งนี้ให้รวมถึงการทำให้ปรากฏเป็นเสียง เพื่อสื่อความหมายด้วยวิธีอื่นใด ที่เป็นการเสนอข่าวโดยทั่วไปและความคิดเห็นโดยสถานีหรือรายการนั้นด้วย

สื่อโทรทัศน์ หมายถึง สถานีวิทยุโทรทัศน์ หรือรายการทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งการกระจายสัญญาณวิทยุโทรทัศน์แบบบอกรับเป็นสมาชิกและการกระจายสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ทั้งนี้ให้รวมถึงการทำให้ปรากฏเป็นเสียงและภาพ เพื่อสื่อความหมายด้วยวิธีอื่นใด ที่เป็นการเสนอข่าวโดยทั่วไปและความคิดเห็นโดยสถานีหรือรายการนั้นด้วย

สื่อสังคมออนไลน์หมายถึง ช่องทางการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้ใช้สามารถสื่อสารเนื้อหา อาทิ twitter.com, facebook.com, youtube.com, weblog ต่างๆ

2) ข้อกำหนดคุณธรรม จริยธรรมผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ เช่น ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ผู้ปฏิบัติงานหนังสือพิมพ์ผู้ประกอบการวิชาชีพข่าว ผู้ปฏิบัติงานข่าววิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นักโฆษณา นักประชาสัมพันธ์ ผู้ผลิตรายการ เป็นต้น

ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์หมายถึงเจ้าของหนังสือพิมพ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณาบรรณาธิการ และให้หมายความรวมถึง ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์และผู้ปฏิบัติงานหนังสือพิมพ์ด้วย

ผู้ปฏิบัติงานหนังสือพิมพ์หมายถึง บรรณาธิการ หัวหน้ากองบรรณาธิการ บรรณาธิการบริหาร หรือตำแหน่งควบคุมและดำเนินการงานกองบรรณาธิการที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น และให้หมายความรวมถึง ผู้สื่อข่าว ผู้เขียนข่าว ผู้เขียนบทความ ผู้ถ่ายภาพ ผู้เขียนภาพ ผู้ที่ทำงานอยู่ในกองบรรณาธิการ ผู้ที่ทำงานเกี่ยวเนื่องกับฝ่ายบรรณาธิการหรือบุคคลอื่น ตามที่สภาการหนังสือพิมพ์กำหนด

ผู้ประกอบวิชาชีพข่าว หมายถึง เจ้าของสถานี ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการ บรรณาธิการ ผู้อำนวยการหรือหัวหน้าฝ่ายข่าว และให้หมายความรวมถึง ผู้ประกอบการด้านข่าววิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และผู้ปฏิบัติงานด้านข่าววิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ด้วย

ผู้ปฏิบัติงานข่าววิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หมายถึง บรรณาธิการ หัวหน้ากองบรรณาธิการ บรรณาธิการบริหารหรือตำแหน่งควบคุมและดำเนินการงานกองบรรณาธิการหรือรายการข่าวที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น และให้หมายความรวมถึง ผู้สื่อข่าว ผู้เขียนข่าว ผู้เขียนบท ผู้ถ่ายภาพ ผู้ตัดต่อภาพผู้จัดทำกราฟิก

ผู้ประกาศข่าว พิธีกร ผู้ที่ทำงานอยู่ในกองบรรณาธิการหรือฝ่ายข่าวหรือรายการข่าว ผู้ที่ทำงานเกี่ยวเนื่องกับการผลิตและออกอากาศข่าว หรือบุคคลอื่นตามที่สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยกำหนด

รายการหมายถึง เนื้อหาที่ผลิตขึ้นเพื่อเผยแพร่ทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่มีใช้โฆษณา

ผังรายการหมายถึง ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับรายการทั้งหมดที่จะเผยแพร่ช่วงเวลาเผยแพร่ของแต่ละรายการและประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของแต่ละรายการ

ผู้ผลิตรายการหมายถึง ผู้ผลิตรายการเพื่อการเผยแพร่ทางวิทยุกระจายเสียงและ วิทยุโทรทัศน์

ผู้ผลิตรายการอิสระหมายถึง ผู้ผลิตรายการที่มีได้สังกัดหรือเป็นพนักงานหรือลูกจ้าง ของสถานีวิทยุหรือสถานีโทรทัศน์หรือบริษัทในเครือของสถานีวิทยุหรือสถานีโทรทัศน์แห่งใดหรือ องค์กรสื่อสารสาธารณะใด และให้หมายความรวมถึงผู้ผลิตรายการอิสระที่ดำเนินกิจการในลักษณะธุรกิจ ขนาดย่อมและผู้ผลิตรายการระดับชุมชนด้วย

นักโฆษณา หมายถึง ผู้มีหน้าที่ในการคัดเลือกสารโฆษณาเพื่อเผยแพร่ต่อผู้บริโภคควรสร้างสรรค์โฆษณาเพื่อให้เกิดผลกระทบทางบวกต่อสังคม และยึดหลักจรรยาบรรณของโฆษณา

3) ข้อกำหนดคุณธรรม จริยธรรมขององค์กรสื่อ เช่น จริยธรรมและจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ข้อบังคับองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (สสท.) TPBS ว่าด้วยจริยธรรมของ วิชาชีพเกี่ยวกับการผลิตและการเผยแพร่รายการ เป็นต้น

องค์กรสื่อมวลชนหมายถึง องค์กรสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และองค์กรสมาชิกสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย

บริษัท อสมท.จำกัด (มหาชน) หมายถึง องค์กรสื่อมวลชน ซึ่งได้กำหนดระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย ข้อกำหนดด้านคุณธรรม-จริยธรรมและจรรยาบรรณ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) และระเบียบระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย จริยธรรมและจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)

4) ข้อกำหนดคุณธรรม จริยธรรมของสภาวิชาชีพสื่อ สมาคมวิชาชีพสื่อ เช่น สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมโฆษณาแห่งประเทศไทย มาตรฐานวิชาชีพการประชาสัมพันธ์สมาคมการประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (Public Relation Society of America) เป็นต้น

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติชื่อย่อว่า ส.น.ช.ชื่อภาษาอังกฤษว่า The National Press Council of Thailand ชื่อย่อว่า NPCT เป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่ควบคุมตนเองในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เพื่อส่งเสริมเสรีภาพ ความรับผิดชอบสถานภาพผู้ประกอบวิชาชีพและกิจการหนังสือพิมพ์ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนสิทธิการใช้สื่อหนังสือพิมพ์ เพื่อการรับรู้ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ มีมติเห็นชอบให้ตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541

สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ชื่อย่อว่า “ส.ข.ว.ท.” ชื่อภาษาอังกฤษว่า “The News Broadcasting Council of Thailand” ชื่อย่อว่า “NBCT” เป็นองค์กรอิสระควบคุมกันเองทางด้านจริยธรรมขององค์กรวิชาชีพทางด้านการวิทยุกระจายเสียงและกิจการวิทยุโทรทัศน์ เพื่อส่งเสริมเสรีภาพ ความรับผิดชอบ สถานภาพผู้ประกอบการวิชาชีพและกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนสิทธิการใช้สื่อกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เพื่อการรับรู้ข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพและควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม นับว่าเป็นการยกระดับผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น

สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (Thai Journalists Association - TJA) เป็นองค์กรวิชาชีพของสื่อมวลชนมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในองค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน ให้สามารถทำหน้าที่ผดุงไว้ซึ่งมาตรฐานทางวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยได้อย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้น

สมาคมโฆษณาแห่งประเทศไทย (The Advertising Association of Thailand) เป็นสมาคมวิชาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อผดุงเกียรติสร้างความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน ในระหว่างสมาชิกแลกเปลี่ยนความรู้ในระหว่างสมาชิก ติดต่oprะสานงานกับสถาบันการโฆษณาสถาบันสื่อโฆษณา ได้แก่ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสื่ออื่นๆ รวมทั้งสถาบันที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเผยแพร่คุณค่าของการโฆษณาติดต่อจัดให้มีการหารือ ประสานงาน เพื่อประสิทธิภาพของงาน โฆษณา และให้คำแนะนำทางการโฆษณา ตามความต้องการของสถาบันต่างๆ รวมทั้งให้บริการข้อมูลข่าวสารจากการประกอบวิชาชีพโฆษณา เพื่อประโยชน์สาธารณะเพิ่มพูนมาตรฐานในวิชา อาชีพ และจริยธรรมโฆษณาคุ่มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริโภค จากการประกอบวิชาชีพโฆษณาดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์ในวิชาชีพโฆษณา และสมาคมนี้ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

สมาคมโฆษณาดิจิทัล (ประเทศไทย) Digital Advertising Association (Thailand) (DAAT) เป็นสมาคมวิชาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่คุณค่าของงานโฆษณาดิจิทัล สร้างความน่าเชื่อถือให้ความรู้ และพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมโฆษณาดิจิทัล ให้มีศักยภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานโฆษณาดิจิทัลและขยายความต้องการของงานโฆษณาดิจิทัลในตลาดธุรกิจโฆษณา เพื่อผดุงเกียรติ สร้างความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน ระหว่างสมาชิกรวมทั้งเพิ่มพูนมาตรฐาน ข้อกำหนดต่างๆ ในวิชาชีพและจริยธรรมของการโฆษณาดิจิทัล

ถึงอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะวงการวิชาชีพสื่อสารมวลชนไทยจะมีข้อกำหนดคุณธรรม จริยธรรมในลักษณะใด จากองค์กรใด แต่เป้าหมายสูงสุดของการประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน คือ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง และเป็นการธำรงไว้ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้ประกอบวิชาชีพ

ตัวอย่างประมวลคุณธรรม จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนไทย

- (1) ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ.2546 ครั้งที่สอง พ.ศ.2548
- (2) ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541
- (3) จริยธรรมวิชาชีพของสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
- (4) ธรรมนูญสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ.2552
- (5) ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553
- (6) ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ.2555
- (7) แนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชนของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย (9 พฤศจิกายน 2553)
- (8) มาตรฐานจรรยาบรรณและจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์
- (9) พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551
- (10) มาตรฐานวิชาชีพการประชาสัมพันธ์สมาคมการประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (Public Relation Society of America)
- (11) จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่ายวิชาการสมาคมโฆษณารัฐกิจแห่งประเทศไทย
- (12) ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย ข้อกำหนดด้านคุณธรรม-จริยธรรมและจรรยาบรรณ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
- (13) ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย จริยธรรมและจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
- (14) ข้อบังคับองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (สสท.) ว่าด้วยจริยธรรมของวิชาชีพเกี่ยวกับการผลิตและการเผยแพร่รายการ พ.ศ.2552

ส่วนจรรยาบรรณนักภาพยนตร์ วงการวิชาชีพภาพยนตร์ไม่เคยมีการประกาศใช้จรรยาบรรณของวงการภาพยนตร์ไทย แม้จะมีสมาคมเช่นสมาคมผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ไทย สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ ส่วนจรรยาบรรณของนักภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกา สมาคมภาพยนตร์แห่งสหรัฐอเมริกาได้จัดระบบการจัดระดับภาพยนตร์ (The Movie Rating System 1978) ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมตนเองของผู้สร้างภาพยนตร์ (กฤษดา เกิดดี, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558)

ระบบการจัดระดับภาพยนตร์คณะกรรมการจัดระดับภาพยนตร์ (The Rating Board) มีกรรมการ 7 คน พิจารณาจากเนื้อหาภาษาการเปลือยและกามารมณ์ความรุนแรงของภาพยนตร์เป็นหลัก วัตถุประสงค์

เพื่อให้ข่าวสารล่วงหน้าแก่ผู้ปกครอง เป็นการแนะนำผู้ปกครองให้ตัดสินใจว่า ภาพยนตร์เรื่องนั้นเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมที่จะให้เด็กดู

การกำหนดระดับภาพยนตร์

- 1) 99% ผู้สร้างภาพยนตร์ทั่วไปเสนอให้กรรมการพิจารณา
- 2) ผู้สร้างภาพยนตร์ลามกจะระบุไว้ในภาพยนตร์ของตนเอง
- 3) ระดับอื่นๆ คณะกรรมการพิจารณาแล้วขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักทะเบียน และเครื่องหมายการค้าแห่งสหรัฐอเมริกา
- 4) ภาพยนตร์ที่ไม่ได้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการ ไม่มีสิทธิใช้เครื่องหมาย G, PG, หรือ R ในภาพยนตร์ของตน

ความหมายของระดับภาพยนตร์ระดับต่างๆ

G - General Audience - All age admitted ผู้ชมทั่วไปคนทุกวัยดูได้

PG - Parental Guidance Suggested; some material may not suitable for children เสนอแนะว่าควรอยู่ภายใต้การแนะนำของผู้ปกครองบางสิ่งบางอย่างอาจไม่เหมาะกับเด็ก PG เป็นภาพยนตร์ที่อาจมีคำหยาบบ้าง แต่ไม่ใช่เรื่องเพศ ไม่มีความรุนแรงมากนัก ไม่สยองขวัญ ไม่มีกามารมณ์ ปรากฏอาจมีภาพเปลือยบ้างในช่วงเวลาสั้นๆ

R - Restricted, Under 17s require accompanying or guardian จำกัดผู้มีอายุต่ำกว่า 17 ปี จะต้องเป็นผู้ปกครองหรือผู้พิทักษ์ไปด้วยเป็นภาพยนตร์สำหรับผู้ใหญ่ภาษาอาจจะหยาบมีความรุนแรงมากอาจมีการเปลือยและกามารมณ์

X - No one under 17s admitted ห้ามผู้มีอายุต่ำกว่า 17 ปี ดูคือภาพยนตร์ที่ขึ้นทะเบียนว่าเป็นภาพยนตร์สำหรับผู้ใหญ่ ไม่ได้หมายความว่าหยาบโลนหรือลามกในแง่กามารมณ์หรือความรุนแรงมากแต่มีความโหดร้ายมากๆ มีความรุนแรงเกินไปและทารุณ

จากประมวลคุณธรรม จริยธรรมสื่อสารมวลชนไทยข้างต้น สามารถสรุปประเด็นทางคุณธรรม จริยธรรม ที่สำคัญๆ ได้ดังนี้

1. คุณธรรม จริยธรรมด้านความจริง ความถูกต้อง

ความจริง (Truth) หมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่จริงในโลกใบนี้ การรายงานความจริงของสื่อมวลชนจะต้องเป็นการรายงานโดยอ้างอิงแหล่งที่มา และรายละเอียดของเนื้อหาข่าวไปตามสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

ความถูกต้อง (Accuracy) หมายถึงความถูกต้อง ครบถ้วน ทั้งในด้านความจริง ภาษาที่ใช้ กฎหมาย และจริยธรรมแห่งวิชาชีพ นักสื่อสารมวลชนต้องมีความระมัดระวัง ความละเอียดลออในการรายงานข่าว เพื่อให้มีความถูกต้องเที่ยงตรงในเนื้อหาข่าว นับตั้งแต่ชื่อบุคคล ตำแหน่ง รายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆ จนกระทั่งจุดทัศนียภาพ โดยนักข่าวจะต้องระมัดระวังไม่ให้มีความผิดพลาดใดๆ เกิดขึ้น นักข่าวจะต้องมีไหวพริบ และสำเนียงในราย

ละเอียดปลีกย่อย เพื่อให้เกิดความถูกต้องในทุกรายละเอียดและทุกเวลา (นวลวรรณ ดาระสวัสดิ์, 2540 : 45)

กรอบปฏิบัติและจรรยาบรรณของบีบีซี ระบุว่า **ข้อเท็จจริงและความเที่ยงตรง** คือ ความสามารถของนักสื่อสารมวลชนในการรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง เที่ยงตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความพยายามหาข้อมูลที่เที่ยงตรงมีความสำคัญ มากกว่าการแข่งชิงความรวดเร็วในการเสนอข่าว ข้อมูลข่าวสารที่ได้มาจะต้องนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ เราต้องแน่ใจว่า แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร เป็นแหล่งข่าวที่ถูกต้องรู้จริง เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์จริง เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น เป็นผู้ที่อยู่ในสถานะที่จะให้ข้อมูลข่าวสารได้จริง มีหลักฐานสนับสนุนไม่ใช่เป็นการอวดอ้าง

ในส่วนของการรายงานออกอากาศ เราจะต้องเปิดเผยตรงไปตรงมากับข้อมูลที่เราได้มาว่าอะไรเป็นข้อมูลที่เรารู้จริง อะไรที่เราไม่รู้ต้องบอกว่าไม่รู้ พยายามหลีกเลี่ยงการคาดเดา (สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, วันนักข่าว 5 มีนาคม 2552, 121)

การได้มาซึ่งข้อมูลที่เที่ยงตรง

- 1) รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าวปฐมภูมิ (Primary Source) ควรหลีกเลี่ยงการใช้ข้อมูลจากบุคคลซึ่งรับข้อมูลมาอีกทอดหนึ่ง
- 2) ตรวจสอบข้อมูลที่ได้มากับแหล่งข่าวอื่นๆ พยายามหลีกเลี่ยงการใช้แหล่งข่าวเดียว สิ่งที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ คือ การใช้ข่าวสารจากหน้าเว็บไซต์ต่างๆ เนื่องจากข้อความในเว็บไซต์อาจไม่ผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง
- 3) ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร หลักฐานที่ได้มา
- 4) การเปิดเผยแหล่งข่าว จะต้องใช้ชื่อจริงและตำแหน่งหน้าที่การงานจริง เพื่อให้ผู้รับสารประเมินได้ว่าควรเชื่อถือบุคคลนั้นมากน้อยเพียงใด กรณีที่แหล่งข่าวไม่ยอมให้เปิดเผยชื่อ สถานะนักสื่อสารมวลชนต้องมั่นใจว่าจะสามารถรักษาคำมั่นสัญญาได้ และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น
- 5) การรายงานตัวเลขทางสถิติซึ่งมีผลกระทบรุนแรงต่อสังคม จะต้องมีการให้บริบท ภูมิหลังของสถานการณ์ และไม่สร้างความตื่นกลัวให้กับผู้รับสาร เช่น การแพร่ระบาดของเชื้อโรค อายูการกรรมร้ายแรง เป็นต้น

วิชาชีพสื่อสารมวลชนไทย ได้กำหนดมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติด้านความจริง ความถูกต้อง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงคุณธรรม จริยธรรมด้านความจริง ความถูกต้อง ของวิชาชีพสื่อสารมวลชน

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านความจริง ความถูกต้อง	ที่มา
1	หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและความครบถ้วน	ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541
2	หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง	
3	หนังสือพิมพ์ ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียง หรือมีอคติ จนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง	
4	หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว	
5	การพาดหัวข่าวและความนำของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าวและต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว	
6	ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณา ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นประกาศ โฆษณา จะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นไม่ได้	
7	ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่าหรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชน ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน	
8	ต้องนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องแก่สาธารณชนตามหลักวิถีสื่อ ด้วยความถูกต้องเที่ยงตรง แม่นยำ และครบถ้วน ด้วยความเป็นธรรมโดยปราศจากอคติ 4 ได้แก่ ฉันทาคติ โทษาคติ ภยาคติ และโมหาคติ	ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2553
9	ต้องไม่นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยมีการประกาศโฆษณาที่แอบแฝงมาพร้อมกับข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องจนทำให้ประชาชนหลงเชื่อในความเป็นข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	
10	ต้องไม่รับอามิส สินจ้าง หรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใด อันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องรอบด้าน	
11	พึงไม่รับตำแหน่งหน้าที่ หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใด ๆ อันขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ถูกต้องครบถ้วน หรือเพื่อให้บุคคลใดๆ ได้รับประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย	
12	นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสาร ข้อเท็จจริง เพื่อประโยชน์สาธารณะ ด้วยความถูกต้อง ครบถ้วน เป็นธรรม	ระเบียบ สภาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2555

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านความจริง ความถูกต้อง	ที่มา
13	ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติตามข้อบังคับจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะ ความถูกต้อง (accuracy) สมดุล (balance) และการใช้ภาษาที่เหมาะสม	แนวปฏิบัติ เรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ. 2553
14	การรายงานข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงแยก ‘ข่าว’ กับ ‘ความเห็น’ ออกจากกันอย่างชัดเจน พึงระวังการย่อความที่ทำให้ข้อความนั้นบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง และพึงระวังการเผยแพร่ข้อมูลข่าวซ้ำ	
15	ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายได้รับทราบนโยบายรัฐ แนวทางการพัฒนาประเทศ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารจากทางราชการได้อย่างกว้างขวาง ถูกต้อง เป็นธรรม รวดเร็ว	ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย ข้อกำหนดด้านคุณธรรม-จริยธรรมและจรรยาบรรณ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
16	การเสนอข่าวต้องยึดถือข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ ต้องตรวจสอบข้อมูลข่าวให้ถูกต้อง ครบถ้วนอย่างรอบด้าน	ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย จริยธรรมและจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
17	การเสนอข่าวต้องปราศจากความคิดเห็นส่วนตัว อคติ ความลำเอียง ทั้งโดยเปิดเผยและแอบแฝง	
18	การนำเสนอข่าวต้องไม่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อเนื้อหาของข่าว	
19	ไม่ควรกระทำการโฆษณาอันทำให้เกิด ความสำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับ สินค้า บริการ การแสดง หรืออื่นๆ หรือโอ้อวดสรรพคุณจนเกินความจริงจน ทำให้ผู้เห็นหรือผู้ฟังเกิดความสำคัญผิด	จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่ายวิชาการสมาคมโฆษณาดูริจแห่งประเทศไทย
20	ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยใช้ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ หรือเรื่องโชคลางมาเป็นข้อจูงใจ	
21	ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยการเลียนแบบเครื่องหมายการค้า, คำขวัญ, ข้อความสำคัญ หรืออื่น ๆ จากการโฆษณาของผู้อื่น อันทำให้ผู้อื่นเห็น หรือผู้อื่นได้ยินเกิดความเข้าใจผิดหรือไขว่เขวเกี่ยวกับสินค้า บริการ หรือการแสดงของผู้อื่น	
22	ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยใช้ศัพท์ สถิติ ผลการวิจัย หรืออ้างอิง รายงานทาง วิทยาศาสตร์ในทางที่ไม่สมควร หรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดโดยที่สินค้านั้น ไม่มีคุณสมบัติตามที่อ้าง	
23	ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยอ้างถึง ตัวบุคคล หรือสถาบัน โดยที่ตัวบุคคล หรือสถาบันนั้นไม่มีตัวตนอยู่จริงและไม่ได้ใช้สินค้าและบริการ หรือชมการ แสดงนั้นจริง	

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณธรรม จริยธรรมด้านความจริง (Truth) ความถูกต้อง (Accuracy) ที่นักวิชาชีพสื่อสารมวลชนพึงปฏิบัติ มีสาระสำคัญดังนี้

1) ข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ พึ่งยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและความครบถ้วนไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าวไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวหรือเสนอข่าวเพราะความลำเอียง หรือมีอคติจนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง การพาดหัวข่าวและความนำข่าวต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในเนื้อหาข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว

2) ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณา ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นประกาศโฆษณา จะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นไม่ได้

3) ข่าวสารและข้อมูลที่น่าเสนอในสื่อวิทยุและโทรทัศน์ พึ่งให้ความสำคัญกับความถูกต้องเที่ยงตรง แม่นยำ และครบถ้วน ด้วยความเป็นธรรมโดยปราศจากอคติ 4 ได้แก่ ฉันทาคติ (ความลำเอียงเพราะรัก เพราะชอบเป็นพิเศษ) โทสาคติ (ความลำเอียงเพราะชัง เพราะความเกลียดชัง ความไม่ชอบ) ภยากติ (ความลำเอียงเพราะกลัวหรือเกรงใจ) และโมหาคติ (ความลำเอียงเพราะไม่รู้) และไม่มีการประกาศโฆษณาที่แอบแฝงมาพร้อมกับข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องจนทำให้ประชาชนหลงเชื่อในความเป็นข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

4) ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ผู้ประกอบวิชาชีพข่าว พึ่งละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่า ไม่รับตำแหน่งหน้าที่ หรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง รอบด้าน ครบถ้วน หรือเพื่อให้บุคคลใดๆ ได้รับประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

5) ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พึ่งใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติตามข้อบังคับจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะความถูกต้อง (Accuracy) สมดุล (Balance) และการใช้ภาษาที่เหมาะสม และพึงแยก ‘ข่าว’ กับ ‘ความเห็น’ ออกจากกันอย่างชัดเจน รวมทั้งพึงระวังการย่อความที่ทำให้ข้อความนั้นบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง พึ่งระวังการเผยแพร่ข้อมูลข่าวซ้ำ

6) บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายได้รับทราบนโยบายรัฐ แนวทางการพัฒนาประเทศ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารจากทางราชการได้อย่างกว้างขวาง ถูกต้อง เป็นธรรม รวดเร็ว การเสนอข่าวต้องยึดถือข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ ต้องตรวจสอบข้อมูลข่าวสารให้ถูกต้อง ครบถ้วนอย่างรอบด้าน ปราศจากความคิดเห็นส่วนตัว อคติ ความลำเอียง ทั้งโดยเปิดเผยและแอบแฝง และไม่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อเนื้อหาของข่าว

7) ไม่โฆษณาโดยการเลียนแบบเครื่องหมายการค้า คำขวัญหรือข้อความสำคัญจากการโฆษณาของผู้อื่นอันทำให้ผู้เห็นหรือผู้ได้ยินเกิดความเข้าใจผิด หรือไขว้เขวเกี่ยวกับสินค้า บริการหรือการแสดงของผู้อื่นและไม่ใช้ศัพท์สถิติ ผลการวิจัย หรืออ้างอิงรายงานทางวิทยาศาสตร์ในทางที่ไม่สมควร หรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดโดยที่สินค้านั้นไม่มีคุณสมบัติที่อ้าง นอกจากนี้ภาษาที่ใช้ในการนำเสนอข่าวยังต้องเป็นภาษาที่เหมาะสม สื่อความหมายได้ชัดเจน

8) ไม่ควรกระทำโฆษณาอันทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญที่เกี่ยวกับสินค้า บริการการแสดงหรืออื่นๆ หรือโอ้อวดสรรพคุณจนเกินความจริง ทำให้ผู้เห็นหรือผู้ฟังเกิดความสำคัญผิด ไม่ใช่ความเชื่อถือเกี่ยว

กับไสยศาสตร์หรือเรื่องโศกกลางมาเป็นข้อจูงใจ และมีเจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งที่ยังไม่อ้างอิงตัวบุคคล หรือสถาบันโดยที่ตัวบุคคลหรือสถาบันไม่มีตัวตนอยู่จริง และไม่ได้ใช้สินค้า บริการหรือชมการแสดงนั้นจริง

2. คุณธรรม จริยธรรมด้านการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ

ผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) หมายถึงนโยบายสาธารณะที่ภาครัฐกำหนดขึ้นทั้งที่ผ่านมาแล้วในอดีต หรือกำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน หรือที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2548 : 3) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนในประเทศ จะแตกต่างจากการบริหารงานของภาคเอกชนตรงที่มุ่งผลกำไรสูงสุดให้กับหน่วยงานของตน

ประเด็นสาธารณะ หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือสาระสำคัญที่ประชาชน มีความชอบธรรมที่จะแสดงความคิดเห็นหรือสาธารณชนสมควรรับรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ (ร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ.... หน้า 3)

จิตสาธารณะ (Public mind) หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของสิ่งที่เป็นสาธารณะ ที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใดทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ในการบำรุงรักษา ร่วมถึงการมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและการกระทำที่ไม่เสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคมประเทศชาติตลอดจนการทำประโยชน์เพื่อสังคมลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อให้สังคมเป็นสุข เช่นการดูแลรักษาสมบัติสาธารณะ เป็นต้น

นักสื่อสารมวลชนที่มีจิตสาธารณะ และกระทำการใดๆ เพื่อประโยชน์สาธารณะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนและร่วมกันปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้การพัฒนาประเทศเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังต้องเป็นหน่วยงานที่ปลอดจากการเมือง เป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด รายงานข่าวพรรคการเมือง กลุ่มการเมืองอย่างสมดุล ให้พื้นที่แก่กลุ่มความคิดความเชื่อทางการเมืองที่แตกต่าง เสนอข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนรับรู้ และติดตามตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และเปิดโอกาสให้พรรคฝ่ายค้านไม่ว่าเล็กหรือใหญ่มีโอกาสแสดงทัศนะในวาระและสัดส่วนที่เหมาะสม

ปีปิซี ได้ยกตัวอย่างประโยชน์สาธารณะที่น่าสนใจ ไว้ดังนี้ (สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, วันนักข่าว 5 มีนาคม 2552, 132)

- 1) เป็นการเปิดโปงอาชญากรรมร้ายแรง บุคคลที่มีพฤติกรรมสร้างความเสียหายต่อสังคม การทุจริตคอร์รัปชั่น ความไม่ยุติธรรมในสังคม พฤติกรรมที่ส่อไปในทางไร้ประสิทธิภาพ ประมาท ละเลยต่อหน้าที่ ซึ่งมีผลทำให้ประชาชนเสียประโยชน์
- 2) ปกป้องประชาชนจากภัยอันตรายที่มีผลต่อร่างกายและทรัพย์สิน
- 3) เปิดเผยข้อมูลรอบด้านเพื่อให้ประชาชนรู้เท่าทัน และสามารถตัดสินใจในประเด็นสำคัญเกี่ยว

กับนโยบายสาธารณะ

- 4) ตอบสนองสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร และเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน
- 5) นำเสนอเรื่องราว ประเด็น ข้อถกเถียง ที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน

วิชาชีพสื่อสารมวลชนไทย ได้กำหนดมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพ จะต้องประพฤติปฏิบัติด้านการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางแสดงคุณธรรม จริยธรรมด้านการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ ของวิชาชีพสื่อสารมวลชน

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ	ที่มา
1	หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ	ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541
2	การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ พึงตระหนักถึงความสำคัญของข่าวต่อสาธารณชนและไม่เสนอข่าว ในทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	
3	ในการแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์พึงกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่พัวพันกรณีอื่นใด นอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น	
4	ปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยมุ่งหวังต่อสาธารณประโยชน์ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือหมู่คณะใดๆ โดยไม่ชอบธรรม	
5	การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงประโยชน์แห่งสาธารณะ	ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2553
6	ต้องระมัดระวังไม่นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ตนเองหรือพวกพ้องมีผลประโยชน์ทับซ้อน หากผู้ประกอบวิชาชีพข่าววิทยุมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ต้องแจ้งหรือรายงานพร้อมกับการนำเสนอหรือเผยแพร่ดังกล่าวทันที	
7	นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสาร ข้อเท็จจริง เพื่อประโยชน์สาธารณะด้วยความถูกต้อง ครบถ้วน เป็นธรรม	ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2555

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ	ที่มา
8	ปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินกิจการสื่อสารมวลชนโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ และไม่กระทำการใดๆ อันจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคม ประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย ข้อกำหนดด้านคุณธรรม-จริยธรรมและจรรยาบรรณ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
9	ต้องยึดหลักการประกอบวิชาชีพการประชาสัมพันธ์เพื่อประโยชน์ของสาธารณชนโดยรวม	มาตรฐานวิชาชีพการประชาสัมพันธ์สมาคมการประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย (Public Relation Society of America)
10	ต้องไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่มีผลประโยชน์ขัดกันหรือแข่งขันอยู่โดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง ไม่อาศัยตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือกระทำการอันขัดต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่มีต่อลูกค้า นายจ้าง เพื่อนสมาชิกหรือสาธารณชน โดยไม่ชี้แจงข้อเท็จจริงอันเกี่ยวข้อง	

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณธรรม จริยธรรมด้านการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะที่นักวิชาชีพสื่อสารมวลชนพึงปฏิบัติ มีสาระสำคัญดังนี้

1) **หนังสือพิมพ์**ต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ และไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ถ้าเป็นการแสดงความคิดเห็น ควรกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธะกรณีอื่นใดนอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น

2) การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ต้องตระหนักถึงประโยชน์แห่งสาธารณะ หากผู้ประกอบวิชาชีพข่าวมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ต้องแจ้งหรือรายงาน พร้อมกับการนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลดังกล่าวทันที

3) **ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์** ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยมุ่งหวังต่อสาธารณประโยชน์ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือหมู่คณะใดๆ โดยไม่ชอบธรรม

4) **บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)** ปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินกิจการสื่อสารมวลชนโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ

5) ในการประกอบวิชาชีพการประชาสัมพันธ์ ต้องยึดหลักเพื่อประโยชน์ของสาธารณชนโดยรวมไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่มีผลประโยชน์ขัดกันหรือแข่งขันกันอยู่ โดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง

และไม่อาศัยตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือกระทำการอันขัดต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่มีต่อลูกค้า นายจ้าง เพื่อนสมาชิกหรือสาธารณชน โดยไม่ชี้แจงข้อเท็จจริงอันเกี่ยวข้อง

3.คุณธรรม จริยธรรมด้านความยุติธรรม

ความยุติธรรม (Fairness) หมายถึง การปฏิบัติตัวต่อบุคคลอื่น ทุกคน ทุกกลุ่มอย่างยุติธรรม และเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว ปรชญา ศาสนา เพศ อายุ หรือสถานภาพทางเศรษฐกิจ และไม่มี การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ การทำข่าว การรายงานข่าวที่ต่างกันต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างกันออกไป และหากเป็นกรณีความขัดแย้งของสองฝ่าย นักข่าวต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างสมดุลกัน (นวลวรรณ ดาระสวัสดิ์, 2540 : 45) ปีซีซีมีความมุ่งมั่นที่จะให้ความเป็นธรรมเสมอหน้ากันต่อผู้ที่ตกเป็นข่าว ต่อผู้ที่เข้าร่วมในรายการ ต่อผู้ที่มาให้ความเห็นทศนะ และต่อผู้ชมผู้ฟังทางบ้าน (สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, วันนักข่าว 5 มีนาคม 2552, 131)

หลักความเป็นธรรม (Fairness)

- 1) เปิดเผยตรงไปตรงมา ชื่อตรงต่อผู้ที่ตกเป็นข่าว ผู้ให้ข่าว ผู้เข้าร่วมรายการที่มาให้ความคิดความเห็น รวมทั้งผู้ชมผู้ฟัง ถ้าจำเป็นต้องปิดบังข้อมูลบางข้อมูลต้องสามารถให้เหตุผลและพิสูจน์ได้ว่าทำไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสาธารณชน หรือเป็นความจำเป็นในทางกฎหมาย
- 2) ผู้ที่ให้ข่าวหรือเข้าร่วมรายการ ต้องเต็มอกเต็มใจและเข้าใจถึงผลกระทบต่อตัวเขาที่อาจจะตามมา
- 3) ถ้าหากมีการรายงานข่าวที่เป็นข้อกล่าวหา ผู้ที่ถูกกล่าวหา ไม่ว่าจะบุคคลหรือนิติบุคคล มีสิทธิและโอกาสที่จะโต้ตอบแก้ข้อกล่าวหา (Right to Reply) ในเวลาที่สมควร

วิชาชีพสื่อมวลชนไทย ได้กำหนดมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติด้านความยุติธรรมดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางแสดงคุณธรรม จริยธรรมด้านความยุติธรรม ของวิชาชีพสื่อมวลชน

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านความยุติธรรม	ที่มา
1	หนังสือพิมพ์ ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย	ข้อบังคับว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541
2	ในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ ต้องให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ	
3	ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่อวดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ชอบธรรม	

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านความยุติธรรม	ที่มา
4	การแสดงความคิดเห็น หรือการวิจารณ์ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ต้องให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ที่ถูกพาดพิง และต้องแยกแยะให้ชัดเจนว่าเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นการแสดงความคิดเห็น โดยต้องแจ้งให้ทราบว่า เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือการวิจารณ์ของผู้ประกอบวิชาชีพข่าวนั้น การแสดงความคิดเห็นพึงกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธะกรณีอื่นใด นอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น	ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553
5	ต้องแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย	
6	ต้องไม่อคติอ้างตำแหน่งหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพข่าว หรือตำแหน่งหน้าที่อื่นเพื่อเรียกร้องประโยชน์ที่ไม่ชอบธรรม	
7	ปกป้องและปฏิบัติต่อแหล่งข่าวอย่างเป็นธรรม	ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2555
8	ความเที่ยงตรง ความเป็นกลาง และความเป็นธรรม	พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551
9	การปกป้องและปฏิบัติต่อแหล่งข่าวอย่างเป็นธรรม	
10	นักประชาสัมพันธ์มีหน้าที่ประพฤติตนในทางที่ชอบธรรมต่อลูกค้าหรือนายจ้างของตน และให้ความเป็นธรรมต่อเพื่อนสมาชิกและสาธารณชน	มาตรฐานวิชาชีพการประชาสัมพันธ์ สมาคมการประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (Public Relation Society of America)

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านความยุติธรรม	ที่มา
11	ไม่ควรกระทำโฆษณาโดยการโจมตีหรือเปรียบเทียบสินค้า บริการ การแสดงหรืออื่นๆ ของผู้อื่นอย่างไม่ยุติธรรม โดยใช้วิธีเปรียบเทียบใดๆ อันทำให้ผู้เห็นหรือผู้ฟังเกิดความสำคัญผิด	จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่ายวิชาการสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย
12	ไม่ควรกระทำการโฆษณาอันเป็นการดูหมิ่นเชื้อชาติ ศาสนา หรือความเชื่อ หรือสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะของบุคคลทั่วไป	
13	การเสนอข่าวให้คำนึงถึงความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียในข้อเท็จจริงของข่าวนั้น โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ชี้แจงข้อเท็จจริงตามสมควร	ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย จริยธรรม และจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
14	การแสดงความคิดเห็นหรือวิจารณ์ข้อมูลข่าวสารต้องให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกพาดพิง และต้องแยกแยะให้ชัดเจนว่าเป็นข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น	
15	ต้องแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย	

จากตารางที่ 3 พบว่า คุณธรรม จริยธรรมด้านความยุติธรรมที่นักวิชาชีพสื่อสารมวลชนพึงปฏิบัติ มีสาระสำคัญดังนี้

1) หนังสือพิมพ์วิทยุและโทรทัศน์พึงให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ และให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ และต้องแยกแยะให้ชัดเจนว่า เป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นการแสดงความคิดเห็น โดยต้องแจ้งให้ทราบว่า เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือการวิจารณ์ของผู้ประกอบวิชาชีพข่าวนั้น

2) ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ผู้ประกอบวิชาชีพข่าวควรปกป้องและปฏิบัติต่อแหล่งข่าวอย่างเป็นธรรมและไม่ทอดทิ้งหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ชอบธรรม

3) บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) พึงแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียในข้อเท็จจริงของข่าวนั้น โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ชี้แจงข้อเท็จจริงตามสมควร ในการแสดงความคิดเห็นหรือวิจารณ์ข้อมูลข่าวสารต้องให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกพาดพิง และต้องแยกแยะให้ชัดเจนว่าเป็นข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น

4) นักประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ประพฤติตนในทางที่ชอบธรรมต่อลูกค้าหรือนายจ้างของตน และให้ความเป็นธรรมต่อเพื่อนสมาชิกและสาธารณชน

5) **นักโฆษณา** ไม่พึงกระทำโฆษณาโดยการโจมตีหรือเปรียบเทียบสินค้า บริการ การแสดงหรืออื่นๆ ของผู้อื่นอย่างไม่ยุติธรรมโดยใช้วิธีเปรียบเทียบใดๆ อันทำให้ผู้เห็นหรือผู้ฟังเกิดความสำคัญผิด

4.คุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อแหล่งข่าวและสาธารณชน

ความรับผิดชอบต่อ (Responsibility) หมายถึงการยอมรับผลที่ดีหรือไม่ดีในกิจกรรมที่กระทำลงไป ลูอิส ดับลิว.ฮอดจส์ (Louis W.Hodges) ได้ให้ความหมายความรับผิดชอบต่อสื่อเสรี นอกจากจะเป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจำเป็นที่สังคมต้องรับรู้ ซึ่งสาธารณชนคาดหวังว่าสื่อจะนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้นอย่างเหมาะสม ตามข้อกำหนดอันพึงปฏิบัติที่ผูกพันมาับภารกิจของสื่อเสรีแล้ว ยังหมายถึงความถึงข้อผูกพันที่สาธารณชนในสังคม ไม่ว่าจะป็นรัฐบาล ประชาชนทั่วไปและองค์กรของสื่อเองได้กำหนดให้สื่อยอมรับจากการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายด้วย (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2552 : 27)

ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) สื่อมวลชนต้องรับผิดชอบต่อสังคม โดยการรายงานข่าวสารข้อมูลต้องให้ความสำคัญและรับผิดชอบต่อสวัสดิภาพของปวงชนและต่อสังคม โดยนักข่าวต้องนำเสนอความจริงของเหตุการณ์ต่างๆ ที่อยู่ในความสนใจของประชาชน กล่าวคือ นักสื่อสารมวลชนที่รับผิดชอบต่อสังคม จะต้องยึดมั่นในหลักการ หน้าที่ (Duty) มีความรับผิดชอบต่อ (Accountability) ภาระผูกพัน (Obligation) ความจริงและความถูกต้อง (Truth and Accuracy) ความยุติธรรม (Fairness) ความสมดุล (Balance) ความน่าเชื่อถือ (Credibility) วิชาชีพนิยม (Professionalism) (นวลวรรณ ดาระสวัสดิ์, 2540 : 45)

บัญญัติ ทัศนียะเวช อดีตคนข่าวแห่งหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ได้ชี้แนะวิธีการสร้างแหล่งข่าวให้ได้โดยการสร้างความไว้วางใจ เชื่อมั่นกับแหล่งข่าวทำให้เขาเห็นว่าเขาสามารถเชื่อมั่นนักข่าวอย่างเราได้ เพราะข่าวบางข่าวที่เรา รู้มาก็อาจจะส่งผลกระทบต่อแหล่งข่าวเราได้หากเราเปิดเผยชื่อ ซึ่งหากแหล่งข่าวขอไม่ให้ปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ (off record) ก็ต้องทำ นอกจากนี้ นักข่าวยังต้องทำตัวให้น่าเชื่อถือมีความรับผิดชอบต่อพิทักษ์การรับรู้ข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาของประชาชน (<http://www.tja.or.th>)

วิชาชีพสื่อสารมวลชนไทย ได้กำหนดมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติด้านความรับผิดชอบต่อแหล่งข่าวและสาธารณชนดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตารางแสดงคุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อแหล่งข่าวและสาธารณชน
ของวิชาชีพสื่อมวลชน

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อแหล่งข่าว และสาธารณชน	ที่มา
1	ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด หนังสือพิมพ์ ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาด ดังกล่าวโดยไม่ชักช้า	ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541
2	หนังสือพิมพ์ ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ หากได้ให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้ หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดนามปากกาหรือนามแฝงที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์นั้นไว้เป็นความลับ	
3	เคารพในความวางใจของผู้ให้ข่าว และรักษาไว้ซึ่งความลับของแหล่งข่าว	จริยธรรมของวิชาชีพสมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
4	ให้ประชาชนได้ทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริง การเสนอข่าวสารใดๆ ออกพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ ถ้าปรากฏว่าไม่ตรงตามความเป็นจริง ต้องรีบจัดการแก้ไขให้ถูกต้องโดยไว	
5	ต้องปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุล รูปร่าง ลักษณะ และสถานะของแหล่งข่าว รวมทั้งข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำคัญที่แหล่งข่าวประสงค์ให้ปกปิด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากแหล่งข่าว และเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการเปิดเผยดังกล่าวไม่เป็นอันตรายต่อแหล่งข่าว	ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553
6	การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่เกิดความผิดพลาด ต้องดำเนินการแก้ไขความผิดพลาดโดยทันที พร้อมทั้งขออภัยในความผิดพลาดดังกล่าว	
7	ให้ความเป็นธรรมต่อผู้ตกเป็นข่าว หากนำเสนอข้อมูลผิดพลาดต้องดำเนินการแก้ไขโดยทันที พร้อมทั้งขออภัยในความผิดพลาดดังกล่าว	
8	หากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นผ่าน สื่อสังคมออนไลน์ ของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนเกิดความผิดพลาด จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือองค์กรอื่น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องดำเนินการแก้ไขข้อความที่มีปัญหาโดยทันที พร้อมทั้งแสดงถ้อยคำขอโทษต่อบุคคลหรือองค์กรที่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ ต้องให้ผู้ได้รับความเสียหายมีโอกาสชี้แจงข้อมูลข่าวสารในด้านของตนด้วย	แนวปฏิบัติ เรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ. 2553
9	ความรับผิดชอบต่อสาธารณชน	พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อแหล่งข่าว และสาธารณชน	ที่มา
10	ในการสร้างสรรค์งานโฆษณา ควรกระทำด้วยการตระหนักถึงการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม และอยู่ภายใต้หลักของการแข่งขันที่ยุติธรรม ที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในวงการธุรกิจ	จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่ายวิชาการสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย
11	การโฆษณาโดยการอ้างอิงบุคคลในวิชาชีพอื่นที่มีการควบคุมตามพระราชบัญญัติต่างๆ ต้องเป็นไปตามมรรยาทแห่งวิชาชีพนั้น	ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย
12	การนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ผิดพลาดต้องดำเนินการแก้ไขข้อผิดพลาดโดยทันทีพร้อมทั้งขอภัยในความผิดพลาดนั้นด้วย	จริยธรรมและจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)

จากตารางที่ 4 พบว่า คุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อแหล่งข่าวและสาธารณชนที่นักวิชาชีพสื่อมวลชนพึงปฏิบัติ มีสาระสำคัญดังนี้

1) ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด **หนังสือพิมพ์** ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวโดยไม่ชักช้า และต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับหากได้ให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดนามปากกาหรือนามแฝงที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์นั้นไว้เป็นความลับ

2) **วิทยุและโทรทัศน์** ต้องปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุล รูปร่าง ลักษณะ และสถานะของแหล่งข่าว รวมทั้งข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำคัญที่แหล่งข่าวประสงค์ให้ปกปิด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากแหล่งข่าว และเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การเปิดเผยดังกล่าวไม่เป็นอันตรายต่อแหล่งข่าว กรณีการนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีความผิดพลาด ต้องดำเนินการแก้ไขความผิดพลาดโดยทันที พร้อมทั้งขอภัยในความผิดพลาดดังกล่าว

3) **ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์** พึงเคารพในความไว้วางใจของผู้ให้ข่าว และรักษาไว้ซึ่งความลับของแหล่งข่าว ให้ประชาชนได้ทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริง การเสนอข่าวสารใดๆ ออกพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ ถ้าปรากฏว่าไม่ตรงตามความเป็นจริง ต้องรีบจัดการแก้ไขให้ถูกต้องโดยไว

4) หากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นผ่าน **สื่อสังคมออนไลน์** ของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนเกิดความผิดพลาด จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือองค์กรอื่น ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนต้องดำเนินการแก้ไขข้อความที่มีปัญหาโดยทันที พร้อมทั้งแสดงถ้อยคำขอโทษต่อบุคคลหรือองค์กรที่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ต้องให้ผู้ได้รับความเสียหายมีโอกาสชี้แจงข้อมูลข่าวสารในด้านของตนด้วย

5) **บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)** การโฆษณาโดยการอ้างอิงบุคคลในวิชาชีพอื่นที่มีการควบคุมตามพระราชบัญญัติต่างๆ ต้องเป็นไปตามมรรยาทแห่งวิชาชีพนั้น

6) ในการสร้างสรรค์งานโฆษณา **นักโฆษณา** ควรกระทำด้วยการตระหนักถึงการแสดงความรับผิดชอบ ต่อสังคม และอยู่ภายใต้หลักของการแข่งขันที่ยุติธรรมที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในวงการธุรกิจ

5.คุณธรรม จริยธรรมด้านการอ้างอิงแหล่งที่มา

การอ้างอิงแหล่งที่มา หมายถึงการพิสูจน์ การยืนยันว่าข้อมูล ภาพ ที่นำเสนอผ่านสื่อมีแหล่งที่มาชัดเจน เชื่อถือได้ โดยเฉพาะข่าวสารประเภทการแสดงความคิดเห็น การอ้างอิงแหล่งที่มาของความคิดเห็นมีความสำคัญมาก เพราะการแสดงความคิดเห็นเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง แหล่งที่มา (Sources) อาจเป็นบุคคล เอกสาร หรือสถานที่ก็ได้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (ศรีสุภานาครน, 2548)

1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) หมายถึง ข่าวสารที่เรียบเรียงขึ้นจากประสบการณ์ของผู้เขียน หรือเป็นผลการค้นคว้าวิจัย นำเสนอความรู้ใหม่ๆ ได้แก่ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารการปฏิบัติงาน รายงานการประชุมทางวิชาการ บทความวารสารวิชาการ เอกสารสิทธิบัตร เอกสารมาตรฐาน เอกสารจดหมายเหตุ

2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) หมายถึง ข่าวสารที่ได้จากการนำข้อมูลปฐมภูมิมาสังเคราะห์และเรียบเรียงขึ้นใหม่ เพื่อเสนอข้อคิดหรือแนวโน้มบางประการ ได้แก่ หนังสือทั่วไป หนังสือตำรา หนังสือคู่มือการทำงาน รายงานความก้าวหน้าทางวิทยาการ บทความวิทยานิพนธ์ บทความวารสาร สาระสังเขป เป็นต้น

3) แหล่งข้อมูลตติยภูมิ (Tertiary Sources) หมายถึง ข่าวสารประเภทชี้แนะ แหล่งที่มาของข่าวสาร อาจมาจากปฐมภูมิและทุติยภูมิก็ได้ จะให้ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสารสนเทศ ได้แก่ หนังสือนามานุกรม บรรณานุกรม และดัชนีวารสาร เป็นต้น

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ข่าวสารที่จัดเก็บไว้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยมีชุดคำสั่งระบบจัดการแหล่งข้อมูล ทำหน้าที่ควบคุมการจัดการและการใช้แหล่งข้อมูล ประเภทของแหล่งข้อมูลแบ่งตามลักษณะการใช้งานได้ 2 ประเภทคือ แหล่งข้อมูลออฟไลน์ และแหล่งข้อมูลออนไลน์ ถ้าแบ่งตามเนื้อหาการให้บริการแบ่งได้เป็น แหล่งข้อมูลบรรณานุกรม และแหล่งข้อมูลฉบับเต็ม

แหล่งที่มาของข่าวสารมีความสำคัญทั้งในด้านความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข่าวสารที่เผยแพร่ออกไป ในการอ้างอิงทางวิชาการถือว่าข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิเป็นข่าวสารที่ดี มีความน่าเชื่อถือในเรื่องความถูกต้องตามข้อเท็จจริงมากกว่าข่าวสารทุติยภูมิและข่าวสารตติยภูมิ

ลิขสิทธิ์ (Copyright) หมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใดๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ริเริ่มโดยการใช้สติปัญญาความรู้ ความสามารถและความวิริยะอุตสาหะของตนเองในการสร้างสรรค์ โดยไม่ลอกเลียนงานของผู้อื่น โดยงานที่สร้างสรรค์ต้องเป็นงานตามประเภทที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครอง โดยผู้สร้างสรรค์จะได้รับความคุ้มครองทันทีที่สร้างสรรค์โดยไม่ต้องจดทะเบียน ได้แก่ งานวรรณกรรม นาฏกรรม

ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียงงานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดใน แผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร ในอนอกจากนั้น กฎหมายลิขสิทธิ์ยังให้ความคุ้มครองถึงสิทธิของนักแสดงด้วย (พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537) วิชาชีพสื่อมวลชนไทย ได้กำหนดมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องประพฤติ ปฏิบัติด้านการอ้างอิงแหล่งที่มาดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตารางแสดงคุณธรรม จริยธรรมด้านการอ้างอิงแหล่งที่มา ของวิชาชีพสื่อมวลชน

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านการอ้างอิงแหล่งที่มา	ที่มา
1	เมื่อคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น	ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541
2	หนังสือพิมพ์ ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มา พึงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าวและต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน	
3	หากมีการอ้างอิง หรือคัดลอกข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลอื่น ต้องแจ้งที่มาของข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่นำเสนอ หรือเผยแพร่ดังกล่าว	ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553
4	การนำเสนอข่าวโดยการใช้ สื่อสังคมออนไลน์ ขององค์กรสื่อมวลชนควรมีหลักในการอ้างอิงถึงองค์กรสื่อมวลชน ดังต่อไปนี้ (1) ชื่อองค์กรสื่อมวลชนที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (2) รายละเอียด สัญลักษณ์ หรือชื่อย่อ ที่แสดงถึงองค์กรสื่อมวลชน (3) มาตรการทางเทคนิคที่ยืนยันถึงสถานะและความมีตัวตนขององค์กรสื่อมวลชน รวมถึงการประกาศต่อสาธารณชนตามช่องทางที่องค์กรมีอยู่	แนวปฏิบัติ เรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ. 2553
5	องค์กรสื่อมวลชนต้องให้ความเคารพและยอมรับข้อมูล ข่าวสาร หรือภาพที่ผลิตโดยบุคคลอื่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์การคัดลอก เลียน ข้อความใดๆ จากสื่อสังคมออนไลน์ พึงได้รับการอนุญาตจากเจ้าของข้อความนั้นๆ ตามแต่กรณี กรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือรายงานข่าวในฐานะสื่อมวลชน ต้องอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของข้อความ และข่าวสารนั้นโดยรับรู้ถึงสิทธิ หรือลิขสิทธิ์ขององค์กรหรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลดังกล่าว	
6	ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน พึงระมัดระวังกระบวนการหาข่าวหรือภาพจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน รอบด้าน และควรอ้างอิงแหล่งที่มาเมื่อนำเสนอ เว้นแต่สามารถตรวจสอบและอ้างอิงจากแหล่งข่าวได้โดยตรง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะการรายงานสดผ่านอุปกรณ์ปลายทางต่างๆ (devices) หรือการสร้างข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์จากการประชุม ‘ปิด’ ต้องได้รับอนุญาตจากที่ประชุมก่อน	

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านการอ้างอิงแหล่งที่มา	ที่มา
7	ต้องระบุให้สาธารณชนทราบถึงแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่รับผิดชอบ	มาตรฐานวิชาชีพการประชาสัมพันธ์ สมาคมการประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (Public Relation Society of America)
8	การนำเสนอข่าวต้องไม่นำเสนอข่าวลือ หรือข่าวที่ปราศจากแหล่งข่าวอ้างอิง	ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย จริยธรรมและจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
9	หากมีการอ้างอิงหรือคัดลอกข้อมูลหรือข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลอื่น ต้องแจ้งที่มาของแหล่งข้อมูลหรือข่าวสารที่นำมาเสนอหรือเผยแพร่ดังกล่าว	
10	เคารพในลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา	มาตรฐานจรรยาบรรณและจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์

จากตารางที่ 5 พบว่า คุณธรรม จริยธรรมด้านการอ้างอิงแหล่งที่มา ของวิชาชีพสื่อสารมวลชน สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) เมื่อคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น **หนังสือพิมพ์** ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มาพึงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าวและต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน

2) หากมีการอ้างอิง หรือคัดลอกข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลอื่น **วิทยุและโทรทัศน์** ต้องแจ้งที่มาของข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่นำเสนอหรือเผยแพร่ดังกล่าว และเคารพในลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา

3) การนำเสนอข่าวโดยการใช้ **สื่อสังคมออนไลน์** ขององค์กรสื่อมวลชน ควรมีหลักในการอ้างอิงถึงองค์กรสื่อมวลชน ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อองค์กรสื่อมวลชนที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
- (2) รายละเอียด สัญลักษณ์ หรือชื่อย่อ ที่แสดงถึงองค์กรสื่อมวลชน
- (3) มาตรการทางเทคนิคที่ยืนยันถึงสถานะและความมีตัวตนขององค์กรสื่อมวลชน รวมถึงการประกาศต่อสาธารณชนตามช่องทางที่องค์กรมีอยู่

องค์กรสื่อมวลชนต้องให้ความเคารพและยอมรับข้อมูล ข่าวสาร หรือภาพ ที่ผลิตโดยบุคคลอื่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การคัดลอก เลียนข้อความใดๆ จากสื่อสังคมออนไลน์ พึงได้รับการอนุญาตจากเจ้าของข้อความ

นั้นๆ ตามแต่กรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หรือรายงานข่าวในฐานะสื่อมวลชน ต้องอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของข้อความและข่าวสารนั้นโดยรับรู้ถึงสิทธิ หรือลิขสิทธิ์ขององค์กรหรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลดังกล่าว

4) **ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน** พึงระมัดระวังกระบวนการหาข่าวหรือภาพจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน รอบด้าน และควรอ้างอิงแหล่งที่มาเมื่อนำเสนอ เว้นแต่สามารถตรวจสอบและอ้างอิงจากแหล่งข่าวได้โดยตรง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะการรายงานสดผ่านอุปกรณ์ปลายทางต่างๆ (devices) หรือการสร้างข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์จากการประชุม ‘ปิด’ ต้องได้รับอนุญาตจากที่ประชุมก่อน

5) **นักประชาสัมพันธ์** ต้องระบุให้สาธารณชนทราบถึงแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่รับผิดชอบ

6) **บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)** การนำเสนอข่าวต้องไม่นำเสนอข่าวลือ หรือข่าวที่ปราศจากแหล่งข่าวอ้างอิง และหากมีการอ้างอิงหรือคัดลอกข้อมูลหรือข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลอื่น ต้องแจ้งที่มาของแหล่งข้อมูลหรือข่าวสารที่นำมาเสนอหรือเผยแพร่ดังกล่าว

6.คุณธรรม จริยธรรมด้านความสุภาพ ซื่อสัตย์ สุจริต

สุภาพซื่อสัตย์ สุจริตทั้งทางกาย (ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง) ทางวาจา (พูดสิ่งที่ดีงามถูกต้อง) และทางใจ (คิดสิ่งที่ดีงามถูกต้อง) โดยปฏิบัติถูกต้องตามทางแห่งคุณธรรม 10 ประการคือ

ทางกาย 3 ประการ

- 1) ละเว้นการฆ่าการสังหาร การบีบคั้นเบียดเบียนมิเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กัน
- 2) ละเว้นการแย่งชิงลักขโมย และการเอาไรดเอาเปรียบเคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน
- 3) ละเว้นการประทุษร้ายด่าทอใส่ร้ายในของรักของหวงแหนของผู้อื่นไม่ข่มเหงจิตใจหรือทำลายลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของกันและกัน

ทางวาจา 4 ประการ

4) ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวงกล่าวแต่คำสัตย์ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริง เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใดๆ

5) ละเว้นการพูดส่อเสียดยุยง สร้างความแตกแยกพูดแต่คำที่สมานและส่งเสริมสามัคคี

6) ละเว้นการพูดคำหยาบคาย สกปรกเสียหายพูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลชวนฟัง

7) ละเว้นการพูดเหลวไหลเพ้อเจ้อพูดแต่คำจริงมีเหตุมีผล มีสาระประโยชน์ ถูกกาลเทศะ

ทางใจ 3 ประการ

8) ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะคิดให้คิดเสียสละ ทำใจให้ผ่องแผ้วกว้างขวาง

9) ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือจ้องที่จะทำลายตั้งความปรารถนาดี แผ่เมตตรீมุงให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน

10) มีความเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทฤษฎี เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่วรู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมชาติของโลกและชีวิตมองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การตั้งคำถามสัมภาษณ์บุคคลสาธารณะ ของผู้สื่อข่าวบันเทิงในมิติจริยธรรม” ของ อรวี บุนนาค พบว่า การสัมภาษณ์บุคคลสาธารณะ คุณธรรม จริยธรรมด้านความสุภาพในการใช้ภาษามีความสำคัญมาก และมีการละเมิดจริยธรรมด้านนี้อย่างชัดเจน เช่น การถามในเชิงกล่าวหาเพื่อยั่วยุอารมณ์ โดยใช้ถ้อยคำที่มีความหมายรุนแรง คุกคามผู้ให้สัมภาษณ์ รวมถึงกลวิธีในการรุกไล่ด้วยคำถามต่อเนื่องทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความกดดัน นอกจากคุณธรรม จริยธรรมด้านความสุภาพแล้ว ในงานวิจัยชิ้นนี้ยังพบอีกว่า มีการละเมิดคุณธรรม จริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ โดยการกล่าวอ้างแหล่งที่มาแบบไม่เฉพาะเจาะจง ใช้สรรพนามบุรุษที่สาม “เค้า” หรืออ้างว่ามีกระแสข่าวว่า...มีข่าวลือว่า... เป็นต้น (อรวี บุนนาค, 2554: 50)

วิชาชีพสื่อสารมวลชนไทย ได้กำหนดมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติด้านความสุภาพ ซื่อสัตย์ สุจริตดังตารางที่ 6

**ตารางที่ 6 ตารางแสดงคุณธรรม จริยธรรมด้านความสุภาพ ซื่อสัตย์ สุจริต
ของวิชาชีพสื่อสารมวลชน**

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านความสุภาพ ซื่อสัตย์ สุจริต	ที่มา
1	การได้มาซึ่งข่าวสาร หนังสือพิมพ์ พึ่งใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์	ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541
2	ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพ หรือมีความหมายเหยียดหยาม	
3	ในการได้มาซึ่งข่าว ภาพ หรือข้อมูลอื่นใดมาเป็นของตน ต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์เท่านั้น	จริยธรรมวิชาชีพของสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
4	การได้มา หรือการนำเสนอหรือการเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง พึ่งใช้วิธีการที่สุภาพ ซื่อสัตย์ หลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่ไม่สุภาพ หรือมีความหมายที่ดูถูก เหยียดหยามผู้อื่น	ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553
5	มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพสื่อสารมวลชนและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน	ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2555

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านความสุภาพ ซื่อสัตย์ สุจริต	ที่มา
6	ภาษาที่ใช้ในการนำเสนอข่าวต้องเป็นภาษาที่เหมาะสม สื่อความหมายได้ชัดเจน	ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย จริยธรรม และจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
7	ต้องประพฤติปฏิบัติตนในทางที่จะสร้างความมั่นใจต่อลูกค้าหรือนายจ้างทั้งในอดีตและปัจจุบัน	มาตรฐานวิชาชีพการประชาสัมพันธ์ สมาคม
8	ต้องไม่ปฏิบัติตนในทางทุจริตต่อภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรและทำให้เกิดปัญหาในช่องทางการสื่อสารกับสาธารณชน	การประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (Public Relation Society of America)
9	ต้องไม่ตั้งใจที่จะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาดหรือชี้้นำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อองค์กร	
10	ต้องไม่ใช้บุคคลหรือองค์กรที่ตนฝึกฝนมาปฏิบัติงานเป็นตัวแทน โดยการแสวงหาประโยชน์ส่วนตนหรือผลประโยชน์อันไม่พึงเปิดเผยของตน ลูกค้า หรือนายจ้าง ด้วยการปฏิบัติการค้าลับกับเป็นอิสระไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด	
11	ประกอบวิชาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตามหลักปฏิบัติและวิชาการ และอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย	จรรยาบรรณของนักโฆษณา โดยฝ่ายวิชาการสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย

จากตารางที่ 6 พบว่า คุณธรรม จริยธรรมด้านความสุภาพ ซื่อสัตย์ สุจริต ของวิชาชีพสื่อสารมวลชนสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) การได้มาซึ่งข่าวสาร **หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์** พึงใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์รวมทั้งภาษาที่ใช้ในพียงหลีกเลี่ยงคำหรือถ้อยคำที่ไม่สุภาพ หรือมีความหมายที่ดูถูก เหยียดหยามผู้อื่น

2) ในการได้มาซึ่งข่าว ภาพ หรือข้อมูลอื่นใดมาเป็นของตน **ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์, ผู้ประกอบวิชาชีพข่าว** ต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์เท่านั้น และต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพสื่อสารมวลชนด้วย

3) **นักประชาสัมพันธ์** ต้องประพฤติปฏิบัติตนในทางที่จะสร้างความมั่นใจต่อลูกค้าหรือนายจ้างทั้งในอดีตและปัจจุบัน ต้องไม่ปฏิบัติตนในทางทุจริตต่อภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร และทำให้เกิดปัญหาในช่องทางการสื่อสารกับสาธารณชน ต้องไม่ตั้งใจที่จะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาดหรือชี้้นำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อองค์กร รวมทั้งต้องไม่ใช้บุคคลหรือองค์กรที่ตนฝึกฝนมาปฏิบัติงานเป็นตัวแทนโดยการแสวงหาประโยชน์

ส่วนตน หรือผลประโยชน์อันไม่พึงเปิดเผยของตน ลูกค้ำหรือนายจ้าง ด้วยการปฏิบัติการค้าขายกับเป็นอิสระ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

4) **นักโฆษณา** ต้องประกอบวิชาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตามหลักปฏิบัติและวิชาการและอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

5) **บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)** ภาษาที่ใช้ในการนำเสนอข่าวต้องเป็นภาษาที่เหมาะสม สื่อความหมายได้ชัดเจน

7.คุณธรรม จริยธรรมด้านสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคล

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นสิทธิพื้นฐานตามธรรมชาติของมนุษย์เพื่อใช้พัฒนาตนเองไปสู่ความเจริญของชีวิต ปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนตามประกาศขององค์การสหประชาชาติ ระบุว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระ และเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ” คำนิยามของสิทธิมนุษยชนจึงหมายถึง สิทธิพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและคุณค่าในความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิในความเท่าเทียมกัน มีอิสระและเสมอภาคกัน โดยไม่มีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นกำเนิด เผ่าพันธุ์แห่งเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา สังคม ทรัพย์สิน หรือสถานะใดๆ รวมทั้งความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่นๆ ด้วย (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2552 : 28-29)

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) หมายถึง คุณสมบัติ จิตใจ สิทธิเฉพาะตัวที่พึงสงวนของมนุษย์ทุกคน และรักษาไว้มิให้บุคคลอื่นมาล่วงละเมิดได้ การถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับความยุติธรรมจากรัฐ

วันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้รับรองปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right: UDHR) โดยสมัชชาแห่งสหประชาชาติ ถือเป็นกำหนดมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ร่วมกับประเทศต่างๆ ให้การรับรองปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ สิทธิที่สำคัญๆ ได้แก่ สิทธิต่อชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น การแสดงออก การมีงานทำ การแสวงหาและได้รับการลี้ภัยในประเทศอื่นๆ เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและสิทธิมนุษยชนไว้หลายประการ ดังนี้ 1) ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 2) ความเสมอภาคของบุคคล 3) สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย 4) สิทธิของผู้ต้องหา 5) สิทธิของพยานและผู้เสียหายในคดีอาญา 6) สิทธิของเด็ก 7) เสรีภาพในการนับถือศาสนา 8) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น 9) เสรีภาพทางการศึกษา 10) สิทธิในทรัพย์สิน 11) สิทธิในบริการสาธารณสุข 12) สิทธิของคนพิการหรือทุพพลภาพ และของคนชรา 13) สิทธิของผู้บริโภค 14) สิทธิของชุมชนท้องถิ่น 15) เสรีภาพในการรวมกลุ่มรวมกลุ่ม 16) สิทธิในการรับรู้และมีส่วนร่วม 17) สิทธิในการร้องทุกข์และฟ้องคดี 18) สิทธิและเสรีภาพอื่นๆ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความต่างทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ แต่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จนกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวในความเป็นไทยโดยไม่มี การแตกแยก ยอมรับความหลากหลาย มีจิตใจเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน จึงไม่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเรื่องการแบ่งชนชั้น หรือเผ่าพันธุ์ แต่การละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ยิ่งปรากฏอย่างต่อเนื่อง เช่น การละเมิดสิทธิเด็ก ได้แก่ การละเมิดทางเพศ แรงงาน ยาเสพติด อายุมขุ ความรุนแรงในการลงโทษ การละเมิดสิทธิสตรี ในสังคมไทยยังปรากฏการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศในที่สาธารณะ ที่บ้าน ที่ทำงาน สถานักักกัน การล่อลวงทางอินเทอร์เน็ต โรงภาพยนตร์ บันรณเมล์ เป็นต้น

สิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) หมายถึงอำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลพึงต้องมี และต้องได้รับการพิทักษ์ปกป้อง จากการรบกวนรุกรานล้ำต่อร่างกายของบุคคลนั้น หรือต่อเคหะสถาน ต่อเกียรติยศ ชื่อเสีย ความเป็นอยู่ส่วนตัว ต่อครอบครัว ต่อความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ต่อทรัพย์สินและธุรกิจ และต่อการเลือกนับถือศาสนาของบุคคลนั้น (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2552 : 32)

สิทธิส่วนบุคคลในที่สาธารณะ (Public Privacy) การที่บุคคลเข้าไปอยู่ในที่สาธารณะ เช่น ถนนหนทาง ห้างร้าน สถานีรถไฟ สนามบิน โรงภาพยนตร์ ฯลฯ บุคคลที่ตกเป็นข่าวอาจไม่สามารถอ้างสิทธิส่วนตัวเหมือนอยู่ในบ้านตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวในที่สาธารณะ นอกจากนี้ พฤติกรรมบางอย่างของบุคคลก็ไม่อาจอ้างสิทธิส่วนบุคคลได้เต็มที่ เช่น ดารา นักร้อง นักแสดง นักกีฬา หรือนักเลง กลุ่มอันธพาลต่างๆ ที่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น ดังนั้น สื่อมวลชนควรประกาศให้ผู้ที่กำลังปรากฏตัวในที่สาธารณะทราบว่า สื่อกำลังบันทึกภาพเพื่อนำเสนอผ่านสื่อ ถ้าบุคคลใดไม่ต้องการปรากฏในสื่อให้หลีกเลี่ยงบริเวณดังกล่าว

สิทธิส่วนบุคคลของบุคคลสาธารณะ (Public Privacy of Public Figures) บุคคลสาธารณะแม้ จะได้รับการพิทักษ์ปกป้องสิทธิส่วนบุคคลเช่นบุคคลธรรมดาทั่วไป แต่การประพฤติปฏิบัติในชีวิตมักถูกจับจ้อง และนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ บุคคลสาธารณะสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มบุคคลที่เต็มใจเป็นคนของสังคม เช่น ดารา นักร้อง นักแสดง ฯลฯ ดังนั้นถ้าเป็นความเต็มใจจะปรากฏในสื่อ ต้องยอมรับทั้งข่าวสารในด้านบวกและด้านลบ (2) กลุ่มที่ไม่ได้ตั้งใจแต่ถูกผลักดันให้เป็นคนของสังคม เช่น นักเขียน นักกีฬา นักวิทยาศาสตร์ นักวิชาการที่สร้างผลงาน ผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องในเหตุการณ์สาธารณะ เป็นต้น และ (3) บุคคลที่เป็นนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาล แต่อย่างไรก็ตาม เป้าหมายสูงสุดของการนำเสนอบุคคลสาธารณะในสื่อต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมไม่ใช่ประโยชน์ส่วนตัว ของใคร หรือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2552 : 33-34)

จะเห็นว่า “ความเป็นส่วนตัว” เป็นคำที่มีความหมายกว้างและครอบคลุมถึงสิทธิต่างๆ หลายประการ ดังนั้น เพื่อความชัดเจนจึงขอแบ่งความเป็นส่วนตัวใน 4 ลักษณะดังนี้

(1) **ความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูล (Information Privacy)** เป็นการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมและการบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคล

(2) **ความเป็นส่วนตัวในชีวิตร่างกาย (Bodily Privacy)** เป็นการให้ความคุ้มครองในชีวิตร่างกายของบุคคลในทางกายภาพที่จะไม่ถูกดำเนินการใดๆ อันละเมิดความเป็นส่วนตัว อาทิ การทดลองทางพันธุกรรม การทดลองยา เป็นต้น

(3) **ความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร (Communication Privacy)** เป็นการให้ความคุ้มครองในความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสารทางจดหมาย โทรศัพท์ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการติดต่อสื่อสารอื่นใดที่ผู้อื่นจะล่วงรู้มิได้

(4) **ความเป็นส่วนตัวในสถาน (Territorial Privacy)** เป็นการกำหนดขอบเขตหรือข้อจำกัดที่บุคคลอื่นจะบุกรุกเข้าไปในสถานที่ส่วนตัวมิได้ ทั้งนี้ รวมทั้งการติดกล้องวิดีโอ และการตรวจสอบรหัสประจำตัวบุคคล (ID checks)

ปัจจุบันความเป็นส่วนตัวที่นานาประเทศต่างให้ความสำคัญอย่างมาก อันเนื่องจากพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว คือ “ความเป็นส่วนตัวในข้อมูลส่วนบุคคล” ทั้งนี้ เพราะพัฒนาการล้ำยุคของคอมพิวเตอร์ ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ สามารถเคลื่อนย้ายและเชื่อมโยงกันได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่อีกต่อไป ทำให้การประมวลผล จัดเก็บหรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลสามารถทำได้โดยง่าย สะดวก และรวดเร็วในทางกลับกันจึงอาจมีการนำประโยชน์ของเทคโนโลยีเหล่านี้ไปใช้โดยละเมิดความเป็นส่วนตัวในข้อมูลของบุคคลอื่น

การรายงานข่าวบุคคลที่ตกอยู่ในความทุกข์หรือเศร้าโศก นักสื่อสารมวลชนต้องตระหนักและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยนำเสนอภาพเหตุการณ์ที่เป็นภาพกว้าง ไม่ถ่ายทอดภาพในลักษณะถ่ายใกล้ (Close up) ใบหน้าของผู้ที่ตกอยู่ในความทุกข์ หรือเศร้าโศก และไม่ควรรำนำภาพเหตุการณ์ความสูญเสียหรือความทุกข์โศกที่เคยกออกอากาศมาออกอากาศซ้ำแล้วซ้ำอีก ซึ่งเป็นการตอกย้ำและอาจสร้างความไม่พอใจให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบกับเหตุการณ์ แต่ถ้าเพื่อประโยชน์สาธารณะควรพิจารณา ไตร่ตรอง อย่างรอบรอบ สมเหตุสมผล และควรได้รับอนุญาตจากผู้ที่ได้รับผลกระทบก่อน

การรายงานเหตุการณ์ร้ายแรงกระทบจิตใจผู้รับสาร นักสื่อสารมวลชนต้องขังน้ำหนักระหว่างสิทธิในการแสดงออก สิทธิในการรับรู้ข่าวสาร และหน้าที่ของสื่อมวลชน ต้องตระหนักถึงความอ่อนไหวของผู้ชมผู้ฟังบางกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนต้องระมัดระวัง การนำเสนอเนื้อหาภาพ เสียงที่อาจชกใจผู้ชมผู้ฟังที่เป็นเด็กและเยาวชนไปในทางที่ผิด

การรายงานข่าวเกี่ยวกับชาติพันธุ์และศาสนา

1) พึงจำกัดเฉพาะบุคคลผู้กระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับผู้นั้นเท่านั้น มิบังควรขยายหรือให้เกิดความเข้าใจกว้างไกลพาดพิงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อหรือถิ่นกำเนิดของผู้นั้น ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดความเข้าใจผิด ความเสียหาย หรือการถูกเหยียดหยามหรือเกลียดชังต่อส่วนรวม ซึ่งมีได้เป็นผู้กระทำความผิดนั้น

2) ในกรณีทีปรากฏเบื้องต้น ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่า ผู้นั้นได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ซึ่งต้องมีการ

พิสูจน์ความผิดโดยศาลยุติธรรมแห่งชาติก่อน จึงไม่ควรนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวเพื่อให้เกิดความเสียหายก่อน การพิสูจน์ความผิดทางกฎหมาย

3) เพื่อป้องกันปัญหาการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าว หรือแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องชาติ เผ่าพันธุ์ ศิวลีส ศาสนา ความเชื่อถือหรือถิ่นกำเนิดของผู้ตกเป็นข่าว ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ควรตระหนักถึงในข้อเท็จจริงและจริยธรรมแห่งความเป็นจริง ไม่ควรนำเสนอข่าวและภาพข่าวในทำนองปรักปรำให้เกิดความเข้าใจผิดกันทั้งหมด (แนวปฏิบัติของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเรื่อง การเสนอข่าวเกี่ยวกับชาติพันธุ์และศาสนา สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ 24 พฤษภาคม 2550)

วิชาชีพ สื่อสารมวลชนไทย ได้กำหนดมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชน คัดค้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคลดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ตารางแสดงคุณธรรม จริยธรรมด้านสิทธิมนุษยชน คัดค้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล ของวิชาชีพสื่อสารมวลชน

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านสิทธิมนุษยชน คัดค้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิส่วนบุคคล	ที่มา
1	ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆ หนังสือพิมพ์ ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิด คัดค้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนของ บุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส ในการเสนอข่าวตามวรรคแรกต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอัน เกิดแก่เด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง	ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541
2	หนังสือพิมพ์ จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถี่ถ้วน	
3	การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน คัดค้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน และไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์และโศกนาฏกรรมแก่ผู้ตกเป็นข่าว	ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพ
4	ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน พึงระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล คัดค้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิเด็กและสตรี ภาพอุจาด ลามก อนาจาร หวาดเสียว และรุนแรง	ข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคล	ที่มา
5	เคารพสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่เกี่ยวข้องในข่าว	ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2555
6	การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเป็นส่วนตัว และการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล	พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551
7	การคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากรายการที่แสดงออกถึงความรุนแรง การกระทำอันผิดกฎหมายหรือศีลธรรม อายุมุข และภาษาอันหยาบคาย	พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551
8	ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยใช้เสียงที่เป็นการก่อกวนความรู้สึกให้กับผู้ฟัง	จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่ายวิชาการสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย
9	ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยทำให้เกิดความกลัวโดยไม่มีเหตุอันสมควร	จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่ายวิชาการสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย
10	ไม่ควรกระทำการโฆษณาอันอาจมีผลเป็นอันตรายต่อเด็ก หรือเยาว์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ หรือทำให้ขาดความรู้สึกผิดชอบ หรือโดยอาศัยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของบุคคลดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือในการจูงใจโดยไม่สมควร	จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่ายวิชาการสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย
11	การนำเสนอข่าวต้องไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และให้ความคุ้มครองต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส	ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วยจริยธรรมและจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)

จากตารางที่ 7 พบว่า คุณธรรม จริยธรรมด้านสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคล ของวิชาชีพสื่อมวลชน สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆ **หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์** ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส ในการเสนอข่าวตามวรรคแรก ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

2) **หนังสือพิมพ์** จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือนำหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ้อยถ้วน

3) **ผู้ประกอบวิชาชีพข่าว** ต้องเคารพสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่เกี่ยวข้องในข่าวและในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเด็กและสตรี ภาพอุจาดลามก อนาจาร หวาดเสียว และรุนแรง

4) **ผู้ผลิตรายการ** ต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ความเป็นส่วนตัว และการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล และคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากรายการที่แสดงออกถึงความรุนแรงการกระทำอันผิดกฎหมายหรือศีลธรรมอบายมุขและภาษาอันหยาบคาย

5) **นักโฆษณา** ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยใช้เสียงที่เป็นการก่อกวนความรู้สึกให้กับผู้ฟัง โดยทำให้เกิดความกลัวโดยไม่มีเหตุอันสมควร อันอาจมีผลเป็นอันตรายต่อเด็ก เยาวชน ทั้งทางร่างกาย จิตใจหรือทำให้ขาดความรู้สึกรับผิดชอบหรือโดยอาศัยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของบุคคลดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือในการจูงใจโดยไม่สมควร

6) **บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)** การนำเสนอข่าวต้องไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และให้ความคุ้มครองต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส

8. คุณธรรม จริยธรรมด้านความเป็นอิสระของวิชาชีพ และรักษาไว้ซึ่งเกียรติ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพสื่อสารมวลชน

ความเป็นอิสระของวิชาชีพสื่อสารมวลชน และสื่อสมัยใหม่ ต้องเป็นการใช้เสรีภาพตามวิชาชีพในการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ ขณะเดียวกัน การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน รวมถึงสื่อสมัยใหม่จะต้องเป็นไปเพื่อเคารพสิทธิของบุคคลอื่น และก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยไม่ใช่เสรีภาพในลักษณะสร้างความเกลียดชังให้เกิดกับคนในชาติ จนนำไปสู่ภาวะวิกฤติส่วนความเป็นอิสระของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน ต้องไม่ถูกเจ้าขององค์กรสื่อหรือภาครัฐเข้ามาจำกัดเสรีภาพ หากการใช้เสรีภาพนั้นยังเป็นไปตามวิชาชีพอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและหลักจริยธรรม

“หลักการสำคัญคือ ความเป็นอิสระนั้น ทางภาครัฐไม่สามารถจะให้เงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินอุดหนุน เนื่องจากจะทำให้สื่อมวลชนขาดความเป็นอิสระเกิดความโน้มเอียงได้ ดังนั้น การที่ภาครัฐมีการโฆษณา โดยใช้เงินกับสื่อมวลชนอันทำให้สื่อมวลชนถูกแทรกแซงจนขาดความเป็นอิสระนั้น ก็ควรจะต้องมีการห้าม”

เกียรติ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพสื่อสารมวลชน หมายถึง การรักษาชื่อเสียง ปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ และการยกย่อง เชิดชูเกียรติ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อรักษาชื่อเสียง และสมศักดิ์ศรีของการเป็นนักสื่อสารมวลชน ซึ่งวิชาชีพสื่อสารมวลชนจะได้รับการยกย่อง หรือเชิดชูเกียรติหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติตนของเรา คนที่ใกล้เรามากที่สุด คือ สาธารณชนในฐานะผู้รับสาร เราต้องปฏิบัติตนเป็นแบบ

อย่างที่ดี และทำให้เขาเชื่อมั่น ศรัทธา ไว้วางใจ เป็นที่พึ่งของประชาชน

บัญญัติ ทศนียะเวท อดีตคนข่าวแห่งหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ยังได้กล่าวอ้างถึงการประกอบอาชีพว่า อีกสิ่งหนึ่งที่คนข่าวพึงรักษาให้มั่น คือ ศักดิ์ศรี เกียรติยศความภาคภูมิใจในวิชาชีพ “หมาเฝ้าบ้าน” หากจะยึดอาชีพนี้ไปตลอด แล้วสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นจะต้องคงไว้อย่างมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงตั้งเสาหลักแห่งวิชาชีพ “สิ่งที่ถือว่าเป็นความสำเร็จของคนวิชาชีพสื่อ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงินทองแต่อยู่ที่การยอมรับของสังคม และคุณมีศักดิ์ศรีที่ยืนอยู่ในสังคมนี้ได้เช่นไร” (<http://www.tja.or.th>)

วิชาชีพสื่อสารมวลชนไทย ได้กำหนดมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติด้านความเป็นอิสระของวิชาชีพ และรักษาไว้ซึ่งเกียรติ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพสื่อสารมวลชนดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ตารางแสดงคุณธรรม จริยธรรมด้านความเป็นอิสระของวิชาชีพ และรักษาไว้ซึ่งเกียรติ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพสื่อสารมวลชน

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านความเป็นอิสระของวิชาชีพ และรักษาไว้ซึ่งเกียรติ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพสื่อสารมวลชน	ที่มา
1	ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติใดๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติ ศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ	ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541
2	ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น	จริยธรรมของวิชาชีพ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
3	ไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ	
4	ต้องไม่ประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพ หรือดำเนินธุรกิจ หรือประพฤติดนอันเป็นการฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดี หรือเป็นการเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติคุณของ ผู้ประกอบวิชาชีพข่าว	ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553
5	ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น	ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2555
6	ไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ	
7	ความเป็นอิสระของวิชาชีพ	พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551
8	การจ่ายเงินแก่แหล่งข่าว การรับรางวัลหรือผลประโยชน์ตอบแทน เพื่อให้เสนอข่าว หรือมีส่วนร่วมในการกระทำใดอันกระทำให้ขาดความเป็นธรรมและความเป็นอิสระของวิชาชีพ	
9	ต้องยึดมั่นในมาตรฐานจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ	มาตรฐานวิชาชีพการประชาสัมพันธ์ สมาคมการประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (Public Relation Society of America)
10	ไม่กระทำการใดๆอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ	จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่ายวิชาการ สมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย

จากตารางที่ 8 พบว่า คุณธรรม จริยธรรมด้านความเป็นอิสระของวิชาชีพ และรักษาไว้ซึ่งเกียรติ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพเพื่อสาธารณชนสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) **ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ผู้ประกอบการวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์** ต้องไม่ประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพ หรือดำเนินธุรกิจ หรือประพฤตินั่นเป็นการฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดี ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติ การใดๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติ ศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าว และความคิดเห็น และไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วม วิชาชีพ รวมทั้งมีการส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น

2) **ผู้ผลิตรายการ** ต้องไม่จ่ายเงินแก่แหล่งข่าวการรับรางวัลหรือผลประโยชน์ตอบแทน เพื่อให้เสนอ ข่าวหรือมีส่วนร่วมในการกระทำใด อันกระทำให้ขาดความเป็นธรรมและความเป็นอิสระของวิชาชีพ

3) **นักประชาสัมพันธ์** ต้องยึดมั่นในมาตรฐานจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

4) **นักโฆษณา** ต้องไม่กระทำการใดๆ อันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

9.คุณธรรม จริยธรรมด้านการรักษาไว้ซึ่งศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติพุทธศักราช 2485 มาตรา 4 ได้บัญญัติความหมาย “วัฒนธรรม” หมายความว่า ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรา 5 บุคคลทุกคนมีหน้าที่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมแห่งชาติ และต้อง ผดุงส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของชาติ โดยรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมตามประเพณีอันดีงาม และช่วยกันปรับปรุง ทำนุบำรุงให้ดียิ่งขึ้นตามกาลสมัย

มาตรา 6 วัฒนธรรมซึ่งบุคคลจักต้องปฏิบัติตาม นอกจากจะได้กำหนดไว้โดยพระราชบัญญัติแล้ว ให้ กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกาได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1) ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย จรรยาและมารยาทในที่สาธารณะสถานที่หรือที่ปรากฏ แก่สาธารณชน

2) ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตนและการปฏิบัติต่อบ้านเรือน

3) ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤตินั่นเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติไทย และพระพุทธ ศาสนา

4) ความมีสมรรถภาพและมารยาทเกี่ยวกับวิธีดำเนินงานอาชีพ

5) ความเจริญงอกงามแห่งจิตใจและศีลธรรมของประชาชน

6) ความเจริญก้าวหน้าในทางวรรณกรรมและศิลปกรรม

7) ความนิยมไทย

วิชาชีพสื่อมวลชนไทย ได้กำหนดมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติ
คุณธรรม จริยธรรมด้านการรักษาไว้ซึ่งศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงามของวิชาชีพสื่อมวลชนดังตารางที่ 9

**ตารางที่ 9 ตารางแสดงคุณธรรม จริยธรรมด้านการรักษาไว้ซึ่งศีลธรรม วัฒนธรรม
ประเพณีอันดีงามของวิชาชีพสื่อมวลชน**

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านการรักษาไว้ซึ่งศีลธรรม วัฒนธรรม อันดีงาม	ที่มา
1	หนังสือพิมพ์ พึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบ ให้ ประกาศโฆษณาทั้งหลายอยู่ในขอบเขต ของศีลธรรมและ วัฒนธรรม หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือใน การเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าสงสัยว่าจะเป็นภัยแก่สังคม หรือสาธารณชน	ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541
2	หนังสือพิมพ์ พึงหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่มีเหตุ ให้น่าเชื่อว่า เจ้าของประกาศโฆษณา นั้น เจตนาจะทำให้ผู้อ่าน หลงเชื่อในสิ่งที่มงาย	
3	ต้องระมัดระวังการนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูล ที่เกี่ยวข้องภายใต้ขอบเขตแห่งขนบธรรมเนียม ประเพณี ศีล ธรรมอันดีงามของประชาชน มิให้ประชาชนหลงเชื่อในสิ่งที่ มงาย และไม่เป็นเครื่องมือในการนำเสนอหรือเผยแพร่สิ่ง ที่เป็นภัยต่อสังคม หรือกระทบต่อสาธารณะ	ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและ โทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรม แห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553
4	การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของ องค์กรสื่อมวลชน ผ่านสื่อ สังคมออนไลน์ ควรเป็นไปตามข้อบังคับจริยธรรม หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติขององค์กรที่กำกับดูแลตามที่ระบุไว้ในหมวด หนึ่ง และต้องไม่เป็นการสร้างความเกลียดชังระหว่างคนใน สังคม ไม่ยุ่งยงให้เกิดความรุนแรง จนอาจนำไปสู่ความขัดแย้ง และเสียหายรุนแรงขึ้นในชาติ	แนวปฏิบัติ เรื่องการใช้สื่อสังคม ออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ. 2553
5	มีความรับผิดชอบต่อสังคม ยึดถือในจริยธรรมและวัฒนธรรม อันดีงาม	จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่าย วิชาการสมาคมโฆษณารุทกิจแห่ง ประเทศไทย
6	ไม่ควรกระทำโฆษณาอันเป็นการดูหมิ่นศาสนา หรือความเชื่อ หรือสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะของบุคคล	
7	ไม่ควรกระทำการโฆษณาอันเป็นการสนับสนุนหรือก่อให้เกิด การกระทำอันผิดกฎหมายหรือศีลธรรม	
8	ไม่ควรกระทำการโฆษณาอันก่อให้เกิดความเหยียดหยามกัน เกี่ยวกับเชื้อชาติหรือศาสนา	

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรมด้านการรักษาไว้ซึ่งศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม	ที่มา
9	ปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินกิจการสื่อสารมวลชนโดยไม่กระทำการใดๆ อันจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคม ประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย ข้อกำหนดด้าน คุณธรรม-จริยธรรมและจรรยาบรรณ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
10	ส่งเสริมกิจกรรมอันเป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ไทย รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกิจกรรมที่เป็นการ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และจริยธรรมของประชาชน	
11	การนำเสนอข่าวต้องไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วยจริยธรรมและจรรยา บรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
12	การนำเสนอข่าวต้องคำนึงถึงศีลธรรม วัฒนธรรม ความสงบ เรียบร้อยของสังคมและประโยชน์สาธารณะ	
13	การนำเสนอข่าวให้คำนึงถึงความแตกต่าง หลากหลาย ของบุคคลในสังคม	
14	การนำเสนอข่าวต้องไม่นำเสนอข่าวที่ลามก อนาจาร นำหวาดเสียว หรือภาพที่อาจทำให้เกิดการเลียนแบบในทางที่ ขัดต่อกฎหมาย วัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีงาม	
15	การนำเสนอข่าวต้องไม่ส่งเสริมความเชื่อในเรื่องโชคลาง เรื่องงมงาย หรือเรื่องที่ขัดต่อหลักศาสนา ศีลธรรมและ วัฒนธรรมอันดีของชาติ	
16	ส่งเสริมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาติเพื่อสร้างสรรค์สังคมตลอดจนค่านิยมอันดี งามและภูมิปัญญาท้องถิ่น	มาตรฐานจรรยาบรรณและจริยธรรม ของผู้ประกอบการวิชาชีพกระจายเสียง และโทรทัศน์
17	ระมัดระวังการสื่อสารที่สร้างความเกลียดชัง	

จากตารางที่ 9 พบว่า คุณธรรม จริยธรรมด้านการรักษาไว้ซึ่งศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงามของวิชาชีพ สื่อสารมวลชน สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) **หนังสือพิมพ์** พึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบ ให้ประกาศโฆษณาทั้งหลายอยู่ภายในขอบเขต ของศีลธรรมและวัฒนธรรม หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่ นำสงสัยว่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณชน และพึงหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่มีเหตุให้นำเชื่อ ว่า เจ้าของประกาศโฆษณานั้น เจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งซึ่งมลาย

2) **วิทยุและโทรทัศน์** ต้องระมัดระวังการนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ภายใต้ขอบเขตแห่งขนบธรรมเนียม ประเพณี ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน มิให้ประชาชนหลงเชื่อในสิ่งที่ยังมางาย และไม่เป็นเครื่องมือในการนำเสนอหรือเผยแพร่สิ่งที่เป็นภัยต่อสังคม หรือกระทบต่อสาธารณะ

3) การนำเสนอข้อมูลข่าวสารขององค์กรสื่อมวลชนผ่าน**สื่อสังคมออนไลน์** ควรเป็นไปตามข้อบังคับ จริยธรรม หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติขององค์กรที่กำกับดูแลตามที่ระบุไว้ในหมวดหนึ่ง และต้องไม่เป็นการสร้างความเกลียดชังระหว่างคนในสังคม ไม่ยุยงให้เกิดความรุนแรงจนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและเสียหายรุนแรงขึ้นในชาติ

4) **บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)** ปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินกิจการสื่อสารมวลชนโดยไม่กระทำการใดๆ อันจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคม ประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์รวมถึงส่งเสริมกิจกรรมอันเป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ไทย รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต และจริยธรรมของประชาชน

5) **ผู้ประกอบการวิชาชีพบริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)** การนำเสนอข่าวต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ไม่นำเสนอข่าวที่ลามก อนาจาร นำหวาดเสียว หรือภาพที่อาจทำให้เกิดการเลียนแบบในทางที่ขัดต่อกฎหมาย วัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีงาม ไม่ส่งเสริมความเชื่อในเรื่องโชคลาง เรื่องงมงาย หรือเรื่องที่ขัดต่อหลักศาสนา ศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีของชาติ การนำเสนอข่าวต้องคำนึงถึงศีลธรรม วัฒนธรรม ความสงบเรียบร้อยของสังคมและประโยชน์สาธารณะ ความแตกต่างหลากหลายของบุคคลในสังคม

6) **ผู้ประกอบการวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์** พึงส่งเสริมการทำงานบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติเพื่อสร้างสรรค์สังคมตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น ระมัดระวังการสื่อสารที่สร้างความเกลียดชัง

7) **นักโฆษณา** ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ยึดถือในจริยธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม ไม่ควรกระทำโฆษณาอันเป็นการดูหมิ่นศาสนา หรือความเชื่อหรือสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะของบุคคล อันเป็นการสนับสนุนหรือก่อให้เกิดการกระทำอันผิดกฎหมายหรือศีลธรรม อันก่อให้เกิดความเหยียดหยามกันเกี่ยวกับเชื้อชาติหรือศาสนา

บทสรุป

คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพที่นักสื่อสารมวลชนพึงประพฤติปฏิบัติตน เพื่อแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง และเป็นการดำรงไว้ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้ประกอบวิชาชีพ ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม 9 ประการ คือ

- 1) คุณธรรม จริยธรรมด้านความจริง ความถูกต้อง
- 2) คุณธรรม จริยธรรมด้านการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ
- 3) คุณธรรม จริยธรรมด้านความยุติธรรม
- 4) คุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อแหล่งข่าวและสาธารณชน
- 5) คุณธรรม จริยธรรมด้านการอ้างอิงแหล่งที่มา
- 6) คุณธรรม จริยธรรมด้านความสุภาพ ซื่อสัตย์ สุจริต
- 7) คุณธรรม จริยธรรมด้านสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคล
- 8) คุณธรรม จริยธรรมด้านความเป็นอิสระของวิชาชีพ และรักษาไว้ซึ่งเกียรติ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพ สื่อสารมวลชน
- 9) คุณธรรม จริยธรรมด้านการรักษาไว้ซึ่งศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม

บรรณานุกรม

กฤษดา เกิดดี, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558.

ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541

ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553

ข้อบังคับองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย(สสท.) ว่าด้วยจริยธรรมของวิชาชีพ เกี่ยวกับการผลิตและการเผยแพร่รายการ พ.ศ.2552

จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่ายวิชาการสมาคมโฆษณารัฐกิจแห่งประเทศไทย

จริยธรรมวิชาชีพของสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

ศรีสุภา นาคธน.(2548).**สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์และการค้นคืน**.ลพบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ.2546 ครั้งที่สอง พ.ศ.2548

ธรรมนูญสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ.2552

นวลวรรณ ดาระสวัสดิ์.2540.**การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย**.วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญา นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชนของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุ และโทรทัศน์ไทย (9 พฤศจิกายน 2553)

แนวปฏิบัติของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเรื่อง การเสนอข่าวเกี่ยวกับชาติพันธุ์และศาสนา สภาการ
หนังสือพิมพ์แห่งชาติ 24 พฤษภาคม 2550

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551

มาตรฐานจรรยาบรรณและจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพกระจายเสียงและโทรทัศน์

มาตรฐานวิชาชีพการประชาสัมพันธ์สมาคมการประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (Public Relation Society
of America)

ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย ข้อกำหนดด้านคุณธรรม -จริยธรรมและจรรยาบรรณ บริษัท
อสมท จำกัด (มหาชน)

ระเบียบ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ว่าด้วย จริยธรรมและจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพข่าว บริษัท
อสมท จำกัด (มหาชน)

ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและ
โทรทัศน์ไทย พ.ศ.2555

ราชบัณฑิตยสถาน.2542.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.

ร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ....

ศุภชัย ยาวะประภาษ.2548.นโยบายสาธารณะ.พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, วันนักข่าว 5 มีนาคม 2552.

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, วันนักข่าว 5 มีนาคม 2553.

สิริทิพย์ ชันสุวรรณ.2552.หลักวารสารศาสตร์.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สุภา ศิริมานนท์.2536.นักหนังสือพิมพ์.พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : บริษัท ที พี พรินท์ จำกัด.

อรวิ บุณนาค.2554.“การตั้งคำถามสัมภาษณ์บุคคลสาธารณะของผู้สื่อข่าวบันเทิงในมิติจริยธรรม”
ในวารสาร อิศราปริทัศน์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1.

ปัญหาอุปสรรคของการใช้จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน และทางสร้างสรรค์ความเป็นไปได้

รองศาสตราจารย์ อังธิดา ลิ้มปัทมปาณี*

ความนำ

“หน้าที่” (Function) สำคัญมาก แต่ทำ “หน้าที่” ของตัวเอง...

Just do the better...Just do tomorrow better than today!

Last day you do because you'll die tomorrow...

สิ่งสำคัญที่สุดของสื่อมวลชน คือ “การทำหน้าที่” หากสื่อมวลชนทำหน้าที่ได้ตรงตามพันธกิจ ย่อมทำให้สังคมดำเนินไปเป็นปกติ สื่อมวลชนต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด วันพรุ่งนี้ต้องทำหน้าที่ดีกว่าวันนี้ เมื่อวานนี้ต้องทำหน้าที่อย่างดีเพราะมีเดิมนั้นพรุ่งนี้ต้องตาย โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ต้องคิดและทำของวันนี้จากการเตรียมและทำงานหนักของเมื่อวานนี้ (พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน 2558)

เราทำหน้าที่เพื่ออะไร?

ทุกอาชีพคืองาน เปรียบเทียบ “งาน” คือ “นาฬิกา” นาฬิกาทำ “หน้าที่” อะไร นาฬิกาทำหน้าที่บอกเวลาให้ตรงที่สุด นาฬิกามีเข็มบอกเวลา 2 เข็ม คือ เข็มชั่วโมงและเข็มนาฬิกา รวมเข็มบอกวินาทีเป็นเข็มที่ 3 นาฬิกาจะเดินได้ต้องมีลาน ต้องไขลานเพื่อให้เกิด “พลังงาน” ในการเดิน ทุกคนที่ทำงานก็ย่อมรู้หน้าที่เช่นเดียวกับรู้ว่าเข็มนาฬิกาแต่ละเข็มทำหน้าที่บอกเวลาประเภทใด “พลังงาน” หรือ “ลาน” เปรียบได้กับ “ความอยาก” “ความต้องการ” หรือ “Need” พลังงานจะผลักดันให้เกิดสิ่งต่างๆ

พลังงานของลานเริ่มจาก “เฟือง” วงเฟืองใหญ่จะหมุนช้า วงเฟืองเล็กจะหมุนเร็ว เฟืองใหญ่จะติดกับเฟืองเล็กกว่า เฟืองเล็กกว่าก็จะติดกับเฟืองเล็กที่สุด เรียงลำดับและเชื่อมต่อกันไป วงเฟืองเล็กสุดก็จะติดกับเฟืองของเข็มบอกวินาที เฟืองกลางจะเชื่อมติดกับเข็มนาฬิกา และเฟืองใหญ่ที่สุดเชื่อมติดกับเข็มบอกชั่วโมง เฟืองต่อกันหมุนสวนทางกัน แต่ระบบต้องติดต่อเชื่อมโยงกัน ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ติดกัน ก็ “ทำหน้าที่” ไม่ได้ บอกเวลาไม่ได้ นาฬิกาเดินไม่ได้ เช่นเดียวกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน หัวหน้าที่เปรียบได้กับเฟืองใหญ่ ลูกน้องก็เปรียบกับฟันเฟืองที่มารองรับเชื่อมต่อกัน ต้องหมุนไปตามระบบประสานกันไปเชื่อมโยงกัน

*อาจารย์ประจำ คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง และผู้เขียนร่วม 3 ท่าน ได้แก่

มานิจ สุขสมจิตร ประธานมูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย อดีตประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ คนที่ 1

พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร ประธานมูลนิธิอิศราอมันตกุล อดีตประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ คนที่ 2

บรรยงค์ สุวรรณผ่อง บรรณาธิการที่ปรึกษา ‘อีคอนนิวส์’ ประธานกรรมการจริยธรรมวิชาชีพ สมาคมนักข่าวนักวิทยุและโทรทัศน์ไทย กรรมการควบคุมจริยธรรม สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

การไหลเวียนคือการเพิ่มพลังงานเข้าไป เพื่อให้หน้าพิกาดินบอกเวลาได้เที่ยงตรง บางทีจะเห็นว่านาฬิกาไม่หมุน เช่นเดียวกับสื่อมวลชนที่มักกล่าวคำว่า “รู้แล้วทำแล้ว” เป็นอุปสรรคใหญ่ไม่หมุน ไม่ทำหน้าที่ สื่อมวลชนต้องตระหนักตลอดเวลาว่า “ตัวเองเป็นอะไร? เป้าหมายคืออะไร?” ต้องไม่หลงลืม

“ปัญหา ก็คือ สื่อมวลชนคิดว่าตัวเองรู้” คนไม่รู้ก็หาความรู้ได้ แต่ปัญหาคือ คนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนคิดว่า “ตัวเองรู้แล้ว” สื่อมวลชนต้องหาความรู้ต่อยอดความรู้เหล่านั้น

“...การคิดว่าตัวเอง “รู้” ทั้งที่ “ไม่รู้” อันตรายมาก ยิ่งกว่านั้น ถ้าเป็นอัลไซเมอร์ (โรคความจำเสื่อม) แต่ไม่รู้ว่าเป็นอัลไซเมอร์ ก็จะทำผิดซ้ำซากอยู่นั่นเอง...” (พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, อ้างแล้ว)

สื่อมวลชนมีหน้าที่ทำอะไร? สื่อมวลชนมีหน้าที่บอกทางออกให้แก่สังคม แต่วันนี้สื่อมวลชนกำลังเผชิญปัญหากับการทำหน้าที่ อันเกี่ยวเนื่องกับจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ

1. ปัญหาและอุปสรรคการใช้จริยธรรม (Code of Ethics) และจรรยาบรรณวิชาชีพ (Code of Conducts) ของสื่อมวลชน

“ปัญหาทางจริยธรรมของสื่อมวลชน” เกิดขึ้นหลายประการตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันขณะ ทั้งการประพฤติปฏิบัติในหน้าที่และการนำเสนอเนื้อหา แม้ว่าสื่อมวลชนจำนวนมากมีความพยายามอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ยังตรงไปตรงมา ดำเนินแนวทางตามมาตรฐานจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ กระนั้นก็ยังมียุทธศาสตร์สื่อมวลชนอีกบางส่วนที่ไม่เห็นความสำคัญของมาตรฐานอาชีพ ส่งผลกระทบต่อสื่อมวลชนโดยรวมขณะนี้ค่อนข้างกว้าง ยิ่งภูมิทัศน์ของสื่อเปลี่ยนแปลงไป การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อมวลชนยิ่งขยายผลไปมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หลักการและกลไกสำคัญที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลกันเอง ยังมีข้อจำกัดจนอาจเป็นประเด็นที่แสดงถึง “ปัญหาและอุปสรรคในการใช้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชน”

1.1 “การปฏิบัติในหน้าที่” อันนำเข้าสู่ “ปัญหาทางจริยธรรมของสื่อมวลชน”

มานิจ สุขสมจิตร ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติคนที่ 1 ระบุถึงปัญหาทางจริยธรรมของสื่อมวลชนในอดีตว่า มีจำนวนน้อย เนื่องด้วยสังคมยังไม่มีความซับซ้อน ปัญหาที่มีเป็นเพียงขอให้เขียนชมเขียนเชียร์เล็กๆน้อยๆตัวอย่างบุคคลผู้ยึดมั่นในจริยธรรมสื่อมวลชนยุคนั้น เป็นที่นายกองเฝ้าเคาะพนักถือ อาทิตี อาจารย์กุหลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา) อาจารย์ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อาจารย์เสรีณ ปันยารชุน อาจารย์มาลัย ชูพินิจ

ย้อนไป 57 ปีที่แล้ว พ.ศ.2501 นักหนังสือพิมพ์มีความสุภาพ มีสัมมาคารวะ รู้จักกาลเทศะ และเคารพผู้อาวุโส แต่ปัญหาที่พบในปัจจุบันของนักหนังสือพิมพ์คือ คนไม่ได้รับการอบรม ไม่สนใจกาลเทศะ เห็นแก่ได้ บางครั้งถึงขนาดกล่าวว่า “ไม่ได้เรียกร้องแต่เขามาให้เอง”

นักธุรกิจและนักการเมืองมาครอบงำ มาสนับสนุนนักหนังสือพิมพ์ให้พอกพองใจ ด้วยการให้หน้าพิการาคาแพง ให้หุ้น พาไปเที่ยวต่างประเทศ ให้สินน้ำใจ ล้วนเป็นปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชน

“...บางครั้งหนักมากขึ้น เหม่เกริมมากขึ้น จนไปเรียกรับจากเขาเอง เขาพาไปต่างประเทศแล้วยังให้เขา

“ปุ่เลื่อ” ในต่างประเทศ จัดหาของขวัญของกำนันลมาให้” (มานิจ สุขสมจิตร, สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน 2558)

ข้าราชการประจำเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ครอบงำ เช่น อธิบดีกรมฯ แห่งหนึ่ง จักรวรรดิใหญ่ในงานเลี้ยงประจำปีระหว่างผู้บริหารกับผู้สื่อข่าว ถามว่ารางวัลมาจากไหน นักธุรกิจนำมาให้ทางราชการจึงนำมาแจกให้ผู้สื่อข่าว “ผมไม่สามารถนั่งอยู่ในงานเพื่อมองเขาจั่วรางวัลที่เรียกว่า “สินน้ำใจ” ขนาดใหญ่แจกอย่างไม่รู้สึกอะไรได้ จึงขอตัวกลับก่อนไม่เข้าร่วม”(มานิจ สุขสมจิตร, อ้างแล้ว)

แม้กระทั่งสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยก็เคยปฏิเสธโควต้าหวย หรือนักธุรกิจที่ให้เงินสวกปรกมาอุดหนุนในการทำงาน “คนทำข่าว” “นักหนังสือพิมพ์” “ผู้สื่อข่าว” ย่อมรู้อยู่แล้วว่า จะได้เงินเดือนเท่าไรในการทำงาน ถ้าให้ของขวัญเป็นปากกาหรือโทรศัพท์มือถือราคาแพงแก่นักหนังสือพิมพ์หรือผู้สื่อข่าวย่อมไม่เหมาะสม

พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติคนที่ 2 ระบุว่าปัญหาทางจริยธรรมของสื่อมวลชนเป็นองค์รวม เพราะ “การไม่ทำหน้าที่” หรือ ทำหน้าที่ด้วย “มิฉฉาธิฐิ” ไม่ใช่ “สัมมาธิฐิ” ทำให้เกิดปัญหา

การใช้ “เสรีภาพ” จำเป็นต้องมี “คุณธรรม” กำกับ ทุกอย่างต้องเริ่มต้นจาก “สัมมา” ก่อน มรรคมืดองค์ 8 ได้แก่ สัมมาธิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ ไม่ใช่เริ่มจาก “มิฉฉา” ถ้าต้องการพ้น “ทุกข์” * ต้องหาทางออก คนส่วนใหญ่ทุกข์เพราะความคิดคิดดีจะไม่ทุกข์

(*อธิบาย 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ ทุกข์; ปัญหา สมุทัย; เหตุแห่งทุกข์ นิโรธ; ความดับทุกข์ มรรค; หนทางไปสู่ความดับทุกข์)

มนุษย์มีความอยาก “นิโรธ” คือ อยากรู้ความดับทุกข์ แต่ไม่รู้ “สมุทัย” คือ ไม่รู้หนทางไปสู่ความดับทุกข์ มนุษย์ต้องคิดตามมรรคมืดองค์ 8 ก่อน คือ ทุกเรื่องเริ่มต้นด้วย “สัมมาธิฐิ” เรื่องอื่นจึงตามมาภายหลัง การคิดเริ่มด้วย “สัมมา” นำไปสู่การกระทำด้วย “สัมมา”

“เมื่อมี “คุณธรรม” คนจะโต้แย้งไม่ได้” (พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, อ้างแล้ว)

“ปัญหา ก็คือ สื่อมวลชนคิดว่าตัวเองรู้” คนไม่รู้ก็หาความรู้ได้ แต่ปัญหาคือ คนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนคิดว่า “ตัวเองรู้แล้ว” ไม่หาความรู้ต่อยอดจากสิ่งเหล่านั้น สื่อมวลชนต้องตระหนักตลอดเวลาว่า “ตนเองเป็นอะไร เป้าหมายคืออะไร” ต้องไม่หลงลืม มีความชัดเจน

“...คนที่เป็นผู้กำหนดวาระข่าวสาร (Set Agenda) แต่ไม่อ่าน ไม่รู้ แล้วจะเป็นอย่างไร...” (พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, อ้างแล้ว)

คนส่วนใหญ่เป็นทุกข์ ทุกข์ก็เพราะความคิด ต้องทำตัวไม่มีด้าน ไม่ใช่แค่สองด้าน มันกลม มีส่วนร่วมกับสังคม “ไม่ใช่มีอัตตา” ต้อง “ไม่มีอัตตา” บางครั้งเราเดินเข้าไปใน “ถ้ำ” มันมืด หา “ทางออก” ไม่เจอ ต้องออกทางเดิม เพราะอย่างน้อยเดินผ่านมาแล้ว ไม่ตกเหวตายแน่ ไม่ใช่ไปค้นหาทางใหม่ ออกทางเดิมให้เร็วที่สุด สื่อมวลชนมีหน้าที่ทำอะไร “มีหน้าที่บอกทางออกให้แก่สังคม” สื่อมวลชนไม่มีหน้าที่พิสูจน์สมการ

(การแก้ไขสมการ $2+2=4$ นักวารสารศาสตร์นักหนังสือพิมพ์เห็นเรื่องนี้วันนี้ ขณะนี้ นักหนังสือพิมพ์คือ ตัวเท่ากับ = ไม่ต้องไปแก้ไขปัญหาสมการจริงหรือไม่ บริบทก็เป็นขณะนี้ ไม่ใช่เมื่อสมัยของผม สมัยนี้คือสมัยนี้ ไม่ต้องไปถอดวงเล็บ หาร บวก คุณ แก้ไขสมการให้ได้ผลลัพธ์ ซ.ต.พ.ในบรรทัดสุดท้าย แต่ลืมคิดเหตุแรกคือ บรรทัดบนสุด สมการตั้งแต่บรรทัดแรกคืออะไรให้เข้าใจตรงนั้น สมการมีสองข้าง แต่สื่อมวลชนคือเท่ากับ = ไม่มีหน้าที่ต้องไปแก้ไขสมการ)

มนุษย์มักคิดไปเองว่า “หัวดีกว่าก้อย” ในความจริงมีสามด้านต่างหาก ไม่ใช่แค่สองด้าน ด้านสันของเหรียญเป็นตัวเชื่อมสองด้าน นั่นคือ “สื่อมวลชน” “คุณธรรมของสื่อมวลชน” คือ ด้านสัน เป็นสิ่งเชื่อมให้สองด้านเข้าด้วยกันอยู่ด้วยกัน

บรรยงค์ สุวรรณผ่อง ประธานกรรมการจริยธรรมวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย กรรมการควบคุมจริยธรรม สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และรองประธานอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สะท้อนความคิดจากการทำงานในหลักการและกลไกสำคัญที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลกันเอง ให้เห็นปัญหาการใช้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน ไว้ว่า

1) ยุคดั้งเดิม ก่อนมีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ก่อน พ.ศ.2540 เมื่อมีการละเมิดหรือมีประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม ไม่มีใครหรือองค์กรใด ออกมาชี้ผิดชี้ถูก หรืออย่างน้อยก็ท้วงให้ระมัดระวัง แม้มีองค์กรวิชาชีพอย่างสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมจริยธรรม 5 คน ที่มาจากผู้สื่อข่าวอาวุโส ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลจริยธรรมสมาชิกของสมาคมฯ แต่บทบาทของคณะกรรมการชุดนี้ก็ไม่ใช่ชัดเจน ทั้งความเข้าใจในหน้าที่และกฎกติกาที่ใช้ในการพิจารณาสมาชิกเมื่อมีปัญหาหรือมีการร้องเรียน ขณะที่คนในวิชาชีพเดียวกันก็ไม่สะดวกใจ ดังคำกล่าว “แมลงวันยอมไม่ตอมแมลงวันด้วยกันเอง” (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, สัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2558)

ปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาของสื่อหนังสือพิมพ์ในยุคนี้ ไม่ว่าจะพาดหัวข่าว เนื้อข่าว โดยเฉพาะภาพข่าว อาชญากรรม จึงนำเสนออัน “เต็มที่” สะท้อนว่า ทั้งช่างภาพ ผู้สื่อข่าว หรือแม้แต่บรรณาธิการข่าว มีมุมมองการถ่ายทอดเรื่องราวแบบเต็มที่เหล่านี้คือ “หน้าที่” ภาพศพหรือภาพเหยื่อถูกข่มขืน การรายงานชื่อ นามสกุล และที่อยู่ของผู้เคราะห์ร้าย ภาพคนเมายาจ่อมืดที่คอกหอยเด็กซึ่งเป็นลูกของตน เป็นต้น จึงพบเห็นบนหน้าหนึ่งประการสำคัญ ไม่ได้คิดว่ามีประเด็นปัญหาทางจริยธรรม ถ้าจะมี ก็เป็นเหตุผลที่เบาว่าการให้สังคมได้รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้น อันเป็นการเตือนสังคมอย่างหนึ่ง ความคิดเช่นนี้จึงกลายเป็นเรื่องยากในการชี้ผิดชี้ถูก เพราะยุคดั้งเดิมยังไม่มีกรหิยบายประเด็นขึ้นมาพูดกันให้ชัดเจน ไม่ว่าจะเรื่องผิว เพศ บุคคลสาธารณะ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน การตระหนักรู้เรื่องเหล่านี้จากกล่าวได้ว่า ยังไม่อยู่ในจิตสำนึกของคนทำสื่อ (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, อ้างแล้ว)

อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่อาจดูว่าหนักหนาสาหัส แต่เนื่องจากจำนวนสื่อที่ยังนับว่าน้อย วิทยุโทรทัศน์มีไม่กี่สถานี ขณะที่หนังสือพิมพ์กระแสหลักก็มีอยู่ไม่กี่ชื่อฉบับ และสิ่งพิมพ์เฉพาะทางอาทิ หนังสือพิมพ์บันเทิงก็ไม่ถึงกับนอกกรอบจนสุดโต่ง สื่อดังกล่าวมีลักษณะเผยแพร่ทางเดียว การสื่อสาร

และการตอบสนองจากผู้รับสารมีปัจจัยของเวลาและระยะทางเข้ามาเกี่ยวข้อง ยังเป็นสื่อเดี่ยว (standalone) ไม่ได้เชื่อมโยง (online) แพร่กระจาย และแบ่งปันกันออกไป ผลกระทบจึงไม่ใหญ่โตกว้างขวาง

2) ยุคปัจจุบัน เมื่อมีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 – 2549 หลังไทยร่วมลงนามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกับสหประชาชาติปี พ.ศ.2535 ขณะที่องค์กรสื่อหนังสือพิมพ์ได้ลงนามความร่วมมือที่จะกำกับดูแลกันเองด้วยความสมัครใจ พร้อมกับการจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เมื่อ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2540 เพื่อทำหน้าที่สอดส่อง ดูแล และลงโทษ องค์กรสมาชิกที่ละเมิดจริยธรรม บทบาทขององค์กรวิชาชีพในด้านจริยธรรม จึงได้เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

มานิจ สุขสมจิตร กล่าวเสริมถึงประเด็นกำเนิดองค์กรวิชาชีพในการกำกับดูแลกันเองและต่อสู้เพื่อเสรีภาพของสื่อมวลชนว่า การกำกับควบคุมดูแลสมัยก่อนจะควบคุมกันเอง โดยใช้จริยธรรมเป็นลายลักษณ์อักษรที่ตกลงร่วมกัน พอจะทำได้แต่ไม่ทั้งหมดเริ่มจากสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ไม่ใช่สมาคมหนังสือพิมพ์แท้ เมื่อพ่อค้าเข้ามาดำเนินการ ทำให้เกิดการรวมตัวเพื่อตั้งสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ภายหลังแยกมาตั้งเป็นสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย

ต่อมาภายหลัง นักการเมืองเห็นว่าการกำกับดูแลควบคุมกันเองยังไม่คืบหน้า จึงออกกฎหมายมาช่วยในการควบคุมกันเองได้ผลเร็วขึ้น แต่เป็นเรื่องดีมากที่ขณะนั้นกฎหมายออกไม่ได้ การร่าง “กฎหมาย” นั้นขึ้นมา มีนัยสำคัญแอบแฝงเพื่อให้ “รัฐ” ครอบงำได้ เนื่องจากจะมีองค์ประกอบรายชื่อกรรมการจาก 3 หน่วยงาน ได้แก่ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งเป็นตัวแทนจากภาครัฐ เป็นการเปิดโอกาสให้ “ภาครัฐ” มาควบคุมสื่อมวลชน

ปี พ.ศ.2540 ช่วงที่นายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นประธานรัฐสภา และนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธานฯ ยกย่องรัฐธรรมนูญได้ยกย่องกฎหมาย กฎหมายนั้นกำหนดให้มีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ซึ่งฝ่ายวิชาชีพติดตามการร่างกฎหมายนี้มาตลอด เห็นว่าต้องมี “คนของรัฐ” อย่างแน่นอน เพราะกฎหมายเปิดกว้างมาก จึงติดตามไปชี้แจงคัดค้านทุกเวทีที่เดินสายทำความเข้าใจร่างรัฐธรรมนูญ จนกระทั่งนายอานันท์เชิญมาพูดคุยว่าเป็นอย่างใดต้องทำอย่างไรกันแน่ ฝ่ายวิชาชีพนำโดย นายมานิจ สุขสมจิตร จึงได้ทำความเข้าใจและแจ้งความต้องการว่า จะกำกับดูแลควบคุมกันเอง ด้วยการตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติขึ้น จึงเป็นที่มาของการตั้ง “สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ” โดยมีการเตรียมการก่อนตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ฯ ที่ทุกฝ่ายเห็นชอบร่วมกันเมื่อ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2540 นายมานิจ สุขสมจิตร ได้รับเลือกให้เป็นประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติคนแรก และร่วมกันร่าง “ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ” ขึ้น โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลจาก 1) กฎจริยธรรมของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย 2) ตำราของอาจารย์เสฐียร พันธะรังษี 3) แนวคิดทางตะวันตก เรื่องสิทธิมนุษยชน และ 4) ข้อความในรัฐธรรมนูญ ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น (มานิจ สุขสมจิตร, อ้างแล้ว)

บรรยงค์ สุวรรณพ้อง ให้แนวคิดเพิ่มเติมถึงสภาพการณ์องค์กรวิชาชีพที่กำกับดูแลกันเองว่า ทศวรรษแรกแห่งการก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ แม้ไม่ถึงกับ “ถอยหลังเข้าคลอง” แต่กลไกการกำกับดูแลยังขาดประสิทธิภาพ จึงถูกสังคมมองว่าสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเป็นเพียง “เสือกระดาษ” เพราะไม่สามารถ

ควบคุมกันเองได้จริงตามที่เคยตกลงกันได้ ยังคงปรากฏข่าวและภาพข่าวที่หมิ่นเหม่หรืออ่อนไหวต่อจริยธรรม ไม่ต่างไปจากตอนที่ยังไม่มีสภาวิชาชีพ (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, อ้างแล้ว)

ปลายทศวรรษแรก ธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์ตื่นตัวกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่หนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ ผู้รับสารเปลี่ยนการอ่านจากฉบับพิมพ์ไปสู่เว็บข่าว สื่อกระแสหลักไทยจึงเปิดท่าเว็บ คู่ขนาน เพื่อเตรียมไว้ขยายต่อในอนาคต ขณะเดียวกัน ก็เป็นการสร้างรายได้จากสื่อออนไลน์ หรืออย่างน้อยรักษารายรับจากสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งหดหายไป ขณะที่ปัญหาทางจริยธรรมจากเว็บข่าวออนไลน์ยังไม่ปรากฏ เนื่องจากเป็นการนำข่าวที่ลงในสื่อสิ่งพิมพ์แล้ว มาเผยแพร่ซ้ำในรูปแบบข่าวออนไลน์ บางชื่อฉบับ ยังขายสมาชิกหนังสือพิมพ์ออนไลน์แก่ผู้อ่าน ซึ่งก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก

3) ยุคใหม่ เมื่อกำกับดูแลกันเองและผู้รับสารมีเทคโนโลยีสมัยใหม่ สังคมพร้อมจับตาและวิพากษ์สื่อมวลชน พ.ศ.2550-2558

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 อันมีรากฐานจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ที่รับรองสิทธิประชาชนมาอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน พร้อมกับความตื่นตัวของคนไทย การปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ และการตื่นตัวของนักวิชาการนิเทศศาสตร์ในเรื่องจริยธรรมวิชาชีพ ทำให้เกิดกระแสการตรวจสอบสื่อมวลชน เสมือนว่าประเด็นปัญหาทางจริยธรรมมีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการหยิบยกโดยนักวิชาการทั้งงานวิจัยและการวิพากษ์วิจารณ์สื่อ รวมทั้งนักวิชาชีพที่ไม่ปล่อยให้เป็นไปตามกลไกของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ โดยลำพัง

ปี พ.ศ.2555 เป็นต้นมา เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีพัฒนาการอย่างรวดเร็ว จากยุคสื่อผสม (multimedia) ซึ่งเกิดขึ้นก่อนหน้านี้ สู่อยุคสื่อหลอมรวม (convergent media) ตามด้วยยุคข้อมูลไร้ขอบเขตและเวลา (cloud computing) และการเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (digital economy) ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงในฐานะผู้ใช้ ซึ่งมีทั้งที่พร้อมและไม่พร้อม ส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะที่ยังไม่พร้อม ไม่ว่าจะด้านสังคมและด้านวัฒนธรรม

ด้านสื่อมวลชน ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือพิมพ์และนิตยสาร) และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์)

3.1) สื่อสิ่งพิมพ์

สัญญาณบอกเหตุมีมาตั้งแต่ปลายทศวรรษแรกของการก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ว่าสื่อสิ่งพิมพ์อาจต้องหายไป และแรงขึ้นยิ่งขึ้นหลังผู้รับสารซึ่งเป็นผู้อ่านเดิมเปลี่ยนไปอ่านจากสื่อออนไลน์แล้ว ผู้รับสารเองยังสามารถเป็นผู้ส่งสาร (user generates information: UGI) บนสังคมออนไลน์ในเวลาเดียวกันได้อีกด้วย การที่ยอดจำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์ไม่เพิ่มขึ้นนับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2550 และรายได้จากการโฆษณาตกลงนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 เป็นต้นมา สื่อสิ่งพิมพ์จึงหันมาให้ความสำคัญแก่สื่อออนไลน์อย่างจริงจัง โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ “หัวสี” ที่เน้นข่าวอาชญากรรมหน้าหนึ่ง นำเสนอบนเว็บข่าวออนไลน์แล้วจึงนำมาประมวลใหม่เพื่อใช้ในสื่อสิ่งพิมพ์ดั้งเดิม และยังเปิดให้ผู้ใช้ทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย

แต่เว็บข่าวจะเป็นที่ยอมรับแก่เจ้าของสินค้า/บริการ และบริษัทตัวแทนโฆษณา (advertising agency) ต้องมียอดผู้อ่าน (viewer) จำนวนมากพอ เพื่อให้คุ้มค่าโฆษณา และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวถูกลง

ข้อดีของการให้อ่านฟรี คือส่งเสริมให้ผู้รับสารเข้ามาอ่านข่าวของสื่ออื่นๆ ส่วนข้อเสียที่เป็นอุปสรรคก็คือ ต่างสื่อต่างเปิดให้อ่านฟรี ต่างเป็นตัวดึงให้ผู้รับสารที่อ่านสื่อดั้งเดิม (hard copy) ลดน้อยลงเป็นลำดับ และแย่งผู้รับสารที่อ่านข่าวบนสื่อออนไลน์ระหว่างกัน

“การแข่งขันเพื่อความอยู่รอด เพื่อช่วงชิงยอดผู้เข้าถึงเว็บของตนรุนแรงถึงขั้นละเลยต่อจริยธรรมวิชาชีพหลายๆ ด้าน รวมทั้งนำวิธีการใหม่ๆ ที่ไม่เอาชีวิตรบปฏิญาณ และยังบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของวิชาชีพ ส่งผลกระทบต่อความเป็นสถาบันสื่อมวลชนอีกด้วย” (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, อ้างแล้ว)

3.2) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

หลังการประมูลโทรทัศน์ดิจิทัล 24 ช่อง ซึ่งเป็นโทรทัศน์ประเภทไม่มีค่าสมาชิก หรือฟรีทีวี เริ่มออกอากาศตามเงื่อนไขของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กลางปี พ.ศ.2557 เป็นต้นมา สิ่งที่คาดการณ์กันไว้คือการแข่งขันอย่างรุนแรง เนื่องจากโทรทัศน์แบบฟรีทีวีมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากเดิมหลายเท่าตัว เดิมมีเพียงช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 ช่อง 9 ช่อง 11 และไทยพีบีเอส (TPBS) ยังไม่นับรวมสถานีโทรทัศน์ออกอากาศผ่านดาวเทียม หรือทีวีดาวเทียมที่ออกอากาศไปก่อนหน้านี้จำนวนมาก ผลของการขยายช่องทางโทรทัศน์ดิจิทัล คือ โฆษณาทางสื่อวิทยุโทรทัศน์จะถูก “ทิ้ง” เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แล้วยังส่งผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ที่ถูกแย่งงบประมาณจากการซื้อพื้นที่เดิม เป็นซื้อเวลาในโทรทัศน์ดิจิทัลแทน

เมื่ออัตราการชม (rating) เป็นเกณฑ์พิจารณาสำคัญของผู้ผลิตสินค้าและบริการในการตัดสินใจลงโฆษณา โดยที่สินค้าและบริการมีจำนวนเท่าเดิม หรือเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่น้อยมาก แต่สื่อมีจำนวนเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว ส่งผลให้ผู้ได้โฆษณาเดิมต้องรักษาตำแหน่งของตนไว้ ส่วนรายใหม่ก็ต้องช่วงชิงเวลาโฆษณามาที่ตนให้ได้ สิ่งที่ไม่คาดคิด คือ สงครามทางการค้าเพื่อช่วงชิงอัตราการชมที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมวิชาชีพกำลังเกิดขึ้นรุนแรง กระนั้นก็ยังน้อยกว่าเว็บข่าวออนไลน์ของสื่อสิ่งพิมพ์ เนื่องจากวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มี กสทช.ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย กำกับดูแลมาตรฐาน

ประเด็นข้างต้นนับเป็นประเด็นปัญหาทางจริยธรรมทั้งจากภายใน และภายนอก ที่สื่อมวลชนกำลังเผชิญ และต้องเผชิญรุนแรงมากขึ้น

1.2 “การนำเสนอเนื้อหา” อันไปสู่ “ปัญหาทางจริยธรรมของสื่อมวลชน”

ปัญหาทางจริยธรรมของสื่อมวลชนอีกด้านหนึ่งที่สำคัญและมีผลกระทบต่อสังคม ปฏิเสธไม่ได้ว่า มาจากการทำหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหา หากพิจารณาการติดตามเผื่อระวังเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ ในโครงการศึกษาและเผื่อระวังสื่อและพัฒนาการเรียนรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาวะของสังคม (มีเดียมอนิเตอร์) ภายใต้มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา (Foundation of Media Literacy) ร่วมกับ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ศึกษาหนังสือพิมพ์จำนวน 21 ชื่อฉบับ (ระดับประเทศ-ส่วนกลาง ที่เป็นสมาชิกของสมาคม

นักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และ/หรือสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ) ได้แก่ 1.หนังสือพิมพ์ ส่วนกลางระดับประเทศ 13 ฉบับ กรุงเทพธุรกิจ ข่าวสด คมชัดลึก เดลินิวส์ ไทยรัฐ ไทยโพสต์ แนวหน้า บ้านเมือง ASTV ผู้จัดการรายวัน โพสต์ทูเดย์ มติชน โลกวันนี้รายวัน และสยามรัฐ 2.หนังสือพิมพ์กีฬา 5 ฉบับ ได้แก่ สยามกีฬารายวัน สตาร์ช็อคเกอร์ สปอร์ตพูล สปอร์ตแมน และตลาดลูกหนัง 3.หนังสือพิมพ์บันเทิง 3 ฉบับ ได้แก่ ดาราเดลี สยามดารา และสยามบันเทิง ตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน ธันวาคม 2552 และมกราคม 2553 กรอบการเฝ้าระวังเนื้อหา มีหน่วยการวัดเป็นจำนวนชิ้น และจำนวนครั้งของการหมิ่นเหม่ต่อการละเมิดฯ และในเรื่องภาษาข่าว ภาพข่าว โฆษณา และเนื้อหาอื่นๆ ที่มีประเด็นปัญหาเชิงจริยธรรมตามข้อบังคับว่า ด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2541 ตามแนวปฏิบัติของสภาการ หนังสือพิมพ์แห่งชาติ เรื่องการเสนอข่าวและภาพข่าวผู้หญิงและเด็กถูกละเมิดทางเพศ 20 ตุลาคม พ.ศ.2549 แนวปฏิบัติของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เรื่องการเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสม 24 พฤษภาคม พ.ศ.2550 แนวปฏิบัติของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เรื่องการเสนอข่าวเกี่ยวกับชาติพันธุ์และศาสนา 24 พฤษภาคม พ.ศ.2550 รวมถึงแนวคิดอื่นๆ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาที่มีปัญหาเชิงจริยธรรมทั้งสิ้น 8,299 ชิ้น (8,662 ครั้ง) จากหนังสือพิมพ์ ทั้ง 21 ชื่อฉบับ มีปัญหา 5 รูปแบบ คือ เนื้อหาข่าวและภาพข่าว เนื้อหาคอลัมน์ และเนื้อหาโฆษณาหรือภาพ โฆษณา และยังพบว่า ปัญหาละเมิดจริยธรรมใหม่เกินจากข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2541

No.	Newspaper name*	News	Column	Advertising	Total	Count
1.	A	19	48	-	67	(67)
2.	B	94	76	-	170	(175)
3.	C	101	171	-	272	(285)
4.	D	134	124	1	259	(263)
5.	E	280	196	-	476	(544)
6.	F	232	5	-	237	(247)
7.	G	200	69	-	269	(301)
8.	H	161	145	116	422	(431)

No.	Newspaper name*	News	Column	Advertising	Total	Count
9.	I	126	7	-	133	(148)
10.	J	17	-	-	17	(18)
11.	K	46	23	-	69	(69)
12.	L	24	4	-	28	(29)
13.	M	46	259	26	331	(332)
14.	N	-	1,262	-	1,262	(1,262)
15.	O	24	157	416	597	(597)
16.	P	7	208	479	694	(694)
17.	Q	3	1,237	529	1,769	(1,769)
18.	R	16	845	152	1,013	(1,188)
19.	S	29	-	14	43	(53)
20.	T	106	1	34	141	(157)
21.	U	25	-	5	30	(32)
	รวม	1,690	4,837	1,772	8,299	8,662

*หมายเหตุ: รายชื่อหนังสือพิมพ์ติดตามได้จากรายงานวิจัยฉบับเต็ม การเฝ้าระวังจริยธรรมหนังสือพิมพ์ ปีที่ 1/2552 โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อและพัฒนาการเรียนรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพของสังคม ภายใต้มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา (Foundation of Media Literacy) ร่วมกับ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ประเภทแรกข่าว ปัญหาสำคัญของหนังสือพิมพ์ พบว่า

- การนำเสนอข่าวมือคดหรือลำเอียง พิพากษา ตัดสินไปก่อนกระบวนการยุติธรรม
- การนำเสนอเนื้อหาข่าวแทรกความคิดเห็นในข่าว โดยเฉพาะข่าวการเมือง ข่าวอาชญากรรม และข่าวบันเทิง
- การนำเสนอเนื้อหาข่าวด้วยภาษาอคติ
- การนำเสนอเนื้อหาข่าวด้วยภาษานวนิยาย
- เนื้อหาข่าวเป็น Advertorial

ประเภทที่สองภาพข่าว ปัญหาสำคัญของหนังสือพิมพ์พบว่า

- ภาพข่าวมีลักษณะลวงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และอุจาด หวาดเสียว เร้าอารมณ์ โดยเฉพาะในข่าวอาชญากรรม และข่าวบันเทิง
- ภาพข่าวลามกอนาจาร (แม้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยเฉพาะข่าวบันเทิง) เป็นลักษณะตั้งใจเลือกภาพข่าวเหล่านั้นนำเสนอเพื่อดึงดูดความสนใจ

ประเภทที่สามเนื้อหาคอลัมน์ พบปัญหาสำคัญของหนังสือพิมพ์ว่า

- คอลัมน์ทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อสิ่งงมงาย ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยเฉพาะประเภทดวง ความเชื่อ วัตถุศักดิ์สิทธิ์ และการพนัน
- คอลัมน์และการแสดงความคิดเห็นเรื่องการพนัน อัตราต่อรองกีฬาประเภทต่างๆ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เฉพาะทางกีฬา
- คอลัมน์เป็นประเภท Advertorial

ประเภทที่สี่โฆษณาและภาพโฆษณา ปัญหาสำคัญของหนังสือพิมพ์พบว่า

- เป็นโฆษณาแฝง และเป็น Advertorial
- โฆษณาที่ทำให้หลงเชื่อสิ่งงมงาย ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ
- โฆษณาหมิ่นเหม่ขอบเขตศีลธรรม ภาพประกอบโฆษณาลามก อนาจาร
- โฆษณาความงาม การแพทย์ สุขภาพ ที่เกินจริง และสินค้า บริการเกี่ยวกับเพศ หมิ่นเหม่ศีลธรรม
- โฆษณาเกี่ยวพันการพนัน ชี้นำการพนัน

เมื่อแยกย่อยเป็นประเภทของเนื้อหา พบว่า

- ข่าว: ประเภทข่าวการเมือง ข่าวอาชญากรรม มีปัญหาเชิงจริยธรรมมากที่สุด โดยเฉพาะหัวข้อข่าว (Headline) ความนำ (Lead)
- การใช้ภาษาอคติในข่าว
- การแทรกความคิดเห็นลงในข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข่าวการเมือง ข่าวอาชญากรรม และข่าวบันเทิง

ปัญหาเชิงจริยธรรมที่ค้นพบและเป็นประเด็นใหม่ คือ

ประเด็นที่ 1 การนำเสนอเนื้อหาส่งเสริมการพนันในเนื้อหาประเภทกีฬา แต่ไม่จัดอยู่ในประเภทเนื้อหาข่าว (News) กลับไปปรากฏอยู่ในประเภทเนื้อหาคอลัมน์ (Column) แทน รวมไปถึงเนื้อหาโฆษณา (Advertising) (หลักปฏิบัติที่มีอยู่ไม่สามารถครอบคลุม อาศัยช่องว่างจรรยาบรรณวิชาชีพนำเสนอก้าวข้ามหลักการ)

ประเด็นที่ 2 การแทรกความคิดเห็นลงในข่าว โดยเฉพาะข่าวการเมืองที่มีความซับซ้อน (หากไม่รายงานข่าวในลักษณะมีอคติ แต่รายงานข่าวในลักษณะต่อภาพจิกซอร์ ให้ผู้อ่านเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น รู้ทันนักการเมือง หรือรู้ทันเหตุการณ์การเมือง หนังสือพิมพ์กำลังทำหน้าที่รายงานข่าวแบบตีความ หรือ Interpretative reporting ซึ่งมีความจำเป็นมากกว่าจะรายงานข่าวด้วยอคติ เราอารมณ์ผู้อ่านเพียงอย่างเดียว แต่หนังสือพิมพ์ยังไม่ก้าวข้ามอคติส่วนนี้)

ประเด็นที่ 3 การนำเสนอภาษาอคติ ไม่ว่าจะอยู่ในส่วนหัวข่าว ความนำ หรือเนื้อหาข่าว หรือการให้ชื่อบุคคล ให้ชื่อเหตุการณ์ ล้วนเป็นความพยายามในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) ของหนังสือพิมพ์ แต่เป็นความคิดสร้างสรรค์เชิงลบ เช่น มีลักษณะเหยียดหยาม พิพากษาลงโทษ ฯลฯ (หากลดอคติ เปลี่ยนวิธีคิด แต่ยังคงความคิดสร้างสรรค์เช่นเดิม ย่อมเป็นการยกระดับผู้อ่านในสังคม และให้มุมมองใหม่แก่สังคม รวมทั้งลดปัญหาเชิงจริยธรรมและปัญหาเชิงกฎหมาย)

ประเด็นที่ 4 ภาพข่าวที่เกิดขึ้นจริงในเหตุการณ์ เป็นภาพลามกอนาจาร แต่หนังสือพิมพ์เลือกที่จะนำเสนอ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เฉพาะทางประเภทบันเทิง หรือข่าวบันเทิง (ประเด็นนี้อาจเป็นการสมยอมทางธุรกิจระหว่าง ศิลปินนักแสดง หรือองค์กรสังกัด กับสื่อมวลชน ซึ่งเอาเปรียบผู้อ่านหรือไม่) ภาพประกอบข่าว ที่ไม่เกี่ยวข้องกับข่าว แต่เป็นภาพเร้าอารมณ์ ลามกอนาจาร หนังสือพิมพ์มักเลือกที่จะนำเสนอเพื่อดึงดูดสายตาผู้อ่าน ทั้งสองประเด็นนี้ เป็นปัญหาเชิงจริยธรรม

ประเด็นที่ 5 การนำเสนอคอลัมน์ประเภทดวง ความเชื่อ โชคชะตาที่เกี่ยวข้องกับการพนันเป็นจำนวนมาก (ข้ามพ้นข้อบังคับจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ มีอิทธิพลโน้มน้าวให้คนหลงเชื่อสิ่งมงาย ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ แต่ผู้รับสารให้ความสนใจมาก)

ประเด็นที่ 6 โฆษณาจำนวนมากเป็นโฆษณาแฝง โฆษณา Advertorial ทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อว่าเป็นเนื้อหาจากกองบรรณาธิการ (แม้ว่าในเชิงธุรกิจสามารถตอบเรื่องรายได้และกำไร แต่ในระยะยาวจะเกิดปัญหาความไว้วางใจ (Trust) ศรัทธา (Honor) ต่อหนังสือพิมพ์และวิชาชีพโดยรวม จำเป็นต้องแยกให้ชัดเจนระหว่างโฆษณา กับเนื้อหาของกองบรรณาธิการ ไม่ใช่ความศรัทธาของประชาชน หรือความรู้ไม่เท่าทันของผู้อ่านมาใช้เชิงธุรกิจ)

ตัวอย่างผลการศึกษา “ภาษาข่าว” ที่มีปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนี้

หัวข่าว (Headline) ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พิพากษา หรือตัดสินก่อนกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ฟัน้องตระกูลโจร-ต้มหอยรางวัลที่ 1, กุ้ยเขมรปองทรราช, เซ็งลี้มรดกทรราช อิลิทการ์ด, ส.ว.สันหลังหะ

คว่า พ.ร.บ.คตง.ขวางจากรูรณ, เหลี่ยมชวนสวาปามอฐู นัตถุาติห่มขาน้งสมาธิ, ปากแม้ว งาข้างอก, ทาส
ทุนสามานย์นัตถุมนุมวันรณ., “องคัล่าปาก” สาวยุ่นฟ่องจา-พนมเปี้ยวหนีเงินล้าน, แม้วซุมมูมิเปรด, เขื่อ
จัดฉากทักเซน, ตู่จารกรรมชาติ, ปัดซี่ปากสตัยบันตู่ตู่, ต้อนแม้วเข้ามม!, ส่งสมุนอย่าหวังเงินแม้วทำยัดได้ยัด
ไป, เสธ.แดงมุดหัว, แดงซี่ขึ้นสมองปุดปฏิวัติรายวันประยุทธิ์ยันไม่มี, เร่งนับชื้อยีนแ้กัรณ.ภูมิใจห้อยชู่สลับชื้อ,
มีอบเสื่อแดงป่วนไร่กาลเทศะ

รวบแก้งใจหื่น, ทักซิณยังหิมเกริม, จับ 6 ทรชนหื่นกาม, เดนนรกสุดโหดฆ่าแม่ซี่, คนนับหมื่นจ้องตู่บ
ไอ้หื่นนรก, โจไรใต้ลอบกัด, แม่ศิริรักษ์ทางโผล่เข้าเขมร, จตุพรเลื้อนชายชาติ

จ่อลาคคอกอีก 2 โปสต์ข่าวลือ, ฟินหั่วรถเมล์ฟรี มินิบัสชื้อ แค้นแย่งผู้โดยสาร, ทำแผนไอ้หื่น, อุบาทว์
ชำเราหมา โส้ันกามน้อค, ลากคอก รปภ.หื่นฆ่าเมียวิศวกร, ฝากช้งไอ้หื่น, ฝึสาวจองเวรหลอนแแท้กซี่หื่น, รวบ
สาวแสบลวงเด็กชาย, เด็กแว้นกำเร็บสาดกระสุนถล่มใส่บ้านอริ 40 นัด, รวบอาชีวะโหด, 6 หื่นแหกสถานพินิจ
ฉุดรุมโทรมยันบศ., ชาวบ้านฮือรุมกระทืบไอ้หื่นโหด, รวบเดนคุกหัวโจกค้ำดอลล่าร์ปลอม, ริดमारหัวชน, โจไร
นรกอำมหิตฆ่าแม่จับลูก 2 ขวบพาดและ, กุดหัว 2 ศพรวดหัวโจกโจไรใต้ช่องสุ่มก่อเหตุ, พรทิวาพาดหาง อคส.
สั่งบอร์ดพักงาน, ไอ้หื่นติดเอดส์จี้ข่มขืนนร.สาว, ไอ้หิตทาสยาบ้าฆ่าต.ร.แย่งปืนรั้ว 3 นัด

ทักซิณภัยหลักที่ต้องกำจัด, กาฝากตำรวจเข่นฆ่าประชาชน, เด็กแว้นยิงถล่ม, เด็กไทยใจแตก, สภา-
ถ่อยเถื่อนถึบ, จำโหดมีดกะชวกเมียซี่หิ่งดื่บ, เด็กแว้นบางพลีสุดกร่าง, ยิง นศ.หื่นกามบุกปล้ำสาว, โจไรใต้สุด
อำมหิต

จับไอ้หื่นกร่างเป็น ตร.ชี้ยี้กามสาววัยขบเผาะ, คุมแแท้กซี่หื่นทำแผนขื่นใจ 2 นศ.ม.ด้ง, สูดชื้อ! แม้ว
จาบจ้วงในหลวง, ทัพแดงถ่อย ยกพลเข้าเขมรพบพ่อแม้ว, นช.ทักซิณสุดเนรคุณด่าแผ่นดินเกิดอัดคนไทยคลั่ง
ชาติ, โวย ส.ส.ไซ้แม้วโหดประขุม, ก.ม.ม.แนะรูกฆาตลากคอกแม้วเข้าคุก, แผนชื้อแดงถ่อย, หางแดงพริบ!วอยซ์
ทิวี่ จอม-ตวงพร-ม.ล.ปลื้ม, ยัดคุก 6 แกนนำถ่อย ล่อกันและหางแดงเซียงราย, มีหลักฐานแม้วชื้อ “เหล” แจก
1 ล้าน, ปีใหม่แจงสื้อเลื้อนวิวาท์ฉิ่งป่าต้อบ

สับผู้นำเบบี้ ไม่แก้ปัญห, สาวใช้เนรคุณ ฉกทรัพย์หมอรามา, คุมแแท้กซี่หื่นทำแผนขื่นใจ, โจชิงเถื่อน,
จับ 2 โจ้แสบควงปีบักัน, โวยครุตนตรีลามกหื่นอนาจารเด็ก ป.6, รวบ 2 โจ้ใจแตกตระเวนวิ่งราวสร้อย, แม่ใจ
ยักษ์, ญวนแสบขวางไทยสุดฤทธิ์ เป็นเจ้าภาพซีเกมส์ครั้งที่ 27, ลูกทรพีสวมโม่งตีหัวแม่, รวบลูกทรพีกินเหล้า
เมาทุบแม่-ยิงพ่อ, แม่ใจยักษ์ยัดทารกใส่ถุงทิ้งคลอง, แม่ใจยักษ์ทิ้งลูก, ล่าฝัวเหยียม

ล่าโจ้อยุธยาแสบ, โจ้ฆ่าไล่ล่ามิดตัว, โจ้ฆ่าขว้างระเบิดใส่ร.ร.ตุมมือขาด, หิ่งแม้วคอยกุนชื้อเขมร, เมีย
โหดฆ่ายุ่น, รวบ 7 โจ้ระยองโทรมเพื่อน ม.1, ระวังเหตุเฒ่าเพี้ยน

รุ่นใหญ่โชว์หวอ, กีกคาสโนว่าตัวพ่อ! “นุ้ย”รู้ตัวเอา “วี”, ประชันลึงดำ, พิคเลฟซิน ธนากร โชว์ลื้น
สาวน, นมกระฉอก!!, หวอว่อนทั้งปี

หนึ่งคอนเฟิร์มไม่คิดแฉพระเอกอวัยวะเพศเน่า, เด็กในคาถาเนวินพรวดขื่น ผบช., สกัดแม้วไล่ศึก
กัมพูชา, จาบจ้วงเบื้องสูงรุนแรงสันดานแม้ว, ตู่ตู่หน้าหงายปัดไม่มีเทปลับ, แข่งสาวระริกเหียงนเคี้ยงอื้อ, ลาก

คอโจ้หีนกาม, ปลาไหลตัวพ่ออาร์ควง นศ., สมุนแม้วฝ่ายเหนือขูปิดถนน, ไซ้แม้วดำบุกเขาซอยดาว, นรกส่งมา
เกิดซัลโวพระดับคาเก้ง

อุ้มระรินรัก นัวเนียพระเอก, ฟลุคจีบนาดาลีรักพำเพ็ญ, เทวดาออยอกรอประก, รักพำเพ็ญของ
ฟลุค เกริกพล, ปีใหม่ป่าต้อบรักลงดับ, แพ้นมแสงทอง, สุขคนธวาพาสยิว

นัวเนีย-เมย์ ในอ่าง แหม ปีมทำเป็นสัน, เปิดชิงทุพีซ, เต้ย-ตึกชาติสัตว์แม่, นุ้ยอ้อมทุกส่วนชวนให้ฝัน
ถึง, โอ้ว ใหม่ ของเค้าดีจริง, ไซเรนแล่น นาเดีย ผลอแต่นำรัก, มาร์ท เปิดชิง ซูซี่, ชะนีตบแฟนหัวทิ่ม, กระแต
เทหน้าออก รัก (เกิน) หมัดใจ, เป้ย ซ้ำรักแต่ไม่พักอ้อม, ชมพู แขนงเต้า ปิดติด นี้อด ลืมเพื่อน, ยี่ห้ออ้อม นำหม่า
น่วมอง, ทำงี่เง่า เพราะโตแต่เต้า, ริฮานน่าปรี๊ดแม่ท่แรง อมกเขาเจย์ซี่ แลกสัญญาออกเพลง, จอร์แดน แผล
เรียกพี่ เลิกก็กั๊กใจกว่าหย่าผัว, จุ้ย ผลอปล่อยลิงกระจาย, บิดกายสาย, แลกลิ้นไม่อายคน, แฉ “ไทเกอร์” เสีย
ทั้งวัน, โข้วเต้าไซ้แซนควิช, ลองลิ้มชิม (ดูด) ปากเดือด, ออกเร้าใจ ต้องเป้ยปานวาด, ยลเอมมีเซ็กซ์ทั้งร่าง, เต้า
มาริษา, แอบแรดไม่น้อยหน้าใคร

คำสรรพนามเรียกคน : หน้าเหลี่ยม, เหลี่ยม, แม้ว, แอ็บแม้ว, สมุนแม้ว, ลูกแม้ว, เพ้อแม้ว, ทะเนาะ
แม้ว, ไซ้แม้วดำ, ทักซิณซ่า, ทักซิณจอมซ่า, ทักเซน, ฮุนซิณ, ห้อย, เข็มห้อย, พี่ห้อย, หลวงพี่ห้อย, ไอ้เสื่ออี้,
ภูมิใจห้อย, เด็กห้อย, รัฐมนโทห้อย, พลังห้อย, ลี้อล้อ, ลี้อ, มีอบแดงถ้อย, เสธ.แดงซ่าส์, เสธ.เพี้ยน, เสธจอม
ซ่า, เสธ.นอกรีต, เสธ.ไม่เต็ม, แก้งหัวครก, แม้วจอมเสี้ยม, กุ้ยเขมร, แม้วจอมขมังเวท, เสตัจพี, เต้จพี, สมุน
โจรคลัง, สมุนผู้กักต, แคมมหาภัย, ปศาจการเงิน, พ่อมดการเงิน,

ไอ้คนจาบจ้วง, คู่หูทรรราช, จารชนตุ้, ตุ้เลี้ยงแกะ, พี่น็อกคิตู้, ตู้ตุ้เลี้ยงแกะ, ตู้ตุ้, จิ้งจกตุ้, ไอ้ตุ้, คิง
คองแดง, หมาหัวเน่า, ลี้อล้อนักโทษ, พรรคเพื่อแม้ว, พรรคฝ่ายค้าน, ยุทธตุ้เย็น, ลอร์ดจิว, จิวอัลไซเมอร์, ซา
เล้ง, ส.ส.หลังยาว, ส.ส.ไซ้แม้ว, 111 ซากเน่า, สัตว์นรกป่วน, สาวกคลัง, แดงคลัง, สาวกหางแดง, หางแดง,
แดงถ้อย, แกนน่าถ้อย, โจรใต้, ทาสทูน, ก๊วนเผาเมือง, หม่อง, ศรีธัญแดง, ทหารนอกรีต, ลี้อล้อ ปชป., แดง
หีน, เจ้เหี้ย, เด็กเจ้วา, เด็กเต็ง, เด็กชวน, เด็กเนวิน, สัญชาติคางคก, เทพเจ้าแม้วจิว,

โจป็นดู, โจ้ยานรก, สาวมหาภัย, สาวแสบ, กระเทยแสบ, แม่เสื่อสาว, ไอ้ทอมโจรแสบ, แก้งโจ้หีน, แก้ง
ทรชน, เดนนรก, ไอ้หีนนรก, “LOW” ฮาน, เอกซ์จอมซ่า, หัวโจกป่วนใต้, สาวเหิงย, โจรใต้สุดเหี้ยม, โจรใต้
ดวงซวย, ไอ้โม่ง, แก้งชิงกวนเมือง, โล้นกาม, โล้นมารศาสนา, โล้นแสบ, พระลูกสมุน,

มินิบัสซ่า, มินิบัสสุดเถื่อน, มินิบัสถ้อย, แก้งกามโหด, แม้ใจยักษ์, มือปืนพระกาฬ, อาชีวะปืนโหด,
รภ.แสบ, ผู้กองตีนโหด, พตต.ตีนหนัก, สารวัตรตีนโหด, นายหนุ่มเดนหีน, ผัวอำมหิต, เดนคุก, โจรนรกดำ
มหิต, ฆาตกรจากนรก ไอ้โหดใจอำมหิต, ทรพีเมาคลัง, ทรพีจอมโหด, คนงานก่อสร้างสันดานโจร, ไอ้ทิดทาส
ยาบ้า, จอมแผล, มาเฟียเทคโนโลยี, กรมกร๊วก, เด็กในคาถา, ผู้นำเบบี้, ญวนแสบ, นางร้ายพันธุ้อ้อม, ชะนี, แผล
เรียกพี่,

คำกริยา : หนัาระรินเหยียบเขมร, อ้าซ่า!!, รถส่งหาว!!, แหวกเต้าเร้าใจ, เปิดเต้าตอบ, สยิวใจชาย,
ปล่อยผี, เตรียมแผลผ่านสื่อ, ยกหาง, ฟาดหาง, ลากคอ, ขยี้กาม, ขยี้สาวท, เลี้ยงไม่เชื่อง, สมสู่สัตว์เดรัจฉาน,

รุมสังหาร, กระหน้ายิง, ถล่มฆ่าโหด, ริดมารหัวชน, สาดกระสุนถล่ม, ฆ่าบ้าเลือด, บุกระห่า, แอบแตรดไม่น้อยหน้าใคร

คำกริยาที่เร้าอารมณ์ : โวย, ฉะ, พล่าม, ปล่าน, พาล, อ้าง, ชัด, ประชด, แย้, อัด, โ่อ, โต้, โม่, โป้ย, แย้, แหวะ, ช่ม, ชู่, แกลงแย้, บี, บี้ม, อี้ม, ตอก, จวก, กระทุ้ง, โต้เดือด, สั่งเวยตีนผี, กรีด, ไล่บี, สับ, สวาน, ชิงสยอง, ชด, ล่า, ลั่น, ตีบ, แฉ, เป่า, ปัด, ป่วน, กร่าง, รัถถล่ม, เป่าตีน, ดับสยอง, ชบอ, เคลิ้ม, ลองของ, โอหัง, กะชวก, ลากไส้, ประกาศกร้าว, จัดข้อ, ปรี๊ดแตก, ฉีกร่าง, ฉกดหัว, ถูกสอยร่วง, จ่อยิงเผาชน, เสียวสยอง

(**ข้อสังเกต :** พบว่าคำเหล่านี้มีอคติ แม้ว่าจะใช้กันทั่วไปอย่างกว้างขวางเกือบทุกฉบับ เช่น อ้าง, ชัด, แย้, โต้, อัด, โ่อ, ช่ม, แหวะ, แกลงแย้, บี, จวก)

สำนวน : ชั่วเกินจินตนาการ, มาบตาพิช, ดับแค้นด้วยลูกซอง, อบรมลูกเลี้ยงด้วยพธำ, ห่วงน้องจนลืมเต้า, มะหมีแค้นฝั่งหุ่น, ทรรราชรุ่นพี่สอนน้อง, กระทงครอบปาก, เงื่อตาบรอฟัน, โดนตีท้ายคร้ว, ย้อนเกล็ดจับตาย, สัญญาเง่าไม่เง่า, เทยื่ออันโอชะ, สารภาพสิ้นไส้, อาญาเถื่อน, คีกร่างกลเมืองกรุงปะทะกันอีกรอบ, ตีสองหน้า, นรกส่งมาเกิด, ปากกล้าขาสั้น

แทรกความคิดเห็นลงในข่าว : เจ้าตัวต้นปล่านยังสร้างความปั่นป่วนในชาติไม่รู้จักจบสิ้น, เพื่อไทยนี่กว่าคนไทยกินหญ้า, ปานนายกรัฐมนตรีนคนที่สอง, ตีหน้าเสร์ล่าความเท็จผ่านทวิตเตอร์, น้องเขยยอดกตัญญูคาบข่าวมาบอก, แดงชี้ขึ้นสมอง, พท.เสี้ยม, ยังมีหน้ามาสอน, ยังมีปากเก่ง, ดันทุรังก้อมือบป่วน, นกตลยังฝันเฟื่องคิดว่าถือไฟเหนือกว่า, จตุพรเดินหน้าชายชาติ, ปากดีเห็นบ, เสธแดงยังแสบ, หนีสื่อมุดบ้านนายก,

สั่งเวยชีวิตให้แก่ความชู้, ดอกมหาโหด, ออมสินดีด้าริดเงิน, หัวโจกประวัติสุดแสบ, ร้าให้โฝกอดกันน้ำตาท่วม, ยิงกุดหัวโจรใต้, บังอาจยิงใส่, แฟนหวยออนไลน์ต้องชดน้ำแห้วร้องเพลงรอไปก่อน, หวยออนไลน์สุดมีกรรมเดี่ยวท่องเดี่ยวแท้งจนนักเลงหวยมีนคิดตามไม่ทัน, นาธานโคตรต่อแผลจจริง, จีจีเอฟหมดปัญญาลืมตาอ้าปาก ทำสัญญาฉาวเอื้อประโยชน์ปากมัน, ม่ายเสื่อสาวตระเวนอ้อยหนู่มกัลดมัน, ยังไม่มีแฟนเป็นตัวเป็นตนพอเจอหญ่าอ่อนเลยอยากเคี้ยว, หายป่วยเป็นปลิดทิ้งเรดาร์เลิฟกระดิกทำงานแทบไม่ทัน, ผู้หญิงคนแล้วคนเล่ามาคอยบำบัดโรคขาดความรัก, หนู่มอาร์เป่าเร็ดของอิซัน

ทั้งคู่ถดถดกันอย่างกับกลัวจะพลัดหลงจากกัน, ผู้หญิงในกันบั้งหัวใจ, แพะรับบาป, แค่หางตาก็ดูออก, ประกาศเจอน้ำขอทำดีตบ, เอน้ำกรตสาดหน้าจี้, อย่างนี้ตัดบัวเหลือเยื่อโยข้าว, ต้องอย่าลืมหาหญิงรักหญิงยังเป็นเรื่องแปลกในสังคมไทย...คู่รักฉิ่งฉาบยังอยู่ในวงการในสายตาสาธารณชน...ต้องมีทั้งคนชมว่าช่างกล้าและคนหมั่นไส้กับความรักที่แสนจะเสียนี่, ทอมไม่หล่อแต่อร่อย, ความรักมันคงจุกอกลั่นใจแถมไหลลงดับไล่พุงหมดแล้ว, ทำให้ชายหนุ่มที่ร้ายยิ่งกว่าเสือกกลายเป็นแมนน้อยได้ในพริบตา, ร่วมรักกันในกุฎอย่างโจ่งครึ่ม

ไม่เสนอข่าวเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มา : พบประเด็นดังกล่าว ปรากฏในข่าวเกือบทุกประเภท เช่น เว็บไซต์ต่างประเทศรายงาน, แหล่งข่าวใกล้ชิดกับการเจรจาครั้งนี้, นักวิเคราะห์รายหนึ่ง, รายงานข่าวเผยว่า, มีกระแสวิพากษ์, มีข่าวว่า, แหล่งข่าวรายหนึ่งแจ้งว่า, แหล่งข่าววงใน, หน่วยสืบราชการรักสแกนดูหัวใจมาย

สาวว่า

การใช้ภาษานวนิยาย : เหตุพิชรักแรงหึงนำมาสู่โศกนาฏกรรมครั้งนี้, เลือดสดคาบันไดรถ, กระจกแตกแตกและ, ส่งกลิ่นคาวคลุ้งไปทั่ว, จับตาเกาะกงสวรรค์น้อยๆ ของทักษิณ, ชิ่งนรก, เผาเป็นจูน, เศษเนื้อมนุษย์กระจายไปทั่วบริเวณ, เรื่องราวชวนสยองขวัญ, ลอยกระทงเลือด, ส่วนภายในห้องเก็บของเปราะเปื้อนไปด้วยรอยเลือดสีแดงฉานส่งกลิ่นคาวคลุ้งสาตกระเซ็นเปื้อนหนังสือ, ยืนร้องไห้หน้าตาซีมเพราะความเสียใจมองร่างไร้วิญญาณของลูกสาวที่จากไปอย่างไม่มีวันกลับ โดยเฉพาะนางวารภกรที่ร้องไห้แทบขาดใจ, ยานรุกรุมไฟ, พันอเวจี, ขวานพิฆาต, ทูตมรณะ

นอกจากนี้ยังพบ Creative Thinking ตัวอย่างความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่หมิ่นเหม่ต่อการละเมิด ในการนำเสนอเนื้อหา เช่น ไปกินลาบได้เลือดแท้กึ่งเกิดเขม่นกัน ตีแทงพ่อครัวดับ 2 ศพ, ปลาเค็มคลุกข้าวโคตรจน, จู๋ๆ ถนนทรุด-พญาโกลาหล, ดินแมวดาถั่วจืดแพลตตร., ตามยงคาลานวัดดับหมุ่มฟาร์มเปิดบมทะเลาะอยู่รถ, ขาวร้ายปี 53 ของแพง เป็นต้น

ด้านการนำเสนอเนื้อหาในเว็บข่าวออนไลน์ **บรรยงค์ สุวรรณผ่อง** ได้ให้ตัวอย่างของการนำเสนอที่มีปัญหาทางจริยธรรม ดังนี้ (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, อ้างแล้ว)

1) การมีอคติต่อแหล่งข่าวในข่าว เช่น หัวข่าว “นางงามตกกระป๋อง (ใส่ชื่อนามสกุลผู้สมัคร) กล้าดียังไง ลงเวที Miss International”

2) การละเมิดสิทธิเด็กทั้งภาพและข่าว เช่น เสนอภาพเด็ก 7 ขวบ หน้าอกโตผิดปกติ ที่เปิดทั้งหน้าเด็ก ออกเด็ก ชื่อและนามสกุลเด็ก โรงเรียนที่เด็กศึกษา ชื่อนามสกุลผู้ปกครอง ตลอดจนที่อยู่ของเด็ก โดยอ้างว่าเป็นการขอความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม ด้วยพาดหัว “วอนช่วยเด็ก 7 ขวบ หน้าอกโตผิดปกติ ฮอรโมนสาวก่อนวัย”

3) การแอบอ้างแหล่งข่าว ทั้งๆ ที่แหล่งข่าวไม่เคยให้สัมภาษณ์

4) การละเมิดลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การนำภาพถ่ายหรือภาพของผู้อื่นมาใช้โดยไม่ขออนุญาต หรือไม่ให้เกียรติ (credit) โดยไม่มีที่มาของภาพไม่เพียงเท่านั้น ยังใส่ที่มาของภาพ (signature) เป็นของตนเอง ภาพละเมิดลิขสิทธิ์ที่กำลังมีการฟ้องร้องใหญ่คือ 5 องค์กรสื่อใหญ่ นำภาพสะพานมอญที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พังทลายเมื่อ 28 กรกฎาคม 2556 ไปลงหน้า 1 โดยไม่ขออนุญาต ไม่ลงชื่อเจ้าของภาพผู้ถ่าย และใส่ signature ขององค์กร

5) การชิงนำเสนอเรื่องสำคัญโดยไม่ผ่านพิธีการของทางการเสียก่อน เช่น การเสนอข่าวสมเด็จพระสังฆราชสิ้นพระชนม์ก่อนประกาศอย่างเป็นทางการของคณะแพทย์ โดยที่ข้อเท็จจริง สิ้นพระชนม์หลังจากนั้น 1 วัน ตามประกาศของคณะแพทย์ผู้ถวายการรักษา

6) การล่อลวงให้เข้าไปอ่าน (click bait) ด้วยการพาดหัวล่อลวง/ล่อให้ติดตาม (click) เข้าไปชมหรืออ่านเนื้อเรื่องในท่าเว็บของตนมองประเด็นคุณค่าข่าว เป็นเพียงการตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น แต่ก็เป็นคุณค่าเทียม เพราะเกิดจากการสร้างขึ้น ประการสำคัญ ไม่มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์อะไร แถมยังนำเรื่อง

จากผู้ใช้บนสังคมออนไลน์ทำให้เกิดประโยชน์แก่ตน จากการเพิ่มผู้เข้าชม

เช่น ...คลิปหนุ่มพิเรนทร์ จุดประทัดยักษ์ แล้วเอากะละมังครอบไว้ก่อนนั่งทับ รองจนประทัดระเบิด ตูม คลิกดู แล้วจะรู้ว่าผลเป็นยังไง... - ...“แต่่ว” เคลียร์ซัด! ปุ่มนู่นๆ ที่หน้าอก ที่แท้คือ...- ...เด็กสาวหัวเวเกิน เหตุ โดดลงบ่อไปแห่จะระเข้ยักษ์ สูดท้ายเป็นยังไง...

คลิปหลังนี้ ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง มีผู้เข้าไปชมแล้วกว่า 53,000 คน โดยที่เว็บข่าว ซึ่งเจ้าของ เป็นสื่อหนังสือพิมพ์หัวสี่ชื่อฉบับหนึ่ง ไม่ได้ลงทุนอะไรเลย เพียงใช้คนเสาะหาคลิปจาก YouTube มาใส่ไว้ให้ ข่าว ตัดต่อภาพจากวิดีโอมาเป็นภาพนิ่ง 1 หรือ 2 ภาพ เขียนพาดหัวแบบ click bait แล้วให้สื่อออนไลน์หลอมรวม (converged) เข้ากับเว็บข่าวเมื่อคนอ่านหัวข่าวบนสื่อออนไลน์ก็คลิกเข้ามาอ่านเนื้อหาข่าว 2 - 3 บรรทัด จากนั้นก็กดคลิกดู ได้ยอด view แล้ว ส่วนสาระจะเป็นอย่างไร ไม่สนใจ นับเป็นการลงทุนข่าวถูกที่สุด จะระเข้ ก็ไม่ยักษ์จริง และเด็กสาวก็วิ่งกลับขึ้นมาบ่นบ่อ ไม่ได้เกิดอะไรขึ้น

พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร อธิบายประเด็นปัญหาทางจริยธรรมในการนำเสนอเนื้อหา ว่า เป็นสื่อมวลชน ไม่ต้องทำหน้าที่ “ช.ต.พ.” (ซึ่งต้องพิสูจน์) สื่อมวลชนไม่มีหน้าที่แก่สมการ “ทำหน้าที่อย่างพื้นฐานที่สุด” ทำหน้าที่อย่างไม่ต้องมี “คำวิเศษณ์” “คำขยายกริยา” (Adjective or Adverb) อาทิ การรายงานข่าวบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 บุรุษที่ 3 เท่านั้น

“ในฐานะผู้ดูสมการทำหน้าที่ให้ตรง ไม่ใช่ให้คะแนนสมการ หรือถอดสมการ トラบไตที่นำตัวเองเข้าไป เกี่ยวข้อง มีอคติ ทำให้เกิดผลกระทบ สื่อมวลชนเพียงแค่อำนาจข่าวบุรุษที่ 1 ประธานกริยากรรม ไม่ต้องมีคำวิเศษณ์คำขยายกริยาใดๆ ก็เพียงพอแล้วตัวอย่างในหน้าหนังสือพิมพ์ บนจอทีวี ในวิทยุ หรือบนเว็บไซต์ Adverb เต็มไปหมด เขียนธรรมดาที่เพียงพอแล้ว ไม่ต้องเขียน “อัด, โว, โม่, เพื่อง...” สิ่งที่ปรากฏเหล่านี้ ความจริงมันคือ “ใจ” ของคนเขียนข่าวมันต่างหาก เพราะตัวเองเป็นอย่างไรรก็อยากเขียนอย่างนั้น” (พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, อ่างแล้ว)

1.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา/อุปสรรคของการใช้จริยธรรมสื่อมวลชน

มานิจ สุขสมจิตร์ ให้มุมมองว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคของการใช้จริยธรรมสื่อมวลชน ในองค์กรวิชาชีพมาจาก

- 1) สังคมรอบตัวเปลี่ยนแปลง
- 2) การทำตามอย่าง ถ้าไม่ทำจะกลายเป็นคนชื่อเช่อ หรือเป็นแกะดำ

มานิจ สุขสมจิตร์ ได้ยกตัวอย่างผู้ยึดมั่นจริยธรรมสื่อมวลชนที่น่ายกย่องเคารพนับถือ อาทิ อาจารย์ กุหลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา) อาจารย์ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อาจารย์เสรีณ ปันยารชุน อาจารย์มาลัย ชูพินิจ ฯลฯ ว่าเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่เข้มแข็ง เป็นแบบอย่างในการทำงานสื่อ ไม่ยอมให้อำนาจหรืออิทธิพลจากภายนอก ทั้งการเมือง รัฐ หรือทุน มาครอบงำจิตใจได้

อุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้การใช้จริยธรรมถูกทำลายคือ

- 1) นักธุรกิจ

2) นักการเมือง

ทั้งสองส่วนนี้ใช้ทุนเป็นเครื่องมือ ทำให้การใช้จริยธรรมเสื่อมลงจนทำได้ยาก

พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร ให้มุมมองว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคของการใช้จริยธรรมเสื่อมลง มาจาก “เสื่อมลง” หรือตัวของเราเอง เป็นหลัก ได้แก่

1) มิฉฉาทิฐิ

2) ความไม่รู้ ไม่มีสติ

สิ่งที่เป็น “มิฉฉาทิฐิ” เป็น “อธรรม” ในใจคน “หากตัวเองไม่เข้าใจตัวเอง ตัวเองก็ไม่เข้าใจคนอื่น ไม่เข้าใจในบริบทตั้งแต่ “เหตุ” ตั้งต้น” คนเราเกิดมาจาก “การให้ของคนอื่น” คนที่รู้ “รู้เหตุที่เรามาจากผู้อื่น” ถ้าเรารู้ เราก็คงรู้เหมือนเรื่องที่เขา* ถ้าเราไม่รู้เราก็คงเหมือนเรื่องลูกโทษพ่อแม่**

“คนทำสวนมะม่วง ปลูกมะม่วง รู้ว่าต้องการผลมะม่วง เราจะต้องรู้ว่าจะต้องดูแลต้นมะม่วงเป็น เราต้องการมะม่วงก็ต้องดูแลต้นมะม่วง ต้องแต่งกิ่ง “พรวนกิ่ง” เป้าประสงค์คือ รักษาแก่นมะม่วง ให้มะม่วงอยู่ออกลูกออกผล รีดกาฝากออกไป เหมือนเห็นต้นไม้สวยงามดีแต่ไม่รู้จัก ไม่รู้ว่าต้นอะไร ไปชื่นชมกาฝาก ไม่มี “สติ” ไม่รู้ตัวเองว่าทำอะไรอยู่ “ต้นไม้ไม่มีไว้ทำสิ่งใดกัน” มะม่วง ประกอบไปด้วยรากมะม่วง กิ่ง ก้าน ใบ ผล ถ้าต้นแก่แล้วก็ต้องตัดออก ต่อกิ่งใหม่ทาบกิ่งใหม่พันธุ์น้ำดอกไม้ พันธุ์ทวาย เพื่อต้องการผลผลิตที่ดี เช่นเดียวกับ “งานหนังสือพิมพ์ไม่มีใครทำคนเดียวได้” ต่างคนต่างทำ จึงไม่รู้ว่าทำอะไร Unity (เอกภาพ) ก็ไม่ได้ Cohesiveness (ความผสมผสาน) ก็ไม่มี Harmony (จิงหะวะ) ก็ต้องเข้ากัน”

การมีสติ ทำสมาธิ ตรวจสอบตัวเองในแต่ละวันเป็นสิ่งจำเป็น ชาวมุสลิมในศาสนาอิสลามทำละหมาดวันละ 6 รอบ เป็นการสำรวจตัวเอง ถ้าเป็นชาวพุทธ เราก็คงควรสำรวจตัวเองเช่นกัน ทำให้เรารู้เหตุรู้ผลตลอดไปถึงเป้าหมาย...คือ...ผล

(***นิทานชาดก เรื่องลูกโทษพ่อแม่** สมัยอดีตพุทธกาล ลูกกำลังจะถูกลงโทษขึ้นติดคุกรอการประหารชีวิต พ่อแม่เป็นห่วงมากรู้ข่าวก็รีบมาอยู่ต่อหน้า อายากช่วยลูกให้พ้นจากทุกขโทษนั้น ระหว่างที่ถูกจับใส่ขื่อคา ลูกก็ตะโกนด่าพ่อแม่ด้วยความโกรธ ว่าพ่อแม่ทำให้ฉันต้องมาเป็นอย่างนี้ พ่อแม่นี้แหละเป็นคนฆ่าฉัน กลับกลายเป็นโทษพ่อแม่ที่สั่งสอนให้มาจนได้รับกรรมเช่นนี้

***นิทานชาดก เรื่องที่ชาวกุมาร** ในสมัยพระพุทธเจ้า ณ กรุงพาราณสี พระเจ้าพรหมทัตเป็นผู้ครองนคร ยกทัพโจมตีพระเจ้าที่ซีติ และยึดเมือง ทำให้พระเจ้าที่ซีติและครอบครัวต้องหลบหนีระหกระเหิน แต่ท้ายที่สุดก็ถูกจับตัวได้ กำลังจะนำตัวไปประหารชีวิต ระหว่างที่ถูกจองจำและรู้ว่าจะต้องตาย ได้เปล่งวาจาแก่ราชกุมาร “ที่ชาวกุมาร” ซึ่งแอบอยู่ที่ชาวกุมารต้องการช่วยเหลือพ่อของตัวเองให้พ้นจากการจองจำนั้น ได้ยินบิดาว่า “ที่ชาวกุมาร เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เหว่ทั้งหลายยอมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะไม่จองเวร” เขาต้องอดทนกล้ำกลืนและเห็นพระบิดาของตัวเองตายไป จึงเก็บความโกรธแค้นไว้ในใจ พยายามหาทางเข้ารับราชการเพื่อให้มีโอกาสใกล้ชิดกับพระเจ้าพรหมทัต ในที่สุดได้รับความไว้วางใจให้ทำงานอย่างใกล้ชิด ขณะที่ไปล่าเนื้อในป่า มีโอกาสฆ่าพระเจ้าพรหมทัตขณะบรรทมด้วยความเหนื่อยอ่อน กำลังจะเผลอจะฟัน

เสียงของพระบิดาดังแว่วมา เป็นอย่างนี้ถึง 3 ครั้ง จึงระงับความโกรธและไม่ฆ่าพระเจ้าพรหมทัต ที่ฆาตุริบายว่า เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว หมายถึง อย่าได้จองเวรให้ยึดเยื้อ เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น หมายถึง อย่าแต่กร้าวจากมิตรเร็ววันก เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ย่อมระงับได้เพราะไม่จองเวร หมายถึง ไม่ทำเวรต่อเนื่องไปเรื่อย พระเจ้าพรหมทัตฆ่าพระเจ้าที่ขิดิ ที่ฆาตุก็ฆ่าพระเจ้าพรหมทัตเพื่อแก้แค้น คนใกล้ชิดของพระเจ้าพรหมทัตก็จะกลับมาฆ่าที่ฆาตุ เป็นอย่างนี้ต่อเนื่องไป แต่ที่ฆาตุรู้แล้ว เป็นบัณฑิต จึงหยุดระงับเวรไว้เท่านี้ (84000.org, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ก.ค.2558)

บรรยงค์ สุวรรณผ่อง ให้แนวคิดเพิ่มเติมถึงอุปสรรคสำคัญในการ “กำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชนไทย” ทั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ที่กำกับดูแลหนังสือพิมพ์ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ที่กำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ซึ่งเป็นความสมัครใจดูแลตนเอง แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่เป็นเช่นนั้น ในภาพรวมมีอุปสรรคดังนี้ (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, อ้างแล้ว)

1) องค์กรสื่อ

1.1) สื่อมวลชนในยุคดิจิทัล ที่สายป่าน (สภาพคล่อง) ไม่ยาวพอ และเห็นว่าความอยู่รอด เป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึงก่อนเรื่องอื่น ความไม่สมดุลระหว่าง “ธุรกิจ” กับ “วิชาชีพ” จึงเกิดขึ้น ส่งผลให้การนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่สังคมลดลง สวนทางกับจำนวนสื่อที่มีเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเว็บข่าว

1.2) แม้อำนาจสื่อที่ไม่มีปัญหาเรื่องสายป่าน (สภาพคล่องสูง) แต่ด้วยข้ออ้างสภาพการแข่งขัน เจ้าของและผู้บริหารระดับสูงจึงไม่ใส่ใจที่จะกำกับดูแลผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อในสังกัด ให้ทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม

1.3) แม้เจ้าของสื่อหรือผู้แทนเคยมีพันธสัญญาที่ได้ให้ไว้จากการลงนามแสดงความสมัครใจในการกำกับดูแลตนเอง โดยส่งตัวแทนกลุ่มต่างๆ ไปเป็นกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ที่ได้ตกลงกันไว้ แต่ข้อเท็จจริงมีเพียงน้อยรายที่ใส่ใจในพันธสัญญาซึ่งได้ให้ไว้ร่วมกัน เจ้าของหรือผู้แทนที่ไปเซ็นไว้ก็เซ็นไป ผู้ผลิตเนื้อหาทำไปเพื่อให้หนังสือขายได้ ไม่เป็นแนวทางเดียวกัน บนเรือลำเดียวกัน อันสะท้อนกลับไปยังนโยบายขององค์กรสื่อกับความจริงใจที่ได้ให้คำมั่นไว้ต่อกัน

2) องค์กรวิชาชีพ

2.1) สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

(1) แม้ว่าจะเกิดก่อนสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาคมนักข่าวฯ ก็มีภารกิจหลักในเรื่องสิทธิเสรีภาพสื่อในภาพรวม และสวัสดิภาพสมาชิก ส่วนภารกิจด้านจริยธรรม ถึงจะมีคณะกรรมการควบคุมจริยธรรม 5 คน ซึ่งเลือกจากที่ประชุมใหญ่สมาชิก (การประชุมสามัญประจำปี) แต่ก็ดูแลเฉพาะบุคคลผู้เป็นสมาชิกของสมาคมฯ เท่านั้น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ควบคุมไม่ได้

(2) การดูแลสมาชิกด้วยตนเองที่ผ่านมา ไม่ปรากฏเป็นรูปธรรม เพราะถือว่าเรื่องจริยธรรมโดยตรงแล้ว เป็นหน้าที่ของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

(3) ไม่ปรากฏการทำงานเชิงรุก เพราะที่ผ่านมา ไม่เคย หรือน้อยครั้งมาก ที่คณะกรรมการ

จริยธรรมจัดให้มีการประชุม พบปะ พูดคุย และกรรมการจริยธรรมส่วนใหญ่ที่ผ่านมา เป็นนักหนังสือพิมพ์อาวุโสที่เกษียณอายุแล้ว

2.2) สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

(1) การสมัครใจกำกับดูแลตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นความยินดีที่แต่ละองค์กรจะประพฤติปฏิบัติตามจริยธรรมวิชาชีพ ซึ่งดีกว่า “การมีกฎหมายมาควบคุม” เพื่อให้สังคมยังอยู่ร่วมกันได้ด้วยดี ความเกรงกลัวต่อบทลงโทษ แต่ 18 ปี แห่งการก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เป็นคำตอบที่ชัดเจนว่าการกำกับดูแลตนเอง ยังไม่ประสบผลตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และกลายเป็นอุปสรรคสำคัญ

(2) การมีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ไม่ได้หมายความว่า จะสามารถกำกับดูแลสื่อหนังสือพิมพ์ได้ทั้งหมด กำกับตนเองได้เฉพาะองค์กรสื่อที่เป็นสมาชิกเท่านั้น และการดำเนินการเรื่องร้องเรียนผู้ประกอบวิชาชีพซึ่งเป็นองค์กรสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ กรณีองค์กรสมาชิกรายหนึ่งรู้ว่าไม่สามารถปฏิบัติตามธรรมเนียมและข้อบังคับของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ ในขณะที่กำลังมีประเด็นทางจริยธรรมที่ต้องการมีการชี้แจง องค์กรสมาชิกรายดังกล่าว เลือกใช้วิธีการลาออกจากสมาชิกภาพ อันทำให้กระบวนการสอบสวนสมาชิกรายนี้เป็นอันยุติลง

(3) เมื่อไม่มีอำนาจที่แท้จริงในการให้คุณให้โทษแก่ผู้ละเมิดจริยธรรม เหมือนสภาวิชาชีพอื่นๆ ที่มีกฎหมายรองรับ เช่น สภานายความแห่งประเทศไทย สภาวิชาชีพบัญชี แพทยสภา สภาวิชาชีพการพยาบาล สภาวิศวกร สภาสถาปนิก เป็นต้น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อซึ่งเป็นพนักงานขององค์กรสมาชิกจึงไม่มีความเกรงกลัว หรือไม่กังวลต่อการนำเสนอข้อความข่าวสารที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรม

(4) สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ โดยอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ ได้รับการร้องเรียนกว่าจะนำเรื่องเข้าที่ประชุมอนุกรรมการฯ กว่าจะมีมติให้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจง กว่าจะส่งเรื่องไปยังองค์กรที่ผู้ถูกกล่าวหา ว่าองค์กรของผู้ถูกกล่าวหาจะส่งให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจง กว่า จะส่งเรื่องกลับมายังสภาฯ กว่าจะนำเข้าที่ประชุมอนุกรรมการฯ กว่าอนุกรรมการฯ จะมีมติให้ส่งไปยังผู้ร้องเรียนว่าพอใจคำชี้แจงหรือไม่ มีมติเรื่องใดบ้าง จึงใช้เวลาเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 6 เดือน บางเรื่องข้ามปี จึงกลายเป็นกระบวนการเพื่อความเป็นธรรม ไม่เป็นธรรมต่อผู้เสียหาย ทำให้เกิดความเสื่อมถอย ความขลังของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ จึงลดลงเป็นลำดับ

(5) เมื่อเกิดประเด็นทางจริยธรรม ไม่มีการตอบสนองเบื้องต้นที่ทันการณ์ ปล่อยให้เรื่องเป็นไปตามกลไกของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ จนได้ข้อยุติเสียก่อน จึงจะเปิดเผย อันทำให้เรื่องนั้นเงียบหายไปด้วยกาลเวลา

(6) เรื่องที่ไม่ได้มีการร้องเรียน แต่มีประเด็นทางจริยธรรม สภาการหนังสือพิมพ์ฯ ก็ไม่ได้มีการตอบสนอง หรือมีอนุกรรมการ/คณะทำงานชุดใด ดำเนินการเชิงรุก เพื่อปราม หรือเตือน

2.3) สมาคมวิชาชีพอื่นๆ

นอกจากสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยแล้ว ยังมีองค์กรวิชาชีพอื่นตามสาขาของ

วิชาชีพสื่อ เช่น สมาคมช่างภาพสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย สมาคมผู้สื่อข่าวบันเทิงแห่งประเทศไทย สมาคมผู้สื่อข่าวและช่างภาพอาชญากรรมแห่งประเทศไทย สมาคมผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ สมาคมผู้สื่อข่าวบันเทิงแห่งประเทศไทย สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เป็นต้น ซึ่งองค์กรวิชาชีพเหล่านี้ ไม่ปรากฏว่ามีกิจกรรมการกำกับดูแลด้านจริยธรรม ขณะที่ปัญหาทางจริยธรรมที่อาจกล่าวได้ว่ามากที่สุด มาจากสื่อสายบันเทิง

3) คนในวิชาชีพสื่อ

ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนจบมาจากหลากหลายสาขา เนื่องจากเสรีภาพในการแสดงออก การพูด การเขียน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงสมควรที่จะไม่มีกฎหมายให้ผู้จบการศึกษาสาขาวิชา นิเทศศาสตร์เท่านั้นประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนได้ ขณะที่วิชาชีพอื่น เช่น ทนายความ มีกฎหมายกำหนดให้ผู้จบนิติศาสตร์เท่านั้น จึงจะมีสิทธิว่าความได้ และยังต้องสอบเพื่อรับใบอนุญาตจากสภาทนายความที่กฎหมายรองรับอีกด้วย เช่นเดียวกับนักบัญชี ที่ต้องจบบัญชีบัณฑิตโดยตรง และต้องสอบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพกับ สภานักบัญชีเสียก่อน จึงจะเป็นผู้สอบบัญชีได้ ซึ่งต่างจากผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนซึ่งจบการศึกษาสาขาอื่นใดก็ได้ การไม่จบด้านนิเทศศาสตร์ที่มีการเรียนการสอนจริยธรรมวิชาชีพโดยตรง จึงเป็นอุปสรรคประการหนึ่งในการกำกับดูแลตนเอง แม้ข้อเท็จจริงจะไม่ได้หมายความว่าคนจบนิเทศศาสตร์จะมีจริยธรรมวิชาชีพทุกคน แต่อย่างน้อยก็มีความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

4) ผู้รับสาร

4.1) สื่อออนไลน์ในยุคดิจิทัล มีทั้งที่เป็นสื่อมวลชน สื่อการตลาด เช่น blogger รีวิวผลิตภัณฑ์ สินค้า/บริการ รวมทั้งสื่อบุคคลอื่นๆ ปัจจุบันสื่อออนไลน์ในภาพรวมมีปัญหาทางจริยธรรมมากที่สุด โดยเฉพาะผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นผู้รับสารด้วย เชื่อว่าทุกคนที่เข้าใจและสามารถแยกแยะได้ว่าสื่อออนไลน์ใด เป็น “สื่อมวลชน” ความเข้าใจของสังคมที่มองว่าสื่อออนไลน์เป็นสื่อมวลชน จึงถูกเหมารวมว่ามีปัญหาทางจริยธรรม ทั้งๆ ที่องค์กรวิชาชีพไม่สามารถกำกับดูแลได้ หากสื่อออนไลน์นั้นไม่ใช่สื่อมวลชนและไม่ใช้สมาชิกองค์กรวิชาชีพ

4.2) ผู้รับสารที่ยังเสพสื่อในลักษณะเดิม ผู้รับสารกลุ่มนี้ถือเป็นฐานสำคัญของข้ออ้างที่ทำให้สื่อมวลชนที่มีปัญหาทางจริยธรรมยังคงผลิตเนื้อหาแนะนำเสนอต่อไปอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งดำเนินการทางปฏิบัติ เช่น เดิมอย่างที่เคย อีกทั้งกลุ่มที่ไม่สามารถปกป้องตัวเอง หรือไม่เข้าใจในการเลือกเสพสื่อ เช่น เด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุบางกลุ่ม หรือแม้แต่ผู้รับสารที่พยายามเลียนแบบสื่อมวลชนที่มีปัญหาทางจริยธรรม และทำให้ตัวเองโดดเด่น นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญเช่นกัน

2.แนวทางสร้างสรรค์ความเป็นไปได้ ของการใช้จริยธรรมสื่อมวลชนและจรรยาบรรณวิชาชีพ

สภาพปัญหาดังที่กล่าวแล้วข้างต้น เป็นเพียงแค่การเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ได้หมายความว่า เป็นความสิ้นหวังของวงการสื่อมวลชน แต่ในทางกลับกัน ย่อมทำให้ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ที่เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ จำเป็น และต้องร่วมรับผิดชอบ เร่งหาแนวทางสร้างสรรค์อื่น ลองพิจารณาจากแนวคิดต่อไปนี้

ลิงแก่แก่กับคนใช้ปัญญาแก่ปัญหา

“ปัญหาของประเทศไทยแก้ไม่ได้หรือ ยิ่งแก้ยิ่งยุ่ง เหมือนลิงแก่แก่” พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร ระบุว่า ความคิดนี้เป็นสิ่งบ่งบอกความเชื่อและการตีความอะไรบางอย่าง ประเด็นคือ ต้องไม่คิดว่าเป็น “ลิง” แก่แก่ แต่ต้องคิดว่าเป็น “คน” ถ้าเป็นคน คนจะแก้ไขปัญห ปัญหาทุกปัญหาย่อมแก้ไขได้ “ปัญญา” (Wisdom) จะช่วยหาทางแก้ไขจนได้ ไม่ได้ใช้เพียงแค่ “สัญชาตญาณ” (Instinct) ไม่คิดแทนคนอื่น รู้ว่าทำอะไรอยู่ อะไรเป็นเหตุ แก้ไขทีละจุด นำไปสู่การแก้ไขปัญหา การรู้ว่าตัวเองทำอะไรอยู่ เป็นการทำให้ “หน้าที่” แทนที่จะโทษคนอื่นอยู่รำไป

คนที่มีประสบการณ์ “บอกกล่าว” “สอน” “ชี้ให้เห็นปัญหา” “ชี้แนวทาง” แก่คนที่มีประสบการณ์ น้อยหรืออาวุโสหน่อย คนทั่วไปมัก “ตีความ” ว่า “ด่า” แต่ในความเป็นจริงคือ “สอน” และจริงแท้แล้ว คือ “เรียน” “เรียนรู้อ” ไม่ใช่การด่า (พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, อ้างแล้ว)

คำว่า Education เรามักใช้ว่า การเรียนการสอนมาตลอด โดยไม่เข้าใจว่าคืออะไรบอก อบรม สั่งสอน ชี้แนะ ไม่ใช่แค่ “สอน” Education ต่างจาก Knowledge ในวงการวิชาชีพและวิชาการติดอยู่กับคำว่า “การเรียนการสอน” คำถามคือสอนหรือเรียน เรามีแต่ “การสอน” แต่ “การเรียน” น้อยมาก ในประเทศไทยเราชอบ “สอน” แต่ไม่ได้ “เรียน” การศึกษาในประเทศของเราจึงล้มเหลว (พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, อ้างแล้ว)

ทั้งหมดคือ “การเรียนรู้อ” เหมือนพ่อแม่ต้องเรียนรู้กับลูก บอก อบรม สอนให้รู้ เช่น เทียนมันร้อน เป็นการ “บอก” “อบรม” เอมือมาอังใกล้ๆ รู้ว่าร้อน จับไฟให้ดูแบบนี้ร้อน เป็นการ “เรียนรู้อ” ไปด้วยกัน ผู้ใหญ่มักพูด บ่น มากกว่า ทำ ตัวอย่าง วางของทิ้งระเกะระกะทั่วบ้าน แล้วเตะของล้ม เราจะเก็บ หรือจะบ่น ฝุ่นเต็มบ้าน ใครมีหน้าที่เช็ดทำความสะอาด คนในบ้านต้องช่วยกันทำใช้หรือไม่ เราจะบ่นหรือช่วยกันเช็ดบ้านให้สะอาด เราคิด เราพูด แล้วเราทำหรือไม่

ครูไม่ใช่มีแค่ “สอน” ไม่เพียงมี “หน้าที่” แต่ต้อง “เรียนรู้อ” คู่กับเด็ก เช่นเดียวกับคนเป็นพ่อแม่ต้อง เรียนรู้คู่กับลูก “ครูเนนนี่” ต้องรู้จักเด็กก่อน ครูต้องรู้บริบทของ “คน” ของ “เรื่องราว” เด็กแต่ละคนแตกต่างกัน คนนี้ลักษณะนิสัยอย่างไร ทำอะไร ฐานะอย่างไร Frame of reference ของแต่ละคนต่างกัน ครูอนุบาล ต้องเรียนรู้ไปกับเด็ก เป็นครูและเป็นพ่อแม่อีกคนของเด็ก “ครู” และ “สื่อมวลชน” เหมือนกัน รู้แล้วต้องเชื่อมโยงได้ถูกต้อง ถ้ารู้ “ตัวเอง” รู้ “คนสื่อสาร” รู้ “บริบทของแต่ละกลุ่ม” รู้ว่าองค์กรเป็นอย่างไร ประวัติศาสตร์ ในแต่ละยุคเป็นอย่างไร

“สัมมา Education” ยังไม่เกิดมากนักใน Mass Communication Mass Production เราคิดอะไรกันบ้าง คณะนิเทศศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์ คณะสื่อสารมวลชน เราต้อง “รู้” อะไรบ้าง รู้ “เป้าหมาย” อะไรบ้างถ้าเรามี “สติ” มี “ปัญญา” ไม่ถือ “อัตตา” เป็นตัวตั้ง (พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, อ้างแล้ว)

ประเทศของเราไม่ค่อยส่งเสริม “ความภาคภูมิใจ” ความภาคภูมิใจอะไรบ้างที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา เด็กตั้งแต่อนุบาล ประถม มัธยม จนเข้ามหาวิทยาลัย เขาจะมีความภาคภูมิใจ ทำอะไรได้ก็ต้องติดประกาศ เชิดชูในห้องเรียน เหตุใดประเทศของเราจึงมีวัยรุ่นมาขับซิมอเตอร์ไซด์ “แว่น” บนท้องถนน ดิถยาเสพติด

เพราะไม่มี “ความภาคภูมิใจ” ในชีวิต ไม่รู้ว่าเกิดมาทำอะไร เป้าหมายคืออะไร

เวลา “ทำงาน” ไม่รู้เกี่ยวกับ “อาชีพ” ไม่รู้เกี่ยวกับ career ของตัวเอง ไม่มี etiquette ไม่มีมาตรฐาน ความประพฤติในอาชีพ ไม่มีอาชีพะปฏิกิริยา คนในประเทศอินโดนีเซียเชื่อมต่อโซเชียลมีเดียเป็นอันดับสาม รองจากจีนและเวียดนาม ในความมากมายของเขา จะพบว่าทุกคนสวมหมวกกันน็อกไม่ว่าจะซ้อนกี่คน ซ้อนสอง ซ้อนสามใส่ทุกคน ไม่มีรถชนกัน ตอนนี้คนไทยเชื่อมต่อโซเชียลด้วย “อิตตา” คือ “ไม่รู้” “ไม่มีสติ” “ไม่มีปัญญา” “ไม่ทำหน้าที่” ของตัวเองกฎหมายไทยมีจำนวนมาก “เยอะมาก” แต่คนไม่มีศีล สมาธิ ปัญญา บนท้องถนน มีแต่ “คนทำตามใจ” เต็มไปด้วย “อิตตา” กฎหมายก็ยังไม่ช่วยได้ ทำให้สังคมไทยต้อง “ปฏิรูป” เพราะสังคมไทยมีแต่ “ปฏิรูป” ทางแก้ไข คือ จะทำลายทิ้ง หรือจะแยกแยะสิ่งที่ดีเหลืออยู่ออกมาใช้ (พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, อ้างแล้ว)

การเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นจุดเริ่มสำคัญที่จะสร้างสรรค์แนวทางใหม่ในการใช้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ

2.1 ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดและช่วยสนับสนุนในการใช้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อกำกับดูแลตนเอง

1) ข้อจำกัด

1.1) **บรรยงค์ สุวรรณผ่อง** ให้มุมมองจากประสบการณ์ว่า การมีองค์กรวิชาชีพเพื่อการกำกับดูแลตนเองตลอดระยะเวลา 18 ปี ได้คำตอบที่ชัดเจนว่า ความสมัครใจกลายเป็นข้อจำกัดของการกำกับดูแลในหมู่องค์กรสมาชิกด้วยกันเอง ที่ยังไม่เน้นบังคับกรนอกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, อ้างแล้ว) เช่นเดียวกับมานิจ สุขสมจิตร ให้แนวคิดจากประสบการณ์ที่ผ่านมาว่า การกำกับดูแลควบคุมกันเอง ดำเนินมาระยะหนึ่งแล้ว พบว่า “ไม่เกิดผล” เพราะไม่มีการรับรองทางกฎหมาย สมาชิกไม่ปฏิบัติตามและควบคุมกันไม่ค่อยได้ ฝ่ายที่ไม่เป็นสมาชิกก็ไม่สามารถควบคุมได้(มานิจ สุขสมจิตร, อ้างแล้ว)

1.2) สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร รายได้ของค่าใช้จ่ายมาจากการเก็บค่าสมาชิกรายปี ซึ่งจำนวนเงินน้อยมาก ไม่พอเป็นค่าบริหารจัดการ เช่น เงินเดือนและผลตอบแทนเจ้าหน้าที่ และการจัดการด้านกลไกในการกำกับดูแล จำเป็นต้องอาศัยเงินค่าโฆษณาจากหนังสือรายงานประจำปี ซึ่งก็ไม่มากอีกเช่นกัน การเรียกรหรือจัดงานหาเงินไม่อาจทำได้โดยสะดวก เพราะเป็นองค์กรวิชาชีพด้านจริยธรรมโดยตรง ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมหรือณรงค์เชิงรุก เป็นข้อจำกัดมากเมื่อเทียบกับองค์กรวิชาชีพอื่น (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, อ้างแล้ว)

1.3) **พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร** ให้มุมมองว่า ความเป็นวิชาชีพและมีอาชีพ คำว่า Career Occupation Professional Profession ความหมายใกล้เคียงกัน แต่มีความแตกต่างกันระดับความเป็นมืออาชีพแตกต่างกัน เมื่อคนทำสื่อยังไม่รอบ ค่ำทำหน้าที่เท่านั้น เพียงแค่ทำเป็น career ยังไม่ได้เลย ไม่ได้ทำเป็นอาชีพเพียงอย่างเดียว ยังต้องทำธุรกิจอื่นประกอบไปด้วย ทำอาชีพอย่างเดียวจึงดำรงชีพไม่เพียงพอ ดังนั้น ระดับ Profession จึงไม่ต้องวาดหวัง การเป็นวิชาชีพและมีอาชีพะปฏิกิริยาจึงไม่สามารถพูดได้

เปรียบเทียบกับคนในพุทธศาสนา คนธรรมดาถือศีล 5 อุบาสกอุบาสิกา ถือศีล 8 ศีล 10 พระสงฆ์ ถือศีล 227 ข้อ ถ้าเป็น “พระ” ถือศีลแล้วเป็นรู้อะไรเรื่องศีลเรื่องนิพพานอย่างลึกซึ้งหรือไม่ แค่ท่องศีลได้หรือไม่ ถ้าเป็น “พระครู” ย่อมคาดว่าเป็น “มืออาชีพ” เมื่อเป็น “เจ้าอาวาส” ยิ่งต้องเป็นผู้รู้อย่างลึกซึ้งถ่องแท้ แต่ปรากฏว่าความจริงมิได้เป็นเช่นนั้น บางครั้งเจ้าอาวาสก็เป็นผู้รู้อย่างแท้จริง ปฏิบัติจริง บางครั้งเจ้าอาวาสทำเพื่อชื่อเสียง เพื่อตัวเอง บางครั้งยิ่งกว่านั้น คือ ให้ “เณร” มาเป็นเจ้าอาวาส พรรษายังไม่ได้ ความรู้อะไรก็ไม่แตกฉาน ไม่รู้ทั้งหมด ไม่ได้ทำอย่าง “มืออาชีพ” (พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, อ้างแล้ว)

2) ข้อเสนอแนะ

2.1) ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อที่เป็นตัวแทนองค์กรสมาชิก ที่เป็นกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ โดยเฉพาะระดับบรรณาธิการข่าวหรือหัวหน้าข่าวหน้า 1 และที่เป็นอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ ต้องมีความเข้าใจในเรื่องจริยธรรม โดยเฉพาะข้อบังคับต่างๆ เมื่อปฏิบัติหน้าที่ของตนในองค์กรสื่อจะระมัดระวัง ไม่ให้เกิดปัญหาด้านจริยธรรม อันเป็นข้อดีในด้านป้องกัน (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, อ้างแล้ว)

2.2) นักวิชาการนิเทศศาสตร์เข้ามาร่วมเป็นกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ การร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งสัมมนา ประชุม งานวิจัย รวมไปถึงการร่วมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ แม้พลังอาจไม่แรงพอหยุดยั้งการละเมิดจริยธรรม แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า มีส่วนสนับสนุนการกำกับดูแลกันเองได้ (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, อ้างแล้ว)

2.3) คนในวงการสื่อมวลชนต้องตั้งข้อรังเกียจ คนที่ละเมิดจริยธรรม ไม่ให้คุณค่ากับการละเมิดจริยธรรม ไม่ใช่ชั่วช้าขีตู่ขีตู่ หรือแมลงวันไม่ตอมแมลงวัน บริบทของสังคมสมัยใหม่ ทำให้ “คนละเลยศักดิ์ศรีของตัวเอง” ผู้คนสมัยใหม่ไม่รับการอบรมสั่งสอน บางครั้งทำตามเพื่อน ทำตามสื่อ บางคนเห็นแก่เงินทองชอบกอบโกย (มานิจ สุขสมจิตร, อ้างแล้ว)

2.2 สร้างสรรค์แนวทางการเป็นไปได้ใหม่ เพื่อกำกับดูแลกันเอง

เมื่อท่านอ่านมาถึงบรรทัดนี้แล้ว หลายท่านในฐานะใดฐานะหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นนักหนังสือพิมพ์ สื่อมวลชน บรรณาธิการ ผู้สื่อข่าว เจ้าของกิจการสื่อมวลชน บล็อกเกอร์ ช่างภาพ ฯลฯ หรือจะเป็นอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญอิสระ นิสิตนักศึกษา แม้แต่เป็นผู้อ่าน ผู้รับสาร ประชาชนคนธรรมดา ท่านคงคิดหาหนทางสร้างสรรค์แนวทางใหม่เพื่อการกำกับดูแลกันเอง เพื่อให้หลักการของสื่อมวลชน “เสรีภาพในความรับผิดชอบ” ตามระบอบประชาธิปไตยยังคงดำเนินต่อไปได้ ท่ามกลางกระแสความท้าทายจากระบบทุน เทคโนโลยี และการเมือง เมื่อการเรียนรู้ร่วมกันทั้งจากภายในและภายนอกทุกมิติ ทำให้ความคิดของท่านเรียงวางอย่างเป็นระบบให้เห็นการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ สังคมอุดมปัญญา และประเทศชาติ หรือไม่

ความคิดที่เรียงวางให้เห็นและตกผลึกของผู้ทรงคุณวุฒิ ในฐานะที่ทำงานและทุ่มเทให้แก่มาตรฐานวิชาชีพ ประสบการณ์สั่งสมในทางปฏิบัติและในองค์กรวิชาชีพ ซึ่งเกี่ยวพันกับสังคม มุมมองเหล่านั้นเปิดประเด็นดังต่อไปนี้

คนในวงการสื่อมวลชนต้องรักศักดิ์ศรีตัวเอง และรักอาชีพ

มานิจ สุขสมจิตร กล่าวถึงแนวทางสร้างสรรค์ความเป็นไปได้เพื่อกำกับดูแลกันเองว่า การกำกับดูแลควบคุมกันเองดำเนินมาระยะหนึ่งแล้ว พบว่า “ไม่เกิดผล” เพราะไม่มีการรับรองทางกฎหมาย สมาชิกไม่ปฏิบัติตามและควบคุมกันไม่ค่อยได้ ฝ่ายที่ไม่เป็นสมาชิกก็ไม่สามารถควบคุมได้ สถานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้ร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ...และออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดการรับรองทางกฎหมายและให้ใช้ได้จริง นอกจากนี้ กฎหมายเดิมที่มีอยู่ก็ปรับปรุงให้เกิดความทันสมัย อาทิ พระราชบัญญัติจัดตั้งการพิมพ์ พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม พ.ศ.2558)

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติยังคงเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำกับดูแลกันเองมาจนถึงขณะนี้ แต่กฎหมายจะมาช่วยให้การบังคับใช้ควบคุมกันเอง มีกฎหมายมารับรอง

มานิจ สุขสมจิตร ยังให้แนวคิดและแนวทางสร้างสรรค์เพิ่มเติมอีกด้วยว่า

1.คนในวงการสื่อมวลชนต้องรักศักดิ์ศรีตัวเอง และรักอาชีพ คนรุ่นใหม่ได้บุกเบิกและต่อสู้เพื่อเสรีภาพมาจวบจนทุกวันนี้ ต้องร่วมกันรักษาไว้ จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพจะช่วยให้อาชีพนี้ดำรงอยู่ ข้อควรคำนึงเสมอของสื่อมวลชนคือ “อย่าทำให้อาชีพตกต่ำ อย่าทำให้อาชีพถูกดูแคลน”

2.สถาบันการศึกษา ต้องมีส่วนปลูกฝังอย่างเข้มข้นในการใช้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ต้องเลิกสอน “ฐานันดรที่ 4” ที่ทำให้เข้าใจผิดหลงระเหิงว่าตนยิ่งใหญ่

3.ประชาชนผู้บริโภคข่าวสารต้องกวาดล้างสื่อมวลชน

4.ให้ความรู้ทั้งในระบบการศึกษาโดยสถาบันการศึกษา และในระบบวิชาชีพต้องมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เป็นการให้ความรู้และฝึกฝนไปพร้อมกัน

ตัวอย่าง การมีสัมมาคารวะ ผู้สื่อข่าวในยุคเริ่มแรกจะใส่เสื้อเชิ้ตผูกไทและสวมสูท เมื่อจะเข้าไปทำข่าวในสถานที่สำคัญอย่างทำเนียบรัฐบาล รัฐสภา ฯลฯ เป็นการให้เกียรติ และบ่งบอกถึงมาตรฐานอาชีพ ไม่สวมเสื้อยัดรองเท้านี้แตะ รวมถึงการเคารพผู้อาวุโส

ตัวอย่าง ผู้สื่อข่าวสายการเมืองจำเป็นต้องเป็นผู้มีประสบการณ์อย่างน้อย 10 ปี มีความรอบรู้ในการเมืองและเกี่ยวกับบ้านเมือง เข้าใจสถานการณ์ และรู้จักแหล่งข่าวหลากหลาย แต่ปัจจุบันผู้สื่อข่าวไม่มีประสบการณ์ ทำให้ไม่สามารถเจาะประเด็นหลักและประเด็นสำคัญของบ้านเมืองได้

ตัวอย่าง “คนข่าว” ต้องตรวจสอบ “triple check” ไม่ใช่เพียงแค่ “double check” โดยเฉพาะข่าวลือในสื่อใหม่ สื่อสังคมออนไลน์ เพราะความเสียหายร้ายแรงจะเกิดขึ้น ทั้งความเชื่อถือ ความศรัทธา และคนที่ปรากฏในข่าวนั้น เสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้องหมิ่นประมาทเรียกค่าเสียหายจำนวนมาก

รักษาสถาบันวิชาชีพ คือ รักษาความน่าเชื่อถือจากประชาชนที่มีต่อวิชาชีพสื่อมวลชน

บรรยงค์ สุวรรณผ่อง กล่าวถึงแนวทางสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ยกระดับมาตรฐานวิชาชีพว่าข้อที่ควรมีขึ้นก่อนการกำหนดสิ่งใดๆ ร่วมกัน คือ การยอมรับในเบื้องต้นว่าการกำกับดูแลกันเองโดยลำพัง

ไม่อาจรักษาความเป็นสถาบันของวิชาชีพนี้ได้ ความเป็นสถาบันที่ว่านี้ ก็คือ “ความน่าเชื่อถือของประชาชน ผู้รับข่าวสารที่มีต่อวิชาชีพสื่อมวลชน”

เมื่อยอมรับในเบื้องต้นนี้แล้ว จึงจะกำหนดอนาคตร่วมกันได้ นั่นคือ

1. การกำหนดร่วมกันในการนำกฎหมายมาบังคับใช้ โดยเฉพาะการให้ความเห็นชอบว่า ผู้รับผิดชอบดูแลงานด้านเนื้อหาขององค์กรสื่อมวลชน ในที่นี้คือ บรรณาธิการ ต้องผ่านความเห็นชอบจากสภาวิชาชีพ ไปจนถึงการให้คุณให้โทษแก่บรรณาธิการ

2. การกำหนดร่วมกันต่อไปว่า จะมีสภาวิชาชีพใดที่เป็นผู้ให้ความเห็นชอบ จะเป็นสภาวิชาชีพเดียว เนื่องจากเป็นสื่อมวลชนเหมือนกัน สามารถใช้กรอบจริยธรรมเดียวกันได้ แล้วแบ่งเป็นการภายในเพื่อการกำกับดูแลที่ใกล้ชิด หรือมีสภาวิชาชีพตามลักษณะทางเทคนิคของสื่อ ไม่ว่าจะอย่างไร ก็ต้องมีการกำหนดร่วมกัน

3. การกำหนดร่วมกันในวิธีการ เพื่อกำกับดูแลกันเองผ่านบรรณาธิการ ไปยังการปฏิบัติหน้าที่ตามวิชาชีพของบุคลากรในสายข่าว การป้องกันตัวบรรณาธิการจากฝ่ายบริหารในองค์กรสื่อ โดยเฉพาะด้านธุรกิจ และนโยบายที่ขัดแย้งกับวิชาชีพ โดยมีเป้าหมายคือ ประโยชน์ของสังคมส่วนรวม และความมั่นคงของชาติอย่างแท้จริง

4. ตลอด 18 ปี ของการกำกับดูแลกันเองผ่านสภาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และตลอด 6 ปี ของการกำกับดูแลกันเองผ่านสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย กับการที่ถูกสังคมมองว่าเป็น “เสือกระดาษ” ประการสำคัญ การละเลยจริยธรรมวิชาชีพส่งผลให้ผู้ตกเป็นข่าวถูกละเมิด ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับความเป็นธรรม ผู้เคราะห์ร้ายถูกซ้ำเติม สื่อมวลชนยังถูกมองว่ามีส่วนสำคัญในการส่งเสริม “ถ้อยคำสร้างความเกลียดชัง”(hate speech) จึงมีข้อพิจารณาว่าควรมีหรือใช้เครื่องมือเข้ามาช่วยหรือสนับสนุนระบบและกลไกการกำกับดูแลกันเองให้มีประสิทธิผลกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ โดยเฉพาะช่วงที่คณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) กำหนด 11 ด้าน การปฏิรูปประเทศ คือ “การปฏิรูปสื่อมวลชน” ผ่านสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) โดยนำกฎหมายมาช่วยในการกำกับดูแลกันเอง เหลืออยู่แต่ว่าแคไหนและระดับใดที่จะไม่เป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพของวิชาชีพสื่อมวลชนเท่านั้น

เสรีภาพ คือ คุณธรรม

พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร กล่าวสรุปถึงประเด็นแนวทางการสร้างสรรค์อย่างเป็นองค์รวม เพื่อให้การกำกับดูแลกันเอง การใช้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นไปได้ ว่า “งานหนังสือพิมพ์ไม่มีใครทำคนเดียวได้” ต่างคนต่างทำ จึงไม่รู้จะทำอะไร ต้องมี Unity (เอกภาพ) ประกอบกับ Cohesiveness (ความผสมผสาน) และมี Harmony (จังหวะ) ที่เข้ากัน รวมเป็นระบบและกลไกที่เดินไปด้วยกัน ประหนึ่งกลไกการทำงานของนาฬิกา ส่วนใดส่วนหนึ่งหยุด หรือไม่ทำงาน ก็ทำให้ส่วนอื่นขัดข้องไปด้วย ในทางเดียวกันภาพรวมระบบสื่อมวลชนทั้งโครงสร้างก็ต้องทำงานสอดคล้องประสานกัน

ถ้าจะเริ่มตั้งแต่ ครูอาจารย์ สอนตัวเองก่อน อบรมตัวเองก่อน ให้มีความคิดเพียงพอ บางครั้งไม่มีความคิดพอ บางครั้งมีความคิดดีแต่ยังไม่มากพอ บางครั้งตั้งใจดีแต่ไม่มีความสามารถพอ ต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้เพียงพอก่อนไปถ่ายทอดเรียนรู้กับลูกศิษย์

ถ้าเป็นวิชาชีพ ต้องปฏิรูปองค์กรก่อน เริ่มตั้งแต่องค์กรเล็กต้นสังกัด หัวหน้าต้องปฏิรูปก่อน ให้ลูกน้องเห็นเป็นตัวอย่าง เฉพาะตัวเรา การทำงานของเราไม่คิดว่าเป็น “ลิงแก้แห” เริ่มตั้งแต่ผู้สื่อข่าว (reporter) ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Sub-editor) รีไรเตอร์ (re-writer) หัวหน้าข่าว/บรรณาธิการ (Editor) ผู้อำนวยการ (Director) “อย่าอายความจริง ให้แก้ไขให้ถูกต้อง ไม่เช่นนั้นจะเกิด “ผลกระทบ” มากมายอาทิ ติดคุกจากการถูกฟ้องร้อง ฯลฯ ถ้าแก้ไขให้ถูกต้องจะยัง “ประโยชน์ให้ส่วนรวมทั้งหมด” เหมือนแม่น้ำก็คือแม่น้ำ ไม่ใช่คลอง ถ้าเป็นคลองมีกำลังน้อยเท่านี้ ไม่พอ ให้รวมพลังกับคนอื่น

รถยนต์มีแต่คันเร่ง ไม่มีเบรก ย่อมทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ เกิดความเสียหาย เหมือนสื่อมวลชนมีแต่เสรีภาพไม่ได้ต้องมีคุณธรรมกำกับ ฉะนั้นก่อนสตาร์ทรถต้องดูระบบเบรกก่อน เช็คระบบทุกส่วนเหมือนเครื่องบินก่อนออกบินทุกครั้งในมาตรฐานการบิน ต้อง “วางแผนการบิน” เพื่อไม่ให้เกิดทางเลือก “Do” or “Die” ต้อง “Do” it better! เท่านั้นเสรีภาพ จึงคือ คุณธรรม นั้นอย่างไร !?

แนวทางสร้างสรรค์ท่านเป็นผู้มีส่วนกำหนดและทำให้เป็นจริงได้

แนวทางสร้างสรรค์และความคิดต่อไปของท่าน กำลังรอท่านเรียงร้อยต่อไปจากตัวอย่างของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสามท่าน ที่กล่าวแล้วข้างต้น ในฐานะที่ท่านเป็นส่วนหนึ่งของประเทศ ของสังคม ท่านจะกำหนดและทำให้การใช้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อกำกับดูแลกันเอง เป็นจริงได้ สามารถยกระดับมาตรฐานอาชีพ ส่งเสริมให้คนมีคุณภาพ มีปัญญา และแข็งแรงทั้งกายและใจมากขึ้น สังคมอยู่ได้อย่างปกติสุข เด็กๆ เยวชน และคนทั่วไปไม่ต้องตีเมียพิษทุกวัน หรือกินอาหารที่บั่นทอนสุขภาพกายสุขภาพใจทุกวัน หรือถูกหลอกหลวงอยู่ตลอดเวลา จากสื่อมวลชน สังคมแบบใดกันที่ท่านๆ เราๆ ต้องการ ทุกท่านกำหนดได้ด้วยตัวท่านเอง

บรรณานุกรม

รายงานวิจัย, 2553.การเฝ้าระวังจริยธรรมหนังสือพิมพ์.โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อและพัฒนาการเรียนรู้
เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพของสังคม (มีเดียมอนิเตอร์) ภายใต้มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา (Foundation of
Media Literacy) ร่วมกับ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนสุนันทา.

บรรยงค์ สุวรรณพอง.2558.สัมภาษณ์ 6 กรกฎาคม 2558.

พงษ์ศักดิ์ พงษ์วิเชียร.2558.สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2558.

มานิจ สุขสมจิตร.2558.สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2558.

www.84000.org สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2558.

จริยธรรมสื่อออนไลน์

ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี*

1. กำเนิดและความสำคัญของสื่อออนไลน์ในประเทศไทย

การเกิดขึ้นของสื่อออนไลน์ในประเทศไทยมีขึ้นภายหลังการเปิดให้บริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ในประเทศไทยได้ไม่นาน โดยสื่อหนังสือพิมพ์ออนไลน์ฉบับแรกในประเทศไทยในปี 2538 ได้แก่ หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ จากนั้นหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ก็เกิดขึ้นมาเป็นหนังสือพิมพ์ออนไลน์ภาษาไทยเว็บแรก ก่อนที่หนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่อย่างหนังสือพิมพ์ไทยรัฐจะตัดสินใจทำฉบับออนไลน์ขึ้นมาบ้างในระยะเวลาหลังจากนั้นไม่นานนัก

หนังสือพิมพ์ออนไลน์ในประเทศไทยในยุคแรก ส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดเป็นการนำเอาเนื้อหาข่าวและคอลัมน์จากฉบับพิมพ์มานำเสนอในฉบับออนไลน์ เพื่อให้บริการชาวสารแค้นคนไทยในต่างประเทศที่ก่อนหน้านี้กว่าจะได้อ่านหนังสือพิมพ์ไทยก็ต้องล่าช้าไปอย่างน้อย 1-2 วัน นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ออนไลน์ในยุคแรกยังมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายไปยังผู้อ่านที่ไม่ซื้อหนังสือพิมพ์อ่านเอง แต่จะอ่านหนังสือพิมพ์ที่มีบริการในสถานที่ทำงานหรือร้านกาแฟ หรือร้านเสริมสวย เป็นต้น

ดังนั้น หนังสือพิมพ์ออนไลน์ในประเทศไทยยุคแรก จึงเปรียบเป็นเพียงแค่ “สื่อเสริม” หรือเป็นสื่อที่เสริมช่องทางการเผยแพร่ข่าวสารของหนังสือพิมพ์ฉบับพิมพ์ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นเท่านั้น

ต่อมา เมื่อผู้อ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์มีมากขึ้น พร้อมๆกับการขยายตัวของ การเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของคนไทย ประกอบกับมีงานวิจัยเกี่ยวกับความต้องการบริโภคสื่อออนไลน์ของคนไทยระบุว่า ผู้ติดตามข่าวสารผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ต้องการอ่านข่าวสารที่เป็น “ข่าวปัจจุบันทันด่วน” หรือ Breaking News มากที่สุด หนังสือพิมพ์ออนไลน์หลายเว็บจึงริเริ่มให้มี Breaking News เกิดขึ้น โดยเริ่มจากในช่วงเวลากลางวันจนถึงค่ำ ก่อนจะมีการขยายเวลาในการนำเสนอออกไปเป็นตลอด 24 ชั่วโมงเพื่อตอบสนองความต้องการรับรู้ข่าวสารของประชากรออนไลน์ในประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม เมื่อจำนวนของ Breaking News มีมากขึ้น ทำให้ปริมาณของข่าวที่มีการนำเสนอระหว่างวัน มีจำนวนมากกว่าข่าวที่นำมาจากฉบับพิมพ์ หนังสือพิมพ์ออนไลน์หลายเว็บจึงไม่มีการแยกส่วนระหว่าง Breaking News กับข่าวที่นำมาจากฉบับพิมพ์อีกต่อไป โดยต่างมีการ Redesign หรือออกแบบหน้าเว็บไซต์ใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้มีสัดส่วนของเนื้อหาข่าวที่ถูกผลิตขึ้นระหว่างวัน มีมากกว่าข่าวที่นำมาจากฉบับพิมพ์

*ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
ที่ปรึกษาสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์

ด้วยเหตุนี้ หนังสือพิมพ์ออนไลน์ จึงค่อยๆ พ้นจากสภาพความเป็น “สื่อเสริม” และก้าวเข้าสู่การเป็น “สื่อใหม่” หรือ New Media อย่างเต็มตัว โดยหนังสือพิมพ์ออนไลน์ในปัจจุบัน จะมีการผลิตข่าวเองเป็นหลัก และมีข่าวและคอลัมน์ หรือบทความที่ดีพิมพ์แล้วในฉบับพิมพ์มาเสนอเพิ่มเติมเพื่อตอบสนองผู้อ่านหนังสือพิมพ์ดั้งเดิมที่หันมาอ่านออนไลน์มากขึ้น

ในที่สุด ก็มาถึงยุคปัจจุบันที่มีสื่อสังคมออนไลน์ หรือ Social Media เข้ามาเป็นตัวกำหนดวาระข่าวสารในหนังสือพิมพ์ออนไลน์มากขึ้น รวมทั้งมีการนำเนื้อหาข่าวสารและภาพจาก Social Media มาเสนอเป็นข่าว ขณะที่หนังสือพิมพ์ออนไลน์เอง ก็หันมาใช้ Social media ในการดึงให้ผู้บริโภคสื่อเข้ามาอ่านข่าวที่ตัวเองผลิตมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องเข้ามาหาข่าวที่เว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ออนไลน์นั้นโดยตรง

ปัญหาเชิงจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ หรืออาจเรียกว่า “สื่อออนไลน์” (เมื่อผู้เล่นหรือผู้ผลิตสื่อออนไลน์ ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เจ้าของธุรกิจหนังสือพิมพ์อีกต่อไป ปัจจุบัน มีสถานีโทรทัศน์ หรือสำนักข่าวทางวิทยุหันมาผลิตข่าวออนไลน์มากขึ้น) จึงเกิดขึ้นมากมายและหลากหลาย ดังจะได้กล่าวต่อไป

2. ความแตกต่างระหว่างสื่อออนไลน์มีอาชีพกับเว็บไซต์ทั่วไป

การเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ หรือ Social Media ในประเทศไทยในช่วงระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา นับว่ามี การเติบโตแบบก้าวกระโดดอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ Facebook มีอัตราการเพิ่มขึ้นถึง 53% ทำให้มีคนไทยลงทะเบียน แล้วกว่า 28 ล้านบัญชี ขณะที่ Twitter ที่มีผู้ใช้น้อยกว่า ที่ประมาณ 4.5 ล้านบัญชี กลับมีอัตราการเติบโตถึง 350%

จากการเติบโตดังกล่าว ทำให้เกิดปรากฏการณ์สำคัญที่น่าสนใจในโลกออนไลน์ นั่นคือการเกิดขึ้น และเติบโตอย่างรวดเร็วของเว็บไซต์ประเภทข่าวแปลก หรือข่าวที่ตรงกับความสนใจใคร่รู้ของมนุษย์ (Human Interest) หรือที่รู้จักกันดีว่า “ดราม่า” รวมทั้งเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลที่ที่น่าสนใจในโลกออนไลน์ แล้วนำมาเรียบเรียงใหม่ในลักษณะที่เรียกว่า Content Curator โดยเนื้อหาข่าวข่าวสารในเว็บเหล่านี้ จะใช้ภาษาในการ พาดหัวที่หวือหวา ชวนให้อยาก “อวด” ด้วยการแชร์ผ่าน Social media โดยบางครั้งคนแชร์ไม่ได้สนใจที่จะอ่าน เนื้อหาจากข่าวนั้นเท่าใดนัก ทำให้ยอดการเข้าชมเว็บไซต์ประเภทนี้ สูงขึ้นแบบผิดปกติในบางวันที่มีข่าว “โดนใจ” และข่าวนั้น ถูกแชร์ต่อๆ กันไปอย่างรวดเร็ว

จากปรากฏการณ์เช่นนี้ ทำให้เว็บไซต์ข่าวที่เคยเน้นการนำเสนอข่าวความเคลื่อนไหวในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมแบบทั่วๆ ไป ต้องหันมาแข่งขันกันนำเสนอข่าวที่มีลักษณะเป็น “ดราม่า” หรือนำเรื่องราวที่มีการแชร์หรือส่งต่อๆ กันมาทาง Social Media มาเสนอเป็นข่าว โดยไม่ได้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือ สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเลยแม้แต่น้อย จนถูกวิพากษ์วิจารณ์จากหลายแวดวงว่า ความเป็น “มีอาชีพ” ของเว็บไซต์ ข่าวกำลังหายไป

ต่อไปนี้เป็นข้อสังเกต 10 ประการ ที่รวบรวมมาจากความเห็นของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับแวดวง สื่อมวลชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแยกแยะความแตกต่างระหว่างเว็บไซต์ข่าวหรือสื่อออนไลน์มีอาชีพกับ เว็บไซต์ที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารทั่วๆ ไป

- 1) เว็บไซต์ข่าวส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมด จะมีสื่อในรูปแบบอื่นรองรับอยู่ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ หรือวิทยุ เป็นต้น แต่เว็บไซต์ที่นำเสนอข่าวสารอื่นๆ มักจะไม่เคยทำสื่อประเภทอื่นๆ มาก่อน โดยอาจมีเว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลข่าวสารเป็นตัวหนังสือ หรือมีตัวหนังสือควบคู่ไปกับการทำรายการโทรทัศน์ออนไลน์ เป็นต้น
- 2) เว็บไซต์ข่าวส่วนใหญ่จะเน้นเสนอข่าวหนัก เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ และข่าวสังคม อาชญากรรมต่างๆ ไป ควบคู่ไปกับข่าวเบาหรือข่าวที่มีลักษณะเป็นตราบาป แต่จะเน้นข่าวหนักมากกว่า ส่วนเว็บไซต์อื่นๆ จะมุ่งเน้นเสนอข่าวเบา หรือข่าวที่เป็นตราบาปเป็นหลัก
- 3) ในกรณีที่มีประเด็นข่าวเกิดขึ้นโดยมีต้นตอมาจาก Social Media เว็บไซต์ข่าวจะต้องมีกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงจากต้นเรื่องว่า เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือเป็นเรื่องที่มีการจัดฉาก ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการทำงานแบบสื่อมวลชนมืออาชีพ
- 4) การนำเสนอข่าวของเว็บไซต์ข่าว จะต้องมีการรายงานข่าวเชิงสืบสวน หรือข่าวที่ต้องใช้ทักษะการค้นหาข้อมูลด้วยการสืบสวนและนำมาเรียบเรียงให้อ่านง่าย นำเสนอไปแล้วเกิดผลกระทบ หรือเกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อสังคมโดยรวม
- 5) ภาพข่าวหรือวิดีโอที่ปรากฏบนเว็บไซต์ข่าวส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดจะต้องมาจากการผลิตโดยช่างภาพของตัวเอง การนำภาพข่าวหรือวิดีโอที่ไม่ได้ผลิตเองมาใช้ ต้องเป็นไปตามหลักจริยธรรมวิชาชีพและเคารพในลิขสิทธิ์ของเจ้าของภาพหรือวิดีโอ นั้น
- 6) ในการอ้างอิงแหล่งข่าวของเว็บไซต์ข่าว จะต้องมีการอ้างอิงแหล่งข่าวหรือข้อมูลที่มีแหล่งอ้างอิงที่สามารถตรวจสอบและเชื่อถือได้เสมอ ทั้งนี้ กระบวนการได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะต้องเป็นการได้มาโดยสุภาพและซื่อสัตย์
- 7) เว็บไซต์ข่าวที่ทำงานแบบมืออาชีพ จะต้องมีการผลิตข่าวของตัวเองในจำนวนที่พอเหมาะกับจำนวนข่าวที่ผลิตและนำเสนอในแต่ละวัน ทั้งนี้ นักข่าวต้องออกไปหาข่าวและรายงานข่าว ก่อนที่จะนำมาผลิตผ่านกระบวนการบรรณาธิการเพื่อนำเสนอบนเว็บไซต์
- 8) เว็บไซต์ข่าวจะต้องทำหน้าที่และนำเสนอข่าวสารภายใต้กรอบจริยธรรมและแนวปฏิบัติทางวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งได้มีการจัดทำและประกาศต่อสาธารณะโดยองค์กรวิชาชีพ อีกทั้งอาจจู้จี้ ร้องเรียน ตรวจสอบและลงโทษทางจริยธรรมจากองค์กรวิชาชีพที่สังกัดได้
- 9) ในการได้มาซึ่งรายได้ของเว็บไซต์ข่าว ส่วนใหญ่จะมาจากโฆษณาทางแบนเนอร์ มากกว่าการพึ่งพิงโฆษณาจาก Advertising Network โดยในการได้มาซึ่งรายได้จากโฆษณาดังกล่าว เว็บไซต์ข่าวจะต้องมีพนักงานขายโฆษณาของตนเอง หรือพึ่งพิงบริษัทที่รับบริหารงานด้านโฆษณาน้อยที่สุด
- 10) เว็บไซต์ข่าวต้องพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคมเมื่อมีการละเมิดกฎหมายหรือจริยธรรม และควรต้องเป็นสมาชิกหรือสังกัดองค์กรวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่งที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคข่าวสาร

ข้อสังเกตทั้ง 10 ประการข้างต้น เป็นเพียงข้อสังเกตที่รวบรวมมาจากการแลกเปลี่ยนกับผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ในวงวิชาการและวิชาชีพสื่อมวลชนเท่านั้น ไม่ได้มีเจตนาที่จะดูแคลนหรือกล่าวหาว่าเว็บไซต์ใดเป็นมืออาชีพหรือไม่เป็นมืออาชีพแต่อย่างใด ในทางกลับกัน มีความมุ่งหวังที่จะสนับสนุนให้เกิดเว็บไซต์ที่ให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชนหลายๆ เพื่อให้สังคมไทย เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3. ปัญหาเชิงจริยธรรมของสื่อออนไลน์

แม้ว่าเว็บไซต์ข่าว หรือสื่อออนไลน์ที่เป็นมืออาชีพส่วนใหญ่จะทำงานภายใต้กรอบจริยธรรมวิชาชีพที่ออกมาโดยองค์กรวิชาชีพต่างๆ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว สื่อออนไลน์ ก็ยังมีปัญหาเชิงจริยธรรมอยู่ในหลายกรณี ส่วนใหญ่มักมาจากความเร่งรีบในการนำเสนอ จนขาดกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง จนนำไปสู่ความผิดพลาดและหมิ่นเหม่ต่อการละเมิดจริยธรรมในที่สุด ทั้งนี้ เราสามารถจำแนกปัญหาเชิงจริยธรรมของสื่อออนไลน์ได้ดังต่อไปนี้

3.1 การนำเสนอข่าวไม่รอบด้าน

เนื่องจากสื่อออนไลน์ สามารถนำเสนอข่าวได้ในทันทีที่มีข่าวเกิดขึ้นตลอด 24 ชั่วโมง จึงไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลา หรือเส้นตายในการส่งข่าว แต่การนำเสนอข่าว “ก่อน” บนสื่อออนไลน์ย่อมมีผลต่อการค้นหาข่าวนั้นในภายหลังโดยผ่านเว็บไซต์ที่เป็นเครื่องมือในการค้นหา (Search Engine) โดยเฉพาะ Google.com ซึ่งเป็นที่นิยมมากที่สุดใ้หนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตชาวไทย ดังนั้น สื่อออนไลน์จึงมีความจำเป็นต้องช่วงชิงกันนำเสนองานก่อนสื่อออนไลน์สำนักอื่นๆ ทั้งนี้ที่รู้ๆ ความรวดเร็วในการนำเสนอข่าว ไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่จะทำให้ข่าวนั้นได้รับความนิยมจากผู้อ่านสื่อออนไลน์ก็ตาม

การแข่งขันกันนำเสนองานนี้เองที่กลายเป็นต้นเหตุของปัญหาจริยธรรมในสื่อออนไลน์

ตัวอย่างเช่น เว็บไซต์ข่าว ก. ได้รับข่าวจากนักการเมืองระดับแกนนำของพรรค ข. คนหนึ่ง ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านว่า รัฐมนตรี ค. แห่งพรรค ง. กระทำการทุจริตประพฤตมิชอบโดยการเก็บหัวคิวโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐมนตรี ค. โดยนักข่าวในสังกัดเว็บไซต์ประจำพรรคการเมือง ข. แจ้งว่า แกนนำพรรคคนนั้น ให้สัมภาษณ์แก่เขาคนเดียว แต่มีนักข่าวของเว็บไซต์ข่าว จ. ยืนอยู่ในระยะไม่ไกลนัก ไม่น่าจะจะได้ยินการสัมภาษณ์ดังกล่าวหรือไม่ บรรณาธิการข่าวของเว็บไซต์ข่าว ก. จึงนำข่าวการสัมภาษณ์ดังกล่าวขึ้นเผยแพร่ทางเว็บไซต์ข่าวของตนทันที โดยไม่ได้มีการสอบถามข้อเท็จจริงจากรัฐมนตรี ค. เลย การกระทำดังกล่าวของเว็บไซต์ ก. จึงเข้าข่ายการเสนอข่าวด้านเดียว แม้ว่า ในเวลาต่อมา เว็บไซต์ข่าว ก. จะนำเสนอคำชี้แจงของรัฐมนตรี ค. ก็ไม่ได้หมายความว่า การกระทำของ เว็บไซต์ข่าว ก. จะไม่เข้าข่ายการละเมิดจริยธรรม

3.2 การละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ตกเป็นข่าว

บ่อยครั้งที่สื่อออนไลน์เร่งรีบเสนอข่าวโดยไม่ได้ระวังว่า ข่าวที่นำเสนอไปนั้น เข้าข่ายการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ตกเป็นข่าวหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดสิทธิผู้ต้องหา การละเมิดสิทธิเด็ก การละเมิดสิทธิ

ของผู้ถูกละเมิดทางเพศและการละเมิดสิทธิของเพศที่ 3 ฯลฯ ซึ่งนอกจากปัญหาจะเกิดขึ้นจากความเร่งรีบในการนำเสนอข่าวแล้ว ยังมีสาเหตุมาจากการที่นักข่าวหรือบรรณาธิการของสื่อออนไลน์ขาดความรู้และความตระหนักถึงประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน

ตัวอย่างเช่น เว็บไซต์ข่าว ก. นำเสนอข่าวกรณีพี่เลี้ยงคือนาย ข. ช่มชืดกระทำชำเราเด็กหญิง ค. อายุ 13 ปี ซึ่งเป็นลูกเลี้ยง โดยนำเสนอข่าวของนาย ข. ขณะถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวน โดยไม่มีการอำพรางใบหน้าของนาย ข. ซึ่งผลที่ตามมาคือ เพื่อนบ้านหรือบุคคลที่รู้จักกับครอบครัวของนาย ข. ก็จะทราบในทันทีว่า เด็กหญิง ค. เป็นใคร และอาจนำไปสู่ปัญหาทางสังคมอื่นๆ ที่เด็กหญิง ค. และบุคคลในครอบครัวเช่น แม่ อาจได้รับในอนาคต

3.3 การนำเสนอข่าวจากสื่อสังคมออนไลน์มานำเสนอโดยไม่บอกแหล่งที่มา หรือไม่ได้อนุญาตจากเจ้าของ

เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์ หรือ Social Media ได้เข้ามามีบทบาทอย่างสูงในการนำเสนอข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นของประชาชนทั่วไป โดยบางครั้ง ผู้นำเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นนั้น ขาดการตระหนักว่า สื่อสังคมออนไลน์ไม่ใช่พื้นที่ส่วนตัว แต่เป็นพื้นที่ที่ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นนั้น อาจถูกส่งต่อหรือ “แบ่งปัน” ไปยังเพื่อนของเพื่อนบนสื่อสังคมออนไลน์ และสิ่งที่ถูกแบ่งปันไปนั้น อาจจะมีผลกระทบในวงกว้างมากขึ้น หากสื่อออนไลน์ไปหยิบเอาข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นนั้นมานำเสนอต่อในพื้นที่สื่อของตน

ตัวอย่างเช่น เว็บไซต์ข่าว ก. ไปนำเอาภาพคู่นอนแต่งงานของ นาย ข. อาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง กับ นางสาว ค. อาจารย์ในมหาวิทยาลัยเดียวกัน ซึ่งโพสต์อยู่ในหน้า Facebook ของนาย ง. โดยมีข้อความไว้ว่าลัยต่อคู่รักในภาพซึ่งเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุระหว่างเดินทางไปท่องเที่ยวในสหรัฐอเมริกา โดยที่ไม่ได้มีการขออนุญาตจากนาย ง. ซึ่งต่อมาญาติของนาย ข. ได้ติดต่อมายังบรรณาธิการของเว็บไซต์ ก. โดยแจ้งว่า ทางครอบครัว ไม่อนุญาตให้นำภาพข่าวของสามีภรรยาที่เสียชีวิตมาเผยแพร่ เพราะไม่อยากให้เป็นการซ้ำเติมความโศกเศร้าให้กับญาติของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้ หากเว็บไซต์ ก. ได้มีการติดต่อไปยังเจ้าของหน้า Facebook ที่นำภาพมาเผยแพร่เพื่อขออนุญาตเสียก่อน การกระทำโดยละเมิดสิทธิของผู้ตายดังกล่าวย่อมไม่เกิดขึ้น

4. การกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อออนไลน์

ในช่วงแรกของการเกิดสื่อออนไลน์ ยังไม่มีปัญหาในเชิงจริยธรรมมากนัก เนื่องจากข่าวสารที่ถูกนำเสนอในสื่อออนไลน์เป็นเนื้อหาที่นำมาจากฉบับพิมพ์ โดยอาจจะมีข่าวปัจจุบันทันด่วน หรือ Breaking News บ้าง ก็เป็นเพียงส่วนน้อย ดังนั้น สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่เป็นองค์กรกำกับกันเองด้านจริยธรรมจึงมีมติให้สอบถามสมาชิกที่เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ ว่า จะให้สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ กำกับดูแลไปถึงสื่อออนไลน์ในสังกัดของสมาชิกสภาฯ หรือไม่ ซึ่งผลตอบรับเป็นไปในเชิงบวก นั่นคือ สมาชิกทุกฉบับยินดีให้สภาการหนังสือพิมพ์ฯ กำกับดูแลสื่อออนไลน์ในสังกัดด้วย

ต่อมาเมื่อมีการก่อตั้งชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ (ปัจจุบันจดทะเบียนเป็นสมาคมแล้ว) ขึ้นในเดือน กันยายน 2552 สมาชิกของสมาคม ซึ่งประกอบด้วยเว็บไซต์ข่าวหรือสื่อออนไลน์ ทั้งที่เป็นสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาชิกสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย หรือไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรใดเลย ได้ร่วมกันจัดทำ “แนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสมาชิกชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์” ขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่า สมาชิกของชมรมฯ จะทำหน้าที่เสนอข้อมูลข่าวสารภายใต้กรอบจริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชน โดยสาระสำคัญของแนวปฏิบัติดังกล่าวมีดังนี้

ตามที่ผู้ผลิตข่าวสารออนไลน์ ได้ตกลงร่วมกันจัดตั้ง “ชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์” ขึ้นเมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2553 และเปลี่ยนเป็น “สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์” เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2555 โดยมีวัตถุประสงค์ประการหนึ่งคือ เพื่อกำกับดูแลและส่งเสริมให้มีการนำข่าวที่ผลิตโดยสมาชิกไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งยกระดับธุรกิจและมาตรฐานการนำเสนอข่าวออนไลน์ให้เป็นที่ ยอมรับต่อสาธารณชน

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง จึงได้มีการจัดทำแนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 แนวปฏิบัตินี้เรียกว่า “แนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสมาชิกสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ พ.ศ. 2555”

ข้อ 2 แนวปฏิบัตินี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในแนวปฏิบัตินี้

“สมาชิก” หมายถึง สมาชิกสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์

“ข่าว” หมายถึง ข้อมูล เนื้อหาข่าว สารคดีเชิงข่าว บทความ คอลัมน์ ความนำหรือตัวโปรย พาดหัวข่าว ภาพข่าว และคำบรรยายภาพข่าวที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์หรือช่องทางการสื่อสารอื่นของสมาชิก

“ภาพข่าว” หมายถึง ภาพประกอบข่าว หรือสารคดีเชิงข่าว หรือข้อเขียนอื่นๆ ทั้งที่อยู่ในรูปแบบของตัวอักษร หรือภาพเคลื่อนไหว หรือการรายงานข่าวโดยลักษณะอื่นๆ ที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์หรือช่องทางการสื่อสารอื่นของสมาชิก

ข้อ 4 สมาชิกพึงยึดมั่นและปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย โดยเคร่งครัด

ข้อ 5 สมาชิกพึงเคารพและให้การยอมรับเนื้อหาข่าวหรือภาพข่าวที่ผลิตโดยสมาชิกด้วยกัน

การนำเสนอโดยการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งข่าวหรือภาพข่าวตามวรรคแรก สมาชิกต้องอ้างอิงถึงแหล่งที่มา เวลาในการนำเสนอ และสร้างจุดเชื่อมโยง (LINK) ของข่าว หรือภาพข่าวนั้น กลับไปยังเว็บไซต์ของสมาชิกที่เป็นผู้ผลิตข่าวหรือภาพข่าวด้วย

ข้อ 6 สมาชิกพึงเคารพและให้การยอมรับข้อมูลข่าวสารหรือภาพข่าวที่ผลิตโดยแหล่งข้อมูลอื่น โดยการคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น

ข้อ 7 เนื่องจากการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าว ผ่านเว็บไซต์ของสมาชิกสามารถกระทำได้ตลอดเวลา ดังนั้นสมาชิกพึงใช้วิจารณญาณอย่างเต็มที่ในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวต่างๆ ด้วยความระมัดระวัง เพื่อมิให้นำไปสู่ความขัดแย้งและเสียหายอย่างรุนแรงขึ้นในสังคม

ข้อ 8 สมาชิกพึงให้ความเคารพต่อผลงานข่าวหรือภาพข่าวของนักข่าวภาคพลเมือง ไม่ว่าจะข่าวหรือภาพข่าวนั้นจะนำเสนอโดยตรงมายังสมาชิก หรือผ่านช่องทางเครือข่ายสังคม (SOCIAL NETWORKING) ต่างๆ

ข้อ 9 การไม่ปฏิบัติตามแนวปฏิบัตินี้ อาจนำไปสู่การพ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง ตามความในข้อ 9.4 แห่งข้อบังคับชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ พ.ศ. 2552

อย่างไรก็ตาม เมื่อสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เข้ามามีบทบาทในการเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าว โดยการดึงความสนใจของผู้ใช้ให้มาติดตามข่าวสารในสื่อออนไลน์และสื่อดั้งเดิมได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ รวมทั้งยังมีส่วนในการกำหนดวาระของข่าวสารมากขึ้น (Media Agenda Setting) สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ จึงร่วมมือกับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติและสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย จัดทำ “แนวปฏิบัติเรื่องการใช้อสื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ.2553” ขึ้น โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

“เนื่องด้วยในสถานการณ์ปัจจุบัน สื่อมวลชนแขนงต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และเว็บไซต์ข่าวสารต่างๆ ได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากการใช้อสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ทั้งในด้านการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น หรือการเผยแพร่การทำงานขององค์กรข่าว ซึ่งมีทั้งการใช้ประโยชน์ในระดับองค์กร ตัวบุคคล และผลมผลสถาน เป็นจำนวนมาก จึงควรมีแนวปฏิบัติในการใช้อสื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชนให้เป็นไปในทาง สร้างสรรค์

องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนจึงได้มอบหมายให้ชมรมนักข่าวสายเทคโนโลยีสารสนเทศ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เป็นผู้ประสานการยกร่างแนวปฏิบัติ โดยมีตัวแทนจากองค์กรวิชาชีพต่างๆ ได้แก่ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมผู้ดูแลเว็บไทย ชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ชมรมนักข่าวสายเทคโนโลยีสารสนเทศ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและเทคโนโลยีสารสนเทศ ร่วมกันยกร่างและรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง

จึงกำหนดเป็นแนวปฏิบัติในการใช้อสื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน ดังต่อไปนี้

หมวด 1

บททั่วไป

ข้อ 1 ในแนวปฏิบัตินี้

‘สื่อสังคมออนไลน์’ (Social Media) หมายถึง ช่องทางการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้ใช้สามารถสื่อสารเนื้อหา อาทิ twitter.com, facebook.com, youtube.com, weblog ต่างๆ

‘องค์กรสื่อมวลชน’ หมายถึง องค์กรสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และองค์กรสมาชิกสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย

‘ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน’ หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 ผู้ประกอบวิชาชีพข่าว ผู้ปฏิบัติงานข่าววิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ตามธรรมนูญสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2552 และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนอื่นที่ยอมรับแนวปฏิบัตินี้

หมวด 2

แนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรสื่อมวลชน

ข้อ 2 การใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็น พึงยึดมั่นกรอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยอย่างเคร่งครัด

ข้อ 3 การนำเสนอข่าวโดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรสื่อมวลชน ควรมีหลักในการอ้างอิงถึงองค์กรสื่อมวลชน ดังต่อไปนี้

(1) ชื่อองค์กรสื่อมวลชนที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

(2) รายละเอียด สัญลักษณ์ หรือชื่อย่อ ที่แสดงถึงองค์กรสื่อมวลชน

(3) มาตรการทางเทคนิคที่ยืนยันถึงสถานะและความมีตัวตนขององค์กรสื่อมวลชน รวมถึงการประกาศต่อสาธารณชนตามช่องทางที่องค์กรมีอยู่

ข้อ 4 การนำเสนอข้อมูลข่าวสารขององค์กรสื่อมวลชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ควรเป็นไปตามข้อบังคับจริยธรรม หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติขององค์กรที่กำกับดูแลตามที่ระบุไว้ในหมวดหนึ่ง และต้องไม่เป็นการสร้างความเกลียดชังระหว่างคนในสังคม ไม่ยุยงให้เกิดความรุนแรงจนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและเสียหายรุนแรงขึ้นในชาติ

ข้อ 5 องค์กรสื่อมวลชนต้องให้ความเคารพและยอมรับข้อมูล ข่าวสาร หรือภาพ ที่ผลิตโดยบุคคลอื่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์

การคัดลอก เลียน ข้อความใดๆ จากสื่อสังคมออนไลน์ พึงได้รับการอนุญาตจากเจ้าของข้อความนั้นๆ ตามแต่กรณี

กรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หรือรายงานข่าวในฐานะสื่อมวลชน ต้องอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของข้อความและข่าวสารนั้นโดยรับรู้ถึงสิทธิ หรือลิขสิทธิ์ขององค์กรหรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลดังกล่าว

หมวด 3

แนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

ข้อ 6 การนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้ประกอบวิชาชีพ

สื่อมวลชน อาจแบ่งได้ดังนี้

(1) กรณีใช้ชื่อบัญชีผู้ใช้งาน (user account) ที่ระบุถึงต้นสังกัด ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติตามข้อบังคับ จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะความถูกต้อง (accuracy) สมดุล (balance) และการใช้ภาษาที่เหมาะสม

(2) กรณีใช้ชื่อบัญชีผู้ใช้งานที่ระบุถึงตัวตนอันอาจทำให้เข้าใจว่าเป็นผู้ ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ใช้งานพึงระมัดระวังการนำเสนอข้อมูลข่าวและการแสดงความคิดเห็นที่อาจนำไปสู่การละเมิดจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเช่นเดียวกัน

ข้อ 7 การรายงานข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงแยก ‘ข่าว’ กับ ‘ความเห็น’ ออกจากกันอย่างชัดเจน พึงระวังการย่อความที่ทำให้ข้อความนั้นบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง และพึงระวังการเผยแพร่ข้อมูลซ้ำ

ข้อ 8 ในกรณีที่เวลาเป็นสาระสำคัญของการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร พึงตระหนักถึงมิติของเวลาในการนำเสนอข่าวนั้นๆ ด้วย

ข้อ 9 ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงตระหนักว่าพื้นที่บนสื่อสังคมออนไลน์เป็น พื้นที่สาธารณะ ไม่ใช่พื้นที่ส่วนบุคคล ซึ่งข้อมูลที่มีการรายงานจะถูกบันทึกไว้และอาจมีผลทางกฎหมายได้

ข้อ 10 ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเด็กและสตรี ภาพอุจาด ลามก อนาจาร หวาดเสียว และรุนแรง

ข้อ 11 ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน พึงระมัดระวังกระบวนการหาข่าวหรือภาพจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน รอบด้าน และควรอ้างอิงแหล่งที่มาเมื่อนำเสนอ เว้นแต่สามารถตรวจสอบและอ้างอิงจากแหล่งข่าวได้โดยตรง

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะการรายงานสดผ่านอุปกรณ์ปลายทางต่างๆ (devices) หรือการสร้างข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์จากการประชุม ‘ปิด’ ต้องได้รับอนุญาตจากที่ประชุมก่อน

ข้อ 12 หากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเกิดความผิดพลาด จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือองค์กรอื่น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องดำเนินการแก้ไขข้อความที่มีปัญหาโดยทันที พร้อมทั้งแสดงถ้อยคำขอโทษต่อบุคคลหรือองค์กรที่ได้รับ ความเสียหาย ทั้งนี้ ต้องให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายมีโอกาสชี้แจงข้อมูลข่าวสารในด้านของตนด้วย”

การที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนต่างๆ พยายามเข้ามาทำหน้าที่ในการวางกรอบจรรยาบรรณในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อออนไลน์ นับว่าช่วยในการดูแลการนำเสนอข่าวสารของสื่อออนไลน์ให้เป็นไปตามกรอบจรรยาบรรณในวิชาชีพได้ในระดับหนึ่ง แต่ในภาวะที่การแข่งขันที่มีอยู่ค่อนข้างสูง ทำให้การละเมิดจรรยาบรรณของสื่อออนไลน์ยังคงมีปรากฏให้เห็นเป็นระยะๆ ซึ่งกระบวนการกำกับดูแลด้านจรรยาบรรณของสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้ผลมากกว่าการกำกับดูแลกันเองขององค์กรวิชาชีพ ก็คือ การกำกับดูแลโดยภาคประชาสังคมและประชาชนนั่นเอง

“ปัญหาจริยธรรมยุคสื่อใหม่”

ธาม เชื้อสถาปนศิริ*

ช่วงปี 2549–2558 เป็นต้นมา เกิดปรากฏการณ์หนึ่งที่สำคัญในแวดวงการสื่อสารของประเทศไทย คือ การเพิ่มขึ้นของกระแสและความตื่นตัวของการใช้สื่อออนไลน์ สื่อสังคมในทางการเมือง และสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะการประชุม การประท้วงทางการเมืองที่ขยายพื้นที่จากท้องถนนสู่รายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมและเข้ามาสู่โลกโซเชียลเช่นปัจจุบัน

และก็กว่าทศวรรษที่ผ่านมา วงการสื่อสารมวลชนบ้านเราถกเถียงกันมากเรื่องบทบาทหน้าที่สื่อ โดยเฉพาะนักข่าว ที่โดนตั้งคำถามเรื่องบทบาท จุดยืน หน้าที่ในการรายงานข่าวสาร และปัญหาวารสารศาสตร์ที่เรามุ่งเน้นสนใจนั้น ดูเหมือนจะมุ่งเน้นไปที่ ความเป็นกลาง เป็นวัตถุวิสัย หรือ ต้องไม่เอนเอียงอคติเท่านี้ สิ่งที่เป็นคำถามสำคัญคือ ในยุคสื่อใหม่ จริยธรรม หลักการทางวารสารศาสตร์ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปเช่นไร?

Stephen J.A.Ward นักข่าวและนักปรัชญาวารสารศาสตร์ชาวอเมริกัน เขียนวิเคราะห์ถึง “แรงตึง 2 ระดับ” ที่เกิดขึ้นเมื่อโลกมีสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาสร้างบทบาทต่อวิชาชีพสื่อ (อ้างอิงจาก Digital Media Ethics | Center for Journalism Ethics ที่ <https://ethics.journalism.wisc.edu/resources/digital-media-ethics/>)

สติเฟินกล่าวว่า “มีความท้าทายที่ลงสู่รากฐานของจริยธรรมสื่อ ซึ่งลงสู่ในระดับลึกลงไปมากกว่าการถกเถียงเรื่องหลักการ อย่างเช่นหลักวัตถุวิสัย ความท้าทายที่ว่า คือ ปัญหาชัดเจน เช่น ในห้องข่าวปัจจุบันนี้ จะสามารถตรวจสอบเนื้อหาจากประชาชนที่ถูกส่งมาให้มากมายได้อย่างไร การปฏิบัติจึงสำคัญที่ว่าเรา (นักข่าว) ต้องคิดเสียใหม่ว่าจะคิดเรื่องนี้ด้วยสมมติฐานอย่างไร จริยธรรมจะยังคงมีความสำคัญสำหรับสื่อมวลชนอาชีพหรือไม่ขณะที่ต้องแข่งขันกับข่าวที่ทันเวลาและการวิเคราะห์ที่แม่นยำ และในขณะที่ใครๆ ก็สามารถเป็นผู้เผยแพร่กระจายข่าวได้

การปฏิบัติสื่อ ได้สร้างแรงตึงเครียดให้กับหลักคิดจริยธรรม 2 ระดับ ดังนี้

ระดับแรก แรงตึงเครียดระหว่างสื่อวารสารศาสตร์ยุคเก่า / (สื่อหนังสือพิมพ์-กระแสหลัก) และ สื่อวารสารศาสตร์ยุคใหม่ (สื่อออนไลน์) เนื่องจากวัฒนธรรมแก่นแท้ของสื่อยุคเก่านั้นคำนึงถึงเรื่องของความถูกต้องและการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข่าวก่อนนำเสนอ หลักการเรื่องความสมดุล การไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และบทบาทหน้าที่ของนายทวารข่าวสาร ซึ่งต้องแข่งขันกับวัฒนธรรม

*นักวิชาการสื่อ สถาบันวิชาการสื่อสาธารณะ (สวส.)

องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.)

สื่อออนไลน์ที่เน้นความรวดเร็วทันที่ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การเลือกข้าง นักข่าวที่ไม่ใช้วิชาชีพ และความสามารถในการแก้ไขสิ่งผิดหลังพิมพ์เผยแพร่

ระดับที่ 2 คือแรงตึงเครียดระหว่างนักข่าวในสนามข่าวชุมชนท้องถิ่น กับนักข่าวที่ทำงานในสนามข่าวระดับโลก (หรือข้ามประเทศ) หากงานข่าววารสารศาสตร์ส่งผลกระทบต่อในระดับวงกว้างแล้ว อะไรคือความรับผิดชอบในระดับวงกว้างนั้น ควรหรือไม่ที่จริยธรรมสื่อจะต้องถูกหวนกลับมาปรับแก้ไขแนวคิดตัวเองว่าไม่ว่านักข่าว งานข่าวนั้นจะถูกรายงานในระดับไหน จริยธรรมจะต้องเป็นมาตรฐานเดียวกันไม่ว่าจะเป็นนักข่าวสมัครเล่นหรือมืออาชีพ

สตีเฟนกล่าวสรุปว่า “ความท้าทายสำหรับจริยธรรมสื่อวันนี้ สามารถสรุปได้เป็นคำถามที่สำคัญคือ จริยธรรมสื่อจะวางบทบาทแนวคิดตนเองลงบนโลกสื่อหลากหลายอย่างไร จริยธรรมสื่อที่สุดแล้วจะต้องสลายแรงตึงเครียดเหล่านี้ให้หมดไป โดยในทางทฤษฎีแล้วมันต้องสลายค่านิยมขัดแย้งข้างต้นไป จริยธรรมสื่อต้องทำให้เป็นที่แน่ชัดว่าจริยธรรมในข้อไหนที่จะต้องควรรักษาเอาไว้หรือสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ โดยทางปฏิบัติแล้ว ควรจะให้มาตรฐานทางจริยธรรมและแนวปฏิบัติสำหรับนักข่าววิชาชีพในสื่อใหม่ทั้งแบบออนไลน์และแบบออฟไลน์ด้วย”

วิกฤตการณ์รายงานข่าว

การทำสื่อให้กลายเป็นประชาธิปไตย – ที่ซึ่งอินเทอร์เน็ตสามารถทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงสื่อได้อย่างเทียมกันนั้น ทำให้เกิดภาวะเส้นแบ่งวิชาชีพสื่อที่เลือนรางมากขึ้น ว่าใครกันแน่ที่สามารถเป็นนักข่าวได้

เมื่อศตวรรษที่แล้ว (1900s) เป็นที่แน่ชัดว่า นักข่าวคือกลุ่มวิชาชีพซึ่งทำงานรายงานข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์และวิทยุโทรทัศน์ สาธารณชนสามารถนิยามได้ชัดเจนว่าใครเป็นสื่อหรือไม่ใช่สื่อมวลชน วันนี้ประชาชนที่ไม่มีทักษะวารสารศาสตร์และไม่ได้ทำงานในองค์กรสื่ออาจเรียกตนเองว่าเป็นนักข่าว หรือพวกเขาอาจเขียนแสดงความคิดเห็นจากข้อมูลที่พบเห็นและแพร่กระจายต่อสาธารณะได้เช่นเดียวกัน

มันไม่ชัดเจนเท่าใดนักที่จะนิยามว่า “นักข่าวคืออะไร” และถ้าใครบางคนทำในสิ่งเดียวกันนักข่าวก็ทำ แต่ไม่อยากจะเรียกตนเองว่าเป็นนักข่าว กระทั่งผู้ที่แสดงความคิดเห็นตนเองลงพื้นที่สาธารณะเขาจะเป็นนักข่าวหรือไม่?

ในหนังสือ ชื่อ “ดิจิทัลเปลี่ยนโลก” เขียนโดย Eric Schmidt และ Jared Cohen สองผู้บริหารคนสำคัญของบริษัทกูเกิ้ล ได้กล่าวถึง วิกฤตการณ์การรายงานข่าว ที่จะมาเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานข่าว และการดำเนินธุรกิจวารสารศาสตร์ออกไปอย่างมาก มีใจความสำคัญที่น่าสนใจ 7 ประเด็นดังนี้ (จาก ดิจิทัลเปลี่ยนโลก., Eric Schmidt & Jared Cohen สำนวนแปล สุทธิวิษณุ แสงดาชดา ในบท “วิกฤตการณ์รายงาน

ข่าว” หน้า 68-76., มีนาคม 2557)

ชมิทธ์และโคเฮน กล่าวว่

1) สื่อกระแสหลักเริ่มไม่ทันกับการรายงานข่าวที่เกิดขึ้นทั่วโลก เคลื่อนตัวช้า

- ข่าวด่วนของโลกมาจากแพลตฟอร์มแบบทวีตเตอร์ หรือ เครือข่ายสังคม ซึ่งจะเร็วกว่าสื่อกระแสหลัก
- ความสามารถในการรายงานข่าวด่วนอยู่ที่ประชาชน พลเมือง มีใช้สื่อมวลชนเดิมอีกต่อไป พวกเขาอยู่กับเรื่องราว เหตุการณ์โดยตรง สื่อทำหน้าที่ได้แต่เพียงเฝ้าดู และรวบรวม ตรวจสอบข้อเท็จจริงนั้นเท่านั้น หมดเวลาและโอกาสที่สื่อจะผูกขาดความเร็วสูงสุดของการรายงานข่าวแต่เพียงผู้เดียวเช่นที่ผ่านมา

2) ผู้ชมย้ายความภักดี หันไปหาช่องทางสื่อที่เร็วกว่า ทันที

- พวกเขาจะไม่อดทนดูข่าวจากสื่อที่ตามไม่ทัน เพราะพวกเขาอยู่กับหน้าจอมือถือ ข่าวจากทวีตเตอร์จะเป็นตัวแจ้งเตือนว่ามีอะไรใหม่ๆ เกิดขึ้น
- ความภักดีของผู้ชมจะเกิดจากการวิเคราะห์ข่าวและแง่มุมที่สื่อเหล่านั้นนำเสนอ ผู้ชมจะวางใจในความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความแม่นยำในการวิเคราะห์ และการจัดลำดับความสำคัญของข่าวต่างๆ
- คนดูข่าว จะดู 2 อย่างคือ ดูข่าวด่วนๆ บนช่องทางสื่อใหม่ และจะดูสื่อกระแสหลัก เพื่อเติมรายละเอียดของข่าว

3) คนรุ่นใหม่จะเป็นผู้บริโภคข่าวมากขึ้น และสามารถผลิตข่าวเองได้มากขึ้น (Prosumer มาจาก Consumer + Producer)

- มีคนทำหน้าที่เป็น นักข่าวอาสาสมัคร (volunteer journalist) ที่อาจขออาสาไปลงสนามข่าวในที่อันตราย ห่างไกล ลำบากด้วยตัวเอง เพื่อขายข่าว แต่ไม่ได้รับเครดิต
- มีนักข่าวแบบ ทำข่าวอยู่แต่ในโลกออนไลน์ (curator journalist) ซึ่งจะใช้ความเชี่ยวชาญในการเข้าถึง รวบรวม ค้นหาข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และนำมาเขียนเป็นเรื่องราวข่าวโดยไม่ต้องลุกขึ้นจากหน้าจอคอมพิวเตอร์

4) องค์กรสื่อกำลังจะตายเพราะดำเนินธุรกิจในรูปแบบเก่า

- องค์กรสื่อจะยังคงมีความสำคัญและเป็นองค์ประกอบของสังคมในหลายด้าน แต่สื่อหลายแห่งจะตายไปจากรูปแบบปัจจุบันของตนเอง สื่อที่จะไม่ตาย ต้อง เปลี่ยนเป้าหมาย วิธีการ และโครงสร้างขององค์กรเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสาธารณชนทั่วโลก
- กำแพงภาษาที่หลายลงและเสาโทรศัพท์ที่เพิ่มขึ้น จะทำให้มีกระบอกเสียง แหล่งข่าว ผู้สื่อข่าว และช่างภาพสมัครเล่นเกิดขึ้นมากมาย
- สำนักข่าวหลายแห่งลดการปฏิบัติงานลง โดยเฉพาะในต่างประเทศ แต่จะต้องเพิ่มการรายงาน

ข่าวจากบุคคลภายนอกมากขึ้น โดยอาศัยการเชื่อมต่อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

- ผลคือ “สื่อหลักจะรายงานข่าวน้อยลง แต่จะยืนยันข่าวมากขึ้น”

5) เปลี่ยนบทบาทหน้าที่ จากค้นหาข่าว เป็น ผู้รวบรวมข่าว ผู้จัดเก็บ ผู้ตรวจสอบและกรองความน่าเชื่อถือ

- หน้าที่การรายงานข่าว จะกระจายออกไปมากขึ้นกว่าปัจจุบัน (ไปอยู่ที่คนอื่นๆ ประชาชน พลเมืองเน็ตต่างๆ ไป) ซึ่งจะขยายขอบเขตของเนื้อหาข่าว แต่คุณภาพโดยรวมอาจจะลดน้อยลง บทบาทของสื่อกระแสหลักจะกลายเป็นผู้รวบรวมข่าว ผู้จัดเก็บ ผู้ตรวจสอบและกรองความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งจะอ่านข้อมูลทั้งหมดก่อนแล้วเน้นว่าจะอะไรที่คุ้มค่าหรือไม่คุ้มค่าต่อการอ่าน ทำความเข้าใจ และเชื่อถือ
- ชนชั้นนำ ปัญญาชน ผู้นำธุรกิจ ผู้กำหนดนโยบาย จะพึ่งพาสื่อหลัก เพราะความเที่ยงตรงของข่าวจะยิ่งสำคัญกว่าเดิมมาก
- สื่อต้องเพิ่มบทบาทในการเป็นผู้วิเคราะห์ข่าวที่ตรงประเด็น และลึกซึ้ง
- ทวิตเตอร์ไม่สามารถผลิตบทวิเคราะห์ได้ดีไปกว่าลิงก์ จุดแข็งมันคือการตอบสนองอย่างรวดเร็ว มีใช้การวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง

6) การเกิดผู้สื่อข่าวสมัครเล่น นักข่าวพลเมือง เว็บไซต์/สำนักข่าวพลเมือง

- การเชื่อมต่อระดับโลกจะก่อให้เกิดผู้มีส่วนร่วมรายใหม่ๆ ในห่วงโซ่อุปทานกลุ่มใหม่ที่จะเกิดขึ้น คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญการเข้ารหัสประจำท้องถิ่นซึ่งทำหน้าที่เรื่องการเข้ารหัสโดยเฉพาะ
- องค์กรสื่อที่ต้องรายงานข่าวต่างประเทศจะต้องพึ่งพายนายหน้าขายการเข้าและถอดรหัส
- สื่อต้องพัฒนาทักษะหลากหลายมากกว่าเดิม เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านโปรแกรมและภาษา การเข้ารหัสและถอดรหัสข้อมูลเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในการเป็นตัวกลางเปิดเผยข้อมูลลับที่ไม่ต้องการสื่อผ่านสาธารณะ
- สื่อต้องแข่งขันกับนักข่าวสมัครเล่น องค์กรข่าวอาสาสมัคร/ประชาชน สำนักข่าวคนดัง เป็นสำนักข่าวที่มีคนติดตามมากเพราะไม่ได้สนใจความเป็นมืออาชีพ (นักข่าวสมัครเล่น คือ ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากการเชื่อมต่อรับโลกที่เพิ่มขึ้น เพื่อค้นหา รวบรวม และคัดแยกข้อมูลจากแหล่งข่าวที่รู้จักกันทางออนไลน์เท่านั้น แทนที่จะเข้าไปเสี่ยงตายในสถานที่จริง)
- เกิดการแข่งขันแย่งความสนใจและการยอมรับในข้อมูลข่าวมากขึ้น เม็ดเงินโฆษณาเริ่มกระจุกกระจายไปลงเว็บข่าวเฉพาะกิจ

7) เกิดระบบผู้สนับสนุนองค์กรสื่อเพื่อไม่แสวงหากำไร/การทำข่าวแบบนิรนาม

- องค์กรสื่อในระบบความสัมพันธ์ใหม่จะเกิดขึ้น เช่น มีองค์กรสนับสนุนอิสระและเพื่อประโยชน์สาธารณะ มาสนับสนุนองค์กรข่าว และดำเนินกิจการเพื่อการไม่หวังผลเชิงธุรกิจ แต่เพื่อสังคม
- เงินบริจาคเพื่อการประกอบการสื่อ จะเป็นระบบความสัมพันธ์ใหม่ อาจมาจากประชาชน และ

ผู้อ่านโดยตรง และไม่มีโฆษณา และนักข่าวจะทำงานอิสระต่อผู้อ่าน ไม่จำเป็นต้องเชื่อฟังกองบรรณาธิการ

- เกิดระบบรวบรวมข่าวแบบนิรนาม โดยการเข้ารหัสข้อมูลซึ่งกันและกัน เกิดจากกลุ่ม NGOs และกลุ่มเฝ้าระวังทางสังคม
- เกิดระบบบรรณาธิการในประเทศหนึ่ง คัดค้านักข่าวอิสระในอีกประเทศหนึ่งเพื่อเจรจาเรื่องกิจกรรมงานข่าว และแยกระบบฐานข้อมูลไว้อีกประเทศหนึ่งเพื่อป้องกันการล่วงละเมิดปิดกั้นเว็บไซต์ข่าว
- บรรณาธิการกับนักข่าวจะไม่รู้จักกันเป็นนามส่วนตัว มีแพลตฟอร์มกลาง ที่นักข่าวที่ไม่รู้จักกันมาร่วมแชร์และส่งข้อมูลเข้ารหัสให้บรรณาธิการ นักข่าวจะอิสระไม่ขึ้นตรงต่อบรรณาธิการแต่ขึ้นตรงต่อผู้อ่าน

สิ่งที่อิริคซมิคท์ และ จาเร็ด โคเอน เน้นย้ำ คือ นี่คือการท้าทายใหม่สำหรับองค์กรสื่อทั้งหลาย และนั่นทำให้เกิดความเป็นไปได้ใหม่ๆ ต่อบทบาทของสื่อในยุคดิจิทัลโดยรวม โดยเฉพาะประเทศที่สื่อขาดเสรีภาพ เพราะว่า ในประเทศที่เจ้าหน้าที่ยังกังฉิน อาชญากรทรงอิทธิพล และมีผู้มากบารมีที่เป็นอันตรายที่ยังคงทำให้สื่อทำงานได้อย่างยากลำบากเพราะพวกเขายังสามารถควบคุมแหล่งข้อมูลท้องถิ่นไม่ว่าจะทางตรงด้วยการเป็นเจ้าของ หรือทางอ้อมด้วยการคุกคาม การติดสินบน การข่มขู่ หรือการใช้ความรุนแรงด้วยความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ จะทำให้พวกคนผิดที่ทำผิดกฎหมาย หวาดกลัวและไม่สามารถจะข่มขู่เข้าจัดการนักข่าวได้โดยตรง เพราะไม่รู้ว่ามีใครคือแหล่งข่าว ใครคือนักข่าว และใครคือผู้พิมพ์เผยแพร่

อีกเล่มที่น่าสนใจ จากหนังสือชื่อ “Ethics for Journalist”, Richad Keeble., 2nd Edition., Routledge 2009 ริชาร์ดคีเบิล แบ่งโครงสร้างของหนังสือออกเป็น 11 บทสำคัญ แต่ละบทอธิบายถึงสภาพปัญหาและความเปลี่ยนแปลงในวงการวิชาชีพอังกฤษและอเมริกาเป็นหลัก ผู้เขียนขอคัดเลือกมาเฉพาะ 7 บทแรกซึ่งเป็นเนื้อหาที่สำคัญ แต่สามารถเป็นภาพสะท้อนความก้าวหน้าของปัญหาวารสารศาสตร์ในระดับโลกได้เช่นกัน

1) The ethical challenge./ความท้าทายทางจริยธรรม

ริชาร์ด อธิบายว่า วันนี้ (1) อุตสาหกรรมสื่อมวลชนทั้งขยายตัวมากขึ้น และครอบคลุมสู่พื้นที่ภูมิภาคต่างๆ มากขึ้นเนื้อหาข่าวสารหนึ่งๆ ถูกผลิตและเผยแพร่ออกไปทั่วโลก ดังนั้นหลักการจริยธรรมวารสารศาสตร์จึง “น่าจะ” ปรับประยุกต์ใช้ได้ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อย้อนไป สามสิบปีที่แล้ว เรามีโทรทัศน์ฟรีทีวีไม่กี่ช่อง แต่วันนี้เรามีโทรทัศน์เป็นสิบช่อง หรือ มีหนังสือพิมพ์กระดาษและออนไลน์เป็นร้อยหัว

นอกจากนี้ (2) อาชีพสื่อสารมวลชนสายข่าว ยังมีผู้ปฏิบัติงานย่อยในสายงานการผลิตมากขึ้น เช่น นักข่าว นักออกแบบ ผู้ผลิตรายการ ช่างภาพ นักออกแบบเว็บไซต์ข่าว นักวิจัย โปรแกรมเมอร์ นักการตลาด และสายงานข่าวยังต้องสื่อสารเนื้อหาข่าวข้ามสื่อ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ออนไลน์ วิดีโอคลิป วิทยูและจรรยาบรรณสื่อสายงานข่าวก็สมควรที่จะต้องหันมามองถึงการหลายข้าม การหลอมรวมผสมผสานกันนั้นว่า จรรยาบรรณที่ข้ามสื่อควรเป็นเช่นไร

(3) อาชีพสื่อสารมวลชนสายวารสารศาสตร์ กำลังตกต่ำและอยู่ภายใต้แรงกดดันมากกว่าเดิม ทั้งจากความเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี แรงกดดันทางการเมืองที่เข้ามาแทรกแซงผลประโยชน์ทับซ้อน และสภาวะการทำงานในสนามข่าว ที่นักข่าวต้องอาศัยทักษะวิชาชีพมากขึ้นกว่าเดิมมากในการเอาตัวรอด เพื่อให้ได้ข่าว และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง การแข่งขันกับเวลา และสื่อมวลชนคู่แข่ง

นอกจากนี้ยังเผชิญกับปัญหาจรรยาบรรณ เช่น ปัญหาการเหยียดเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ในสังคม ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อปัญหาจริยศาสตร์วารสารศาสตร์ใหม่ๆ

หน้าซ้ำ (4) บทบาทหลักของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ทรงพลังในอดีต เช่น การโฆษณาชวนเชื่อ การกำหนดวาระทางสังคม การขับเคลื่อนความคิด ค่านิยมของผู้คนในสังคม ก็กำลังถูกลดทอนด้วยสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตหรือสื่อสังคมออนไลน์ ขณะที่ธุรกิจขององค์กรสื่อข่าวเองนั้น ก็สูญเสียอุดมการณ์เก่าแก่ แต่หันมาทำงานเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจมากขึ้น ยังมั่นใจว่า องค์กรข่าวนั้นก็มีส่วนสนับสนุนทางการเมืองด้วย ดังนั้นความอิสระทางวิชาชีพขององค์กรข่าวในปัจจุบันจึงถูกทำลายมากกว่าเดิม

(5) กระบวนการทางจริยธรรมวารสารศาสตร์นั้น ขึ้นอยู่กับเสรีภาพที่จะเลือก แต่วิชาชีพนักข่าวนั้นอยู่ภายใต้กรอบ/ข้อจำกัดหลายปัจจัยในการที่จะเลือก ทั้งความหวาดกลัว กรอบกฎหมาย เวลา พื้นที่ ในการนำเสนอ/เลือกแหล่งข้อมูล กระทั่งจิตสำนึกส่วนตัวเกี่ยวกับเสรีภาพของตนเอง หรือประสบการณ์ทักษะที่ถูกฝึกฝนมาระหว่างทางในวิชาชีพ กระทั่งเมื่อมาทำงานประจำแล้ว ก็อาจทำให้ความตระหนักเรื่องจริยธรรมหย่อนยานลงไปได้เช่นกัน

ความท้าทายอื่นๆ (6) แรงกดดันทางธุรกิจ ปัญหาทางสังคมใหม่ๆ เช่น ความเสมอภาคทางเพศ ศาสนา กระทั่งอินเทอร์เน็ตที่ให้กำเนิดสื่อชุมชนและเสริมพลังอำนาจให้กับสื่อพลเมือง

2) Ethical controversies today: an overview./ประเด็นจริยธรรมใหม่ๆ

ริชาร์ด ตั้งประเด็นว่า “เรากำลังอยู่ในยุคจริยธรรมตกต่ำด้วยการทำวารสารศาสตร์แบบทำให้คนโง่งลง หรือ ทำข่าวแบบแท็บลอยด์” ปัญหาคือ เรารู้ตัวหรือไม่ว่าเรตกต่ำ?

อุตสาหกรรมสื่อภาพยนตร์ฮอลลีวูดได้กลายมาเป็นปัจจัยเร่งเร้าต่อแนวท่างานวารสารศาสตร์อเมริกันให้ต้องมีสีสันมากขึ้น และก็มีภาพยนตร์หลายเรื่อง ที่นำเสนอภาพจริยธรรมสีเทาๆ ของนักข่าว ที่ต้องต่อสู้กับความขัดแย้งทางธุรกิจ การเมือง กับความถูกต้องเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ

งานวิจัยของ YouGov ในปี 2005 ว่า นักข่าวยังคงเป็นวิชาชีพที่มีอิทธิพลอย่างไรหรือไม่ต่อสังคมอังกฤษ? ค้นพบว่า มีประชาชน 52% เชื่อว่า นักข่าวสร้างสิ่งดีๆ ให้กับสังคมอยู่ แต่กลุ่มตัวอย่าง 32% ไม่เห็นด้วย ขณะที่ 16% คิดว่าไม่ทราบ

โดยที่พลังอำนาจของฮอลลีวูดนั้น คือ “อุดมการณ์แห่งความบันเทิง” และมันแพร่ขยายจากโลกภาพยนตร์ ไปทุกวงการ ทั้งข่าวสาร การศึกษา กีฬา ศาสนา การเมือง และการตลาด และแน่นอนว่าข้ามกระจายไปที่สื่อสิ่งพิมพ์ นิตยสาร และข่าวบันเทิงต่างๆ ที่ต้องปรับตัวให้ข่าวสารของตนเองมีสีสัน เร้าอารมณ์ หรือมีความเข้มข้นเชิงอารมณ์มากขึ้นเพื่อดึงดูดผู้อ่าน

ในช่วงทศวรรษ 1990 จึงกลายเป็นยุคที่สื่อ “ทำตัวไร้ค่า” และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างวัฒนธรรมคนดัง ดารา และนำมาสู่ปัญหาจริยธรรมการคุกคามสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลสาธารณะ ทั้งวงการบันเทิง กีฬา การเมือง กระทั่งราชวงศ์ก็ยิ่งถูกสื่อมวลชนเอามาล้อเล่นในเชิงสนุกสนานเพื่อเรียกเรตติ้งและเอามาขายความกระหายสนใจใคร่รู้ของสาธารณชน

ความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ การลดต้นทุนขององค์กรข่าว นักวารสารศาสตร์เริ่มถูกท้าทายเกี่ยวกับ ทักษะหลากหลายในงานข่าว (multi-skill journalist) ซึ่งท้าทายนักข่าวรุ่นเก่าว่าพวกเขาจะสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองมากกว่าความเป็นนักข่าวที่แค่ทำข่าว แต่เป็นบรรณาธิการข่าวและนักลงทุนในตลาดค้าข่าวได้อย่างไร? (entrepreneurial editor) ซึ่งนั่นหมายความว่า เขาต้องเป็นทั้งผู้บริหาร นักข่าว และนักการตลาดไปพร้อมๆ กัน

ริชาร์ดส์อ้างงานวิจัยหลายชิ้นในทศวรรษ 1990 ว่า สื่อสิ่งพิมพ์ขยะหลายหัวในยุโรปหลายฉบับ ก็มีปัญหาวเพราะเนื้อหาที่ไม่สร้างสรรค์ เรียกหนังสือพิมพ์เหล่านั้นว่า “junk journalism” ซึ่งมาจากอิทธิพลของกระบวนการค้าขายข่าวในเชิงพาณิชย์ (commercialization) โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์อังกฤษที่เน้นขายภาพโป๊เปลือยของดารา โดยเฉพาะภาพถ่ายดาราคนดัง ซึ่งมักมีปัญหาเรื่องรสนิยม ความเหมาะสม และสิทธิมนุษยชน

อีกปัญหาที่น่าสนใจมาก คือ การรุกคืบของการโฆษณา ที่เข้ามาสร้างนวัตกรรมการผสมผสานเนื้อหาโฆษณาลงในเนื้อหาข่าว (hyperadversarialism) ซึ่งบทบาทของแหล่งข่าวจะมีมากกว่าเป็นแหล่งข้อมูล แต่เป็นผู้แทนชักนำแบรนด์สินค้านั้นๆ ลงในเนื้อหาข่าว โดยที่นักข่าวก็อาจจะรู้เห็นเป็นใจ หรือ ไม่เท่าทันธุรกิจโฆษณา ซึ่งส่งผลกระทบต่อหลักจริยธรรมวารสารศาสตร์ที่ต้องรักษาไว้ซึ่งความอิสระ เทียบตรงและผลประโยชน์ไม่ทับซ้อนระหว่างการแสวงหาข้อเท็จจริงกับผลตอบแทนเชิงธุรกิจ

แต่ที่ปัญหาทางวารสารศาสตร์ที่สำคัญที่สุด คือ การกำเนิดขึ้นของอินเทอร์เน็ต เพราะมันทรงพลังแพร่ขยาย และแทรกซึมลึกถึงผู้อ่าน/ผู้ชมอย่างไม่เคยมีสื่อกระแสหลักทำได้ นั่นทำให้ยอดพิมพ์ยอดจำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์นั้นลดปริมาณลงอย่างมาก และเม็ดเงินโฆษณาในสิ่งพิมพ์ก็หายไปเช่นกัน

3) Regulating the mainstream media: dawdling in the last chance saloon?/การกำกับดูแลสื่อ โอกาสสุดท้าย?

โดยตั้งคำถามว่า “การกำกับดูแลสื่อกระแสหลักนั้นจะยังคงมี/และจำเป็นต่อไป และมากขึ้นหรือไม่?” จากที่ข้อบังคับจริยธรรมที่ใช้กันมายาวนาน โดยเฉพาะที่เน้นเป็นหลักจริยธรรมอย่าง ความเป็นธรรม, การแยกข่าวออกจากความคิดเห็น, ความถูกต้อง และความรับผิดชอบต่อความผิดพลาดของข่าวการรักรักษาความลับของแหล่งข่าวหรือ การปกป้องคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว หรือปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ คำถามที่สำคัญกว่า คือ เนื้อหาจริยธรรมต่างๆ ที่พบในองค์กรกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพนั้น

- (1) จริยธรรมที่องค์กรวิชาชีพสื่อใช้กับดูแลทางวิชาชีพวารสารศาสตร์นั้น เหตุใดจึงกลับทำให้สาธารณชน ประชาชนทั่วไปรู้สึกว่า สื่อมวลชนไม่ใช่ที่พึ่งพิง หรือมีความน่าเชื่อถือไว้วางใจ?
- (2) เราควรจะนิยามความเป็นสื่อมวลชนมืออาชีพใหม่ได้อย่างไร?
- (3) นักข่าววันนี้มีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมสื่อไปในทิศทางใด บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของเขา ควรหดตัวจำกัด หรือ ขยายความรับผิดชอบมากขึ้นกันแน่?
- (4) นักข่าว ควรมีสถานภาพกำกับดูแลทางวิชาชีพ เช่นเดียวกับ วิชาชีพอื่นๆ เช่น หมอ เกษัชกร ครู วิศวกร หรือไม่?
- (5) นักข่าว ผู้สื่อข่าว ผู้ปฏิบัติงาน ควรรับรู้สถานภาพการมีอยู่ของข้อบังคับจริยธรรมวิชาชีพเหล่านี้ อย่างไร (เช่น ชื่อ ลงนาม รับทราบ รับปฏิบัติ) และควรมีบทลงโทษอย่างไรเมื่อเขาเหล่านั้นฝ่าฝืนกฎ ข้อบังคับวิชาชีพนั้นๆ

นอกจากนี้ ด้วยการศึกษา มาตรฐานจริยธรรมขององค์กรวิชาชีพในประเทศอังกฤษ ทั้ง คณะกรรมการมาตรฐานวิทยุโทรทัศน์, คณะกรรมการโทรทัศน์อิสระ, สำนักงานโทรคมนาคม, และสมาคมเอเจนซีวิทยุ โทรคมนาคมในประเทศอังกฤษ ซึ่งแม้องค์กรวิชาชีพต่างๆ จะมีบรรทัดฐานที่ใกล้เคียงกัน และดูจะแข็งแรงในเนื้อหาสาระ แต่งานศึกษาหลายชิ้นสรุปว่า ปัญหาจะอยู่ที่ความเข้มแข็งของการบังคับใช้ภายในระบบองค์กรวิชาชีพกันเองต่างหาก ริชาร์ดอ้างงานศึกษา ของ Claude-Jean Bertrand (1999) เรื่อง “Media Accountability Systems” ที่ดูจะมุ่งเน้นไปที่การสร้าง ความเข้มแข็งทางฝั่งของของผู้บริโภคมากกว่า เช่น

- การเขียนจดหมาย/ข้อร้องเรียนส่งตรงถึงบรรณาธิการ
- บอยคอตต์/แบนสื่อ
- ส่งข้อร้องเรียนไปที่องค์กรที่เกี่ยวข้อง
- เข้าร่วมการรณรงค์/ล่ารายชื่อทางสังคม
- เข้าร่วมหน่วยงานเฝ้าระวังสื่อ
- เข้าร่วมการเสวนา/สัมมนาประเด็นสื่อสาธารณะ
- และในฐานะนักข่าว; ควรปรับปรุงตัวเอง ประเมินผล ตนเอง กับผู้ชม ผู้อ่านอย่างสม่ำเสมอ

ซึ่งการทำระบบการตรวจสอบสื่อได้นี้ จะช่วยให้สื่อมองเห็นความสำคัญว่า กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จริยธรรมวิชาชีพนี้ เป็นเสมือนระบบที่ยังทำงาน-มีชีวิต และใกล้ชิดกับการปฏิบัติหน้าที่สื่อในขั้นตอนปกติหาก ไม่มีกระบวนการ/ระบบตรวจสอบได้ ข้อบังคับต่างๆ ก็จะถูกกลายเป็นเพียงข้อกำหนดที่เขียนลงในกระดาษที่ไม่ได้นำมาปฏิบัติใช้ได้จริง

4) At the roof of relationships: sourcing dilemmas./มองให้เห็นความสัมพันธ์ : การทำงานกับแหล่งข่าว

เนื้อหาที่ดีที่สุดอยู่ที่บทที่ 4 ริชาร์ด ตั้งคำถามจากสถานการณ์ปัญหาทางจริยธรรมจริงๆ ที่น่าสนใจมากมาย ผู้เขียนขอคัดเลือกเอาเฉพาะส่วนที่ น่าสนใจมาดังนี้

นักข่าว/ผู้สื่อข่าว ควรทำอะไร เมื่อต้องประสบปัญหาด้านจริยธรรมต่างๆ ในขณะที่ต้องสัมภาษณ์แหล่งข่าว?

(1) บันทึกลง-ปิดบันทึก

หลายๆ ครั้ง นักข่าวมักละเลยข้อตกลงพื้นฐานของการแสวงหาข้อมูลข่าว และปัญหาจริยธรรมส่วนมากคือ บุคคลที่ตกเป็นแหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล มักไม่รู้ตัวหรือทราบได้ว่าเวลาที่เขาให้ข้อมูลกับนักข่าวอยู่นั้น ข้อมูลเหล่านั้นได้ถูกอัดบันทึกหรือไม่ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่เบื้องต้นของนักข่าว ที่จะต้องแจ้งแหล่งข่าวให้ทราบว่าข้อมูลที่กำลังจะสนทนา หรือเอกสารใดบ้าง ที่จะถูกบันทึกเอาไปใช้รายงานข่าวได้ และมีข้อมูลใดหรือไม่ ที่แหล่งข่าวมีสิทธิและไม่ต้องให้นักข่าวนำไปใช้ในการรายงานข่าว

(2) การระบุแหล่งข่าวหลุด/ลับ ในประเด็นสาธารณะ

บ่อยครั้งที่สื่อมวลชนมักได้ข้อมูลลับที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะ แต่ทว่าก็ต้องปกปิดแหล่งที่มาของข้อมูลเพราะต้องคำนึงถึงความปลอดภัย แต่จะนำเสนอ “ข้อความ/ข้อมูลเหล่านั้น” อย่างน่าเชื่อถือและปกป้องความลับ/ความปลอดภัยของแหล่งข่าวไปพร้อมๆ กันได้อย่างไร

นักข่าวมักใช้คำว่า “แหล่งข่าวที่ใกล้ชิดนาย...”, “เจ้าหน้าที่ระดับสูงในหน่วยงาน...”, “เพื่อนบ้านผู้ไม่ประสงค์ออกนามของ...”, “พนักงานรักษาความปลอดภัยที่เห็นเหตุการณ์อ้างว่า...”, “ข้าราชการระดับล่างผู้หนึ่งให้ข้อมูลว่า...” ฯลฯ เหล่านี้คือสิ่งที่นักข่าวสามารถใช้ได้ในการรายงานข่าว แต่นักข่าวจะต้องแน่ใจและแจ้งความบริสุทธิ์และการยืนยันตัวตนต่อบรรณาธิการเพื่อความบริสุทธิ์ใจ แต่ก็มักมีข้อยกเว้นว่า ทางที่ดีนักข่าวไม่ควรใช้แหล่งข่าวที่ไม่สามารถระบุนามแบบนี้บ่อยนักในการรายงานข่าว – โดยเฉพาะข่าวที่ไร้สาระมากๆ เช่นข่าวบันเทิง ข่าวดาราคันดั่งต่างๆ ไป แต่จะอนุญาตสำหรับประเด็นข่าวที่กระทบเรื่องผลประโยชน์สาธารณะเท่านั้น

มีงานสำรวจที่น่าสนใจ (London College of Printing, 1997) ที่สำรวจทัศนคติของนักข่าว เรื่องการจ่ายเงินเพื่อซื้อข่าว ว่า นักข่าวส่วนใหญ่ยอมรับว่าเคยจ่ายเงินเพื่อซื้อข้อมูลข่าวลับจากบุคคล

ขณะที่นักข่าวกว่า 80% นั้นมีการใช้เอกสารลับในการรายงานข่าวมากขึ้นกว่าเดิม

เรื่องนี้เป็นประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่ต่อสู้กันมากในทศวรรษที่ผ่านมา เพราะปรากฏว่านักข่าวเริ่มใช้ข้อมูลลับจากทางการรัฐบาล สถานทูตมากกว่าเดิมในการรายงานข่าว และในหลายๆ ครั้งนักข่าวก็ยอมแหกกฎหมายข้อมูลความลับทางราชการบางอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลลับสุดยอดที่เกี่ยวข้องกับกิจการ ความลับของรัฐบาลและบริษัทเอกชนต่างๆ และนั่นนำไปสู่การถูกพิพากษาความผิด สั่งปรับ และจำคุกนักข่าวหลายคนโทษฐานที่ลักลอบและได้ข้อมูลข่าวสารมาอย่างไม่ถูกต้อง

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า นักข่าวมัก “ยอมติดคุก” เมื่อศาลสั่งให้เปิดเผยข้อมูลแหล่งข่าวที่เป็นต้นตอของที่มาข่าวแฉโครงการต่างๆ มีนักข่าวจำนวนมากที่ยังยึดถือหลักการปกป้องแหล่งข่าวเนื่องจากพวกเขาเห็นว่าหลักการปกป้องความปลอดภัยของแหล่งข่าวนั้นอยู่สูงกว่าข้อบังคับเรื่องกฎหมาย

(3) นักข่าวควรแบ่งปันข้อมูลแหล่งข่าวกับเพื่อนร่วมงานหรือไม่?

ในองค์กรข่าวที่นักข่าวต่างค่าย ต่างองค์กรจะต้องแข่งขันกัน การที่นักข่าวค่ายหนึ่งจะแบ่งปันข้อมูลจากแหล่งข่าวให้แก่นักข่าวอีกค่ายนั้น เป็นเรื่องที่นักข่าวพึงกระทำ และควรกระทำ เนื่องจากเพราะว่าการแชร์ข่าวซึ่งกันอาจส่งผลให้ข่าวนั้นมีกระบวนการตรวจทานมากขึ้น และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักข่าว มากกว่าความสัมพันธ์ในเชิงองค์กร

(4) นักข่าวควรรับของขวัญ/ของที่ระลึก

อาจกลายเป็นธรรมเนียมไปแล้วสำหรับนักข่าวที่ต้องตกอยู่ในสถานการณ์การรับของขวัญ ซึ่งมักมีเส้นบางๆ ระหว่าง มิตรภาพ ที่ระลึก โชค ดวง (การจับรางวัล) และสายสัมพันธ์เล็กๆ น้อยๆ ระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าว เหล่านี้คือปัจจัยที่คอยเขย่าทำลายระยะห่างและความเกรงอกเกรงใจตั้งนั้นหลายๆ องค์กรสื่อที่มองเห็นปัญหานี้ จึงมักมีข้อห้ามไม่ให้นักข่าวรับของขวัญของชำร่วย เพราะนั่นอาจทำลายความสัมพันธ์และระยะห่างแห่งการตรวจสอบ ชักค้ำและความสงสัยของนักข่าวให้หมดสิ้นไป ซึ่งนับว่าอันตรายมากสำหรับสัญญาชาตญาณนักข่าว

(5) นักข่าวเก็บข้อมูลในอินเทอร์เน็ต/กระดานสนทนาแล้วต้องแสดงตนเองไหม?

อินเทอร์เน็ตกลายเป็นแหล่งข้อมูลที่ใหญ่ อันตราย และละเอียดอ่อน บ่อยครั้งที่นักข่าวลงไปค้นหาข้อมูลข่าวสืบสวนได้มากมายที่น่าสนใจ ประเด็นจริยธรรมอยู่ที่ว่า นักข่าวจะแสดงอัตลักษณ์ตนเอง หรือบอกผู้คนที่กระดานสนทนาเหล่านั้นหรือไม่ว่าคุณเป็นนักข่าว

ประเด็นที่นักข่าวต้องพิจารณาคือ นักข่าวต้องแสดง หรือระบุตัวตนต่อสาธารณะอย่างชัดเจนก่อนที่จะเข้าสัมภาษณ์หรือเก็บข้อมูล นั่นเพราะแม้ว่านักข่าวจะต้องทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ความจริงมารายงาน แต่หลักจริยธรรม บอกว่า ในฐานะนักข่าวต้องยินยอมให้เกิดการตัดสินใจของแหล่งข่าวว่า เขาอยากจะให้ข้อมูลสนทนาในกระดานกระทู้เหล่านั้นได้ถูกบันทึก หรือ ไม่ถูกบันทึก เพราะการสนทนาอย่างธรรมชาติอาจเปลี่ยนไปได้เมื่อนักข่าวประกาศตนแสดงตัว

จริยธรรมนักข่าว คือ เสรีภาพที่จะเลือก เช่นเดียวกัน นักข่าวก็ต้องให้สิทธิในการเลือกที่จะให้

ข้อมูลหรือไม่ให้ข้อมูลโดยสุจริตใจเช่นเดียวกัน

(6) นักข่าวควรใช้สื่อสังคมออนไลน์?

นักข่าวมักมีประเด็นกังวลใจเกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กเนื่องจากมันกระทบต่อการทำงานหลายอย่าง เช่น การค้นหาข้อมูลในโลกออนไลน์โดยตัวนักข่าวเอง การแชร์ข้อมูลข่าวสารออนไลน์ที่เร็วมากจนอาจเกิดความผิดพลาด หรือ นักข่าวจะสามารถรักษาสถานภาพการเป็นที่รู้จักในสังคมให้เกิดความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจจากสาธารณชนได้หรือไม่หากเปิดเผยชีวิตส่วนตัวมากเกินไป หรือหากสาธารณชนเห็นว่านักข่าวคนนั้นเป็นเพื่อนกับนักการเมืองบางพรรค นั้นอาจส่งผลให้นักข่าวสูญเสียความเป็นกลางไปได้

ที่จริงแล้วอธิบายได้ง่ายมาก การที่นักข่าวใช้เฟซบุ๊กนั้น ก็เพื่อลดช่องว่าง ระยะห่างระหว่างนักข่าวกับผู้อ่าน กระทั่งกับแหล่งข่าวบางคน และทำให้นักข่าวรู้ว่าในสังคมออนไลน์นั้นผู้คนสนใจเรื่องราวใดกันอยู่

เพียงแต่นักข่าวพึงระมัดระวังมากกว่าคนทั่วไปด้วยการตั้งค่าความเป็นส่วนตัว อีกทั้งระมัดระวังการแสดงให้ผู้อื่นเห็นว่านักข่าวติดต่อสื่อสารใครบ้างเป็นพิเศษ และที่สำคัญคือ ในช่วงที่นักข่าวไม่ได้ทำงานควรปิดเฟซบุ๊กหรือบัญชีสื่อออนไลน์อื่นๆ เอาไว้เพื่อป้องกันการถูกล้วงดักขโมยข้อมูล

(7) นักข่าวควรเอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวในกระทู้สนทนาที่มีเนื้อหาสุ่มเสี่ยงหรือไม่?

บ่อยครั้งที่กระทู้สนทนา เว็บบล็อกต่างๆ มีข้อเท็จจริงที่บิดเบือน ถกเถียง เลยกไปกระทั่งรุนแรง มีการกล่าวหานักข่าว ดูถูกเหยียดหยามประณามหรือวิพากษ์วิจารณ์นักข่าวหรือขึ้นข่าวที่นักข่าวเป็นคนรายงาน หรือมีคนตั้งคำถามทำยข่าวต่างๆ นักข่าวควรเข้าไปตอบ ต่อเติมให้ข้อมูลหรือไม่อย่างไร?

คำตอบคือ นักข่าวไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือตอบคำถาม ต่อเถียง ทะเลาะ หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการแสดงความคิดเห็น บทสนทนาวิพากษ์วิจารณ์เหล่านั้นเพราะเหตุผลคือนักข่าวอาจมีโอกาเสี่ยงที่จะเข้าไปขยายความขัดแย้งให้มากขึ้น หากต้องตอบให้ทำด้วย “ความกรุณาและใจดี” (ควรขอบคุณ ยอมรับความคิดเห็น) แต่อย่าพาตัวเองจมลงไปในกระแสของความคิดเห็นในกระดานสนทนาแล้วหันไปตรวจสอบข้อเท็จจริงของรายงานข่าวให้มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากขึ้นในรายงานชิ้นถัดไป

(8) การกำเนิดขึ้นของเว็บไซต์มากมาย นักข่าวยังต้องตรวจสอบข้อมูลให้มากขึ้นหรือไม่?

ปัญหาจริยธรรมของอินเทอร์เน็ตคือการคัดลอกข้อมูลกันไปมาจนไม่สามารถจะรู้ว่าข้อมูลต้นตอ เริ่มแรก หรือที่ถูกต่อนั้นคืออะไร ที่ไหน? การคัดลอก ทำซ้ำ ตัดแปลง ตัดต่อมันทำง่ายมากขึ้นกว่าเดิมมาก

แต่นักข่าว ด้วยการใช้งานกูเกิ้ล เพื่อค้นหาข้อมูลนั้น จะต้องแตกต่างไปจากคนอื่นๆ ด้วยกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำมาใช้งาน กระทั่งข้อมูลจากเว็บสารานุกรมออนไลน์วิกิพีเดียที่ดูเหมือนจะน่าเชื่อถือ และมีข้อมูลมากมายก็จำเป็นต้องตรวจสอบให้ถูกต้องและ

มีความผิดพลาดของข้อมูลที่ไม่รอบด้านอยู่

พึงระมัดระวังรูปแบบการอ้างอิง (แบบบางส่วน ทั้งหมด) และการคัดลอกผลงานที่อาจจะเมิดลิขสิทธิ์ ทั้งภาพ คลิปเสียง คลิปวิดีโอ กระทั่งข้อมูลที่ดูเหมือนจะเป็นของฟรี ของสาธารณะ หรือข้อมูลที่อยู่ในเว็บเพจส่วนตัว อย่างสื่อสังคมออนไลน์ ก็อาจมีลิขสิทธิ์เจ้าของมิได้หมายความว่าสามารถใช้งานได้ฟรี

5) The ethics of sleaze coverage: privacy, bugging, surveillance, and subterfuge./การรายงานข่าวแบบไม่ซื่อ : ละเมิดสิทธิ, ดักฟัง, สอดแนม, อุบายกลบเกลื่อน

ในช่วงทศวรรษ 1990 นั้นคือยุคที่สื่อมวลชนอังกฤษ (และยุโรป) นำเสนอแต่ข่าวฉาวของคนเด่นดังราชวงศ์ ดารา และรายการข่าวต่างๆ ก็นำเสนอข่าวสารเหล่านี้เสมือนว่ามันมีความสำคัญจริงๆ

สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวอังกฤษ (NUJ-National Union of Journalists) ได้นำประเด็นเรื่องจริยธรรมสื่อมาถกเถียงกันอย่างจริงจัง และตั้งปมประเด็นว่า หากสื่อมวลชนจะสามารถเข้าไปละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลได้โดยไม่ต้องขออนุญาตหรือได้รับความยินยอม นั่นคือ สื่อต้องพิสูจน์ว่าทำไปเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์สาธารณะ (public interest) นั้นหมายถึง

- การสืบค้นหรือเพื่อเปิดเผยเรื่องอาชญากรรม หรือ ความไม่เหมาะสมต่อสังคมอย่างจริงจัง : การปกป้องสุขภาพและความปลอดภัยของสังคม, และการปกป้องสาธารณะจากการถูกบิดเบือนข้อมูลข่าวสารโดยคน กลุ่มคน หรือองค์กรใด
- เพื่อปกป้องประโยชน์สาธารณะ สื่อต้องมีเสรีภาพที่จะได้พูด แสดงออก
- เมื่อผลประโยชน์สาธารณะถูกเรียกหาพิสูจน์ องค์กรกำกับดูแลจะเรียกให้บรรณาธิการแสดงหลักฐานและความพยายามให้เห็นเป็นหลักฐานที่แน่ชัดว่า ผลประโยชน์สาธารณะใดที่นักข่าวได้พยายามรักษาปกป้องเอาไว้

“สิทธิความเป็นส่วนตัว”

ในปี ค.ศ.2005 ออฟคอม (Ofcom) หรือ หน่วยงานกำกับดูแลกิจการสื่อในประเทศอังกฤษ ก็ตั้งประเด็นสำคัญเรื่อง “สิทธิความเป็นส่วนตัว” ว่า “เมื่อสื่อมวลชนได้ไปละเมิดสิทธิของบุคคลนั้น ต้องแสดงพิสูจน์ให้เห็นว่าอะไรคือผลประโยชน์สาธารณะที่สาธารณชนจะได้รับการพิทักษ์ปกป้องอย่างสำคัญ, และจะต้องแสดงให้เห็นผลกระทบที่จะตามมาหากไม่รายงานข่าวเรื่องนั้น”

และที่พูด “BBC” สื่อสาธารณะอังกฤษ ก็นำหลักการเดียวกันนี้ ไปใช้ในแนวทางในการรายงานข่าวและการผลิตรายการ แต่ปีซีซีเพิ่มข้อกำหนดไปว่า “การรายงานข่าวเพื่อปกป้องผลประโยชน์สาธารณะนั้นต้องอยู่ด้วยเสรีภาพที่จะแสดงออกแต่ต้องจำกัดด้วยการไม่ละเมิดสิทธิของปัจเจกบุคคล...มันไม่สามารถมีนิยามเดียวของการเป็นประโยชน์สาธารณะแต่มันต้องทำไปเพื่อ การเปิดเผย หรือสืบสวนอาชญากรรมร้ายแรงเป็น

ภัย พฤติกรรมต่อต้านสังคม การปกป้องสาธารณะจากข้อมูลบิดเบือนโดยข้อความของบุคคล การกระทำของบุคคลหรือคณะบุคคลใด และการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะที่ทำให้ประชาชนสามารถนำข้อมูลนั้นไปใช้ในการตัดสินใจในเรื่องที่มีความสำคัญจริงๆ”

หลักการรักษาประโยชน์สาธารณะของปีซีซี

แม้คำจำกัดความของคำว่า เพื่อประโยชน์สาธารณะ ยังไม่มีข้อสรุปที่ครบถ้วน ครอบคลุม แต่พอให้รูปธรรมของปฏิบัติการที่เป็นการรักษาประโยชน์สาธารณะ ดังนี้

- เปิดโปงอาชญากรรม หรือสืบสวนเหตุอาชญากรรม
- เปิดโปงบุคคลที่มีพฤติกรรมที่สร้างความเสียหายต่อสังคม
- เปิดโปงการทุจริต คอร์รัปชันในหมู่ผู้มีอำนาจ
- เปิดโปงความอยุติธรรม การใช้อำนาจในทางมิชอบ
- เปิดเผยพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ที่ส่อไปในทางไร้ประสิทธิภาพ ประมาท ละเลย ต่อหน้าที่ จนทำให้ประชาชนเสียประโยชน์
- ปกป้องประชาชนจากภัยต่อสุขภาพ โรคระบาด ความไม่ปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน
- ปกป้องประชาชนจากการถูกชักนำไปในทางที่ผิดหึ่งจากบุคคล จากนักการเมือง ผู้มีอำนาจมีอิทธิพล หรือนิติบุคคล กลุ่มผลประโยชน์
- เปิดโปงการค้าขายไม่เป็นธรรม เอาเปรียบผู้บริโภค การฉ้อโกงหลอกลวง จำหน่ายสินค้าคุณภาพต่ำ การทุจริตแรงงาน การค้ามนุษย์
- เปิดเผยข้อมูลรอบด้านเพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารสำคัญในการดำรงชีวิต จนมีความรู้เท่าทัน ตื่นตัว สนใจ เข้าไปมีส่วนร่วม และตัดสินใจได้ดี อย่างเหมาะสมในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ
- สร้างเสริมสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน และเสรีภาพในการแสดงออก
- นำเสนอเรื่องราว ประเด็น ข้อถกเถียง ที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน

ปีซีซีกำหนดแนวทางการเคารพสิทธิส่วนบุคคลและครอบครัวในที่สาธารณะ (Public privacy) โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติว่าแม้จะต้องปิดบัง ชื่อ ที่อยู่ของบุคคลหรือสมาชิกในครอบครัวของบุคคลในข่าว แต่สิทธิส่วนบุคคลและครอบครัวจะเปลี่ยนไปเมื่อบุคคลเข้าไปอยู่ในที่สาธารณะ เช่น ถนนหนทาง ห้างร้าน สถานีรถไฟ สนามบิน โรงภาพยนตร์ บุคคลที่ตกเป็นข่าวคงจะไม่สามารถอ้างสิทธิส่วนตัวเหมือนอยู่ในบ้านตัวเอง อย่างไรก็ตาม ผู้ปฏิบัติงาน ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวในสถานที่สาธารณะบางแห่ง เช่น การเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาล เป็นต้น

การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง และความรุนแรง ต้องระมัดระวัง โดยเฉพาะต้อง

ไม่เป็นเหตุกระตุ้นสร้างความแตกแยก หรือการกระทำรุนแรง ให้รุนแรงมากยิ่งขึ้น

ต้องระมัดระวังการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมทางเพศ ทั้งเพศสรีระ และเพศสัมพันธ์ รวมทั้งต้องไม่เลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุของเพศ วัย เชื้อชาติ ชนชั้น หรือ ต้องไม่ละเลย ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

นอกจากนี้ พฤติกรรมบางอย่างของบุคคลเป็นตัวชี้ระดับสิทธิส่วนบุคคลของเขาเอง เช่นบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงสังคม ที่มีพฤติกรรมสร้างข่าวให้ตัวเองเด่น อาจจะเป็นดารา นักร้องนักแสดง นักกีฬา พวกเขาไม่สามารถอ้างสิทธิส่วนตัวอย่างเต็มที่ หรือบุคคลที่มีพฤติ กรรม สร้างปัญหาให้กับเพื่อนบ้าน ชุมชน สังคม เช่น นักเลง อันธพาล แฟนฟุตบอล ที่ก่อเหตุเดือดร้อนต่อผู้อื่น บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถอ้างสิทธิส่วนบุคคลได้เต็มที่ บางครั้งช่างภาพของทางสถานี อาจจะต้องติดป้ายประกาศในสถานที่ (สาธารณะดังกล่าว) เตือนว่ากำลังมีการอัดเทป หรือถ่ายทอดสด อยู่ ณ ที่นั้นในเวลานั้น ประชาชนที่ไม่ต้องการปรากฏตัวในรายการดังกล่าวจะได้หลีกเลี่ยงไปจากบริเวณนั้น

“การดักฟัง”

ประเด็นสำคัญคือ การดักฟังสามารถยอมรับได้หรือไม่ในการทำรายงานข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ? เมื่อปี 2006 นักข่าวอังกฤษชื่อ Clive Goodman จากหนังสือพิมพ์ News of the World ต้องพิพากษาโทษสูงสุด (จำคุก 4 เดือน) ในคดีที่เขาดักลักลอบปลอมเสียงตนเองเป็นเจ้าชายวิลเลียมและคนในราชวงศ์อื่นๆ อีกสองสามครั้ง โทรศัพท์ไปหาแหล่งข่าวเพื่อล้วงข้อมูลความลับหรือเรื่องส่วนตัว

คดีนี้เกี่ยวข้องกับการดักฟัง การปลอมตัวตน การดักบันทึก และลวงละเมิดข้อมูลส่วนตัว และเป็นเหตุให้มีองค์กรทางสื่อ กฎหมาย และตำรวจเข้ามาสืบสวนคดีฉาวครั้งนี้ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดกระบวนการสืบสวนไปว่า นักข่าวคนนี้ และรายอื่นๆ ในกองบรรณาธิการได้ใช้วิธีการเดียวกันนี้กับแหล่งข่าวอื่นๆ อีกหรือไม่ ซึ่งเป็นผลให้หนังสือพิมพ์ News of the World ต้องปิดตัวเองลงไปในที่สุด เพื่อแสดงความรับผิดชอบและเพื่อยุติคดี

สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวอังกฤษ (NUJ) ออกโรงมาเตือนนักข่าวในประเทศทันทีว่า การแอบดักฟังโทรศัพท์นั้นเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้เลยในวงการนักข่าว และเป็นเรื่องยากที่นักข่าวจะการันตีพลังจำกัดของตนเอง ประชาชนจะวางใจ และเชื่อถือในอำนาจลวงล้ำของนักข่าวไม่ให้ไปคุกคามประชาชนทั่วไปได้อย่างไร?

กรณีการแอบบันทึกเทปการแอบบันทึกเสียงหรือเทปโทรศัพท์นั อย่างลับๆ จะกระทำได้อย่างไรได้เงื่อนไข และ วิธีการ ดังนี้

- การทำข่าวแบบสืบสวนสอบสวน เพื่อเปิดโปงสิ่งที่ประชาชนมีสิทธิรับรู้
- การที่จะทำรายงานทางวิทยาศาสตร์ พฤติกรรมทางสังคม ปกป้องสิทธิผู้บริโภค โดยถ้าใช้วิธีการอัดเทปอย่างเปิดเผยจะไม่ได้ข้อมูลตามข้อเท็จจริง

แต่หากนักข่าวและกองบรรณาธิการพิจารณาแล้วว่ามีความจำเป็น ต้องแอบบันทึกเสียงหรือเทปโทรศัพท์นั อย่างลับๆ

- นักข่าวและผู้จัดรายการต้องขออนุญาตจาก บรรณาธิการอาวุโสโดยต้องมีหลักฐานเป็นเอกสารหรือ

พยานบุคคลชัดเจนว่า จะมีการละเมิดกฎหมายหรือมีพฤติกรรมที่เป็นผลเสียต่อสังคม และการหาข่าวอย่างเปิดเผยทำให้สูญเสียหลักฐานไป และต้องพิสูจน์ได้ชัดเจนว่าผลประโยชน์สาธารณะมีน้ำหนักมากพอที่จะดำเนินการหาข้อมูลแบบลับๆ

- ระวังเสมอว่า การหาหลักฐานแบบลับๆ ควรเป็นวิธีการสุดท้าย เพราะหากทำผิดหลักการหรือทำอย่างพร่ำเพรื่อ อาจจะทำให้น้ำหนักของข่าวหรือรายการเบาลง จนถึงขั้นขาดความน่าเชื่อถือ
- สำหรับรายการที่ไม่ใช่ข่าวหรือเหตุการณ์ปัจจุบัน เช่น รายการสารคดี บันเทิง หรือรายการตลก ซึ่งมีความจำเป็นต้องอัดเทปแบบลับๆ เพื่อให้ได้บรรยากาศตามท้องเรื่อง
- กรณีเช่นนี้หลังจากอัดเทปเสร็จแล้ว ผู้ผลิตรายการควรขออนุญาตจากผู้เกี่ยวข้องก่อนนำออกอากาศ หรือไม่ก็ต้องใช้เทคนิคทาง ดิจิทัลทำให้ภาพบุคคลที่ถูกอัดเทปแบบลับๆ เลื่อนไปไม่ให้ผู้ชมผู้ฟังรู้ว่าเป็นใคร

โดยไม่อาจสรุปได้ ประเด็นเรื่อง “ผลประโยชน์สาธารณะ” จะยังมีความสับสนมากยิ่งขึ้น เมื่อนักข่าวต้องการนำเสนอเรื่องราวชีวิตส่วนตัวของ “บุคคลสาธารณะ” ที่ประชาชนให้ความสนใจ หลักการไม่ก้าวล่วงสิทธิความเป็นส่วนตัวควรจะถูกจำกัดไว้เพียงเท่าใด และยิ่งพิจารณาอีกขึ้นไปอีก เมื่อต้องนำเสนอรายงาน เกี่ยวกับ “องค์กรสาธารณะ” เช่น หน่วยงานรัฐ โรงเรียน ตำรวจ ครู ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะ ดังนั้น นักข่าวควรชั่งน้ำหนักให้ดีว่าการนำเสนอรายงานข่าวนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง

6) Dumbing down or dumbing up? The tabloidization controversy./โง่งง หรือ โง่งขึ้น: กับข่าวเร้าอารมณ์

ริชาร์ดตั้งสมมติฐานว่า ทุกวันนี้สื่อตกเป็นทาสเรื่องเซ็กซี่ เรื่องเร้าอารมณ์ ทั้งหมดนี้เพื่อมุ่งแต่กำไรสูงสุดของตนเอง เพื่อเพิ่มผู้อ่าน และยอดจำหน่ายที่มากขึ้น?

ข้อพิสูจน์ของริชาร์ด ผ่านการค้นคว้างานวิจัยและคำกล่าวหามากมาย ชี้ชัดไปที่สัดส่วนของเนื้อหาข่าวทางเพศ และเรื่องราวเร้าอารมณ์ที่เพิ่มสูงขึ้นบนข่าวหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่ง หรือแม้กระทั่งรายงานข่าวโทรทัศน์ทุกเข้าค่าน่าจะเป็นหลักฐานยืนยันข้อสรุปที่ว่า “หนังสือพิมพ์กำลังทำให้คนโง่งงเรื่อยๆ”

“เรื่องเพศ คำโกหก และการล่วงละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของคนดัง เป็นจิตวิญญาณของสื่อมวลชนอังกฤษ”

ปัญหาคือ (1) แนวทางการทำข่าวเร้าอารมณ์ ใส่สีส้น เน้นมิติเชิงอารมณ์ของหนังสือพิมพ์อังกฤษ ได้คุกคามเข้าไปสู่ข่าวสารทุกประเภท ทั้งข่าวการเมือง กีฬา สงคราม และข่าวต่างประเทศซึ่งนั่นทำให้แนวทางการเล่าเรื่อง การคัดเลือกคุณค่าข่าวเปลี่ยนไปมาก จากข่าวที่เน้นเนื้อหาสาระสำคัญของผลกระทบต่อสังคมหรือความเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวประชาชน กลับมาเน้นเรื่องความเข้มข้นเชิงอารมณ์และความกระหายใคร่รู้ของสังคมแทน

(2) ข่าวร้ายมากกว่าข่าวดี เพื่อที่จะได้ข่าวเร้าอารมณ์มากขึ้น สื่อมวลชนจะยิ่งชวนขวยคั่นหาข่าวร้ายอย่างบ้าคลั่ง พวกเขากระหายที่จะนำเสนอแต่เรื่องราวชวนโศกเศร้าเคล้าน้ำตา ซึ่งมักมาจากโศกนาฏกรรม และชะตาชีวิตอันแสนจะเหลือเชื่อ จากข่าวอาชญากรรม เรื่องราวผู้สวาทของดาราคณดั่ง และชะตากรรมอันพลิกผันของวีรบุรุษและผู้ร้ายในทุกๆ แง่มุมที่จะสามารถขายได้

(3) รายการโทรทัศน์จอมปลอม ถูกผลิตเพิ่มขึ้นอย่างมากเพื่อออกอากาศฉายเรื่องราวอันสุดแสนหดหู่ ซาบซึ้ง ซึ่งนั่นก็มาพร้อมๆ กับแนวทางข่าวเบาๆ แบบ “soft news” ที่ผลักดันให้อุตสาหกรรมโทรทัศน์ รายการสนทนา เกมโชว์ และข่าวสั้นชั่วโมงบันเทิงมากมาย ต่างก็เร่งสั่งให้นักข่าวค้นหาเรื่องราวที่เร้าอารมณ์มากขึ้น

(4) รายการข่าวสืบสวนขาดหายไปจากหน้ากระดาษและผังโทรทัศน์ แต่ถูกแทรกแทนที่ด้วยรายการตลก

(5) รายการข่าวปรับตัวมาเป็นรายการคุยข่าวเล่าข่าว สถานีโทรทัศน์ปรับเปลี่ยนแนวทางการนำเสนอข่าวมากมายให้มีวิธีการสร้างความสะดวกในการเสพข่าว พิธีกรที่มีลีลาชวนดู คำพูดที่ชวนฟัง ท่าทางที่ชวนมอง เนื้อหาข่าวที่ชวนสงสัย ผ่านเสียงสนทนาที่ชวนหัว ฯลฯ นั่นยิ่งทำให้เนื้อหาข่าวสารตกเป็นรองและสำคัญน้อยกว่าลีลาการนำเสนอข่าว และทำให้พิธีกรข่าวกลายเป็นตัวชูความสำคัญของรายการมากกว่าคุณภาพของข่าว

(6) นักข่าวกล้าตาย กล้าเสี่ยงมากขึ้น มีรายงานข่าวโทรทัศน์ในอังกฤษมากมาย ที่ผู้สื่อข่าวภาคสนามต้องทำอะไรแปลก เสี่ยง ทำหายความตาย หรือต้องมีแก๊งตลก หรือชุดแต่งกายที่ดูไม่เข้ากับรายการไปทุกที่ยังไม่นับว่านักข่าวเหล่านั้นต้องมีท่าทางประจำส่วนตัวเพื่อให้ผู้ชมจดจำเขาหรือเธอได้

ทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งที่กัดกร่อนความเข้มข้นของเนื้อหาข่าวให้กลายเป็นเนื้อหาเพื่อความบันเทิงไปหมดแล้ว

ริชาร์ดสรุปในบทสุดท้ายชื่อ “Constraint on journalist – and how to challenge them” ว่านักข่าวจะทำหายกับปัญหา ข้อจำกัดต่างๆ ในกระบวนการทำงานวารสารศาสตร์ได้อย่างไรบ้าง?

เขาตั้งประเด็นว่า “การฆาตกรรม แรงกดดันจากการโฆษณา ข้อจำกัดทางกฎหมาย เสรีภาพแห่งประชาธิปไตย และหน่วยงานรัฐบาลลับๆ ทั้งหมด” เหล่านี้ได้กลายมาเป็นกำแพงและแรงกดดันที่สร้างความหวาดหวั่นต่อหลักการวารสารศาสตร์ของสื่อในวันนี้ แล้วนักข่าวจะได้ตอบและรับมือกับมันได้อย่างไร?

(1) ผนึกกำลังกับนักเป่านกหวีด (whistleblowers)

ทุกวันนี้ อินเทอร์เน็ตได้สร้างนักข่าวพลเมือง และประชาชนทั่วไปให้กลายมาเป็นพลเมืองเน็ตที่ทรงพลัง เขาเหล่านั้นมีความรู้ เข้าถึงข้อมูลมากมายอย่างที่นักข่าวต้องพึงพิง พวกเขาอาจเป็นใครก็ได้ที่มีความสำคัญในความรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารลับๆ ความฉ้อฉล ไม่ชอบมาพากลของเรื่องราวต่างๆ ในสังคม และมันก็เหมือนกับว่านักข่าวมีเพื่อนผู้เฝ้าระวังสังคม คนที่จะมาทำหน้าที่สอดแนมเจ้าหน้าที่รัฐ นักการเมือง อาชญากร โดยอาศัยการเป่านกหวีดแจ้งเรื่องราวของคนธรรมดาเหล่านี้

หากนักข่าวสามารถใช้ประโยชน์จาก “นักเปานกหวีด” ด้วยการใช้เป็นแหล่งข่าว หรือสายข่าว หรือเครือข่ายความสัมพันธ์ที่สืบโยงใยข้อมูลบุคคล เอกสาร ต่างๆ ได้ ก็จะทำให้ให้นักข่าวสามารถเอาชนะแรงกดดันต่างๆ ในการทำงานลงไปได้มาก

(2) ผลักดันกฎหมายเสรีภาพของข้อมูลข่าวสาร

กฎหมายใหม่ๆ ที่จะส่งผลต่อการทำหน้าที่ของสื่อ คือ การผลักดันให้มีกฎหมายว่าด้วย “เสรีภาพของข้อมูลข่าวสาร” (freedom of information) ซึ่งเนื้อหาของมันจะประกันความมีเสรีภาพของกาลไหลเวียนข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี โดยไม่มีข้อจำกัด หรืออำนาจอื่นนอกเหนือระบบมาปิดกั้น โดยเฉพาะในอินเทอร์เน็ต ประชาชนจะยิ่งควรได้รับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานรัฐได้มาก ได้ง่าย ได้เร็วมากขึ้น และสามารถนำข้อมูลนั้นไปใช้ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและหน่วยงานเอกชนได้ทราบเท่าที่มันจำเป็น และส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ

(3) รมรงค์ต่อต้านอำนาจเซ็นเซอร์

ในหลายๆ ประเทศ รัฐบาล ทุน การเมือง และกลุ่มผลประโยชน์มากมายยังมีอำนาจในการเซ็นเซอร์แทรกแซงสื่อ แต่จะดีกว่ามากหากนักข่าวสามารถสร้างพลังการรณรงค์ทางสังคมร่วมกับประชาชนให้พวกเขาารู้สึกว่า การเซ็นเซอร์สื่อไม่ควรเป็นสิ่งที่ยอมรับได้อีกต่อไป

“Ethics for Journalist” ของ ริชาร์ด คีเบิ้ล เต็มไปด้วยข้อเสนออีกมากมายในการทำทนายสื่อมวลชนว่า สามารถต่อสู้กับปัญหาจริยธรรมที่เกิดขึ้นจากบทบาทหน้าที่ของตนเอง กับสภาวะแรงกดดันแวดล้อมทางวิชาชีพ และความเปลี่ยนแปลงไปของภูมิทัศน์สื่อและเทคโนโลยีได้อย่างไร และสถานการณ์ปัญหาทางจริยธรรมแบบใด ที่นักข่าวต้องเผชิญ และมีนักข่าวคนไหน สำนักพิมพ์ใด ได้ลองผดลองถูกและผ่านพ้นสถานการณ์แบบนั้นมาแล้วอย่างไร

ไม่ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปมากเช่นไร บทบาทของสื่อมวลชนก็จะต้องปรับตัวรองรับและยืนหยัดต่อความถูกต้อง เกียรติยศและศักดิ์ศรีวิชาชีพได้เฉกเช่นนับตั้งแต่มีวิชาชีพนี้ในสังคม

ทักษะวารสารศาสตร์สำหรับนักข่าวในยุคดิจิทัล

เว็บไซต์ Poynter ได้ให้รายละเอียดที่สำคัญเกี่ยวกับทักษะของสื่อมวลชนวิชาชีพ “Core Skills for the Future of Journalism” ที่ Poynter.com <http://goo.gl/IZ6nvL> ไว้หลายข้อ ผู้เขียนขอสรุปเอามาเรียบเรียงที่สำคัญและเพิ่มเติมส่วนที่น่าสนใจ ภายในปี 2015 นี้ เทรนด์ที่จะเกิดขึ้นกับ “คนทำสื่อ” ซึ่งองค์กรสื่อจำเป็นต้องเร่งพัฒนาทักษะคือ

- 1) Multi Skill , Multimedia, One Man Journalism : ทักษะหลากหลายในกระบวนการผลิตและนำเสนอรายการ (ข่าว) ตั้งแต่ทักษะในการสืบค้นหาข่าว การบันทึกภาพ การตัดต่อวิดีโอ การเขียนและเรียบเรียง และการตีพิมพ์เผยแพร่นำเสนอ โดยที่นักข่าว/คนผลิตรายการจำเป็นต้องได้

รับการฝึกฝนทักษะนี้ให้สามารถทำงานโดยการลดจำนวนคนทำงานและขั้นตอนการทำงานให้สั้น และใช้ทรัพยากรที่น้อยที่สุดได้

- 2) Digital Skill and Thinking: วันนี้ข้อมูลข่าวสารอยู่ในทะเลกว้างใหญ่ นักข่าวมีโอกาสและความสามารถที่จะเข้าถึงแหล่งข้อมูลและแหล่งข่าวนั้นได้ง่าย ทักษะที่จำเป็นคือการขุดคุ้ย (mining) การรวบรวม (collecting) การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis) การพิสูจน์ความถูกต้อง (check and prove) การคัดสรร (curating) การนำเสนอแบบภาพและกราฟิก (visualizing) และการคิดแบบดิจิทัล ที่ไม่คำนึงถึงข้อจำกัดเรื่องพื้นที่และเวลาอีกต่อไป
- 3) Transmedia –Story Telling: ทักษะการเล่าเรื่องข้ามสื่อ เนื่องจากคนทำรายการหรือข่าว ต้องสามารถที่จะทำให้ตัวเนื้อหาสารนั้นส่งตรงไปถึงมือปลายทางผู้รับสารให้มากและตรงที่สุด ซึ่งพฤติกรรมผู้รับสารวันนี้ไม่ได้ใช้สื่อเพียงช่องทางเดียว แต่ใช้สื่อเคลื่อนที่ (โทรศัพท์มือถือ) และอุปกรณ์โทรคมนาคมพหุมากมาย ดังนั้นเนื้อหาสื่อที่ผลิตออกไปจึงจำเป็นต้องมีวิธีการออกแบบการเล่าเรื่องนั้นๆ ให้มีเสน่ห์ที่น่าสนใจและเหมาะสมกับคุณลักษณะของสื่อ
- 4) Decode and Encode Script: ความสามารถในการอ่านโค้ด การถอดรหัสโปรแกรมและภาษาคอมพิวเตอร์ ทักษะนี้กลายเป็นสิ่งจำเป็นต่อนักข่าวในการเรียนรู้ เนื่องจากการอัปเดต โพสต์ ข่าวลงเว็บไซต์ออนไลน์ทุกวันนี้นักข่าวต้องใช้เครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ ซึ่งในบางครั้ง ทักษะการรู้จักโค้ดนี้มิใช่เพื่อให้นักข่าวเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้เป็นแต่มุ่งเรียนรู้เพื่อสามารถตรวจสอบลิงก์ แหล่งที่มาของข่าว/ข้อมูลต่างๆ และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการแสดงผลข่าวหรือรายการ (ซึ่งโดยมากเกี่ยวข้องกับจัดการผังคลิป์วิดีโอข่าวหรือรายการผ่านระบบเซิร์ฟเวอร์) แลอย่างน้อยความสามารถในการเขียนเว็บบล็อกหรือเขียนเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ก็จำเป็นต้องมีในความสามารถนักข่าววันนี้
- 5) Audience Research : หมดยุคแล้วที่คนทำสื่อจะไม่สนใจ ไม่ใส่ใจข้อมูลการตลาดโดยเฉพาะ ข้อมูลพฤติกรรม ความสนใจ และความพึงพอใจของผู้บริโภค เพราะสภาพสื่อวันนี้ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับสื่อมากเช่นเดิม เนื่องจากพวกเขามีสื่อมากมายให้เลือกรับเสพ และมีสื่อใช้เองอยู่ในมือ ดังนั้น การที่คนทำสื่อจะสามารถวิเคราะห์ความต้องการของคนดู คนฟัง คนอ่าน ด้วยการใช้เครื่องมือทางการตลาดในการตรวจจับความนิยมจึงเป็นเรื่องง่ายตาย และบริษัทซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์วันนี้ก็มีเครื่องมือให้เลือกใช้มากมาย ทั้งเก็บรวบรวมสถิติการพูดถึง การค้นหา การเข้าถึง การใช้ระยะเวลารับชม การกดอ่านกดดู กดแสดงความคิดเห็นหรือการกดแชร์ กระทั่งการพูดคุยเรื่องราวนั้นๆ ต่อไปยังแพลตฟอร์มอื่นๆ
- 6) Application Utilize : ทุกวันนี้แอปพลิเคชันคือเครื่องมือหลักในการทำธุรกรรมทางอินเทอร์เน็ต ดังนั้นนักข่าวหรือคนทำรายการจึงต้องมีความสามารถในการสร้างหรือใช้งานหรือการแก้ไขออกแบบแอปพลิเคชันสำหรับการแสดงผลหรือการเชื่อมโยงเนื้อหารายการกับผู้ชมให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

- 7) News Gathering ,Collaboration and Participation : ทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีม ยังคงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการทำงานร่วมกับกองบรรณาธิการข่าว/รายการปัจจุบัน มีลักษณะที่ “พึ่งพิงพึ่งพาออฟฟิศหลักน้อยลง” (อันเนื่องจากระบบการผลิตและถ่ายทำรายการสามารถ ออกนอกสถานที่ได้มากขึ้น โดยต้นทุนที่ต่ำลง) ดังนั้นการทำงานร่วมกันผ่านเครือข่าย นอกจากนี้ นักข่าวยังต้องมีทักษะ (และความยอมรับ ความเข้าใจ) ที่ประชาชนหรือแหล่งข่าว โดยเฉพาะ การทำงานข่าว “ขอข้อมูลประชาชนหรือแหล่งข่าวชาวเน็ต” ซึ่งทำให้นักข่าวต้องมีทักษะในการ สืบค้นทางลึกและกว้างมากขึ้นกว่าเดิม และจำเป็นต้องมีแหล่งข่าวที่เข้าถึงและรู้ลึก รู้จริงมากกว่า เดิม นอกจากนี้ การทำงานแบบมีส่วนร่วมยังเป็นการทำงาน “สองทาง” คือ การแชร์และแบ่งปันข้อมูลระหว่างเพื่อนนักข่าวด้วยกัน กับระหว่างแหล่งข่าวกับตัวนักข่าวเอง
- 8) Data Journalism : การทำข่าววันนี้ นักข่าวต้องมีความสามารถในการจัดการข้อมูลข่าวสาร มากขึ้นกว่าเดิม หลักการของดาต้าเจอร์นัลลิซึม (วารสารศาสตร์เชิงข้อมูล) คือ (1) สามารถใช้ คอมพิวเตอร์ในกระบวนการผลิตและถ่ายทำได้ทั้งหมด (2) ใช้แอปพลิเคชันสำหรับการสืบค้นหา นำเสนอข่าว (3) สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารในลักษณะภาพกราฟิก/วิดีโอกราฟิกได้ และสามารถทำงาน 3 อย่างคือ Data Collection+Data Analysis+Data Graphics
- 9) Be familiar with Laws and Ethics : นักข่าว/คนทำข่าววันนี้ ต้องถูกสังคมวิพากษ์วิจารณ์ อย่างเร็วง่ายและมากเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวที่อาจไปผิดกฎหมาย ละเมิดจริยธรรมหรือละเมิด สิทธิมนุษยชน นักข่าวจำเป็นต้องเรียนรู้และมีความเข้าใจ ความจดจำต่อการนำเสนอข่าวอย่าง ระมัดระวังตนเองและสังคม นอกจากนี้ บรรดากฎระเบียบสังคมเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวต่างๆ ยัง “ก้าวข้ามพรมแดน” ของประเทศ/โลกไปมาก ดังนั้นข่าวสารหนึ่งๆ จึงสามารถไหลเวียนไป ข้ามโลก

กฎหมายที่สื่อมวลชนควรรู้ เช่น

- (1) กฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณากฎหมายในรัฐสภา
- (2) กฎหมายการฟ้องร้องหมิ่นประมาทและอาญา
- (3) กฎหมายเรื่องสิทธิมนุษยชนและความเป็นสิทธิส่วนตัว
- (4) กฎหมายการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานรัฐ
- (5) กฎหมายลิขสิทธิ์
- (6) กฎหมายการป้องกันความลับและความมั่นคง
- (7) กฎหมายการคุ้มครองพยานหลักฐานและกระบวนการในวิธีการดำเนินงานในกระบวนการ ศาลและยุติธรรม
- (8) กฎหมายปกกันคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชนและผู้ได้รับความคุ้มครองในการกระทำความ รุนแรงในครอบครัว

10) Teaching Teamwork and Leadership : นักข่าวคืออาชีพพิเศษที่ต้องอาศัยการทำงานกับคนมากมายหลายรุ่น การทำงานเป็นทีม การสอนภาระงานและประสบการณ์วิชาชีพเป็นสิ่งที่ทำให้องค์ความรู้ทางวารสารศาสตร์เติบโตต่อไปเรื่อยๆ นักข่าวต้องมีความกล้าและความเป็นผู้นำ ความคิดนี้อธิบายด้วยอุดมการณ์ของนักข่าวในฐานะผู้ชี้นำประเด็นทางสังคม (หรือผู้กำหนดวาระทางสังคม) ดังนั้นสังคมจึงจำเป็นต้องการนักข่าวที่มีความคิดเป็นผู้นำทางสังคม เป็นผู้รังสรรค์ประเด็นข่าวสารทางสังคมให้เฉียบคมและนำพาสังคมไปในทางที่ดีขึ้น

ข้อดี ข้อด้อย ของการใช้สื่อสังคมในการรายงานข่าว

ทวีตเตอร์เป็นเครื่องมือที่นักข่าวมักใช้ในการรายงานข่าวมากที่สุด และนักข่าวสามารถนำมันมาประยุกต์ใช้กับงานข่าวได้ โดยมีข้อเด่น-ข้อด้อยดังนี้

ข้อเด่น	ข้อด้อย
<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความรวดเร็ว 2. ความเป็นอิสระ 3. ใช้ได้ทุกสถานที่ที่โทรศัพท์มือถือสามารถรับสัญญาณ net 4. ใช้หาประเด็นข่าว 5. ใช้รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม เป็นการหาความรู้เพิ่มในประเด็นต่างๆ 6. ใช้เชื่อมต่อแหล่งข่าวใหม่ๆ นอกเหนือจากแหล่งข่าวหลักที่สื่อมักจะรู้จักและเรียกใช้บริการบ่อยๆ / ติดต่อแหล่งข่าว / สัมภาษณ์ 7. ใช้รายงานข่าว โดยเฉพาะในสถานการณ์วิกฤติ 8. ใช้สร้างตัวตน ความเป็นปัจเจกของนักข่าว (บางคนเรียกการสร้างแบรนด์) 9. ใช้ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ข่าวสารของตน 10. ใช้เป็นเครื่องมือรับฟังความเห็นต่าง และยังเป็น การตรวจสอบข้อมูลข่าวสารจากคนอื่น ๆ ถ้าข้อมูลข่าวที่เราเสนอไปผิดพลาดก็จะมีผู้รู้มาช่วยแนะนำได้ทันที 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลายๆ ครั้งข้อมูลข่าวสารขาดความน่าเชื่อถือ เพราะรายงานด้วยความเร็ว ทำให้ขาดการตรวจสอบ 2. ด้วยข้อจำกัดของตัวอักษร ทำให้บางข้อความที่ทวีตแล้วอาจสร้างความคลุมเครือ หรือเข้าใจผิดได้ 3. Twitter ยังไม่ใช่เครื่องมือในการสร้างเวทีสาธารณะในการถกเถียง ขยายมุมมองประเด็นข่าวได้ดั่งนัก จำต้องใช้ social media อื่นๆ ประกอบ 4. การขาดการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผลกระทบต่อทักษะการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าว ส่งเสริมให้ส่งข้อความด้วยอารมณ์

ข้อเด่น ข้อด้อย ของทวิตเตอร์ กับการใช้งานเชิงวารสารศาสตร์

เคิร์กคาแนลลีย์ กล่าวถึงข้อดี ข้อเสียของทวิตเตอร์กับงานข่าววารสารศาสตร์เอาไว้ว่าก็เหมือนกับสิ่งต่างๆ ที่มีทั้งข้อดี-ข้อเสีย ทวิตเตอร์ก็เช่นกัน ไม่สำคัญว่าคุณเป็นมือใหม่สำหรับทวิตเตอร์หรือไม่ สิ่งสำคัญอยู่ที่คุณสามารถรู้แยกแยะ และปรับการใช้ไปในทางที่ดีเหมาะสมหรือไม่ โดยข้อดี-ข้อด้อย ที่ **เคิร์กคาแนลลีย์** สรุปไว้ก็คือ (10 Pros And 10 Cons Of Twitter For Journalists¹)

10 ข้อดี ข้อด้อย ของทวิตเตอร์ในงานวารสารศาสตร์ ²	
ข้อดี	ข้อด้อย
1. รวดเร็ว แบบทันเวลาเสมือนจริง	1. มีความน่าสงสัยเรื่องความถูกต้อง
2. มีศักยภาพในการเพิ่มผู้อ่านผู้รับสาร	2. จำกัดการส่งเพียงแค่ 140 ตัวอักษร
3. สะท้อนเสียงและความคิดเห็นหลากหลายมุม	3. ยังไม่แพร่กระจายทั่วไป มีข้อจำกัดเรื่องเทคโนโลยีจำกัด โดยเฉพาะกลุ่มประเทศโลกที่ 3 หรือกลุ่มประเทศยากจน
4. ทั่วโลกนิยมใช้กัน	4. มีประเด็นเรื่องข่าวลือ, ข้อมูลที่ผิด โดยเฉพาะการนำเสนอข่าวด่วน
5. มีบริการเสริมแนะนำ/ช่วยเหลือการใช้งาน	5. มีการเซ็นเซอร์โดยรัฐได้
6. มองเห็นความถูกผิดชัดเจนในข้อมูล	6. อาจใช้ไปในทางโฆษณาชวนเชื่อได้
7. ใช้ได้ฟรี ไม่มีค่าใช้จ่าย	7. ขาดข้อมูลเชิงวิเคราะห์ และข้อมูลเชิงลึก
8. ข้อความสื่อสารมีความสด ไม่มีการตัดต่อ หรือคัดกรอง Raw, no editing, no filters	8. เต็มไปด้วยข้อความขยะ และง่ายต่อการโจมตีระบบ
9. ข่าวสารมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น	9. มีข้อสงสัยเรื่องความโปร่งใส และความตั้งใจของผู้ส่งสาร
10. เชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ได้	10. เจ้าของ (แอ็คเคานต์) เทียม หรือตัวปลอม
10 Pros And 10 Cons Of Twitter For Journalists Posted by Craig Kanalley Posted on 27-06-2009	

¹10 Pros And 10 Cons Of Twitter For Journalists Posted by Craig Kanalley | Posted on 27-06-2009

²10 Pros And 10 Cons Of Twitter For Journalists Posted by Craig Kanalley | Posted on 27-06-2009

Ross Dawson กับบทความ “How Twitter impacts media and journalism: Five Fundamental Factors”³

รอสคิดว่ามี 5 ปัจจัยพื้นฐานที่ทวิตเตอร์ได้เข้ามาสร้างผลกระทบต่อสื่อและการรายงานข่าว

(1) บทบาทของทวิตเตอร์ในรายการข่าวด่วน/ข่าวต้นชั่วโมง เนื่องจากปัจจุบันรายการข่าวสั้นต้นชั่วโมงได้ใช้การรายงานข่าวทวิตเตอร์มาเป็นแหล่งข้อมูล และมันก็มาเร็วกว่ารายการข่าวต้นชั่วโมงเสียอีก และที่สำคัญมันก็สามารถแยกย่อยออกเป็นหลายเรื่องราว จากหลากหลายช่องทาง แล้วยังมีความจำเป็นสำหรับเบรกข่าวด่วนอีกหรือในเมื่อข่าวจากทวิตเตอร์นั้นเร็วกว่า

(2) ความถูกต้องและครบถ้วนของข่าวในทวิตเตอร์ เพราะคงไม่มีใครคิดว่าข่าวทุกอย่างที่รายงานผ่านทวิตเตอร์จะเป็นความจริงไปเสียทั้งหมด บ่อยครั้งที่ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นมีความผิดพลาด ผ่านการตีความที่ผิดเพี้ยนหรือคลาดเคลื่อนไป อย่างไรก็ตาม ผู้คนส่วนมากก็ยังสามารถตัดสินความถูกต้องของข่าวได้เช่นเดียวกันกับพิจารณาข่าวจากสำนักข่าวซีเอ็นเอ็น

ในสนามข่าวปกติ ข้อมูลชุดแรกที่ได้มาอยู่ในมือนักข่าวต้องได้รับการตรวจสอบยืนยัน ซึ่งเป็นหน้าที่ของสื่อและองค์กรสื่อมืออาชีพ ที่ถูกฝึกให้มีทักษะเรื่องการตรวจสอบข้อมูล และรวบรวมข้อมูลเหล่านั้นมานำเสนอรายงานอย่างสมดุล แน่แน่นอนว่าทวิตเตอร์ไม่ต้องการสื่อมืออาชีพเช่นนั้น แต่มันกลับเป็นข้อมูลดิบย่อยๆ จากมือของผู้คนนับร้อยพัน ที่จะถูกรวบรวมเข้าไว้ด้วยกันเป็นเรื่องราวแล้วสื่อสารเรื่องราวเหล่านั้นออกไปยังโลกสาธารณะ

(3) ความรวดเร็วกลายเป็นความกดดันสำหรับข่าว และ สื่อคงไม่มีใครสงสัยอีกว่าทวิตเตอร์เข้ามาเพิ่มจังหวะความเร็วในการสื่อสารขึ้นได้หรือไม่ โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ต ที่เข้ามาสร้างความคาดหวังในความรวดเร็วทันเหตุการณ์ของข่าว โดยเฉพาะเมื่อบรรดาบล็อกเกอร์ที่เริ่มเข้ามาแข่งขันกับสื่อกระแสหลักในการโพสต์ข่าวสารข้อมูลต่างๆ บนหน้ากระดานสาธารณะต่างๆ เนื่องจากใครก็ตามที่เป็นคนผลิตข่าวออกมาได้ก่อน ก็ย่อมที่จะได้รับความสนใจมากกว่า และยังมิตวิตเตอร์ การแข่งขันเรื่องความเร็วก็ยังเข้มข้นขึ้น

และผลลัพธ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ เสียงร้องให้คร่ำครวญของนักข่าวในสื่อเก่า ที่ต้องทิ้งทำให้ข่าวมีทั้งความถูกต้องด้วยเป็นลำดับแรก ทักษะคิดว่าข่าวเร็วข่าวด่วนดีกว่าข่าวถูกต้องที่ล่าช้าไปเป็นวันจึงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในหมู่นักข่าว

(4) ระดับความน่าเชื่อถือและนโยบายของกองบรรณาธิการ

จุดสมดุลระหว่างความเร็วทันเวลา กับความถูกต้องเป็นประเด็นที่กองบรรณาธิการยากที่จะตัดสินใจเลือก เพื่อที่จะให้ข่าวออกไปเร็ว ระดับความถูกต้องเท่าใดจึงจะเสี่ยงต่อความน่าเชื่อถือถูกต้องของข่าว นโยบายขององค์กรจำเป็นต้องเลือกเอาระหว่างความเร็วหรือความถูกต้อง

³Ross Dawson “How Twitter impacts media and journalism: Five Fundamental Factors”
http://rossdawsonblog.com/weblog/archives/2009/06/how_twitter_imp.html

(5) การอยู่ร่วมกันระหว่างสื่อเก่าและทวิตเตอร์ สื่อเก่าและสื่อใหม่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพิงกัน

บทความ ชื่อ “Twitter is not killing journalism, journalists are killing journalism”⁴ โดย Tim McGuire บอกว่า จริงๆ แล้ว “ทวิตเตอร์ไม่ได้ทำลายหลักวารสารศาสตร์ แต่เป็นตัวนักข่าวเองต่างหากที่เป็นผู้ทำลายหลักการวารสารศาสตร์”

โดย ทิม แม็คไกวอร์ อธิบายว่า “มันก็เหมือนกับปืนนั่นแหละที่ไม่ได้ฆ่าคน แต่เป็นคนต่างหากที่ใช้ปืน) ฆ่าคน

ทิมอ้างความเห็นของ “นิค บิลตัน” จากแผนกสื่อใหม่ของนิวยอร์กไทมส์ว่า “สิ่งสำคัญก็คือ ทวิตเตอร์ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของข่าว ตั้งแต่ยุคสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อยูทูปเน็ตที่มีทวิตเตอร์ ที่ซึ่งทุกๆ คนจะได้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารที่เคลื่อนไหลไปอย่างรวดเร็วรอบโลก”

ทิมอธิบายว่า สิ่งที่สำคัญจริงๆ ในการที่นักข่าวจะใช้ทวิตเตอร์ก็คือ พวกเขา (นักข่าว) รู้ทุกสิ่งที่เป็นสำหรับการเป็นนักข่าว ตั้งแต่การค้นหาความจริง ความถูกต้อง การตรวจสอบแหล่งข่าว เนื้อหา ข้อเท็จจริงและบริบทแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ยังคงเป็นสิ่งจำเป็นถ้าพึ่งแค่เรามีเครื่องมือใหม่ (ทวิตเตอร์) ที่ช่วยให้เราารู้ ได้เห็นทุกสิ่งทันตาเห็นทันหูฟัง ไม่ได้หมายความว่าเราทำได้ตามหลักวารสารศาสตร์ที่ดี [What is crucial is that all the things journalists know about truth, accuracy, checking out stories, sources, facts and context remain sacred. Just because there is now a tool that allows us to regurgitate everything we hear when we hear it does not mean that’s good journalism.]

ทิม สรุปว่า “(ใครหลายคนกังวลว่า) เครื่องมือ (ทวิตเตอร์และอื่นๆ) เหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงหลักวารสารศาสตร์ เราควรยกเลิกคำพูดเหล่านี้ และจบเรื่องนี้เสีย เลิกตะโกนและตำหนิเครื่องมือสื่อสารเหล่านี้ แต่ควรคิดหาทางออกว่าเราจะใช้เครื่องมือเหล่านี้ด้วยความรับผิดชอบได้อย่างไร เพื่อคงไว้ซึ่งมาตรฐานของข่าวแล้วผู้รับสารก็จะพึงพอใจเอง [These tools will change journalism.End of that story.Let’s abandon the shouting, the name-calling and the insults and figure out how to use these tools responsibly and with journalistic standards audiences can appreciate.]

ทิมสรุปสุดท้ายว่า “ทวิตเตอร์ไม่ได้ช่วยให้หลักการวารสารศาสตร์ดำรงอยู่ แต่คือความรับผิดชอบของนักข่าวต่างหาก” [Twitter won’t save journalism. Responsible journalists will.]

ทวิตเตอร์กับประเด็นด้านจริยธรรมเชิงวารสารศาสตร์

ปัญหาหลักๆ ของการใช้ทวิตเตอร์ในทางวารสารศาสตร์ที่มักพูดถึง คือ ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

⁴ Tim McGuire “Twitter is not killing journalism, journalists are killing journalism” <http://cronkite.asu.edu/mcguireblog/?p=158>

การสอดแทรกความคิดเห็น อารมณ์รุนแรง ภาษาหยาบคาย และการปลุกกระดมทางการเมือง และคุณภาพ ข่าวสารที่ไม่ดีเพียงพอ และประเด็นเรื่องนักข่าวพลเมือง

เพราะการพูดคุยเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับทวิตเตอร์ ในประเด็นเชิงจริยธรรม ยังมีไม่มากนักในเมืองไทย มีเพียงชมรมนักข่าวสายเทคโนโลยีสารสนเทศ (ITPC) โดยสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เท่านั้น ที่ดูจะการพูดคุยประเด็นเชิงจริยธรรมกับการใช้สื่อใหม่อย่างทวิตเตอร์อย่างจริงจัง และชมรมนักข่าวไอทีพีซีนี้เคยจัดงานเสวนาหัวข้อ “จริยธรรมสื่อกับการใช้ Social Media”⁵ ซึ่งผู้เขียนนำเอาสาระสำคัญของประเด็นเสวนา ณ วันนั้น มาบันทึกถ่ายทอดไว้อีกที โดยแบ่งตามกรอบประเด็นเชิงจริยธรรม ดังนี้

กรอบจริยธรรมสื่อใหม่กับนักข่าว?

อดิศักดิ์ ลิ้มปัฐพัฒนกิจ บรรณาธิการบริหารเครือเนชั่น อธิบายว่า เนชั่นกระโจนเข้าหาสังคมโซเชียล มาได้ระยะหนึ่ง และยังนำเอาเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้กัน เช่น บล็อกโอบิเอนชั่น และ ทวิตเตอร์มาใช้ รายงานข่าว โดยนักข่าวภาคสนามของเนชั่น เพื่อให้เขาได้แสดงความเป็นตัวตน สร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวเอง โดยให้ใช้ทวิตเตอร์เป็นเครื่องมือกระจายข่าว ใช้เฟซบุ๊กสร้างแฟนคลับ และใช้บล็อกในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว ทั้งนี้ เพื่อให้ให้นักข่าวได้มีตัวตนที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม เนื้อหาที่ทวิตออกไปนั้นต้องเป็นข้อเท็จจริง ใช้ภาษาที่อ่านแล้วเปิดกว้าง ให้ความเป็นธรรม ส่วนการรีทวีตนั้นก็ต้องคำนึงถึงผลกระทบ กลับกรองข้อมูลก่อนตัดสินใจส่งออกไป เพราะถือเป็นความรับผิดชอบส่วนตัว พร้อมรับกับการตรวจสอบที่เข้มข้นจากผู้ชมที่ติดตาม

ด้าน ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ อดีตนายกสมาคมนักข่าวฯ อธิบายว่า การที่ไร้ตัวตนบนโลกออนไลน์ มีผลต่อการควบคุมการละเมิดสิทธิ์ของผู้อื่น ขณะนี้มีความสับสนระหว่าง “ข้อเท็จจริง” และ “ความจริง” เพราะสองสิ่งนี้ เสี่ยงต่อการถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ข่าวจากทวิตเตอร์ควรถูกต้องตามข้อเท็จจริง แต่ความเร็วในการส่งทำให้ยังมีอันตราย

ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ กล่าวอีกว่า ดังนั้น ผู้ใช้งานต้องมีวิจารณญาณในการปฏิบัติ เชื่อว่าต้องใช้เวลาเรียนรู้ในการควบคุม และสังคมจะเป็นผู้ที่ตรวจสอบการทำงาน ตัวองค์กรของนักข่าวก็ต้องมีบทบาทในการดูแลการทวิตเตอร์งานข่าว และเรื่องส่วนตัวควรแยกแยะให้ชัดเจน หรือ ถ้ามีการแสดงความคิดเห็น ก็ต้องระบุว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นตามวิชาชีพ เพราะหากทวิตไปตามอารมณ์อาจทำให้คนอื่นตีความหมายผิดเพี้ยนไปได้

ส่วน ดร.มานะ ตรีรยาภิวัฒน์ คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย อธิบายว่า การรายงานข่าวทางทวิตเตอร์ของผู้สื่อข่าว มักจะเป็นในรูปแบบที่รวดเร็ว ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่อาจเกิดความผิดพลาดได้ ดังนั้นในแง่ของผู้รับสารเมื่อตามอ่านทวิตเตอร์นักข่าวแล้ว ควรติดตามจากหลายๆ คนในสื่อที่แตก

⁵ “แนะสื่อยุคใหม่ใช้สังคมออนไลน์อย่างรับผิดชอบ”, เว็บไซต์ไทยรัฐ (Th) Thursday, May 13, 2010 งานสัมมนาที่ ทีมมหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตพญาไท ชั้น 20 อาคารเอสเอ็ม ทาวเวอร์

ต่างกันไป ไม่ควรปักใจเชื่อในคนใดคนหนึ่ง และหากสื่อรายงานผิดพลาด ก็จำเป็นต้องขอโทษและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง เพื่อให้สังคมไทยก้าวสู่สังคมข่าวสารที่แท้จริง ทั้งนี้ นักข่าวพึงระลึกเสมอว่า ทวิตเตอร์และเฟซบุ๊กที่เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ ไม่ใช่พื้นที่ส่วนตัวอีกต่อไป เพราะเนื้อหาที่อัปโหลดขึ้นไป สามารถถูกก๊อปปี้กระจายไปทั่วเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแบบเพื่อนต่อเพื่อน

ดร.มานะ ตริยาภิวัฒน์ ย้ำว่า ในการรายงานข่าวบนทวิตเตอร์ของนักข่าวจะส่งผลกระทบต่อองค์กรที่สื่อคนนั้นๆ สังกัด หากมีข้อผิดพลาดจะลำบาก เนื่องจากคนปักใจเชื่อตามความน่าเชื่อถือ ขณะเดียวกันก็ต้องมาศึกษาถึงการส่งต่อข้อความ หรือเนื้อหาข่าวว่า ถือเป็นการทำงานข้อมูลซ้ำแบบผิดกฎหมายหรือละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่ สิ่งเหล่านี้แต่ละองค์กรต้องมีกรอบในการทำงานที่ชัดเจน วันนี้เครือข่ายสังคมออนไลน์กลายเป็นปรากฏการณ์ของสังคม ผู้ใช้งาน และผู้รับสารจึงควรระมัดระวังปรากฏการณ์ดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างรับผิดชอบ

การแยกบัญชีชื่อ ระหว่างชื่อส่วนตัว กับชื่อองค์กร?

“นักข่าว “ควร” หรือ “ไม่ควร” แยก Twitter Account หรือไม่”⁶ ในประเด็นนี้มีการมองต่างมุมระหว่างอดีตคือ ลิมปัฐพัฒนกิจ และประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ โดยอดีตก็มองว่า เน้นชมไม่มองว่านักข่าวจำเป็นต้องใช้ Twitter Account ทั้งนี้ เพราะเน้นชมว่านักข่าวสามารถใช้ ทวิตเตอร์รายงานข่าวได้และสามารถใช้ทวิตเตอร์เดียวกันนี้แสดงความคิดเห็นได้ ในฐานะ “ความคิดเห็นส่วนตัว”

“เน้นชมต้องการให้ตัวตนของนักข่าวบนโลกทวิตเตอร์นั้นเป็นคนธรรมดาที่ทั้ง เรื่องงานและเรื่องส่วนตัว เวลางาน นักข่าวประจำที่ราชประสงค์ก็รายงานข่าวเข้ามา แต่นอกเวลางาน คุณจะไปกินข้าว ซุปปิ้ง แล้วทวิตก็เป็นเรื่องส่วนตัว ผมว่าคนผ่านเข้ารับรู้ได้ว่าอันไหนงาน อันไหนส่วนตัว และไม่ได้เห็นว่าการใช้ Twitter Account เดียวแล้วจะทำให้การรายงานข่าวของนักข่าวขาดความน่าเชื่อถือ” เน้นชมจึงกำหนดแนวทางการใช้ Social Media ขึ้นมา เพื่อเป็นกรอบในการทำงานให้นักข่าวในเครือข่ายซึ่งกรอบนี้อยู่ระหว่างการร่างยังไม่แล้วเสร็จ แต่สาระสำคัญของกรอบนี้คือ นักข่าวจะต้องยึดถือเรื่องความถูกต้องของข้อมูล ความเป็นธรรมในการรายงานข่าว เป็นหัวใจสำคัญในการใช้ Social Media เช่นเดียวกับสื่อทุกประเภทในเครือข่าย เน้นชม สำหรับการใช้ทวิตเตอร์ซึ่งมีความรวดเร็วในการสื่อสารมากนั้นนักข่าวจะต้องมีความรอบคอบต้องมั่นใจว่าข้อมูลที่สื่อสารออกไปนั้นเป็นข้อมูลที่มีความถูกต้อง การวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นส่วนตัวทำได้แต่ด้วยถ้อยคำที่ไม่ส่อเสียด หยาบคาย และข้อมูลที่สื่อสารออกไปต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้รับสาร ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นหลักปกติของการทำหน้าที่สื่อมวลชน”

แต่ประสงค์มองต่างจากอดีต โดยบอกว่า ส่วนตัวแม้ว่าจะไม่ได้ใช้ทวิตเตอร์แต่เห็นว่านักข่าวควรแยกบทบาทเรื่องงาน และเรื่องส่วนตัวบนโลกทวิตเตอร์ด้วยการแยก Twitter Account เหมือน

⁶อคินา พรพศิน “จริยธรรมสื่อกับการ ใช้ Social Media” <http://www.itpc.or.th/?p=749>

ดังเช่นสำนักข่าวรอยเตอร์ทำ ทั้งนี้ เพื่อความน่าเชื่อถือและเป็นกลางในการรายงานข่าว ซึ่งจะทำให้นักข่าวสามารถทำงานได้ง่ายขึ้น

“เวลางานที่ใช้ Twitter Account ของสำนักข่าว ข้อความที่ทวีตไปก็เป็น ข้อเท็จจริง ไม่ควรทวีตความเห็นส่วนตัว หรือเรื่องส่วนตัว นอกเวลางาน หรือหากอยากจะทวีตแสดงความคิดเห็นก็ควรทำในอีก Twitter Account หนึ่ง และควรเป็น Twitter Account ที่ระบุตัวตนที่แท้จริงด้วย เพื่อความรับผิดชอบต่อข้อความที่สื่อสารออกไป” ดังนั้น นักข่าว ในฐานะสื่อมวลชนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อข้อความที่สื่อออกไป โดยจะต้องมีตัวตนที่ชัดเจน และต้องแยกบทบาทเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวออกจากกันผ่าน Twitter Account คนละชื่อกัน

ข้อควรระวังการใช้ทวีตเตอร์ในงานข่าวมี 4 อย่าง คือ

(1) เรื่องความรวดเร็วกับความถูกต้อง เมื่อสื่อข้อความที่ผิดออกไป อย่าซ้ำที่จะขอโทษ หากเป็นสื่อเก่ามักจะทำเจียบๆ แล้วปล่อยมันเลยหายไป แต่กับสื่อใหม่จะทำแบบนี้ไม่ได้

(2) ความเป็นส่วนตัวกับความเป็นพื้นที่สาธารณะ เพราะมักคิดว่า Social Media คือไม่ใช่พื้นที่ส่วนตัวแต่เป็นพื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะนักข่าว เนื่องจากคนที่เข้ามาตามสื่อมวลชนเพราะคุณเป็นนักข่าว ยิ่งหากสื่อคนนั้นมีชื่อ Twitter Account ต่อท้ายด้วยชื่อของสำนักข่าวที่เป็นต้นสังกัดด้วยแล้ว ยิ่งต้องระวังให้มาก

(3) จุดยืนของนักข่าว กับจุดยืนขององค์กรนักข่าวจะต้องแยกบทบาทเรื่องส่วนตัวกับเรื่องงานออกจากกันให้ชัดเจน เพราะหากไม่ชัดเจนแล้วจะเกิดปัญหา อาทิ การแสดงความคิดเห็น หรืออารมณ์ส่วนตัวต่อข่าวการเมืองผ่าน Social Media ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะอาจก่อให้เกิดประเด็นปัญหาตามมาเรื่องความเข้าใจผิดของผู้รับสารว่าความคิดเห็นที่คุณแสดงออกมานั้น เป็นจุดยืนของนักข่าวหรือเป็นจุดยืนขององค์กรข่าว

(4) การแบ่งปันข้อมูลกับการละเมิดข้อมูล Social Media เปิดโอกาสให้ผู้ใช้สามารถส่งต่อข้อความทั้งข้อความตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว สิ่งนี้อาจจะเป็นประเด็นปัญหาตามมาก็คือ “สิทธิ” ความเป็นเจ้าของในข้อมูลนั้น และการละเมิดสิทธิด้วย

เคิร์ก คาแนลลี ผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการ (trends editor at Huffington Post) <http://media.twitter.com/257/twitter-journalism> ซึ่งให้แนวคิดเรื่องการใช้ทวีตเตอร์ในการรายงานข่าว โดยเน้นเรื่องหลักการตรวจสอบความถูกต้อง โดยเฉพาะข้อความทวีตข่าวสั้น ที่เราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าข้อความทวีตเตอร์นั้นมีความถูกต้อง ดังนี้

8 ข้อแนะนำในการตรวจสอบข่าวด่วนจากทวีตเตอร์

(1) ดูช่วงเวลาโพสต์ข้อความ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ข่าวด่วนจากเหตุการณ์นั้นจะมาเป็นร้อยๆ ข้อความในเวลาทีเดียว

- (2) ดูบริบทที่เกี่ยวข้องกับข้อความนั้น เช่นที่หน้าของผู้ใช้ (เจ้าของข้อความ ซึ่งจะบอกว่าเป็นใครมาจากไหน และบอกด้วยว่าข้อความทวิตนั้นมาจากตำแหน่งใด)
- (3) ดูเจ้าของว่าเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อความนั้นๆ หรือไม่ ที่หน้าแสดงโปรไฟล์ (ชื่อจริง อาชีพ เพศ สัญชาติ)
- (4) ดูจำนวนข้อความเก่าๆ ที่เคยโพสต์เอาไว้ ยิ่งเป็นผู้ใช้หน้าใหม่ๆ ก็มีโอกาสมากที่จะมีประสบการณ์น้อย หรือรู้เรื่องราวต่างๆ น้อย และยิ่งต้องระมัดระวังที่จะเชื่อถือข้อความเหล่านั้นให้มากๆ
- (5) ข้อความเก่าๆ นั้น โพสต์ไว้ว่าอย่างไรบ้าง เพราะข้อความเก่าๆ จะบอกว่าคุณๆ นั้นคิด ทำ รู้เรื่องราวต่างๆ นั้นเท็จจริงแค่ไหน
- (6) ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยเว็บเสิร์ชกูเกิ้ล (หรือเว็บอื่นๆ) เพราะโดยปกติแล้วข้อมูลมักไม่อยู่เพียงที่เดียว ผู้เขียนทวิตเตอร์อาจโพสต์โดยใช้ชื่อ หรือความความเดียวกันนั้นไว้ที่อื่น
- (7) เช็คข้อความทวิตเตอร์ที่เกี่ยวข้อง เช่นหากใครทวิตข้อความที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญ ก็ลองดูว่าคนอื่นๆ ทวิตข้อความเหตุการณ์เดียวกันบ้างหรือไม่
- (8) ถามเขาตรงๆ ในกรณีที่เรอยากรู้เรื่องราวข้อเท็จจริงนั้นๆ ก็สามารถถามเขาโดยตรงด้วยการส่งข้อความส่วนตัว หรือถามเขาตรงๆ

ปัญหาใหม่? ข่าว โฆษณาแฝง (Native Adverting)

เฟซบุ๊กปีซีไทยรายงานว่ บริษัทแพร์ภาพกระจายเสียงอังกฤษ (บีบีซี) ประกาศว่าจะทำการปลดพนักงานนับพันคน หลังรายได้ลดลงไปกว่า 150 ล้านปอนด์ (ราว 7,900 ล้านบาท) โดยรายได้ส่วนใหญ่ที่หายไปเป็นรายได้จากค่าธรรมเนียมการรับชมทางโทรทัศน์ เนื่องจากผู้ชมจำนวนมากหันไปรับชมทางมือถือและอินเทอร์เน็ตแทน โดยนายโทนี ฮอลล์ ผู้อำนวยการใหญ่บีบีซีกล่าวว่าการปลดพนักงานครั้งนี้จะช่วยประหยัดเงินได้ราว 2,630 ล้านบาทต่อปี (จาก สื่ออยู่ลำบากผู้ชมไม่ยอมจ่ายเงินให้คอนเทนต์ออนไลน์, บีบีซีเตรียมปลดพนักงานกว่าพันคน มติชน, ศุกร์ ที่ 3 กรกฎาคม 2558)

ก่อนหน้านี้อัยการได้เผยแพร่รายงานสถานการณ์ข่าวดิจิทัลประจำปี 2015 พบว่า สมาร์ทโฟนคืออุปกรณ์สื่อสารสำคัญสำหรับยุคข่าวสารแบบดิจิทัล ทำให้ผู้ชมสถานีโทรทัศน์แบบเดิมๆ ลดลง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ชมที่อายุต่ำกว่า 35 ปี รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ ขณะที่โซเชียลมีเดียที่เติบโตอย่างรวดเร็วก้าวเข้ามาทำบทบาททดแทน

ในขณะที่สื่อเดิมอย่างสื่อสิ่งพิมพ์หรือโทรทัศน์เสื่อมความนิยมลงเรื่อยๆ ทำให้รายได้ส่วนนี้ของสื่อลดลงตามลำดับ แต่รายได้ของสื่อจากการเผยแพร่เนื้อหาทางอินเทอร์เน็ตที่เข้ามาแทนที่กลับมีได้เพิ่มขึ้น และสื่อจำนวนมากไม่อาจจูงใจให้ลูกค้าจากสื่อแบบเดิมของตนมาจ่ายเงินให้กับการรับสื่อออนไลน์ เนื่องจากผู้อ่านสามารถรับชมข่าวสารได้ฟรีจากแหล่งต่างๆ มากมาย

จากการสำรวจพบว่าผู้อ่านที่จ่ายเงินให้กับการรับข่าวสารออนไลน์ในสหราชอาณาจักรเพียง 6 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น และราคาเฉลี่ยที่ผู้อ่านจ่ายต่อเดือนอยู่ที่ราว 10 ปอนด์ (ราว 520 บาท) นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างกว่า 75 เปอร์เซ็นต์ในสหราชอาณาจักรระบุว่าตนจะไม่ยอมจ่ายเงินให้กับคอนเทนต์ออนไลน์ไม่ว่าจะเรียกเก็บด้วยมูลค่าเท่าใดก็ตาม ขณะที่กลุ่มตัวอย่างในสหรัฐฯ ที่ประสงค์จะไม่จ่ายเงินทุกกรณีอยู่ที่ 67 เปอร์เซ็นต์

ขณะที่การหารายได้จากการขายคอนเทนต์เป็นเรื่องยาก การโฆษณาออนไลน์ก็ประสบปัญหาเช่นกัน โดยผลสำรวจพบว่ารายได้จากการแสดงโฆษณาบนเว็บไซต์ยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจำนวนมากเลือกใช้โปรแกรมที่ช่วยปิดกั้นการโฆษณาทุกชนิด (ad-blocking software) โดยในสหรัฐฯ มีผู้ใช้โปรแกรมประเภทนี้กว่า 47 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่ในสหราชอาณาจักรมีกว่า 39 เปอร์เซ็นต์

ปัญหาการขาดแหล่งรายได้ของสื่อทำให้สื่อต่างๆ เร่งหาแนวทางในการแสวงหารายได้เพิ่มเติม โดยสื่อหลายแห่งได้ทิ้งรูปแบบการหารายได้แบบเดิมๆ ด้วยการใช้โฆษณาแนวใหม่ที่เรียกว่า “Native Advertising” ซึ่งเป็นการทำคอนเทนต์โดยได้รับเงินโฆษณา แต่ทำเนื้อหาให้ผู้ชมเข้าใจว่าเป็นข่าวมิใช่การโฆษณา ซึ่งยังถือเป็นปมปัญหาที่มีข้อถกเถียงมากมายถึงความเหมาะสม และเส้นแบ่งระหว่างการนำเสนอข่าวสาร กับการใช้โฆษณา

Native Advertising คืออะไร?

มันเริ่มที่เหตุผลว่า ทำไมข่าวสื่อจึงมีแต่ข่าวร้าย, ข่าวดีหายไปไหน?, มันกลายเป็นโอกาส สำหรับองค์กรสื่อที่ทำให้หารายได้มากขึ้น, มันเป็น วิกฤติของวิชาชีพสื่อต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ และมันเป็นความสับสนซับซ้อนต่อผู้เสพข่าว ว่าเราอยู่ในโลกของความจริงรอบด้าน หรือความจริงครึ่งเดียว?

1) Native Ad.: ข่าวหรือโฆษณา?

มิถุนายน 2013 ปี 2015, คณะกรรมการการค้าพันธรัฐ หรือ Federal Trade Commission (FTC) อเมริกา, ได้แสดงความกังวลต่อรูปแบบการโฆษณาที่ “เบลอ” ระหว่างเนื้อหาข่าวกับโฆษณา โดยมีบริษัทด้านการตลาดใช้วิธีการโฆษณาแฝงลงไปในช่วง ที่เรียกว่า “Native Ad” โดย FTC ออกประกาศเตือนองค์กรข่าว หนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ ที่ใช้วิธีการโฆษณาเช่นนี้ ว่าไม่เป็นธรรมสำหรับผู้บริโภค เพื่อเริ่มเห็นปรากฏการณ์ข่าวโฆษณาแฝงนี้มากขึ้นบนสื่อออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์หลายแขนงใช้โฆษณาแบบนี้ (อ้างอิง <http://www.dataprivacymonitor.com/social-media/ftc-clarifies-native-and-online-ad-obligations/>)

วิกิพีเดียอธิบาย “Native Advertising” (https://en.wikipedia.org/wiki/Native_advertising) คือโฆษณาผ่านเว็บ ที่นักโฆษณายามทำให้น่าสนใจจากผู้อ่านด้วยการจัดพื้นที่โฆษณาให้อยู่ในบริบทที่ผู้อ่านคุ้นชินและมีประสบการณ์ “โฆษณาที่ดูเป็นธรรมชาตินี้” จะมีรูปแบบและหน้าที่เสมอเหมือนบนหน้าเพจ

ที่มันวางอยู่ (จนคุณไม่รู้ว่าเป็นโฆษณา)

และมันจะต้องตีพิมพ์ หรือปรากฏอยู่อย่างบ่อยๆ เสมอๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับผู้อ่านเสมือนว่าเป็นหน้าที่และสิ่งที่ขาดไปไม่ได้บนหน้าสื่ออื่นๆ

ว่าที่จริง “โฆษณาข่าวแบบคุณธรรมชาติ” นี้มันก็คล้ายกับโฆษณาเนื้อหาแบรนด์ (brand content) หรือ คล้ายๆ กับบทความเชิงโฆษณา (advertorial) แต่จุดต่างคือ มันทำให้ผู้คนยอมรับที่จะคลิกอ่านมากกว่า และผู้โฆษณาก็ยินดีที่จะจ่ายเงินให้กับสื่อมากกว่าโฆษณาแบบเดิมๆ

วิธีการโฆษณาแบบโฆษณาแฝงนี้ ใช้ลักษณะการเขียนข่าว การเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่างๆ ให้ผู้อ่านคิดว่าเป็นข่าวนั้นๆ โดยที่ผู้อ่านไม่รู้ถึงถึงความแปลกแยกแตกต่าง, ซึ่งแทนที่จะทำเช่นเดิม คือการกรอกรบพื้นที่โฆษณาตรงๆ ไปในหน้าหนังสือพิมพ์ แต่พวกเขา (นักข่าว/นักโฆษณา?) กลับใช้วิธีการเขียนข่าวลงและแฝงเนื้อหาโฆษณาจากบริษัท หน่วยงาน สินค้า และบริการต่างๆ ที่พวกเขาจับจ้องลงไปแทน

วิธีการโฆษณาเช่นนี้ ถูกใช้ในหนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ เช่น นิตยสารไทมส์แม็กกาซีนบลูมเบิร์กฟอร์บส์ นิวยอร์กไทมส์ วอชิงตันโพสต์ กระทั่งในเฟซบุ๊ก หรือทวิตเตอร์ก็ตาม

นักหนังสือพิมพ์และนักวิชาการเชื่อว่า “native ad” นี้จะสร้างความสับสนให้แก่ผู้อ่าน และทำลายมาตรฐานวิชาชีพนักข่าว (วารสารศาสตร์) โดยเฉพาะกระบวนการคิด/คัด/เลือกประเด็นข่าวที่มีผลต่อสาธารณะ ประโยชน์ที่ประชาชนควรรับรู้ และส่งผลต่อ “แนวคิดเรื่องคุณค่าข่าว (news values)” ผิดเพี้ยนไปจากเดิม, ซึ่งเน้นไปที่ ผลกระทบสาธารณะ, เรื่องประโยชน์สาธารณะ, และเป็นสิ่งที่สาธารณะให้ความสนใจ/สำคัญ

ที่น่าสนใจคือ หนังสือพิมพ์วอชิงตันโพสต์ ประกาศ (อย่างโจ่งแจ้งทางการ) ต่อ สปอนเซอร์ต่างๆ เพื่อ “ขายพื้นที่ข่าวโฆษณาแท้ๆ” ให้กับผู้ที่สนใจ โดยได้จัดตั้งหน่วยพิเศษขึ้นมาในกองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ตนเอง เพื่อปรับรับการทำข่าวแบบโฆษณาแท้ๆ ให้กับองค์กรบริษัทต่างๆ ที่ต้องการทำการโฆษณาแบบหวังผลการอ่านที่แท้จริง

อย่างไรก็ตาม การโฆษณาแบบนี้มีใช้สิ่งใหม่ที่เดิวนัก โฆษณาประชาสัมพันธ์เช่นข่าวแจก (Press Release) ก็ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการโฆษณาในข่าว โดยใช้ข่าวเป็นการโฆษณาของบริษัท/องค์กรมายาวนาน เพียงแต่นั้นอาจดู เก๋ๆ และตรงไปตรงมาด้วยภาษาข่าวที่เป็นแบบตามฉันทปฏิบัติขององค์กรนั้นๆ หรือในบางครั้ง องค์กรธุรกิจก็อาจพานักข่าวไปดูงานต่างประเทศ หรือเปิดตัวสินค้าผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อให้ให้นักข่าวกลับมาเขียนข่าวให้เพื่อแลกกับค่าตอบแทนในการท่องเที่ยว หรือ มีสิ่งของสมนาคุณอื่นๆ

การเขียนข่าวโฆษณาแบบ “เนทีฟแอด” เพื่อให้ผู้อ่านเชื่อว่าเป็นข่าว นักข่าวต้องอาศัยทักษะอย่างมาก (ว่าที่จริงก็ไม่มากกว่าเดิม เพราะใช้ทักษะการทำข่าวแบบเดิมนั่นเอง) 3 อย่างคือ

- (1) รูปแบบภาษาของหนังสือพิมพ์นั้นๆ สโลคา คำ แนวเล่าเรื่อง
- (2) เนื้อหา แนวทางเนื้อหา, การกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้อ่าน, แง่มุมของข่าวที่สอดคล้องกับแบรนด์สินค้า
- (3) การจัดวางองค์ประกอบศิลป์ แบบตัวอักษร, งานออกแบบกราฟิก

และกลยุทธ์ของงานโฆษณาเนทีฟแอด จะทำ 3 อย่าง คือ

“บูรณาการเนื้อหาข่าวที่ผู้อ่านอยากอ่าน กับ โฆษณาในสิ่งที่สปอนเซอร์มุ่งหวัง + เพิ่มทักษะการผลิตระหว่างนักข่าว นักโฆษณา และนักออกแบบ + พันธสัญญาผูกพันระหว่างองค์กรข่าว เอเจนซี่ นักโฆษณา และนักการตลาดในระยะยาว” (ดูเพิ่มเติม <http://mashable.com/2012/12/13/infographic-native-advertising/>) ซึ่ง “เนทีฟแอด” นี้กลายเป็นที่นิยมมากขึ้น จากผลการสำรวจผู้ค้า ธุรกิจองค์กร ค้นพบว่าพวกเขายินดีทำการโฆษณาแบบนี้เพิ่มมากขึ้นเป็น 57% ในปี 2013 ทั้งๆ ที่ปีที่แล้วมีเพียง 12.6% เท่านั้นที่คิดว่ามันได้ผล

และมีธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์มากถึง 37% ที่บอกว่าพวกเขาอยากเพิ่มข่าวโฆษณาแบบเนทีฟแอดนี้ลงไปในเนื้อหาของตน โดยสาเหตุที่ทำให้เนทีฟแอดมีความสำคัญมากขึ้นเช่นนี้ ก็เพราะสถิติการคลิกโฆษณาบนเนตเวิร์กอินเทอร์เน็ตระหว่างปี 2000 – 2012 นั้นลดลงอย่างน่าตกใจ คือ จาก 9% ลงเหลือเพียง 0.2% เท่านั้น ข้อดีจริงๆ ของเนทีฟแอด คือ มันดูไม่เหมือนโฆษณาและค่อนข้างเป็นวิธีการที่ดีในการโฆษณาบนสื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ มันใช้ได้กับการตลาด เพราะผู้อ่านจะไม่ปฏิเสธมัน ด้วยลักษณะแบบเดิมๆ คือ แลปโฆษณาทั้งหมดก็เพื่อให้ผู้อ่านเชื่อจริงๆ ว่า “ที่อ่านอยู่นั้นคือข่าว”

2) promotion news : นักโฆษณามีอิทธิพลเหนือนักข่าว?

คำถามที่สำคัญคือ ถ้าโฆษณาเช่นนี้ถูกใช้มากๆ ในสื่อหนังสือพิมพ์ แล้วอะไรที่จะเกิดขึ้นกับข่าวล่ะ? คำตอบง่ายๆ ก็คือ แนวคิดเรื่องคุณค่าข่าวจะถูกบิดเบือนและทดแทนผลประโยชน์สาธารณะด้วยผลประโยชน์ทางการค้าธุรกิจโฆษณาเสียแทนนั่นเอง

บทความชื่อ “Beyond advertising and Journalism: hybrid promotional news discourse” ในวารสาร Discourse & Journal โดย Karmen Brjavec วิเคราะห์ปัญหานี้ว่า “เส้นแบ่งระหว่างข่าวกับโฆษณาที่เบลอมากขึ้น” ด้วยความกังวลใจที่ว่า เมื่อก่อนผู้อ่านอาจจะสามารถแบ่งว่าอะไรคือโฆษณา หรือบทความเชิงโฆษณาได้ออก แต่หลายปีที่ผ่านมา ความชัดเจนเรื่องนี้ ยากที่จะดูออกไปทุกที (อ้างอิง <http://das.sagepub.com/content/15/5/553.abstract>)

เขาเรียกมันว่า “ข่าวโปรโมท – promotional news” ซึ่งก็อาจเก่าสำหรับยุคนี้ ที่ใช้วิธีการนี้มานาน, วิธีการศึกษาของเขา คือการสัมภาษณ์นักข่าวและสปอนเซอร์ สังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมกับกองบรรณาธิการ การประชุมโต๊ะข่าว และการวิเคราะห์ภาษาในหนังสือพิมพ์ ซึ่งทำให้สามารถค้นพบ 6 องค์ประกอบสำคัญในการ “ทำโฆษณาให้เป็นข่าว” ที่อาจมาทำลาย/หรือตัดแปลงวิธีการเขียนข่าว ไปอย่างสิ้นเชิง ดังนี้

(1) การกำหนดหัวเรื่องข่าว;

ซึ่งถ้าเป็นข่าวปกติ บรรณาธิการหรือหัวหน้าข่าวจะเป็นคนวางแผนเรื่องข่าวตามสิ่งที่ผู้ชม/ผู้อ่านควรจะได้รับ แต่ถ้าเป็นข่าวโปรโมท จะต้องมีความเหมือน เนื้อหาเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่ได้รับการปรับปรุง, การทำ

สัญญาใหม่ๆ ที่องค์กรจัดทำ หรือที่ลูกค้าสามารถทำได้, ความสำเร็จก้าวหน้าขององค์กรธุรกิจ, มีบุคคลสำคัญ (ใคร) มาเยี่ยมชมที่โรงงาน/บริษัท, บริษัทได้สั่งซื้อสินค้าหรืออุปกรณ์ใหม่มาเพื่อการผลิตสินค้า/บริการ, แผนงานธุรกิจสำคัญของบริษัท, วิธีการอื่นๆ ที่จะวัดความสำเร็จ – ซึ่งปกติแล้ว แง่มุมของเรื่องราวเช่นนี้จะไม่ถูกพิจารณาเป็นประเด็นข่าวไปได้ในอดีต แต่ปัจจุบัน มันคือประเด็นข่าวหลักๆ ในข่าวโปรโมท

(2) การกำหนดทัศนคติมุมมองของข่าวบางมุม;

จะมีเพียงแง่มุมเดียว ซึ่งมักเป็นเชิงบวก ภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร และมีกลุ่มเป้าหมายของข่าวชัดเจนเพียงกลุ่มเดียว (กลุ่มลูกค้าที่ดู หรืออ่านข่าวนี้นี้)

(3) การกำหนดแหล่งข้อมูลทางเดียว;

หากเป็นข่าวปกติ จะต้องมียุทธศาสตร์ข่าวที่หลากหลาย สมดุล สะท้อนความคิดเห็นที่ต่างมุมมอง แต่เมื่อเป็นข่าวโปรโมชัน อาจมีแหล่งข่าวได้หลายคน หลายแหล่ง แต่ทุกแหล่งที่นำมาอ้างอิง จะสะท้อนมุมมองด้านเดียวกันทั้งหมด และส่วนมากจะเป็นด้านที่มาจากฝั่งบริษัท/ธุรกิจองค์กรนั้นๆ

(4) การกำหนดกลุ่มคำที่ใช้เติมแต่งในรายงานข่าว;

ปกติภาษาข่าวโดยทั่วไปมักใช้กลุ่มคำในเชิงลบ เชิงขัดแย้ง, แต่ข่าวโปรโมทจะใช้กลุ่มคำที่มีความหมายเชิงบวก, คำที่มีความสอดคล้องกับความสำเร็จ หรือเกี่ยวกับบสโลแกน หรือ คำโฆษณาขององค์กรนั้นๆ ลงไปในภาษาข่าว เช่น คำที่สื่อความหมายสร้างภาพลักษณ์องค์กร สื่อถึงความสำเร็จของสินค้า/บริการ, คุณภาพที่ดี, คำคุณศัพท์เชิงบวกเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ความสำเร็จของบริษัทในสายตาผู้อ่านให้ดีขึ้น

(5) การถ่ายทอดกรรม;

วิธีการเขียนข่าวโปรโมท จะมีโครงสร้างประโยคที่เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างบริษัทที่ทำดี กับที่ไม่ได้ทำดี (หรือดีไม่พอ) โดยเขียนข่าวในลักษณะเปรียบเทียบความดีกว่า พัฒนากว่า ปรับปรุงกว่า เพิ่มมูลค่ากว่า ประหยัดกว่า ดีกว่า กับอีกองค์กรหนึ่ง (หรือก็สามารถใช้ได้ทางการสื่อสารเปรียบเทียบทางการเมือง เช่นกัน)

(6) การสร้างคำจดจำ;

การเขียนข่าวโปรโมท มักใช้คำเรียกชื่อเต็ม/ทางการตลาดของบริษัทบ่อยครั้ง และขึ้นต้นประโยคทุกครั้ง หรือไม่ก็พูดชื่อสินค้า และบริการนั้นๆ บ่อยในทุกชั้นย่อหน้าข่าว ซึ่งแตกต่างจากการเขียนข่าวแบบปกติที่มักจะเขียนคำย่อ ชื่อย่อ

นอกจากนี้ ผลการศึกษาวิจัยค้นพบว่า “ข่าวโปรโมชัน” นี้จะถูกกำหนดเป็นโฆษณาอย่างหนึ่งในกองบรรณาธิการ โดยจะมี “ตัวแทน” มากำหนดแนวทางการเขียนข่าวโดยมุ่งผลประโยชน์ของบริษัท/ธุรกิจ/การเงินและการสร้างกำไร มากกว่าผลประโยชน์ในแบบกองบรรณาธิการข่าว

ที่น่าสนใจคือ นักข่าวและกองบรรณาธิการส่วนมากมีปฏิริยาเชิงบวกต่อรูปแบบการทำงานแบบนี้ เพราะว่าทุกคนได้รับผลประโยชน์ทั้งหมด

นักข่าวได้รายได้มากขึ้นและสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานมากขึ้น เจ้าของหนังสือพิมพ์ได้เงินค่าโฆษณาและการบริหารจัดการที่สะดวกมากขึ้นด้วยความช่วยเหลือของสปอนเซอร์ในการทำข่าว (ค่ารถ ค่าที่พัก ค่าอุปกรณ์ ค่าเขียนขึ้นข่าว และค่าโฆษณาโดยตรง) นักโฆษณาก็ได้ผลตอบแทนที่ดีจากเนื้อหาโฆษณาที่ตอบโจทย์บริษัท เข้าถึงผู้อ่าน และสร้างความเป็นไปได้ในโอกาสทางธุรกิจมากกว่า และในแง่มุมมองผู้บริโภค ก็ได้เนื้อหาข่าวที่ดีกว่าเดิม มีข้อมูลถูกต้องมากขึ้น รายละเอียดมากขึ้น อรรถประโยชน์อื่นๆ มากขึ้น หรืออาจหมายรวมไปถึง ตัวเล่มหนังสือพิมพ์ที่จะได้คุณภาพกระดาษดีขึ้น สีสด การพิมพ์ที่ดีขึ้น เพราะสปอนเซอร์ยินดีจ่ายให้ดีกว่าไปลงค่าโฆษณาตรงๆ แพงๆ แต่ผู้อ่านเปิดผ่านไปโดยไม่เหลียวมอง

โฆษณาแบบนี้ สปอนเซอร์ต้องจ่าย เป็น 3 เท่าของอัตราค่าโฆษณาแบบเดิม!

โดยตัวแทนโฆษณาจะ “ประสานงานโดยตรง” กับบรรณาธิการข่าว ที่เรียกว่า “ขอความอนุเคราะห์ร่วมมือ” ซึ่งจะรับรู้และเรียกขึ้นข่าวโฆษณานี้ว่า “ข่าวโฆษณาแฝง” (hidden advertisement) หรือ “ข่าวซื้อ” (paid news)

เมื่อเส้นแบ่งบางๆ ระหว่างโฆษณากับข่าวค่อยๆ จางลงไป, การแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างฝ่ายโฆษณากับฝ่ายข่าว ก็หายไปด้วย, นั่นทำให้นักโฆษณาเริ่มเข้ามามีอิทธิพลอยู่เหนือบรรณาธิการข่าว, เพราะหลายๆ ครั้ง การตกลงทำข่าวโฆษณา เป็นเรื่องของการหารายได้เข้าองค์กรมากกว่าความอิสระทางบรรณาธิการเช่นในอดีต นักข่าวหลายคน จำเป็นที่ต้องฝึกให้เขียนข่าวในลักษณะงานโฆษณามากขึ้นด้วยความเต็มใจ

3) new journalism : วารสารศาสตร์แนวใหม่-แนวของใคร?

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษา ของ Karmen ชี้ว่า บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์มีปฏิกริยาในเรื่องนี้แตกต่างกัน 3 ทาง คือ (1) ปฏิเสธการทำข่าวแบบนี้เพราะผิดจริยธรรม, (2) คือแล้วแต่คนแล้วแต่กรณี และขึ้นอยู่กับนโยบายหรือผลประโยชน์ที่ได้ว่าขัดแย้งหรือไม่กับแนวทางตน/และองค์กร, (3) คือ ยอมรับการทำโฆษณาแบบนี้ด้วยเหตุผลแรงกดดันทางธุรกิจที่ต้องแข่งขันหารายได้ หากไม่รับ, สปอนเซอร์เหล่านี้ก็ไปลงโฆษณาแบบนี้อย่างอื่นอยู่ดี!

เมื่อมองลงไปที่ตัวนักข่าวในองค์กร ค้นพบ 5 ปฏิกริยา คือ

- (1) ปฏิเสธโดยสิ้นเชิงเพราะผิดจริยธรรมวิชาชีพ,
- (2) ปฏิเสธโดยหลักการ แต่ยอมรับวิธีการเช่นนี้เพราะคิดถึงความมั่นคงทางการเงินขององค์กรสื่อ,
- (3) มองว่าเขียนข่าวแฝงโฆษณาแบบนี้ไม่น่าจะผิด
- (4) ยอมรับการทำข่าวแบบนี้และทำเสมือนว่ามันเป็นเรื่องปกติ และ
- (5) กระตือรือร้น และอยากเขียนข่าวแบบนี้มากขึ้น เพราะได้เงินค่าตอบแทนมากขึ้น ทำงานข้าน้อยลง แต่จ่ายขึ้น เสรีเร็วขึ้น!

ที่สุดเราอาจเรียกข่าวแบบนี้ว่าเป็น “market journalism” หรือ “MBA journalism” ซึ่งเป็นแนว

วารสารศาสตร์ที่ยืนอยู่บนหลักการที่ว่า ทำอย่างไรก็ได้ให้มีผู้อ่านมากขึ้น, ลดต้นทุนการผลิตข่าวให้ต่ำลง และ ย้ายถิ่นขบวนการผลประโยชน์ของบริษัททุนและโฆษณาใหญ่ๆ

เมื่อมองให้ลึกขึ้น, สิ่งที่ยังเป็นคำถามคือ แนวคิดเรื่องคุณค่าข่าวเดิม ที่วิชาชีพสื่อยึดถือเป็น อุดมการณ์ จะถูกแรงปะทะทำลายอย่างมาก, คุณค่าข่าวที่ยึดถือความสนใจสาธารณะ ประเด็นสาธารณะ และผลประโยชน์สาธารณะ ที่เป็นอุดมการณ์ของข่าวเพื่อเฝ้าระวังสังคม เตือนภัยแก่ประชาชน ตรวจสอบ รัฐบาล หรือกระทั่งข่าวสืบสวน สอบสวน ก็คงจะหายไปมาก

การสื่อข่าวโปรโมท หรือ ข่าวโฆษณาแบบเหมือนเป็นข่าวแบบนี้ จะกลายมาเป็นปัญหาสำคัญที่ นักวิชาการและวิชาชีพควรได้ถกเถียงกันมากขึ้น และตั้งคำถามต่อแนวคิดเรื่อง ผู้กำหนดวาระข่าวสาร ผู้คัด กรองข่าวสาร (agenda setting/gate keeper) ว่า เมื่อข่าวไม่ใช่ข่าว และแนวคิดคุณค่าข่าว ถูกย้ายฐานการผลิต สรรหา เลือกเฟ้นจากฐานผู้อ่าน ไปสู่ฐานของสปอนเซอร์ผู้สนับสนุนข่าวเป็นหลัก?

เมื่องานโฆษณา กลายมาเป็นอำนาจอิทธิพลในห้องข่าว ต่อกองบรรณาธิการ และต่อตัวจิตวิญญาณ ของคนข่าวเดิม ต่อไปนี้ ความจริงที่นักข่าวเคยตั้งหน้าแสวงหา ก็คงกลายเป็นความจริงเพียงครั้งเดียว?

หากข่าวโปรโมทมีมากขึ้น และติดตามที่นักข่าวนำมาอ้างอิง คำถามคือ “สังคม/ประโยชน์สาธารณะ” ได้ประโยชน์ด้วยหรือไม่?

และนิยามข่าวในวิชาข่าวคงต้องหรือสร้างเปลี่ยนแปลงกันยกใหญ่, ปัญหาคือ นักข่าวจะคงหลักการ วารสารศาสตร์แบบเดิมเอาไว้ ในเรื่องความสมดุล เป็นธรรม ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน หรือ จะเปลี่ยนเป็นแนวทางใหม่ตามความคิดสร้างสรรค์ของนักโฆษณากันดี?

หลายปีก่อน บริษัทอาหารแม็คโดนัลด์ซื้อโฆษณาบนหน้าหนังสือพิมพ์ประเทศแคนาดา โดยลงโฆษณาเป็นรูปแฟรนช์ฟรายด์ และรูปแฮมเบอร์เกอร์ โดยใช้การแต่งสีของตัวหนังสือ/ตัวอ่านให้เป็นสีของแฮมเบอร์เกอร์ หรือรูปแฟรนช์ฟรายด์ แต่เนื้อหาข่าวนั้นยังเป็นข่าวจริงทั่วๆ ไป! ณ ตอนนั้น เป็นความตื่นเต้นทำทนายว่า นี่เป็นการรุกรับด้วยความคิดสร้างสรรค์ของนักโฆษณาที่มีต่อนักข่าวเสียแล้ว

Joe McCambley นักโฆษณาคนแรกที่ทำแบนเนอร์แอดลงในอินเทอร์เน็ตตั้งแต่ปี 1994 บอกว่า อาจเป็นข่าวที่ถูกทำลายหากนักข่าวไม่ระมัดระวังอย่างเพียงพอ นักโฆษณาอาจมีเอารูปแบบของการนำเสนอแบบข่าวมาใช้ในการทำงานแบบโฆษณา – เป็นการยืมรูปแบบการนำเสนอแบบข่าวมาใช้, แต่เมื่อใดก็ตามที่นักโฆษณา เอเจนซี มามีอิทธิพลอยู่เหนือความอิสระของกองบรรณาธิการข่าวแล้วละก็ ข่าวหรือนักข่าวก็อาจจะตายไปจริงๆ ก็ได้

เขาบอกว่า “มีองค์กรข่าวและสื่อสิ่งพิมพ์กระดาษและออนไลน์จำนวนมาก ที่ทำงานตามแนวทางของข่าวแบบฟิออร์และเอเจนซีโฆษณา ไม่เพียงเท่านั้น เขายังอนุญาตให้บริษัทโฆษณาเหล่านี้เข้ามาบริหารจัดการกระบวนการภายในองค์กรสื่อ และอนุญาตให้พวกเขาตีพิมพ์ข่าวโฆษณาโดยตรงกับสื่อเหล่านั้น และผมคิดว่านี่คือความผิดพลาดที่ใหญ่หลวง” “มันกลายเป็นพื้นที่ลาดเอียงที่ค่อนข้างจะลื่นเสียด้วย และสามารถฆ่านักข่าวได้ ถ้าพวกเขา (องค์กรสื่อ) ไม่ระวัง” โจแม็คคาบักกล่าว (อ้างอิง <https://www.linkedin.com/pulse/20141020152624-524678-why-native-ads-are-not-advertorials>)

โดยสรุป, สื่อมวลชนวารสารศาสตร์ทั่วโลก กำลังเผชิญปัญหาจริยธรรมอย่างทำทนาย ทั้งในเชิงอิทธิพล การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ธุรกิจและการตลาด ความเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมและการเมือง ทั้งในระดับประเทศและจากมวลประชาชน ปัญหาจริยธรรมเรื่องอัตลักษณ์และบทบาทความเป็นนักข่าววิชาชีพและนักข่าวพลเมือง ปัญหาเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญาในข้อมูลข่าว ปัญหาเรื่องความเร็วของข่าวสารที่อาจมาอยู่เหนือความถูกต้อง ความสมดุล ความเป็นธรรมของข่าว ปัญหาเรื่องการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว ที่นำมาใช้ในการรายงาน ปัญหาเรื่องการส่งสารแห่งความเกลียดชัง เสรีภาพแห่งการพูดการสื่อสารในอินเทอร์เน็ตที่นักข่าววิชาชีพอาจมีส่วนในการเสริมสร้างบรรยากาศของความเกลียดชังนั้น ปัญหาเรื่องการแบ่งบทบาทบนพื้นที่ส่วนตัวพื้นที่สาธารณะของสื่อมวลชนวิชาชีพที่จะไม่ทำให้ความคิดเห็นส่วนตัวส่งผลต่อความเป็นกลางของรายงานข่าวต่อสาธารณะ และสิ่งที่ทำทนายที่สุดคือ นักข่าววิชาชีพ จะยังคงรักษาความสามารถในการเข้าถึงข่าว/ความจริง ความสามารถในการตรวจสอบข้อเท็จจริง และการทำงานที่แข่งขันกันที่ความลึก ความเร็ว ความรอบด้าน และความเป็นธรรมทางวิชาชีพได้หรือไม่ นั่นเป็นประเด็นที่สำคัญ

ที่สุด ผู้เขียนเชื่อว่า สิ่งเดียวที่จะทำให้ให้นักข่าวสามารถยืนหยัดอยู่บนเส้นทางวิชาชีพแห่งการแข่งขันนี้ได้อย่างยาวนาน คือ “การยึดมั่นและปฏิบัติในแนวทางวิชาชีพจริยธรรมวารสารศาสตร์อย่างแน่วแน่และเป็นเข็มทิศกำกับการทำงานให้กับวิชาชีพนี้” ซึ่งจะช่วยให้เกียรติยศและศักดิ์ศรีของงานวารสารศาสตร์สร้างความแตกต่างระหว่างข้อมูลข่าวสารทั่วๆ ไปในอินเทอร์เน็ต กับข้อมูลข่าวสารที่มาจากนักข่าวมืออาชีพเห็นแตกต่างกันชัดเจนได้

แนวปฏิบัติการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ในกิจการของ ส.ส.ท.
องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) พ.ศ.2554
โหลดได้ที่ :<http://org.thaipbs.or.th/orginfo/document/ethics/article123858.ece>

ที่มาและเหตุผล

เนื่องด้วยในสถานการณ์ปัจจุบัน สื่อมวลชนในประเทศไทยแขนงต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และเว็บไซต์ข่าวสารต่างๆ ได้ใช้ประโยชน์จากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ทั้งในด้านข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น หรือการเผยแพร่การทำงานขององค์กรข่าว ซึ่งมีทั้งการใช้ประโยชน์ในระดับองค์กร ตัวบุคคล และผสมผสาน เป็นจำนวนมาก

และด้วย ส.ส.ท.เป็นองค์กรสื่อสาธารณะที่ให้การสนับสนุนการใช้สื่อสังคมออนไลน์ และเคารพสิทธิเสรีภาพในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพนักงาน บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ดังนั้น ส.ส.ท.จึงควรมีแนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกิจการ ส.ส.ท.ให้เป็นไปในทางถูกต้องและสร้างสรรค์ เป็นไปตามภารกิจและข้อบังคับด้านจริยธรรมของวิชาชีพ ส.ส.ท.

คำจำกัดความและความหมาย

“องค์กร” หมายถึง องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.)

“พนักงาน” หมายถึง ผู้บริหารและพนักงานขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) ได้แก่

1. ชื่อผู้ใช้งานในนามองค์กร
2. ชื่อผู้ใช้งานที่กำกับด้วยชื่อองค์กร
3. ชื่อผู้ใช้งานที่ไม่มีชื่อองค์กรกำกับ แต่เป็นที่รู้จัก หรือเป็นที่รับรู้ว่าเป็นพนักงานขององค์กร

“ผู้เกี่ยวข้อง” หมายถึง บุคคลหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานร่วมกับส.ส.ท.

“สื่อสังคมออนไลน์” (Social Media) หมายถึง ช่องทางการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้ใช้สามารถสื่อสารเนื้อหา อาทิ twitter.com, facebook.com, youtube.com, weblog ต่างๆ

“กิจการของ ส.ส.ท.” หมายถึง การสื่อสาร การให้ความคิดเห็น การให้ข้อมูล ข่าวสาร การตอบคำถาม การให้คำแนะนำ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจ และการดำเนินงานองค์กร

แนวปฏิบัติการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพนักงานและผู้เกี่ยวข้อง

1. พนักงาน พึงตระหนักว่าพื้นที่บนสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะ ไม่ใช่พื้นที่ส่วนบุคคล ซึ่งข้อมูลที่มีการรายงานจะถูกบันทึกไว้และอาจมีผลทางกฎหมาย ถึงแม้จะเป็นการแสดงความคิดเห็นในนามชื่อบุคคลส่วนตัว พึงตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กรได้ และพึงระมัดระวังเรื่องผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

2. การนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ต้องเป็นไปตามจริยธรรมวิชาชีพ และแนวปฏิบัติจริยธรรมของพนักงาน ส.ส.ท.

3. การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) พึงระมัดระวังการใช้ถ้อยคำและภาษาที่อาจเป็นการดูหมิ่น ยุ้งง ทำทนาย หรือเป็นการละเมิดต่อบุคคลอื่น กรณีบุคคลอื่นมีความคิดเห็นที่แตกต่างพึงงดเว้นการโต้ตอบด้วยถ้อยคำรุนแรง

4. พนักงาน พึงระมัดระวังกระบวนการหาข่าว หรือภาพจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน รอบด้าน และควรอ้างอิงแหล่งที่มาเมื่อนำเสนอ เว้นแต่สามารถตรวจสอบและอ้างอิงจากแหล่งข่าวได้โดยตรง

5. พนักงาน สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นเครื่องมือในการรายงานข่าวในนามของบุคคลธรรมดาได้ แต่ควรแสดงให้ชัดเจนว่า ข้อความใดเป็น “ข่าว” ข้อความใดเป็น “ความคิดเห็นส่วนตัว”

6. พนักงานที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นเครื่องมือสื่อสารข้อมูลในกิจการขององค์กร หรือชื่อบุคคลที่ทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นบุคคลในสังกัด ควรแสดงภาพ และข้อมูล ให้ถูกต้องชัดเจนในข้อมูลโปรไฟล์ (Profile) และพึงใช้ด้วยความสุภาพ และมีวิจารณญาณ

7. ในการสื่อสารข้อมูลในกิจการขององค์กรทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ห้ามแสดงสัญลักษณ์ พรรคการเมือง กลุ่มกดดันรณรงค์ทางสังคม กลุ่มลัทธิทางศาสนา และพึงระมัดระวังการใช้สัญลักษณ์ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด และไม่ควรรนำรูปบุคคลอื่น มาแสดงว่าเป็นรูปของตนเอง

8. การส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

- พึงละเว้นการส่งต่อข้อมูลที่เป็นเท็จ ข่าวลือ ข่าวไม่ปรากฏที่มา เป็นเพียงการคาดเดาหรือส่งผลเสียหายกับบุคคลหรือสังคม
- พึงระมัดระวังการส่งต่อข้อมูลในสถานการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติ, การก่อการร้าย, การจลาจล, วิศวกรรม หรือภาวะสงคราม
- พึงระมัดระวังการส่งต่อข้อมูลเรื่อง บุคคลเสียชีวิต, เด็กและเยาวชน, ผู้สูญหาย, ผู้ต้องหา เว้นเสียแต่ตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วและเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ
- พึงระมัดระวังการส่งต่อข้อมูลที่กระทบต่อสิทธิ ความเป็นส่วนตัว และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

9. พนักงานพึงตระหนักในการตั้งค่าความปลอดภัยของการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ และระมัดระวังการถูกนำข้อมูลจากข้อบัญญัติไปใช้โดยไม่เหมาะสม ผิดวัตถุประสงค์ และลักษณะการแอบอ้างโดยบุคคลอื่น

10. หากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เกิดความผิดพลาด จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือองค์กรอื่น ทางองค์กรหรือพนักงานที่รับผิดชอบข้อความนั้นไม่ว่าจะเป็นการส่งข้อความเองหรือรับส่งข้อมูลต่อ ต้องดำเนินการแก้ไขข้อความที่มีปัญหาโดยทันที พร้อมทั้งแสดงถ้อยคำขอโทษต่อบุคคลหรือองค์กรที่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ ต้องให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายมีโอกาสชี้แจงข้อมูลข่าวสารในด้านของตนด้วย

บรรณานุกรม

ออนไลน์

Stephen J.A.Ward., “Digital Media Ethics” Center for Journalism Ethics

URL :<https://ethics.journalism.wisc.edu/resources/digital-media-ethics/>)

FTC Clarifies Native and Online Ad Obligation

Alan L.Friel and Fernando A.Bohorquez, Jr.FTC Clarifies Native and Online Ad Obligations.,
on June 17, 2015

URL :<http://www.dataprivacymonitor.com/social-media/ftc-clarifies-native-and-online-ad-obligations>

“Native Advertising”

URL :https://en.wikipedia.org/wiki/Native_advertising

Joe McCambley., Why Native Ads Are Not Advertorials

URL :<https://www.linkedin.com/pulse/20141020152624-524678-why-native-ads-are-not-advertorials>)

แนวปฏิบัติการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ในกิจการของ ส.ส.ท.องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพ
สาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.)พ.ศ.2554

URL :<http://org.thaipbs.or.th/orginfo/document/ethics/article123858.ece>

แนวปฏิบัติ เรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ.2553 ของ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และ
สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย

URL :http://www.newsbroadcastingcouncil.or.th/?page_id=292

หนังสือ

Eric Schmidt & Jared Cohen., สำนักแปล สุทธิชัย สุทนต์ ดิจิทัลเปลี่ยนโลก, มีนาคม 2557

Richard Keeble “Ethics for Journalist”, 2nd Edition., Routledge 2009

หนังสือพิมพ์

ชาม เชื้อสถาปนศิริ., คอลัมน์ สยามวิจารณ์: Native Advertising: ข่าวที่ไม่ใช่ข่าว? (ตอนจบ)., กรุงเทพฯธุรกิจ
ฉบับวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2556

ชาม เชื้อสถาปนศิริ., คอลัมน์ สยามวิจารณ์: Native Advertising: ข่าวที่ไม่ใช่ข่าว? (ตอนจบ)., กรุงเทพฯธุรกิจ
ฉบับวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2556

กรณีศึกษาจริยธรรมสื่อ

บรรยงค์ สุวรรณผ่อง*

ปวิวัติ วลิกชาติ**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุปผา บุญสมสุข***

กรณีศึกษาต่อไปนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงจากสื่อกระแสหลัก ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และสื่อวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งสื่อออนไลน์ซึ่งมีสื่อกระแสหลักเป็นเจ้าของ สื่อออนไลน์ในเครือหรือในสังกัดของสื่อกระแสหลักเหล่านี้ มีวัตถุประสงค์ทางธุรกิจเช่นเดียวกับสื่อกระแสหลัก ทั้งนี้ เพื่อรักษารายได้ที่ลดลงขององค์กรแม่ อันเนื่องมาจากเจ้าของสินค้าและบริการหันไปโฆษณาทางสื่อดิจิทัลซึ่งมีค่าใช้จ่ายถูกกว่า รวมทั้งการเกิดใหม่ของโทรทัศน์ดิจิทัลพร้อมกันถึง 24 ช่อง

วัตถุประสงค์หลักของกรณีศึกษาต่อการเรียนการสอนทางด้านจริยธรรมสื่อมวลชน ผู้เขียนประยุกต์จากการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (problem based learning) ที่ผู้สอนนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร และบทความที่สื่อมวลชนเผยแพร่ แล้วมีคำถามต้นหรือคำถามหลักให้นักศึกษาร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยผู้สอนสามารถกระตุ้นให้นักศึกษาทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และหลีกเลี่ยงการชี้ผิดชี้ถูกต่อความเห็นของนักศึกษา

สำหรับทำยกรณีศึกษา จะมีล้อมกรอบเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องเช่น คำอธิบายศัพท์ หรือข้อกำหนดและข้อบังคับทางจริยธรรม ตลอดจนข้อสังเกตที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวบน “หน้าเปิด” ของ Facebook ชื่อบัญชี “จริยธรรมวารสารศาสตร์” และ “จริยธรรมวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์” สำหรับผู้สอนโดยเฉพาะ เพื่อให้เป็นข้อมูลเพิ่มเติมแก่นักศึกษาหลังจบการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องนั้นๆ

กรณีศึกษาจริยธรรมสื่อที่นำมาเป็นตัวอย่างในครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อเป็นหลัก ซึ่งรวบรวมโดยนักวิชาชีพและนักวิชาการทางด้านสื่อสารมวลชน ได้แก่ บรรยงค์ สุวรรณผ่อง ประธานกรรมการจริยธรรมวิชาชีพ สมาคมนักข่าวนักวิทยุและโทรทัศน์ไทย กรรมการควบคุมจริยธรรม สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ปวิวัติ วลิกชาติ กรรมการจริยธรรมวิชาชีพ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุปผา บุญสมสุข หัวหน้าสาขาวิชาวารสารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 14 กรณีศึกษาดังนี้

*บรรณาธิการที่ปรึกษา ‘อีคอนนิวส์’

ประธานกรรมการจริยธรรมวิชาชีพ สมาคมนักข่าวนักวิทยุและโทรทัศน์ไทย

กรรมการควบคุมจริยธรรม สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

**กรรมการจริยธรรมวิชาชีพ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย

***หัวหน้าสาขาวิชาวารสารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

กรณีศึกษาที่ 1	หมวยฮ่องกง	รวบรวมโดย บรรยงค์ สุวรรณพ่อง
กรณีศึกษาที่ 2	เด็กหญิงวัย 7 ขวบ	รวบรวมโดย บรรยงค์ สุวรรณพ่อง
กรณีศึกษาที่ 3	ชายพิการขาขาดและลูกสาววัย 12 ปี	รวบรวมโดย บรรยงค์ สุวรรณพ่อง
กรณีศึกษาที่ 4	รักเพื่อนด้วยภาพบน Instagram	รวบรวมโดย บรรยงค์ สุวรรณพ่อง
กรณีศึกษาที่ 5	ปอ-ทฤษฎี สหวงษ์	รวบรวมโดย บุปผา บุญสมสุข
กรณีศึกษาที่ 6	ประกวดนางงาม	รวบรวมโดย บรรยงค์ สุวรรณพ่อง
กรณีศึกษาที่ 7	โรฮิงจา (Rohingya)	รวบรวมโดย บรรยงค์ สุวรรณพ่อง
กรณีศึกษาที่ 8	เหตุการณ์จำลองระเบิดราชประสงค์	รวบรวมโดย บุปผา บุญสมสุข
กรณีศึกษาที่ 9	คลิปหลุด	รวบรวมโดย บุปผา บุญสมสุข
กรณีศึกษาที่ 10	โฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพ	รวบรวมโดย บุปผา บุญสมสุข
กรณีศึกษาที่ 11	ดาราโพสต์ภาพกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์	รวบรวมโดย บุปผา บุญสมสุข
กรณีศึกษาที่ 12	ก่อนวันหวยออก	รวบรวมโดย บุปผา บุญสมสุข
กรณีศึกษาที่ 13	การชำเฒิมผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม	รวบรวมโดย ปฏิวัติ วลีชาติ
กรณีศึกษาที่ 14	ถูกข่มขืนซ้ำ	รวบรวมโดย ปฏิวัติ วลีชาติ

กรณีศึกษาที่ 1 หมวยฮ่องกง

หนังสือพิมพ์รายวันชื่อฉบับหนึ่ง พาดหัว “สามล้อหีนกาม 4 คน รุมข่มขืนนักข่าวฮ่องกง” โปรยข่าว “หมวยฮ่องกง นักข่าวอิสระสาวโชคร้าย เข้ามาเที่ยวประเทศไทยไม่ทันข้ามคืน ออกจากโรงแรมเตรียมห้องราตรี เรียกรถสามล้อเครื่อง กลับไปเจอโซเฟอร์จอมหีนกาม ฉวยจังหวะที่เหยื่อสาวเผลอหลับ แวะรับพวกขึ้นรถไปอีก 3 คน ใช้มีดจี้ล็อกคอ พาเข้าที่เปลี่ยวข้างสวนสัตว์เขาดิน ตรงข้ามอาคารรัฐสภา ขยี้สาวทบนรลยับเยิน เสรีจกัจยักระชากเงินกับโทรศัพท์มือถือไปเป็นของแถม เจ้าตัวโร่ร้อง (ชื่อนักการเมืองหญิงคนหนึ่ง) ให้ประสานตำรวจช่วยลากคอกอ้อกามโม่ ทั้ง 4 คน มาเข้าคุก”

ต่อมาตำรวจจับคนข่มขืนสามล้อเครื่องตามข้อมูลที่ได้รับจากหญิงข่าวฮ่องกง วัย 29 ปี ผู้นี้ พร้อมกับชี้ตัวว่าเป็นผู้ข่มขืนเธอ ตำรวจจึงนำโซเฟอร์ผู้ต้องหาเข้าห้องขัง

ในขณะที่ หนังสือพิมพ์รายวันอีกชื่อฉบับหนึ่ง พาดหัวหลังเวลาผ่านไป 1 สัปดาห์ว่า “หมวยมั่วสเกดซ์รูปหน้าไอ้หีน กลายเป็นหน้า ผกก.”

หลังการตรวจร่างกายโดยแพทย์ตำรวจไม่พบบาดแผลการข่มขืนใดๆ ทั้งที่อวัยวะเพศและทวารหนัก อีกทั้งตำรวจพบว่า หญิงข่าวฮ่องกงที่อ้างตนเป็นนักข่าวมีเพศสัมพันธ์กับชายในสถานบันเทิงที่พัทยา ศาลจึงให้โซเฟอร์ประกันตัวออกไป หลังอยู่ในห้องขังเกือบสัปดาห์ ในเนื้อข่าวจากหนังสือพิมพ์ชื่อฉบับเดียวกันนี้ ได้รายงานการมีเพศสัมพันธ์อย่างละเอียดด้วย

และหนังสือพิมพ์อีกชื่อฉบับหนึ่ง พาดหัว “หมวยลวงโลกคอตกเจอคุก 3 ปี รับผิดชอบโทษคนไทย”
หนังสือพิมพ์หลายชื่อฉบับสรุปว่า หญิงฮ่องกงรายนี้ให้การเท็จ ศาลพิพากษาจำคุก 3 ปี โดยไม่รอลงอาญา เนื่องจากสร้างความเสียหายให้ประเทศ ส่วนไซเฟอร์สามล้อเครื่อง ออกบวชหลังได้รับการปล่อยตัว

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. การใช้คำว่า “เห็น” กับไซเฟอร์สามล้อเครื่องในพาดหัวข่าว
2. การรายงานการมีเพศสัมพันธ์อย่างละเอียดในเนื้อหาข่าว
3. คำว่า “เห็น” ที่หนังสือพิมพ์ใช้พาดหัว กับผลที่เปลี่ยนไปในเวลาต่อมา ซึ่งปรากฏว่าไซเฟอร์รถสามล้อเครื่องเป็นผู้บริสุทธิ์
4. ความถูกต้องเที่ยงตรงกับความรวดเร็วในการนำเสนอ
5. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1. ‘เห็น’ หมายถึง มีความอยากอย่างแรงกล้า มักใช้ในทางกามารมณ์
2. การพาดหัวว่า ‘ไอ้เห็น’ จึงเป็นการกล่าวหาเชิงวินัยก่อนคำพิพากษาของศาล
3. ความสามารถของนักสื่อสารมวลชนในการรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเที่ยงตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความพยายามหาข้อมูลที่เที่ยงตรงมีความสำคัญมากกว่าการแข่งชิงความเร็วในการเสนอข่าว ข้อมูลข่าวสารที่ได้มาจะต้องนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ ด้วย
4. หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย (ข้อ 6) ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด หนังสือพิมพ์ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาด ดังกล่าวโดยไม่ชักช้า (ข้อ 12) การพาดหัวข่าวและความนำของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าวและต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว (ข้อ 16 ข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541)

กรณีศึกษาที่ 2 เด็กหญิงวัย 7 ขวบมีฮอร์โมนเด็กสาวก่อนวัย

หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่ง ลงภาพเด็กหญิงวัย 7 ขวบ “ทั้งตัว” ขณะยกเสื้อเปิดให้เห็นหน้าอกที่โตผิดปกติภายใต้การพราง (out of focus) โดยมียายของเด็กนั่งอยู่ข้างๆ

พาดหัวข่าวว่า “วอนช่วยเด็ก 7 ขวบ – หน้าอกโตผิดปกติ – ฮอร์โมนสาวก่อนวัย – ค่ายาปีละเกือบแสน”

ข่าวรายงานว่า ผู้สื่อข่าวได้เดินทางไปตรวจสอบข้อเท็จจริง หลังได้รับการประสานจากชาวบ้านหมู่บ้าน ... ซึ่งเป็นชุมชนชาวมุสลิม เขตเทศบาลนคร ... ว่ามีเด็กหญิงอายุ 7 ขวบ หน้าตาน่ารัก แต่หน้าอกโตผิดปกติ และมีอาการเจ็บปวดอยู่เรื่อยๆ โดยผู้สื่อข่าวได้พบเด็กหญิงคนดังกล่าว ทราบชื่อคือ เด็กหญิง ... หรือน้อง ... นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/4 โรงเรียน ... จังหวัด ... ซึ่งนาง ... อายุ 53 ปี ผู้เป็นยาย พามาประกอบพิธีฮารีรายอที่หมู่บ้าน ...

น้อง ... ได้เปิดหน้าอกให้ดูด้วยความไร้เดียงสา พบว่าหน้าอกทั้งสอง มีลักษณะโตผิดปกติจริง เหมือนกับเด็กสาวอายุราว 15 – 16 ปี ข้างซ้ายโตกว่าข้างขวา และมีอาการเจ็บอยู่บ่อยๆ และจะเจ็บปวดมาก เมื่อถูกจับต้องหรือเวลาไปสัมผัสช่วงที่สวมเสื้อ ขณะที่นาง ... ยายของน้อง ... ได้พาหลานสาวไปพบหมอ โดยหมอได้เจาะเลือดและตรวจสภาพร่างกายทุกอย่าง และแจ้งว่า น้อง ... เป็นฮอร์โมนเด็กสาวก่อนวัย ซึ่งไม่ค่อยจะพบเห็น และน่าเป็นห่วงมาก จะต้องเร่งฉีดยายับยั้งฮอร์โมนอย่างรวดเร็วที่สุด เพราะเมื่ออายุ 8 ขวบ จะมีรอบเดือนหรือประจำเดือนเหมือนเด็กอายุ 11 – 12 ปี ที่เพิ่งเริ่มโตเป็นสาว และจะเป็นอันตรายอย่างมากในการใช้ชีวิตประจำวัน อีกทั้งเมื่อเด็กมีรอบเดือน ร่างกายจะหยุดยั้งการเจริญเติบโตทันที

นาง ... เล่าต่อไปว่า เมื่อสอบถามเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยาที่ต้องใช้ฉีด ก็ได้รับคำตอบจากหมอว่า ยาที่ฉีดนั้น ต้องฉีดทุกเดือน เดือนละเข็ม เข็มละ 8,000 บาท เป็นเวลา 6 ปี ตกราวปีละ 96,000 บาท จนกว่าจะถึงวัยโตเป็นสาว ซึ่งตนไม่มีเงินมากมายขนาดนั้น เพราะทุกวันนี้ มีอาชีพรับจ้างทั่วไป หาเลี้ยงหลานไปวันๆ จึงอยากวิงวอนผู้ใจบุญช่วยเหลือดังกล่าว ที่สำคัญ น้องมีปมด้อยเรื่องพ่อแม่แยกทางกันอยู่แล้ว ไม่อยากให้มีปมด้อยเพิ่มไปอีก

สำหรับผู้ใจบุญที่ต้องการช่วยเหลือน้อง ... สามารถโทรศัพท์สอบถามรายละเอียดกับนาง ... ได้ที่เบอร์ 08-9731-xxxx

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. สื่อควรนำเสนอข่าว และภาพดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร
2. การช่วยเหลือผู้ได้รับเคราะห์กรรมในข่าว เป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนหรือไม่ เพราะอะไร
3. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1. ประเด็นทางกฎหมาย

1.1 ‘เด็ก’ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส (มาตรา 4) ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใดซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง

เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ(มาตรา 27) ผู้ฝ่าฝืน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 79) - พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

1.2 มีข้อโต้แย้งว่า สื่อไม่ได้นำเสนอเอง ยายซึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็กเป็นผู้อนุญาต แต่ไม่มีข้อใดในกฎหมายยกเว้นให้ผู้ปกครองกระทำได้ คำว่า ‘ห้ามมิให้ผู้ใด’ จึงกินความหมดทุกคนที่ละเมิดสิทธิเด็กตามกฎหมายนี้

2. ประเด็นทางจริยธรรม

ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส ในการเสนอข่าวตามวรรคแรกต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าจะทางใดทางหนึ่ง (ข้อ 15 ข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541)

กรณีศึกษาที่ 3 ชายพิการขาขาด และลูกสาววัย 12 ปี

สื่อลงภาพชายพิการขาขาด และลูกสาววัย 12 ปี นั่งหลังป้ายที่เป็นกล่องกระดาษ มีข้อความที่เขียนประกาศหาผู้อุปการะลูกสาว เนื่องจากตนเองต้องโทษในเรือนจำ พร้อมพาดหัวว่า “สลดอีก! พ่อพิการขาขาด ประกาศหาคนอุปการะลูกสาววัย 12 เหตุตัวเองต้องถูกจำคุก”

เมื่อเวลา 14.00 น.วันที่...ผู้สื่อข่าวเดินทางไปยังช้อมรถในตำบล ...อำเภอ ...จังหวัด ...เพื่อตรวจสอบหลังรับแจ้งว่ามีพ่อที่พิการกำลังประกาศหาผู้ใจบุญมาอุปการะดูแลลูกสาววัย 12 ขวบ เนื่องจากจะต้องถูกจำคุก เพราะไปปรับชื่อของโจรมา หลังจากเดินทางไปถึงก็พบนาย ...อายุ 58 ปี กำลังนั่งช้อมรถที่ลูกค้าเอามาให้ช้อม โดยมีเด็กหญิง ...อายุ 12 ปี ลูกสาวคอยช่วยหยิบของอยู่ใกล้ๆ นอกจากนั้น บริเวณหน้าช้อมยังพบแผ่นกระดาษกล่องขนาดใหญ่ นำมาเขียนข้อความว่า “ลุง ...คนพิการขาขาดหมดทั้ง 2 ข้าง อาชีพปะยางรถ เครื่อง รถจักรยาน ถูกฟ้องศาลวันที่ ...ลุงรู้เท่าไม่ถึงการณ์ รับชื่อของโจรลุงไม่มีเงินประกัน ลุงอยู่กับลุง 2 คน ลุงลุงเป็นผู้หญิงอยู่ชั้น ป.6 ลุงขอกราบเท้าถึงผู้ใจบุญช่วยเป็นค่าบ้านที่เช่าอยู่ทุกวัน กว่าลุงจะกลับคงจะนาน จึงวิงวอนมา ณ ที่นี้”

จากการสอบถามนาย ...กล่าวว่า ตนพิการมาตั้งแต่ปี 2535 เนื่องจากขับรถรถบรรทุกหลับในชนเสาไฟฟ้า แต่ก็หากินในการช้อมรถมาโดยตลอด จนกระทั่งภรรยาตนคลอดลูกเมื่อ 12 ปีก่อน หลังจากภรรยาตนคลอดลูก ก็เลี้ยงมาได้ 11 เดือน ก่อนจะหนีไป ตนก็เลี้ยงลูกคนเดียวมาตลอด และที่ต้องประกาศหาคนที่มิใช่ใจบุญเข้ามาอุปการะเลี้ยงดูลูกสาว ก็เนื่องจากตนไม่มีใครแล้ว เพราะวันที่ ...ทางอัยการจังหวัด...ก็จะพิจารณา

ส่งตนฟ้องศาล เนื่องจากไปปรับซื้อของโจร ตนไม่มีเงินทองที่จะประกันตัว จึงต้องจำยอมต้องติดคุก แต่เป็นห่วงลูกสาวจะอยู่อย่างไร อันตราย จะกินอย่างไร ห้องที่อยู่ก็ต้องเช่า หมดหนทางแล้ว จึงจำเป็นต้องทำแบบนี้ หากออกจากคุกก็จะมาดูแลลูกต่อ

นาย ...กล่าวว่า เมื่อ ...ตนได้ไปซื้อเสารงที่มีคนเอามาขายโดยไม่รู้ว่า เป็นของที่ขโมยมา ต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจมาจับตนในข้อหารับซื้อของโจร ตนก็ไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะก็ซื้อมาจริงๆ ถึงจะไม่รู้ก็ตาม ตนคิดมาก เป็นห่วงลูกสาวคนเดียว แต่ก็ยังมีความหวังว่าหากอัยการไม่สั่งฟ้อง ก็จะได้อยู่กับลูกไม่ต้องหาคนมาดูแลลูก ส่วนเด็กหญิง ...กล่าวว่า เพิ่งรู้ว่าพ่อจะต้องติดคุก เพราะพ่อเพิ่งจะบอก สงสารพ่อมาก หากพ่อต้องติดคุก ก็คงจะต้องอยู่คนเดียว ถ้ามว่ากลัวไหม กลัวมาก ญาติก็ไม่ได้ติดต่อกันมานานมาก ก็ยังไม่รู้จะทำอย่างไร

ผู้สื่อข่าวรายงานว่า นาย ...ซึ่งขาทั้งสองข้างขาด แต่ก็ไม่ย่อท้อ ซ่อมรถอย่างคล่องแคล่ว แต่ตอนนี้สุขภาพไม่ค่อยดีแล้ว สำหรับรายได้ ก็ได้แค่เงินที่มีลูกค้ามาซ่อมรถเท่านั้น ซึ่งจากการสอบถามนาย ...มั่นใจว่าจะต้องถูกฟ้อง และจะต้องติดคุก จึงหาคนที่จะมาดูแลลูกสาว เพราะลูกสาวนาย ...ยังเด็กและเป็นผู้หญิง

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. สื่อควรนำเสนอข่าว และภาพดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร
2. กรณีศึกษาที่ 2 และกรณีศึกษาที่ 3 มีความเหมือน หรือความต่างกันอย่างไร
3. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1. ประเด็นทางกฎหมาย

‘เด็ก’ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส (มาตรา 4) ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใดซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ(มาตรา 27) ผู้ฝ่าฝืน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 79) - พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

2. ประเด็นทางจริยธรรม

ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส ในการเสนอข่าวตามวรรคแรกต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าจะทางใดทางหนึ่ง (ข้อ 15 ข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541)

กรณีศึกษาที่ 4 รักเพื่อนด้วยภาพบน Instagram

ภาพนักแสดงในสภาพมีสายยางสอดทางจมูกเข้าไปในกระเพาะเพื่อล้างท้อง ภาพข่าวที่ปรากฏบนหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน มีทั้งภาพนอนบนรถเข็นคนไข้สภาพยังไม่ได้สติ และภาพอื่นๆ

หนังสือรายวันหลายชื่อฉบับพาดหัวข่าวใกล้เคียงกัน เช่น

- หาม ...ส่ง รพ.หลังกินยาฆ่าตัวตาย เสียใจ ...ประกาศโศก

- ซ็อก ...ฆ่าตัวตายประชดรัก ...ไม่เหลือเยื่อใย ซัดยาเกินขนาด หมอล้างท้องทัน

- ซัดยา หามส่ง รพ....แฉเครียดคลิป ...หมอล้างท้องฟื้นชีวิตอันตราย เพื่อนระบุ เหตุดาราสาวฆ่ารัก อดีตแฟนหนุ่มประกาศว่าโศก

- หาม ...ส่ง รพ.กินยา ฆ่าตัว สวมเสื้ออาลัยรัก หมอล้างท้องทัน แดงลงข่าววันนี้

- หาม ...ส่ง รพ.กรอกยานอนหลับประชดรัก ...สลดนางเอกสาว ...กินยาฆ่าตัวตาย น้อยใจ ...ประกาศโศก ค่ายยานอนหลับซัดหมดแผง กรีดข้อมือ ดีหมอบช่วยไว้ทัน

- ...ฆ่า ...สลัดรัก ฆ่าตัวตายหามส่ง รพ.ล้างท้องด่วน

ขณะที่ข่าวออนไลน์ของหนังสือพิมพ์บันเทิงชื่อฉบับหนึ่ง พาดหัว

- ...กอดคอ ...ประกาศก้อง เรารอดแล้ว! หลัง ...มีข่าวฆ่าตัวตาย ฆ่ารัก ...

รักเพื่อนด้วยภาพบน Instagram

นักแสดงผู้หนึ่ง กินยานอนหลับเกินขนาด แต่บังเอิญเพื่อนมาพบ จึงพาไปโรงพยาบาล เพื่อทำการล้างท้องจนอาการฟื้นชีวิตอันตรายโดยเพื่อนที่ไปพบและพาส่งโรงพยาบาล ได้ถ่ายภาพนักแสดงหญิงนอนบนรถเข็นคนไข้ในสภาพที่ไม่ปกติ มีท่อพลาสติกสอดผ่านจมูกเข้าไปในกระเพาะ แล้วนำขึ้น Instagram พร้อมข้อความนักแสดงหญิงสวมเสื้อของนักแสดงชาย โดยคิดว่าจะไม่ได้ฟื้นกลับมาอีก พร้อมกับขอให้แฟนๆ ของนักแสดงหญิงไม่ซ้ำเติม เพราะเชื่อว่านักแสดงหญิงบูชาความรักจนยอมแลกชีวิตของตน

อย่างไรก็ตาม จิตแพทย์ผู้หนึ่งซึ่งเห็นข้อความบน Instagram ของเพื่อนนักแสดงหญิงแล้ว ไม่เห็นด้วยกับการแสดงความรักเพื่อนในขณะที่เพื่อนยังขาดสติสัมปชัญญะแบบนี้ เพราะดูโหดร้ายเกินไปสำหรับเพื่อนที่บอกว่ารักกัน โดยเฉพาะการนำภาพและวิดีโอของเพื่อนขณะมีสายยางผ่านจมูกลงไปยังกระเพาะอาหารเพื่อการล้างท้องเอาสารต่างๆ ที่กลืนกินลงไปออกมาให้หมด ก็เป็นภาพที่ไม่น่าดู ซึ่งควรเป็นเรื่องที่อยู่เฉพาะในห้องฉุกเฉินเท่านั้น และยังเป็นการละเมิดสิทธิผู้ป่วย (หากผู้ป่วยหรือญาติไม่ยินยอม) ในขณะที่สถานพยาบาลก็ไม่ได้มีการห้ามปรามอีกด้วย

เมื่อสื่อรู้ข่าว ต่างก็นำภาพและเรื่องที่เพื่อนของนักแสดงหญิงบันทึกบน Instagram ไปรายงานบนเว็บไซต์ ก่อนจะรายงานเป็นข่าวหน้าหนึ่งในหนังสือพิมพ์ฉบับเช้า เช่น “สร้างความตกอกตกใจแก่แฟนคลับของ ...อยู่ไม่น้อย หลังจากที่เพื่อนสนิทของสาว ...ได้นำภาพที่เจ้าตัวกำลังอยู่ในโรงพยาบาลในสภาพกำลังร่ำไห้โศกไว้สติ และใส่เสื้อของอดีตคนรัก ...เอาไว้อวดตลอดเวลา โดยเพื่อนสนิทได้โพสต์รัวๆ ใน “ไอจี” ระบุไม่คิดว่า...จะ

บูชาความรักถึงขนาดยอมแลกชีวิตตัวเองเพื่อ ...ได้”

หลังการเปิดแถลงข่าวของนักแสดงหญิงในสภาพที่ยังไม่ปกติที่โรงพยาบาล เช้าวันถัดมา มีรายการ “เล่าข่าว” ของสถานีโทรทัศน์ช่องหนึ่ง ได้รายงานเรื่องนี้ และฉายซ้ำภาพของนักแสดงหญิงเป็นเวลาหลายนาที่ ตอกย้ำการบูชาความรักอันเป็นเหตุแห่งการไม่ปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. นักร้อง นักแสดง ที่เรียกรวมๆ ว่า “ศิลปิน” เป็นบุคคลสาธารณะหรือไม่
2. ความหมาย บุคคลสาธารณะ และบทบาทหน้าที่ของสื่อในการนำเสนอเรื่องราวของบุคคลสาธารณะ
3. การที่สื่อกระแสหลักนำภาพจากสื่อสังคมออนไลน์ มารายงานต่อในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ หรือในรายการวิทยุโทรทัศน์
4. การพาดหัวข่าวในสื่อต่างๆ มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
5. ถ้านักแสดงหญิงผู้นี้เป็นแบบอย่าง (role model) ในหมู่วัยรุ่น นักศึกษาคิดอย่างไรกับการนำเสนอข่าว ภาพ นักแสดงหญิงในประเด็นการเลือกที่จะไม่มีชีวิตอยู่เพื่อบูชาความรัก
6. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1. ‘บุคคลสาธารณะ’ ราชบัณฑิตยสถาน (2553: 100) ให้ความหมายว่า ผู้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และมีอาชีพที่เกี่ยวพันกับคนทั่วไป มักใช้หมายถึงนักการเมือง ดารา นักร้อง นักกีฬา เป็นต้น

www.dictionary.law.com นิยามบุคคลสาธารณะในกฎหมายหมิ่นประมาท หมายถึง บุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ หรือเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป เช่น นักการเมือง ผู้มีชื่อเสียง นักแสดง นักกีฬา แม้ใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมหรือรุนแรงไปบ้าง ก็ไม่สามารถฟ้องหมิ่นประมาทได้ เว้นแต่ได้พิสูจน์ว่ามีเจตนาที่จะทำให้บุคคลดังกล่าวเสื่อมเสียชื่อเสียง

สื่อจึงอาศัยความเป็นบุคคลสาธารณะในการกล่าวถึงเรื่องส่วนตัวของผู้นั้น โดยเฉพาะบุคคลในวงการบันเทิง เพราะถือว่าเป็นเรื่องที่สาธารณชนสนใจ แต่ไม่มีกฎหมายฉบับใดของไทยที่ให้การรับรองว่าสื่อสามารถรายงานเรื่องส่วนตัวของบุคคลสาธารณะไว้

2. ประเด็นทางกฎหมาย

2.1 ข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคล เป็นความลับส่วนบุคคล ผู้ใดจะนำไปเปิดเผยในประการที่น่าจะ

ทำให้บุคคลนั้นเสียหายไม่ได้ เว้นแต่การเปิดเผยนั้นเป็นไปตามความประสงค์ของบุคคลนั้นโดยตรง หรือ มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผย แต่ไม่ว่าในกรณีใดๆ ผู้ใดจะอาศัยอำนาจหรือสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการหรือกฎหมายอื่นเพื่อขอเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลที่ไม่ใช่ของตนไม่ได้ (มาตรา 7) ผู้ฝ่าฝืน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 49) พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550)

2.2 การนำภาพที่เป็นข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลดังกล่าว ไปเปิดเผยบนสื่อออนไลน์ โดย ประการที่ว่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น รวมทั้งผู้แบ่งปัน (share) ยังหมิ่นเหม่ต่อกฎหมาย ที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 14 (1) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550) และหากนำภาพไปตัดแปลง ตัดต่อ โดยประการที่น่าจะทำให้เจ้าของภาพเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย กฎหมายกำหนดโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 16 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550)

3.ประเด็นทางจริยธรรม

3.1 นักแสดงที่ถูกส่งเข้าโรงพยาบาลจากการกินยานอนหลับเกินขนาด แล้วมีภาพพยาบาลกำลังให้ความช่วยเหลือเธอบนรถเข็นของโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในสภาพที่แตกต่างไปจากผู้หญิงทั่วไปในยามปกติปรากฏบน Instagram ของผู้ที่ระบุว่าเพื่อนของเธอ พร้อมกับข้อความขอร้องแทนเพื่อน และขอให้เห็นใจเธอจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อันเข้าใจได้ว่าเป็นมุมมองของเพื่อนที่มีความปรารถนาดี จึงได้ลงทั้งภาพและคลิปไว้บน Instagram แต่ในมุมมองสื่อ โดยเฉพาะสายบันเทิง ได้นำภาพที่ปรากฏบน Instagram มาเผยแพร่แบบได้มาอย่างไร ก็ลงไปตามนั้น โดยอ้างแหล่งที่มาของภาพและข้อความจากเพื่อนของนักแสดงหญิง ขณะที่บางสื่อ อธิบายในเนื้อข่าวจากคลิปที่มีความยาวเพียงไม่กี่วินาทีที่กำลังรำไท่โดยไร้สติ และใส่เสื้อของอดีตคนรักเอาไว้ตลอดเวลา ฯลฯ สำหรับเพื่อนที่ลงภาพและข้อความอาจทำร้ายเพื่อนที่กำลังเปราะบางโดยไม่เจตนา แต่การที่สื่อหยิบเอาภาพและข้อความบน Instagram มาใช้ในการเผยแพร่ จากพื้นที่ส่วนตัว ไปสู่พื้นที่สาธารณะในวงกว้างนั้น ต่างกันโดยหน้าที่อย่างสิ้นเชิง แม้ด้านหนึ่ง นักแสดงเป็นผู้สร้างความบันเทิงให้สังคม เธอจึงเป็น ‘บุคคลสาธารณะ’ ซึ่งถึงอย่างไรเสียก็ต้องเป็นข่าว แต่ในสภาพเช่นนี้ ผู้มีสามัญสำนึกโดยทั่วไปก็คงจะรู้สึกได้ว่าเป็นการซ้ำเติมความทุกข์โศกของเธอหรือไม่ ผู้อื่นไม่กระไร แต่สื่อมวลชนมีจริยธรรมวิชาชีพกำกับไว้ จึงไม่ใช่ผู้ทำร้ายคนและสังคม

3.2 หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง (ข้อ 7) ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียง หรือมีอคติจนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง (ข้อ 8) ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว (ข้อ 9) ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆ

หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส และต้องไม่เป็นการ ข้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง (ข้อ 15) ข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ว่าด้วยจริยธรรมวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541

กรณีศึกษาที่ 5 ปอ-ทฤษฎี สหวงศ์

กรณีที่เกี่ยวข้องมาจนบางสำนักที่นำเสนอข่าวของ “ปอ-ทฤษฎี สหวงศ์” ที่รักษาตัวจากอาการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก ซึ่งในตอนต้นสื่อมีความพยายามที่จะเข้าไปสัมภาษณ์พ่อ-แม่ของปอ เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูล หรือกรณีที่มีการนำภาพคนไข้ในห้องฉุกเฉินมานำเสนอไม่ว่าจะในสื่อสังคมออนไลน์หรือสื่อหนังสือพิมพ์

การรายงานข่าวความคืบหน้าอาการของ ปอ-ทฤษฎี สหวงศ์ อย่างต่อเนื่อง จากแถลงการณ์ของคณะแพทย์โรงพยาบาลรามาริบัติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 14 ระบุว่า จากการติดเชื้อที่เท้าซ้ายแพทย์ต้องตัดขาเหนือข้อเท้าซ้าย เพื่อควบคุมการติดเชื้อ ไม่พบเชื้อไข้เลือดออกแล้ว ยังเฝ้าระวังอาการอย่างใกล้ชิด...

ล่าสุด (22 พ.ย.) เมื่อเวลา 18.00 น.แพทย์โรงพยาบาลรามาริบัติ ออกประกาศฉบับที่ 14 ระบุว่า ในคืนวันที่ 20 พฤศจิกายน ผู้ป่วยมีความดันเลือดที่ควบคุมได้ยากจากภาวะติดเชื้อที่เท้าซ้ายจำเป็นต้องตัดขาซ้ายระดับเหนือข้อเท้า เพื่อควบคุมการติดเชื้อที่รุนแรง เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน และมีปัญหาตกเลือดซ้ำในช่องเยื่อหุ้มปอดด้านซ้ายจึงจำเป็นต้องผ่าตัดหยุดเลือดในช่องปอดซ้ายในคืนวันเดียวกัน

อาการของผู้ป่วยในวันนี้ ความดันเลือดควบคุมได้ดี การตอบสนองของม่านตายังคงปกติการทำงาน ของตับและภาวะไตวายเฉียบพลันคงที่ ยังต้องใช้ยาคลายกล้ามเนื้อเพื่อให้เครื่องช่วยหายใจทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่แก่ผู้ป่วยจึงไม่สามารถประเมินการรับรู้ของผู้ป่วยได้อาการแทรกซ้อนที่มีเลือดออกในทางเดินอาหารลดน้อยลง

ขณะนี้ยังต้องได้รับการรักษาด้วยยากระตุ้นความดันยาปฏิชีวนะ สารอาหารทางหลอดเลือดดำและทางสายยางการฟอกไตต่อเนื่องและยังต้องให้เลือดและส่วนประกอบของเลือดเป็นระยะ

โดยสรุป ขณะนี้ตรวจไม่พบเชื้อไข้เลือดออกในตัวผู้ป่วย แต่ยังคงรักษาภาวะแทรกซ้อนที่วิกฤติอันเกิดจากโรคไข้เลือดออกและยังต้องรับการเฝ้าระวังใน CCU ต่อไปหากมีการเปลี่ยนแปลงของอาการทางคลินิกอย่างมีนัยสำคัญทางรพ.จะแจ้งให้ทราบเป็นระยะ

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

- 1.“บุคคลสาธารณะ” มี “สิทธิส่วนบุคคล” หรือไม่ อย่างไร
- 2.การนำเสนอข่าว และภาพผู้ป่วยในห้องฉุกเฉิน เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
- 3.รายละเอียดอาการป่วยของ “ปอ-ทฤษฎี สหวงษ์” เป็นสิทธิที่ประชาชนควรรู้หรือไม่ อย่างไร
- 4.กรณีศึกษาที่ 4 กับกรณีศึกษาที่ 5 มีความเหมือน หรือความต่างกันอย่างไร
- 5.สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1.สิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) หมายถึงอำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลพึงต้องมีและต้องได้รับการพิทักษ์ปกป้อง จากการรบกวนรุกรานต่อร่างกายของบุคคลนั้น หรือต่อเคหสถาน ต่อเกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนตัว ต่อครอบครัว ต่อความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ต่อทรัพย์สินและธุรกิจ และต่อการเลือกนับถือศาสนาของบุคคลนั้น

2.สิทธิส่วนบุคคลของบุคคลสาธารณะ (Public Privacy of Public Figures) บุคคลสาธารณะแม้จะได้รับการพิทักษ์ปกป้องสิทธิส่วนบุคคลเช่นบุคคลธรรมดาทั่วไป แต่การประพฤติปฏิบัติในชีวิตมักถูกจับจ้อง และนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ บุคคลสาธารณะสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มบุคคลที่เต็มใจเป็นคนของสังคม เช่น ดารา นักร้อง นักแสดง ฯลฯ ดังนั้นถ้าเป็นความเต็มใจจะปรากฏในสื่อ ต้องยอมรับทั้งข่าวสารในด้านบวกและด้านลบ (2) กลุ่มที่ไม่ได้ตั้งใจแต่ถูกผลักดันให้เป็นคนของสังคม เช่น นักเขียน นักกีฬา นักวิทยาศาสตร์ นักวิชาการที่สร้างผลงาน ผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องในเหตุการณ์สาธารณะ เป็นต้น และ (3) บุคคลที่เป็นนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาล แต่อย่างไรก็ตามเป้าหมายสูงสุดของการนำเสนอบุคคลสาธารณะในสื่อต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมไม่ใช่ประโยชน์ส่วนตนของใคร หรือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

3.ประเด็นทางจริยธรรม

ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคม นักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ.2555

สื่อต้องเคารพสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่เกี่ยวข้องในข่าว

กรณีศึกษาที่ 6 ประภวนางงาม

สื่อบันเทิงรายหนึ่ง พาดหัว - นางงามตกกระป๋อง (ชื่อผู้สมัคร) กล้าดียังไง ลงเวที Miss (ชื่องานประกวด)

สื่อรายเดียวกันนี้ รายงานข่าวสั้นๆ ว่า ...มีบรรดาสาวงามจากเวทีต่างๆ ที่เคยแห้วรับประทาน ผิดหวังมานับครั้งไม่ถ้วน มาประชันโฉมแข่งควีนสมัครงั้นเพียบ แต่ที่สร้างความฮือฮาและตกตลิ่งแหวกใครมาเลยเห็นจะเป็นเรื่องที่สาว ...อดีตรองอันดับสอง Miss ...มาลงประกวด หลังจากที่โดนปลดออกจากกองประกวด ธิบสายสะพาย ส่วนมงกุฏนั้น ไม่แน่ใจว่าเจ้าตัวยอมคืนกองประกวดไปหรือยัง...(เนื้อข่าวตอนหนึ่ง)

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. การพาดหัวข่าว
2. ประเด็นในการนำเสนอ
3. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1. เป็นเรื่องถกเถียงเกี่ยวกับพาดหัวระหว่างนักวิชาการกับนักวิชาชีพว่า ‘พาดหัว’ เป็นส่วนหนึ่งของข่าวที่ต้องเป็นข้อเท็จจริง ไม่สามารถใส่ความเห็นใดๆ ลงไปได้ ขณะที่นักวิชาชีพเห็นว่า ‘พาดหัว’ คือ ‘ตัวขาย’ (จุดขาย) ที่จะดึงดูดให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ จึงมีการพบกันครั้งทางอย่างไม่เป็นทางการที่ ‘พาดหัว’ พอมีสีสันได้บ้าง แต่พาดหัววันนี้ก็ไม่ได้เป็นไปตามที่เคยประชุมสัมมนากันในอดีตแล้ว

2. พิจารณาตามแนวคิดและทฤษฎี พาดหัวและเนื้อข่าวที่นำเสนอในรูปแบบข่าวเช่นนี้ ชัดแย้งต่อความเป็นข่าวที่ต้องเป็นข้อเท็จจริงอย่างชัดเจน ไม่อาจใส่ความเห็นได้ พิจารณาในทางจริยธรรม ยังเป็นทัศนะ

ที่ ‘อคติ’ อีกด้วย และพิจารณาตามหลักนิยามแห่งวิชาชีพ สื่อใดไม่ยึดมั่นในจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ไม่ใช่ ‘สื่อมวลชน’ (บรรยงค์ สุวรรณผ่อง, 2558: Facebook)

3. ข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ว่าด้วยจริยธรรมวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541 หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียง หรือมีอคติจนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง (ข้อ 8) ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว (ข้อ 9) ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆ ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส และต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง (ข้อ 15) การพาดหัวข่าวและความนำของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว (ข้อ 16) ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพหรือมีความหมายเหยียดหยาม (ข้อ 30)

กรณีศึกษาที่ 7 โรฮิงจา (Rohingya)

ข่าวภาคดึก โดยนักข่าวหญิงสถานีโทรทัศน์ช่องหนึ่ง รายงานข่าวการค้ามนุษย์ ที่มีชาวโรฮิงจา (Rohingya) เป็นเหยื่อแรงงานแบบเกาะติด โดยช่วง 14 – 16 พฤษภาคม 2558 ที่ทัพเรือภาค 3 พบเรือประมงไว้กับตันลอยลำในทะเลอันดามัน และพบชาวมุสลิมโรฮิงจาเกือบ 400 คน ในเรือนั้น นักข่าวหญิงผู้นี้ได้ขึ้นไปรายงานข่าวบนเรือลำดังกล่าวอย่างละเอียด ภาพในข่าวสะท้อนความอดอยากของคนในเรือที่ขาดอาหารและน้ำดื่มเป็นเวลา 6 วัน ภาพผู้ป่วยที่เดินไปมา ภาพการอยู่อย่างเบียดเสียดภายในเรือลำเล็กที่ดัดแปลงเพื่อการอพยพลี้ภัยไปในท้องเรือ 3 ชั้น โดยเฉพาะเด็กและสตรีในสภาพเวทนา

หลังทัพเรือภาคที่ 3 ให้ความช่วยเหลือด้วยอาหาร น้ำดื่ม ซ่อมเครื่องยนต์ที่เสียหาย และน้ำมันที่สามารถเดินทางต่อไปได้ถึง 3 วัน นักข่าวผู้นี้ได้ “เปิดหน้า” รายงาน โดยมีภาพหญิงชาวโรฮิงจาสองสามคนร้องไห้เป็นภูมิหลัง ขณะเรืออพยพกำลังจะเดินทางออกไปยังประเทศที่สาม โดยกล่าวถึงกิริยาท่าทางที่เหมือนกับจะสื่อสารว่าไม่อยากจะอพยพไปประเทศมาเลเซีย หรือที่อื่นๆ ตามที่ผู้ชายโรฮิงจาให้สัมภาษณ์ “...เราก็มองเข้าไปว่าเขาต้องการอะไร แต่ว่า เราก็มอง ยังไง ก็คือ ตัวเขาเอง เหมือนอยากจะบอกว่า เขาไม่อยากจะไปแล้ว...” รายงานเสร็จก็หันหน้าไปจากกล้อง

หลังการรายงานข่าวเรืออพยพติดต่อกัน 3 วัน จึงเริ่มมีเสียงต่อต้านวิธีการรายงานข่าวนี้ใน 2 ประเด็นคือ (1) มนุษยธรรมกับความมั่นคง ที่ประเทศไทยเป็นด่านแรกต้องรับปัญหานี้มาตลอด และไม่อยู่ในสภาพที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และ (2) กิริยาท่าทางของผู้สื่อข่าวในการรายงานเสมือนต้องการให้ไทยรับผู้อพยพเหล่านี้ไว้

ทั้งสองประเด็นข้างต้น ทำให้คนในสื่อสังคมเห็นว่าการรายงานเรื่องนี้ของนักข่าวหญิง ทำให้โลกหันมาสนใจ และกดดันให้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องรับผิดชอบ โดยใช้ประเด็นมนุษยธรรมมากดดัน โดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งชาวสื่อสังคมเห็นว่า ไทยไม่ควรเป็นประเทศที่ต้องถูกกดดัน เพราะไม่ใช่ต้นเรื่อง การนำเสนอประเด็นที่ทำให้เห็นเรื่องราวอันน่าเศร้า จึงยิ่งเพิ่มความลำบากแก่ไทย ซึ่งปัจจุบันมีปัญหาที่ยังไม่ได้แก้ไขมาก อยู่แล้ว พร้อมกับตำหนิการรายงานข่าวที่ใส่ความเห็นส่วนตัวลงไปในรายการข่าว

หลังการถูกรุมตำหนิบนสื่อสังคม นักข่าวผู้นี้ได้บันทึกข้อความชี้แจงผ่านบัญชีของตน ดังนี้ “ขอแสดงความรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่ทำให้เกิดปัญหามากมายขนาดนี้...จะคำว่า จะกล่าวหา อย่างเสียหายก็พยายามอดทน แต่สิ่งที่เสียใจมากก็คือ การที่ข่าวนี้อ้างอิงทำให้เกิดความเกลียดชังต่อเพื่อนมนุษย์ กำลังถูกเชื่อมโยงการเมือง และสื่อเค้านาปลายถึงความขัดแย้งทางศาสนา ขอยืนยันว่า การนำเสนอข่าวที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮิงจา ได้ทำตามหน้าที่ของสื่อมวลชนและเพื่อนมนุษย์อย่างดีที่สุดแล้ว ไม่มีเบื้องหลังและเจตนาใด นอกจากติดตามเรื่องนี้มาหลายปี และอยากเห็นการแก้ปัญหาให้ลุล่วง ข้อกล่าวหาบางเรื่องไม่ถูกต้อง จึงต้องชี้แจงว่า ไม่เคยพูดให้ตั้งศูนย์พักพิง ไม่เคยพูดว่ารัฐบาลไทยต้องดูแล แต่ได้บอกเล่าถึงชีวิตและชะตากรรมของคนเหล่านี้ ในฐานะนักข่าวที่ได้ขึ้นไปสัมผัสชีวิตบนเรือของผู้อพยพชาวโรฮิงจา ซึ่งเป็นภาพแรกที่ได้เห็นว่าพวกเขาเป็นอย่างไร และเจ้าหน้าที่ไทยได้ทำดีที่สุดแล้ว แต่อยากให้โลกรับรู้ถึงชีวิตและชะตากรรมของพวกเขาเพื่อสังคมโลกจะช่วยกันหาทางออก ก็เท่านั้นเอง ขอขอบคุณอีกครั้ง จะพิจารณาตัวเองและรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้น”

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. การทำหน้าที่ของสื่อเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
2. การนำเสนอภาพความเดือดร้อนของผู้อพยพ
3. การแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคม เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อวิทยุโทรทัศน์
4. เส้นแบ่งระหว่าง “มนุษยธรรม” กับ “ความมั่นคงของประเทศ”
5. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1. ‘เปิดหน้า’ หมายถึง การรายงานข่าวโดยเห็นตัวผู้สื่อข่าว และมีเหตุการณ์ในข่าวเป็นฉากหลัง
2. พิธีกรและสื่อมวลชนหญิงผู้หนึ่ง ได้บันทึกข้อความบนบัญชีสังคมออนไลน์ แสดงความคิดเห็นกรณีกระแสล่มสื่อ...เรื่องโรฮิงจา โดยสรุปจากประสบการณ์ของตนที่เคยทำข่าวเจาะมาแล้ว ทั้งในและต่างประเทศว่า บทบาทหน้าที่ของผู้สื่อข่าว คือการรายงานข้อมูล และข้อเท็จจริง อย่างเป็นธรรมเท่านั้น ไม่

ควรสอดแทรกความคิดเห็นส่วนตัว แม้การรายงานข่าว อาจต้องมีการใส่สีตีไข่ แต่ทั้งหมดต้องไม่ล้ำเส้น โดยเฉพาะข่าวที่เป็นเรื่องระหว่างประเทศ เพราะมีบริบทที่ซับซ้อนมากมาย คนเป็นสื่อจึงต้องหาความรู้ อย่างมาก ไม่เช่นนั้น อาจจับประเด็นพลาดได้ ผลเสียไม่ใช่ความนิยมของสถานี แต่คือประเทศชาติและประชาชน เมื่อนักข่าว เจอข่าวสะเทือนใจ ในฐานะมนุษย์ สงสารได้ แต่ในขณะสวมหมวกสื่อ ปาดน้ำตา ให้แห้งก่อน แล้วค่อยถ่ายคิวปิด “ถอดหมวกปิดก๊อกลงแล้ว จึงค่อยเอาดราม่าไปโพสต์ส่วนตัว”

3. วิทยุและโทรทัศน์ต้องนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องแก่สาธารณชนตามหลักวัตถุประสงค์ ด้วยความถูกต้อง เที่ยงตรง แม่นยำ และครบถ้วน ด้วยความเป็นธรรม โดยปราศจากอคติ 4 ได้แก่ ฉันทาคติ โทษคติ ภัยาคติ และโมหาคติ - ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553 ข้อ 7 (1)

4. เรื่องที่ยังไม่มีการกล่าวถึงอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมเท่าใดนัก คือสื่อมวลชนในฐานะพลเมือง กับความรับผิดชอบ ต่อความมั่นคงของชาติ - เมื่อต้องรายงานข่าวเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติไม่ว่าเรื่องใด จะรายงานข่าวเรื่องนั้นหรือไม่ - ถ้าไม่รายงาน ทำไม จะขัดแย้งกับหน้าที่หรือไม่ - ถ้าต้องรายงาน แค่นั้น และอย่างไร มีสิ่งใดเป็นเครื่องวัดที่ชัดเจนบ้าง

กรณีศึกษาที่ 8 เหตุการณ์จำลองระเบิดราชประสงค์

กรณีทีมข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่องหนึ่ง ไปถ่ายทำรายงานข่าวโดย “จำลองเหตุการณ์ระเบิดราชประสงค์” ซึ่งทีมงานได้ถ่ายทำในรูปแบบรายงาน “เหตุการณ์จำลองระเบิดราชประสงค์” โดยถ่ายทำในสถานที่จริง และเวลาใกล้เคียงกับเวลาจริงของเหตุระเบิด ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อช่วงวันที่ 17 สิงหาคม 2558

โดยเนื้อหารายงาน “เหตุการณ์จำลองระเบิดราชประสงค์” จะให้นักข่าวเป็นผู้เดินเรื่อง และมีน้องหนึ่งคนในทีมงาน แต่งตัวเสมือน “ผู้ต้องสงสัย” (ผู้ต้องสงสัยตามภาพวงจรปิด ที่มีการเผยแพร่) ร่วมในรายงาน ขึ้นนี้ เพื่อให้เหมือนจริง เพื่อที่จะนำมาตัดต่อเป็นรายงาน “จำลองเหตุการณ์ระเบิดราชประสงค์” และขณะที่ทีมงานกำลังถ่ายทำอยู่นั้น ประชาชนทั้งชาวไทย ชาวต่างประเทศ ซึ่งมาสักการะกราบไหว้ศาลาท้าวพระพรหม ซึ่งอยู่ในจุดเกิดเหตุ ได้แสดงความไม่เห็นด้วย แสดงความไม่พอใจ ทางทีมงานจึงได้ยุติการถ่ายทำทั้งหมด และยุติการนำเสนอรายงาน “จำลองเหตุการณ์ระเบิดราชประสงค์” ทันที

สื่อสังคมออนไลน์ ได้มีการแชร์ภาพทีมงานรายการทีวีที่แต่งกายเลียนแบบผู้ต้องสงสัยที่ก่อเหตุระเบิด

บริเวณแยกราชประสงค์ เพื่อจำลองเหตุการณ์จริง บริเวณศาลท้าวมหาพรหม แต่ถูกประชาชนตะโกนไล่แสดงความไม่พอใจ และประเด็นดังกล่าวกลายเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสมและรู้จักกาลเทศะกับการกระทำดังกล่าว ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนของประชาชน

ทางบรรณาธิการข่าวภาคค่ำของสถานีโทรทัศน์ช่องดังกล่าวได้ออกมาขอโทษ และได้ยุติการถ่ายทำ และยุติการนำเสนอ รายงาน “จำลองเหตุการณ์ระเบิดราชประสงค์” ขึ้นนี้ทั้งหมด รวมถึงผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ช่องนั้น ได้ออกมาแถลงการณ์ขอโทษ ขอความระบุนว่า

“ในนามผู้บริหารสูงสุดของ..... ขอโทษและขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งในการกระทำของทีม..... ที่จำลองเหตุการณ์โดยขาดความคำนึงถึงผลกระทบต่อความรู้สึกอันละเอียดอ่อนของประชาชน ไม่เคารพต่อผู้เสียชีวิต และจะพิจารณาบทลงโทษต่อไป”

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. การจำลองเหตุการณ์ ณ สถานที่จริง ซึ่งมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก นำมาซึ่งผลกระทบทางจริยธรรมอย่างไร
2. ในสถานการณ์ดังกล่าว ถ้านักศึกษาปฏิบัติหน้าที่เป็นนักสื่อสารมวลชน นักศึกษาควรทำอย่างไร
3. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) หมายถึง คุณสมบัติ จิตใจ สิทธิเฉพาะตัวที่พึงสงวนของมนุษย์ทุกคน และรักษาไว้มิให้บุคคลอื่นมาล่วงละเมิดได้ การถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับความยุติธรรมจากรัฐ

2. ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553

การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์และโศกนาฏกรรมแก่ผู้ที่ตกเป็นข่าว

ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเด็กและสตรี ภาพอุจาดลามก อนาจาร หวาดเสียว และรุนแรง

กรณีศึกษาที่ 9 คลิปหลุด

มีหนังสือพิมพ์มากกว่า 1 ฉบับ ได้นำเสนอข่าว ภาพข่าวคลิปหลุด นักการเมืองสาวกับหนุ่มคนสนิท ซึ่งตั้งกล้องบันทึกภาพโดยฝ่ายชายบังคับด้วยรีโมต มือดีนำลงแผ่นซีดีแจกฟรีว่อนในหลายพื้นที่รวมทั้งในกรุงเทพฯ กลายเป็นอุทาหรณ์อื้อฉาวสำหรับคู่รักหนุ่มสาวที่นิยมบันทึกภาพเหตุการณ์ลับเฉพาะเอาไว้ แล้วเกิดหลุดรั่วถึงมือบุคคลภายนอก

รายละเอียดเนื้อข่าวเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม เกิดเรื่องฮือฮาในแวดวงการเมืองครั้งใหญ่ เมื่อมีคลิปวิดีโอนักการเมืองหญิง แพร่สะพัดไปทั่วภาคเหนือ และอีกหลายพื้นที่รวมทั้งกรุงเทพฯ โดยเป็นคลิป หญิงสาวมีเพศสัมพันธ์กับชายหนุ่มคนหนึ่ง ซึ่งมีผู้บันทึกลงแผ่นวีซีดีแจกจ่ายไปทั่ว

คลิปหลุดนักการเมืองดังกล่าวคาดว่าเป็นบันทึกในห้องนอน หรืออาจเป็นห้องพักในโรงแรม โดยตั้งกล้องและบังคับด้วยรีโมตในการบันทึกภาพ รวมไปถึงการซูมและขยายภาพ ฝ่ายชายถือรีโมตในมือพร้อมบอกให้ฝ่ายหญิงสาวทำท่าทางต่างๆ ทั้งภาพและเสียงชัดเจน ขณะที่ฝ่ายหญิงเต็มใจแสดงท่าทางตามที่ฝ่ายชายสั่งการ เริ่มตั้งแต่การโห่เพียงคนเดียว จากนั้นฝ่ายชายก็เข้าร่วมแสดงด้วย

รายงานข่าวแจ้งว่าสำหรับแผ่นวีซีดีคลิปดังกล่าว ไม่ได้วางขายทั่วไปแต่มีการนำมาแจกให้ฟรีในหลายพื้นที่ ซึ่งประชาชนที่ได้ชมคลิปดังกล่าวต่างวิพากษ์วิจารณ์ไปต่างๆ นานา

สำหรับฝ่ายชายมีกระแสข่าวระบุว่า เป็นผู้ที่มีความสนิทสนมกับนักการเมืองสาว ซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวย โดยจะพากันออกงานบ่อยครั้งไม่ว่าจะเป็นงานสังคมทั่วไปหรืองานแอลงข่าว ในลักษณะคล้ายกับคนสนิท

ผู้สื่อข่าวรายงานว่าหลังจากคลิปดังกล่าวเผยแพร่ออกไป มีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่มีผู้นำมาเผยแพร่ เชื่อว่าน่าจะมาจากปัญหาทางการเมืองคู่แข่งต้องการดิสเครดิตนักการเมืองหญิง เนื่องจากปัญหาทางการเมืองในพื้นที่ของนักการเมืองสาว

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. กรณีที่ผู้ตกเป็นข่าวเป็นนักการเมือง การนำเสนอข่าวและภาพข่าวดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนหรือไม่ อย่างไร
2. การล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของสตรี
3. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ สภากาหนดังหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2551 ดังต่อไปนี้
ข้อ 15 “ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆหนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดย เฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส และต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็กสตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง”

ข้อ 17 “หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ้อยถ้วน”

ข้อ 27 “หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ”

กรณีศึกษาที่ 10 โฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพโดยแพทย์ พยาบาล

กรณีสื่อสังคมออนไลน์เผยแพร่รูปภาพหญิงสาวสวมชุดพยาบาลและชุดกาวน์ ที่หน้าอกขวาวีอักษรย่อ “พญ.” ตามด้วยชื่อ-สกุลมือซ้ายถือผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางยี่ห้อหนึ่ง คล้ายกับการเซลฟี่ตนเองเพื่อรีวิวสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต

นี่ไม่ใช่คนนำข่าวหน้าปกภายใน 3 วัน เจริญนคร
แต่เป็นเซรินที่ใช้ใบพิลา ยี่สิบห้าเป็นสุดของเคาท์เตอร์บนรถส่งข่าว
เราก็เจ้าแรกที่นำใบพิลา มา
ปรุงแบบที่แนะนำต่อชาวเอเชีย
ปรุงแบบที่คงค่าที่สุด
จึงเห็นผลจริง
จึงกล้าทำคอง

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. การแสดงตัวว่าเป็นแพทย์เป็นพยาบาลขณะโฆษณาเครื่องสำอาง กระทำได้หรือไม่
2. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1. ข้อบังคับของแพทยสภา หมวด 8 ปฏิบัติตนในกรณีที่มีความสัมพันธ์กับผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ มาตรา 44-45 ว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ.2549 ทั้งนี้ มาตรา 44 ระบุว่า ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้ใดถ้าต้องการแสดงตนเพื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพใดๆ ต่อสาธารณชนจะต้องไม่ใช่คำว่านายแพทย์ แพทย์หญิง คำอื่นใด หรือกระทำการไม่ว่าโดยวิธีใดๆ ให้ประชาชนเห็นหรือทราบข้อความ ภาพ เครื่องหมาย หรือกระทำการใดๆ ให้บุคคลทั่วไปเข้าใจว่าเป็นแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม
2. จรรยาบรรณของนักโฆษณาโดยฝ่ายวิชาการสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย
ไม่ควรกระทำการโฆษณาอันทำให้เกิด ความสำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับ สินค้าบริการ การแสดง หรืออื่นๆ หรือโอ้อวดสรรพคุณจนเกินความจริงจนทำให้ผู้เห็นหรือผู้ฟังเกิดความสำคัญผิด
ไม่ควรกระทำการโฆษณาโดยอ้างถึง ตัวบุคคล หรือสถาบัน โดยที่ตัวบุคคลหรือสถาบันนั้นไม่มีตัวตนอยู่จริงและไม่ได้ใช้สินค้าและบริการ หรือชมการแสดงนั้นจริง

กรณีศึกษาที่ 11 ดาราโพสต์ภาพกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

กรณีดารา-เซเลบริตี้โพสต์ภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ห้อยคอในสื่อสังคมออนไลน์และชี้ชวนให้มีการดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งลักษณะการโพสต์ภาพสินค้าคู่กับดารานักแสดงในอิริยาบถต่างๆ ลงในอินสตาแกรมในเวลาใกล้เคียงกันอีกทั้งมีข้อความบรรยายใต้ภาพถึงสรรพคุณสินค้าไปในทิศทางเดียวกัน

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. การใช้ศิลปินดารานักแสดง หรือ ผู้ที่มีชื่อเสียงมาโพสต์รูปภาพตนเองกับแอลกอฮอล์พร้อมข้อความที่สื่อไปในทางอวดอ้างสรรพคุณ หรือ ชักจูงใจ สามารถกระทำได้หรือไม่
2. ถ้าผู้ที่โพสต์ภาพไม่ใช่ศิลปินดารานักแสดง แต่เป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป สามารถโพสต์รูปภาพดังกล่าวได้หรือไม่
3. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1.กฎหมายกระทรวงว่าด้วย การโฆษณาเครื่องดื่มน้ำที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ และเครื่องดื่มน้ำที่ผสมกาเฟอีน ในโรงภาพยนตร์ และทางป้ายโฆษณา พ.ศ.2547 ซึ่งออกโดยอาศัย พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และ พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 มาตรา 32 ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ หรือแสดงชื่อ หรือเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อันเป็นการอวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจให้ผู้อื่น ดื่มน้ำโดยตรงหรือโดยอ้อม

2.“โฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์” อันหมายถึง การกระทำไม่ว่าโดยวิธีใดๆ ให้ประชาชนเห็นได้ยิน หรือทราบข้อความเพื่อประโยชน์ทางการค้า ดังนั้นหากข้อเท็จจริงปรากฏว่าดารานักแสดงหรือบุคคลผู้มีชื่อเสียงกระทำการใดๆ ข้างต้นแล้วเกิดประโยชน์ทางการค้าต่อธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก็ถือว่าเข้าข่ายขัดต่อกฎหมายแล้ว ยิ่งถ้ามีข้อมูลยืนยันเพิ่มเติมว่าได้รับค่าจ้างในการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือโพสต์ภาพเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ดังกล่าวย่อมเป็นความผิดอย่างแจ้งชัดขึ้นเพราะถือเป็นการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามกฎหมายอย่างชัดเจนโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่ามีการกระทำอันเป็นการอวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจให้ผู้อื่นดื่มน้ำประกอบ

3.“การแสดงชื่อ หรือเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อันเป็นการอวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจให้ผู้อื่นดื่มน้ำโดยตรงหรืออ้อม” โดยเป็นการแสดงชื่อหรือเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ไม่ใช่การโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ทางการค้า ซึ่งจะเป็นกรณีที่มีพฤติการณ์ประกอบการกระทำที่เข้าข่ายเป็นการอวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจประกอบอยู่ด้วยเท่านั้น ดังนั้นแม้ดารานักแสดงหรือบุคคลที่มีชื่อเสียงจะไม่ได้ทำเพื่อประโยชน์ทางการค้าต่อธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยตรงหรือไม่ได้รับค่าจ้างในการกระทำดังกล่าวก็อาจเข้าข่ายเป็นการกระทำอันเป็นการอวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจให้ผู้อื่นดื่มน้ำโดยตรงหรือโดยอ้อมแล้วเพราะตนเองเป็นบุคคลสาธารณะที่เด็กเยาวชน และบุคคลทั่วไปนิยมชมชอบและพร้อมที่จะปฏิบัติตาม

4.การโพสต์ภาพลักษณะถือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ที่เห็นเครื่องหมายการค้าชัดเจน ไม่เพียงแต่ดารานักแสดง และ ผู้มีชื่อเสียงเท่านั้นที่มีความผิด โดยบุคคลทั่วไปหากโพสต์ภาพที่เห็นยี่ห้อ โลโก้ ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ชัดเจน ก็จะได้ถือว่ามีผิดฐานโฆษณาด้วย เนื่องจากตามกฎหมายครอบคลุมการโฆษณาหมายถึงการสื่อสารการตลาดด้วยเช่นกัน

กรณีศึกษาที่ 12 ก่อนวันห่วยออก

ก่อนวันห่วยออก ภาพข่าวที่ปรากฏในสื่อมักเน้นทะเบียนรถ โดยเฉพาะป้ายทะเบียนรถของคุณคนสำคัญ รถป้ายแดงสื่อจะใช้ลักษณะการซูมกล้องเข้าไปให้เห็นตัวเลข เพื่อให้คนจดจำ รวมถึงตัวพิธีกรหรือผู้เล่าข่าวพุดย่าแล้ว ย้ำอีก เพื่อให้ประชาชนคนดูรู้สึกให้ความสำคัญและให้ความสนใจ

ตัวอย่างภาษาข่าวของสื่อออนไลน์แห่งหนึ่ง ...สิ่งที่ถูกจับตามองมากที่สุดใน ครั้งนี้ประชาชนจับตา ฝ้าดูหมายเลขทะเบียนรถประจำตำแหน่งของ พล.อ.ประยุทธ์ มีรายงานว่าผู้คนจำนวนมากต่างหยิบโทรศัพท์มือถือขึ้นมาบันทึกภาพป้ายทะเบียนรถตู้โตโยต้าอัลพาร์ด สีขาว หมายเลขทะเบียน กง 5959 จ.เชียงราย ของ พล.อ.ประยุทธ์ แบบไม่ขาดสายทำให้เลขดังกล่าวกลายเป็นเลขดังประจำท้องถิ่น

ขณะที่ประชาชนผู้คลั่งไคล้เลขดัง บางคนยังเผ้ารอเลขเด็ดจาก นายปรีดา พัฒนถาบุตรอดีตรัฐมนตรีฯ ที่คำนวณสูตรตัวเลขจากดวงดาว ถึงแม้ว่ากระแสเงียบหายไปในระยะหลังเนื่องจากพลาดติดต่อกันไปหลายงวด ล่าสุดมีกระแสออกมาจากบรรดาข้าราชการตำรวจภาค 5 ระบุว่า งวดนี้ตามศาสตร์ระบุว่า เลข 2 หลักลีบ เน้น 29 หรือ 23 สร้างบรรยากาศการขายลอตเตอรี่ในพื้นที่เชียงใหม่ได้เป็นอย่างดี...

กรณีที่มีเหตุการณ์ หรืออุบัติเหตุ ช่างภาพจะซูมกล้องไปที่ป้ายทะเบียนรถซึ่งการนำเสนอข่าวอุบัติเหตุมีหลายมุมให้นำเสนอแต่ทางช่างภาพกลับเลือกนำเสนอป้ายทะเบียนรถแทน

ด้านการนำเสนอข่าวของสื่อก็มักให้ความสำคัญกับเรื่องประหลาด สิ่งแปลกปลอม เรื่องอาถรรพณ์ ฯลฯ อยู่อย่างต่อเนื่อง เช่น ชาวแมวมียลสายคล้ายเลขบริเวณใต้ลำตัว ที่ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น ชาวต้นกล้วยออกลูกพร้อมกัน 3 เครือ ที่อำเภอพาน จ.เชียงราย ชาวจรจะเข้หลวงปู่คำ จังหวัดชัยภูมิ ชาวชาวบ้าน จ.นครสวรรค์ พบปลาหมอสีทองในนาข้าว ชาวฝั่งทำรังขนาดใหญ่ในบ้าน อ.ซุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ และล่าสุดชาวลูกกรอกเขียนบนสน.พลับพลาไชย 2 กรุงเทพฯ เป็นต้น รวมถึงการระบุนวันที่เกิดเหตุ เวลา บ้านเลขที่ เพื่อให้ผู้รับสารรู้สึกได้ถึง การให้ความสำคัญเรื่องตัวเลข

นอกจากนี้ยังมีรายการโทรทัศน์ใบ้หวยที่เห็นได้ในสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม หรือเคเบิลทีวีช่องต่างๆ รวมไปถึงการพิมพ์นิตยสารใบ้หวยรายปักษ์ หรือราย 15 วัน

อย่างไรก็ตาม นอกจากสื่อกระแสหลักที่เราสามารถพบเห็นการนำเสนอข่าวและข้อมูลบางส่วนที่แฝงเร้นถึงการใบ้หวยแล้ว ยังมีหนังสือใบ้หวย ให้เลขเด็ดโดยตรง ซึ่งวางจำหน่ายบนแผงร่วมกับหนังสือทั่วไปจำนวนเกือบร้อยฉบับ สนนราคาค่อนข้างสูงคือตั้งแต่ 20-25-30 บาท บางเล่มขยับสูงไปถึง 50 บาทก็มี หนังสือดังกล่าวมีปริมาณการขายที่ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะหากเล่มใด ฉบับไหนที่มีเลขเด็ดและเคยทำให้คนถูกหวยมาแล้ว จะยิ่งขายดีมากขึ้นและจะขายเกือบหมดในช่วงก่อนวันห่วยออกราว 1-2 วันเพราะเปรียบเสมือนโค้งสุดท้ายของคนเล่นหวย ที่จะหาเลขเด็ดมาแทง

นอกจากนี้สื่อยังมีการนำเสนอข้อมูลการใบ้หวยของสำนักดังระหว่าง 2 สำนักมาเปรียบเทียบความเป็นไปได้ว่าน่าจะออกรางวัลพร้อมทั้งมีคำแนะนำเป็นชุดตัวเลขเด่น นิตยสารบางเล่มยังมีการลงโฆษณาหมายเลข

โทรศัพท์สายด่วนพยากรณ์พร้อมตรวจสอบดวงชะตาและบอกเลขเด็ด 3 วันก่อนหวยออก ที่หมายเลขโทรศัพท์ 1900-111-xxx หรือ หมายเลขโทรศัพท์ 1900-111 -xxx พร้อมคำแนะนำวิธีการเลือกซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล รวมไปถึงสลากออมสิน สลาก ธ.ก.ส.และหวยมาเลย์ เป็นต้น และล่าสุดพบว่ามีกรโฆษณาหมายเลขโทรศัพท์ และเว็บไซต์เพื่อให้นักหันมาให้แทงหวยใต้ดินผ่านทางเว็บไซต์ได้ด้วย

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. การนำเสนอข่าว หรือภาพข่าวดังกล่าว เหมาะสมหรือไม่อย่างไร
2. สื่อทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคสื่อ เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมของสังคมไทย
3. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1. สื่อต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ และไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ถ้าเป็นการแสดงความคิดเห็น ควรกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธุกรณีอื่นใดนอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น
2. สื่อต้องระมัดระวังการนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องภายใต้ขอบเขตแห่งขนบธรรมเนียม ประเพณี ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน มิให้ประชาชนหลงเชื่อในสิ่งที่มกมาย และไม่ เป็นเครื่องมือในการนำเสนอหรือเผยแพร่สิ่งที่เป็นภัยต่อสังคม หรือกระทบต่อสาธารณะ
3. ไม่ส่งเสริมความเชื่อในเรื่องโชคลาง เรื่องงมงาย หรือเรื่องที่ขัดต่อหลักศาสนา ศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีของชาติ การนำเสนอข่าวต้องคำนึงถึงศีลธรรม วัฒนธรรม ความสงบเรียบร้อยของสังคมและประโยชน์สาธารณะ ความแตกต่างหลากหลายของบุคคลในสังคม

กรณีศึกษาที่ 13 การซ้ำเติมผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

ภาพข่าวต้นทุ่นต่ำจากการใช้ภาพจากกล้องวงจรปิด กล้อง CCTV ซ้ำเติมผู้เคราะห์ร้าย “ตายซ้ำบนหน้าจอ” อย่างไม่สนใจความรู้สึกของญาติ พี่น้องของผู้สูญเสีย เช่น ภาพเหตุการณ์รถไฟชนรถนั่งส่วนบุคคล ขณะข้ามทางรางรถไฟ ที่จังหวัดเพชรบุรี สื่อโทรทัศน์นำเสนอภาพเหตุการณ์อย่างละเอียด บรรยายเหตุการณ์ คาดเดาไปต่างๆ นานา ถึงขั้นนำเสนอข่าวเหมือนว่าเป็นการจงใจฆ่าตัวตาย จนกระทั่งญาติผู้เสียชีวิตต้องออกมา ทำความเข้าใจกับสื่อที่นำเสนอ ที่สำคัญภาพจากกล้องวงจรปิดถูกฉายซ้ำแล้วซ้ำอีก ซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่นรายการ

ข่าวเช้าของสถานีโทรทัศน์ช่องหนึ่ง วนภาพหลายรอบ เพื่อบรรยายเหตุการณ์ (<https://www.youtube.com/watch?v=oEkQMwT6J9w>)

รวมถึงการนำภาพจากกล้องวงจรปิดจากคดีอาชญากรรมในหลายเหตุการณ์ เช่น เหตุการณ์ ว่าที่ ลูกเขยกระหน่ำยิง แฟน และตามไล่ยิงว่าที่แม่ยาย เหตุเกิดที่จังหวัดชลบุรี ภาพข่าวเหตุการณ์อุบัติเหตุบนท้องถนนที่มีผู้เสียชีวิตแบบตายซ้ำหน้าจ่อ ภาพเหตุการณ์ฆ่าตัวตายในรูปแบบต่างๆ

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. การนำเสนอข่าว หรือภาพข่าวดังกล่าว เหมาะสม หรือไม่อย่างไร
2. ถ้านักศึกษาเป็นนักสื่อสารมวลชน นักศึกษาจะมีวิธีการนำเสนอข่าวดังกล่าวอย่างไร
3. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1.การบังคับใช้จริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะกับสื่อโทรทัศน์ ภายใต้การกำกับดูแลผ่านใบอนุญาตประกอบกิจการโดย กสทช. แม้ว่าเปลือกนอกดูจะเป็นเรื่องใหม่สำหรับคำว่า “ทีวีดิจิทัล” แต่เนื้อแท้แล้วเป็นเพียงการนำเทคโนโลยีไปปรับใช้กับระบบการรับชมโทรทัศน์เท่านั้น การให้ความสำคัญกับมโนทัศน์ของ คำว่า “ดิจิทัล” จนอาจจะละเลยกับการให้ความสำคัญทางด้านเนื้อหา กลายเป็น “เทคโนโลยีนำเนื้อหา” อย่างที่หลายฝ่ายเคยทักท้วง วิตกกังวลมาตั้งแต่การปฏิรูปสื่อปี 2540

กสทช.กำหนดเงื่อนไขใบอนุญาตประกอบกิจการสื่อโทรทัศน์ด้านงานข่าวสารและสารประโยชน์ เพื่อให้บริการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัลประเภท บริการทางธุรกิจระดับชาติ พร้อมกับการเปิดประมูลแข่งขันกับด้วยเม็ดเงินมหาศาล ยิ่งตอกย้ำความเสี่ยงในเนื้อหารายการ ที่สุ่มเสี่ยงอย่างมากกับการล้ำเส้น “จริยธรรม” เพื่อเรียกเรตติ้งหาเงินจ่ายค่าใบอนุญาตให้รอดครบ 15 ปี

2.ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553

การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์และโศกนาฏกรรมแก่ผู้ที่ตกเป็นข่าว

ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น ผู้ประกอบวิชาชีพ สื่อมวลชนพึงระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเด็กและสตรี ภาพอูจาดลามก อนาจาร หวาดเสียว และรุนแรง

กรณีศึกษาที่ 14 ถูกข่มขืนซ้ำ

ศาลเปิดแถลงข่าวพร้อมกับสาว ป.โท ซึ่งถูกข่มขืนบนรถไฟ มีสื่อมวลชนจำนวนหนึ่งนำเสนอข่าวการแถลงโดยหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรม โดยมีภาพผู้ที่ถูกคุกคามทางเพศ แสดงตัวตนให้เห็นอย่างชัดเจน ยักรวมไปถึง ผู้ที่เป็นพยานหรือรู้เห็นการกระทำความผิด

หรือการใช้ถ้อยคำ ภาพข่าว ลามกอนาจาร อาหารข่าวจวนเด็ดของช่องรายการบันเทิง “ขี้จรรย์ธรรม บนหน้าจอ” “คลิปชู้ต สนั่นโซเซียล” “คลิปเด็ด เน็ตไอดอล” ทางช่องรายการหนึ่ง แม้ว่าจะเป็นลักษณะเสมือน โฆษณา แต่นี่คือส่วนหนึ่งของเนื้อหารายการที่มีภาพลามก อนาจาร อย่างชัดเจน

เช่นเดียวกับเนื้อหารายการบันเทิงของช่องรายการหนึ่งที่มีป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ชวนเชิญให้ชมติด อยู่ทั้งกรุง เนื้อหารายการหลายรายการรวมถึงช่วงเวลาข่าว ภาพและเนื้อหา พิธีกร ผู้ดำเนินรายการนิยมใช้ ถ้อยคำที่ไม่สุภาพ และเนื้อหารายการมักจะเกี่ยวข้องกับทางเพศ เช่น “เผยเบื้องหลัง พรหมจรรย์ เลิฟซีน สยิว ใช้ถุงเท้าพันคุน” ผู้ดำเนินรายการซักถามนักแสดงถึงขั้นตอนต่างๆ ในฉากเลิฟซีน อย่างละเอียดมาก ด้วย ถ้อยคำหยาบคาย

“คลิปผิวโหด! ไล่กระหน่ำยิง 11 นัด ดับอนาถ กลางวันแสกๆ” เนื้อหารายการนำคลิปภาพเหตุการณ์ ไลยิงและยิงซ้ำอย่างไม่มีการเบลอภาพ

“น้องแน็ต ดาวโป้ตัวแม่ โข้วหลุดกลางรายการ” ทั้งเนื้อหารายการ ผู้ดำเนินรายการ ผู้รายการ มุ่งเน้นไปเรื่องของสรีระร่างกาย การถ่ายภาพโชว์หน้าอกกันบนหน้าจอทีวี

ประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. กรณีที่ศาลเปิดแถลงข่าว และมีผู้ที่ถูกคุกคามทางเพศร่วมแถลงข่าวด้วย อีกทั้งพยานรู้เห็น นักศึกษา จะมียุทธวิธีนำเสนอข่าว ภาพอย่างไรเพื่อไม่ให้ละเมิดจริยธรรม
2. สรุปประเด็นทางจริยธรรม (ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจริยธรรมใด)

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สอน

1. ภาพและเนื้อหารายการลักษณะที่ล่อแหลม สุ่มเสี่ยงกับลามก อนาจาร การใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ มีปรากฏ ให้เห็นบนหน้าจอโทรทัศน์ในยุค “ดิจิทัล” เพิ่มมากขึ้น ด้วยปัจจัยทางธุรกิจที่ตอบสนองความต้องการ ของผู้ชมโดยผู้ประกอบการวิชาชีพหาได้คำนึงหน้าที่ของสื่อในการคุ้มครองผู้บริโภคข่าวสารภายใต้กรอบแห่ง จริยธรรมวิชาชีพ
2. ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2553

ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น ผู้ประกอบวิชาชีพ
สื่อมวลชนพึงระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเด็กและสตรี ภาพอุจาด ลามก
อนาจาร หวาดเสียว และรุนแรง

3.พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 การคุ้มครอง
เด็กและเยาวชนจากรายการที่แสดงออกถึงความรุนแรงการกระทำอันผิดกฎหมายหรือศีลธรรมอบายมุข
และภาษาอันหยาบคาย

บรรณานุกรม

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ
ธนาเพรส 2553

บรรยงค์ สุวรรณผ่อง “การถ่ายรูปรูปในโรงพยาบาล กับประเด็นทางกฎหมาย” จริยธรรมวารสารศาสตร์
เข้าถึงจาก <https://www.facebook.com/jr.ethics/photos/a.893276777401597.1073741827.893260010736607/1029243053804968/?type=1&theater> เมื่อ 14 กันยายน 2558

_____ “ชีวิตอีกด้านของดารานักเต้นที่ถูกล้อซ้ำเติม” จริยธรรมวารสารศาสตร์ เข้าถึงจาก
<https://www.facebook.com/jr.ethics/photos/a.893276777401597.1073741827.893260010736607/1028339187228688/?type=1&theater> เมื่อ 14 กันยายน 2558

_____ “ไม่ยึดจริยธรรมในวิชาชีพ ไม่ใช่สื่อ” จริยธรรมวารสารศาสตร์ เข้าถึงจาก
<https://www.facebook.com/jr.ethics/photos/a.893276777401597.1073741827.893260010736607/1022439237818683/?type=1&theater> เมื่อ 14 กันยายน 2558

_____ “สังคมได้อะไรจากภาพและข่าวหญิงเปลือยที่อ้างว่าเป็นนักแสดง”
จริยธรรมวารสารศาสตร์ เข้าถึงจาก

<https://www.facebook.com/jr.ethics/posts/1042296415832965:0>
เมื่อ 14 กันยายน 2558

_____ “จิตวิญญาณ ไม่ได้มีไว้เพื่อขาย” จริยธรรมวารสารศาสตร์ เข้าถึงจาก
<https://www.facebook.com/jr.ethics/posts/952025518193389:0>
เมื่อ 14 กันยายน 2558

Law.com เข้าถึงจาก <http://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=1681>
เมื่อ 14 กันยายน 2558

<http://news.mthai.com/hot-news/general-news/457954.html> เมื่อ 20 สิงหาคม 2558

<http://tcijthai.com/tcijthainews/view.php?ids=628> เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2558

จริยธรรมของสื่อมวลชนท้องถิ่น

รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ นำเจริญ*

อาจารย์สิริกานต์ สุวรรณผู้**

ธีรมล บัวงาม***

1. ความหมายและความสำคัญของสื่อมวลชนท้องถิ่น

คณะกรรมการด้านศิลปะ สื่อ และการกีฬา สภาสามัญแห่งสหราชอาณาจักร เคยเสนอรายงานการศึกษาเกี่ยวกับสื่อท้องถิ่น (Local Media) โดยกล่าวถึงความหมายและความสำคัญไว้ว่า สื่อท้องถิ่นหมายถึงสื่อที่ถือครองโดยคนหรือสถาบันในท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและเหตุการณ์เกี่ยวกับชุมชนที่สื่อท้องถิ่นสังกัดอยู่ นอกจากนี้สื่อท้องถิ่นยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของพื้นที่ที่สื่อท้องถิ่นสังกัดอีกด้วย (House of Commons, 2010)

ข้อเสนอของสภาสามัญแห่งสหราชอาณาจักร สอดคล้องกับนักวิชาการไทยที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับสื่อท้องถิ่นในประเทศไทยอย่างมาก เช่น สุรัตน์ นุ่มนนท์ (2530) กล่าวว่าสื่อมวลชนท้องถิ่นเป็นสื่อที่เกิดขึ้นโดยคนในท้องถิ่น ตามความต้องการของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะสื่อท้องถิ่นมีความใกล้ชิด ความผูกพัน ความเข้าใจปัญหาต่างๆ ของประชาชนในท้องถิ่นดีกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ เช่นเดียวกับ พิศิษฐ์ ชวลาธวัช (2542) ที่นอกจากจะมุ่งอธิบายลักษณะของสื่อท้องถิ่นในประเด็นเรื่องความเป็นเจ้าของแล้ว พิศิษฐ์ยังพยายามนำเสนอด้วยว่า เนื้อหาของสื่อท้องถิ่นนั้น จะเน้นการชี้ให้เห็นและเข้าใจถึงเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ ปัญหา ความรู้สึกนึกคิด รวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นนั้นอีกด้วย ทั้งนี้ พิระ จิโรสภณ (2536) ได้เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างสื่อท้องถิ่นและสื่อระดับชาติไว้ว่า ในขณะที่สื่อมวลชนระดับชาติหรือระดับนานาชาตินั้น จะมุ่งนำเสนอเนื้อหาในระดับที่กว้างไกลออกไปเพื่อตอบสนองผู้อ่านในระดับประเทศและระดับโลก แต่สื่อท้องถิ่นจะเน้นนำเสนอเนื้อหาของท้องถิ่นเพื่อคนในท้องถิ่น

จึงอาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญต่อสังคมท้องถิ่นอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงแต่สามารถเข้าถึงเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ ปัญหา ความรู้สึกนึกคิด ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นได้ดีกว่าและละเอียดลึกซึ้งมากกว่าสื่อจากส่วนกลางเท่านั้น ยังสามารถตอบสนองต่อความต้องการและผลประโยชน์ของคนท้องถิ่นนั้นๆ ได้โดยตรงมากกว่าอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ มีการกระจายอำนาจการปกครองสู่ส่วนภูมิภาคมากขึ้น ทำให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีอำนาจและ

* หัวหน้าสำนักวิชาการ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

** อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

*** บรรณาธิการ “ประชาธรรม”

มีงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมากขึ้น เพียงลำพังสื่อจากส่วนกลางย่อมไม่สามารถตรวจสอบองค์กรส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศได้อย่างทั่วถึง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนจะต้องพึ่งพาสื่อท้องถิ่นในการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้ การแสดงบทบาทของสื่อเพื่อชุมชนท้องถิ่นที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นไปเพื่อทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

2. สถานภาพและจริยธรรมของสื่อมวลชนท้องถิ่น

สื่อท้องถิ่นในปัจจุบันมีหลายประเภท จากการสำรวจรายงานการวิจัยของผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับสื่อท้องถิ่น พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มักแบ่งประเภทของสื่อตามรูปแบบการนำเสนอ เช่น รายงานของคณะกรรมการด้านศิลปะ สื่อ และการกีฬา สภาสามัญ แห่งสหราชอาณาจักร ได้แบ่งสื่อท้องถิ่นออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ (House of Commons, 2010) ขณะที่งานวิจัยของ หนึ่งหทัย ขอผลกลาง (2554) แบ่งสื่อท้องถิ่นออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงคลื่นหลัก วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว และเคเบิลทีวีท้องถิ่น ส่วนกุลธรา กาทุ่ง (2556) ได้แบ่งสื่อท้องถิ่นออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ สื่อกลางแจ้ง วิทยุท้องถิ่น หอกระจายข่าว โทรทัศน์ท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น นิตยสารแจกฟรี และเว็บไซต์ท้องถิ่น การแบ่งประเภทของสื่อท้องถิ่นในงานวิจัยที่ยกตัวอย่างข้างต้นทั้ง 3 เรื่อง นั้นแม้จะมีรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยหลักการแล้วไม่แตกต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตาม สำหรับบทความเรื่องนี้ จะเน้นกล่าวถึงสื่อท้องถิ่นใน 3 ประเภทเท่านั้น คือ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุชุมชน และเคเบิลทีวีท้องถิ่นเนื่องจากสื่อทั้งสาม ประเภทนี้มีลักษณะความเป็นสื่อท้องถิ่นที่สูงมากและมีบทบาทโดดเด่นในฐานะสื่อสารมวลชนมากที่สุดในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา

2.1 สถานภาพและหลักจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

2.1.1 สถานภาพของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

จากรายงานการวิจัยเรื่องสถานภาพและบทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในประเทศไทย ของสถาบันอิศราเมื่อ พ.ศ.2552 โดยสำรวจจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นทุกภูมิภาคทั่วประเทศ จำนวน 254 ฉบับ พบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในปัจจุบันกำลังเผชิญหน้ากับปัจจัยสำคัญหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ในกรอบจริยธรรมของนักวิชาชีพ ปัจจัยดังกล่าวมีตั้งแต่ปัญหาจากภายในองค์กรของสื่อเอง จนไปถึงปัจจัยที่มาจากภายนอก โดยปัจจัยเหล่านี้มีความผูกพันและส่งผลกระทบต่อกันอย่างซับซ้อน

ปัจจัยภายในของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาเรื่องรายได้จากการประกอบกิจการที่ค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เป็นกิจการในครอบครัว จากการศึกษาของสถาบันอิศราพบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่มิรายได้ไม่เพียงพอต่อการประกอบกิจการอันเนื่องมาจากยอดการผลิตหนังสือพิมพ์ไม่สูงมากนัก ดังจะเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามถึงร้อยละ 67.3 ให้ข้อมูลว่าองค์กรของตนมียอดการตีพิมพ์ต่ำกว่า 3,000 ฉบับ และส่วนใหญ่ตั้งราคาขายขาดทุน ทำให้รายได้ของสื่อมักจะต้องมาจากการโฆษณาเป็นสำคัญ ซึ่งประเด็น

ดังกล่าวนี้นำไปสู่ปัญหาสำคัญของสื่อท้องถิ่น ดังผลการวิจัยของ ทศพล คุ่มสุพรรณ (2552) ซึ่งสนใจศึกษาเรื่อง “ลักษณะการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ” พบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจำนวนมากถูกซื้อพื้นที่โฆษณาจากนักการเมืองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนอกจากนี้ นักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังมีค่านิยมการพึ่งพานักการเมืองซื้อคั่นพดดังกล่าวของทศพล สอดคล้องกับข้อค้นพบของ วริษฐา ภัคดี (2552) ในการศึกษาเรื่อง “การใช้เงินเป็นตัวนำการเสนอข่าวขององค์กรผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่น” พบว่าปัญหาเรื่องเงินทุนดำเนินการเป็นเรื่องสำคัญสำหรับเจ้าของกิจการสื่อมวลชนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ทำให้สื่อต้องพึ่งพารายได้จากการโฆษณาหรือการสนับสนุนจากนักการเมืองอันส่งผลให้เกิดความเกรงใจในการนำเสนอข่าว ทำให้สื่อไม่กล้านำเสนอแง่มุมที่เป็นลบต่อนักการเมืองในท้องถิ่น จนทำให้สื่อท้องถิ่นตกเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือทางการประชาสัมพันธ์ของนักการเมือง ดังจะเห็นว่าก่อนหน้านี้นักการเมืองไม่มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ แต่สังเกตได้ว่าปัจจุบันนี้หัวหน้าหน่วยราชการและผู้บริหารท้องถิ่นหลายแห่งได้เริ่มมองเห็นความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ทางตรง อีกทั้งยังหวังผลทางอ้อม คือเพื่อให้สื่อนำเสนอเนื้อหาตามใบสั่งหรือการเขียนข่าวโจมตีในกรณีที่มีการร้องเรียน

นอกจากยอดขายและการโฆษณาแล้ว สื่อมวลชนท้องถิ่นมักหารายได้จากการประกอบวิชาชีพอย่างอื่นควบคู่ไปกับการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน จากการสำรวจของสถาบันอิศราพบว่า ผู้บริหารของหนังสือพิมพ์ถึงร้อยละ 79.4 มีการประกอบวิชาชีพอื่นควบคู่ไปกับการผลิตหนังสือพิมพ์ด้วย โดยวิชาชีพเหล่านี้ มีทั้งการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสื่อและไม่เกี่ยวข้องกับสื่อ อย่างไรก็ตาม แม้การประกอบวิชาชีพอื่นอาจแก้ปัญหาเรื่องรายได้ของสื่อในระดับหนึ่ง แต่ก็ทำให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาและความสามารถทั้งหมดไปทำงานสื่อสารมวลชนเพียงอย่างเดียวได้

รายได้ที่ค่อนข้างต่ำนี้ ส่งผลต่อพนักงานในองค์กรสื่อ โดยผู้ปฏิบัติวิชาชีพสื่อท้องถิ่นจะมีเงินเดือนค่อนข้างต่ำ สวัสดิการต่างๆ ในองค์กรมีน้อย การพัฒนาบุคลากรมีน้อย ทำให้โอกาสที่จะได้มาหรือรักษาไว้ซึ่งบุคลากรที่มีศักยภาพเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาสินี พิพิธกุล (2530) และลดาวลัย แก้วสินวล (2543) ซึ่งเห็นว่าปัญหาสำคัญของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ได้แก่ ต้นทุนการผลิต การหาโฆษณา การขาดบุคลากรที่มีความสามารถ และการวางจำหน่าย

ส่วนปัจจัยที่มาจากสถานการณ์ภายนอกสื่อท้องถิ่น จากการศึกษาของสถาบันอิศราพบว่า หนังสือพิมพ์ประมาณครึ่งหนึ่งที่ตอบแบบสอบถาม ให้ข้อมูลว่าเคยถูกข่มขู่คุกคามจากการนำเสนอข่าว โดยรูปแบบการข่มขู่คุกคามมีหลายลักษณะ ที่สำคัญได้แก่ ตนเองหรือครอบครัวถูกขู่ทำร้ายและถูกทำร้ายร่างกาย ทรัพย์สินถูกทำลาย ถูกขู่ฟ้องร้อง ถูกกลั่นแกล้งทางธุรกิจ และถูกถอนโฆษณา เป็นต้น นอกจากการถูกข่มขู่คุกคามแล้ว ยังพบปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ อีกมากที่ทำลายต่อการกระทำความผิดทางจริยธรรมวิชาชีพ เช่น การที่นักการเมืองหรือพรรคการเมืองขอให้ลงข่าวเชียร์ นักการเมืองหรือพรรคการเมืองขอให้ละเว้นการลงข่าวที่มีผลกระทบต่อในทางลบ สำนักงานของสื่อถูกบุกรุกอันเนื่องมาจากการนำเสนอข่าว เจ้าหน้าที่ของรัฐขอให้ยุติการรายงานข่าวหรือใช้กฎหมายตรวจข่าวก่อนนำเสนอ นักการเมืองหรือข้าราชการใช้อำนาจรัฐตรวจสอบการเงิน

นอกจากนี้ สื่อมวลชนอีกจำนวนมากถูกแจ้งความดำเนินคดี และถูกฟ้องร้อง

อย่างไรก็ดี แม้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะเผชิญหน้ากับปัจจัยที่ทำให้เสี่ยงต่อการละเมิดทางจริยธรรม แต่พวกเขาเชื่อว่าตนได้แสดงบทบาทหน้าที่ของความเป็นนักการสื่อสารมวลชนได้อย่างดีที่สุดแล้ว โดยการสำรวจของสถาบันอิศรา พบว่า หนังสือพิมพ์ที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 215 ฉบับ (ร้อยละ 85.0) เชื่อว่าตนได้ช่วยเหลือแก้ไขความขัดแย้งในท้องถิ่นเป็นประจำและเป็นครั้งคราว และจำนวน 181 ฉบับ (ร้อยละ 71.5) เชื่อว่าตนได้นำเสนอเนื้อหาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในมิติต่างๆ ของท้องถิ่นเป็นประจำ สอดคล้องกับที่ สราวุฒิ แซ่เตี่ยว ผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์เชียงใหม่วิสต์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวันในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ให้ข้อสรุปเอาไว้ว่าอย่างเชื่อมั่นในงานวิจัยของเขาเรื่อง “บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการพัฒนาการเมือง: กรณีศึกษา หนังสือพิมพ์เชียงใหม่วิสต์” ว่า “หนังสือพิมพ์เชียงใหม่วิสต์มีบทบาทมากในการปลูกจิตสำนึกต่อการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นและการพัฒนาเมืองท้องถิ่น” (สราวุฒิ แซ่เตี่ยว, 2546)

2.1.2 หลักจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เกิดจากการรวมตัวกันของเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาไทย-อังกฤษ 25 ฉบับ จากจำนวนทั้งสิ้น 32 ฉบับในขณะนั้น รวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ 10 องค์กร ได้ร่วมกันลงนามในบันทึกเจตนารมณ์จัดตั้ง “สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ” เมื่อ พ.ศ.2540 เพื่อเป็นองค์กรควบคุมกันเอง และส่งเสริมเสรีภาพและความรับผิดชอบยกระดับผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์และกิจการหนังสือพิมพ์ให้ดียิ่งขึ้น และได้มีการประกาศข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เมื่อ พ.ศ.2541 ในปัจจุบัน สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติมีองค์กรสมาชิกทั้งหมด 61 องค์กร แบ่งเป็นองค์กรสมาชิกหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง 14 องค์กร องค์กรสมาชิกหนังสือพิมพ์ต่างจังหวัด 41 องค์กร และองค์กรสมาชิกหนังสือพิมพ์ภาษาจีน 6 องค์กร ดังนั้น หลักจริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติจึงเป็นหลักการสำคัญที่ไม่ได้มีไว้สำหรับหนังสือพิมพ์ส่วนกลางเท่านั้น แต่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะต้องยึดถือปฏิบัติตามด้วย

ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541 แบ่งออกเป็น 4 หมวด มีบทบัญญัติทั้งหมดรวมแล้ว 30 ข้อ มีรายละเอียดดังนี้

หมวด 1 หมวดทั่วไป หมวดนี้ประกอบไปด้วย ข้อบังคับ 3 ข้อ เป็นการตั้งข้อตกลงพื้นฐานร่วมว่าข้อบังคับนี้ชื่อว่าอะไร เริ่มใช้เมื่อไหร่ และกำหนดนิยามของคำสำคัญบางคำ

หมวด 2 จริยธรรมของหนังสือพิมพ์ หมวดนี้ประกอบไปด้วยข้อบังคับ 16 ข้อ ว่าด้วยหลักจริยธรรมที่หนังสือพิมพ์ต้องยึดมั่น ดังนี้

2.1 หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและความครบถ้วน

2.2 หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ

- 2.3 หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายาม ในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย
- 2.4 หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง
- 2.5 หนังสือพิมพ์ ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียง หรือมีอคติจนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง
- 2.6 หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว
- 2.7 เมื่อคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น
- 2.8 การเสนอข่าวที่มีการพาดพิง อันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กรใดๆ ต้องแสดงถึงความพยายามในการเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงด้วย
- 2.9 ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด หนังสือพิมพ์ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวโดยไม่ชักช้า
- 2.10 หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มา พึงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าว และต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน
- 2.11 หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ หากได้ให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้ หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดนามปากกาหรือนามแฝงที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นไว้เป็นความลับ
- 2.12 ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสในการเสนอข่าวตามวรรคแรก ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง
- 2.13 การพาดหัวข่าวและความนำของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าวและต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว
- 2.14 หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ้อยถน
- 2.15 ในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ
- 2.16 ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณา ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นประกาศโฆษณา จะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นมิได้

หมวด 3 จริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ หมวดนี้ประกอบไปด้วยข้อบังคับ 3 ข้อ ด้วยความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ที่ต้องยึดถือ ดังนี้

- 3.1 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติการใดๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

3.2 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่วาดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ชอบธรรม

3.3 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่า หรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

หมวด 4 แนวปฏิบัติของหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ หมวดนี้ประกอบไปด้วยข้อบังคับ 8 ข้อ ว่าด้วยแนวปฏิบัติที่หนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องปฏิบัติตาม ดังนี้

4.1 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พึงละเว้นการรับอภิสิทธิ์ หรือตำแหน่ง เพื่อให้กระทำการ หรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

4.2 การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ พึงตระหนักถึงความสำคัญของข่าวต่อสาธารณชนและไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

4.3 การได้มาซึ่งข่าวสาร หนังสือพิมพ์พึงใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์

4.4 ในการแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์พึงกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธกรณีอื่นใด นอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น

4.5 หนังสือพิมพ์ พึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

4.6 หนังสือพิมพ์พึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบ ให้ประกาศโฆษณาทั้งหลายอยู่ภายในขอบเขตของศีลธรรมและวัฒนธรรม หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าสงสัยว่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณชน

4.7 หนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่มีเหตุให้น่าเชื่อว่าเจ้าของประกาศโฆษณานั้น เจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งที่มกมาย

4.8 ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพ หรือมีความหมายเหยียดหยาม

นอกจากข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พิเศษฐ์ ขวาลาธวัช (2542) และฐิติ วิทยสธณะ (2545) เห็นพ้องกันถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่ควรเพิ่มเติมขึ้นมาจากหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง เพื่อให้สามารถตอบสนองซึ่งความต้องการของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ดังนี้

1. ส่งเสริมและรักษาจริยธรรม เพื่อให้เป็นแบบอย่างของคนในท้องถิ่น

2. เสนอเรื่องราวหรือปัญหาของท้องถิ่นเป็นหลัก โดยรับใช้สังคมท้องถิ่นทุกๆ ด้าน และทุกระดับอาชีพ

3. การเป็นผู้นำทางความคิด และคอยเตือนถึงอันตรายที่อาจก่อความเสียหายให้กับท้องถิ่น เช่น ปัญหา ยาเสพติด การซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย และการเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก

4. หาบรรทัดฐานเพื่อเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับสังคม หรือวิถีชีวิตของสังคมท้องถิ่น บางครั้งอาจต้องกระตุ้นให้เกิดสำนึกร่วมกัน แต่ต้องใช้เหตุผลทางศีลธรรมกำกับ เพราะอิทธิพลของสื่อก็มีส่วน

ในการละเมิดศีลธรรมของสังคมได้เช่นกัน

5.คำนึงถึงความรักในท้องถิ่นที่อยู่และปรารถนาให้ถิ่นที่อยู่เป็นที่ทำมาหากินที่ตอบสนองความกินดีอยู่ดี และความห่วงใยในเรื่องราวปัญหาต่างๆ ของสังคมท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาต่างๆ ของสังคมในตัวเมือง หัวเมืองรอบนอก ตำบล หมู่บ้าน หรือชุมชน

6.ศึกษาแก่นของปัญหาท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อกำหนดแนวทางในการนำเสนอเรื่องราวเหตุการณ์ปัญหาต่างๆ โดยขอให้จำกัดเฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ ไม่เสนอเรื่องไกลตัว เว้นแต่เรื่องที่คาบเกี่ยวและมีผลกระทบ

7.รายงานข่าวความเคลื่อนไหวของท้องถิ่นอย่างละเอียดลึกซึ้งกว่าสื่อมวลชนระดับชาติ

8.ช่วยส่งเสริมทางด้านสวัสดิการและการจัดงานโครงการต่างๆ ในท้องถิ่น

9.ยกย่องคุณงามความดีของคนประกอบกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของคนท้องถิ่น

10.สอดส่องการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่น ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองที่ดีที่ได้รับการเลือกตั้งจากท้องถิ่นในทุกระดับ

11.ช่วยปลุกระดมให้คนในท้องถิ่นช่วยกันแก้ไขปัญหา และส่งเสริมโครงการต่างๆ ในท้องถิ่น

12.เป็นแรงผลักดันช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในท้องถิ่น

กล่าวคือ บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ก็คือการดึงศักยภาพในความสามารถเข้าถึงชุมชนในท้องถิ่นออกมาให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่นให้มากที่สุด สื่อต้องบอกให้ได้ว่ามุมมองของปัญหาหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นจากจุดยืนหรือมุมมองอันหลากหลายของคนในท้องถิ่นเป็นอย่างไร มิใช่การนำเสนอเรื่องราวของคนในท้องถิ่นด้วยมุมมองของผู้ที่มีอำนาจในการเข้าถึงสื่อเพียงเท่านั้น

2.2 สถานภาพและหลักจริยธรรมของวิทยุชุมชน

2.2.1 สถานภาพของวิทยุชุมชน

วิทยุชุมชนในประเทศไทยเริ่มก่อตัวขึ้นตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติในมาตรา 40 กำหนดให้คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ต่อมาในปี พ.ศ.2543 มีการออกพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543 โดยมีบทบัญญัติในมาตรา 26 ให้สิทธิประชาชนในการเข้าถึงและได้ใช้คลื่นความถี่วิทยุโทรทัศน์ไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบ โดยภาคประชาชนต้องมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะและไม่แสวงหากำไรในทางธุรกิจ ต่อมาในปี พ.ศ.2551 มีการออกพระราชบัญญัติประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2551 และในปี พ.ศ.2553 มีการออกพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553 พระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ ได้ยืนยันถึงสถานภาพของวิทยุชุมชนให้มีความชัดเจนขึ้น โดยแบ่งการประกอบกิจการออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การประกอบกิจการประเภทบริการสาธารณะ การประกอบกิจการประเภทบริการธุรกิจ

และการประกอบการประเภทชุมชน โดยในปี พ.ศ.2552 คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ได้เปิดให้มีการขึ้นทะเบียนวิทยุชุมชน ได้มีวิทยุขนาดเล็กทั้งหมดมาขึ้นทะเบียน (ทดลองออกอากาศ) จำนวน 6,629 สถานี และทางสำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติได้ระบุว่า มีสถานีวิทยุขนาดเล็กที่ยังไม่เข้าสู่การลงทะเบียนมากกว่า 1,080 สถานี (สมาพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ, 2555)

วิทยุชุมชนเป็นสื่อท้องถิ่นที่ถูกคาดหวังอย่างมากถึงบทบาทหน้าที่ต่อคนในสังคม ด้วยเหตุที่นอกจากจะเป็นสื่อซึ่งประชาชนเข้าถึงง่ายแล้ว ยังเป็นสื่อที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเป็นเจ้าของสถานี ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมบริหารจัดการ ร่วมผลิตรายการ ในรูปแบบของอาสาสมัครจากสมาชิกในชุมชน โดยไม่ต้องกอยู่ภายใต้กลุ่มธุรกิจและกลุ่มการเมือง จึงทำให้วิทยุชุมชนมีลักษณะของความเป็นสื่อทางเลือกที่สามารถนำเสนอเนื้อหาได้อย่างเป็นอิสระและแตกต่างจากสื่อกระแสหลักและทั้งยังเป็นสื่อที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มในชุมชน เช่น สถานีวิทยุชุมชนแมพเรดิโอ เป็นสถานีวิทยุอิสระที่ดำเนินการด้วยการมีส่วนร่วมของกลุ่มแรงงานข้ามชาติและชุมชนชาติพันธุ์อื่นๆ โดยการออกอากาศที่จังหวัดเชียงใหม่ มีการออกอากาศเป็น 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทใหญ่ ภาษาพม่า ภาษาไทยท้องถิ่น (คำเมือง) และภาษาไทย ส่วนการออกอากาศที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีการออกใน 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษากะเหรี่ยง ภาษาพม่า เนื้อหาที่นำเสนอครอบคลุมทั้งเรื่องสิทธิแรงงานข้ามชาติ กฎหมายแรงงาน อาชีวอนามัยและความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน ข้อมูลสุขภาพ สิทธิผู้หญิง สิทธิเด็กและเยาวชน เป็นต้น โดยผู้จัดรายการส่วนมากเป็นอาสาสมัครจากชุมชนแรงงานข้ามชาติและชุมชนชาติพันธุ์

อย่างไรก็ดี แม้วิทยุชุมชนจะถูกคาดหวังอย่างมากต่อการพัฒนาสังคม แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การดำเนินการของวิทยุชุมชนต้องเผชิญกับปัญหามากมาย เช่น การเข้ามาแอบอ้างความเป็นวิทยุชุมชนของกลุ่มธุรกิจที่หวังใช้ความเป็นวิทยุชุมชนเพื่อประโยชน์ด้านรายได้ ปัญหาดังกล่าวนี้เห็นได้ชัดภายหลังจากที่กรมประชาสัมพันธ์ออกประกาศในปี พ.ศ.2547 ให้วิทยุชุมชนสามารถโฆษณาได้ 6 นาที ต่อ 1 ชั่วโมง ซึ่งผิดหลักเกณฑ์ของการทำวิทยุชุมชนที่กฎหมายระบุไว้ ทำให้บริษัททั้งที่ขนาดใหญ่และเล็กจำนวนมากตั้งสถานีวิทยุขึ้นเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ มิได้ดำเนินการโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม รวมทั้งการผลิตเนื้อหาที่มีได้ตอบสนองต่อประโยชน์ของชุมชนแต่อย่างไร นอกจากปัญหาจากภาคธุรกิจแล้ว ปัญหาภาคการเมืองก็มีส่วนสำคัญที่เข้ามาทำให้วิทยุชุมชนเกิดปัญหาอย่างมาก โดยเฉพาะความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นและขยายตัว ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา กลุ่มการเมืองต่างๆ มีการตั้งวิทยุชุมชนจำนวนมากเพื่อใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการถ่ายทอดความคิดของฝ่ายตน บางครั้งถึงขั้นปลุกระดม เนื้อหารายการเหล่านี้ ตอบสนองต่อกลุ่มการเมือง มิได้เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ที่ได้เปิดให้มีการขึ้นทะเบียนวิทยุชุมชน เมื่อ พ.ศ.2553 พบว่ามีสถานีวิทยุขนาดเล็กที่ไม่เข้าสู่การลงทะเบียนมากกว่า 1,080 สถานี การที่สถานีวิทยุเหล่านี้ไม่ได้มาลงทะเบียน ย่อมสื่อให้เห็นในระดับหนึ่งว่า สถานีวิทยุเหล่านี้ มิได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของวิทยุชุมชน นอกจากนี้ ในส่วนของสถานีที่มาทะเบียนนั้น พบว่าเป็นวิทยุขนาดเล็กที่ใช้ชื่อในลักษณะเชิงพาณิชย์จำนวนถึง 5,375 สถานี (สมาพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ, 2555)

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมา จึงทำให้วิทยุชุมชนถูกมองด้วยสายตาที่ไม่ไว้วางใจมากนักของคนในสังคม รวมถึงผู้มีอำนาจทางการเมือง จึงเป็นเหตุให้มีความพยายามควบคุมวิทยุชุมชนอย่างมาก เช่น ในปี พ.ศ.2548 สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคม (กทช.) ได้มีหนังสือปลัดกระทรวงมหาดไทย เรื่องขอให้ระงับการ จัดตั้งและดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยระบุว่าวิทยุชุมชนเป็นการดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และห้ามมิให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปเกี่ยวข้องหรือสนับสนุนสถานีวิทยุชุมชนไม่ว่ากรณีใดๆ นอกจากนี้ ในการก่อ รัฐประหาร โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อันมี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะ เมื่อ พ.ศ.2557 ได้มีการออกคำสั่งที่ 6/2557 เรื่องขอความร่วมมือระงับการถ่ายทอดออกอากาศของช่อง โทรทัศน์ดาวเทียมและวิทยุชุมชน โดยในคำสั่งห้ามมิให้วิทยุชุมชนที่ไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งตามกฎหมายออก อากาศ ซึ่งจากข้อมูลของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2558 มีวิทยุชุมชนที่ได้รับอนุญาตอยู่เพียง 203 สถานีเท่านั้น (คณะกรรมการ กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2558) ซึ่งเมื่อเทียบกับข้อมูลของคณะ กรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) เมื่อ พ.ศ.2552 ซึ่งมีวิทยุชุมชนทั่วประเทศมากกว่า 7,709 สถานี นั้น ก็หมายความว่า มีวิทยุชุมชนมากกว่า 7,506 สถานีที่ถูกระงับการออกอากาศ

นอกจากปัญหาจากภายนอกแล้ว การดำเนินการวิทยุชุมชนก็มีปัญหาในตัวเองอีกอย่างมาก จาก การสำรวจของสมาพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ.2553 พบปัญหาสำคัญในการดำเนินการของวิทยุชุมชน ได้แก่ ปัญหาการบริหารจัดการ ปัญหาคะลากร และปัญหาที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีของชุมชน เช่น ไม่สามารถหาทุน ให้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี ขาดแคลนอาสาสมัคร ขาดทักษะการจัดการรายการและการ ค้นหาข้อมูล ไม่เข้าใจแนวคิดวิทยุชุมชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เกิดปัญหาคลื่นทับ/คลื่นแทรก เครื่องส่งเสื่อม สภาพ คอมพิวเตอร์เก่า/ตกรุ่น เสาและสายอากาศเสื่อมสภาพ เป็นต้น (สมาพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ, 2555)

2.2.2 หลักจริยธรรมของวิทยุชุมชน

สมาพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ ได้มีการร่างแนวทางปฏิบัติและมาตรฐานทางจริยธรรมของวิทยุชุมชน โดยมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. จริยธรรมในการแสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนสถานีวิทยุจะต้องดำเนินการตามหลักพื้นฐานของ วิทยุชุมชน คือ เป็นการดำเนินการของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน กล่าวคือต้องดำเนินการกระจายเสียงโดย ไม่แสวงหากำไร เพื่อรองรับความต้องการและสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมให้แก่ประชาชนในชุมชนที่ไม่ สามารถเข้าถึงบริการกระจายเสียงประเภทอื่นได้เพียงพอ โดยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิด เห็นระหว่างกัน เพื่อให้ความรู้ ทักษะที่จำเป็น ต่อประชาชน ตลอดจนสร้างความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับชุมชนนั้นๆ และเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน

2. จริยธรรมเกี่ยวกับความหลากหลายของเนื้อหาเพื่อเป็นทางเลือกด้านเนื้อหาที่หลากหลายและแตกต่าง จากบริการเนื้อหาในสื่อวิทยุเชิงพาณิชย์ และเพื่อรองรับสนิยมและความสนใจที่แตกต่างของผู้ฟังในชุมชน

3.จริยธรรมด้านการจัดทำรายการและเนื้อหาที่ออกอากาศการออกอากาศของวิทยุชุมชนจะต้องมีมาตรฐานที่สอดคล้องกับค่านิยมและวิถีปฏิบัติที่ดีงามและเป็นที่ยอมรับทั่วไปในสังคมและเพื่อคุ้มครองผู้ฟังในชุมชนจากเนื้อหาที่เป็นอันตรายหรืออาจทำให้เกิดความรู้สึกหมิ่นเหม่ทางจริยธรรม ทั้งนี้ ได้ครอบคลุมเนื้อหาที่สื่อควรระมัดระวัง 8 ประเภท ได้แก่

(1) ความรุนแรงและพฤติกรรมที่เป็นอันตราย โดยสถานีวิทยุชุมชนจะต้องไม่นำเสนอเนื้อหาที่ปลุกเร้าหรือสนับสนุนทัศนคติที่ยอมรับความรุนแรงและความโหดร้ายต้องไม่ชักนำในทางที่ผิดหรือทำให้ผู้ฟังรู้สึกหวาดกลัวหวั่นวิตกโดยการจำลองให้เห็นภาพเสมือนจริงของข่าวหรือเหตุการณ์ที่ใช้ความรุนแรงและความโหดร้ายไม่นำเสนอการใช้อาวุธติดอาวุธต่างๆ ที่ผิดกฎหมายรวมถึงเครื่องดัดที่มีแอลกอฮอล์และบุหรี่ยี่ในลักษณะส่งเสริมและสนับสนุนให้บริโภค เป็นต้น

(2) การใช้ภาษาหยาบคาย สถานีวิทยุชุมชนต้องไม่นำเสนอเนื้อหาและ/หรือเพลงที่ใช้ภาษาหยาบคายรวมถึงการใช้ภาษาส่อเสียดเพื่อจ้อในทุุกช่วงเวลาที่ยออกอากาศ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างและบริบทเฉพาะของภาษาและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น

(3) เพศ สถานีวิทยุชุมชนต้องไม่นำเสนอเนื้อหาที่บรรยายพรรณนาหรือจำลองด้วยเสียงให้จินตนาการถึงสถานการณ์ของการร่วมเพศหรือกิจกรรมทางเพศที่โจ่งแจ้ง รวมถึงไม่นำเสนอเนื้อหาที่เหยียดเพศหรือไม่เคารพสิทธิในเพศสภาพของบุคคล

(4) ศาสนาวัฒนธรรมและความเชื่อ สถานีวิทยุชุมชนต้องไม่นำเสนอเนื้อหาที่ไม่ว่าจะโดยเปิดเผยหรือมีนัยแฝงเร้นเป็นการโจมตีศาสนาวัฒนธรรมหรือความเชื่อในลัทธิหรือศาสนาและวัฒนธรรมใดๆ พยายามหาประโยชน์จากความเชื่อหรือความรู้สึกอ่อนไหวในทางศาสนาและวัฒนธรรม ลดความสำคัญหรือดูถูกความคิดเห็นและความเชื่อทางศาสนาของลัทธิหรือศาสนาใดๆ

(5) การหมิ่นประมาทถูกให้เสื่อมเสียชื่อเสียง สถานีวิทยุชุมชนต้องไม่นำเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะอันหมิ่นเหม่เป็นเท็จหรือทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงหรือให้ร้ายโดยปราศจากหลักฐานหรือหมิ่นประมาทโดยคำพูดแก่บุคคลกลุ่มบุคคลหรือสถาบันใดๆ เป็นการดูถูกผู้หญิงเด็กชนกลุ่มน้อยผู้พิการคนด้อยโอกาส

(6) การสร้างความเกลียดชัง สถานีวิทยุชุมชนต้องไม่นำเสนอเนื้อหาที่เป็นการเหมารวมปลุกเร้าพูดโดยให้ร้ายและสร้างความเกลียดชังให้แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดๆ บนฐานของชาติพันธุ์ สัญชาติ เชื้อชาติ เพศสภาพ ความพิการทางเพศ ศาสนา วัฒนธรรม อุดมการณ์ทางการเมือง อายุ ความพิการทางร่างกายหรือทางสติปัญญา

(7) เนื้อหาที่เป็นข่าวสารหรือข้อเท็จจริงเช่นข่าวการเล่าข่าว เหตุการณ์ปัจจุบันการวิเคราะห์ข่าว สถานีวิทยุชุมชนต้องไม่นำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนถึงอคติความลำเอียงการแบ่งฝักฝ่ายตลอดจนต้องให้ความสำคัญยุติธรรมกับผู้ที่ถูกกล่าวถึงในรายการข่าวโดยเฉพาะในประเด็นที่เป็นความขัดแย้ง

(8) สิทธิส่วนบุคคล สถานีวิทยุชุมชนต้องไม่นำเสนอเนื้อหาที่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือข้อมูลส่วนบุคคลเว้นแต่ได้รับความยินยอม

4. จริยธรรมด้านการรับการสนับสนุน เงินบริจาค และเงินทุนอุดหนุนสถานีวิทยชุมชนจะต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในการรับเงินบริจาคและเงินอุดหนุน จะต้องมีความมาตรฐานที่จะไม่ยอมให้ผู้บริจาคเงินเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลต่อทิศทางรูปแบบหรือสาระของเนื้อหาที่นำเสนอออกอากาศ

5. จริยธรรมด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและอาสาสมัคร วิทยชุมชนจะต้องสร้างแนวทางการสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจการของสถานีวิทยเพื่อสร้างความมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เช่น การรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ฟังการเชิญคนในท้องถิ่นมาพูดในรายการของทางสถานีการดึงคนในชุมชนมาร่วมจัดรายการการเป็นสมาชิกสถานีการส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ฟังเพื่อให้ข้อเสนอแนะกับสถานีรวมถึงการเฝ้าระวังและตรวจสอบด้านเนื้อหาของสถานีเป็นต้น

6. จริยธรรมด้านการรับเรื่องร้องเรียนสถานีวิทยชุมชนต้องตระหนักถึงสิทธิของผู้ฟังสมาชิกของสถานีและอาสาสมัครที่เป็นผู้ปฏิบัติการในสถานีที่จะสามารถส่งเรื่องร้องเรียนเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับกรณีที่น่าจะเป็นการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการให้บริการตามใบอนุญาตประกอบกิจการวิทยุชุมชนหรือตามแนวทางปฏิบัติและมาตรฐานทางจริยธรรมนี้

7. การทบทวนแนวทางปฏิบัติและมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อให้แน่ใจว่าแนวทางปฏิบัติและมาตรฐานทางจริยธรรมของวิทยุชุมชนสะท้อนถึงมาตรฐานที่ทันสมัยและสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสภาพแวดล้อมของสื่อที่เปลี่ยนแปลง โดยอาจมีการทบทวนทุก 3 ปี โดยแสวงหาคำปรึกษาหารือจากภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นภาครัฐภาควิชาการและหน่วยงานกำกับดูแลของภาครัฐ การทบทวนดังกล่าวจะต้องได้มีส่วนร่วมของผู้ประกอบการวิทยุชุมชนภาคประชาชนส่วนใหญ่ผ่านองค์กรที่เป็นตัวแทนดังกล่าวและผ่านกระบวนการประชาพิจารณ์ของกลุ่มหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

2.3 สถานภาพและหลักจริยธรรมของเคเบิลทีวีท้องถิ่น

2.3.1 สถานภาพของเคเบิลทีวีท้องถิ่น

กิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกหรือเคเบิลทีวีเริ่มมีการดำเนินการครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อใดนั้นไม่มีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนนัก เนื่องจากในระยะเริ่มแรกนั้นการดำเนินการยังไม่ใช้ลักษณะของธุรกิจรวมทั้งไม่มีกฎหมายรองรับ หากเป็นความพยายามของชุมชนต่างๆ ในท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลหรือมีอุปสรรคด้านภูมิศาสตร์ซึ่งไม่สามารถรับชมโทรทัศน์ฟรีทีวีได้อย่างชัดเจนหรือมีคุณภาพจึงมีความพยายามพัฒนาระบบเคเบิลทีวีขึ้น (สุรพงษ์ รอดเสียงล้ำ, 2552) จนในช่วงทศวรรษ 2520 การทดลองดำเนินการเคเบิลทีวีก็ค่อยๆ ประสบความสำเร็จ โดยจังหวัดแรกๆ ที่มีการดำเนินการเคเบิลทีวีได้แก่ นครสวรรค์ ตราด จันทบุรี เชียงใหม่ เชียงราย โคราช แม่ฮ่องสอน เป็นต้น ต่อมาจึงเริ่มมีธุรกิจขนาดใหญ่เข้ามาดำเนินการเคเบิลทีวีในกรุงเทพมหานคร และขยายสมาชิกไปทั่วประเทศ แต่อย่างไรก็ดี เคเบิลทีวีในท้องถิ่นก็ยังคงดำเนินการสืบต่อมาคู่ขนานไปกับเคเบิลทีวีของบริษัทขนาดใหญ่เหล่านั้น (สุนันทา คำภิระปาวัง, 2551)

ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2545-2550 เคเบิลทีวีท้องถิ่นมีการขยายตัวอย่างมากจนมีในแทบทุกจังหวัดทั่ว

ประเทศ ปัจจัยที่ส่งผลถึงการขยายตัวของเคเบิลทีวีอย่างมากในระยะดังกล่าวนี้ เนื่องจากคุณสมบัติเด่นหลายประการของเคเบิลทีวีได้แก่ (เอกพล ปาหนัน, 2553)

- 1.สามารถเข้าถึงชุมชนห่างไกลที่ไม่สามารถรับทีวีได้ให้สามารถรับสัญญาณอย่างชัดเจน
- 2.ลดการรบกวนกันของคลื่นสัญญาณในบริเวณที่มีคลื่นสถานีวิทยุโทรทัศน์ต่างๆ จำนวนมาก
- 3.มีจำนวนช่องความถี่ในการรับชมสัญญาณได้มากกว่าระบบโทรทัศน์ปกติ
- 4.มีจำนวนรายการให้เลือกชมมากกว่าระบบโทรทัศน์ปกติ
- 5.เคเบิลทีวีเป็นสื่อที่มีศักยภาพสูงมากในด้านการศึกษา ข่าวสารและชุมชน โดยเฉพาะเหมาะกับการทำรายการที่มุ่งตรงเข้าสู่เรื่องที่น่าสนใจเฉพาะกลุ่ม

อย่างไรก็ดี ในช่วงปี 2555-2556 พฤติกรรมการรับชมโทรทัศน์ของคนไทยเริ่มเปลี่ยนมารับชมรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมในระบบดิจิทัลมากขึ้น เนื่องจากได้ภาพคมชัด มีช่องรายการที่หลากหลาย และไม่เสียค่าบริการรายเดือน ส่งผลให้การขยายตัวของเคเบิลท้องถิ่นเริ่มชะลอตัว ต่อมาในปี 2557 เกิดดิจิทัลทีวี 48 ช่องขึ้นในประเทศไทย โดย กสท.เปิดให้บริการระบบดิจิทัลภาคพื้นดิน 48 ช่อง เพื่อนำมาทดแทนระบบอนาล็อกภาคพื้นดิน 6 ช่องเดิม โดยในช่วงแรกมีทีวีธุรกิจภาคพื้นดินระบบดิจิทัลขึ้น 24 ช่อง รวมทั้ง กสท.ได้ออกนโยบายแจกคู่มือ 690 บาท/ครัวเรือนเพื่อให้ประชาชนนำไปใช้เป็นส่วนลดในการแลกซื้อกล่องดิจิทัลทีวีเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนหันมารับชมทีวีผ่านโครงข่ายภาคพื้นดินระบบดิจิทัลซึ่งการแจกคู่มือดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อ การขยายตัวของสมาชิกเคเบิลท้องถิ่นและยอดขายจานรับสัญญาณดาวเทียมอย่างมาก ยิ่งภายหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ.2557 เคเบิลทีวีท้องถิ่นถูกตรวจสอบอย่างมากเนื่องจากถูกมองว่าเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ทำให้เกิดความแตกแยกของคนในชาติ ทำให้หลายสถานีต้องปิดดำเนินการไปเป็นเวลาหลายเดือน ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการเคเบิลท้องถิ่นในปัจจุบันประสบภาวะขาดทุนอย่างมาก (เจริญ เคเบิลทีวี, 2558) ดังรายงานการวิจัยของ นฤมล ปิ่นโต (2555) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการขยายตัวของเคเบิลทีวีท้องถิ่นใน 6 จังหวัดภาคกลางตอนบนของประเทศไทยโดยศึกษาจากผู้ประกอบการเคเบิลทีวีท้องถิ่น และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่จังหวัดลพบุรี อ่างทอง ชัยนาท พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรีและสระบุรี พบว่าสมาชิกเคเบิลทีวีท้องถิ่นมีจำนวนลดลงในอัตราร้อยละ 10-28 ต่อปี (พ.ศ.2550-2555) ปัจจัยที่มีผลต่อการขยายตัวที่ลดลงคือการเติบโตของโทรทัศน์ดาวเทียมแบบไม่เสียค่าสมาชิกข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรในการผลิตรายการข่าวท้องถิ่นของสถานีข้อจำกัดด้านการวางเครือข่ายสัญญาณเคเบิลทีวีและค่าสมาชิกรายเดือน

นอกจากปัญหาเรื่องการดำเนินกิจการแล้ว เคเบิลทีวีท้องถิ่นยังมีปัญหาอีกหลายประการ เป็นต้นว่าการอยู่ใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่นมาก แม้ทางหนึ่งจะเป็นข้อดีที่ทำให้สื่อสามารถลงลึกถึงคนในชุมชนได้ แต่ก็ทำให้มีความสนิทชิดเชื้อกับผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นด้วย ด้านหนึ่งทำให้เกิดความเกรงใจ ไม่กล้านำเสนอข่าวสารตรงไปตรงมา อีกด้านหนึ่งอาจทำให้ถูกแทรกแซงโดยผู้มีอิทธิพลได้ไม่ยากนัก ประการต่อมา เนื่องจากเคเบิลท้องถิ่นมีเงินทุนค่อนข้างจำกัด ส่งผลต่อความสามารถในการผลิตรายการเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น และทั้งยังส่งผลถึงรายได้และสวัสดิการของคนทำงานด้านนี้ในท้องถิ่นอีกด้วย ทำให้รายการต่างๆ ในเคเบิล

ท้องถิ่นไม่ได้รับการพัฒนาอย่างที่ควรจะเป็น หรือในอีกหลายแห่งก็ต้องปิดกิจการลงไป นอกจากนี้ เรื่องการซื้อรายการลิขสิทธิ์ก็เป็นปัญหาสำคัญของเคเบิลท้องถิ่นเนื่องจากที่ผ่านมาช่องรายการลิขสิทธิ์ต่างๆ จากทั้งในประเทศและต่างประเทศต่างถูกผู้ให้บริการเคเบิลทีวีรายใหญ่ระดับประเทศเช่น True Vision และ CTH ใช้เงินทุนที่สูงแย่งกันซื้อลิขสิทธิ์ช่องรายการผูกขาดแต่ผู้เดียวในประเทศไทย หรือหากไม่ซื้อผูกขาดเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ตั้งราคาขายลิขสิทธิ์ที่สูงจนเคเบิลท้องถิ่นไม่สามารถซื้อมาได้ ทำให้เคเบิลท้องถิ่นส่วนหนึ่งต้องนำเสนอรายการที่ละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจ (เจริญ เคเบิลทีวี, 2558ข.)

2.3.2 หลักจริยธรรมของเคเบิลทีวีท้องถิ่น

สมาคมเคเบิลทีวีแห่งประเทศไทย ได้ออกระเบียบข้อบังคับของสมาคมเคเบิลทีวีแห่งประเทศไทยขึ้นในระเบียบดังกล่าวนี้มีทั้งหมด 7 หมวด รวม 44 ข้อ โดยหมวดที่ว่าด้วยจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพเคเบิลทีวีจะอยู่ในหมวดที่ 6 มีประเด็นทางจริยธรรมที่สำคัญ 2 ประเด็น ได้แก่

(1) สมาชิกสมาคมรายใดที่แพร่ภาพและเสียงที่ส่งไปทางลามกอนาจารหากได้รับการร้องเรียนจากผู้บริโภค หรือ หน่วยงานของรัฐหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นจริงและคณะกรรมการได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นจริงจะต้องถูกถอดถอนออกจากการเป็นสมาชิกภาพของสมาคมเคเบิลทีวีแห่งประเทศไทยและแจ้งให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกันต่อไป

(2) สมาชิกสมาคมต้องไม่ดำเนินงานอย่างใดๆ อันจะเป็นทางนำความเสื่อมเสียมาสู่สมาคมเคเบิลทีวีแห่งประเทศไทยไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

นอกจากนี้ ปิยะ วงษ์ไพศาล (2552) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง “**นักข่าวท้องถิ่น : กับมาตรฐานความเป็นวิชาชีพ**” ได้นำเสนอผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับจริยธรรมของเคเบิลทีวีท้องถิ่น เขาเห็นว่าการที่นักข่าวท้องถิ่นเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับแหล่งข่าวมาก โดยเฉพาะนักการเมืองหรือผู้มีผลประโยชน์ในท้องถิ่น จึงทำให้นำเสนอข่าวแบบเอียงข้างหรือเชียร์เพียงเพื่อให้ตัวเองและสื่อที่ตนทำอยู่รอด โดยไม่คิดถึงจริยธรรม หรือจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม ในแง่หลักการปฏิบัติงานที่ต้นนั้น งานวิจัยดังกล่าวไม่ได้กล่าวไว้อย่างละเอียดนัก เพียงแต่อ้างอิงไปถึงจรรยาบรรณของสมาคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสื่อ เช่น สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย โดยนำเสนอว่าผู้สื่อข่าวท้องถิ่นจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพดังกล่าวนี้ด้วย

นอกจากนี้ งานวิจัยเรื่องนี้ยังได้สัมภาษณ์นายกิจิพัฒน์ ทศวิล กรรมการผู้จัดการ บริษัทรับความสุข จำกัด ผู้ประกอบการกิจการเคเบิลทีวี ในบริเวณสนามบินสุวรรณภูมิ และอนุกรรมการ สมาคมเคเบิลทีวีแห่งประเทศไทย ซึ่งได้นำเสนอประเด็นทางจริยธรรมวิชาชีพที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือการรายงานข่าวของเคเบิลทีวีมีลักษณะของการประชาสัมพันธ์อยู่เสมอ ทั้งที่ผู้ประกอบวิชาชีพเคเบิลทีวีท้องถิ่น ควรต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เด็ก เยาวชน หรืออื่นๆ ให้มากขึ้นอันจะนำมาสู่ความร่วมมือและพัฒนางานเหล่านั้นที่สังคมหรือชุมชนเหล่านั้นต้องการ ต้องเป็นเครื่องสะท้อนชุมชน

ว่าชุมชนต้องการอะไร เพื่อให้ผู้บริหารชุมชนหรือท้องถิ่นได้ทราบถึงความต้องการดังกล่าว อันจะนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุง รวมถึงการบริหารจัดการชุมชนให้ตรงกับสิ่งที่ประชาชนในชุมชนต้องการ

ดังนั้น จริยธรรมของเคเบิลทีวีจึงไม่แตกต่างจากสื่อท้องถิ่นประเภทอื่นๆ มากนัก กล่าวคือ ในด้านหนึ่งจะต้องยึดหลักจริยธรรมวิชาชีพตามสมาคมวิชาชีพส่วนกลาง อีกด้านหนึ่งจะต้องมุ่งตอบสนองต่อประโยชน์ของคนในชุมชนท้องถิ่น

3.กรณีศึกษาการละเมิดจริยธรรมของสื่อท้องถิ่น

3.1 กรณีศึกษาการละเมิดจริยธรรมของสื่อท้องถิ่นในภาคเหนือ

แม้สื่อมวลชนท้องถิ่นจะมีความเชื่อมั่นในการแสดงบทบาทหน้าที่ของตน แต่งานวิจัยเกี่ยวกับสื่อท้องถิ่นภาคเหนือจำนวนมากกลับค้นพบในสิ่งตรงข้าม เกรียงไกร ชัยชมภู (2553) วิจัยเรื่อง “บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคเหนือตอนบนในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลของการปกครองส่วนท้องถิ่น” มีข้อสรุปว่า เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นการ “โฆษณาประชาสัมพันธ์ผลงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ อีกทั้งยังเป็นการรายงานข้อมูลทั่วไปไม่เจาะลึก และขาดความต่อเนื่องในการนำเสนอ...จึงได้ข้อสรุปจากงานวิจัยครั้งนี้ว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคเหนือตอนบนยังคงไม่สามารถนำพาสังคมท้องถิ่นหรือสังคมโดยรวมไปสู่ความสงบสันติได้อย่างแท้จริงตามเป้าหมายของธรรมาภิบาล”

นอกจากการพิจารณาในด้านการปกครองแล้ว เมื่อพิจารณาในด้านสังคมและวัฒนธรรม ก็พบปัญหาจากการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนท้องถิ่นเช่นกัน ธัญจนพร สุขสด (2554) ทำวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมกรณีปัญหาหมอกควันปกคลุมจังหวัดเชียงใหม่ของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ และการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนท้องถิ่น” พบว่าสื่อมวลชนท้องถิ่นใช้กลไกทางภาษา การเลือกใช้แหล่งข่าว การแบ่งขั้วตรงข้าม และการเก็บกดปิดกั้นข้อมูลอีกชุด ผลิตวาทกรรมกระแสหลัก คือวาทกรรมชาวบ้านเป็นต้นเหตุของปัญหา รัฐจึงมีความชอบธรรมเชิงเดี่ยวในการกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและควบคุม ขณะที่วาทกรรมอีกชุดหนึ่งขององค์กรภาคประชาสังคมกลับถูกสื่อเก็บกดปิดกั้น ทำให้กลายเป็นเรื่องไม่สำคัญ กล่าวคือสื่อมุ่งเน้นนำเสนอเนื้อหาในแง่มุมที่ว่าชาวบ้านเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาหมอกควันในเชียงใหม่ โดยเก็บกดปิดกั้นวาทกรรมอีกชุดที่พยายามอธิบายว่าแม้การเผาของประชาชนจะเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาหมอกควัน แต่ก็มีสาเหตุอีกด้านด้วยว่ามาจากการบริหารจัดการของภาครัฐที่ผูกขาดอำนาจการบริหารจัดการ ไม่เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ดังนั้นวิธีการแก้ไขปัญหายังคงต้องปรับวิถีคิดของภาครัฐจากการมุ่งควบคุม มาเป็นการมุ่งส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น การที่สื่อมวลชนท้องถิ่นมุ่งนำเสนอข้อมูลข่าวสารในแง่มุมของรัฐเพียงด้านเดียวทำให้ปัญหาหมอกควันไม่ถูกพิจารณาอย่างรอบด้าน และยากที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง

นอกจากปัญหาหมอกควันแล้ว การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนท้องถิ่นอันเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ตลอดจนคนกลุ่มน้อยก็มีลักษณะปัญหาที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือสื่อมักนำเสนอเนื้อหาข้อมูลข่าวสารโดยใช้

มุมมองของผู้มีอำนาจเป็นศูนย์กลางของการนำเสนอ ทำให้คนกลุ่มน้อยหรือคนด้อยอำนาจไม่มีโอกาสแสดง ความหมายของตนเองต่อพื้นที่สาธารณะผ่านสื่อ นรินทร์ นำเจริญ (2547ก) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ เนื้อหาที่เสริมสร้างสันติภาพในสื่อมวลชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีการนำเสนอข่าวชาวเขาในหนังสือพิมพ์ราย วัน จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า สื่อมวลชนแสดงบทบาทน้อยมากในการพยายามกำหนดวาระของ สารเพื่อลดความรุนแรงเชิงโครงสร้างของสังคมลง วาระของสารที่สื่อกำหนดจะเน้นประเด็นที่มีสีสันของการ ต่อสู้ มีความขัดแย้ง เสนอเหตุการณ์เฉพาะอย่างที่ทำให้ขาดการเชื่อมโยง มากกว่าจะสนใจถึงพื้นฐานหรือความ เป็นมาของปัญหา ดังจะเห็นว่าสื่อเน้นนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการเสพและค้ายาเสพติด และประเด็นเกี่ยว กับอาชญากรรมมากที่สุด โดยพยายามเน้นให้เห็นว่าชาวเขามีส่วนพัวพันกับยาเสพติดไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เน้น เหตุการณ์เฉพาะให้รายละเอียดแต่สภาพศพวิธีการสังหารหรือภาพการต่อสู้ปะทะกันโดยขาดการเชื่อมโยงให้ เห็นพื้นฐานหรือความเป็นมา มุ่งแต่ชี้ให้เห็นว่าชาวเขาคอนข้างไร้เหตุผล และมักใช้กำลังในการแก้ไขปัญหา ในขณะที่ยังมีแง่มุมหรือเหตุการณ์อีกมากมายที่สื่อละเลยต่อการกำหนดวาระ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับการได้ รับสัญชาติไทย ประเด็นเกี่ยวกับความยากจน ประเด็นเกี่ยวกับสถานภาพ ประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และการสาธารณสุข ประเด็นเกี่ยวกับการศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ประเด็นเกี่ยวกับที่อยู่ อาศัยและที่ดินทำกิน ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นโสเภณีและการระบาดของเอดส์ในชุมชนชาว เขา ประเด็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของโครงการพัฒนาชาวเขา ตลอดจนประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชาว เขากับทรัพยากรธรรมชาติ

นอกจากนี้ การใช้คำของสื่อเองก็เป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดความหมายของชาวเขา เช่น “จับมั่งค้ายาบ้า” “จับชาวเขาค้ายาบ้า” เป็นส่วนหนึ่งของการตอกย้ำหรือกำหนดความหมายว่าชาวเขามีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด อยู่เสมอ การกำหนดความหมายเช่นนี้ไม่เป็นธรรมกับผู้ที่ถูกกล่าวถึง เพราะผู้ค้ายาเสพติดย่อมเป็นปัญหาของบุคคล ผู้นั้น ซึ่งอาจถูกผลักดันมาจากโครงสร้างบางอย่างของสังคมก็ตาม ไม่ใช่ค้ายาเสพติดเพราะเหตุผลทางชาติพันธุ์ กล่าวคือ คำว่า “มั่งค้ายาบ้า” ไม่ได้สื่อความหมายเพียงว่าคนๆ นี้ค้ายาบ้า แต่ยังหมายความรวมถึงชาติพันธุ์ของ ชาวเขาเผ่ามั่งทั้งหมดว่าเป็นพวกค้ายาบ้า การเน้นนำเสนอข่าวอยู่เพียงประเด็นที่มีความรุนแรงและการต่อสู้ ไม่ ออจนำพาสังคมไปสู่สันติภาพ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในแง่ของคุณภาพข่าว พบว่าข่าวสารที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อ ยังมีปัญหาด้านคุณภาพ เช่น การพาดหัวข่าวที่มีข้อเท็จจริงไม่ตรงกับเนื้อหา ไม่มีการเชื่อมโยงตัวบทของข่าวเข้า กับบริบททางสังคม ไม่มีความสมดุลในการสัมภาษณ์แหล่งข่าว เนื้อหาที่นำเสนอไม่มีความเป็นธรรม ดำเนินเรื่อง โดยใช้มุมมองของส่วนราชการเป็นสำคัญ และมุ่งเน้นนำเสนอปัญหา แต่เสนอทางออกหรือวิธีการแก้ไขน้อยมาก และทางออกส่วนใหญ่ที่ถูกนำเสนอก็เป็นมุมมองของทางราชการเป็นสำคัญ

สำหรับกรณีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้น ผู้วิจัยคนเดียวกันนี้ ศึกษาเรื่อง “การนำ เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในข่าวหน้าหนึ่ง ของหนังสือพิมพ์รายวัน จังหวัดเชียงใหม่” พบว่าสื่อมวลชนนำเสนอสาเหตุและทางออกของปัญหาเด็กและเยาวชนค่อนข้างน้อย ส่วน ใหญ่จะมุ่งประเด็นไปที่ลักษณะการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมากกว่า สาเหตุที่นำเสนอส่วนใหญ่มัก

เป็นสาเหตุเฉพาะ ยังมีการเชื่อมโยงไปถึงสาเหตุเชิงโครงสร้างทางสังคมค่อนข้างน้อย

นอกจากนี้ การสรุปสาเหตุว่ามาจากตัวของเด็กเองในบางกรณีก็เป็นการสรุปที่ไปไกลกว่าหลักฐานที่มีอยู่ นั่น ยกตัวอย่างเช่น ชาวหลายเรื่องที่น่าเสนอว่ามีผู้นำทารกมาทิ้งไว้ตามสถานที่ต่างๆ สื่อมักสรุปว่าเป็นเด็กวัยรุ่นใจแตก ไม่มีความรับผิดชอบ ทั้งที่หลักฐานที่สื่อมีคือเด็กทารกที่ถูกนำมาทิ้ง ไม่มีเครื่องบ่งชี้อะไรเลย ว่าผู้ที่นำเด็กทารกมาทิ้งนั้นจะเป็นวัยรุ่นหรือไม่ การสรุปเช่นนี้เป็นการสรุปที่ไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักฐานที่ปรากฏ ทำให้ข้อเท็จจริงที่อาจมีความเป็นไปได้อื่นๆ ถูกตัดทิ้ง เหลืออยู่แต่ข้อสมมุติฐานเดียวเท่านั้น ทำให้สังคมขาดโอกาสที่จะพิจารณาถึงสาเหตุอื่นๆ ที่อาจเป็นไปได้ด้วยเช่นกัน บางกรณีก็เป็นการสรุปจากมุมมองของผู้สื่อข่าวเป็นสำคัญ มากกว่าจะมองจากมุมมองของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

ยกตัวอย่างเช่น กรณีของนักศึกษาสมัครคนหนึ่งที่ ซึ่งเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยแมโจ ขวางขวดพลาสติกใส่น้ำมันและจุดไฟเข้าไปในสถานทูตของสหรัฐอเมริกา เพื่อแสดงความไม่พอใจที่ประเทศสหรัฐอเมริกาไปโจมตีประเทศอิรัก แม้การกระทำของนักศึกษาคณะนี้จะไม่ถูก แต่การที่สื่อมวลชนจะสรุปว่ามาจากสาเหตุของความคึกคะนองดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าเป็นฝีมือของ “วัยรุ่นคึกคะนองและต้องการสร้างชื่อ” และใช้คำเรียกนักศึกษาคณะนี้ว่า “นักศึกษาจอมซ่า” ก็เป็นการสรุปโดยใช้มุมมองของเจ้าหน้าที่และตัวของผู้สื่อข่าวเป็นสำคัญ มากกว่าจะพยายามทำความเข้าใจในมุมมองของนักศึกษา ดังคำพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งที่ว่า “ห้ามประกันมีระเบิด นศ.จอมซ่า” มีน้ำเสียงที่ซ้ำเติม ทั้บถม และไม่ให้ออกสัทั้งที่จริยธรรมของการนำเสนอข่าวคือสื่อจะต้องสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม กรณีดังกล่าว สื่อควรพยายามทำความเข้าใจและให้ข้อมูลจากฝั่งของนักศึกษาด้วยว่าทำไมเขาจึงไม่พอใจอเมริกา การมุ่งนำเสนอข่าวที่แสดงถึงความรุนแรงเกินกว่าความเป็นจริง เช่นการพาดหัวข่าวโดยใช้คำเรียกนักศึกษาคณะนี้ว่า “มีระเบิด” ทั้งที่ความจริงแล้วสิ่งที่นักศึกษาวางเข้าไปเป็นเพียง “ขวดพลาสติกใส่น้ำมัน” จริยธรรมของสื่อมวลชน ควรนำเสนอข่าวสารเพื่อหาทางออกให้กับสังคมอย่างดีที่สุด โดยเฉพาะกับกรณีของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงของการเจริญเติบโต อาจพลั้งเผลอกระทำความผิดโดยไม่ตั้งใจ หรือขาดวุฒิภาวะที่มากพอปัญหาที่สื่อมวลชนจะนำเสนอข่าวสารอย่างไรเพื่อช่วยเหลือให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้มีโอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดี มีอนาคตที่ดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป ไม่ใช่การมุ่งประณามหรือการทั้บถม เสมือนว่าการกระทำ ความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องของกมลสันดานที่ไม่มีทางแก้ได้และสังคมก็ไม่สามารถให้อภัยหรือให้ออกสัพวกเขากลับตัวเป็นคนดีได้ สื่อมักจะมองสถานะของเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในฐานะของ “อาชญากร” ทางออกที่น่าเสนอส่วนใหญ่จึงเน้นอยู่ที่การให้เจ้าหน้าที่เข้มงวดมากขึ้น ซึ่งเป็นการเสนอทางออกแบบเฉพาะหน้าหรือเฉพาะเหตุการณ์ค่อนข้างมาก สื่อยังมีความพยายามในการเชื่อมโยงให้เห็นความหมายของเหตุการณ์ และการนำไปสู่ทางออกเชิงโครงสร้างทางสังคมค่อนข้างน้อย เช่น เด็กที่กระทำความผิด ผู้สื่อข่าวมักจะมองในฐานะของปัญหาเฉพาะของเด็กคนนั้น ทางออกคือต้องหามาตรการในการจัดการกับเด็กคนนั้น ต้องเข้มงวดให้มากขึ้น หาบทลงโทษที่เหมาะสมขึ้น แต่ยังมีการเชื่อมโยงให้มีการพิจารณาหาทางออกโดยแก้ที่สาเหตุก่อนที่เด็กจะกระทำความผิดค่อนข้างน้อย เช่น การกระทำความผิดอาจเกิดขึ้นจากความยากจน

ปัญหาครอบครัว หรือค่านิยมของสังคม การเข้มงวดกวดขันกับเด็กที่กระทำความผิด ไม่ได้ทำให้ปัญหาความยากจน ปัญหาครอบครัว ตลอดจนปัญหาจากค่านิยมของสังคมหมดไป แต่เป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า การเข้มงวดของเจ้าหน้าที่จะไม่สำคัญ แต่หมายความว่า ความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่ประการเดียวอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาทั้งระบบได้ สื่อจึงควรกระจายแหล่งข่าวให้ตัวของเด็กเอง นักวิชาการ หรือองค์กรภาคประชาสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนได้มีพื้นที่ในสื่อมากขึ้น

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่าสื่อมีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กค่อนข้างมาก ทั้งนี้ ตามหลักของกฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชนแล้ว การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนถือว่ามีลักษณะพิเศษที่จะต้องได้รับการคุ้มครอง การลงโทษเด็กจึงไม่ใช่การแก้แค้นทดแทนด้วยความเกลียดชัง แต่เป็นการลงโทษภายใต้ปรัชญาที่ต้องการให้โอกาสกับเด็กและเยาวชนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนนั้นๆ สามารถกลับตัวเป็นคนดี และเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคต การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนจึงต้องระมัดระวังไม่รายงานชื่อ นามสกุล ที่อยู่ ภาพ เสียง หรือข้อมูลใดๆ ที่จะทำให้รู้ว่าเด็กคนนี้เป็นใคร ประเด็นนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สื่อมวลชนต้องตระหนักและเน้นอย่างมากในการนำเสนอข่าว แต่ผลจากการศึกษาของงานวิจัยเรื่องนี้พบว่า มีข่าวจำนวนมากที่มีลักษณะของการละเมิดต่อสิทธิเด็กและเยาวชน โดยการเปิดเผยชื่อจริง ที่อยู่ หรือกระทั่งรูปภาพของเด็กอย่างชัดเจนที่น่าสังเกตก็คือ กรณีการนำเสนอข่าวการกระทำความผิดของสามเณร ซึ่งก็ถือว่าเป็นเด็กและเยาวชนที่จะต้องได้รับการคุ้มครองด้วยเช่นเดียวกัน แต่ปรากฏว่า ข่าวเกี่ยวกับสามเณรทั้งหมด ถูกนำเสนอในลักษณะที่มีการละเมิดทั้งสิ้น บางกรณีบอกชื่อจริง บางกรณีบอกชื่อวัดและที่ตั้งอย่างชัดเจน (นรินทร์ นำเจริญ, 2547)

3.2 กรณีศึกษาการละเมิดจริยธรรมของสื่อท้องถิ่นในภาคอีสาน

อีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน โดยปรากฏร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสืบเนื่องมาหลายยุคหลายสมัย อีสานมีทั้งโครงสร้างการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ และสิ่งเหล่านี้เองที่เป็นปัจจัยเกี่ยวเนื่องกับจริยธรรมของสื่อมวลชนท้องถิ่นในหลากหลายประเด็น และหลากหลายแง่มุม ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรกของปัญหาจริยธรรมสื่อท้องถิ่น คือ หลักความยุติธรรม (The Principle of Justice) ที่ว่าสื่อไม่ควรที่จะสร้างความเข้าใจผิด และต้องไม่หลอกลวงผู้อื่น คือต้องมีความซื่อสัตย์ ต้องไม่กลบเกลื่อนอารมณ์หรืออคติของผู้เสนอด้วยภาษาที่ยอกย้อนและขี้น้ำ และนำเสนอข่าวสารที่ครอบคลุมเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างครบถ้วน หากแต่จะสังเกตว่าด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองที่เข้มข้นในปัจจุบัน เมื่อใดก็ตามที่มีการนำเสนอเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองซึ่งเป็นเรื่องของอุดมการณ์ที่แตกต่าง ดังกรณีการนำเสนอข่าวของกลุ่มคนเสื้อเหลืองและกลุ่มคนเสื้อแดง การนำเสนอข่าวของสื่อท้องถิ่นจะปรากฏเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์ตรงข้าม ใช้ภาษาที่ขี้น้ำทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีกับกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์แตกต่าง และมักจะนำเสนอข่าวเพียงบางประเด็นหรือบางมุมมองซึ่งจะทำให้ผู้รับสารไม่สามารถ

วิเคราะห์เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ได้อย่างรอบคอบ ส่งผลต่อทัศนคติและความเชื่อของผู้รับสาร

ตัวอย่างการนำเสนอข่าวกลุ่มคนเสื้อเหลืองของหนังสือพิมพ์ชื่อดังฉบับหนึ่ง และการนำเสนอข่าวกลุ่มคนเสื้อแดงของหนังสือพิมพ์อีกชื่อดังฉบับหนึ่ง ซึ่งจะเห็นว่าสื่อมวลชนจะให้พื้นที่ในการนำเสนอข่าวไม่เท่ากัน รวมถึงการใช้ภาษาที่แตกต่างในแง่ของความหมาย อย่าง “ออกมาต่อต้าน” และ “แสดงพลังต่อต้าน” นอกจากนี้การนำเสนอภาพข่าวบางภาพ มีลักษณะที่มุ่งเน้นที่จะสื่อถึงความขัดแย้งทางความคิดที่รุนแรง โดยทั้งหมดนั้นการนำเสนอไม่ได้มีการให้รายละเอียดของข่าวถึงที่มาที่ไปของเหตุการณ์ เพื่อให้ผู้รับสารได้วิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอข่าวในลักษณะนี้ของสื่อท้องถิ่นอีสานนั้น ยิ่งทำให้ผู้รับสารมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกลุ่มอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่าง และทำให้เกิดความรุนแรงของความขัดแย้งทางความคิดยิ่งขึ้น

ประเด็นต่อมาคือประเด็นหลักความยุติธรรม (The Principle of Justice) ที่ว่าสื่อมวลชนต้องไม่ละเลยประเด็นสำคัญของเรื่อง คือต้องมีความครบถ้วน หลักเสรีภาพ (The Principle of Freedom) คือสื่อมวลชนต้องสามารถนำเสนอสารได้อย่างมีอิสระทางความคิด ซึ่งจริยธรรมสื่อประเด็นนี้มักจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของสื่อ ดังเช่นกรณีของ ทีวีสอนไลน์ช่องหนึ่ง ที่ทำขึ้นด้วยทุนส่วนตัวและทุนบริจาค หลังจากเจ้าของหมดทุนก็ทำให้ช่องทางนี้หายไปในปัจจุบัน ซึ่งปัญหาความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจดังกล่าวจะส่งผลต่อเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารของสื่อ ทำให้ต้องนำเสนอข่าวสารในเชิงของธุรกิจหรือเอื้อต่อการเจรจาตกลงทางธุรกิจของสื่อในสัดส่วนที่มากเกินไป ตัวอย่างเช่น สื่อหนังสือพิมพ์ ที่มีคอลัมน์หลักๆ อยู่ 6 ส่วนในเว็บไซต์ ประกอบด้วยข่าวหน้าหนึ่ง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวยานยนต์ ข่าวอสังหาริมทรัพย์ ข่าวสังคม และวิดีโอซึ่งจะเห็นว่านอกจากข่าวหน้าหนึ่งและวิดีโอแล้ว เนื้อหาสารในส่วนอื่นๆ ล้วนเป็นสารที่เน้นหนักไปที่การนำเสนอข่าวของผู้ประกอบการต่างๆ อันเอื้อต่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจทั้งสิ้น กรณีเช่นนี้จะปรากฏให้เห็นชัดเจนในสื่อวิทยุกระจายเสียงของท้องถิ่น ที่มักจะเสนอรูปแบบรายการเพลงและมีการแนะนำสินค้าในรายการ โดยสินค้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าประเภทสมุนไพรรักษาโรคร้ายแรง หรือสมุนไพรบำรุงร่างกาย ซึ่งมีสรรพคุณค่อนข้างจะเกินจริงและอาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจของสื่อท้องถิ่นมักจะผลักดันให้สื่อจำเป็นต้องนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของการโฆษณาในปริมาณที่มากและบางครั้งอาจจะเป็นสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน เช่นนี้สื่อมวลชนท้องถิ่นจึงไม่อาจกล่าวได้ว่ามีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารอย่างแท้จริง

นอกจากนี้จะเห็นว่าด้วยปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนท้องถิ่นอีสานนั้น บางครั้งยังขาดเรื่องของหลักแห่งการจตุสดร (The Principle of Stewardship) ที่ว่าสื่อมวลชนนั้นควรที่จะมีการรายงานข่าวสารที่เป็นจริง เป็นข้อมูลความรู้ที่ลึกซึ้งและเข้าใจได้ง่าย แต่จะเห็นว่าในบางกรณีนั้นนักข่าวท้องถิ่นจะอาศัยเพียงจดหมายข่าวของหน่วยงาน และนำเสนอข่าวตามข้อเท็จจริงที่หน่วยงานส่งมาให้ โดยไม่ได้มีการค้นคว้าหาข้อมูลมานำเสนอเพิ่มเติม ดังเช่นกรณีการนำเสนอข่าวการจัดทำโครงการหมู่บ้านเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ยกตัวอย่างมานี้ จะเห็นว่านักข่าวไม่ได้ลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อมูลของโครงการว่าโครงการมีการดำเนินการและได้ประสิทธิภาพจริงหรือไม่อย่างไร อีกทั้งการนำเสนอภาพข่าวยังเป็นการนำเสนอภาพที่ค้นหาข้อมูลทางออนไลน์ ไม่ใช่ภาพของสถานที่

จริงของโครงการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการละเอียดต่อข้อมูลของข่าวสารในการนำเสนอ ทั้งที่ประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่น่าสนใจในแง่ของการเป็นตัวอย่งที่ดีในการพัฒนาสังคมท้องถิ่นต่อไป

ประเด็นสุดท้าย คือเรื่องของหลักมนุษยธรรม (The Principle of Humane) ที่ว่าการนำเสนอข่าวนั้นควรคิดถึงความเป็นมนุษย์ของแหล่งข่าว และผลกระทบต่อมนุษย์ของการนำเสนอข่าว ทั้งนี้อาจจะเป็นเรื่องของความใกล้ชิดระหว่างผู้สื่อข่าวท้องถิ่นกับแหล่งข่าว ทำให้บางครั้งการนำเสนอข่าวไม่ได้คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมที่พึงกระทำเท่าที่ควร ดังจะปรากฏให้เห็นเสมอเมื่อนักข่าวท้องถิ่นสัมภาษณ์แหล่งข่าว จะสังเกตการใช้ภาษาที่ค่อนข้างสั้น ห้วน และลักษณะของคำถามที่เป็นการพยายามให้แหล่งข่าวตอบคำถามมากจนเกินไป รวมทั้งการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสม ดังตัวอย่างเช่น การนำเสนอภาพข่าวโดยใช้บัตรประจำตัวประชาชนของแหล่งข่าวมาใช้เป็นภาพข่าวในการนำเสนอ การนำเสนอภาพครอบครัวของแหล่งข่าวที่ปรากฏภาพชัดเจน รวมทั้งการนำเสนอข่าวในทำนองของการชี้หน้าผู้รับสารให้รับรู้ว่าเหตุการณ์ในข่าวเกิดจากการฆ่าตัวตาย ทั้งที่ยังไม่ได้มีการพิสูจน์ความจริงแต่อย่างใด

รวมทั้งมีการนำเสนอภาพข่าวของเด็กชายวัย 9 ขวบที่เกิดอุบัติเหตุจมน้ำเสียชีวิตนั้นสื่อมวลชนไม่ควรนำเสนอตั้งเช่นภาพที่ปรากฏ คือการให้หน่วยกู้ภัยขึ้นไปศพของเด็กที่เสียชีวิต ในลักษณะเดียวกับการชี้ตัวผู้ต้องหาซึ่งอาจก่อให้เกิดความสะเทือนใจต่อญาติหรือคนที่รู้จัก รวมทั้งไม่ควรนำเสนอภาพยายของเด็กที่นั่งร้องไห้อยู่ข้างศพของหลาน อันเป็นการชี้หน้าให้เห็นว่าอุบัติเหตุครั้งนี้เกิดจากความประมาทของยาย แต่ควรนำเสนอในลักษณะของภาพความน่ากลัวและอันตรายของสถานที่เกิดเหตุ อันจะเกิดประโยชน์ต่อผู้รับสารในการระมัดระวังอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นมากกว่า

นอกจากการศึกษาจากกรณีตัวอย่างดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีการศึกษาของนักวิชาการเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนท้องถิ่นในหลายๆ ประเด็น อาทิ การศึกษาการเข้าถึงสื่อสารมวลชนกระแสหลักของ **สำนักข่าวประชาธรรม** พบว่า การแข่งขันในอุตสาหกรรมสื่อ รายได้จากการขายโฆษณา เจ้าของทุน ผู้อ่านและบริบททางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เหล่านี้เป็นความแตกต่างกันระหว่างสื่อมวลชนเชิงพาณิชย์กับสื่อทางเลือก (อิธิน เจียจันทรพงษ์, 2546) การศึกษาการบริหารจัดการกิจการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น พบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เนื้อหาอ่อนด้อย คนพื้นที่ไม่ซื้ออ่าน แนะนำข่าวเจาะลึก สร้างโดดเด่นรู้จักลดต้นทุนผลิต (อุดม ไพรเกษตร, วรชัย คุรุจิตและรัฐชนา รัชตะนาวิณ, 2554) และการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและลักษณะเนื้อหาข่าวสาร **เพื่อการส่งเสริมสุขภาพของสื่อมวลชนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือและภาคอีสาน** พบว่าหนังสือพิมพ์โคราชรายวัน คนอีสาน ให้ความสำคัญกับข่าวสารด้านสุขภาพอยู่ในระดับน้อยและข่าวสารที่ปรากฏมักอยู่ในหน้าที่ 7 นำเสนอข่าวสารในรูปแบบของบทความ รองลงมาเป็นข่าวโฆษณา (ลัดดา จิตตคุตตานนท์และคณะ, 2555)

จากทั้งผลงานการวิจัยและการศึกษาจากกรณีตัวอย่าง จะพบว่าสื่อท้องถิ่นอีสานยังคงประสบปัญหาเรื่องของปัจจัยทางเศรษฐกิจและทักษะในการนำเสนอข่าวสารของผู้ผลิต ซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาถึงจริยธรรมของสื่อมวลชนท้องถิ่นอีสานที่เกิดจากภาวะจำยอมทางด้านต้นทุนการผลิตหรือการขาดความรู้ความเข้าใจในการนำเสนอข่าวสาร ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรจะมีการศึกษาถึงแนวทางแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

4. การส่งเสริมสื่อท้องถิ่นให้ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้หลักจริยธรรม

วิชาชีพสื่อสารมวลชนในท้องถิ่น เป็นหนึ่งในวิชาชีพที่มีความซับซ้อนและย้อนแย้งในตัวเอง ขณะที่วิชาชีพนี้มีรายได้ไม่มากนัก แต่ก็ยังมีผู้ประกอบการอีกจำนวนมากที่รักในวิชาชีพดังกล่าว บางกลุ่มถึงกับต้องประกอบอาชีพอย่างอื่น เพื่อเอารายได้มาจุนเจือสื่อ นอกจากนี้ แม้ผลการวิจัยจำนวนมากพบว่าการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนมีปัญหาทางจริยธรรม แต่ผลการวิจัยอีกจำนวนหนึ่งซึ่งวิเคราะห์จากตัวของผู้ปฏิบัติหน้าที่ สื่อมวลชนท้องถิ่นเองกลับพบว่า ผู้ประกอบวิชาชีพมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในจริยธรรมแห่งวิชาชีพ สื่อสารมวลชนค่อนข้างดี เช่น ผลการวิจัยของปองปรารณ สุนทรเกสซ์ (2553) เรื่อง “**ความรู้และการใช้ความรู้ด้านกฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนของนักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง**” พบว่าแม้สื่อมวลชนท้องถิ่นจะมีปัญหาเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย แต่ในด้านจริยธรรมแล้ว สื่อมวลชนมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายจรูญ รุ่งมณี นายกสมาคมนักหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทย (อ้างถึงใน ปิยะ วงษ์ไพศาล, 2552) เขาเชื่อมั่นว่าสิ่งสำคัญของการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนในท้องถิ่นนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องรักษาจรรยาบรรณในการเป็นสื่อมวลชนอย่างดีที่สุด การจัดตั้งสมาคมฯ ขึ้นมาก็เพื่อให้สื่อมวลชนท้องถิ่นมีจริยธรรมกำกับการปฏิบัติ ทั้งนี้ สมาคมนักหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทยได้ถูกก่อตั้งขึ้นและทำหน้าที่ในการกำกับดูแลด้านจริยธรรมของสื่อท้องถิ่นมานานกว่า 40 ปีแล้ว หมายความว่าสื่อท้องถิ่นนั้น ตระหนักดีถึงบทบาทด้านจริยธรรมมาโดยตลอด

อย่างไรก็ดี แม้สื่อจะเข้าใจและตระหนักดีในกรอบจริยธรรมวิชาชีพ ตลอดจนมีองค์กรที่พยายามกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานก็ตาม แต่ก็ยังพบการละเมิดจริยธรรมวิชาชีพของสื่อมวลชนปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ ดังนั้นการแก้ปัญหาของสื่อมวลชนท้องถิ่นจึงไม่น่าจะอยู่ที่เพียงการเรียกร้องสำนึกในวิชาชีพเท่านั้น แต่ยังคงต้องรวมไปถึงประเด็นสำคัญอีกหลายประการ ดังที่ ปิยะ วงษ์ไพศาล (2552) ได้นำเสนอทศรูปเกี่ยวกับการกำกับดูแลเพื่อยกระดับมาตรฐานความเป็นวิชาชีพของสื่อมวลชนท้องถิ่นไว้อย่างน่าสนใจ ในงานศึกษาเรื่อง “**นักข่าวท้องถิ่น : กับมาตรฐานความเป็นวิชาชีพ**” ดังนี้

1. สร้างมโนสำนึกในเรื่องความสำคัญของการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน ทุกฝ่ายต้องช่วยกันรณรงค์ให้เกิดมโนสำนึกทางสังคม ให้เข้าใจว่าการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน คือระเบียบวาระของชาติ (National Agenda) ที่สำคัญที่สุดที่จะต้องทำ เพื่อช่วยให้เกิดทักษะที่ถูกต้อง

2. องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนหลัก มีหน้าที่ให้การพัฒนาศึกษาการเรียนรู้แก่สื่อมวลชนส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยประสานความร่วมมือ และเชื่อมโยงถึงกัน เพื่อพัฒนามาตรฐานวิชาชีพให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคม

3. เร่งรณรงค์สร้างจิตสำนึกเรื่องจริยธรรม และจรรยาบรรณ ของวิชาชีพสื่อมวลชน แก่สถาบันสื่อมวลชนทุกแขนง องค์กรวิชาชีพในท้องถิ่น รวมทั้งนักข่าวส่วนกลางและท้องถิ่น

4. สถาบันการศึกษา เช่น คณะนิเทศศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์ และคณะอื่นๆ ควรทบทวนว่าจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่สื่อมวลชนได้อย่างไรและในหลักสูตรมุ่งเน้นเรื่องการส่งเสริม และสร้างจริยธรรม หรือจรรยาบรรณ

5.สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนและภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยเฉพาะเรื่องจริยธรรม หรือจรรยาบรรณ

6.ควรมีกองทุนสำหรับการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพที่เป็นของตนเอง แยกส่วนจากกิจกรรมอื่น

7.องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนหลัก จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน สามารถใช้อำนาจนั้นในทางกฎหมายได้ เช่นมียุทธศาสตร์ในการอนุญาตให้เปิดหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่ หรือมียุทธศาสตร์เข้าไปตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ละเมิดจริยธรรมหรือจรรยาบรรณ โดยมีอำนาจสั่งปรับปรุง พักกิจการ หรือ ปิดกิจการได้

นอกจากนี้ในปัจจุบัน ยังมีแนวความคิดเรื่องการจัดตั้ง “สภาวิชาชีพ” เพื่อควบคุม-กำกับดูแลจริยธรรมในพื้นที่อีกด้วย เช่น ในการสัมมนาสื่อท้องถิ่น 5 จังหวัดอีสานใต้ ได้แก่ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ โยธธ ตรีสะเกษ และสุรินทร์ ผลการประชุมสนับสนุนให้มีสภาวิชาชีพของท้องถิ่นขึ้นเพื่อเชื่อมประสานกับสภาวิชาชีพสื่อมวลชนที่อยู่ส่วนกลาง โดยนอกจากองค์กรนี้จะทำหน้าที่กำกับจริยธรรมในท้องถิ่นแล้ว ยังจะทำหน้าที่พัฒนาส่งเสริมคนทำสื่อให้มีกองทุนดูแลสวัสดิการต่างๆ คุ้มครองสวัสดิภาพคนทำสื่อที่ประสบปัญหาจากการทำหน้าที่โดยสุจริต โดยเรียกว่า “อุบลโมเดล” และประกาศ “ปฏิญญาอุบลราชธานี” เพื่อเป็นข้อตกลงเบื้องต้นร่วมกัน พร้อมทั้งจะเข้าสู่การปฏิรูปประเทศและปฏิรูปสื่อ ซึ่งต่อมาภายหลังมีการจัดประชุมสื่อท้องถิ่นอีกที่ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสงขลา ปรากฏว่าสื่อท้องถิ่น ทั้งภาคเหนือและภาคใต้ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันไปไปในทิศทางเดียวกับสื่อท้องถิ่นในภาคอีสาน (เดลินิวส์, 2558)

5.สรุป

สื่อท้องถิ่นมีความสำคัญมากต่อคนในท้องถิ่น เนื่องจากเป็นสื่อที่อยู่ใกล้ชิด สามารถเข้าถึงและเข้าใจชุมชนท้องถิ่นได้ดีซึ่งกว่าสื่อจากส่วนกลาง สื่อมวลชนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตอบสนองซึ่งความต้องการที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ ความรู้สึกนึกคิด รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่นที่สื่ออื่นๆ สังกัดอยู่ กล่าวคือ บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนท้องถิ่น ก็คือการดึงศักยภาพในความสามารถเข้าถึงชุมชนท้องถิ่นออกมาให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่นให้มากที่สุด สื่อต้องบอกให้ได้ว่ามุมมองของปัญหาหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นจากจุดยืนหรือมุมมองอันหลากหลายของคนในท้องถิ่นเป็นอย่างไร มิใช่การนำเสนอเรื่องราวของคนในท้องถิ่นด้วยมุมมองของผู้ที่มีอำนาจในการเข้าถึงสื่อเพียงเท่านั้น

การที่จะสามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดีได้นั้น มีหลักทางจริยธรรมอย่างไร สุกัญญา สุตบรรทัด (2558) ได้กล่าวสรุปถึงหลักจริยธรรมที่สำคัญของสื่อมวลชนไว้ 3 ประการ ประการแรก ได้แก่ การมีเหตุผลและการมุ่งสร้างสังคมที่มีเหตุผล ไม่สร้างละครหรือการเร้าอารมณ์ ประการที่สอง ได้แก่ ความมีศรัทธา สื่อจะต้องมีศรัทธาต่อเสรีภาพและหน้าที่ของสื่อในระบอบประชาธิปไตย สื่อจะต้องมีอิสรภาพในการทำงาน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีความรับผิดชอบในการใช้เสรีภาพดังกล่าวด้วย ประการที่สาม ได้แก่ ความอดทนอดกลั้น บางครั้งผู้คนอาจไม่ชอบอารมณ์กับเรา แต่เรายังคงต้องนำเสนอเนื้อหาสารอย่างเป็นกลาง มิใช่นำเสนอด้วยความรักหรือเกลียดชัง แน่แน่นอนว่าผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนก็เป็นมนุษย์ ย่อมมีอารมณ์รักหรือเกลียดชังเป็น

เรื่องธรรมดา แต่ในการประกอบวิชาชีพนั้น สื่อจะต้องรู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง และไม่ใช่อคติที่มีอยู่นั้นเป็นเหตุให้การนำเสนอสารผิดเพี้ยนไปจากที่ควรจะเป็นหลักดังกล่าวนี้ ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือสื่อท้องถิ่นต่างก็ต้องยึดมั่น

การปฏิบัติบทบาทดังกล่าว ไม่ใช่เพียงเพราะเป็นหน้าที่ สื่อไม่ได้แสดงบทบาทที่ดีเพียงเพราะถูกสังคมบังคับให้ทำ แต่สื่อทำเพราะสิ่งนั้นฝังอยู่ในจิตใจของสื่อเอง กล่าวคือ นักการสื่อสารมวลชนจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อพวกเขาเป็นนักวิชาชีพที่มีจริยธรรมในจิตใจและจิตวิญญาณ และด้วยเหตุที่เขามีจริยธรรมในจิตใจและจิตวิญญาณ จึงทำให้เขาพยายามอย่างถึงที่สุดที่จะมุ่งสู่ความเป็นธรรมและความดีงามในสังคม

อย่างไรก็ดี มีปัจจัยมากมายที่เข้ามาทำลายการแสดงบทบาทหน้าที่ของความเป็นนักการสื่อสารมวลชนที่ดีของสื่อท้องถิ่นจนหลายครั้งไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ตามที่ถูกคาดหวัง กล่าวคือ แม้สื่อท้องถิ่นจะมีศักยภาพ แต่กลับมีแนวโน้มที่จะไม่ได้ใช้ศักยภาพดังกล่าวนั้นอย่างเต็มที่หรืออย่างที่ควรจะเป็นเพื่อพัฒนาหรือเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น

ปัจจัยที่เข้ามาทำลายต่อสื่อท้องถิ่นนั้นมีหลายประการ ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยเหล่านี้มีความโยงใยต่อกันอย่างซับซ้อนและต่างเป็นเหตุผลของกันและกัน ปัจจัยภายในที่สำคัญก็คือสถานภาพทางธุรกิจของสื่อท้องถิ่นเองที่ไม่มีความมั่นคงของรายได้ ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจ ตลอดจนความมั่นคงทางวิชาชีพจนมีผลผูกพันไปถึงปัจจัยภายนอกที่จะต้องพึ่งพาอาศัยผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ทำให้ยากที่สื่อท้องถิ่นจะมีอิสระในฐานะสื่อมวลชนอย่างแท้จริง ขณะเดียวกัน สังคมท้องถิ่นเป็นสังคมเล็ก ทำให้ผู้มีอำนาจค่อนข้างมีอิทธิพลต่อสื่ออย่างมาก ไม่ว่าจะอิทธิพลในแง่ของความรู้จักสนิทสนม หรือกระทั่งอำนาจในการข่มขู่คุกคาม

ดังนั้น เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานจริยธรรมวิชาชีพของสื่อท้องถิ่น นอกจากการเรียกร้องจิตสำนึกจากสื่อมวลชนแล้ว สิ่งที่ต้องทำควบคู่ไปด้วยคือการช่วยเหลือประคับประคองสื่อท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจที่มากขึ้น ยกย่องระดับสวัสดิภาพหรือผลตอบแทนให้ผู้ที่ปฏิบัติวิชาชีพสื่อมวลชนในท้องถิ่นได้รับการคุ้มครองที่มากกว่าในปัจจุบัน เพื่อให้สื่อเหล่านี้มีแรงมีพลังที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามหลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อสารมวลชนได้อย่างเต็มศักยภาพต่อไป

ท่ามกลางสภาพปัญหาทางจริยธรรมของสื่อ “สภาวิชาชีพ” ของสื่อในท้องถิ่นจึงถูกนำเสนอขึ้น เพื่อให้สื่อมวลชนในท้องถิ่นสามารถกำกับดูแลกันเองได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านสวัสดิการต่างๆ อีกด้วย นอกจากสภาวิชาชีพแล้ว สมาคมผู้บริโภค หรือองค์กรภาคประชาสังคมก็มีความสำคัญ ที่ควรส่งเสริมให้เข้ามาบทบาทในการกำกับดูแลสื่อท้องถิ่นเพื่อให้สามารถนำเสนอเนื้อหาโดยใช้มุมมองอันหลากหลายของคนในท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางการนำเสนอ

สื่อมวลชนท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่ในท้องถิ่นเท่านั้น เพราะประเทศย่อมไม่อาจเป็นประเทศได้หากขาดองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นไป การพัฒนาจริยธรรมของสื่อท้องถิ่น จึงไม่ใช่เพียงเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของสังคมท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการพัฒนาศักยภาพของประเทศชาติในภาพรวมอีกด้วย

บรรณานุกรม

- กุลธรา กาทุ่ง. 2556. “การเปิดรับสื่อท้องถิ่นของผู้บริโภคในอำเภอเมืองแพร่” วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกรียงไกร ชัยชมพู. 2553. “บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคเหนือตอนบนในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลของการปกครองส่วนท้องถิ่น” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารศึกษา คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, <https://broadcast.nbt.go.th/radio/index.php?type=NTYwNDAwMDAwMDAz>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2558.
- เจริญ เคเบิลทีวี. 2558ก. “วิวัฒนาการของเคเบิลทีวีไทย,” <http://www.cabletv.co.th/article-07.html>. เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2558.
- เจริญ เคเบิลทีวี. 2558ข. “เคเบิลท้องถิ่นจะรอดได้อย่างไร,” <http://www.cabletv.co.th/article-08.html>. เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2558.
- ฐิติ วิทยสรณะ. 2545. “รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องบทบาทและการดำรงอยู่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในกระแสสื่อกาฬิวัตน์” กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรังสิต.
- เดลินิวส์ <http://www.dailynews.co.th/politics/315257>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2558.
- ทศพล คุ่มสุพรรณ. 2552. “ลักษณะการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธัญจนพร สุกสดี. 2554. “การวิเคราะห์วาทกรรมกรณีปัญหาหมอกควันปกคลุมจังหวัดเชียงใหม่ของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบและการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนท้องถิ่น” การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารศึกษา คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นฤมล ปิ่นโต. 2555. “ปัจจัยที่มีผลต่อการขยายตัวของเคเบิลทีวีท้องถิ่นใน 6 จังหวัดภาคกลางตอนบนของประเทศไทย” วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- นรินทร์ นำเจริญ. “สื่อมวลชนเงื่อนไขความจริงหรือครอบงำความคิด,” มนุษยศาสตร์สาร 3,2 (ก.ค.-ธ.ค.2545) 15-23.
- นรินทร์ นำเจริญ. 2547ก. “รายงานการวิจัย เรื่องปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในข่าวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น :ศึกษารณีกการนำเสนอข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันในจังหวัดเชียงใหม่” เชียงใหม่ : ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นรินทร์ นำเจริญ. 2547ข. “รายงานการวิจัย เรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาที่เสริมสร้างสันติภาพในสื่อมวลชนท้องถิ่นศึกษารณีกการนำเสนอข่าวเขาในหนังสือพิมพ์รายวัน จังหวัดเชียงใหม่” เชียงใหม่ : ภาค

- วิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นรินทร์ นำเจริญ และพูนสุข ธรรมรัต. 2552. “รายงานการวิจัย เรื่องสถานภาพและบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในประเทศไทย” สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. <http://www.tja.or.th> เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2558.
- นรินทร์ นำเจริญ. 2553. “แนวคิดเชิงจริยธรรมสื่อมวลชน,” ใน หนังสือรายงานประจำปี 2553 สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.<http://www.newsbroadcastingcouncil.or.th> เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2558.
- ปองปรารณ สุนทรเกษม. 2553. “รายงานการวิจัย เรื่องความรู้และการใช้ความรู้ด้านกฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนของนักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง” ลำปาง: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ. 2549. “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน” กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- ปิยะ วงษ์ไพศาล. 2552. “นักข่าวท้องถิ่น :กับมาตรฐานความเป็นวิชาชีพ” กรุงเทพมหานคร: สถาบันอิศรา.
- พิศิษฐ์ ขวลาธวัช. 2542.ปฏิรูปสื่อมวลชนท้องถิ่น: ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมและผลักดันองค์กรปกครองท้องถิ่นให้มีอิสระตามรัฐธรรมนูญ.กรุงเทพมหานคร: ดับเบิลยูเอ็น พีริ่ง.
- พีระ จิโรสภณ. 2536. สิ่งพิมพ์ชุมชน. กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลดาวลัย แก้วสีนวน. 2543. “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสื่อมวลชนท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช” นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ลัดดา จิตตคุตตานนท์และคณะ. 2555. “รายงานการวิจัย เรื่องการเปรียบเทียบรูปแบบและลักษณะเนื้อหาข่าวสารเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของสื่อมวลชนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือและภาคอีสาน” เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิรัชฎา ภักดี. 2552. “การใช้เงินเป็นตัวนำการเสนอข่าวขององค์กรผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่น” กรุงเทพมหานคร: สถาบันอิศรา.
- วิลาสินี พิพิธกุล. 2530. สถานภาพของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในปัจจุบัน: คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น. สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย องค์การยูเนสโก และมูลนิธิหนังสือพิมพ์แห่งเอเชีย. กรุงเทพฯ.
- สุกัญญา สุตบรรทัด. 2558. “เหตุใดสื่อจำเป็นต้องมีจริยธรรม,” เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาโครงการศึกษาจริยธรรมสื่อ หัวข้อ “Training for the Trainer; Ethics for Mass Media” จัดโดย ศูนย์ศึกษาจริยธรรม กฎหมาย และนโยบายสื่อ สถาบันอิศรา มูลนิธิเพื่อพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย ร่วมกับ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย และสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (อัดสำเนา)

- สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย.2552. “รายงานการวิจัยเรื่อง สถานภาพและบทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในประเทศไทย” กรุงเทพมหานคร: สถาบันอิศรา.
- สรารุติ แซ่เตี่ยว. 2546. “บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการพัฒนาการเมือง: กรณีศึกษา “หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์” การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุนันทา คำภีระปาวงศ์. 2551. “ความพึงพอใจในการติดตั้งเคเบิลทีวีของลูกค้ำร้านพะเยาเคเบิลทีวี ในเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- สุรพงษ์ รอดเสียงล้ำ.2552. “การพัฒนากลยุทธ์การบริการการให้บริการเคเบิลทีวีของบริษัทรัตน์ (1992) จำกัด ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร”วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์ การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุรัตน์ นุ่มนนท์, 2530. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทยศึกษาจากอดีต” ใน คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น.กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2530.
- สหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ. 2555.1 ทศวรรษ วิทยุชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ.
- หนึ่งหทัย ขอผลกลาง. 2554. “แนวทางการส่งเสริมศักยภาพของสื่อท้องถิ่นเพื่อการสื่อสารสุขภาพในชนบทภาคเหนือ”นศรราชสีมา: สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- อริน เจียจันทร์พงษ์. 2546. “การศึกษาการเข้าถึงสื่อสารมวลชนกระแสหลักของสำนักข่าวประชาธรรม” วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์ มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดม ไพรเกษตร, วัชรญ์ ครุจิตและรัฐชนา รัชตะนาวิน. 2554. “การศึกษาการบริหารจัดการกิจการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น” กรุงเทพมหานคร: สถาบันอิศรา.
- เอกพล ปาหนัน. 2553. “แนวทางการพัฒนาธุรกิจเคเบิลในจังหวัดภูเก็ต” ภาคนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- House of Commons.2010.Future for local and regional media. London: The Stationery Office Limited.

จริยธรรมสื่อในสถานการณ์ความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.वलัษณ์กมล จ่างกมล*

สถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบันทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ได้เผชิญกับปรากฏการณ์ความไม่ลงรอยและความขัดแย้งกับของกลุ่มคนและภาคส่วนต่างๆ อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และเมื่อพิจารณาจากแนวโน้มสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ แล้วพบว่าด้วยทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดมากขึ้นเมื่อเทียบกับปริมาณของประชากร รูปแบบการสื่อสารที่เปิดกว้างและเสรีมากขึ้น รวมทั้งการตระหนักรู้และใฝ่หาถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของตนมากขึ้นของประชาชน เหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้ความขัดแย้งในโลกมนุษย์มีโอกาสที่จะเพิ่มมากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณคือจำนวนเรื่องของความขัดแย้ง หรือในเชิงคุณภาพซึ่งเป็นรูปแบบของความขัดแย้งที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ

บ่อยครั้งที่เกิดความขัดแย้งหรือประเด็นปัญหาทางสังคม องค์กรหรือวิชาชีพที่ถูกกล่าวถึงทั้งในเชิงความคาดหวังและวิพากษ์วิจารณ์ก็คือองค์กรสื่อมวลชน ด้วยคำถามและข้อวิพากษ์ว่าด้วยบทบาทขององค์กรสื่อมวลชนในสถานการณ์ความขัดแย้ง เพื่อเป็นข้อเสนอเชิงวิชาการในการพัฒนาบทบาทที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นของผู้ประกอบวิชาชีพการสื่อสารมวลชน รวมทั้งเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในสถานการณ์ความขัดแย้ง ในบทนี้จะได้นำเสนอถึงปัจจัยที่เป็นองค์ความรู้ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน แนวปฏิบัติในแต่ละช่วงเวลาและบริบทของความขัดแย้ง ปัจจัยแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ในสถานการณ์ความขัดแย้งของสื่อมวลชน รวมทั้งกรณีตัวอย่างของสถานการณ์ความขัดแย้งในบริบทต่างๆ ทั้งนี้ แนวคิดการสื่อสารข่าวเพื่อสันติภาพ (Peace journalism) จะเป็นแนวคิดหลักที่นำมาประยุกต์เพื่อนำเสนอบทเรียนว่าด้วยจริยธรรมสื่อมวลชนในสถานการณ์ความขัดแย้งในบทนี้

ในการทำหน้าที่สื่อในสถานการณ์ความขัดแย้งและสร้างสันติภาพนั้น แท้ที่จริงแล้วเป็นการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ยึดกรอบของจริยธรรมพื้นฐานในประเด็นเกี่ยวกับ ความถูกต้อง ความเป็นธรรม และความเที่ยงตรงนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ในการทำหน้าที่สื่อท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งนั้น สื่อจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งที่สื่อสาร หรือสิ่งที่ต้องทำหน้าที่ ซึ่งในที่นี้คือ ความขัดแย้ง ความรุนแรง หรือสันติภาพ ซึ่งถือเป็นการ “ติดอาวุธ” ทางปัญญาของสื่อเพื่อที่จะสามารถทำหน้าที่ในสถานการณ์เช่นที่ว่าได้อย่างสอดคล้องกับจริยธรรมพื้นฐานของสื่อ

* อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

1. รู้จักความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติภาพ

“ความขัดแย้ง” เป็นสถานการณ์ที่สองฝ่ายหรือหลายฝ่ายพยายามที่จะยืนยันความคิดและเป้าหมายของตนเองโดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าจะสามารถที่จะปรองดองความคิดกันได้ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งไม่จำเป็นต้องเป็น “ความรุนแรง” เสมอไป ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเป็นปกติเมื่อมีความเปลี่ยนแปลงแต่มีฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับความเปลี่ยนแปลงนั้น ถ้าความไม่เห็นด้วยเหล่านั้นสามารถจัดการให้คลี่คลายได้โดยสันติก็จะเป็นสิ่งที่ดี แต่หากไม่สามารถจัดการได้ความขัดแย้งก็จะนำไปสู่ “ความรุนแรง” (Howard, 2004: 6)

การรายงานข่าวหลายครั้งมักจะใช้คำว่า “ความขัดแย้ง” ในความหมายที่แสดงถึง “ความรุนแรง” ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดที่อาจนำไปสู่ความสับสนได้ เพราะบางครั้งความขัดแย้งอาจเป็นเรื่องสร้างสรรค์และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีได้หากมีการจัดการที่เหมาะสม ดังนั้น ผู้สื่อข่าวเพื่อสันติภาพจึงต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับความหมายของคำทั้งสองคำ (McGoldrick and Lynch, 2000: 7)

สำหรับสาเหตุของความขัดแย้งนั้น McGoldrick and Lynch (2000: 7) ระบุว่ามาจากหลายปัจจัย ดังนี้

- ความขาดแคลนทรัพยากร
- การสื่อสารที่ขาดประสิทธิภาพหรือการขาดการสื่อสารระหว่างฝ่ายต่างๆ
- การรับรู้ทัศนคติที่ไม่ถูกต้องระหว่างกัน
- การขาดความเชื่อถือซึ่งกันและกัน
- ความเดือดร้อนยึดเยื้อที่ไม่ได้รับการแก้ไข
- ฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพระหว่างกัน
- มีการใช้และกระจายอำนาจอย่างไม่เป็นธรรม

โดยแนวทางที่จะจัดการกับความขัดแย้งอาจมีสองแนวทางใหญ่ๆ แนวทางแรกคือ การหาหนทางร่วมมือและประนีประนอม ซึ่งเป็นแนวทางแก้แค้นโดยแต่ละฝ่ายพยายามที่จะร่วมกันหาทางออกซึ่งแนวทางนี้ต้องใช้กระบวนการสื่อสารเข้ามาช่วย และแต่ละฝ่ายต้องมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน แนวทางนี้จะนำไปสู่การคลี่คลายความขัดแย้งและนำไปสู่ความสันติต่อไป ขณะที่อีกแนวทางหนึ่งของการจัดการความขัดแย้งคือ แนวทางที่เป็นการต่อสู้แข่งขัน ซึ่งอาจเป็นการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องและเป็นการพยายามที่หาทางเอาชนะอีกฝ่ายให้ได้ แนวทางนี้จะนำไปสู่ทางออกที่เป็นความรุนแรงในที่สุด

Howard (2004: 6) กล่าวถึงลักษณะของความรุนแรงว่าหากเป็นความขัดแย้งในเชิงกายภาพ (physical violence) นั้นสามารถมองเห็นได้โดยง่าย เป็นความรุนแรงที่เป็นการกระทำของฝ่ายหนึ่งต่อฝ่ายหนึ่งทางร่างกาย เช่น การทำร้าย การฆ่าฟัน แต่ความรุนแรงที่กำลังเป็นอันตรายกับสังคมเป็นอย่างยิ่งในขณะนี้คือความรุนแรงที่มองไม่เห็นได้โดยง่ายและยากแก่การอธิบาย นั่นคือ ความรุนแรงทางวัฒนธรรม (cultural violence) และความรุนแรงทางโครงสร้าง (structural violence)

Howard อธิบายว่า ความรุนแรงทางวัฒนธรรมนั้นเป็นวิถีคิดที่ฝ่ายหนึ่งมีต่อฝ่ายหนึ่งอย่างฝังลึก

และแสดงออกผ่านคำพูด ความเชื่อ และการกระทำต่อกันที่นำไปสู่ความรุนแรงทางกายภาพได้ ความรุนแรงทางวัฒนธรรมอาจแสดงออกได้ดังเช่น การใช้คำพูดกล่าวหาและด่าทอ การสร้างความรู้สึกเกลียดกลัวชาติอื่น (xenophobia) ประวัติศาสตร์หรือเรื่องเล่าที่สะท้อนความรู้สึกไม่ดีต่ออีกฝ่าย ข้ออ้างทางศาสนาและความเชื่อ การกีดกันทางเพศ เป็นต้น

ขณะที่ความรุนแรงทางโครงสร้างนั้นเป็นลักษณะของความรุนแรงที่กระทำผ่านกฎหมายหรือประเพณี ปฏิบัติในสังคม อันตรายของความรุนแรงประเภทนี้คือเป็นความรุนแรงที่อนุญาตให้ทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายหรือประเพณี และเป็นความรุนแรงที่มักถูกละเลย เช่น กฎหมายที่ไม่มีความเสมอภาคทางเพศและเชื้อชาติ การล่าอาณานิคมหรือลัทธิจักรวรรดินิยมที่ประเทศเจริญกว่าเข้ามามีอิทธิพลกับประเทศที่ด้อยพัฒนากว่า การใช้แรงงานที่ไม่เป็นธรรม ความยากจน การคอร์รัปชันและการหาประโยชน์เข้าพวกพ้องของผู้มีอำนาจ รวมทั้งการแยกพื้นที่หรือการกักกันคนบางกลุ่มออกจากคนส่วนใหญ่

ความรุนแรงทางวัฒนธรรมและทางโครงสร้างเหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญของความรุนแรงทางกายภาพที่เกิดขึ้นในสังคม ในอีกด้านหนึ่งเมื่อความรุนแรงทางกายภาพจบลงหากไม่คำนึงถึงว่ามีความรุนแรงทางวัฒนธรรมและโครงสร้างอะไรเป็นสาเหตุบ้าง ความรุนแรงก็จะเกิดขึ้นอีกไม่จบสิ้น

สำหรับคำว่า “สันติภาพ” (peace) นั้น McGoldrick and Lynch (2000: 12) ระบุว่าสังคมที่สงบสุขนั้นไม่ได้หมายถึงการปราศจากความขัดแย้ง เพียงแต่ไม่มีความขัดแย้งที่ซ่อนเร้นอยู่เพราะมีการดึงเอาความขัดแย้งเหล่านั้นออกมาจัดการอย่างเหมาะสม สังคมจึงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบและมีสันติ ดังนั้น “สันติภาพ” จึงน่าจะมาจากคำว่า “การใช้ความรุนแรง” (non-violence) และ “การสร้างสรรค์” (creativity) ซึ่งหมายถึงการพยายามใช้ความคิดเพื่อหาทางออกที่หลากหลาย

อย่างไรก็ตามคำว่า “สันติภาพ” นั้น อาจจะยากที่จะตีความหรือให้ความหมายแบบตายตัวลงไป (Webel, 2007) โดย Webel (2007) ซึ่งเป็นนักวิชาการสันติศึกษาคนหนึ่งได้แยกแยะความต่างของสันติภาพสองประเภทคือ สันติภาพเชิงบวก (Positive peace) และสันติภาพเชิงลบ (Negative peace) กล่าวคือ สันติภาพเชิงบวกเป็นการบ่งชี้ถึงภาวะที่พึงประสงค์ทั้งในเชิงสภาพจิตใจและสภาพสังคม ขณะที่สันติภาพเชิงลบนั้นสะท้อนถึงภาวะที่ปราศจากสงครามและความขัดแย้งรุนแรงในระดับต่างๆ ในมุมมองของ Jeong (2000) ระบุว่าสันติภาพเชิงบวกมักจะมองไปถึงบริบทที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ศาสนาพุทธที่เน้นแนวทางการเป็นธรรม ความเท่าเทียม สันติวิธี การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และมีเมตตาต่อสรรพชีวิต นอกจากนี้ สันติภาพเชิงบวกยังสะท้อนถึงภาวะปกติสุขของจิตใจ สันติที่เกิดจากภายใน และความกลมกลืนสอดคล้องกับวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ

พรรณพิมล นาคานาวา นำเสนอบทความเรื่อง สื่อมวลชนเพื่อสันติภาพ (วิภา อุตมฉันท, 2544: 102-118) โดยกล่าวอ้างถึง Alger นักวิจัยสันติภาพที่ได้ประมวลแนวความคิดเกี่ยวกับสันติภาพจากกลุ่มกิจกรรมด้านสันติภาพและกลุ่มกิจกรรมที่ติดตามเรื่องความเป็นธรรม (justice group) ทั่วโลกได้บทสรุปว่า ภาวะแห่งสันติภาพไม่ได้หมายถึงการพิจารณาเพียงแค่การปราศจากสงครามเท่านั้น หากแต่ต้องพิจารณาถึงการป้องกัน

ไม่ให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสงคราม ซึ่งเป็นภาวะไร้สันติสุข (peacelessness) โดยสงครามเป็นเพียงส่วนหนึ่งของภาวะไร้สันติสุขนอกจากนี้ กลุ่ม EXPRO (Exploratory Project on the Conditions of Peace) สรุปว่า การมองสงครามหรือการปะทะสู้รบกันนั้นจะต้องมองอย่างเป็นระบบ (war system) กล่าวคือ ต้องพิจารณาถึงเหตุที่นำมาสู่สงครามอันได้แก่ ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รากฐานวัฒนธรรมที่ยังรากลึกในสังคมใดสังคมหนึ่งอย่างถ่องแท้ ซึ่งแนวคิดเหล่านี้สอดคล้องในแง่ของการพิจารณาความรุนแรงในมิติด้านกายภาพและด้านโครงสร้าง จึงกล่าวได้ว่าภาวะแห่งสันติสุขหรือสันติภาพนั้นคือ สภาพที่ปราศจากความรุนแรงทั้งสองมิตินั้นเองเป้าหมายของทฤษฎีสันติภาพอยู่ที่การจัดปัญหาความรุนแรงในสังคมและมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความชอบธรรมในสังคม ดังนั้นวิธีการและเป้าหมายเพื่อบรรลุสันติภาพควรจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ การไม่ใช้ความรุนแรง (non-violence)

2. การวิเคราะห์ความขัดแย้งสำหรับการปฏิบัติงานสื่อข่าว

ก่อนที่จะเรียนรู้ถึงแนวปฏิบัติต่างๆ ในการกำหนดเป้าหมายการนำเสนอข่าว การใช้มุมมองใหม่ในการประเมินคุณค่าข่าว การใช้ภาษา การให้ความสำคัญกับแหล่งข่าวที่หลากหลายและครอบคลุม และการตื่นรู้และไหวรู้ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งแล้ว สิ่งที่สำคัญประการแรกที่สำคัญสำหรับการทำหน้าที่ในสถานการณ์ความขัดแย้งของผู้สื่อข่าว คือ **ความรู้และทักษะที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ความขัดแย้ง** เป็นองค์ความรู้ที่ยังคงจำกัดสำหรับผู้สื่อข่าว ทักษะการวิเคราะห์ความขัดแย้งนี้สามารถประยุกต์ใช้เพื่อช่วยลดความรุนแรงและสามารถใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงได้ ทักษะเช่นนี้ไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิดแต่ต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝน และสำหรับผู้สื่อข่าวแล้วทักษะการวิเคราะห์ความขัดแย้งนั้นจะทำให้การทำงานในสถานการณ์ความขัดแย้งมีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น นั่นคือทำให้สามารถรายงานสถานการณ์ความขัดแย้งได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถระบุและนำเสนอประเด็นสำคัญที่เคยถูกละเลยไปในอดีต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้สื่อข่าวที่จำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์และกระบวนการในสิ่งที่ต้องรายงาน (Jake and Lynch, 2005)

สำหรับหลักการสำคัญสำหรับการวิเคราะห์ความขัดแย้งนั้นมีหลายเครื่องมือจากหลากหลายแนวทาง แต่แนวทางที่น่าจะเป็นการเริ่มต้นที่ดีสำหรับการทำงานสื่อสารหรือสื่อข่าวนั้น ก็คือการพยายามที่จะชี้แจงและจำแนกแยกแยะปัจจัยต่างๆ ในความขัดแย้ง ดังนี้

1. การระบุผู้เกี่ยวข้องในความขัดแย้งนั้นๆ ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรง โดยอ้อม และที่อาจเกี่ยวข้อง ซึ่งฝ่ายในความขัดแย้งต้องมีมากกว่าสองฝ่ายเสมอ และในแต่ละฝ่ายหากสามารถแยกได้ว่าใครเป็นผู้นำ ใครเป็นสมาชิกหรือผู้ตาม หรือผู้สนับสนุนบ้างก็จะยิ่งทำให้ผู้วิเคราะห์รู้จักความขัดแย้งนั้นมากยิ่งขึ้น
2. การอธิบายสถานะปัจจุบันของผู้เกี่ยวข้องในความขัดแย้ง รวมทั้งข้อเรียกร้องหรือความต้องการที่นำเสนอออกมาให้ได้

3. การพยายามระบุประเด็นหรือจุดที่เป็นปัญหา ซึ่งแม้ว่าจะจะเป็นสิ่งที่ยากที่สุดในทุกขั้นตอนของการวิเคราะห์ความขัดแย้ง เพราะเป็นขั้นตอนที่แสดงถึงความเข้าใจและความรู้สึกในความขัดแย้งของผู้สื่อข่าว และเป็นสิ่งที่เตือนใจให้นักข่าวตระหนักเสมอว่าความขัดแย้งนั้นล้วนเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน

4. การอธิบายถึงความต้องการ ข้อเรียกร้อง ความหวาดกลัว หรือความหวาดระแวงของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในความขัดแย้ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจไม่ได้ปรากฏให้เห็นชัด แต่เป็นหน้าที่ที่ผู้สื่อข่าวต้องค้นหา พูดคุย สันทนา และค้นคว้าให้พบประเด็นที่ซ่อนอยู่ และไม่ใช้การตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนเหตุและผลของตนเอง แต่เป็นเพียงการค้นให้พบจากผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด และถามต่อถึงสาเหตุของข้อร้องเรียน ความต้องการเหล่านั้นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนในการวิเคราะห์ความขัดแย้งดังกล่าวข้างต้นนี้ เป็นเพียงหนทางหนึ่งของการเริ่มต้นการสื่อข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้ง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นจากการรู้จัก และเข้าใจสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเสียก่อนที่จะเริ่มลงมือสื่อสารความขัดแย้งนั้นๆ ต่อสาธารณะ ซึ่งก็จะมีรายละเอียดหลักปฏิบัติต่างๆ ในประเด็นต่อไป

3. หลักจริยธรรมสื่อในสถานการณ์ความขัดแย้ง: กรอบแนวคิดว่าด้วยการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ (Peace journalism)

Professor Johan Galtung นักวิชาการชาวนอร์เวย์ ผู้ก่อตั้งและผู้อำนวยการองค์การที่เผยแพร่และรณรงค์แนวคิดเรื่องสื่อเพื่อสันติภาพที่ชื่อว่า TRANSCENDPeace and Development Network เป็นผู้นำเสนอแนวคิดการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ และเริ่มต้นใช้คำว่า “Peace journalism” มาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 เพื่อกระตุ้นให้สื่อมวลชนหันมาให้ความสำคัญกับการสนับสนุนวัฒนธรรมแห่งสันติ เนื่องจากเขาเห็นว่า การรายงานข่าวเกี่ยวกับสงครามของสื่อมวลชนในขณะนั้นคล้ายคลึงกับการรายงานข่าวกีฬาที่มุ่งเน้นหาผู้แพ้ผู้ชนะ เขาจึงเสนอว่าการรายงานข่าวเพื่อสันติควรจะเป็นเหมือนการรายงานข่าวสุขภาพที่ผู้สื่อข่าวจะต้องอธิบายให้ผู้ป่วยทราบว่ากำลังเผชิญกับโรคร้ายอะไรและสาเหตุของโรคร้ายนี้คืออะไร ขณะเดียวกันก็ต้องนำเสนอด้วยว่าจะมีทางเลือกอะไรบ้างในการป้องกันและรักษาโรคร้ายนี้ ดังนั้น Peace journalism จึงเป็นวิธีการรายงานข่าวที่คำนึงถึงความครอบคลุม เป็นธรรม และถูกต้องให้มากขึ้น เพื่อที่จะกำหนดกรอบการนำเสนอเหตุการณ์และมองลึกลงไปถึงการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและมองหาหนทางที่จะก้าวพ้นไปจากความขัดแย้งนั้น (McGoldrick and Lynch, 2000)

แนวคิดการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพนี้อาจขัดแย้งกับหลักการทางจริยธรรมดั้งเดิมของการสื่อข่าวที่ยึด “ความเป็นกลาง” (objectivity) ที่สื่อมวลชนจะต้องไม่มีอคติ ไม่แทรกแซงเหตุการณ์ และต้องเป็นกระจกสะท้อนความจริงที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งหากจะพิจารณาถึงหลักการเรื่องความรับผิดชอบต่อสาธารณะของผู้สื่อข่าวแล้วในสถานการณ์ความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นสื่ออาจจำเป็นต้องเข้าไปแทรกแซงหรือเกี่ยวข้อง

ในเหตุการณ์ด้วย ไม่ใช่เพียงแค่เฝ้ามองหรือเพียงแค่เป็นกระจกสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยมี “จริยธรรมแห่งความรับผิดชอบต่อสาธารณะ” เป็นพื้นฐานและต้องนำไปสู่เป้าหมายที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม (McGoldrick and Lynch, 2000) Lee and Maslog (2002: 312) ระบุว่าแนวคิด Peace journalism มีรากฐานเดียวกับแนวคิดสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา (Development journalism) และสื่อมวลชนเพื่อสาธารณะ (Public journalism) ซึ่งอิงปรัชญาตามแนวคิดสังคมนิยมที่คำนึงถึงประชาชน การมีส่วนร่วม และความเป็นธรรมทางสังคม โดยกระตุ้นให้สื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมแห่งประชาชน

ในขณะเดียวกัน Howard (2004: 15) ใช้คำว่า “Conflict sensitive journalism” เพื่ออธิบายถึงกระบวนการทำงานของผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้งหรือภาวะสงคราม โดยเขากล่าวว่าอาจมีผู้สื่อข่าวบางส่วนที่บอกว่าไม่ใช่หน้าที่หรืองานของผู้สื่อข่าวที่จะต้องไปรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม เพราะผู้สื่อข่าวมีหน้าที่เพียงแค่การรายงานข้อมูลและความจริงเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วการทำเพียงแค่นี้ไม่เพียงพอสำหรับการเป็นผู้สื่อข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้ง เนื่องจากเป็นที่ตระหนักดีว่าในปัจจุบันนี้ “ความจริง” (fact) เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาได้ และแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้นก็มักกลยุทธ์ในการใช้สื่อและเลือกที่จะบอกความจริงเฉพาะบางแง่มุมกับสื่อมวลชน ดังนั้น ในกระบวนการรายงานข่าวที่ดีนั้นผู้สื่อข่าวจึงพึงตระหนักว่าไม่มี “ความจริงที่แท้” (bare fact)

โดย Howard อธิบายลักษณะของ conflict sensitive journalism ว่าเป็นการประยุกต์วิธีการวิเคราะห์ความขัดแย้งและการค้นหาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะใหม่ๆ เกี่ยวกับความขัดแย้ง จะต้องมีการรายงานว่ามีใครบ้างที่กำลังพยายามแก้ปัญหาความขัดแย้งและให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง โดยไม่มีการเลือกข้างแต่ต้องนำตัวเองเข้าไปค้นหาทางออก รวมทั้งต้องเลือกใช้คำในการเสนอข่าวอย่างระมัดระวังเกี่ยวกับประเด็นนี้ Howard ระบุว่าจรรยาบรรณของนักข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้งก็ต้องยึดหลักการทางจริยธรรมที่ไม่แตกต่างไปจากการรายงานข่าวที่ดีโดยทั่วไป นั่นคือ ต้องคำนึงถึงหลักจริยธรรมสำคัญ 3 ประการคือ

1. ความถูกต้องครบถ้วน (accuracy)
2. ความสมดุลและไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (balance & impartiality)
3. ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (responsibility)

โดย Howard ระบุว่าจริยธรรมเบื้องต้นทั้ง 3 ประการของผู้สื่อข่าวจะนำไปสู่ “ความน่าเชื่อถือ” (reliability) ในวิชาชีพ โดยเขากล่าวว่าทุกครั้งที่มีผู้สื่อข่าวรายงานข่าวแต่ละประเด็นต้องถามและตอบตัวเองอยู่เสมอว่าตนเองได้ผ่านแบบทดสอบของความน่าเชื่อถือในการทำงานแล้วหรือไม่ โดยพิจารณาว่าในการทำงานของตนเองได้ใช้จริยธรรมเบื้องต้นดังกล่าวแล้วหรือยัง

เมื่อพิจารณาในเชิงทฤษฎีการสื่อสารแล้ว Lee and Maslog (2002: 313) ระบุว่าจรรยาบรรณของนักข่าวเพื่อสันติภาพสอดคล้องกับทฤษฎีการวางกรอบในการสื่อสารของสื่อมวลชน (Framing Theory) และได้นำเสนอ

แนวคิดเกี่ยวกับ Framing Theory ของนักวิชาการด้านการสื่อสารหลายคน โดยระบุว่าในการรายงานข่าวนั้น ไม่ได้มีมาตรฐานการรายงานข่าวเพียง “กรอบ” หรือ “รูปแบบ” เดียวเท่านั้น แต่กระบวนการวางกรอบในการสื่อข่าวของสื่อมวลชนเป็นกระบวนการจัดการ จัดระบบ และวางรูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาข่าวเฉพาะในแต่ละเรื่อง และการวางกรอบ (framing) คือการเลือกมุมมองในการกำหนดการรับรู้ความจริงและเลือกที่จะทำให้บางประเด็นมีความชัดเจนขึ้น ซึ่งจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงบริบททางสังคมและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรายงานข่าวด้วย

เกี่ยวกับประเด็นทฤษฎีการวางกรอบในการสื่อสารนี้ Lee and Maslog ยังได้กล่าวอ้างถึง McCombs, Shaw, and Weaver ว่าแนวคิดของทฤษฎีการวางกรอบในการสื่อสารกับทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) นั้นเป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือแนวคิดการวางกรอบในการสื่อสารถือเป็นส่วนขยายของแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร โดยนับว่าเป็นอีกขั้นหนึ่งของการกำหนดประเด็นในการรับรู้ นั่นคือ ในระดับแรกซึ่งเป็น Agenda setting นั้นเป็นการเสนอเรื่องที่จะให้ผู้รับสารคิด (what to think about) ขณะที่ระดับที่สองซึ่งเป็นการวางกรอบในการสื่อสารนั้น (framing) เป็นการชี้แนะจากสื่อว่าจะให้ผู้รับสารคิดกับเรื่องนั้นอย่างไร (how to think about something)

Galtung (1998) อธิบายแนวคิดการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพให้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยเปรียบเทียบกับแนวทางของการสื่อข่าวที่เน้นความรุนแรงหรือการเน้นสงคราม¹ (War journalism) โดยแบ่งประเภทของการสื่อข่าวเป็นสองประเภท คือ 1) Peace/Conflict Journalism และ 2) War/Violence Journalism รายละเอียดในตารางที่ 2/1 เป็นการนำเสนอคู่เทียบระหว่าง Peace/Conflict journalism ที่ Galtung ได้นำเสนอขึ้นมาว่าจะเป็นทางออกของการทำงานของสื่อมวลชนที่จะส่งเสริมให้เกิดสันติภาพได้ กับ War/violence journalism ที่เป็นภาพเสมือนของการทำงานที่บัพทรวงบางประเด็นของสื่อมวลชนในปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การสร้างความรุนแรงให้เกิดขึ้นในสังคมได้

¹War/Violence Journalism ตามความหมายของ Galtung ในที่นี้ นั่น เป็นการเน้นย้ำถึงการนำเสนอข่าวที่เน้นเนื้อหาไปที่เรื่องความรุนแรงและการต่อสู้ ซึ่งเป็นคนละนิยามกับ “War reporting / “War journalism” หรือ “การรายงานข่าวสงคราม” ซึ่งเป็นประเภทหนึ่งของการสื่อข่าวเฉพาะด้านในช่วงเวลาสงคราม และเป็นแนวปฏิบัติการทำงานของสื่อมวลชนในสถานการณ์ไม่ปกติทางสังคมและในช่วงเวลาที่เกิดสงครามหรือการสู้รบต่างๆ

ตารางที่ 2/1 การแบ่งประเภท PEACE/CONFLICT JOURNALISM และ WAR/VIOLENCE JOURNALISM

PEACE/CONFLICT JOURNALISM	WAR/VIOLENCE JOURNALISM
<p>1. มุ่งเน้นสันติภาพเพื่อจัดความขัดแย้ง (PEACE/CONFLICT-ORIENTED)</p> <ul style="list-style-type: none"> • แสวงหาสาเหตุของความขัดแย้ง ใครคือผู้เกี่ยวข้อง เป้าหมายของความขัดแย้ง และประเด็นที่ขัดแย้งคืออะไร • เน้นบทสรุปแบบชนะทั้งสองฝ่าย • เปิดพื้นที่ เปิดโอกาสเสนอเหตุและผล ทำความขัดแย้งให้สามารถเห็นได้ชัดเจน • ให้สิทธิในการนำเสนอแก่ทุกฝ่าย มีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน มีความเข้าใจ มองเห็นความขัดแย้งว่าเป็นสิ่งที่ต้องหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ • มีใจเมตตาต่อกับทุกฝ่าย • ควบคุมสถานการณ์และป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรง • ให้ความสำคัญกับผลที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความรุนแรง เช่น ความขอกู้ทางจิตใจ ความสูญเสียทางโครงสร้างและวัฒนธรรม 	<p>1. มุ่งเน้นสงครามและความรุนแรง (WAR/VIOLENCE ORIENTED)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ให้ความสำคัญกับสถานการณ์ความรุนแรง แบ่งฝักฝ่ายสองข้างชัดเจน มีเป้าหมายเดียวเพื่อจะชนะ เน้นหาผู้ชนะและผู้แพ้ • มุ่งหาว่าใครคือผู้เริ่มต้นความรุนแรง • ปกปิดสงคราม • การสื่อข่าวแบบเขาและเรา การโฆษณาชวนเชื่อ หาพวกห้อง • มองว่าคนอื่นคือตัวปัญหา มองหาผู้เป็นต่อการต่อสู้ • ขาดจิตเมตตาต่อผู้อื่น • รอคอยให้เกิดความรุนแรงก่อนจึงจะรายงาน • ให้ความสำคัญเพียงผลกระทบของความรุนแรงที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้บาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต หรือ สิ่งของเสียหาย
<p>2. เน้นนำเสนอและเปิดเผยความจริงจากทุกฝ่าย (TRUTH-ORIENTED)</p>	<p>2. เน้นการโฆษณาชวนเชื่อและปกปิดความจริง (PROPAGANDA-ORIENTED)</p>
<p>3. ให้ความสำคัญกับประชาชน (PEOPLE-ORIENTED)</p> <ul style="list-style-type: none"> • เน้นผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะผู้อ่อนแอ เช่น ผู้หญิง เด็ก เปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้พูด • นำเสนอชื่อของผู้กระทำผิดทุกๆ ฝ่าย • เน้นนำเสนอบทบาทของประชาชนที่พยายามสร้างสันติสุข 	<p>3. ให้ความสำคัญกับผู้นำ (ELITE ORIENTED)</p> <ul style="list-style-type: none"> • เน้นผู้สูญเสียที่เป็นพรรคพวกตนเอง • นำเสนอเฉพาะผู้กระทำผิดของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด • เน้นนำเสนอบทบาทของผู้นำ
<p>4. มุ่งเน้นหาทางแก้ปัญหา (SOLUTION ORIENTED)</p> <ul style="list-style-type: none"> • สันติภาพ คือ การไม่ใช้ความรุนแรงและความสร้างสรรค์ • สนับสนุนการสร้างสันติภาพ และการป้องกันสงครามที่รุนแรงขึ้น • เน้นการสร้างสังคมที่มีโครงสร้างและวัฒนธรรมแห่งความสันติสุข • หลังจากการจัดการปัญหา จะหาทางออกเพื่อคลี่คลาย การบูรณะและการสร้างความสมานฉันท์ทางสังคม 	<p>4. มุ่งเน้นชัยชนะ (VICTORY ORIENTED)</p> <ul style="list-style-type: none"> • สันติภาพ หมายถึง ชัยชนะและการต่อสู้ที่ยุติ • ไม่สนับสนุนแนวทางสร้างสันติภาพ หากยังไม่ได้รับชัยชนะ • เน้นการสร้างสังคมที่มีการควบคุมด้วยกฎเกณฑ์ กติกา และความเป็นสถาบัน • จะปล่อยให้เกิดสงครามอีกครั้งหากความขัดแย้งเกิดขึ้นอีก

จากการแบ่งประเภทการรายงานข่าวดังกล่าวของ Galtung ได้มีการขยายความแนวคิดนี้ไปสู่แนวปฏิบัติในการทำงานของผู้สื่อข่าวโดย McGoldrick and Lynch (2000) ที่เรียกว่า 17 วิธีที่สื่อมวลชนเพื่อสันติภาพพึงปฏิบัติ (17 Tips: What a Peace Journalist Would Try to Do) ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

4.แนวปฏิบัติของสื่อเพื่อสันติภาพ

เมื่อสังคมมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นการทำงานของผู้สื่อข่าวก็ยิ่งยากขึ้น ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งต่างพยายามที่จะควบคุมสื่อ บางครั้งอาจมีข้อมูลลวงหรือถูกเซ็นเซอร์รวมทั้งมีอันตรายในการทำงาน แต่ภาวะแบบนี้ก็เป็นภาวะที่ต้องการการสื่อข่าวที่มีคุณภาพ การสื่อข่าวในภาวะความขัดแย้งจะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้แก่สาธารณะทำให้ผู้สื่อข่าวต้องมีทักษะการทำงานและความเชี่ยวชาญมากขึ้น ผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องเข้าใจมากขึ้นว่าอะไรคือสาเหตุของความขัดแย้ง ความขัดแย้งมีพัฒนาการอย่างไร จะจบเช่นไร และผู้สื่อข่าวต้องรู้ว่าจะไปหาข้อมูลเหล่านี้ได้จากที่ไหน ข้อมูลเหล่านี้จะทำให้สาธารณะมีความเข้าใจสาเหตุที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความขัดแย้งและจะช่วยหาทางออกกับปัญหาได้ดียิ่งขึ้น (Howard, 2004: 5)

*ผู้สื่อข่าวมืออาชีพนั้นไม่ได้มุ่งหวังที่จะเป็นผู้ลดปัญหาความขัดแย้ง
พวกเขามุ่งที่จะนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และไม่ลำเอียงเข้าข้างใคร
แต่บ่อยครั้งที่การสื่อข่าวที่ดีเช่นนี้ช่วยทำให้ความขัดแย้งลดลง*

*Professional Journalists do not set out to reduce conflict.
They seek to present accurate and impartial news.
But it is often through good reporting that conflict is reduced.
(Howard 2004: 8)*

ข้อความที่อ้างถึงเป็นส่วนหนึ่งของความคิดหลักที่ Howard ใช้เพื่ออธิบายว่าเพราะเหตุใดจึงต้องมี “สื่อเพื่อสันติภาพ” และสื่อเพื่อสันติภาพจะเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการแบบใด โดยระบุว่าการจัดการกับความขัดแย้งต่างๆ ในสังคมให้คลี่คลายไปได้อย่างสันตินั้นมีปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ “การสื่อสาร” ซึ่งถือเป็นขั้นแรกที่จะทำให้ความขัดแย้งคลี่คลายได้ โดยเริ่มต้นจากทั้งสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งเจรจากัน เขากล่าวว่านั่นเป็นสาเหตุที่ทำให้ “ผู้สื่อข่าว” จึงต้องเข้ามามีบทบาทในการคลี่คลายความขัดแย้งและในความเป็นจริงผู้สื่อข่าวที่มีคุณภาพในการรายงานข่าวที่ได้นั้นได้ทำหน้าที่ที่ช่วยคลี่คลายความขัดแย้งอยู่แล้วในการทำงานสื่อข่าวปกติประจำวันโดยที่อาจไม่รู้ตัว นั่นคือการทำหน้าที่ต่างๆ ดังนี้

1. การเป็นช่องทางในการสื่อสารของฝ่ายต่างๆ (channeling communication) สื่อมวลชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นสื่อข่าวสาร (news media) นั้นเป็นสื่อกลางที่สำคัญระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่ขัดแย้งกัน บางครั้งสื่ออาจเป็นช่องทางในการนำเสนอข่าวสารของทุกๆ ฝ่าย ขณะเดียวกันพื้นที่ของสื่อก็เป็นพื้นที่ที่ทำให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ว่าอีกฝ่ายคิดอะไร
2. การให้การศึกษ (educating) แต่ละฝ่ายที่อยู่ในเหตุการณ์ความขัดแย้งจำเป็นต้องรู้ว่าเงื่อนไขและข้อจำกัดของอีกฝ่ายในการหาทางออกจากความขัดแย้ง สื่อทำหน้าที่ในการสำรวจและรายงานปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้น เพื่อกระตุ้นให้แต่ละฝ่ายลดความต้องการของตนเองลงและมีความเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น
3. การสร้างความเชื่อมั่น (confidence-building) การขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นสาเหตุที่สำคัญของปัญหาความขัดแย้ง สื่อสามารถช่วยลดความสงสัยและความไม่ไว้วางใจกันได้โดยเจาะลึกข้อมูลต่างๆ และเปิดเผยให้มากที่สุดเพื่อให้ข้อมูลของแต่ละฝ่ายสามารถเป็นที่รับรู้กันได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ การรายงานข่าวที่ดียังต้องนำเสนอตัวอย่างของทางออกจากที่อื่นๆ และอธิบายให้เห็นถึงความพยายามและความเป็นไปได้ของการสร้างความสมานฉันท์ทางสังคม
4. การแก้ไขการรับรู้และความเข้าใจที่ผิดๆ (correcting misperceptions) โดยการตรวจสอบและรายงานให้ทราบถึงความเข้าใจและการรับรู้ที่ผิดๆ ที่ทั้งสองฝ่ายมีต่อกัน เพื่อให้เกิดการทบทวนและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อกัน เพื่อให้ความขัดแย้งคลี่คลายได้ง่ายขึ้น
5. การสร้างความรู้สึกของความเป็นเพื่อนมนุษย์ (making them human) การทำให้ต่างฝ่ายต่างรู้จักตัวตนกันมากขึ้นเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ การสื่อข่าวที่ดีต้องสะท้อนเรื่องราวของคนที่เกี่ยวข้องเหล่านี้และอธิบายว่าเขาเหล่านั้นได้รับผลกระทบอะไรบ้าง
6. การอธิบายผลประโยชน์เบื้องหลัง (identifying underlying interests) ในเหตุการณ์ความขัดแย้งนั้นแต่ละฝ่ายจำเป็นต้องรู้ถึงผลประโยชน์เบื้องหลังที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย การสื่อข่าวที่ดีจะต้องซักถามและหาคำตอบถึงผลประโยชน์ที่อยู่เบื้องหลังความขัดแย้งให้ได้ และแยกแยะว่าอันไหนคือผลประโยชน์ของผู้นำและอันไหนคือประโยชน์ของกลุ่ม
7. การเป็นพื้นที่ระบายอารมณ์ความรู้สึก (emotional outlet) การที่จะให้ความขัดแย้งคลี่คลายได้นั้น จำเป็นที่จะต้องมียช่องทางหรือพื้นที่ให้ฝ่ายต่างๆ ได้ระบายความรู้สึก ความอัดอั้น หรือความโกรธ เพราะไม่เช่นนั้นอาจทำให้เกิดความตึงเครียดมากยิ่งขึ้น สื่อสามารถเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายได้พูด แทนที่จะให้เกิดการถกเถียงและเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายตรงกันข้าม

8. **การกำหนดกรอบในการสื่อสารความขัดแย้ง** (framing the conflict) การอธิบายเหตุการณ์ความขัดแย้งด้วยวิธีการที่ต่างกันสามารถช่วยลดความตึงเครียดได้ ดังนั้น ในการสื่อข่าวที่ดีทั้งผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการต้องพยายามที่จะนำเสนอมุมมองและความคิดเห็นที่แตกต่าง แทนที่จะย้ำเตือนหรือกล่าวซ้ำแต่ประเด็นความขัดแย้งแบบเดิมๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดความตึงเครียดมากยิ่งขึ้น
9. **การรักษาหน้าและสร้างความเห็นพ้อง** (face-saving, consensus-building) เมื่อฝ่ายที่ขัดแย้งพยายามที่จะหาทางแก้ปัญหาในการเจรจาเพื่อหาข้อตกลงต่างๆ สื่อต้องช่วยทำให้แต่ละฝ่ายรู้สึกไม่เสียหน้าและพยายามรายงานความเห็นพ้องกัน
10. **การเสนอทางออก** (solution building) ในเหตุการณ์ความขัดแย้งนั้นแต่ละฝ่ายมักจะมีข้อเสนอเฉพาะของตนที่เสนอขึ้นมา ดังนั้น ในการรายงานข่าวแต่ละวันสื่อจะต้องพยายามสรุปและรายงานให้เห็นถึงสิ่งที่เป็นข้อเสนอทางออกของปัญหา แทนที่จะตอกย้ำแต่เพียงปัญหาและข้อเรียกร้องของแต่ละฝ่าย
11. **การสนับสนุนความเท่าเทียม** (encouraging a balance of power) เมื่อมีการเจรจาเกิดขึ้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งต่างก็คาดหวังว่าพวกเขาจะต้องได้รับความสนใจและให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ในการรายงานข่าวที่ดีสื่อจะต้องมีความสมดุลและไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

นอกจากนี้ McGoldrick and Lynch (2000) ได้ใช้กรอบแนวทางการแบ่งประเภทการรายงานของ Galtung มาขยายความเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวเพื่อสันติภาพที่เรียกว่า “17 วิธีที่สื่อมวลชนเพื่อสันติภาพพึงปฏิบัติ” (17 Tips: What a Peace Journalist Would Try to Do) ดังนี้

1. หลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพความขัดแย้งที่เป็นการเอาชนะคะคานของสองฝ่ายและต้องมีฝ่ายแพ้กับฝ่ายชนะ แต่สื่อมวลชนเพื่อสันติจะต้องไม่ด่วนสรุปและแบ่งฝักฝ่าย แต่ต้องเปิดใจเพื่อหาบทสรุปที่หลากหลาย
2. หลีกเลี่ยงการยึดติดกับความแตกต่างระหว่าง “ตัวเรา” กับ “ผู้อื่น” เพราะจะนำไปสู่ความรู้สึกว่าคนอื่นเป็นภัยต่อพฤติกรรมที่ดีงาม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดความขัดแย้ง
3. หลีกเลี่ยงการจัดการกับความขัดแย้งที่ราวกับว่าจะเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่และนำไปสู่ความรุนแรงได้ แต่สื่อเพื่อสันติต้องพยายามที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์และผลที่จะตามมาต่อผู้คนทั้งในปัจจุบันและอนาคต ถามตัวเองว่าใครเป็นผู้ได้รับผลลัพธ์จากการกระทำนี้ ถามตัวเองว่าจะเกิดอะไรขึ้นถ้าผู้คนจะได้บทเรียนอะไรจากการรับรู้เหตุการณ์ความรุนแรง
4. หลีกเลี่ยงการประเมินค่าของความรุนแรงเพียงแค่ผลกระทบที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ต้องพยายามที่จะหาหนทางในการรายงานผลกระทบที่มองไม่เห็นด้วย เช่น ผลกระทบในอนาคต

ผลกระทบหรือความเจ็บปวดทางจิตใจ

5. หลีกเลี่ยงการกล่าวถึงผู้ที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยแค่คำพูดหรือคำกล่าวของผู้นำ แต่ผู้สื่อข่าวจะต้องสืบสวนหาเป้าหมายที่ลึกลงไป เช่น ผู้คนในระดับล่างได้รับผลกระทบอย่างไรจากความขัดแย้ง สิ่งที่เขาต้องการให้เปลี่ยนแปลงคืออะไร
6. หลีกเลี่ยงการเน้นย้ำเกี่ยวกับสิ่งที่สร้างความแตกแยกของคนสองกลุ่ม หรือความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เขาพูดหรือเขาต้องการ แต่ต้องพยายามที่จะถามสิ่งที่จะนำไปสู่ความผสมผสานกลมกลืน ซึ่งจะทำให้การรายงานข่าวสามารถให้คำตอบกับเป้าหมายหรือหนทางร่วมกันได้ในท้ายที่สุด
7. หลีกเลี่ยงการรายงานเพียงแค่พฤติกรรมความรุนแรงและอธิบายแต่ความน่ากลัว แต่ต้องแสดงให้เห็นว่าผู้คนถูกปิดกั้นและหมดหวังขนาดไหนที่ต้องเผชิญกับความขัดแย้ง
8. หลีกเลี่ยงการกล่าวหาคนใดคนหนึ่งว่าเป็นผู้เริ่มต้นความรุนแรง แต่ต้องพยายามมองว่าแต่ละฝ่ายมีส่วนร่วม กับปัญหาและประเด็นต่างๆ อย่างไร
9. หลีกเลี่ยงการเน้นความเจ็บปวด ความกลัว และความเศร้าโศกของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ที่จะนำไปสู่การสร้างให้เกิดฝ่ายผู้ร้ายกับฝ่ายเหยื่อ โดยเสนอแนะให้หาทางออกโดยการชูเชื้อและลงโทษฝ่ายผู้ร้าย แต่จะต้องนำเสนอข่าวที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจ็บปวด เศร้าโศก และความกลัวของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
10. หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่แสดงถึงการตกเป็นเหยื่อ เช่น ความอดอยาก การทำลายล้าง การไม่มีทางสู้ ความน่าสมเพช โศกนาฏกรรม ซึ่งเป็นการพรรณนาถึงสิ่งที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นผู้ถูกกระทำ และทำให้บั่นทอนพลังและจำกัดหนทางที่จะเปลี่ยนแปลง แต่สื่อมวลชนเพื่อสันติต้องรายงานเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่ถูกกระทำโดยผู้คน อย่าพรรณนาเพียงความรู้สึกแต่ต้องถามด้วยว่าเขาจะจัดการกับเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างไรหรือคิดเห็นอย่างไร
11. หลีกเลี่ยงการใช้คำแสดงอารมณ์ที่คลุมเครือเพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้คน เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การสังหารหมู่ การลอบสังหาร แต่ต้องใช้คำที่อธิบายอย่างตรงไปตรงมาและสะท้อนเหตุการณ์จริง
12. หลีกเลี่ยงการใช้คำขยาย เช่น เลวทราม ทารุณ โหดร้าย ป่าเถื่อน ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการกระทำที่อีกฝ่ายมีต่ออีกฝ่าย การใช้คำแบบนี้แสดงว่าผู้สื่อข่าวมีความลำเอียงและรู้สึกเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่จะต้องรายงานการกระทำที่ไม่เหมาะสมโดยให้ข้อมูลเพื่ออธิบายให้ชัดเจน
13. หลีกเลี่ยงการใช้คำที่ตีตรา เช่น ผู้ก่อการร้าย พวกหัวรุนแรง พวกบ้าคลั่ง พวกคลั่งลัทธิ ซึ่งเป็นคำที่ไม่มีใครยินดีให้เรียกตนเอง ดังนั้นผู้สื่อข่าวต้องพยายามที่จะเรียกขานผู้คนด้วยชื่อที่พวกเขาเรียกตนเอง หรืออธิบายด้วยภาษาที่ตรงไปตรงมา

14. หลีกเลี่ยงการเน้นย้ำไปที่การละเมิดสิทธิมนุษยชน ผู้กระทำความผิด หรือพฤติกรรมที่ผิดพลาดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ต้องพยายามที่จะแสดงให้เห็นถึงชื่อของผู้ที่กระทำความผิดจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
15. หลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นหรือการกล่าวอ้างที่ดูคล้ายเป็นความจริง แต่ต้องระบุให้ชัดเจนว่าเป็นความเห็นของใคร หรือใครกล่าวหาใคร
16. หลีกเลี่ยงการรับรองเอกสารที่เป็นของผู้นำซึ่งเป็นการนำไปสู่ชัยชนะของการใช้กำลัง แต่ต้องพยายามที่จะรายงานข้อมูลและประเด็นที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงในอนาคตและถามหาสิ่งที่จะต้องทำเพื่อจัดการแก้ไขหรือรับมือกับความขัดแย้งอย่างสันติ
17. หลีกเลี่ยงการรอคอยให้ผู้นำเสนอแนะทางออก แต่ต้องพยายามหาแนวทางสร้างสันติจากทุกฝ่ายทั้งภาคประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

สำหรับบทบาทและแนวปฏิบัติของสื่อมวลชนไทยนั้น พรรณพิมล นาคนาวา ได้นำเสนอในบทความเรื่อง “สื่อมวลชนกับสันติภาพ” (วิภา อุดมฉันท, 2544: 102-118) ได้กล่าวถึงบทบาทสื่อมวลชนไทยกับการสนับสนุนแนวทางสันติเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยควบคู่ไปกับการวิพากษ์วิจารณ์ โดยได้ตั้งข้อสังเกตและเสนอแนวปฏิบัติเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การรายงานข่าวสงครามต้องไม่มุ่งเน้นที่การรายงานประสิทธิภาพการทำลายล้างของอาวุธ แต่ต้องนำเสนอให้เห็นด้านมนุษยธรรม ความสูญเสียอย่างสมดุลกันด้วยสื่อมวลชนต้องมองปัญหาสันติภาพอย่างเป็นกระบวนการ กล่าวคือในความพยายามที่จะรายงานเหตุการณ์ที่เรียกว่าสู้สันติภาพนั้น สื่อต้องรายงานด้วยวิธีที่สันติด้วยเช่นกัน โดยไม่เน้นความตื่นเต้น เร้าอารมณ์ แบ่งฝักแบ่งฝ่ายสร้างความเกลียดชัง หรือการเผชิญหน้ากัน
2. การรายงานประเด็นปัญหาความขัดแย้งสื่อมวลชนต้องไม่นำเสนอแต่เพียงเหตุการณ์หรือสถานการณ์เท่านั้น แต่ต้องมองให้เห็นถึงสาเหตุแห่งปัญหา ตลอดจนบริบทแวดล้อม เช่น กรณีการคัดค้านโครงการท่อก๊าซที่จังหวัดสงขลา สื่อต้องทำความจริงให้กระจ่างว่าเหตุใดชาวบ้านจึงคัดค้าน ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจถึงแก่นแท้ของปัญหา เพราะความจริงจะช่วยให้เข้าใจปัญหาถูกจุด นำไปสู่การแก้ไขความขัดแย้งลงได้
3. การมองปัญหาของสื่อมวลชน หากสื่อสามารถมองเห็นปัญหาในเชิงโครงสร้างได้ จะมีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ดีขึ้น แต่ปัญหาที่มักพบจากสื่อคือมักมองปัญหาที่ตัวบุคคล เช่น การประณินประนาม การเร่งเร้าให้เปลี่ยนแปลงตัวบุคคล ซึ่งทำให้ปัญหาที่แท้จริงไม่ได้รับการแก้ไข
4. นอกจากนี้หากสื่อตระหนักได้ว่าอะไรคือวาระของสังคมที่สื่อควรหยิบยกขึ้นมานำเสนอ นอกเหนือจากการรายงานเหตุการณ์ประจำวัน เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหา

คอร์รับชั่นและกำหนดทิศทางข่าวให้เรื่องเหล่านี้ขึ้นสู่ระดับนโยบาย สื่อมวลชนไทยที่อยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ต้องแสดงบทบาทมากกว่าการรายงานเหตุการณ์ประจำวัน หากต้องเป็นผู้ให้ความรู้แก่สังคม ให้รู้เท่าทันกระแสหลักและรู้ทิศทางที่สังคมไทยจะก้าวเดินต่อไป

5. ในการมองปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น สื่อมวลชนต้องไม่พิจารณาจากมุมมองทางวัฒนธรรม สถานภาพทางสังคม หรือโลกทัศน์ของตนเองเป็นพื้นฐาน หากต้องพยายามมองเรื่องราวจากบริบทที่แวดล้อมเหตุการณ์ หรือผู้ที่ตกเป็นข่าวสำคัญ เช่น กรณีการชุมนุมของสมัชชาคนจน สื่อมวลชนโดยทั่วไปมักจะรายงานไปในทิศทางที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนามากกว่าจะมองเห็นหรือเข้าใจผลกระทบต่อวิถีชีวิต หรือมองการชุมนุมเป็นการกีดขวางการจราจร เป็นต้น
6. สื่อต้องไม่นำเสนอเนื้อหาในลักษณะการสร้าง stereotype ให้แก่บุคคลหรือกลุ่มวัฒนธรรม เช่น ลาวกับความล้าหลัง มุสลิมกับความรุนแรง สาวเหนือกับโสเภณี เป็นต้น เพราะการผูกโยงเช่นนี้จะก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ หรือความเกลียดชังต่อกัน
7. สื่อต้องไม่รายงานข่าวแบบระบุเอกลักษณ์ทางด้านศาสนา เชื้อชาติ ฯลฯ เพราะจะทำให้เกิดการแบ่งเป็นพวกเขาพวกเรา เช่น กะเหรี่ยงพุทธ กะเหรี่ยงคริสต์ มุสลิมหัวรุนแรง โจรมุสลิม เป็นต้น
8. สื่อต้องลดระดับการนำเสนอเนื้อหาที่รุนแรง ซึ่งเสนอกันอย่างตอกย้ำสม่ำเสมอ โดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ จะเห็นได้จากประเด็นข่าว การใช้ภาษา การพาดหัวข่าว เพราะการกระทำเช่นนี้จะทำให้สมาชิกในสังคมชาชินกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น หรือลดระดับความกลัวความรุนแรง
9. ในบางกรณีสื่อมวลชนสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบสันติได้ โดยใช้ช่องทางที่ตนเองมีอยู่นั้นคือ การรายงานข้อเท็จจริง การวิพากษ์วิจารณ์ การเรียกร้อง การเสนอแนะทางออกของปัญหาโดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
10. ปัจจุบันสังคมไทยปรับตัวในทิศทางที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น ทั้งด้านการเมือง สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ฯลฯ ขณะเดียวกันปัญหากระทบกระทั่ง ความขัดแย้งจากโครงการพัฒนาของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนก็เริ่มคุกรุ่นขึ้นเป็นระยะๆ ขบวนการทางสังคมก็ยังมิบทบาทอย่างต่อเนื่องภายใต้ภาวะการณ์เช่นนี้หากสื่อสามารถเป็นเวทีสาธารณะสำหรับสื่อสารความหลากหลายในสังคมให้มีโอกาสได้แสดงความเห็น ความต้องการ สะท้อนความจริง จะมีส่วนช่วยลดการเผชิญหน้า และสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ในความแตกต่างแก่สังคมนอกจากนี้สื่อต้องเปิดกว้างสำหรับความคิดเห็นของผู้รู้แขนงต่างๆ ได้มีโอกาสแสดงความเห็นนอกเหนือจากความคิดเห็นที่จำกัดอยู่แค่เพียงแค่อสื่อมวลชนเพียงกลุ่มเดียว เพื่อร่วมกันหาทางออกในกรณีที่เป็นปัญหาความขัดแย้งได้อย่างรอบด้าน

11. ปัจจุบันกระแสการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ชุมชน เป็นกระแสที่ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ซึ่งสื่อมวลชนต้องเปิดรับกระแสดังกล่าว และมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้รายงานข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถูกถ้วน ตรงตามเป็นจริงไม่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้กล่าวถึง

5.แนวปฏิบัติสื่อมวลชนกับกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สถานการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นสนามการปฏิบัติจริงของสื่อมวลชนไทยที่จะใช้แนวคิดและแนวปฏิบัติของการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพในการทำงาน อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์และศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนเหล่านี้ในวาระโอกาสต่างๆ ก็จะได้ผลค้นพบในเชิงลบต่อบทบาทของสื่อมวลชนต่อการรายงานข่าวสถานการณ์ภาคใต้

ประเด็นปัญหาที่สำคัญซึ่งพบในการทำงานของสื่อในกระบวนการสันติภาพ คือ

1. การเน้นย้ำไปที่ตัว “เหตุการณ์” มากกว่า “กระบวนการ” ดังที่กล่าวว่ากระบวนการสันติภาพนั้นใช้เวลาในการพัฒนาการไปสู่แต่ละเป้าหมายหรือแต่ละข้อตกลง แต่การทำงานของสื่อเน้นรอไม่ได้หรือไม่ต้องการรอ สื่อต้องการข่าวทันทีจึงพยายามหยิบเหตุการณ์ย่อยๆ มาเป็นข่าว ซึ่งบางเหตุการณ์ก็กลายเป็นปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการสันติภาพ และอาจทำให้สาธารณชนเกิดความรู้สึกและตีความไปต่างๆ นานา ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงเหตุการณ์เหล่านั้นมันอยู่ในขั้นตอนการพัฒนา ยังไม่มีบทสรุปท้ายสุดหรืออาจมีการปรับเปลี่ยนไปเองเมื่อถึงช่วงการเจรจาจุดหนึ่งคำถามแบบเน้นผลระยะสั้นที่ติดอยู่ในห้วงคิดของสื่อส่วนใหญ่ตลอดเวลาในการรายงานข่าวกระบวนการสันติภาพ ซึ่งสะท้อนผ่านชิ้นงานข่าวที่เผยแพร่ต่อสาธารณะก็คือ “เวทีครั้งนี้สำเร็จหรือล้มเหลว” หรือว่า “กระบวนการพูดคุยครั้งนี้จะจบเป็นครั้งสุดท้ายหรือว่าจะมีต่อไปอีก”
2. การที่สื่อยังยึดติดอยู่กับคุณค่าของข่าวแบบดั้งเดิม คือต้องหาว่าจุดผิดปกติของกระบวนการอยู่ตรงไหน ความร้ายอารมณ์ของตัวบุคคล หรือข้อความ หรือการพยายามอธิบายถึงความขัดแย้งว่าใครดูไม่เต็มใจหรือเต็มใจ ประเด็นขัดแย้งทางการเมืองภายใน ระหว่างประเทศเป็นอย่างไรการตีคุณค่าของฝ่ายที่เกี่ยวข้องบางฝ่ายว่าเป็นผู้ก่อการร้าย จนเกิดคำถามสะท้อนจากสาธารณะว่าทำไมเราต้องไปให้ค่ากับโจรก่อการร้าย
3. การที่สื่อเป็นอุปสรรคในกระบวนการสันติภาพเสียเอง เพราะในความเป็นจริงของกระบวนการสันติภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขั้นตอนการเจรจาก็คือ มันควรเป็นกระบวนการที่เป็นความลับและดำเนินไปโดยที่ไม่มีปัจจัยภายนอกอื่นๆ เข้ามาทำให้เสียกระบวนการนำเสนอข้อเรียกร้องข้อตกลงบางอย่างที่ยังไม่ถึงที่สุด ทำให้ภาพของการ “ยอมแพ้” ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งปรากฏต่อสาธารณะซึ่งเป็นอุปสรรคใหญ่หลวงต่อกระบวนการสันติภาพ ทำให้สาธารณชนต่อต้านกระบวนการ

สันติภาพแทนที่ฝ่ายผู้แทนการพูดคุยจะใช้เวลาหรือหากสูญเสียในการไปถกเถียงกันเองก็กลับต้องมาชี้แจงและเจรจากับสาธารณชนแทน นี่เป็นผลกระทบทางลบที่เกิดจากสื่อหรือเราจะกล่าวว่ามันคือ spoiler effect

ทั้งนี้ ปัญหาเหล่านั้นอาจมีที่มาจากความจริงพื้นฐานบางประการที่เกี่ยวกับความย้อนแย้งระหว่างธรรมชาติของ“กระบวนการสันติภาพ” กับ“การทำงานของวิชาชีพสื่อ” กล่าวคือ

1. **ประเด็นแรก** กระบวนการสันติภาพนั้นซับซ้อน แต่การทำงานของสื่อยึดความกระชับเข้าใจง่าย
2. **ประเด็นที่สอง** กระบวนการสันติภาพนั้นใช้เวลายาวนาน ทั้งในการเริ่มต้นและพัฒนาไปสู่เป้าหมาย แต่การทำงานของสื่อเน้นความรวดเร็วและทันทั่วถึง
3. **ประเด็นที่สาม** กระบวนการสันติภาพนั้นเต็มไปด้วยข้อมูลที่ไม่ชัดเจนและน่าเบื่อหน่าย แต่การทำงานของสื่อต้องการความตื่นเต้นเร้าใจ ดึงดูดความสนใจผู้รับสาร
4. **ประเด็นที่สี่** กระบวนการสันติภาพที่จะประสบความสำเร็จนั้น จะนำไปสู่การคลี่คลายความตึงเครียดและต้นตอของเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรง แต่การทำงานของสื่อต้องการขายความขัดแย้งรุนแรง
5. **และประเด็นสุดท้าย** เราพบว่าในหลายๆ ขั้นตอนของกระบวนการสันติภาพต้องดำเนินอยู่ในที่ลับและเป็นการถกเถียงของกลุ่มเฉพาะ แต่การทำงานของสื่อเน้นที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลและช่วงชิงพื้นที่ในการเผยแพร่ให้เร็วที่สุด

จากประเด็นเรื่องความย้อนแย้งที่เป็นความจริงพื้นฐานและธรรมชาติของสองสิ่งที่ว่านั้น เป็นที่มาของสถานการณ์ปัญหาของการรายงานข่าวกระบวนการสันติภาพในสื่ออยู่ ณ ขณะนี้ ไม่เพียงแต่สื่อไทย แต่เป็นสื่อทั่วโลก แม้ว่าในวงการสื่อเมืองไทยในขณะนี้มีการปรับตัวหันมาทบทวนบทบาทในประเด็นนี้กันบ้างแล้ว รวมทั้งในการรายงานข่าวบางชิ้น บางช่วงเวลา ของสื่อมวลชนบางกลุ่มบางคนก็เห็นความพยายามในการที่จะทลายเส้นแบ่งของความย้อนแย้งเหล่านั้นอยู่บ้าง แต่อาจจะเป็นความพยายามเฉพาะที่เป็นเรื่องของปัจเจก หรือจากกลุ่มพลังผลักดันภายนอกองค์กรสื่อ หรือกลุ่มองค์กรวิชาชีพทางเลือกมากกว่าที่จะเป็นพลังผลักดันภายในของกลุ่มองค์กรวิชาชีพสื่อกระแสหลัก

6. บทบาทของสื่อทางเลือกในการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ

จากการศึกษาวิจัยหลายๆ ครั้งที่เกี่ยวข้องบทบาทของสื่อมวลชนกระแสหลักต่อการคลี่คลายความขัดแย้งหรือการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือแม้แต่ที่ใดๆ ในโลก เราก็พบกับผลการศึกษาที่เป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อกระแสหลักที่ขัดต่อหลักการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น และเมื่อศึกษาลึกลงไปก็พบปัจจัยต่างๆ มากมายที่เป็นอุปสรรคในเชิงโครงสร้างการดำเนินการ เศรษฐกิจ และความเป็นเจ้าของ

ของสื่อเหล่านี้ ที่เป็นข้อจำกัดในการทำงานเพื่อสันติภาพ แม้ว่าเมื่อมองในแง่ดีความหวังของให้สื่อมวลชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการหนุนเสริมการสร้างสันติภาพนั้นมีพัฒนาการที่ดีขึ้นมาตามลำดับ แต่ในความจริงนั้นเราอาจต้องใช้เวลายาวนานในการปรับเปลี่ยนบทบาทของสื่อมวลชนกระแสหลัก ที่ต้องผ่านกระบวนการหรือสร้างระบบในหลายๆ ระดับขององค์กรสื่อมวลชน รวมทั้งระบบคุณค่าของนักข่าวเอง

ดังนั้น การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม และการพัฒนาการสื่อสารของกลุ่มพลเมืองกลุ่มใหม่ๆ ในพื้นที่ความขัดแย้งจึงน่าจะกลายเป็นทางออกหนึ่ง ที่จะเข้ามาช่วยอุดช่องว่างและข้อจำกัดที่เราพบจากการทำงานของสื่อมวลชนกระแสหลักได้ สำหรับการสื่อสารในลักษณะนี้ถือเป็นอีกหนึ่งของการสื่อสารเพื่อสันติภาพที่เรียกว่า “Peace-oriented communication” ที่เป็ความพยายามของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาสังคมในการใช้สื่อและการสื่อสารประเภทต่างๆ เพื่อเป็นแรงในเชิงบวกให้กับกระบวนการสร้างสันติภาพ

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของกลุ่มสื่อทางเลือกและกลุ่มภาคประชาสังคมนี้ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการซึ่งอาจทำให้การสื่อสารเพื่อสันติภาพไม่อาจดำเนินไปได้บรรลุเป้าหมาย ดังบทสรุปในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสื่อทางเลือกเพื่อสันติภาพ (วลักษณ์กมล จ่างกมล และอมรรัตน์ ชนะการณ, 2557) ระบุประเด็นเกี่ยวกับสื่อทางเลือกในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. สื่อทางเลือกจังหวัดชายแดนภาคใต้กับหลักการ Peace journalism และกระบวนการสันติภาพในชายแดนใต้

สื่อทางเลือกในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีความตระหนักถึงบทบาทการเป็นสื่อเพื่อสันติภาพตามหลักการ Peace journalism เป็นอย่างดี และได้นำเสนอเนื้อหาในประเด็นเกี่ยวกับการพูดคุยสันติภาพ กระบวนการขับเคลื่อนเชิงสันติภาพของภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้และเห็นความสำคัญมากขึ้น แม้ว่ารายละเอียดของเนื้อหายังไม่มีความหลากหลาย และแหล่งข่าวที่เกี่ยวข้องยังคงอยู่ในวงแคบๆ ยังไม่สามารถกระจายกลุ่มของแหล่งข่าวหรือผู้มีส่วนร่วมในการสื่อสารให้มีความหลากหลายในเชิงสังคม วัฒนธรรม และสถานะทางการเมืองได้อย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตามข้อจำกัดหนึ่งของสื่อทางเลือกก็คือ การใช้ภาษาที่ยังมีความหละหลวมและสะท้อนความรู้สึกเร้าอารมณ์มากกว่าการสร้างความเข้าใจ จากการใช้วิเคราะห์การใช้ภาษาของสื่อทางเลือกทั้ง 3 องค์กรยังสะท้อนให้เห็นว่า “ความไหวรู้ทางภาษา” ที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งของสื่อยังมีไม่มากเพียงพอ ขนบของสื่อกระแสหลักยังคงครอบงำแนวคิดในการใช้ภาษาในพาดหัวข่าวเพื่อสร้างแรงดึงดูดและเรียกร้องความสนใจของผู้รับสาร

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าความตระหนักในบทบาทของการเป็นสื่อเพื่อสันติภาพของสื่อทางเลือกเหล่านี้เกิดขึ้นแล้ว แต่ยังคงต้องมีการให้ความสำคัญในเชิงรายละเอียดของแนวปฏิบัติมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

เรื่องของการใช้ภาษา ความรอบด้านของเนื้อหา และความหลากหลายของแหล่งข่าว

2. ศักยภาพเชิงวิชาชีพที่ต้องเพิ่มพูนของผู้ปฏิบัติงานสื่อทางเลือก

ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อทางเลือกนั้น มีเพียงส่วนน้อยที่ผ่านการศึกษาในระบบที่เกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน นิเทศศาสตร์ หรือวารสารศาสตร์ หรือแม้แต่การศึกษานอกระบบ ที่เป็นการอบรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข่าวหรือสื่อมวลชน นอกจากนี้แล้ว ในพื้นที่ความขัดแย้งที่มีความรุนแรงและกระบวนการแสวงหาสันติภาพ อยู่เช่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์ความรู้และศักยภาพเฉพาะทางของผู้สื่อข่าวยังเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สื่อข่าวสามารถเป็นกลไกสำคัญในการนำพาสังคมไปสู่สันติภาพให้ได้

3. พื้นที่กลางเพื่อสันติภาพเฉพาะกลุ่มกับภาพลักษณ์ที่ถูกเหมารวมของสื่อทางเลือกชายแดนใต้

ข้อจำกัดและความท้าทายบางประการขององค์กรสื่อทางเลือกในพื้นที่ ที่อาจทำให้บทบาทการเป็นพื้นที่กลางเพื่อสันติภาพไม่อาจสมบูรณ์ได้ดังที่ถูกคาดหวังและคาดหวัง ปัจจัยเหล่านั้นได้แก่ การใช้ภาษาท้องถิ่น ที่มีเพียงกลุ่มคนเฉพาะกลุ่มเท่านั้นที่สามารถสื่อสารได้ รวมไปถึงบุคคลที่ปฏิบัติงานสื่อทางเลือกที่ยังคงขาดความหลากหลาย ยังคงเกาะกลุ่มเฉพาะผู้ที่มีภูมิหลังจากการทำงานภาคประชาสังคม หรือเคยร่วมทำงานในสื่อกระแสหลัก เป็นต้น นอกจากนี้ ประเด็นของการรายงานเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นำเสนอขึ้น ก็ยังขาดความหลากหลาย คนส่วนน้อยในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังรู้สึกถูกละเลย

ขณะนี้สื่อทางเลือกในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนหนึ่ง มีภาพลักษณ์การทำงานในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับสื่อกระแสหลัก ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเน้นเนื้อหาและการนำเสนอไปที่ภาครัฐและเพื่อประโยชน์ของกลุ่มคนส่วนใหญ่ในประเทศ โดยไม่ได้คำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะเห็นได้ประการหนึ่งว่า บทบาทของสื่อทางเลือกในพื้นที่ขณะนี้ ยังไม่อาจสร้างความสมดุลหรืออุดช่องว่างหรือปัญหาของสื่อกระแสหลักได้ตามความคาดหวังอย่างสมบูรณ์แบบนัก และสื่อทางเลือกก็ยังคงมีภาพลักษณ์ที่ถูกเหมารวม ของการเป็นสื่อเฉพาะกลุ่มหรือสื่อเลือกข้างในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ ซึ่งบทสรุปนี้ยังได้ถูกสะท้อนมาจากความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในกลุ่มองค์กรเหล่านี้เอง

อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตในมุมมองอีกด้านหนึ่งก็คือ สื่อทางเลือกเหล่านี้ ได้พยายามที่จะเปิดพื้นที่สาธารณะใหม่ให้กับกลุ่มคนท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะทางภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งที่ผ่านมาสื่อกระแสหลักไม่สามารถทำหน้าที่ตรงนี้ได้ กรณีตัวอย่างของสถานีวิทยุมีเดียสลัตน เป็นองค์กรสื่อทางเลือกที่เปิดพื้นที่สาธารณะผ่านสื่อแห่งใหม่ให้กับกลุ่มคนในพื้นที่ที่สื่อสารกันด้วยภาษามลายู ทำให้ประเด็นความกลัว ความต้องการ และความหวาดระแวงได้ถูกถ่ายทอดออกมาสู่สาธารณะที่เป็นกลุ่มเดียวกันแต่กว้างขวางขึ้น

4. การเชื่อมโยงเครือข่ายคือเบื้องหลังความสำเร็จ

การเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาคประชาสังคม ภาคการสื่อสาร ภาควิชาการ และผู้ปฏิบัติงานสื่อเป็นรูปแบบที่พึงประสงค์สำหรับการทำงานแบบ Peace journalism สำหรับการทำงานการสื่อสารเพื่อหนุนเสริม

กระบวนการสันติภาพภาคใต้นั้นก็เช่นเดียวกัน ที่จำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงเครือข่ายทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆ กัน แม้ว่าองค์กรสื่อภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะการทำงานขับเคลื่อนประเด็นต่างๆ ในพื้นที่ร่วมกัน แต่ยังมีความร่วมมือกันเฉพาะการจัดกิจกรรมพิเศษ (Event) เท่านั้น ยังไม่มีการรวมตัวกันในลักษณะของการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพอย่างจริงจัง หรือร่วมกันกำหนดวาระข่าวสารเรื่องกระบวนการเจรจาสันติภาพไปในทิศทางเดียวกัน แต่ละองค์กรยังนำเสนอข้อมูลภายใต้ขีดความสามารถและแหล่งข่าวที่ตนมีอยู่ แม้ว่าจะมีกิจกรรมด้านการพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง โดยศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้อย่างต่อเนื่องก็ตาม

5. บทบาทที่ทับซ้อนของผู้ปฏิบัติงานสื่อทางเลือก

ในการทำงานในฐานะสื่อที่นั่น พบว่าเจ้าขององค์กร บรรณาธิการ และผู้ปฏิบัติงานกลุ่มสื่อทางเลือกบางส่วนมีบทบาทการทำงานที่หลากหลาย และทับซ้อนบทบาทหน้าที่ ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในเชิงผลประโยชน์ของการทำหน้าที่ได้ นั่นคือเป็นทั้งผู้จัดกิจกรรม ผู้ปฏิบัติงานสื่อข่าว และเป็นผู้รับทุนจากองค์กรภาครัฐ ในประเด็นหลังนี้ อาจก่อให้เกิดการรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งทุนในพื้นที่ที่ส่งผลต่อคุณภาพและรูปแบบการแสดงบทบาทของความเป็นสื่อมวลชนได้ นอกจากนี้ ยังอาจส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจทั้งจากประชาชนและจากหน่วยงานในท้องถิ่นได้

6. ข้อเสนอจริยธรรมเชิงปฏิบัติเพื่อปฏิรูปบทบาทสื่อเพื่อสันติภาพและการรายงานข่าวความขัดแย้ง

หากจะให้การสื่อสารและสื่อมวลชนมีบทบาทในการสร้างสันติภาพนั้น จำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกรอบคิด แนวทางการทำงาน และแนวปฏิบัติของสื่อ ซึ่งอาจจะให้นิยามว่าเป็นการปฏิรูปใน 3 ส่วนหลักๆ คือ

1. การปฏิรูปแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าข่าว ที่ไม่จำเป็นต้องยึดติดกับคุณค่าข่าวตามทฤษฎีแบบดั้งเดิม ที่ใช้วัดคุณค่าจากความรุนแรงของเหตุการณ์ ความกว้างขวางของผลกระทบ หรือความตื่นเต้นเร้าใจจากความรุนแรงเท่านั้น แต่หลักการของสื่อเพื่อสันติภาพเน้นว่าเหตุการณ์ที่มีเป็นเชิงบวก สร้างสรรค์ หรือสันติภาพก็มีคุณค่าในเชิงข่าวที่ต้องนำเสนอเช่นกัน

2. การปฏิรูปการออกแบบวิธีการรวบรวมข้อมูลข่าว ที่ไม่ต้องยึดติดกับแหล่งข่าวที่มีอำนาจชื่อเสียงระดับสูง แต่ต้องมีการกระจายแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารไปสู่กลุ่มคนต่างๆ ที่ไม่ได้รับความสำคัญมาก่อน

3. การปฏิรูปการใช้ภาษาในการนำเสนอข่าว ที่ไม่ต้องเน้นความเร้าอารมณ์ หรือสอดแทรกไปด้วยความคิดส่วนตัวและความเชื่อเบื้องหลังของผู้สื่อสาร

4. การปฏิรูปเป้าหมายการนำเสนอข่าว ไม่เน้นเพียงการนำเสนอเพราะมันเป็น “ข่าว” แต่จะนำเสนอเพราะข้อมูลนี้จะนำไปสู่การสร้างสันติภาพได้

5. การปฏิรูปองค์ความรู้ของผู้ปฏิบัติงานข่าว ที่ไม่เพียงแต่มีความรู้ในเชิงเทคนิคการสื่อสาร แต่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติภาพและความขัดแย้งด้วย

7. ตัวอย่างการวิเคราะห์การรายงานข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้ง

เมื่อต้องใช้หลักการและแนวปฏิบัติของการสื่อข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้งดังที่ได้นำเสนอในตอนต้น มาพิจารณาการทำงานในสถานการณ์จริงของสื่อมวลชนไทยในหลายๆ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในระดับเบื้องต้นที่สุดของการวิเคราะห์กรณีศึกษาคือการวิเคราะห์แนวคิดภาพรวมที่นำเสนอในข่าวนานาชาติหรือเนื้อหาประเภทต่างๆ ของสื่อตามกรอบการแบ่งประเภท PEACE/CONFLICT JOURNALISM และ WAR/VIOLENCE JOURNALISM ของ Galtung นั่นคือพิจารณาจากเนื้อหาภาพรวม การใช้ภาษา การใช้แหล่งข่าว และจุดเน้นของการนำเสนอความขัดแย้ง ซึ่งการพิจารณาจากประเด็นเหล่านี้ก็จะสามารถบอกได้ว่าผู้สื่อข่าวได้มีการใช้ทักษะการวิเคราะห์ความขัดแย้งตามหลักการหรือไม่ รวมทั้งได้ให้ความสำคัญกับหลักปฏิบัติในการรายงานข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้งหรือไม่ และเหล่านี้ก็จะนำไปสู่ปลายทางของบทบาทผู้สื่อข่าวว่ามีบทบาทในการคลี่คลายความขัดแย้ง หรือในอีกด้านหนึ่งเป็นผู้จุดประกายไฟความขัดแย้ง

กรณีตัวอย่างที่นำเสนอให้ศึกษาต่อไปนี้ เป็นเพียงตัวอย่างของการวิเคราะห์เบื้องต้นในประเด็นหลักๆ ดังได้กล่าวมา ทั้งนี้ หากเป็นการศึกษาในรายวิชาหรือการวิจัยอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ควรจะต้องพิจารณาให้ลึกถึงขั้นตอนต่างๆ ของหลักปฏิบัติด้วย รวมทั้งการวิเคราะห์ถึงการใช้ภาษาในระบับวาทกรรม และการแฝงเร้นอุดมการณ์ต่างๆ ผ่านการใช้คำบางคำของสื่อมวลชน อีกทั้งจะต้องเชื่อมโยงไปกับสภาพทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อ เช่น ความเป็นเจ้าของ อุดมการณ์ทางการเมืองของเจ้าของและผู้สื่อข่าว รวมทั้งปัจจัยและอิทธิพลทางการเมืองที่ครอบและกำกับสื่ออยู่ด้วย ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าวจะช่วยทำให้เห็นสภาพที่แท้จริงของบทบาทสื่อมวลชนในการรายงานสถานการณ์ความขัดแย้ง และจะนำไปสู่การให้ข้อเสนอแนะต่อบทบาทที่เหมาะสมได้อีกด้วย

กรณีตัวอย่างที่ 1

โจรใต้ป่วนปัตตานี วางบึ้มบนสะพาน ทหารช่าง เจ็บ 3

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ 11 กรกฎาคม 2558 20:55

โจรใต้ป่วนปัตตานี วางบึ้มบนสะพาน ใน อำเภอหนองจิก รถทหารช่างสังกัด ช.พัน 15 ขับผ่านมา บาดเจ็บ 3 นาย

เมื่อเวลาประมาณ 19.00 น.วันที่ 11 กรกฎาคม 2558 เกิดเหตุคนร้ายลอบวางระเบิด บริเวณสะพานดอนยาง อ.หนองจิก จ.ปัตตานี เป็นเหตุให้รถยนต์กระบะ ยี่ห้อฮิซุซุ ไฮแลนเดอร์ ทะเบียน กค 7375 บุรีรัมย์ ของเจ้าหน้าที่ทหารช่าง สังกัด ช.พัน 15 ได้รับความเสียหาย และมีผู้บาดเจ็บ 3 ราย ประกอบด้วย 1.จ.ส.ท.นัฐเกียรติ คินันติ 2.ส.อ.พรพจน์ ปลาโพธิ์ และ 3.ส.อ.พัฒนา กาศรัมย์ ทั้งหมดถูกนำส่งโรงพยาบาล ส่วนความคืบหน้าจะรายงานต่อไป

จากกรณีตัวอย่างที่ 1 เมื่อพิจารณาจากประเด็นวิเคราะห์เบื้องต้น จะสามารถวิเคราะห์บทบาทของสื่อได้ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นเนื้อหาภาพรวมของกรณีตัวอย่าง – เนื้อหาภาพรวมของข่าวนี้เป็นการนำรายงาน “เหตุการณ์” ที่เกิดขึ้น เป็นการรายงานตามเนื้อหาที่มีการรายงานเป็นลักษณะข่าวสั้นหรือ Breaking news ซึ่งเป็นลักษณะการรายงานแบบลักษณะการรายงานข่าวอาชญากรรมที่มีข้อมูลส่วนใหญ่จากหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งนี้ หากเป้าหมายของการนำเสนอเพียงเพื่อต้องการรายงานสถานการณ์สดที่เกิดขึ้นให้ทันทั่วถึง การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในกรณีก็เป็นเพียงแต่การแจ้งข่าวหรือ inform ให้สาธารณะได้รับทราบหรือเพื่อเตือนภัยเท่านั้น แต่ไม่ได้มีบทบาทใดๆ ต่อสถานการณ์ความขัดแย้งหรือความรุนแรงเลย หากแต่อาจก่อให้เกิดผลในทางตรงข้ามนั่นคือ ความหวาดกลัวอีกด้วย

2. การใช้ภาษา ถึงแม้ว่าเป้าหมายในการรายงานข่าวนี้ น่าจะเป็นเพียงแค่การรายงานเหตุการณ์สดเพื่อแจ้งให้สาธารณะรับทราบเท่านั้น แต่กลับพบว่าประเด็นสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นอยู่ก็คือ การใช้คำที่ตัดลึกลงไปล่วงหน้าโดยที่ไม่มีหลักฐานประกอบ แต่เป็นการใช้อคติและความรู้สึกของผู้รายงานข่าวเข้าไปตัดสิน เช่น การใช้คำว่า “โจรใต้” ว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดเหตุการณ์ครั้งนี้ แต่กลับไม่พบว่าในรายละเอียดของข่าวมีข้อมูลสนับสนุนว่าผู้ก่อเหตุในครั้งนี้เป็นใคร อีกทั้งคำว่า “โจรใต้” ก็เป็นคำที่จัดอยู่ในประเภทของ “ภาษาตีตรา” (demonizing label words) ที่เป็นการให้นิยามคนหรือกลุ่มบุคคลแบบเหมารวม โดยที่มีการพิสูจน์หรือขาดหลักฐานในการกล่าวอ้างเช่นนั้น ซึ่งการใช้ภาษาในลักษณะดังกล่าว เป็นข้อพึงระวังที่สำคัญประการหนึ่งของการรายงานข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง ทั้งนี้ หากจะนำเสนอข่าวดังกล่าวโดยคำนึงถึงจริยธรรมในการรายงานข่าวสถานการณ์ความขัดแย้ง คำที่เหมาะสมมากกว่าก็ดังเช่นที่มีการใช้ในเนื้อหาข่าว คือคำว่า “คนร้าย” ซึ่งเป็นการระบุถึงผู้ที่กระทำการสิ่งที่เป็นภัยกับสังคม โดยที่ไม่ได้ระบุว่าเป็นคนภาคใดหรือได้ตั้งตนเป็น “โจร” หรือไม่

3. การอ้างอิงแหล่งข่าว จากกรณีการรายงานนี้ ไม่ปรากฏการอ้างอิงแหล่งข่าวใดๆ แต่มีการระบุชื่อเสียงเรียงนามของผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตได้ ซึ่งความน่าจะเป็นของการรายงานข่าวลักษณะนี้อาจจะได้รับข้อมูลต่อๆ สืบเนื่องกันมาจากการวิหุ้สื่อสารของกลุ่มองค์กรต่างๆ ซึ่งขาดหลักประกันว่ารายชื่อดังๆ ที่นำเสนอจะตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ บ่อยครั้งที่การนำเสนอชื่อเหล่านี้ไม่ตรงกับความเป็นจริงได้ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกและเข้าใจผิดของญาติพี่น้อง ซึ่งสื่อมวลชนพึงจะระมัดระวังและต้องมีความ “ไหวรู้” ในประเด็นนี้

4. จุดเน้นของความขัดแย้ง อย่างไรก็ตามในข่าวนี้นี้เป็นการนำเสนอเพียงการรายงานสดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ไม่ได้มีการแสดงบทบาทของการนำเสนอข้อมูลความขัดแย้งที่เป็น “สถานการณ์” ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่สิ่งที่เป็นข้อสังเกตก็คือ บทบาทของผู้สื่อข่าวต่อสถานการณ์ความขัดแย้งต่างๆ ในสังคมนั้น ผู้สื่อข่าวมักจะจำกัดบทบาทของตนเองไว้เพียงเท่าที่กรณีตัวอย่างได้นำเสนอไว้ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งน่าจะเป็น

ข้อจำกัดต่างๆ ในการทำงานของผู้สื่อข่าว รวมทั้งการขาดทักษะการวิเคราะห์ความขัดแย้งของผู้สื่อข่าว ดังได้
นำเสนอในรายละเอียดข้างต้นนั่นเอง

กรณีตัวอย่างที่ 2

คนร้ายวางระเบิด 2 จุด อ.สุโขทัย-อ.เจาะไอร่อง เจ้าหน้าที่บาดเจ็บ 4 นาย

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจออนไลน์ วันที่ 14 กรกฎาคม 2558

พ.ต.อ.สุวิโรจน์ ลุนหวิทยานนท์ ผกก.สภ.สุโขทัย จ.นครราชสีมา รับแจ้งมีเหตุคนร้ายจุดชนวน
ระเบิดดักสังหารเจ้าหน้าที่อาสาสมัครรักษาดินแดนประจำที่ว่าการ อ.สุโขทัย ปฏิบัติหน้าที่ชุดคุ้มครอง
ตำบลริโกะ ริมถนนช่วงบริเวณบ้านจือแรม ม.1 ต.ริโกะ

ที่เกิดเหตุพบหลุมลึก 1.5 เมตร กว้าง 3 เมตร และมีเศษซากชิ้นส่วนของระเบิดแสวงเครื่องที่
คนร้ายประกอบใส่ไว้ในถังแก๊สหุงต้มหนัก 50 กก.จุดชนวนด้วยแบตเตอรี่ที่ลากสายไฟยาวเข้าไปในป่า
รกทึบ ตกกระจายเกลื่อนพื้นถนนและพงหญ้ารกทึบริมทาง

นอกจากนี้ ที่บริเวณริมไหล่ถนน เจ้าหน้าที่พรถยนต์กระบะยี่ห้ออู่ชูสูสีน้ำตาล จอดเสียหลัก
ชนต้นไม้ริมถนนจนได้รับความเสียหาย ซึ่งภายในรถพบกองเลือดจำนวนหนึ่งตกอยู่
ส่วนผู้ได้รับบาดเจ็บ พลเมืองดีได้นำตัวส่งรักษาที่โรงพยาบาลสุโขทัยไปก่อนหน้าแล้ว ทราบชื่อ คือ
1.อส.มะสุหรี ดาหามิ 2.อส.ชูแวงแดง ดาโอะ 3.อส.อัสนี โต๊ะจิ และ 4.อส.มะดารู วาโด เมื่อแพทย์ทำการ
ปฐมพยาบาลเบื้องต้น ได้ส่งตัวรักษาต่อที่โรงพยาบาลสุโขทัย

จากการสอบสวน ทราบว่า ก่อนเกิดเหตุ อาสาสมัครทั้งสี่นาย ได้ขับและนั่งรถยนต์ออกจากฐาน
ซึ่งตั้งอยู่บ้านดอเฮะ ม.3 ต.ริโกะ เพื่อเดินทางไปรับน้ำมันเชื้อเพลิงที่บ้านปิลิ่ง อ.เจาะไอร่อง แล้วนำมา
เก็บไว้ที่คลังน้ำมันของอำเภอ หลังจากนั้นได้ขับรถยนต์กระบะพร้อมพวก เพื่อกลับฐาน

เมื่อถึงที่เกิดเหตุ ได้มีคนร้ายไม่ทราบจำนวนแฝงตัวอยู่ในป่ารกทึบริมทาง ได้ใช้แบตเตอรี่จุด
ชนวนระเบิดที่ลอบนำไปวางไว้ที่บริเวณใต้ผิวถนน จนเกิดระเบิดขึ้นในขณะที่รถยนต์กระบะผ่าน ส่งผล
ทำให้รถยนต์เสียหลักตกข้างทางไปชนต้นไม้ จนทั้งสี่นายได้รับบาดเจ็บดังกล่าว

และก่อนหน้านี้นี้เวลา 11.00 น.ของวันเดียวกันนี้ คนร้ายได้จุดชนวนระเบิดดักสังหารเจ้าหน้าที่
ทหารพรานกองร้อยทหารพรานที่ 4810 กรมทหารพรานที่ 48 บริเวณริมถนนบ้านปิลิ่งเหนือ ม.6 ต.มะ
รือโบออก อ.เจาะไอร่อง จ.นครราชสีมา ขณะที่เจ้าหน้าที่ทหารรวม 6 นาย กำลังนั่งรถยนต์กระบะยี่ห้ออู่ชู
สูสีบรอนส์ทอง ทะเบียน บด 3280 นครราชสีมา กำลังเดินทางไปพบปะพูดคุยกับผู้นำศาสนา ในช่วงเดือน
รอมฎอน แต่โชคดีไม่มีผู้ใดได้รับบาดเจ็บ แต่รถยนต์ถูกสะเก็ดระเบิดได้รับความเสียหายเล็กน้อย

จากข้างต้นกล่าว เมื่อใช้กรอบการวิเคราะห์ดังเช่นกรณีตัวอย่างที่ 1 ข้างต้น พบประเด็นดังนี้

1. ประเด็นเนื้อหาภาพรวมของกรณีตัวอย่าง ขาวนี่เป็นการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของผู้สื่อข่าว เช่นเดียวกับกรณีตัวอย่างที่ 1 อย่างไรก็ตาม ในรายงานข่าวชิ้นนี้ได้มีการนำเสนอรายละเอียดที่เป็นการรายงานข่าวตามเนื้อหาที่ละเอียดและรายงานให้เห็นภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกือบทั้งกระบวนการ โดยย้อนจากผลกระทบที่มองเห็นได้ที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ กลับไปที่เหตุการณ์ก่อนจะเกิดผลกระทบ และได้มีการรายงานถึงเหตุการณ์ที่อาจจะเกี่ยวเนื่องกันก่อนหน้านี้อีกด้วย ลักษณะการรายงานเนื้อหาและรายละเอียดเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านได้รับทราบ (informed) เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยใช้กลวิธีการผูกโยงเรื่องเล่าจำลองตามสถานการณ์จริง (reality tell)

2. การใช้ภาษา จะเห็นการนำเสนอข้อมูลในขาวนี่มีการใช้ภาษาแบบเรียบๆ ตรงไปตรงมา อธิบายเหตุการณ์ตามที่เกิดขึ้น ไม่มีการใช้คำหรือข้อความที่สะท้อนถึงอารมณ์หรือความรู้สึกของผู้สื่อข่าว มีการใช้คำว่า “คนร้าย” โดยไม่ได้ระบุว่าเป็นใคร กลุ่มไหน หรือเกี่ยวข้องกับใคร ซึ่งแตกต่างจากการนำเสนอข่าวกรณีตัวอย่างที่ 1

3. การอ้างอิงแหล่งข่าว เมื่อพิจารณาถึงการอ้างอิงแหล่งข่าว จุดนี้น่าจะเป็นจุดบอดที่สำคัญของการนำเสนอข่าวชิ้นนี้ ผู้สื่อข่าวนำเสนอข้อมูลเหมือนหนึ่งให้เข้าใจว่าเป็นผู้อยู่ในเหตุการณ์เสียเอง ซึ่งแน่นอนว่าในความเป็นจริงไม่ใช่เช่นนั้น ข้อมูลก่อนจะเกิดเหตุการณ์ ระหว่างเกิดเหตุการณ์ หรือเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นแล้วนั้น ต้องมีผู้ประจักษ์เหตุการณ์จริงนั่นคือเจ้าหน้าที่อาสาสมัครเหล่านั้น ซึ่งต้องมีการกล่าวอ้างว่าข้อมูลมาจากพวกเขา ทั้งนี้ ในเนื้อหาข่าวได้ระบุว่า “จากการสอบสวน” โดยไม่ได้นำเสนอว่าการสอบสวนของใคร ซึ่งส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของผู้สื่อข่าวได้จินตนาการไปเองหรือไม่

4. จุดเน้นของความขัดแย้ง ขาวนี้ก็มึลักษณะเช่นเดียวกับกรณีตัวอย่างที่ 1 ที่เป็นการนำเสนอเพียงการรายงานสดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ไม่ได้มีการแสดงบทบาทของการนำเสนอข้อมูลความขัดแย้งที่เป็น “สถานการณ์” ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นเพียงการพยายามทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลถึงเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น แต่ยังไม่ได้ลงลึกไปสู่การนำเสนอหรือให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานการณ์ความขัดแย้งแต่อย่างใด

สำหรับในกรณีตัวอย่างที่ 2 นี้ แม้ว่าในเนื้อหาข่าวจะไม่ได้นำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนถึงทักษะการวิเคราะห์ความขัดแย้งของผู้สื่อข่าว แต่จุดดีของรายงานข่าวเช่นนี้คือการใช้ภาษาที่เรียบ ตรงไปตรงมา เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่สอดแทรกอารมณ์ หรืออคติส่วนตัวของผู้สื่อข่าว ไม่ตีตราผู้คน เหตุการณ์ หรือสภาพสังคม อีกทั้งไม่พยายามสร้างให้เกิดความสะเทือนใจผ่านการใช้คำที่รุนแรงหรือสะเทือนอารมณ์

กรณีตัวอย่างทั้งสองกรณีนี้เป็นการชี้ให้เห็นเพียงเบื้องต้นของแนวทางการวิพากษ์การนำเสนอข่าวสถานการณ์ความขัดแย้งของสื่อมวลชน ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ติดตามข่าวสาร และใคร่ครวญศึกษาถึงกรณีตัวอย่างการรายงานข่าวที่หลากหลาย เพื่อให้เห็นถึงทิศทางและแนวโน้มของการรายงานข่าวทั้งที่มีคุณภาพ

และไม่มีคุณภาพ เป็นการสื่อข่าวเพื่อสันติภาพ หรือการสื่อข่าวที่เน้นความรุนแรง อีกทั้งยังวิเคราะห์ลึกลงไป
ได้ถึงการใช้ทักษะการวิเคราะห์ความขัดแย้งของผู้สื่อข่าวว่าได้มีการนำมาเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานข่าวใน
สถานการณ์ความขัดแย้งหรือไม่ การติดตามข่าวสารและใคร่ครวญเหล่านี้จะทำให้เป็นแนวทางในการพัฒนา
ทักษะของผู้เรียนเอง อีกทั้งยังสามารถวิพากษ์และเสนอแนะต่อการทำหน้าที่ของสื่อในอนาคตได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

- วลักษณ์กมล จ่างกมล.2550.สื่อเพื่อสันติภาพ: จริยธรรม การจัดการ และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา,รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.ปัตตานี: คณะวิทยาการสื่อสาร
- วลักษณ์กมล จ่างกมล.(15 ตุลาคม 2556).10 ปีความรุนแรงที่ชายแดนใต้กับบทบาทที่ต้องหนุนเสริมของสื่อทางเลือกภาคประชาสังคม.ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ สืบค้นเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2556 จาก<http://www.deepsouthwatch.org/node/4852>
- วลักษณ์กมล จ่างกมล และอมรรัตน์ ชนะการณ์.2557.สื่อทางเลือกยุคดิจิทัลกับผลประโยชน์สาธารณะ: กรณีศึกษาการเป็นพื้นที่กลางเพื่อสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้.รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.กรุงเทพฯ: สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ.
- วิภา อุดมฉันท.(บรรณาธิการ).โลกของสื่อ: ยกเครื่องสื่อไทย (ลำดับที่ 4).กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Changkamol, W.(2013).Journalism and the Path to Peace in the South of Thailand.(Doctor of Philosophy Thesis), the University of Queensland, Australia.
- Galtung, J.(1998).Media: Peace Journalism. Retrieved 10 January, 2006, from <http://www.cnetwork.ca/programs/peacejournalism.htm>
- Howard, R.(2004).Conflict Sensitive Journalism: A Handbook by Ross Howard Retrieved from http://www.i-m-s.dk/files/publication/IMS_CSJ_handbook.pdf
- Jeong, H.-W.(2000).Peace and Conflict Studies: an Introduction.Aldershot: Ashgate.
- Lee, S.T., &Maslog, C.C.(2005).War or Peace Journalism?Asian Newspaper Coverage of Conflicts. Journal of Communication, 55(2), 311-329.
- Lynch, J., &McGoldrick, A.(2005).Peace Journalism.Gloucestershire: Hawthorn Press.
- McGoldrick, A., & Lynch, J.(2000).Peace Journalism - How to Do It? Retrieved 15 June, 2006, from <http://www.transcend.org/pj.shtml?&x=127>
- Webel, C.(2007).Introduction: Toward a Philosophy and Metapsychology of Peace.InC.Webel&J.galtung (Eds.), Handbook of Peace and Conflict Studies (pp.3-13).Oxon: Routledge.

จริยธรรมสื่อมวลชนอาเซียน

รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท*

จริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสื่อมวลชนในทุกสาขาและทุกประเทศทั่วโลก ประเทศในประชาคมอาเซียนแต่ละประเทศก็ได้มีการส่งเสริมและดำเนินกิจกรรมที่พัฒนาและยกระดับจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศของตน ทั้งยังขยายไปถึงความพยายามในการสร้างกรอบจริยธรรมร่วมกันระหว่างประเทศต่างๆ ในประชาคมอาเซียน ทั้งที่เป็นความร่วมมืออย่างเป็นทางการระหว่างประเทศ ความร่วมมือระหว่างองค์กรวิชาชีพสื่อ และความร่วมมือระหว่างนักวิชาการด้านสื่อในรูปแบบต่างๆ

จริยธรรมสื่อมวลชนอาเซียนในบทนี้ ผู้เขียนปูพื้นโดยการกล่าวถึงบริบทด้านการเมืองและสังคมและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความสัมพันธ์และเชื่อมโยงของระบบที่เกี่ยวข้องกัน เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นภาพสะท้อนของสังคมที่สื่อมันดำรงอยู่ ต่อจากนั้นเป็นการกล่าวถึงกรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนของแต่ละประเทศ เพื่อช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และหัวข้อสุดท้ายผู้เขียนได้นำเสนอหลักเกณฑ์/กรอบจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในของแต่ละประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน การนำเสนอจะเรียงตามลำดับตัวอักษรภาษาอังกฤษของชื่อประเทศ ได้แก่ Brunei, Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, Myanmar, Philippines, Singapore, Thailand และ Vietnam

1. บรูไนดารุสซาลาม

1.1 บริบทด้านการเมืองและสังคมและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน

ในปี พ.ศ.2558 ประเทศบรูไน (Brunei) หรือเนการาบรูไนดารุสซาลาม (Negara Brunei Darussalam) มีประชากรประมาณ 435,400 คน (Brunei Population, 2015) ประชากรส่วนใหญ่มีเชื้อสายมาเลย์ มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และใช้ภาษามาเลย์เป็นภาษาราชการ ในขณะที่ภาษาอังกฤษถูกใช้อย่างกว้างขวางในระบบการศึกษาและธุรกิจ ปัจจุบันประเทศบรูไนปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นประเทศเดียวในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ปกครองด้วยระบอบการปกครองนี้ มีสุลต่าน (Sultan) เป็นผู้ปกครองในฐานะพระมหากษัตริย์ คือสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไนดารุสซาลาม (His Majesty the Sultan and Yang Di-Pertuan of Brunei Darussalam) บริหารประเทศภายใต้หลักการ “วิถีชีวิตแบบมาเลย์ ศาสนาอิสลาม และยึดมั่นในระบบกษัตริย์” (Malay Islamic Monarchy หรือ Malay Islam Beraja: MIB) และใช้ “แนวคิดรัฐสวัสดิการอิสลาม” ในการสร้างความมั่นคง

*ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

แห่งรัฐ (Brunei Darussalam, 2014)

ประเทศบรูไนร่ำรวยด้วยทรัพยากรที่มีมูลค่าสูง ได้แก่ น้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งทำรายได้กว่าร้อยละ 90 ของรายได้ประเทศ แต่บรูไนกำลังพยายามเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจที่พึ่งพาน้ำมันเป็นหลักไปสู่โครงสร้างเศรษฐกิจที่มีความหลากหลายมากขึ้น ภายใต้แผนการ WAWASAN 2035 หรือ VISION 2035 ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกระจายไปภาคส่วนต่างๆ VISION 2035 มีเป้าหมายให้บรูไนเป็นศูนย์กลางการลงทุนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียนในปี พ.ศ.2578 และพัฒนาเศรษฐกิจให้ติดอันดับ 1 ใน 10 ประเทศเศรษฐกิจชั้นนำของโลกในระยะอันใกล้ (Zul-Fakhri, 2013) ประเทศบรูไนมีระบบรัฐสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพ โดยรัฐให้หลักประกันด้านการศึกษา การเคหะและการรักษาพยาบาล โดยไม่คิดมูลค่าตลอดชีวิต และไม่มีภาระภาษีเงินได้ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้บรูไนไม่มีปัญหาทางการเมืองภายใน (UN ESCAP, 2013)

สื่อมวลชนในประเทศบรูไนถูกควบคุมโดยรัฐบาลอย่างเข้มงวด ทั้งด้วยกฎหมายและหลักศาสนา ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลเป็นรายปี เนื้อหาสื่อมวลชนส่วนใหญ่คือรายงานความเคลื่อนไหวของราชวงศ์ ข้าราชการระดับสูง โครงการของภาครัฐ และการลงทุนทางธุรกิจ สื่อวิทยุในประเทศบรูไนเริ่มกระจายเสียงตั้งแต่ พ.ศ.2500 และสื่อโทรทัศน์เริ่มแพร่ภาพในพ.ศ.2518 โดยมีรัฐบาลเป็นเจ้าของเกือบทั้งหมดและอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์เข้มงวดไม่ต่างกับสื่อสิ่งพิมพ์ การประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในประเทศบรูไนมีบริษัทวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติบรูไน (Radio Television Brunei: RTB) สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่ควบคุม บริหารจัดการ และผลิตเนื้อหาทั้งหมด RTB จึงเป็นทั้งสื่อมวลชนหลักของประเทศ เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาล และเป็นเครื่องมือในการกำกับเนื้อหาของสื่อมวลชนทั้งหมด วิสัยทัศน์ของ RTB คือ “เป็นองค์กรสื่อเพื่อการสร้างชาติ” (RTB, 2014)

กิจการแพร่ภาพกระจายเสียงที่รัฐบาลบรูไนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการทั้งหมดประกอบด้วยสถานีวิทยุ 5 สถานี ส่วนสถานีโทรทัศน์ 6 สถานี ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงระบบการส่งสัญญาณเป็นระบบดิจิทัล มาตรฐาน DVB-T แล้วทั้งหมดมีการออกอากาศทั้งภาษามลายูและภาษาอังกฤษ ทั้งหมดบริหารจัดการโดย RTB ซึ่งเป็นองค์กรเดียวที่มีหน้าที่ผลิตข่าวสารของรัฐบาล ส่งไปยังหน่วยงานแพร่ภาพกระจายเสียงทุกแห่งในประเทศรวมทั้งสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม วิทยุและโทรทัศน์ในบรูไนจึงรายงานข่าวที่ผลิตโดย RTB เท่านั้น RTB อ้างผลการสำรวจว่ารายการข่าวเป็นรายการที่ได้รับความนิยมสูงสุดในกลุ่มผู้ชมโทรทัศน์ในบรูไน (RTB, 2014) บริษัทเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการแพร่ภาพกระจายเสียงเพียงรายเดียวในบรูไนตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 คือ บริษัทคริสตัลมีเดียฯ (KRISTAL Media Sdn Bhd) บรูไนอนุญาตให้มีการดำเนินการวิทยุออนไลน์ได้ โดยต้องขออนุญาตจากรัฐบาลเป็นกรณี และอยู่ภายใต้ข้อกำหนดและการควบคุมเช่นเดียวกับสื่อกระแสหลักทั่วไป ปัจจุบันบรูไนมีวิทยุออนไลน์มากกว่า 10 สถานี ส่วนใหญ่เป็นวิทยุออนไลน์ของรัฐบาลในเครือข่ายของ RTB และเป็นวิทยุออนไลน์ที่เชื่อมสัญญาณกับสถานีวิทยุที่ดำเนินการอยู่แล้ว

ผู้ที่มีบทบาทในการประกอบการสื่อภาคเอกชนในประเทศบรูไนมักเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับ

ราชวงศ์ รวมทั้งผู้ประกอบการสื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถตีพิมพ์ต่อเนื่องมาเป็นเวลายาวนานโดยไม่ถูกระงับหรือชะลอใบอนุญาต แม้การดำเนินการต้องผ่านการอนุญาตเป็นรายปีก็ตาม ปัจจุบันนี้สื่อสิ่งพิมพ์ได้รับความนิยมลดลง ขณะที่สื่อแพร่ภาพกระจายเสียงและสื่อใหม่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เว็บไซต์ข่าวบรูไนโดเรคท์ (<http://www.brudirect.com>) ซึ่งเป็นเว็บไซต์ข่าวสารเว็บไซต์แรกของบรูไน มีผู้นิยมอ่านมากที่สุดด้วยจำนวนผู้เข้าชมวันละกว่า 40,000 คน (Brudirect.com, 2014)

สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศระบุในรายงานปี พ.ศ.2555 ว่า อัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของบรูไนสูงถึงร้อยละ 79 ของจำนวนประชากร (International Telecommunications Union: ITU, 2013) การใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่เป็นการใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรืออุปกรณ์พกพาโดยมีสัดส่วนร้อยละ 78 ทั้งอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงบนเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ และจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูงไร้สาย (wireless broadband) ที่รัฐบาลพัฒนาจนกระจายไปทั่วเมืองใหญ่ภายใต้แผนพัฒนาสาธาณูปโภคเพื่อการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตในปี พ.ศ.2550 (Singapore Management University, 2013) การถือครองโทรศัพท์เคลื่อนที่ของประชากรบรูไนในปี พ.ศ.2556 นั้น สูงถึงร้อยละ 115 ของจำนวนประชากร (AITI, 2013) สื่อมวลชนในประเทศบรูไนไม่ว่าจะเป็นสื่อของรัฐหรือสื่อเอกชนจำเป็นต้องมีความเข้มงวดและระมัดระวังตนเองให้อยู่ในกรอบของกฎหมายที่กำหนดโดยรัฐ และกรอบของหลักการทางศาสนาตามอุดมการณ์ “วิถีชีวิตแบบมาเลย์ ศาสนาอิสลาม และยึดมั่นในระบบกษัตริย์” สื่อมวลชนบรูไนไม่มีการตรวจสอบควบคุมเนื้อหาของตน (self-censorship) ในเรื่องการเมืองและศาสนาอย่างเข้มงวดเนื่องจากความผิดฐาน “รายงานข่าวที่เป็นเท็จ” มีโทษจำคุกถึง 3 ปี โดยไม่สามารถอุทธรณ์ได้ สื่อมวลชนบรูไนจึงไม่มีการผลิตเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ในการจัดอันดับเสรีภาพของสื่อในโลกปีล่าสุดคือ พ.ศ.2557 ประเทศบรูไนก็ถูกจัดอันดับอยู่ในอันดับที่ 117 ของโลก หรืออันดับ 1 ของภูมิภาคอาเซียน (Reporters Without Borders, 2014) ซึ่งอาจเป็นตัวชี้วัดได้ว่าสื่อมวลชนในประเทศบรูไนไม่ได้รู้สึกว่าการถูกจำกัดแต่อย่างใด

นอกจากกฎอัยการศึก (Martial Law) ที่ประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2505 ที่ให้อำนาจสูงสุดแก่ผู้บังคับการในการควบคุมกิจกรรมทุกอย่างในประเทศ ยังมีกฎหมายสองฉบับที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนในประเทศบรูไนได้แก่ พระราชบัญญัติสื่อสิ่งพิมพ์ (Newspaper Act) และพระราชบัญญัติสื่อแพร่ภาพและกระจายเสียง (Broadcasting Act) ซึ่งแต่เดิมใช้บังคับเฉพาะสื่อแพร่ภาพและกระจายเสียง แต่ต่อมาในปี พ.ศ.2544 รัฐบาลได้เพิ่มเติมเนื้อหาเพื่อให้ครอบคลุมสื่ออินเทอร์เน็ตด้วย เช่น ระบุให้เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับศาสนาและการเมืองต้องลงทะเบียนกับรัฐบาลและห้ามการวิพากษ์วิจารณ์หรือเผยแพร่เนื้อหาที่สื่อเจตนามุ่งร้ายต่อประเทศและศาสนาอิสลาม ภายใต้กฎหมายที่บัญญัติขึ้นนี้รัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบสูงสุดต่อการควบคุมกำกับเนื้อหาของสื่อมวลชนทั้งหมด ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อแพร่ภาพกระจายเสียง และสื่ออินเทอร์เน็ต การตรวจสอบเนื้อหากระทำโดยผ่าน Senior Minister ซึ่งมีฐานะเทียบเท่ารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการสื่อสาร (Minister of Communication) กระทรวงมหาดไทย (Minister of Home Affairs) และกระทรวงศาสนา (Minister of Religious Affairs)

1.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน

พระราชบัญญัติการแพร่ภาพและกระจายเสียง (Broadcasting Act) พ.ศ.2554 ได้กำหนดให้รัฐมนตรีกระทรวงการสื่อสารควบคุมตรวจสอบข้อมูลข่าวสารและรายการที่ออกอากาศทางวิทยุและโทรทัศน์มิให้ข้อมูลนั้นขัดแย้งกับประโยชน์สาธารณะ หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของชาติ เช่นห้ามแสดงภาพลบของสิ่งคมบรูไน หรือแสดงแนวคิดที่ขัดกับหลักการของศาสนา เช่นกรณีภาพยนตร์จากมาเลเซียถูกห้ามฉาย เพราะแสดงภาพคนมุสลิมเชื่อถือผี ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าขัดกับหลักศาสนาอิสลาม ห้ามเผยแพร่ศาสนาอื่นที่มีใช่ศาสนาอิสลาม ห้ามแสดงภาพผู้ชายไว้ผมยาว (กรุงเทพมหานคร.2556) บรรณาธิการและผู้ผลิตรายการในสื่อแพร่ภาพและกระจายเสียงจะต้องเสนอเนื้อหาสาระที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติทางกฎหมาย นอกจากนี้ ทั้งพระราชบัญญัติสื่อสิ่งพิมพ์ และพระราชบัญญัติการแพร่ภาพและกระจายเสียงยังกำหนดว่า ผู้สื่อข่าวต่างชาติต้องได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลให้ทำงานในประเทศได้ และรัฐบาลยังมีสิทธิขาดในการสั่งปิดองค์กรสื่อและผู้แทนสื่อต่างประเทศ ที่ผลิตเนื้อหาขัดต่อประโยชน์สาธารณะและความมั่นคงของชาติ โดยไม่เปิดโอกาสให้อุทธรณ์

แม้ว่าประชาชนบรูไนสามารถดำเนินกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ตได้หลากหลาย แต่การใช้การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อใหม่ยังอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐในหลายวิธี นอกจากบทบัญญัติที่ระบุไว้ชัดเจนในกฎหมายสื่อมวลชนที่มีการปรับปรุงในปี พ.ศ.2544 ที่ครอบคลุมถึงการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตแล้ว ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (Internet Service Provider) เพียงรายเดียวของประเทศคือบรูเน็ต (Brunet) ก็เป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กรโทรคมนาคมบรูไน (Telekom Brunei: TelBru) ซึ่งเป็นองค์กรของรัฐ ทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมกิจกรรมตลอดจนเนื้อหาบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ เช่นในปี พ.ศ.2546 เว็บไซต์บรูไนทอล์ค (Brunei Talk) ถูกปิดกั้นเนื่องจากเปิดให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงกรณีข้าราชการระดับสูงผู้หนึ่งถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจ นอกจากนี้ในปี พ.ศ.2549 รัฐบาลได้สั่งให้อินเทอร์เน็ตคาเฟ่ทุกแห่งติดตั้งไฟร์วอลล์ (firewalls) เพื่อสกัดกั้นไม่ให้ประชาชนดูภาพหรือเนื้อหาที่รัฐบาลเห็นว่าอาจขัดต่อศีลธรรมอันดี รายงานของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริการะบุว่า รัฐบาลบรูไนยังคงติดตามอีเมล และห้องสนทนาออนไลน์ของประชาชนที่รัฐบาลเห็นว่ามีความผิดกรรมน่าสงสัย (SMU, 2013) จะเห็นได้ปัญหาการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนในประเทศบรูไนแทบไม่เกิดขึ้นเพราะมีการควบคุมด้วยหลักกฎหมายและหลักศาสนาอย่างเคร่งครัดนั่นเอง

1.3 จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศบรูไน

สื่อมวลชนบรูไนไม่ได้มีการกำหนดข้อกำหนดทางจริยธรรม (Code of Ethics) หรือมีหลักการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) เหมือนสื่อในประเทศที่ยึดหลักเสรีภาพของสื่อ (Freedom of Expression) แต่การยึดมั่นอุดมการณ์ “วิถีชีวิตแบบมาเลย์ ศาสนาอิสลาม และยึดมั่นในระบบกษัตริย์” (MIB) นั้น ถือได้ว่าเป็นกรอบจริยธรรมที่สื่อมวลชนบรูไนถือปฏิบัติอยู่แล้ว และเมื่อเทียบกับประเทศที่มีการควบคุมสื่อเข้มงวดในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือกัมพูชา จะพบว่าหลักจริยธรรมของบรูไนมีความเข้มงวดกว่ามาก เนื่องจากมีเรื่องเชื้อชาติ และศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ขณะที่หลักจริยธรรมสื่อมวลชนในประเทศสังคมนิยมเช่นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เน้นเฉพาะการไม่ยุ่ง

เกี่ยวกับการเมืองและการเคลื่อนไหวเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ที่ขัดแย้งกับระบอบการปกครองของตนเอง แต่ไม่ได้เข้มงวดในประเด็นวัฒนธรรมและสังคมเหมือนประเทศที่เคร่งศาสนาอย่างบรูไน

ตามปกติแล้วประชาชนบรูไนมีลักษณะเป็นคนเปิดเผยและชอบถกเถียงเจรจา แต่พวกเขาจะหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงประเด็นที่ละเอียดอ่อน เช่น การเมืองและศาสนาจนไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิดปกติที่จะละเว้นเรื่องดังกล่าว ด้านสื่อมวลชนบรูไนก็ถูกปลูกฝังถึงอุดมคติในการรับใช้ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มากกว่าคำนึงถึงเสรีภาพในการสื่อสาร สื่อมวลชนจึงไม่รู้สึกรู้ว่าเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) มีความสำคัญกว่าหลักการสูงสุดดังกล่าว (Zul-Fakhri, 2013) ทั้งไม่เห็นว่าการควบคุมเนื้อหาของรัฐบาลเป็นการแทรกแซงเสรีภาพของสื่อ หากแต่เป็นการนำประชาชนและสื่อมวลชนในประเทศไปสู่ความเข้มแข็งและเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การปฏิบัติหน้าที่ภายใต้หลักการ MIB หรือการเดินตามหลักการสูงสุดที่กำหนดโดยผู้นำ จึงเป็นการทำหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบของสื่อมวลชนและการที่รัฐบาลมีความพึงพอใจต่อการทำหน้าที่ของตน เป็นความภาคภูมิใจของสื่อมวลชนว่าได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องสมบูรณ์ สื่อมวลชนในประเทศบรูไนจึงมีหลักคิดที่แตกต่างไปจากสื่อมวลชนกระแสหลักที่ยึดถือแนวคิดตะวันตกที่เน้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

เมื่อใช้หลักการ MIB สามประการดังกล่าวแทนข้อจำกัดทางจริยธรรม ประกอบกับการที่รัฐบาลเป็นเจ้าของสื่อส่วนใหญ่ ประเทศบรูไนจึงไม่มีปัญหาละเมิดจริยธรรมให้นำมาวิเคราะห์วิจารณ์กันได้ เพราะข้อจำกัดทางจริยธรรมที่สื่อมวลชนบรูไนยึดถืออันมีความเข้มงวดและมีบทลงโทษชัดเจนรุนแรงกว่าข้อจำกัดทางจริยธรรมของสื่อมวลชนในประเทศอื่นเสียอีก เมื่อมารวมกับการใช้เครื่องมือพิเศษทางกฎหมาย เช่น การทบทวนการอนุญาตให้ดำเนินการสื่อสารสิ่งพิมพ์เป็นรายปี มาตรการทั้งหมดนี้จึงสามารถควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนได้อย่างสมบูรณ์

การสร้างอุดมการณ์ร่วมทำให้ประชาชนบรูไนมีความรักเทิดทูนองค์สมเด็จพระราชาธิบดี การมีระบบรัฐสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ประเทศมีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง ประชาชนมีชีวิตสุขสบายไม่มีปัญหาทางการเมืองภายใน ดังนั้น แนวคิดเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคลไม่อาจพิสูจน์ตนเองได้ว่ามีความสำคัญกับประเทศที่มีสิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และศาสนา ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะอย่างบรูไน

2.ราชอาณาจักรกัมพูชา

2.1 บริบททางสังคมและการเมืองและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน

ประเทศกัมพูชาหรือราชอาณาจักรกัมพูชา (Kingdom of Cambodia) มีประชากรประมาณ 15.8 ล้านคน (Cambodia Population, 2015) ภาษาราชการคือภาษาเขมร ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท คนทั่วไปรู้จักและให้ความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์แก่ประเทศกัมพูชาใน 2 ด้าน คือ 1) กัมพูชาเป็นแหล่งอารยธรรมและราชธานีของอาณาจักรขอมโบราณที่ยิ่งใหญ่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 - 16 แล้วล่มสลายไปในเวลาต่อมา คงเหลือหลักฐานปรากฏไว้ในรูปปราสาทหินโบราณจำนวนกว่า 1,700 ปราสาท

กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป โดยมีปราสาทนครวัด (Angkor Wat) และกลุ่มปราสาทในนครธม (Angkor Thom) ซึ่งเป็น 1 ใน 7 สิ่งมหัศจรรย์ของโลกและเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก และ 2) เป็นประเทศที่เกิดการขัดแย้งทางการเมืองภายใน และถูกการแทรกแซงจากภายนอก นำไปสู่การแตกแยกเป็นฝักฝ่ายจนเกิดการฆ่าฟันกันเองของชาวกัมพูชาในช่วงทศวรรษที่ 1970-1990 เป็นที่ทราบกันทั่วโลกว่าความขัดแย้งของชนชาติกัมพูชาก่อให้เกิดการล้มตายของประชาชนนับล้านคนในช่วงระยะเวลาเพียง 3 ปี 8 เดือน 20 วัน ที่ระบอบเขมรแดงได้ปกครองดินแดน

ภายใต้ยุทธศาสตร์สี่เหลี่ยมของชาติ (Rectangular Strategy) ประเทศกัมพูชาตั้งเป้าหมายจะยกระดับตนเองไปสู่ความเป็นประเทศที่มีรายได้ระดับกลางค่อนข้างสูงภายในปี พ.ศ.2573 และเป็นประเทศที่มีรายได้ระดับสูงภายในปี พ.ศ.2593 รัฐบาลจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ 2030 (Vision 2030) และนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม รวมทั้งนโยบายอื่นๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาด้านต่างๆ รวมทั้งคุณภาพของเครือข่ายและการให้บริการโทรคมนาคมในชาติ และเปิดโอกาสให้มีการลงทุนจากภายนอกมากขึ้น

การประกอบกิจการสื่อสารสิ่งพิมพ์ในประเทศกัมพูชาต้องได้รับใบอนุญาตจากกระทรวงสารสนเทศก่อนที่จะตีพิมพ์เผยแพร่ เนื้อหาสิ่งพิมพ์จะถูกกำกับดูแลโดยกฎหมายสื่อสิ่งพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ กฎหมายนี้ดูเผินๆ เหมือนจะสนับสนุนเสรีภาพสื่อ เนื่องจากบทบัญญัติในมาตรา 1 ประกันเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อสิ่งพิมพ์อย่างชัดเจน เป็นการสอดคล้องกับมาตรา 31 และ 41 แห่งรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้น มาตรา 3 แห่งกฎหมายสื่อสิ่งพิมพ์ยังห้ามการเซ็นเซอร์เนื้อหาก่อนการเผยแพร่ แต่ปรากฏว่าบทบัญญัติในมาตราต่อๆ มา กลับกำหนดข้อห้ามต่างๆ ในการตีพิมพ์เผยแพร่ เช่น ห้ามการเผยแพร่เนื้อหาที่อาจกระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสาธารณะ (มาตรา 11) หรืออาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติและเสถียรภาพของรัฐบาล (มาตรา 12) หรืออาจมีผลกระทบต่อประเพณีของสังคม (มาตรา 14) ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติที่กล่าวมานี้ ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากมีเนื้อหากว้าง คลุมเครือ และมีเจตนาแอบแฝงที่จะถูกนำไปใช้เพื่อสยบนักวิชาชีพสื่อที่ทำทนายอำนาจรัฐ

วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เป็นช่องทางสำคัญที่ประชากรกัมพูชาส่วนใหญ่ใช้ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร แต่สถานีโทรทัศน์ทุกแห่ง สถานีวิทยุและหนังสือพิมพ์ส่วนมากถูกควบคุมโดยพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian Peoples' Party: CPP) หรือกลุ่มทุนที่มีความใกล้ชิดกับ CPP ในปี พ.ศ.2555 มีหนังสือพิมพ์ขึ้นทะเบียนในประเทศกัมพูชาจำนวนประมาณ 383 ฉบับ (MOI, 2012) แต่มีเพียง 30 ฉบับที่ตีพิมพ์เผยแพร่เป็นประจำ ในจำนวนนี้มีหลายฉบับที่เจ้าของมีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง และใช้หนังสือพิมพ์เป็นช่องทางเพื่อโฆษณาชวนเชื่อและเผยแพร่ข่าวสารเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้าม โดยภาพรวมแล้วสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศกัมพูชาถูกควบคุมโดยรัฐน้อยกว่าสื่อวิทยุและโทรทัศน์เพราะการเผยแพร่ยังอยู่ในขอบเขตจำกัด (UNESCO, 2013)

หน่วยงานหลักที่กำกับดูแลสื่อแพร่ภาพและกระจายเสียง ในประเทศกัมพูชาคือกระทรวงสารสนเทศ (Ministry of Information: MOI) และกระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคม (Ministry of Posts and

Telecommunication) ควบคุมสื่อโทรคมนาคม วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด เนื่องจากมีราคาถูก ประเทศกัมพูชามีสถานีวิทยุประมาณ 160 สถานีที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกระทรวงสารสนเทศ ในจำนวนนี้มีสองสถานีที่ถูกระบุว่าเป็นอิสระจากอิทธิพลของรัฐบาล คือสถานี Sarika และ Beehive วิทยุจึงมีอิทธิพลต่อผู้ฟังในชนบทซึ่งไม่มีโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ไปถึง และช่วยให้พรรคการเมืองอื่นๆ ในประเทศกัมพูชาใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารกับประชาชนเพื่อแข่งขันกับพรรค CPP บ้าง

ในปี พ.ศ.2555 ประเทศกัมพูชามีสถานีโทรทัศน์ 15 สถานี (MOI, 2012) มีรัฐบาลเป็นเจ้าของหรือรัฐร่วมทุนกับภาคเอกชน สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดที่สุด แต่ก็กำลังแข่งขันกับสื่อวิทยุกระจายเสียงในฐานะที่เป็นช่องทางหลักซึ่งรัฐบาลใช้สื่อสารกับประชาชนด้วย และเนื่องจากเนื้อหารายการข่าวที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทุกแห่งต้องถูกตรวจสอบล่วงหน้า ดังนั้นการนำเสนอข่าวของโทรทัศน์แต่ละช่องในประเทศกัมพูชาจึงมีความคล้ายคลึงกัน

เดิมประเทศกัมพูชาจัดว่ามีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในระดับต่ำ ผสมผสานกับการขาดแคลนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และไฟฟ้า ทำให้การมีและใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวมมีค่าใช้จ่ายสูง ในปี พ.ศ.2557 อัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตพื้นฐานในประเทศกัมพูชามีเพียงร้อยละ 6 (ITU, 2014) แต่ด้วยเทคโนโลยีบรอดแบนด์ไร้สายที่เริ่มมีให้บริการ ทำให้มีการเพิ่มจำนวนของผู้ให้บริการและผู้ใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงอย่างรวดเร็ว ข้อมูลจากองค์กรกำกับดูแลโทรคมนาคมแห่งกัมพูชา (Telecommunication Regulation of Cambodia: TRC) ระบุว่า ปี พ.ศ.2558 กัมพูชามีจำนวนผู้เป็นสมาชิกอินเทอร์เน็ตทั้งพื้นฐานและไร้สายถึง 6.3 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 40 ของประชากร และมีผู้ประกอบการโทรศัพท์เคลื่อนที่อยู่เจ็ดบริษัท ให้บริการครอบคลุมร้อยละ 90 ของพื้นที่เมืองใหญ่ มีจำนวนผู้ใช้ถึง 22 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 137 ของจำนวนประชากร (TRC, 2015) เพราะโทรศัพท์เคลื่อนที่ปัจจุบันสามารถตอบสนองการใช้งานของประชาชนได้หลายด้านและมีราคาถูก ทำให้มีการเกิดขึ้นของเว็บไซต์ข่าวสาร บล็อก และการถ่ายทอดข้อมูลต่างๆ จากกัมพูชาออกสู่โลกภายนอก ซึ่งยากแก่การควบคุมโดยรัฐบาล

ประเทศกัมพูชามีแผนการเปลี่ยนผ่านโทรทัศน์ภาคพื้นดินจากระบบอนาล็อกไปสู่ระบบดิจิทัลตามกำหนดการที่แนะนำโดยอาเซียนคือ พ.ศ.2558 และได้เริ่มดำเนินการไปแล้วโดยมีผู้ให้บริการโทรทัศน์ระบบดิจิทัลในมาตรฐาน DVB-T รายแรกของประเทศกัมพูชาคือ One TV ซึ่งดำเนินการโดย GS Group ซึ่งเป็นบริษัทของประเทศรัสเซียร่วมกับพันธมิตรระดับท้องถิ่น

2.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน

ประเทศกัมพูชาไม่มีกฎหมายที่ว่าด้วยการครอบครองสื่อ สื่อจึงถูกครอบครองโดยรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การทำงานของสื่อขาดความหลากหลาย นอกจากนั้นยังมีกฎหมายที่ถูกตราขึ้นตามอำเภอใจของรัฐบาล เช่น ระหว่างการเลือกตั้งในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2555 กระทรวงข่าวสารระงับการออกอากาศของสถานีวิทยุ 5 แห่งที่ถ่ายทอดรายการจาก Voice of America และ Radio Free Asia ซึ่งเป็นสำนักข่าวของประเทศสหรัฐอเมริกา ในขณะที่สถานีของรัฐบาลกัมพูชาไม่ได้รับผลกระทบใดๆ ทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับ

ความยุติธรรมของการรายงานข่าวเลือกตั้งในครั้งนั้น หรือแม้กระทั่งความยุติธรรมในการเลือกตั้งเองด้วย นับว่าเป็นเหตุการณ์ปกติที่รัฐบาลกัมพูชาได้มีการระงับการออกอากาศรายการต่างๆ ของต่างประเทศที่สนับสนุนพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามหรือคู่แข่งทางการเมือง ทำให้สื่อไม่สามารถทำหน้าที่ภายใต้จริยธรรมวิชาชีพได้

สำหรับการกำกับดูแลเนื้อหาสื่อสิ่งพิมพ์นั้น จะถูกกำกับดูแลโดยกฎหมายสื่อสิ่งพิมพ์เป็นส่วนใหญ่นอกจากกฎหมายสื่อสิ่งพิมพ์แล้ว ประเทศกัมพูชายังมีประมวลกฎหมายอาญา (Criminal Code of Cambodia 2009) ที่ระบุถึงกรณีหมิ่นประมาทว่าเป็นการกระทำผิดทางอาญาและมีโทษจำคุกและปรับสูงสุดถึง 2,500 ดอลลาร์สหรัฐ กฎหมายยังกำหนดว่าการใส่ความเจ้าหน้าที่รัฐมีโทษปรับและจำคุกด้วย จึงพอจะสรุปได้ว่าเสรีภาพของสื่อมวลชนในประเทศกัมพูชายังถูกจำกัดอยู่มากโดยรัฐบาล ซึ่งตัวชี้วัดเสรีภาพสื่อทั่วโลก พ.ศ.2557 ได้จัดอันดับเสรีภาพของสื่อในประเทศกัมพูชาไว้ในลำดับที่ 144 ของโลก และลำดับที่ 4 ของกลุ่มประเทศอาเซียน รองจากบรูไน ไทย และอินโดนีเซีย (Reporters without Borders, 2014)

เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2556 กระทรวงสารสนเทศกัมพูชาได้ตรากฎหมายใหม่ที่กำหนดให้ผู้ประกอบการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ต้องเสนอโครงการไปยังสมาคมเนติบัณฑิตแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา (Bar Association of the Kingdom of Cambodia: BAKC) กรณีที่ต้องการสัมภาษณ์หรือนำเสนอเรื่องราวทางกฎหมาย และให้ BAKC เป็นผู้กำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลให้ โดยกระทรวงสารสนเทศอ้างถึงความจำเป็นว่าเพื่อป้องกันผลกระทบในทางลบจากการเผยแพร่ข้อมูลทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่เนื่องจาก BAKC มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพรรค CPP จึงเกิดความหวั่นเกรงกันว่ากฎหมายนี้จะเป็นวิธีการเซ็นเซอร์สื่อซึ่งแอบแฝงมาในรูปแบบของกฎหมายที่ชอบธรรมนั่นเอง (Cambodian Center of Human Rights, 2013)

2.3 จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศกัมพูชา

การกำกับดูแลสื่อในประเทศกัมพูชาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรวิชาชีพประกอบด้วย 3 วิธีการหลัก ได้แก่ 1) ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อมีสิทธิในการลงทะเบียนเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ 2) องค์กรวิชาชีพสื่อต้องมีความเป็นอิสระ และ 3) องค์กรวิชาชีพต้องส่งเสริมกฎเกณฑ์และเงื่อนไขที่ปรากฏในกฎหมายเกี่ยวกับสื่อ (Has Sophak, 2013) ในปี พ.ศ.2556 ประเทศกัมพูชามีองค์กรวิชาชีพสื่ออยู่เป็นจำนวน 34 กลุ่ม ในรูปแบบของศูนย์ สมาคม สหภาพ สภา และสมาพันธ์ แต่ส่วนมากจะรวมกันในรูปแบบของสมาคม (association) และทุกองค์กรวิชาชีพจะมีคนกัมพูชาเป็นประธาน (Som Ratana, 2013) แต่การดำเนินการเพื่อการกำกับดูแลตนเองยังไม่ปรากฏให้เห็น ซึ่งอาจเกิดจากข้อจำกัดบางประการ เช่น ยังขาดความเป็นมืออาชีพของสื่อมวลชนและการถูกแทรกแซงทางการเมือง

องค์กรวิชาชีพสื่อนับสิบองค์กรที่ตั้งขึ้นมาในประเทศกัมพูชานั้น มีองค์กรที่ดำเนินการจริงจังเพียงไม่กี่องค์กร เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่มีนโยบายที่ชัดเจน ไม่มีสมาชิกที่เข้าร่วมจริงจัง ส่วนใหญ่มีประมวลจริยธรรมวิชาชีพเฉพาะของตนแต่ไม่มีการยอมรับร่วมกับผู้อื่น การรวมกลุ่มวิชาชีพในประเทศกัมพูชาจึงไม่มีผลในการส่งเสริมจริยธรรมสื่อมวลชนมากนัก แต่จะเป็นวิธีการแบ่งแยกและปกครองเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่า (Som Ratana, 2013) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสื่อมวลชนในประเทศกัมพูชาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ก่อให้

เกิดปัญหาต่างๆ ในการทำงาน เช่น การขาดความรู้และความเป็นมืออาชีพในการทำงาน รวมทั้งการขาดประมวลจริยธรรม (code of ethics) เป็นแนวทางในการดำเนินงาน องค์กรวิชาชีพสื่อในประเทศกัมพูชาบางส่วนได้สังเกตเห็นถึงปัญหาด้านจริยธรรมในการทำงาน กลุ่มองค์กรสื่อมวลชนและองค์กรไม่แสวงหากำไรจึงได้เห็นพ้องต้องกันในการที่จะมีประมวลจริยธรรมสื่อมวลชนโดยให้มีความสอดคล้องกับประมวลจริยธรรมในประเทศอื่นๆ ที่พัฒนาแล้วทั่วโลกและเป็นจริยธรรมร่วมของสื่อมวลชนกัมพูชา (Common Code of Ethics of Cambodian Journalists) ซึ่งได้รับการรับรองในการประชุมของสื่อมวลชนกัมพูชาครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2552 ทั้งนี้ องค์กรวิชาชีพสังเกตเห็นว่าการมีประมวลจริยธรรมของสื่อมวลชนกัมพูชาจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือในสายตาประชาชน ว่าสื่อมวลชนสามารถทำงานรับใช้ประชาชนได้อย่างซื่อสัตย์และจริงจัง เนื้อหาของประมวลจริยธรรมของสื่อมวลชนในประเทศกัมพูชาประกอบด้วย 1) การแสวงหาความจริงและการรายงานความจริง 2) ความรับผิดชอบ 3) ความเป็นอิสระ 4) การปกป้องแหล่งข่าว 5) การเคารพความเป็นส่วนตัว 6) การปกป้องสตรี เด็ก และผู้พิการ 7) การไม่กีดกันเหยียดหยาม 8) อารมณ์ขันสันติภาพ 9) ซื่อสัตย์สุจริต และ 10) การเสนอข่าวอาชญากรรมอย่างรอบคอบและเหมาะสม (Cambodian Center for Independent Media, 2015).

3 สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

3.1 บริบททางสังคมและการเมืองและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Republic of Indonesia หรือ Republik Indonesia) เป็นประเทศที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดและมีประชากรจัดว่ามากที่สุดใเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือจำนวนมากกว่า 257 ล้านคน (Indonesia Population, 2015) มีภาษาภาษาอินโดนีเซีย (Bahasa Indonesia) ประเทศอินโดนีเซียยังมีปัญหาเรื่องความยากจน การว่างงาน การขาดแคลนสาธารณูปโภคที่เหมาะสม ประชากรประมาณ 32 ล้านคนหรือประมาณร้อยละ 11.7 อยู่ใต้เส้นความยากจน (Poverty Line) (Central Intelligence Unit: CIU, 2012) เกือบครึ่งของครัวเรือนอินโดนีเซียมีสภาพความเป็นอยู่ยากจน อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจอินโดนีเซียมีการขยายตัวในระยะหลายปีที่ผ่านมา และจะยังขยายตัวต่อเนื่อง (World Bank, 2014)

อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดในโลก การสำรวจประชากรครั้งล่าสุดในปี พ.ศ.2553 อินโดนีเซียมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 87.18 นับถือศาสนาคริสต์ร้อยละ 9.87 นับถือศาสนาฮินดูร้อยละ 1.69 และนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 0.72 (Indonesian Central Bureau of Statistics, 2014) แม้ประชากรกลุ่มน้อยจะได้รับการประกันเสรีภาพในการนับถือศาสนา แต่อิทธิพลของศาสนาอิสลามก็ครอบคลุมสังคมอินโดนีเซียส่วนใหญ่ อิทธิพลทางศาสนาดังกล่าวก่อให้เกิดการเผชิญหน้าและเหตุรุนแรงขึ้นหลายครั้ง

อินโดนีเซียเป็นอาณานิคมของประเทศเนเธอร์แลนด์กว่า 300 ปี เริ่มตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 และตกอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง คือ พ.ศ.2485-2488 อินโดนีเซียมีการเลือก

ตั้งทั่วไปครั้งแรกในปี พ.ศ.2542 และเริ่มยุคแห่งประชาธิปไตยนับแต่นั้น ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดที่มีขึ้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2557 นายโจโก วิโดโด (Joko Widodo) ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีคนปัจจุบัน (INFOASAIID, 2014)

จุดเปลี่ยนสำคัญด้านสื่อมวลชนเกิดขึ้นเมื่ออดีตประธานาธิบดีบาฮารุดดีน ยูซุฟ ฮาบิบี (Baharuddin Jusuf Habibie) ซึ่งเป็นประธานาธิบดีคนแรกที่มาจากการเลือกตั้ง ได้ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับสื่อมวลชนให้มีความเป็นอิสระแทนการถูกควบคุมโดยรัฐเหมือนในยุคของประธานาธิบดี ซูฮาร์โต พระราชบัญญัติสื่อมวลชนฉบับที่ 40 ออกในปี พ.ศ.2542 มีเนื้อหาให้อิสระแก่สื่อมวลชนและภาคธุรกิจในการดำเนินกิจการมากขึ้น รัฐไม่สามารถเซ็นเซอร์หรือสั่งปิดสื่อได้ ต่อจากนั้นยังมีกฎหมายเกี่ยวกับการแพร่ภาพกระจายเสียงซึ่งออกในปี พ.ศ. 2545 ให้อิสระแก่สื่อมวลชนมากขึ้น สื่อไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจากรัฐเหมือนก่อน นอกจากการขออนุญาตตามหลักการของธุรกิจเท่านั้น (Utama, 2013)

อินโดนีเซียมีหนังสือพิมพ์รายวันประมาณ 200 ฉบับ มีหนังสือพิมพ์และนิตยสารรายสัปดาห์อีกหลายร้อยฉบับ หนังสือพิมพ์ในอินโดนีเซียส่วนใหญ่ตีพิมพ์ในภาษาบาหลี อินโดนีเซีย มีหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษและภาษาจีนจำนวนไม่มาก แต่หนังสือพิมพ์ก็เป็นสื่อที่มีผู้เข้าถึงในระดับต่ำ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะปัญหาคมนาคมระหว่างเกาะในประเทศอินโดนีเซีย การสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคของกลุ่มบริษัทนิลเสน (Nielsen) ระบุว่าในไตรมาสที่สามของปี พ.ศ.2555 สัดส่วนประชากรที่อ่านหนังสือพิมพ์ลดลงเหลือร้อยละ 13.3 อย่างไรก็ตาม แม้ยอดจำหน่ายจะลดลง แต่สื่อสิ่งพิมพ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวาระข่าวของสังคม (INFOASAIID, 2012)

อินโดนีเซียมีพื้นที่ที่สามารถรับสัญญาณวิทยุมากกว่าร้อยละ 85 ของประเทศ แต่มีประชากรเพียงร้อยละ 23.5 ในอินโดนีเซียเท่านั้นที่ฟังวิทยุ โดยมีสถานีวิทยุของรัฐคือ Radio Republik Indonesia (RRI) เป็นสถานีเดียวที่มีเครือข่ายครอบคลุมทั่วประเทศ (Lim, 2011) ปัจจุบันคนที่ยังฟังวิทยุเป็นประจำมีเพียงผู้ที่อยู่ในพื้นที่ชนบทที่ห่างไกลและไม่สามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ได้เท่านั้น ส่วนสื่อโทรทัศน์ ประเทศอินโดนีเซียมีสถานีโทรทัศน์ที่ได้รับใบอนุญาตระดับชาติจำนวน 14 สถานี ระดับท้องถิ่น 97 สถานี และใบอนุญาตให้บริการโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิก 30 สถานี ซึ่งในจำนวน 30 สถานีนี้ ร้อยละ 60 เป็นเคเบิลทีวี ร้อยละ 20 เป็นโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม และร้อยละ 20 เป็นโทรทัศน์ภาคพื้นดิน (Vahyuni, 2013) สถานีโทรทัศน์ของรัฐคือ Televisi Republik Indonesia (TVRI) เป็นสถานีเดียวที่มีเครือข่ายครอบคลุมทั่วประเทศ และได้รับความนิยมมากในพื้นที่ห่างไกล ส่วนสถานีโทรทัศน์ภาคพื้นดินที่ดำเนินการโดยเอกชนมีกว่า 10 สถานี สำนักงานสถิติแห่งชาติของอินโดนีเซีย (Badan Pusat Statistik: BPS) ระบุว่าประชากรอินโดนีเซียที่มีอายุเกิน 10 ปี สามารถเข้าถึงการรับชมโทรทัศน์ได้ เป็นจำนวนถึงร้อยละ 90.3 (Internews Europe, 2014) นอกจากนั้น ประเทศอินโดนีเซียได้มีการปรับเปลี่ยนระบบแพร่ภาพโทรทัศน์ภาคพื้นดินจากอนาล็อกเป็นดิจิทัลแล้ว โดยสถานีโทรทัศน์ TVRI ของรัฐบาลได้เริ่มทดลองการรับส่งสัญญาณภาพดิจิทัลในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2551 จนถึงปัจจุบันจึงยังมีเพียงสถานีโทรทัศน์ของรัฐบาลคือ TVRI เท่านั้นที่ให้บริการโทรทัศน์ในระบบดังกล่าวในพื้นที่

กรุงเทพมหานคร เมืองบันดุง เมืองสุราบายา และเมืองสำคัญอีกจำนวนหนึ่ง

สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (International Telecommunications Union: ITU) ระบุว่าในปี พ.ศ.2554 ประชากรอินโดนีเซียเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ร้อยละ 18 (INFOASIAID, 2014) ประชากรอินโดนีเซียถือครองโทรศัพท์มือถือในสัดส่วนร้อยละ 115 (Tigermine Research, 2013) การขยายตัวของเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลาง ตลอดจนการตระหนักรู้ถึงประโยชน์ของเครื่องมือสื่อสาร ประโยชน์ของการเข้าถึงข้อมูลผ่านการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต รวมทั้งการที่เครื่องมือสื่อสารและการเชื่อมต้อมีต้นทุนลดลง เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากช่องทางการสื่อสารใหม่หรือสื่อใหม่ อย่างไรก็ตาม ลักษณะของสื่อใหม่ในอินโดนีเซียแตกต่างจากสื่อใหม่ในประเทศใกล้เคียง เนื่องจากประเทศอินโดนีเซียถูกรักษาโดยสื่อกระแสหลักและอยู่ภายใต้การถือครองของกลุ่มธุรกิจไม่กี่กลุ่มดังที่กล่าวมาข้างต้น

อินโดนีเซียยังมีข้อจำกัดเรื่องสาธารณูปโภคด้านสารสนเทศ สัดส่วนผู้เข้าถึงอินเทอร์เน็ตพื้นฐานยังต่ำกว่าประเทศใกล้เคียง แต่สถิติการใช้สื่อหรือเครือข่ายสังคมบนอินเทอร์เน็ตของอินโดนีเซียไม่ได้ต่ำไปด้วย มีผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (social media) 79.3 ล้านบัญชี (statista, 2014) ผู้ใช้ทวิตเตอร์ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 2.4 ของผู้ใช้ทวิตเตอร์ทั่วโลก (socialmemos, 2014) การขยายตัวของสื่อใหม่และการใช้ช่องทางการสื่อสารใหม่ทำให้สื่อกระแสหลักหันมาใช้สื่อใหม่นี้อย่างรวดเร็วและจริงจัง อย่างไรก็ตาม สื่อใหม่ในมือของสื่อกระแสหลัก หรือในมือกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีกำลังทั้งเงินทุนและบุคลากร ยังคงใช้เนื้อหาเดิมเช่นเดียวกับที่มีการรายงานในสื่อหลัก การเกิดขึ้นของเว็บไซต์ในมือของสื่อกระแสหลักจึงเป็นเพียงเครื่องมือเสริมในการสื่อสารและการหารายได้ทางธุรกิจ แต่ไม่ได้สร้างเนื้อหาใหม่หรือเนื้อหาที่จะเป็นทางเลือกใหม่แก่ผู้รับสาร

ประเทศอินโดนีเซียมีองค์กรกำกับดูแลกิจการการแพร่ภาพและกระจายเสียงคือกระทรวงสารสนเทศและการสื่อสารร่วมกับคณะกรรมการแพร่ภาพและกระจายเสียงอินโดนีเซีย (Indonesia Broadcasting Commission: KPI) ส่วนกิจการโทรคมนาคม กำกับดูแลโดย Indonesian Telecommunications Regulatory Authority (BRTI) แต่ BRTI ก็มีบทบาทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ภาพและกระจายเสียงด้วย เช่น การกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับรายการต่างประเทศที่ออกอากาศทางโทรทัศน์บอกรับสมาชิกให้มีการใส่คำบรรยายภาษาอินโดนีเซียด้วย การกำหนดสัดส่วนให้ออกอากาศรายการต่างประเทศได้ร้อยละ 30 และต้องจัดให้มีช่องท้องถิ่น 1 ช่องต่อทุก 10 ช่องของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก

องค์กรพัฒนาเอกชนของอินโดนีเซีย ชื่อ ศูนย์นโยบายนวัตกรรมและธรรมาภิบาล (Centre for Innovation Policy and Governance) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสื่อมวลชนอินโดนีเซียเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2555 และสรุปผลว่า ในระยะ 15 ปีที่ผ่านมา อุตสาหกรรมสื่อในอินโดนีเซียถูกขับเคลื่อนด้วยผลประโยชน์ด้านทุน จึงมีการครอบงำสื่อโดยผ่านการถือครองของบุคคลจำนวนจำกัด ภายใต้กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่เพียง 12 กลุ่ม ครอบคลุมช่องทางสื่อสารของสื่อมวลชนเกือบทั้งหมด ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อแพร่ภาพกระจายเสียง และสื่อออนไลน์ การถือครองข้ามสื่อที่มีลักษณะซับซ้อนดังกล่าวสร้างความกังวลว่าจะมีผลต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร

ของประชาชน เพราะสื่ออาจถูกทำให้กลายเป็นสินค้าที่เน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจ และสนองตอบต่อนโยบายของเจ้าของซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจใหญ่ กลุ่มธุรกิจที่เป็นเจ้าของสื่อส่วนหนึ่งยังมีความใกล้ชิดกับนักการเมือง จึงเป็นปัญหาว่าสื่อที่นักการเมืองและนักธุรกิจเหล่านี้ถือครอง จะคำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับสารและยึดถือสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร ตลอดจนเสรีภาพในการแสดงออกมากกว่าผลประโยชน์ทางธุรกิจและการเมืองของตนมากนักน้อยเพียงใด และอาจใช้สื่อที่ตนถือครองในการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจและการเมืองของตนด้วย ดังนั้น ประเด็นที่ท้าทายจริยธรรมสื่อมวลชนในอินโดนีเซียจึงมาจากกลุ่มธุรกิจและการเมือง ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักจรรยาบรรณของสื่อที่อยู่ภายใต้การควบคุม/ความเป็นเจ้าของของคนเหล่านั้น

3.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน

นับจากการเลือกตั้งเมื่อปลายปี พ.ศ.2557 ที่นับว่าเป็นยุคประชาธิปไตยของอินโดนีเซีย แต่ปรากฏว่าสื่อมวลชนในประเทศอินโดนีเซียยังเผชิญกับการถูกตรวจสอบ (censorship) ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งการอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มทุนธุรกิจสื่อและการเมือง (Navin Sregantan, 2015) สื่อมวลชนยังอยู่ภายใต้กฎหมายหมิ่นประมาท ซึ่งเป็นความผิดอาญา และกฎหมายความผิดส่วนบุคคลอีกจำนวนหนึ่ง กฎหมายหมิ่นประมาทจึงยังคงเป็นเครื่องมือของรัฐที่ใช้จัดการกับผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและผู้สนับสนุน ทำให้สื่อมวลชนไม่กล้ารายงานข่าวในประเด็นที่เป็นความขัดแย้งมากนัก กระนั้นเมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน สื่อมวลชนอินโดนีเซียก็นับว่ามีเสรีภาพสูงกว่า แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับสื่อมวลชนในอินโดนีเซียไม่ต่างจากที่เกิดขึ้นกับสื่อมวลชนในประเทศที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ คือการถือครองสื่อจำกัดในมือกลุ่มธุรกิจ โดยอินโดนีเซียเป็นตัวอย่างของการถือครองสื่อที่จำกัดในกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ กระจุกตัวในวงจำกัด และถือครองข้ามสื่ออย่างสมบูรณ์ (Wahyuni, 2013) ทำให้มีผลกระทบต่อจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนอย่างมาก เช่น กรณีสถานีโทรทัศน์ Indosiar ถูกซื้อโดยบริษัท Elang Mahkota Teknologi บริษัทแม่ของสถานีโทรทัศน์ SCTV หรือเว็บไซต์ detik.com ถูกซื้อโดย กลุ่มบริษัท CT Group ซึ่งเป็นเจ้าของสถานีโทรทัศน์ Trans TV และสถานีโทรทัศน์ Trans 7 สถานีโทรทัศน์ในท้องถิ่นจำนวนหนึ่งถูกซื้อโดยกลุ่มบริษัทสื่อขนาดใหญ่ เช่นกลุ่มบริษัท MNC Group ซึ่งมีสถานีโทรทัศน์ในมืออยู่แล้วทั้งในนามสถานี Sindo TV network และในนามบริษัท Jawa Pos ปัจจุบันกฎหมายว่าด้วยการจำกัดการถือครองสื่อไม่สามารถควบคุมการถือครองในลักษณะนี้ในอุตสาหกรรมสื่อมวลชนอินโดนีเซียได้ เมื่อสื่อที่ควรจะมีไว้เพื่อประโยชน์ในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนตกอยู่ในลักษณะเช่นนี้ สื่ออินโดนีเซียจึงมีลักษณะตอบสนองนโยบายของเจ้าของสื่อเป็นหลัก ซึ่งหมายถึงการสนับสนุนรัฐบาล และธุรกิจขนาดใหญ่มากกว่าประโยชน์ของประชาชน นอกจากนี้สื่อที่อยู่ร่วมกลุ่มธุรกิจเดียวกันจะอยู่ภายใต้นโยบายของกลุ่มทุนเดียวกันแล้ว ยังมีลักษณะของการผลิตเนื้อหาเพื่อใช้ร่วมกันหรือแลกเปลี่ยนกัน จึงทำให้กำหนดประเด็นข่าวสารได้ มีการครอบงำเนื้อหาสื่อ ทำให้เนื้อหาของสื่อไม่มีหลากหลาย ไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้เลือกเนื้อหาที่ถูกต้องเหมาะสม (Utama, 2013)

จริยธรรมของสื่อมวลชนประการหนึ่งที่ถือเป็นหลักกันทั่วไปคือการรักษาความเป็นกลาง ในประเทศอินโดนีเซียมีการเอนเอียงทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัดในช่วงการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ตัวอย่างเช่นในการ

ณรงค์เลือกตั้งประธานาธิบดีในปี พ.ศ.2557 สื่อมวลชนเลือกข้างสนับสนุนนักการเมืองอย่างชัดเจน นอกจากการเอนเอียงในการนำเสนอข่าวสารแล้ว สื่อมวลชนอินโดนีเซียยังถูกกล่าวหาว่าใช้ความใกล้ชิดกับกลุ่มทุนและพรรคการเมืองนั้นเป็นช่องทางในการรับสินบน ซึ่งเป็นการละเมิดจรรยาบรรณร้ายแรง การรับสินบนยังมีในรูปแบบอื่น เช่น กรณีสภาการสื่อมวลชนอินโดนีเซียประกาศว่ามีนักข่าว 3 คน จากหนังสือพิมพ์ Kompas หนังสือพิมพ์ Seputar Indonesia daily และเว็บไซต์ detik.com ละเมิดจรรยาบรรณด้วยการรับเงินจากบริษัทผลิตเหล็กซึ่งเป็นกิจการของรัฐในระหว่างการประกาศเสนอขายหุ้นต่อสาธารณชน (Jakarta Post, 2010) และถูกต้นสังกัดลงโทษในที่สุด

สื่อมวลชนอินโดนีเซียยังมีประเด็นเรื่องการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหลายครั้ง เช่นกรณีนักร้องที่มีชื่อเสียงรายหนึ่งห้ามไม่ให้นักข่าวโทรทัศน์ถ่ายภาพขณะตนกำลังใช้ชีวิตส่วนตัว นายบาگیر มานาน (Bagir Manan) ประธานสภาสื่อมวลชนอินโดนีเซียได้กล่าวในการเปิดการประชุมสื่อมวลชน Bali Media Forum ครั้งที่ 5 ว่าด้วยจริยธรรม สื่อมวลชน และประชาธิปไตย (Ethics, Journalism and Democracy) เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2556 ว่าสิ่งที่น่าเป็นกังวลมากที่สุดของอินโดนีเซียคือความเป็นอิสระของสื่อบนกระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะผู้เล่นรายสำคัญในวงการสื่อต่างเป็นผู้นำพรรคการเมือง ซึ่งมีผลต่อความเป็นอิสระของสื่ออย่างจริงจัง สภาการสื่อมวลชนอินโดนีเซียพบว่าใน 5 ปี ที่ผ่านมา ปัญหาด้านจริยธรรมของสื่อมวลชนอินโดนีเซีย เป็นปัญหาเกี่ยวกับความไม่เป็นกลาง รุกล้ำความเป็นส่วนตัว การตีพิมพ์ภาพและเนื้อหาอนาจาร การเหยียดเชื้อชาติ และหมิ่นประมาท (Utama, 2013)

นอกจากประเด็นการถือครองสื่อที่มีผลกระทบต่อการทำหน้าที่ตามหลักจริยธรรมแล้ว ปัญหาสำคัญที่สื่อมวลชนอินโดนีเซียเผชิญอยู่คือการถูกคุกคาม สื่อถูกข่มขู่ทำร้ายและถูกสังหารโดยไม่มีการดำเนินการจับกุมตัวหรือสืบค้นหาตัวผู้กระทำผิด และองค์กรสื่อก็ไม่ได้ทำหน้าที่จริงจังในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับสื่อ หรือไม่สามารถแก้ปัญหาให้ได้ (Wahyuni, 2013) นอกจากนั้นปัญหาที่สื่อมวลชนอินโดนีเซียเห็นว่าเป็นปัญหาหลักที่ทำให้มีผลต่อการทำหน้าที่สื่อคือการที่สื่อได้รับค่าตอบแทนต่ำ เงินเดือนนักข่าวที่จบปริญญาตรีเริ่มต้นที่เดือนละประมาณ 7,000 บาท และยังไม่มียอดการออกมารายการอย่างจริงจังเพื่อให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

องค์กรสื่อมวลชนอินโดนีเซียพยายามที่จะนำหลักการกำกับดูแลกันเอง (self regulation) มาใช้ แต่เพราะมีการรวมตัวเป็นองค์กรจำนวนมาก กระจายไปในแต่ละสื่อรวมกว่า 40 องค์กร เช่นเครือข่ายสื่อมวลชนอิสระ (Alliance of Independent Journalists: AIJ) สภาการสื่อมวลชนอินโดนีเซีย (Indonesia Press Council) และอื่นๆ แต่ละองค์กรมีกฎระเบียบไปจนถึงข้อกำหนดกับจริยธรรมของตนเอง จึงทำให้ยากที่จะตัดสินใจในเรื่องจริยธรรมได้แน่ชัด นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องการยอมรับระหว่างกัน และที่สำคัญคือแต่ละองค์กรไม่มีอำนาจในการบังคับให้สื่อมวลชนปฏิบัติตาม (Wahyuni, 2013)

อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ว่าแม้สภาสื่อมวลชนอินโดนีเซียจะมีเจตนาในการกำกับดูแลสื่อมวลชนไม่ให้ละเมิดหลักจรรยาบรรณ แต่สภาสื่อมวลชนอินโดนีเซียก็ไม่มีอำนาจในการกำกับหรือควบคุม

อย่างแท้จริง ส่วนประเด็นปัญหาจริยธรรมในสื่อใหม่ ก็มีปัญหาการละเมิดจริยธรรมไม่น้อยไปกว่ากัน การพัฒนาเทคนิคภาพดิจิทัล การตัดต่อ และการส่งต่อภาพเหล่านี้บนอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เสรีภาพส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังมีการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลโดยการใช้กล้องแอบถ่าย อย่างกว้างขวาง จนสภาการสื่อมวลชนอินโดนีเซียต้องออก “ข้อปฏิบัติสำหรับสื่อไซเบอร์” (Cyber Media Guideline) ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2555 นำเสนอให้ผู้ผลิตเนื้อหาออนไลน์ตรวจสอบเนื้อหาก่อนเผยแพร่ ยกเว้นกรณีฉุกเฉินไม่สามารถติดต่อแหล่งข่าวได้ เป็นความลับขององค์กร หรือแหล่งข่าวที่ให้เนื้อหานั้นมีตัวตนชัดเจน มีความน่าเชื่อถือพอเพียง และเรียกร้องให้ผู้ผลิตข่าวออนไลน์ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการพิสูจน์เนื้อหา และรายงานทุกความคืบหน้า ข้อปฏิบัตินี้ได้รับการตอบรับจากองค์กรสื่อจำนวนมาก

ในปี พ.ศ.2554 สภาการสื่อมวลชนอินโดนีเซียระบุว่า ได้รับการร้องเรียนถึงการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชน 511 เรื่อง ปีต่อมาได้รับร้องเรียน 485 เรื่อง แต่การตัดสินในเรื่องที่ได้รับร้องเรียนส่วนใหญ่ไปจบที่การยอมรับว่าสื่อมวลชนละเมิดหลักจริยธรรมจริง แต่ไม่มีการลงโทษและไม่มีการดำเนินการต่อเนื่องเพื่อทำความจริงให้ปรากฏหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากนี้บทบาทขององค์กรสื่อส่วนใหญ่ยังเน้นเรื่องการละเมิดจริยธรรมทางธุรกิจ แต่ไม่ปรากฏว่ามีกรำกับจริยธรรมในการผลิตเนื้อหาแต่อย่างใด (Wahyuni, 2013)

3.3 จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศอินโดนีเซีย

แม้อินโดนีเซียจะไม่มีกฏเซ็นเซอร์สื่อหรือควบคุมสื่อมวลชนจากรัฐโดยตรง แต่อิทธิพลของธุรกิจและการเมืองมีเหนือบทบาทสื่อ นอกจากนี้สื่อมวลชนส่วนหนึ่งควบคุมเนื้อหาโดยตนเอง (self-censorship) เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกฟ้องร้องในคดีหมิ่นประมาทซึ่งเป็นความผิดทางอาญามีโทษจำคุก อย่างไรก็ตาม วันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2552 ที่เมืองบันดุง องค์กรสื่อมวลชน 26 องค์กรได้มีการรับรองประมวลจริยธรรมสื่อมวลชนซึ่งมีหลักการสำคัญดังนี้

1. สื่อมวลชนอินโดนีเซียเคารพสิทธิสาธารณะชนในการที่จะได้รับข่าวสารที่เป็นความจริง
2. สื่อมวลชนอินโดนีเซียต้องแสวงหาและเผยแพร่ข้อมูล รวมทั้งการระบุแหล่งข้อมูลด้วยความมีจริยธรรม
3. สื่อมวลชนอินโดนีเซียต้องเคารพหลักการที่เชื่อในความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา หากยังไม่มีคำพิพากษาว่ากระทำผิดจริง ต้องไม่นำความจริงไปปนกับความเห็น ต้องตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและหลีกเลี่ยงการโจรกรรมผลงานผู้อื่น
4. สื่อมวลชนอินโดนีเซียต้องไม่เผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จ การใส่ร้าย การกระทำที่ไม่สุภาพทางเพศ หรือต้องละเว้นการกล่าวถึงรายละเอียดของเหยื่อในคดีอาญากรรมที่เกี่ยวกับศีลธรรม
5. สื่อมวลชนอินโดนีเซียต้องไม่รับสินบนและไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนไปในทางที่ผิด
6. สื่อมวลชนอินโดนีเซียมีสิทธิที่จะปฏิเสธการเปิดเผยชื่อหรือความลับของแหล่งข่าว รวมทั้งการเลื่อนการนำเสนอข่าวเมื่อได้รับการร้องขอ

7. สื่อมวลชนอินโดนีเซียต้องเพิกถอนหรือแก้ไขการรายงานที่ผิดพลาดหรือไม่ถูกต้องให้เป็นที่พอใจของผู้เสียหาย

นอกจากกฎหมายและหลักจริยธรรมที่กำหนดขึ้นแล้ว ประเทศอินโดนีเซียยังมีหลักการทางศาสนาที่แสดงบทบาทในการกำกับดูแลสื่ออย่างเข้มงวด แม้กฎหมายจะให้เสรีภาพในการแสดงออก และมีผลทำให้เกิดสื่อมวลชนทั้งด้านปริมาณและความหลากหลาย แต่แนวคิดและหลักการของศาสนาถูกนำมาใช้ในการพิจารณาออกกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางสังคมเพื่อให้ประชาชนรวมทั้งสื่อมวลชนปฏิบัติตาม การนำหลักศาสนามาใช้ในการกำกับดูแลสื่อมวลชนที่เน้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น จึงมักสร้างความกังวลจนกระทั่งสื่อมวลชนหวาดกลัวว่าหลักเกณฑ์เข้มงวดของศาสนาจะกระทบต่อเสรีภาพของสื่อได้

4 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4.1 บริบททางสังคมและการเมืองและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีประชากร 7.1 ล้านคน (Laos Population, 2015) มีระบบการปกครองแบบสังคมนิยมพรรคเดียวมาตั้งแต่ พ.ศ.2518 หลังยุคความรุนแรงระหว่างกลุ่มการเมือง และสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อมากกว่า 30 ปี ระบอบการปกครองของ สปป.ลาวอยู่บนหลักการเดียวกับระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ แตกต่างที่สังคมนิยมคอมมิวนิสต์คือรัฐที่ถูกควบคุมเบ็ดเสร็จโดยพรรคคอมมิวนิสต์ แต่สังคมนิยมของ สปป.ลาวปกครองด้วยพรรคการเมืองพรรคเดียว คือพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Lao People's Revolutionary Party: LPRP) แต่ยังมีหลักการสำคัญ คือมีระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทุกชนิด เสรีภาพในการบริโภคทรัพยากรของประชาชนถูกจำกัด รัฐบาลมีเป้าหมายในการพยายามจัดการเพื่อสวัสดิการของประชาชนของประเทศ และความสงบเรียบร้อยของประเทศ โดยใช้การวางแผนจากส่วนกลาง (UNDP, 2014)

ระบบเศรษฐกิจของ สปป.ลาวมีลักษณะเช่นเดียวกับประเทศสังคมนิยมหลายประเทศ ลาวกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของตนให้เป็นนโยบายเสรีกว่าหลักการสังคมนิยมดั้งเดิม โดยยอมรับนโยบายเปิดกว้างทางเศรษฐกิจ แทนการที่รัฐยึดครองทรัพยากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจไว้ทั้งหมดตามหลักการสังคมนิยมดั้งเดิม ลาวเรียกนโยบายเศรษฐกิจใหม่ของตนนี้ว่านโยบายกลไกเศรษฐกิจใหม่ หรือจินตนาการใหม่ (New Economic Mechanism: NEM) ซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 และนับแต่นั้นมา เศรษฐกิจของ สปป.ลาวก็มีพัฒนาการตามลำดับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2554-2558) มีเป้าหมายการสืบต่อนโยบายเศรษฐกิจเสรี ให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ให้ได้ภายในปี พ.ศ.2558 หลุดพ้นจากการเป็นประเทศในกลุ่มที่พัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries: LDCs) ให้ได้ภายในปี พ.ศ.2563 (CIA World Factbook, 2014)

การสร้างชาติใหม่และสร้างประวัติศาสตร์ใหม่ของลาวได้มีการใช้สื่อเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างเจตคติของประชาชนที่มีต่อชาติตามอุดมการณ์อย่างต่อเนื่อง รัฐบาลลาวสร้างเจตคติดังกล่าวผ่านสื่อในหลากหลาย

หลายรูปแบบ นับตั้งแต่แบบเรียนสำหรับเยาวชน ไปจนถึงสื่อมวลชนกระแสหลักสำหรับประชาชนทั่วไป (วิบูล สันธุมลย์.2554) เริ่มตั้งแต่ในยุคของนายไกรสร พมวิหาร นายกรัฐมนตรีในช่วงที่ สปป.ลาวประกาศใช้นโยบายกลไกเศรษฐกิจใหม่ หรือจินตนาการใหม่ ได้ใช้นโยบายเปิดกว้างทางเศรษฐกิจ และเปิดโอกาสให้นานาชาติเข้ามาพัฒนาสาธารณูปโภคทุกด้าน รวมทั้งด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร เช่นเปิดให้กลุ่มทุนจากจีนเข้ามาพัฒนาโครงการรถไฟความเร็วสูง โครงการโทรทัศน์ระบบดิจิทัล โดยสื่อมวลชนลาวจะต้องเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และจะต้องสนับสนุนแผนงานของรัฐอย่างเต็มที่ ในฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐ และเป็นสื่อของรัฐบาล ที่มาจากประชาชน ตามหลักการรัฐบาลเป็นเจ้าของสื่อ รัฐบาลมาจากประชาชน ดังนั้นประชาชนจึงเป็นเจ้าของสื่อ (Lao News Agency, 2014)

จากบันทึกความเป็นมาของสื่อมวลชนลาวโดยองค์กรข่าวสารประเทศลาว หรือ Lao News Agency ซึ่งเป็นองค์กรสื่อหลักของ สปป.ลาว ระบุถึงประวัติของสื่อมวลชนลาวโดยระบุจุดเริ่มต้นของสื่อมวลชนของประเทศไว้ว่าเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2473 โดยเริ่มจากการพิมพ์ใบปลิวหน้าเดียวมีเนื้อหาต่อต้านเจ้าอาณานิคม และเรียกร้องให้ประชาชนลาวลุกขึ้นต่อสู้เพื่ออิสรภาพของประเทศ การตีพิมพ์เอกสารดังกล่าวดำเนินการโดยขบวนการแนวลาวยุติธรรม (Neo Lao Haksat – Lao Patriotic Front) เพื่อเผยแพร่แนวคิดและอุดมการณ์ถึงประชาชนที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวอยู่เป็นทุนเดิม (Lao News Agency, 2014) ต่อมา ขบวนการแนวลาวยุติธรรมได้หันมาใช้วิทยุเป็นเครื่องมือสื่อสารหลัก สถานีวิทยุแห่งแรกชื่อสถานีวิทยุประเทศลาวจึงถูกตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2502 และได้รับการสนับสนุนจากจีนและเวียดนามในเวลาต่อมา ประวัติศาสตร์ของสื่อมวลชนของประเทศลาวจึงวิวัฒนาการเคียงคู่มากับประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อให้พ้นจากการตกเป็นอาณานิคมและเป็นสื่อเฉพาะกิจเพื่อการต่อสู้ทางการเมือง ทั้งจำกัดการผลิตเฉพาะในพื้นที่ที่ขบวนการแนวลาวยุติธรรมยึดครอง คือภาคเหนือของประเทศเท่านั้น ขณะที่ไม่มีบันทึกการก่อกำเนิดหรือการดำเนินกิจการสื่อสารมวลชนในเขตที่ปกครองโดยฝ่ายตรงข้ามซึ่งต่อมาเป็นฝ่ายที่พ่ายแพ้ทั้งในการต่อสู้และทางการเมือง เพียงหนึ่งทศวรรษหลังจากการใช้นโยบายกลไกเศรษฐกิจใหม่ในปี พ.ศ.2529 สื่อมวลชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันลาวมีหนังสือพิมพ์กว่า 100 ฉบับ ทั้งภาษาลาว ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส ในจำนวนนี้รวมถึงนิตยสารและจดหมายข่าวที่เผยแพร่ทั้งรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนและรายปี หากนับเฉพาะหนังสือพิมพ์ที่ออกต่อเนื่องจะมีจำนวน 24 ฉบับ ทั้งหมดเป็นของรัฐบาล สำหรับหนังสือพิมพ์รายวัน ปัจจุบันมี 5 ฉบับ ตีพิมพ์ในภาษาลาว 3 ฉบับ คือหนังสือพิมพ์ประชาชน หนังสือพิมพ์เวียงจันทน์ใหม่ และหนังสือพิมพ์ประเทศลาว ภาษาอังกฤษ 2 ฉบับ คือหนังสือพิมพ์เวียงจันทน์ใหม่ และหนังสือพิมพ์สำนักข่าวลาว (Lao News Agency, 2014) ยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ยังคงต่ำและจำกัดอยู่ในเมืองหลวงและเมืองสำคัญ สาเหตุหนึ่งเนื่องจากอัตราการรู้หนังสือของลาวยังคงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และปัญหาสาธารณูปโภคที่ทำให้การขนส่งหนังสือพิมพ์ไปยังพื้นที่ห่างไกลทำได้ยากลำบาก ปัจจุบันมีประชากรราวร้อยละ 40 เท่านั้นที่เข้าถึงสื่อประเภทนี้ (Voracak Pravongviengkham, 2556) แต่ในระยะหลายปีที่ผ่านมามีนิตยสารที่มีเอกชนเป็นเจ้าของเกิดขึ้นในประเทศลาวมากขึ้น

ประเทศที่มีบทบาทในการพัฒนาใน สปป.ลาวมากที่สุดคือจีนและเวียดนาม โดยเฉพาะจีนที่เข้ามา

ลงทุนขนาดใหญ่ในธุรกิจเกือบทุกประเภท รวมทั้งลงทุนในธุรกิจสื่อและทำธุรกิจผลิตเนื้อหาป้อนสื่อ จีนยังทำธุรกิจโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม และธุรกิจรับผลิตเนื้อหาทั้งที่เป็นภาษาจีน และภาษาลาว สื่อจีนจึงเริ่มมีอิทธิพลในประเทศลาวมาก (ณรงค์ ตานานูวัฒน์.สัมภาษณ์ วันที่ 24 กรกฎาคม 2557) ส่วนวิทยุกระจายเสียงใน สปป.ลาว นั้น มีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงข่าวสาร วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ปัจจุบันมีทั้งหมด 50 สถานี (Voracak Pravongviengkham, 2556) ทั้งหมดมีสถานะเป็นทรัพย์สินและหน่วยงานของรัฐ เนื้อหาจะต้องเป็นไปตามกรอบที่กระทรวงข่าวสาร วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวกำหนด (Reporters Without Borders, 2013)

สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย หรือสถานีโทรภาพแห่งชาติลาว (Lao National Television: LNTV) ก็เช่นเดียวกับสื่อมวลชนประเภทอื่นของลาว คือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาล ขึ้นตรงกับกระทรวงข่าวสาร วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2526 ด้วยระบบวีเอชเอฟ (VHF) ปัจจุบันนี้ สถานีโทรภาพแห่งชาติลาวออกอากาศวันละ 17 ชั่วโมง ผ่านระบบดาวเทียมไปยัง 22 เมืองทั่วประเทศ (Lao News Agency, 2014) แม้รัฐบาลลาวจะบอกว่าปัจจุบันได้เปิดให้สื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์ได้ แต่ผู้รับสารจะไม่เคยพบว่ามีกรวิพากษ์วิจารณ์ดังที่กล่าวอ้าง ไม่มีการเปิดเผยข่าวเรื่องคอร์รัปชัน และแม้ประชาชนลาวจะชอบดูโทรทัศน์จากประเทศไทย แต่ทุกวันทุกคนยังต้องดูโทรทัศน์ลาว เพื่อทราบข่าวสารของทางรัฐบาลและข่าวสารภายในประเทศของตน

สื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทสูงมากในประเทศลาวในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา คนลาวหันมาเสพข่าวผ่านอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยมีปัจจัยเร่งที่สำคัญคือการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีคุณภาพ และโทรศัพท์เคลื่อนที่จากประเทศจีนที่มีราคาถูก ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงได้ (ณรงค์ ตานานูวัฒน์.สัมภาษณ์ วันที่ 24 กรกฎาคม 2557) จำนวนผู้จดทะเบียนใช้สังคมเครือข่าย Facebook ในประเทศลาวขยายตัวจากจำนวน 6 หมื่นรายในปี พ.ศ.2554 เป็น 4 แสนคนในปี พ.ศ.2555 (Radio Free Asia, 2013) เมื่อปี 2556 จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศลาวคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของจำนวนพลเมือง (ITU, 2013) ปัจจุบันลาวมีผู้ถือครองโทรศัพท์เคลื่อนที่สูงร้อยละ 63 ลดลงจากสี่ปีก่อนที่เคยมีจำนวนถึงร้อยละ 67 ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2553-2558) รัฐบาลเร่งพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน รวมทั้งสาธารณูปโภคด้านการสื่อสารอย่างเร่งด่วน เช่นการอนุมัติให้บริษัทร่วมทุนจากจีนเข้ามาพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศในโรงเรียนทั่วประเทศ จัดตั้งระบบเครือข่ายสัญญาณโทรศัพท์ ระบบ 3G และ 4G ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ ลาวยังมีกำหนดการปล่อยดาวเทียมดวงแรก Lao Sat-1 ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2558 ภายใต้งบประมาณ 250 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นเงินกู้ยืมจากรัฐบาลจีน สปป.ลาวจะใช้ประโยชน์ดาวเทียมนี้ในการส่งสัญญาณโทรศัพท์และโทรทัศน์

สื่อมวลชนลาวถูกปลูกฝังถึงอุดมคติในการรับใช้ชาติมากกว่าเรื่องเสรีภาพในการสื่อสาร ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่จึงไม่รู้สึกรู้สาว่าเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) ของตนและของประชาชนมีความสำคัญเหนือรัฐบาลและพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ทั้งไม่เห็นว่าการควบคุมเนื้อหาของรัฐบาลเป็นการ

แทรกแซงเสรีภาพของสื่อหรือเสรีภาพในการทำงาน ผู้บริหารองค์กรสื่อมวลชนเห็นว่าการเข้ามาตรวจตราเนื้อหา เป็นเพียงการทำหน้าที่ร่วมกันให้ลุล่วงด้วยดี “สื่อมวลชนลาวจะต้องไม่ทำหน้าที่สื่อมวลชนเพื่อวิชาชีพ สื่อมวลชนเท่านั้น แต่ต้องทำหน้าที่เพื่อประโยชน์และปากเสียงของประชาชน ไม่รับใช้ผู้ใดผู้หนึ่งและต้องไม่เป็น เครื่องมือทางธุรกิจหรือทำเพื่อเอกราชรายใดรายหนึ่ง” (Vorasack Pravongviengkham, 2013) กระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว (Ministry of Information Culture & Tourism) มีอำนาจตรวจทานเนื้อหาในสื่อ และมีอำนาจในการตัดทอนแก้ไข ผู้สื่อข่าวและผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสื่อ มีฐานะเป็นข้าราชการ มีหน้าที่เผยแพร่นโยบายของรัฐ และอุดมการณ์ของชาติ (Reporters Without Borders, 2013)

การควบคุมอย่างเข้มงวดดังกล่าวเป็นที่รับรู้ในหมู่สื่อมวลชนและประชาชนผู้รับสาร เป็นเหตุให้สื่อมวลชนลาวได้รับการคาดหวังหรือความเชื่อถือในระดับจำกัด ผู้รับสารทุกคนรู้ว่าเนื้อหาที่ส่งผ่านสื่อมวลชน เป็นเพียงข่าวสารที่รัฐบาลต้องการให้ประชาชนรับทราบ รัฐบาลลาวเริ่มความพยายามที่จะปิดกั้นหรือตรวจสอบการใช้อินเทอร์เน็ตในปี พ.ศ.2555 แต่ต้องล้มเลิกภายในปลายปี เนื่องจากไม่มีศักยภาพและเครื่องมือเพียงพอที่จะบล็อกเว็บไซต์หรือปิดกั้นกิจกรรมผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั้งในและต่างประเทศ คณะกรรมการอินเทอร์เน็ตแห่งชาติภายใต้การกำกับของสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลระบบการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตของประเทศ ทำได้เพียงสั่งให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (Internet service providers) ส่งรายงานการให้บริการทุก 3 เดือนให้ตรวจสอบ พร้อมกับยินยอมให้เข้าตรวจสอบช่องทางการเชื่อมต่อ (gateway) แต่การบังคับใช้ตามคำสั่งนี้ก็มีข้อจำกัดบนศักยภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง อย่างไรก็ตาม ต่อมาในปลายปี พ.ศ. 2556 รัฐบาลลาวประกาศควบคุมการสื่อสารออนไลน์อีกครั้ง โดยเน้นกิจกรรมบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยกระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคม (The Ministry of Post and Telecommunications) เป็นผู้ร่างระเบียบควบคุมกิจการบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งกำหนดให้การแสดงความคิดเห็นบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ จะต้องเป็นไปอย่าง “สร้างสรรค์” ผู้ละเมิดจะมีโทษตามกฎหมาย การออกระเบียบดังกล่าวเกิดขึ้นหลังจำนวนผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้นและมีข้อมูลข่าวสารที่รัฐบาลไม่อาจควบคุมได้ เช่น กรณีเครื่องบินสายการบินลาวตกในแม่น้ำโขง มีผู้เสียชีวิต 49 คน มีผู้กระจายข่าวบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ จนเกิดข่าวลือหลากหลายทิศทาง เช่นมีผู้แสดงภาพเครื่องบินลำอื่นเป็นลำที่ประสบอุบัติเหตุ และระบุว่าบุคคลบางคนอยู่บนเครื่อง และอยู่ในจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งที่ไม่เป็นความจริง รัฐบาลต้องแถลงข่าวเพื่อเรียกร้องให้ยุติการกระจายข่าวลือหรือข้อมูลที่เปื้อนเท็จ สถานการณ์ดังกล่าวนำมาซึ่งการออกระเบียบควบคุมกิจกรรมออนไลน์อย่างเข้มงวดยิ่งขึ้น (Radio Free Asia, 2013) การจัดอันดับของ World Press Freedom Index ปี พ.ศ.2557 ยังลดอันดับเสรีภาพของสื่อใน สปป.ลาวลงมาอยู่อันดับที่ 171 ของโลกจากที่เคยอยู่อันดับที่ 168 ในปีก่อนหน้า และเป็นอันดับรองสุดท้ายในภูมิภาคอาเซียน (Reporters Without Borders, 2014)

4.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน

ภายใต้ต้นนโยบายปัจจุบันที่กำหนดโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาว สื่อมวลชนลาวถูกควบคุมเนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการเมือง ห้ามการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ปราศจากการตั้งคำถามต่อโครงการของรัฐ

เช่นการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ หรือการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่ถือครองโดยรัฐให้เอกชนรายหนึ่งรายใดเข้าใช้ประโยชน์ การทำหน้าที่ภายใต้การควบคุมดังกล่าว จึงทำให้สื่อมวลชนลาวถูกตั้งข้อสังเกตว่าไม่อาจทำหน้าที่ในการตรวจสอบรัฐบาล หรือรักษาผลประโยชน์สาธารณะซึ่งเป็นหนึ่งในหลักวิชาชีพและหลักจริยธรรมสื่อมวลชนที่ใช้ปฏิบัติกันทั่วโลก นอกจากนั้นยังมีประเด็นเรื่องเสรีภาพของสื่อ ซึ่งสื่อมวลชนลาวถูกประเมินว่าอยู่ในระดับไม่มีอิสระ ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดของรัฐบาล แม้ว่าจะมีการสร้างสาธารณูปโภคด้านการสื่อสารเพื่อช่วยให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทำได้ง่ายขึ้นรวดเร็วขึ้นและมีต้นทุนต่ำลง แต่รัฐบาลยังคงควบคุมส่วนที่สำคัญที่สุดคือเนื้อหา การควบคุมการทำงานของสื่อ ควบคุมเนื้อหาของสื่อ ทำให้การเผยแพร่ข่าวสารอย่างเสรี หรือการแสดงบทบาทสื่อมวลชนอย่างเข้มแข็งไม่เกิดขึ้น

แม้รัฐธรรมนูญลาวปี พ.ศ.2535 มาตรา 44 จะระบุว่ามีการรับประกันเสรีภาพของสื่อ แต่รัฐบาลไม่ได้รับประกันเสรีภาพของสื่ออย่างแท้จริง เพราะเพียงแต่อนุญาตให้เอกชนเข้ามาเป็นเจ้าของสื่อได้ แต่ยังคงควบคุมการเสนอเนื้อหาอย่างเข้มงวดจนปัจจุบัน (Freedom House, 2013) และแม้รัฐบาลลาวจะออกกฎหมายสื่อฉบับใหม่ในปี พ.ศ.2551 แต่กฎหมายใหม่ดังกล่าวก็ยังให้อิสระแก่สื่อ น้อยมาก เนื่องจากยังคงกำหนดโทษของสื่อมวลชนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของรัฐบาลไว้สูงและเปิดให้มีการตีความโดยผู้มีอำนาจจนยากจะหลีกเลี่ยงความผิดได้ เช่นหากสื่อมวลชนรายใดรายงานข่าวที่ทำให้ “รัฐสั่นคลอน” หรือนำเข้าสื่อสิ่งพิมพ์ที่ “ขัดกับวัฒนธรรมของชาติ” ก็จะมีควมผิดภายใต้กฎหมายอาญา ระวังโทษจำคุก 1 ปี นอกจากนั้นโทษหมิ่นประมาทและการเผยแพร่ข้อมูลที่มีความผิดทางอาญา มีโทษจำคุกสูงสุดจนถึงขั้นประหารชีวิต

การควบคุมเนื้อหาอย่างเข้มงวด และการกำหนดบทลงโทษอย่างหนัก ทำให้มีบุคลากรด้านสื่อละเมิดกฎหมายหรือข้อก้ากทางจริยธรรม รวมทั้งฝ่าฝืนนโยบายของรัฐน้อยมาก นอกจากนั้นการคุกคามร่างกาย หรือการโจมตีคนทำงานด้านสื่อเป็นส่วนบุคคลไม่ค่อยปรากฏใน สปป.ลาว เพราะนักข่าวพยายามหลีกเลี่ยงประเด็นที่จะก่อให้เกิดข้อขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นทางการเมือง (Reporters Without Borders, 2013) แต่ก็มีตัวอย่างกรณีสื่อมวลชนละเมิดคำสั่งที่ไม่ร้ายแรง เช่นกรณีนายอุ่นแก้ว สุขสะหวัน ผู้ดำเนินรายการ “เว้าข่าว” หรือเล่าข่าวทางสถานีวิทยุ ที่ถูกกระทรวงข่าวสาร วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สั่งให้ยกเลิกรายการเป็นเวลา 1 ปี เนื่องจากมีการพูดถึงประเด็นที่ละเอียดอ่อนกับผู้ฟังที่โทรศัพท์เข้ามาในรายการ (Radio Free Asia, 2013) ดังนั้น สื่อมวลชนลาวจะเน้นการรายงานเฉพาะเหตุการณ์ที่มีเนื้อหาในเชิงบวกกับรัฐบาล หลีกเลี่ยงการวิเคราะห้วิจารณ์แม้ในทางบวก เนื่องจากอาจถูกจัดเป็นเนื้อหาที่ทำให้ “รัฐสั่นคลอน” ได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อสถานีวิทยุของทางการรายงานถึงการเปิดตลาดหลักทรัพย์ครั้งแรกในลาว สื่อของลาวจะรายงานการให้สัมภาษณ์ของผู้ว่าธนาคารชาติลาว ซึ่งจะเป็นผู้บริหารจัดการตลาดหลักทรัพย์เท่านั้น หลังจากนั้นสื่อต่างประเทศจึงนำข้อมูลนี้ไปเผยแพร่ต่อพร้อมเนื้อหาวิเคราะห์เพิ่มเติมอย่างทีสื่อลาวไม่สามารถทำได้ เช่นสำนักข่าวซินหัวของจีนรายงานเพิ่มเติมเนื้อหาจากที่อ้างมาจากสื่อของลาวว่า ข้าราชการและนักธุรกิจลาวจำนวนไม่น้อยหวังจะได้เห็นการแปรรูป (privatize) กิจการของรัฐหลายอย่าง เช่น สายการบินลาว โดยอาศัยช่องทางการขายหุ้นผ่านตลาดหลักทรัพย์นี้ ข้อมูลที่เป็นการวิเคราะห์ปกติเช่นนี้ สื่อของลาวไม่อาจเผยแพร่ได้ (Asia Law, 2007)

หรือกรณีที่ดีตตินายกรัฐมนตรีบัวสอน บุบผาวัน ลาออกจากตำแหน่งเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2543 สื่อของรัฐ รายงานเพียงว่าเป็นการลาออกเพราะเหตุผลส่วนตัว ขณะที่สื่อต่างประเทศรายงานถึงกรณีนี้อื้อฉาวและความ เกี่ยวพันกับคอร์รัปชันของบุคคลในครอบครัวอดีตนายกรัฐมนตรี และการที่คณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ ปฏิเสธที่จะให้การสนับสนุนเขา หรือกระทั่งบทบาทของมหาอำนาจอย่างจีนต่อนักการเมืองที่ไม่สนับสนุน โครงการลงทุนขนาดใหญ่ของตนจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (Economist Intelligence Unit, 2014)

ในปี พ.ศ.2552 สื่อภายใต้การควบคุมของรัฐบาลลาวเริ่มรายงานถึงการประชุมสภาประชาชน โดยลง รายละเอียดถึงการวิพากษ์วิจารณ์ข้าราชการและรัฐมนตรี การตั้งคำถามเกี่ยวกับความโปร่งใสในการทำงาน ของหน่วยงานรัฐโดยสมาชิกสภา ปัจจุบันนี้หนังสือพิมพ์ของรัฐบาลเริ่มท้วงติงการทำงานหรือเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลปรับปรุงการทำงาน เช่นกรณีถนนในกรุงเวียงจันทน์เสียหายแต่ไม่ได้รับการปรับปรุง นับว่าเป็น ก้าวใหม่ที่สำคัญของสื่อมวลชนที่เป็นหน่วยงานสังกัดรัฐบาล

4.3 จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศลาว

การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของสื่อใน สปป.ลาว จากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น ยังคงจำกัดอยู่เฉพาะ ด้านกายภาพ คือการเพิ่มจำนวนสื่อ เพิ่มความเร็วหรือปริมาณของสื่อเท่านั้น แต่การควบคุมเนื้อหา ยังคง ดำเนินไปอย่างเข้มงวดภายใต้กฎหมายสื่อปี พ.ศ.2551 ซึ่งมีกำหนดไว้ 10 บท 64 มาตรา กฎหมายสื่อนี้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ หลักการทำงาน ความรับผิดชอบและกิจกรรมที่สื่อมวลชนควรปฏิบัติ จึงถือได้ว่า กฎหมายฉบับนี้เป็นเครื่องมือที่รัฐบาลที่ใช้ในการกำหนดทิศทาง หรือกำกับจริยธรรมของสื่อมวลชน (Vorasack Pravongviengkham, 2556)

ภายใต้การชี้นำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว สมาคมนักข่าวลาว (Lao Journalists Association) ได้ออกประมวลจริยธรรม (Code of Ethics) หรือข้อบังคับทางจริยธรรม 10 ประการ สำหรับผู้สื่อข่าวและผู้ ปฏิบัติงานสื่อมวลชน หลักจรรยาบรรณนี้ได้รับการอนุมัติจากสมัชชาแห่งชาติ (National Assembly) เมื่อปี พ.ศ.2551 ภายใต้การควบคุมโดยกระทรวงข่าวสาร วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และใช้เป็นหลักยึดถือจนถึง ปัจจุบัน หลักจรรยาบรรณนี้มีเนื้อหาต่อไปนี้

1. สื่อมวลชนต้องปฏิบัติหน้าที่สื่อสารมวลชนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของชาติ การสร้างสันติภาพ ความเป็นอิสระ ความเป็นประชาธิปไตย ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้การปกครองของพรรคประชาชน ปฏิวัติลาว

2. ข่าวที่นำเสนอสู่สังคมต้องมีเนื้อหาที่สะท้อนข้อเท็จจริง โดยปราศจากการปลอมแปลงและการหมิ่น ประมาท

3. สื่อมวลชนต้องนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนซึ่งสอดคล้องกับ วัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นสื่อมวลชนจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับและระงับยับยั้งการนำเสนอข้อมูลที่ขัดแย้ง กับประโยชน์ของประเทศชาติ

4. สื่อมวลชนมีสิทธิในการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง หากแต่ต้องสามารถตอบข้อสงสัยของสังคมได้อย่างชัดเจนและมีสิทธิที่จะปฏิเสธการตอบคำถาม
5. สื่อมวลชนมีหน้าที่ในการปกป้องแหล่งข้อมูลเมื่อได้ให้คำมั่นในการรักษาข้อมูลที่เป็นความลับ
6. สื่อมวลชนของประเทศลาวจะต้องเคารพวัฒนธรรมของชาติและจิตวิญญาณของประชาชนชาวลาและชาวโลก
7. สื่อมวลชนจะต้องสนับสนุนประโยชน์สาธารณะของชุมชนลาว
8. สื่อมวลชนจะต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์เพื่อเอื้อแก่ตนเองและพวกพ้องเพื่อแลกกับการให้นำเสนอหรือไม่นำเสนอข่าว
9. สื่อมวลชนจะต้องเคารพความคิดเห็นและคำวิจารณ์จากสังคมและเพื่อนร่วมวิชาชีพ
10. สื่อมวลชนต้องแสวงหาการพัฒนาตนเองด้วยการพัฒนาองค์ความรู้ ความสามารถและทักษะทางวิชาชีพสื่อมวลชน

ด้วยบริบททางการเมืองของ สปป.ลาว จึงไม่อาจคาดหวังจริยธรรมสื่อมวลชนลาวในแบบเดียวกับหลักการด้านจริยธรรมของสื่อมวลชนในโลกตะวันตกหรือโลกประชาธิปไตยอื่นๆ ณรงค์ ตานานูวัฒน์ (สัมภาษณ์ วันที่ 24 กรกฎาคม 2557) กล่าวว่า “เมื่อเทียบกับสื่อมวลชนประเทศอื่นที่รู้จักมา ลาวยังคงมีความเชื่อตรงมากกว่า ซึ่งมีผลต่อจริยธรรมของสื่อ แต่ก็อาจมีผลมาจากการควบคุมอย่างเข้มงวดของรัฐบาลด้วยเช่นกัน เขาจึงไม่ออกนอกกลุ่มนอกรทาง นอกจากนั้นสื่อมวลชนลาวถูกปลูกฝังให้เน้นความสำคัญเรื่องความมั่นคงของชาติเชื่อมั่นในการนำของพรรคปฏิวัติประชาชนลาว สื่อลาวไม่เคยถูกตั้งคำถามเรื่องจริยธรรม เพราะทุกคนรู้ถึงเรื่องการควบคุมอย่างเบ็ดเสร็จนั้นได้ดี เขาชัดเจนเลยไม่ต้องกังวลว่าจะทำอะไรนอกเหนือจากเส้นนี้”

5. สหพันธรัฐมาเลเซีย

5.1 บริบททางสังคมและการเมืองและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน

ประเทศมาเลเซียมีประชากร 31 ล้านคน (Malaysia Population 2015) มีการปกครองแบบสหพันธรัฐราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Federal Constitutional Monarchy) มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ก็ประกาศยอมรับเสรีภาพในการนับถือศาสนา มาเลเซียแบ่งเขตการปกครองเป็น 13 รัฐ (State) ในจำนวนนี้มี 9 รัฐมีสุลต่านเป็นผู้ปกครอง ผู้ปกครองนคร 1 ใน 9 รัฐเหล่านี้จะถูกคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งพระราชอาธิบดีหรือ Yang di-Pertuan Agong ผลัดเวียนกันทุก 5 ปี พระราชอาธิบดีของมาเลเซียมีหน้าที่ทางพิธีกรรมและเป็นผู้เลือกผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจำนวนหนึ่งเท่านั้นแต่ไม่มีบทบาททางการเมือง

มาเลเซียเป็นประเทศขนาดกลางแต่มีขนาดของเศรษฐกิจอยู่ในอันดับต้นของประเทศในกลุ่มอาเซียน ในปี พ.ศ.2554 ประเทศมาเลเซียมีผลผลิตมวลรวม (Gross Domestic Product: GDP) ประมาณ 4.5 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งสูงเป็นอันดับสามในอาเซียน และเป็นอันดับที่ 29 ของโลก รายได้ส่วนใหญ่ของประเทศมาจากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ แต่ในระยะกว่าสิบปีที่ผ่านมาเลเซียพยายาม

ขยายแหล่งรายได้ออกไปยังภาคการผลิตอื่นเช่นการท่องเที่ยว และการสาธารณสุข มาเลเซียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นคนเชื้อสายมาเลย์ คิดเป็นร้อยละ 70 ของจำนวนประชากร คนเชื้อสายจีนมีร้อยละ 24.6 และเชื้อสายอินเดียนมีร้อยละ 7.3 ประชากรเชื้อสายจีนซึ่งเป็นประชากรส่วนน้อยแต่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญทางเศรษฐกิจ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ดำเนินการโดยประชากรเชื้อสายจีนมีมูลค่าถึงร้อยละ 70 ของผลผลิตมวลรวมทั้งประเทศ (Britanica, 2014)

ปัจจุบันมาเลเซียมีหนังสือพิมพ์ออกวางจำหน่ายเป็นประจำมากกว่า 80 ฉบับ ทั้งในภาษามาเลย์ อังกฤษ จีน และภาษาทมิฬ นอกจากนั้นมาเลเซียยังมีสถานีโทรทัศน์ทั้งของรัฐบาลและเอกชนกว่า 30 สถานี และสถานีวิทยุกว่า 100 สถานี สื่ออีกประเภทที่มีการขยายตัวมากในมาเลเซียคือเคเบิลทีวีและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ประเทศมาเลเซียได้เริ่มทดลองการแพร่ภาพกระจายเสียงโทรทัศน์ภาคพื้นดินระบบดิจิทัลมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 และเริ่มทดลองใช้สัญญาณความคมชัดสูง (HDTV) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2552

สื่อมวลชนกระแสหลักคือสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อแพร่ภาพกระจายเสียงในมาเลเซียมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากสื่อมวลชนกระแสหลักในประเทศในกลุ่มอาเซียนอย่างเห็นได้ชัด ประการหนึ่งคือ การถือครองสื่อ (Media ownership) จำกัดอยู่ในมือกลุ่มทุนและพรรคการเมืองในสัดส่วนที่สูงมากสื่อมวลชนส่วนใหญ่ หากไม่มีรัฐบาลหรือพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลเป็นเจ้าของ ก็มีพรรคการเมืองขนาดใหญ่หรือกลุ่มทุนที่มีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองเป็นเจ้าของ (Chai, Hoo and Yeing, 2011) ประชาชนมาเลเซียรับรู้ถึงข้อเท็จจริงนี้และระบุว่ามิผลต่อความเป็นอิสระของสื่อมวลชนกระแสหลักในประเทศ ทั้งยังมีการครองสิทธิ์ข้ามสื่อ (Cross Media Ownership) ซึ่งเป็นลักษณะปกติขององค์กรสื่อในยุคหลอมรวม แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้สื่อมีลักษณะผูกขาด กระจุกตัวและสร้างผลกระทบให้แก่สังคมได้มากขึ้น

บริษัทกิจการวิทยุและโทรทัศน์แห่งมาเลเซีย (Radio Televisyen Malaysia: RTM) เป็นผู้ถือครองสื่อหลักด้านการแพร่ภาพกระจายเสียงของรัฐ ดำเนินกิจการโทรทัศน์ภาคพื้นดิน 2 ช่อง และสถานีวิทยุอีก 34 สถานีทั่วประเทศ นอกจากนั้น รัฐบาลมาเลเซียยังมีสำนักข่าวเบอร์นามา (Berita Nasional Malaysia: Bernama) ภายใต้การกำกับของกระทรวงการสื่อสารและมัลติมีเดีย (Ministry of Communication and Multimedia) รัฐบาลมาเลเซียมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางของสื่อมวลชนผ่านทั้งทางการถือครองและโดยการใช้กฎหมายที่ให้อำนาจรัฐบาลในการกำกับควบคุมสื่อมวลชนอย่างเข้มงวด เช่นพระราชบัญญัติการพิมพ์และสิ่งพิมพ์ (Printing Presses and Publications Act) พ.ศ.2527 ที่กำหนดให้สิ่งพิมพ์ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (Home Affairs Minister) เป็นรายปี นอกจากนั้นยังมีกฎหมายอีกมากที่มีบทบาทในการควบคุมสื่อโดยตรงและเข้มงวด ทำให้สื่อสื่อมวลชนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้าหรือท้าทายรัฐบาล (Nain, 2013)

สื่อกระแสหลักที่มีเจ้าของเป็นเอกชนและดำเนินการเป็นธุรกิจเต็มตัวในมาเลเซียมีจำนวนไม่มากนัก ในภาคเอกชนมีลักษณะการครองสิทธิ์ข้ามสื่อเช่นกัน แม้จำกัดในกลุ่มสื่อที่ไม่ใช่สื่อกระแสหลัก เช่น บริษัทแอสโตรอลเอเชียเน็คเวิร์ค (Astro All Asia networks plc) เป็นเจ้าของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม

แอสโตร (Astro) ซึ่งเป็นโทรทัศน์ระบบบอกรับสมาชิกผ่านดาวเทียมของเอกชนเพียงรายเดียวในประเทศ

ผลจากการที่สื่อกระแสหลักถูกควบคุมจากกลุ่มทุนและพรรคการเมืองตลอดจนรัฐบาลดังกล่าวมาข้างต้น สื่อมวลชนมาเลเซียจึงเน้นการทำหน้าที่แบบ “รับผิดชอบ” มากกว่าการวิพากษ์วิจารณ์อย่างแหลมคม ประชาชนในมาเลเซียจำนวนมากจึงหันไปหาสื่อทางเลือกและสื่อใหม่เพื่อเสพข่าวสารที่พวกตนเชื่อว่ามีความเป็นกลาง ความเป็นมืออาชีพและรอดพ้นจากอิทธิพลกลุ่มทุนและพรรคการเมืองตลอดจนรัฐบาล (Chan, 2014) สื่อทางเลือกหรือสื่อใหม่เกิดขึ้นมากในระยะหลายปีที่ผ่านมา เว็บไซต์ข่าวที่สำคัญอาศัยโอกาสที่ทางการประกาศไม่ปิดกั้นการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตเป็นสะพานในการขยายกิจการของตน จนปัจจุบันเว็บไซต์ข่าวเหล่านี้ได้รับความนิยมเท่าเทียมหรือมากกว่าสื่อกระแสหลัก (Nain, 2013) รวมทั้งกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองที่ไม่มีเสียงข้างมากในพรรครัฐบาลและไม่สามารถถือครองสื่อกระแสหลักได้ จึงเริ่มแสวงหาสื่อใหม่เพื่อสร้างสมดุลกับสื่อของรัฐบาล การที่พรรคการเมืองอัมโนอยู่ในอำนาจมานานและควบคุมสื่ออย่างเบ็ดเสร็จ เป็นแรงผลักดันทางการเมืองที่สำคัญที่ทำให้สื่อใหม่เติบโตอย่างรวดเร็วในมาเลเซีย การใช้สื่อใหม่ได้รับความสนใจและถูกนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายหลังจากนายอันวาร์ถูกจับในเดือนกันยายน ปี พ.ศ.2541 จนถึงครั้งที่มีการใช้สื่อใหม่อย่างเข้มข้นในการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ.2551 ซึ่งพรรคฝ่ายค้านได้เสียงและการสนับสนุนจากประชาชนเพิ่มขึ้นมาก ทำให้พรรคการเมืองหันมาใช้สื่อใหม่กันมากจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลจึงพยายามรับมือด้วยการหันมาใช้สื่อใหม่อย่างจริงจัง ทั้งการพัฒนาเว็บไซต์เพื่อส่งข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน พัฒนาระบบการให้บริการออนไลน์ (e-government) และใช้ทวิตเตอร์หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ในเชิงรุกมากขึ้น ปัจจุบันเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศของมาเลเซียพัฒนาจนอยู่ในอันดับสองของอาเซียน รองจากสิงคโปร์เท่านั้น ในปี พ.ศ.2557 สัดส่วนประชากรมาเลเซียที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตสูงถึงร้อยละ 67 (World Bank, 2013) การครอบครองโทรศัพท์มือถือสูงกว่า 43 ล้านเครื่อง หรือร้อยละ 143.7 ของประชากร (Malaysian Communications and Multimedia Commission Malaysia: MCMC, 2012)

แม้รัฐธรรมนูญมาเลเซียจะรับรองสิทธิในเสรีภาพของสื่อ และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ไว้ตั้งแต่การประกาศใช้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2500 แต่รัฐธรรมนูญก็ระบุไว้ด้วยว่าเสรีภาพทั้งสองประการอาจถูกจำกัดได้ด้วยกฎหมายเพื่อ “ประโยชน์ของความมั่นคงและระเบียบของสังคม” (in the interest of security or public order) ภายใต้ข้อยกเว้นดังกล่าว รัฐบาลมาเลเซียออกกฎหมายเพื่อควบคุมเสรีภาพในการแสดงออก และเสรีภาพของสื่อซึ่งรัฐบาลเห็นว่าอาจมีผลต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของชาติหลายฉบับ พระราชบัญญัติการพิมพ์ฯ กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการสิ่งพิมพ์ต้องได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (Home Affairs Minister) เป็นรายปี ให้อำนาจเด็ดขาดแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในการออกหรือยกเลิกใบอนุญาตดำเนินกิจการสิ่งพิมพ์ อนุญาตหรือห้ามการนำเข้า จำหน่ายจ่ายแจกสิ่งพิมพ์ทุกชนิดในประเทศ การตัดสินใจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถือเป็นเด็ดขาดไม่อาจอุทธรณ์ได้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังบัญญัติห้ามตีพิมพ์ข้อความที่อาจสร้างผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความมั่นคงของประเทศ หรือทำลายความสงบเรียบร้อยของประชาชน และห้ามดำเนินกิจการสิ่งพิมพ์โดยไม่ได้รับอนุญาต

ผู้ฝ่าฝืนมีโทษทางอาญาจำคุก 3 ปี ปรับ 2 หมื่นริงกิตมาเลเซีย กฎหมายนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีขึ้นเพื่อกำกับ การดำเนินงานตลอดจนควบคุมเนื้อหาของสื่อและทำให้สื่อตกเป็นเครื่องมือของรัฐบาลเนื่องจากทำให้สื่อไม่ กล้าวิพากษ์วิจารณ์หรือเผชิญหน้ากับรัฐบาลและพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล เสี่ยงวิพากษ์วิจารณ์หน้าหูกา มขึ้นหลังจากการปรับปรุงกฎหมายครั้งล่าสุดในปี พ.ศ.2530 ที่ให้อำนาจรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยปฏิเสธ คำสั่งศาลเพื่อไปให้ปากคำในกรณีทำหน้าที่ตามกฎหมายนี้ (Freedom House, 2013)

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมสื่อทั้งหมด ด้วยการกำหนด โทษทางอาญาเช่นพระราชบัญญัติความมั่นคงภายใน (Internal Security Act) พ.ศ.2503 พระราชบัญญัติ ความลับของทางราชการ (Official Secret Act) พ.ศ.2515 พระราชบัญญัติการแพร่ภาพและกระจายเสียง (Broadcasting Act) พ.ศ.2541 และพระราชบัญญัติการรักษาความสงบ (Sedition Act) พ.ศ.2527 ทั้งหมด เน้นให้สื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของสาธารณะและประเทศชาติ โดยให้ความสำคัญกับความ มั่นคงและความสงบของชาติเป็นสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด

5.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน

สื่อในประเทศมาเลเซียมีลักษณะผูกขาดและกระจุกตัว ซึ่งอาจสร้างผลกระทบให้แก่สังคมในเชิง จริยธรรมได้มาก ตัวอย่างเช่นธุรกิจกลุ่มมีเดียพริมา (Media Prima) เป็นกลุ่มทุนสื่อที่มีอิทธิพลมากในมาเลเซีย เนื่องจากเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ระดับชาติหลายฉบับ ทั้งหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษอย่างหนังสือพิมพ์ นิวสเตรทไทมส์ หนังสือพิมพ์โหม่เพรส และหนังสือพิมพ์ภาษามาเลย์ที่มียอดจำหน่ายสูงที่สุดในประเทศ ทั้ง ยังเป็นเจ้าของสถานีโทรทัศน์ภาคพื้นดิน 4 ช่องและสถานีวิทยุอีก 3 สถานี มีพรรคมลายูสามัคคีแห่งชาติ หรือพรรคอัมโน (UMNO) ซึ่งเป็นแกนนำในรัฐบาลมากกว่า 50 ปี เป็นผู้สนับสนุนรายสำคัญ (Chai, Hoo and Yeing, 2011) ส่วนพรรคการเมืองอื่น เช่นพรรคมาเลเซียเชื้อสายจีน (Malaysian Chinese Association: MCA) ซึ่งมีอิทธิพลเหนือการเมืองมาเลเซีย และเป็นเจ้าของธุรกิจกลุ่มหัวเหริน (Huaren Holdings) ก็เป็น เจ้าของหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่ขายดีที่สุดคือเดอะสตาร์ (The Star) และหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ได้รับความนิยมระดับนำคือหนังสือพิมพ์นันยางเสียงเป้า (Nanyang Siang Pau) นอกจากนี้ นักการเมืองในพรรคชาว อินเดียเชื้อสายมาเลย์ (Malaysian Indian Congress: MIC) ก็มีส่วนถือครองสื่อที่ตีพิมพ์ในภาษาทมิฬและ หนังสือพิมพ์มาเลเซีย (SMU, 2014) ส่วนพรรคการเมืองฝ่ายค้านทั้งสองพรรค ก็มีหนังสือพิมพ์ของตนเองเช่น กัน ประชาชนมาเลเซียจึงรับรู้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อของพรรคการเมืองและกลุ่มทุนทางธุรกิจ (Chan, 2014)

นอกจากนี้ จากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสื่อใหม่และสื่อบนอินเทอร์เน็ต รัฐบาลมาเลเซียได้ก่อตั้ง คณะกรรมการการสื่อสารและมัลติมีเดียแห่งชาติ (The Malaysian Communication and Multimedia Commission: MCMC) ทำหน้าที่กำกับดูแลเนื้อหาและอุตสาหกรรมสื่อโทรคมนาคมและมัลติมีเดีย ในประเทศ โดยควบคุมเรื่องการใช้ภาษาที่หยาบคาย ลามกอนาจาร การปลอมแปลงข้อมูล การคุกคามและการกระทำผิด กฎหมายอื่นๆ องค์กรนี้ได้สั่งปิดการเข้าถึงของเว็บไซต์ที่ทำให้รัฐบาลเห็นว่ามีเนื้อหาที่เป็นอันตรายและเป็น ปฏิปักษ์ต่อสังคมมาเลเซีย จำนวนกว่า 6,000 เว็บไซต์ นอกจากนี้รัฐบาลยังส่งเสริมให้จัดตั้งคณะกรรมการ

ควบคุมเนื้อหาสื่อมัลติมีเดีย (Communication Multimedia Content Forum: CMCF) ประกอบด้วยตัวแทนภาครัฐและเอกชน มีฐานะเป็นองค์กรอิสระกำกับดูแลตนเอง (Self - regulation) ในอุตสาหกรรมการสื่อสารและมัลติมีเดีย (Lhsa, 2013) อย่างไรก็ตามบทบาทของ CMCF ยังคงถูกควบคุมโดยรัฐบาลและกลายเป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลสื่อมวลชนที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่ง ซึ่งรัฐบาลมาเลเซียมีกฎหมายด้านความมั่นคงและกฎหมายหมิ่นประมาทเพื่อดำเนินการกับสื่อเก่าและใหม่ที่รัฐบาลเห็นว่าไม่เหมาะสม เช่นวันที่ 30 พฤษภาคม 2557 นายราชิ ราซัค นายกรัฐมนตรี ยื่นฟ้องเจ้าของเว็บไซต์มาเลเซียกินี (Malaysiakini) ฐานหมิ่นประมาทเนื่องจากสงบความระบุงการพัฒนาระบบโทรคมนาคมดิจิทัล เน้นให้ความสำคัญกับพื้นที่เขตเลือกตั้งของนายราชิมากกว่าพื้นที่อื่น

นอกจากกฎหมายแล้ว บริบททางสังคมและศาสนายังคงมีบทบาทในการกำกับดูแลสื่อใหม่ไม่น้อยเช่นกัน เช่นกรณี นักศึกษาชาวมาเลเซียที่เรียนอยู่ในประเทศได้หวั่นคนหนึ่ง ทำคลิปล้อเลียนเพลงชาติมาเลเซียอัฟขึ้นบนเว็บไซต์ยูทิวบ์ (youtube) นอกจากจะถูกตั้งข้อหาหนักแล้ว ยังถูกโจมตีจากผู้ไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าวจำนวนมาก (iMedia Etchics, 2012)

5.3 จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศมาเลเซีย

สื่อมวลชนในประเทศมาเลเซียมีความพยายามที่จะกำกับดูแลตนเอง หรือสร้างกำลังที่จะต่อรองกับรัฐบาล พรรคการเมืองและกลุ่มทุนตลอดมา มีความพยายามที่จะก่อตั้งองค์กรอิสระที่เป็นของสื่อมวลชนอย่างแท้จริง แต่ความพยายามที่เกิดขึ้นหลายครั้งก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากรัฐบาลยังคงต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลดังกล่าว ในวงการสื่อมวลชนมาเลเซียเองก็ไม่สามารถผนึกกำลังให้เข้มแข็งพอที่จะต่อรองได้ แม้มาเลเซียจะมีการรวมตัวของสื่อมวลชนกลุ่มต่างๆ มาก่อน เช่นสมาคมบรรณาธิการข่าว (Organization of Newspaper Editor) สมาคมผู้สื่อข่าว (the National press Club) สมาคมผู้สื่อข่าวกีฬาแห่งมาเลเซีย (Sport Writers Association of Malaysia) และสมาคมสื่อมวลชนสตรีแห่งมาเลเซีย (Organization of Women Journalist Malaysia) แต่องค์กรเหล่านี้ก็ไม่ได้ทำหน้าที่ในการกำกับควบคุมกันเอง หากแต่เน้นเรื่องการรวมหมู่ทางสังคม และกิจกรรมทางด้านอาชีพตลอดจนสวัสดิการเป็นงานหลัก (NUJ, 2014) หรือกระทั่งองค์กรสื่อมวลชนระดับชาติที่รวมเอาสื่อมวลชนกระแสหลักกว่า 30 องค์กรเป็นสมาชิก ก่อตั้งมาเป็นเวลากว่า 50 ปี และมีความเข้มแข็งที่สุดอย่างสหภาพสื่อมวลชนแห่งมาเลเซีย (National Union of Journalists: NUJ) ก็ถูกมองว่ามีบทบาทในการต่อสู้เพื่อเสรีภาพของสื่อ หรือกระทั่งกำหนดบทบาทในการกำกับจริยธรรมในหมู่สื่อมวลชนน้อยมากนับแต่ก่อตั้งมาเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ.2505 แต่กลับเน้นแต่เรื่องสวัสดิการ ผลประโยชน์ทางอาชีพของสื่อมวลชน สัดส่วนการจ้างงาน และอัตราค่าจ้างเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามสหภาพสื่อมวลชนแห่งมาเลเซียก็เป็นองค์กรเดียวที่เป็นตัวแทนของบุคลากรในวงการสื่อมวลชนที่ใหญ่ที่สุด ปัจจุบันมีสมาชิก 1,400 คน (NUJ, 2014)

แม้จะไม่มียุทธศาสตร์ในการกำกับดูแลตนเองอย่างจริงจัง แต่สหภาพสื่อมวลชนแห่งมาเลเซียก็ยังมีข้อกำกับทางจริยธรรมที่ประกาศให้สื่อมวลชนนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ ประมวลจริยธรรม (Code of

Ethics) ของสหพันธ์สื่อมวลชนแห่งมาเลเซียมี 8 ข้อคือ

1. สื่อมวลชนต้องเคารพข้อเท็จจริง ยึดถือสิทธิสาธารณะเป็นสำคัญและความจริงเป็นหน้าที่หลักปกป้องเสรีภาพของสื่อ ดำรงซึ่งมาตรฐานการทำงานและจริยธรรมในวิชาชีพ

2. ในการทำหน้าที่ สื่อมวลชนจะปกป้องหลักการสำคัญสองหลักการคือ รวบรวมและเผยแพร่ข่าวอย่างตรงไปตรงมา และแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา

3. สื่อมวลชนรายงานเฉพาะข้อเท็จจริงเท่าที่ตนเองพบและสามารถสืบค้นหาได้เท่านั้น ไม่เพิ่มเติมเนื้อหาเพื่อให้ข้อเท็จจริงนั้นบิดเบือนไป

4. ต้องใช้วิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมในการได้มาซึ่งเนื้อหา ภาพ และเอกสารต่างๆ

5. หากมีเนื้อหาอันเป็นเท็จและอาจสร้างความเสียหายต้องแก้ไขอย่างสุดความสามารถ

6. รักษาความลับ และความเป็นส่วนตัวของแหล่งข่าว

7. ไม่ลอกเลียนเนื้อหา กล่าวร้าย หมิ่นประมาท และไม่รับสินบนไม่ว่าในรูปแบบใด เพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขเนื้อหาของข่าว

8. ไม่ยอมรับการแทรกแซงจากรัฐบาลหรือองค์กรภายนอก

นอกจากประมวลจริยธรรมของสหพันธ์สื่อมวลชนแห่งมาเลเซียแล้ว ยังมีประมวลจริยธรรม (Code of Ethics) ซึ่งกำหนดโดยสภาสื่อมวลชนมาเลเซีย (Malaysian Press Council) ซึ่งเป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นภายหลังคือปี พ.ศ.2530 โดยองค์กรสื่อมวลชนอีกองค์กรหนึ่งคือสถาบันสื่อมาเลเซีย (Malaysian Press Institute) ร่วมมือกับรัฐบาล เพื่อบรรเทาแรงกดดันที่สื่อมวลชนจำนวนหนึ่งลงชื่อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติการพิมพ์และสิ่งพิมพ์ (Printing and Publications Act) ซึ่งพวกตนเห็นว่าเนื้อหาขัดแย้งกับหลักเสรีภาพของสื่อมวลชนและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ภายหลังการก่อตั้งสภาสื่อมวลชนมาเลเซีย (Malaysian Press Council) จึงมีการร่างข้อกำกับทางจริยธรรมขึ้นต่างหาก (Seng, 2014)

ประมวลจริยธรรม (Code of Ethics) ของสภาสื่อมวลชนมาเลเซีย มี 8 ข้อเช่นกันคือ (Lhsa, 2013)

1. สื่อมวลชนต้องรับผิดชอบในการรายงานข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริง ถูกถ้วนและเป็นปัจจุบันแก่สาธารณะ

2. สื่อมวลชนต้องใช้เสรีภาพในการหาและเผยแพร่ข่าวอย่างมีความรับผิดชอบ ตลอดจนรายงานและวิพากษ์ข่าวอย่างเป็นกลาง

3. สื่อมวลชนต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมในการให้ได้มาซึ่งข่าว ภาพ ภาพยนตร์หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่

4. หากรายงานข้อมูลข่าวสารใดเป็นเท็จต้องรีบแก้ไขให้ถูกต้อง

5. สื่อมวลชนต้องเคารพความลับและความเป็นส่วนตัวของแหล่งข่าว

6. สื่อมวลชนต้องไม่ลอกข่าว หมิ่นประมาท ยั่วยุปลุกปั่น กล่าวหาหรือกระทำการคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ

7. สื่อมวลชนต้องหลีกเลี่ยงการนำเสนอเนื้อหาที่ขัดแย้งต่อศีลธรรมและสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซีย
8. สื่อมวลชนจะต้องได้รับคำแนะนำเพื่อเข้าใจในกฎหมายและการกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ

วิชาชีพ

จะเห็นว่าข้อกำหนดทางจริยธรรมของทั้งสององค์กรมีความใกล้เคียงกันมาก มีเนื้อหาที่แตกต่างกันในประเด็นท้าย คือ สหภาพสื่อมวลชนแห่งมาเลเซีย ยืนยันในเรื่องความเป็นอิสระของสื่อมวลชน โดยระบุไว้ชัดเจนว่าไม่ยอมรับการแทรกแซงจากรัฐบาลหรือองค์กรภายนอก ขณะที่ข้อกำหนดทางจริยธรรมของสภาสื่อมวลชนมาเลเซีย เน้นเรื่องการทำหน้าที่ให้สอดคล้องกับกฎหมาย การกำกับดูแล และลักษณะสังคมของประเทศ แต่เนื่องจากสภาสื่อมวลชนมาเลเซีย เป็นองค์กรที่รัฐบาลมีส่วนร่วมในการก่อตั้ง รัฐบาลจึงให้การยอมรับในข้อกำหนดทางจริยธรรมของสภาสื่อมวลชนมาเลเซีย มากกว่าข้อกำหนดทางจริยธรรมของสหภาพสื่อมวลชนแห่งมาเลเซีย และไม่ว่าบทบาทของสององค์กรนี้จะแตกต่างกันเพียงไร ข้อกำหนดทางจริยธรรมของทั้งสององค์กรก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มาก องค์กรสื่อยังไม่มีเครื่องมือในการกำกับดูแลการปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว และยังไม่มียุติธรรมในการกำกับดูแลตนเอง เนื่องจากทั้งสมาชิกและกรรมการส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดสื่อกระแสหลักที่มีพรรคการเมืองและกลุ่มทุนเป็นเจ้าของ ทั้งยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับคอยกำกับควบคุมอยู่อย่างเข้มงวด (Nain, 2013)

6. สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

6.1 บริบททางสังคมและการเมืองและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน

พม่า หรือ เมียนมา (Myanmar) มีชื่อทางการว่า สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า หรือ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (The Republic of the Union of Myanmar) มีประชากร 55 ล้านคน (Myanmar Population, 2015) นับแต่ได้รับเอกราชในปี พ.ศ.2491 ประเทศพม่าเผชิญสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อที่สุดท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่มากมาย ภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร หลังการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ.2553 ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน แต่ทหารก็ยังมีอิทธิพลอยู่มาก ในอดีตประเทศมหาอำนาจตะวันตกหลายประเทศได้กำหนดการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อพม่า สหประชาชาติและอีกหลายองค์การได้มีการรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบที่เกิดขึ้นในพม่า รวมทั้งการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การข่มขืน แรงงานเด็ก ทาส การค้ามนุษย์ และการขาดเสรีภาพในการสื่อสาร ในช่วงปีหลัง พม่าและผู้นำทหารได้ผ่อนปรนต่อนักเคลื่อนไหวประชาธิปไตยและกำลังพัฒนาความสัมพันธ์อย่างช้าๆ กับมหาอำนาจและสหประชาชาติ

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่แพร่หลายและมีอิทธิพลมากที่สุดมาตลอดในประเทศพม่า เพราะหนังสือพิมพ์มีราคาถูกพอที่ชาวพม่าที่ยากจนจะซื้อหาได้ ยิ่งในยุคนี้ที่รัฐบาลให้เสรีภาพมาก ธุรกิจหนังสือพิมพ์จึงเฟื่องฟูแข่งขันกันกับประเทศอื่นๆ ที่สื่อสิ่งพิมพ์ถดถอยเพราะแพ้สื่อออนไลน์ ปัจจุบันนี้มีหนังสือพิมพ์ที่ได้รับอนุญาตให้ตีพิมพ์ในประเทศพม่าจำนวน 31 ฉบับแต่ธุรกิจหนังสือพิมพ์ก็ยังมีข้อจำกัด เพราะขาดแคลนแหล่งเงินทุนและนักข่าวมืออาชีพ ส่วนสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพนั้น รัฐบาลพม่าเป็นเจ้าของเกือบทั้งหมด สื่อวิทยุ

เกิดขึ้นในพม่าครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2479 ในยุคที่ถูกปกครองโดยประเทศอังกฤษ มีการตั้ง Burma Broadcasting Service (BBS) เมื่อรัฐบาลทหารซึ่งยึดอำนาจเมื่อ พ.ศ.2531 ได้ตั้งชื่อใหม่เป็น Myanmar Radio และเปลี่ยนชื่อ BBS เป็น Myanmar Radio and Television (MRTV) ในปี พ.ศ.2540 ปัจจุบันนี้ ประเทศพม่ามีผู้ประกอบการกิจการวิทยุ 7 ราย ออกอากาศ 60 สถานีทั่วประเทศ (Khin Maung Win, 2015)

สถานีโทรทัศน์ในประเทศพม่าตั้งขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2522 ปัจจุบันประเทศพม่ามีสถานีโทรทัศน์ภาคพื้นดินระบบอนาล็อกจำนวน 4 ช่อง คือ MRTV, MRTV-4, CH-7, และโทรทัศน์เมียวดี (Myawaddy TV: MWD) ประเทศพม่าเริ่มการออกอากาศระบบดิจิทัลภาคพื้นดินใน พ.ศ.2548 โดยบริษัทเอกชน ส่วนช่องของรัฐเริ่มออกอากาศในเดือนตุลาคม พ.ศ.2556 ในระบบ DVB-T2 ปัจจุบัน MRTV มีการถ่ายทอดสัญญาณไปยังสถานีทวนสัญญาณทั่วประเทศจำนวน 257 สถานีทั่วประเทศครอบคลุมร้อยละ 92 ของจำนวนประชากร (MRTV, สัมภาษณ์ วันที่ 16 กรกฎาคม 2557)

โครงสร้างพื้นฐานของสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพในประเทศพม่ายังถูกควบคุมและดำเนินการโดยรัฐบาล แต่มีการร่วมมือกับภาคธุรกิจเพื่อร่วมลงทุนได้ มีการให้บริการในหลายรูปแบบบนโครงสร้างพื้นฐานบรอดแบนด์ ประชาชนพม่าส่วนมากชมรายการโทรทัศน์โดยผ่านระบบดาวเทียม

การที่ประเทศพม่าตกอยู่ภายใต้การปกครองของทหารมาเป็นเวลานาน ภาคธุรกิจโทรคมนาคมของพม่าจึงมีรัฐเป็นเจ้าของโดยผูกขาด ได้แก่การให้บริการโทรศัพท์ซึ่งอยู่ภายใต้ Myanmar Posts and Telecommunications (MPT) ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรายเดียวมาเป็นระยะเวลานาน โครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมในประเทศพม่าจะกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ เช่น ย่างกุ้งและมันซะเลย์ อย่างไรก็ตาม นับแต่การปฏิรูปประเทศในปี พ.ศ.2554 เป็นต้นมา ได้มีการเปิดโอกาสให้มีการลงทุนภายนอกเข้ามาอุตสาหกรรมการสื่อสารของประเทศพม่าจึงมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว

การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมของประเทศพม่าจัดว่ามีอัตราต่ำที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน (ITU, 2013) ปัญหาด้านโทรคมนาคมของประเทศพม่าปัจจุบันคืออัตราการใช้โทรศัพท์มือถือของประชาชนและข้อจำกัดเรื่องแบนด์วิธ แต่วงการอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศพม่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากนับแต่ปี พ.ศ.2555 การเปิดเสรีทางตลาดโทรคมนาคมดำเนินไปอย่างรวดเร็ว มีการออกใบอนุญาตให้ผู้ประกอบการเครือข่ายโทรคมนาคมจำนวน 4 ราย ในปี พ.ศ.2556 ซึ่งรวมถึงหน่วยงานของรัฐและผู้ประกอบการเอกชนรายใหม่ 2 ราย คือ Telenor ของประเทศนอร์เวย์ และ Ooredoo ของประเทศกาตาร์ ซึ่งได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการเป็นระยะเวลา 15 ปี

ประเทศพม่ามีแผนแม่บท ICT (Myanmar ICT Master Plan (2011-2015) มีประเด็นการพัฒนาในด้านต่างๆ รวมทั้ง mobile money และ e-commerce แต่ตลาด ICT ของพม่าส่วนใหญ่เป็นตลาดฮาร์ดแวร์ เนื่องจากยังมีการใช้ ICT ในธุรกิจและอุตสาหกรรมต่างๆ ในระดับที่ไม่สูงนัก

สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพ รวมถึงสื่อออนไลน์ในประเทศพม่า เคยอยู่ภายใต้การเซ็นเซอร์และกำกับดูแลอย่างเข้มงวด ต่อมารัฐบาลพม่ามีความพยายามอย่างซ้ำๆ ในการผ่อนคลายการตรวจ

สอบสื่อมวลชน เช่นในปี พ.ศ.2547 มีการยกเลิกหน่วยข่าวกรองทหารที่มีอำนาจมหาศาลในการควบคุมสื่อมวลชน ปี พ.ศ.2548 ย้ายงานควบคุมสื่อจากกระทรวงกิจการบ้านเมือง (Ministry of Home Affairs) ไปขึ้นกับกระทรวงข่าวสาร (Ministry of Information) ปรากฏการณ์ที่สำคัญในปี 2556 คือรัฐบาลมีการอนุญาตให้หนังสือพิมพ์แปดฉบับของเอกชนสามารถดำเนินกิจการได้ และมีการขยายการพิจารณาให้ฉบับอื่นต่อไปซึ่งรวมถึงสื่อพลัดถิ่นของพม่า เมื่อต้นปี พ.ศ.2557 รัฐบาลพม่าได้ออกใบอนุญาตให้ออกหนังสือพิมพ์เอกชนรายวันถึง 25 ฉบับ การเปลี่ยนแปลงนี้ยังส่งผลถึงการเกิดขึ้นใหม่ของสื่อออนไลน์และสถานีวิทยุด้วย กระบวนการเปลี่ยนผ่านนี้ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรนานาชาติที่มีบทบาทสนับสนุนและปกป้องการทำงานของสื่อมวลชน โครงการริเริ่มเหล่านี้ยังรวมไปถึงการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและด้านจริยธรรมสื่อมวลชน อันส่งผลประโยชน์ถึงชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่าซึ่งมีสื่อชุมชนของตนเองด้วย (Reporters Without Border, 2014) นอกจากนี้ยังมีการยกเลิกการเซ็นเซอร์สื่อก่อนเผยแพร่ ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2555 แต่สื่อก็ยังคงต้องรับผิดชอบในการเผยแพร่ข่าวและบทความของตนอยู่ (Thiha Saw, สัมภาษณ์ วันที่ 16 กรกฎาคม 2557)

ในปี พ.ศ.2555 ได้มีการจัดตั้งสภาสื่อมวลชน (Myanmar Press Council: MPC) เฉพาะกาลขึ้นมาเพื่อร่างจรรยาบรรณสื่อและกฎหมายสื่อใหม่ รัฐบาลพม่าได้มีการพิจารณากฎหมายสื่อสองฉบับคือ กฎหมายสื่อ (Media Law) ร่างโดยสภาวิชาชีพสื่อ (Media Press Council) และ กฎหมายประกอบกิจการสิ่งพิมพ์ (The Printing and Publishing Enterprise Law) ร่างโดยกลุ่มสื่อมวลชนอื่นๆ กฎหมายสื่อฉบับใหม่ (Media Law) ได้มีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการแล้วในเดือนมีนาคม 2557 การออกกฎหมายรับรองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนทำให้บริษัทสื่อต่างชาติแสดงความสนใจต่อบรรยากาศการลงทุนด้านสื่อในประเทศพม่ามากขึ้น

6.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน

ในปี พ.ศ.2557 ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากการกำกับดูแลสื่ออย่างเข้มงวดไปสู่การรับรองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ปรากฏว่าการเซ็นเซอร์สื่อที่ยุติไปได้ถูกแทนที่ด้วยการทำร้ายร่างกาย การคุกคามสื่อในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการฟ้องหมิ่นประมาท ในปัจจุบันผู้สื่อข่าวพม่ายังคงถูกจับเข้าคุกในข้อหาหมิ่นประมาท เป็นภัยต่อความมั่นคง ข้อหาการรุกรานสถานที่ราชการและขัดขวางการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น กรณีนักข่าวจำนวน 5 คนของนิตยสาร Unity Journal ถูกพิพากษาลงโทษจำคุก 10 ปี โทษฐาน “เปิดเผยความลับของทางราชการ” จากการรายงานข่าวโรงงานผลิตอาวุธเคมี นักข่าวอีก 6 คนและพนักงานของนิตยสาร Bi Mon Te Nay journal ถูกคุมขังและฟ้องร้องภายใต้กฎหมายยุคเผด็จการทหารพม่า เนื่องจากตีพิมพ์บทความที่รัฐบาลไม่พอใจ (Thiha Saw, สัมภาษณ์ วันที่ 16 กรกฎาคม 2557) วินมิตร์ โยสาละวิน ผู้สื่อข่าว BBC วิจารณ์การตัดสินลงโทษผู้สื่อข่าวที่รายงานข่าวโรงงานผลิตอาวุธเคมีว่า กรณีนี้เป็นการตั้งใจฟ้องเพื่อที่จะให้สื่อเซ็ด “เขาสามารถตัดสินได้ลงโทษได้ 3-10 ปี แต่เอาหนักไว้ก่อน กระบวนการยุติธรรมไม่มีอิสระ ตลอดเวลาที่ผ่านมา คำสั่งว่าเอาอย่างนั้นอย่างนี้ เรื่องเกี่ยวกับทหารนี้สื่อแตะไม่ได้เลย แต่เมื่อไรมีเรื่องเมื่อนั้น เรื่องนี้ก็เชื่อว่าน่าจะมีคำสั่ง”

อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีเต็งเส่งได้กล่าวในการพบปะกับกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์ชั่วคราว

ของพม่าเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2557 ว่าเขาให้ความสำคัญกับบทบาทสื่อในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย และสภาการหนังสือพิมพ์ควรมีบทบาทในการจัดการ “ปัญหาจรรยาบรรณ” เขาบอกว่าเขาจะสนับสนุน “วิธีแก้ปัญหามหาจรรยาบรรณของนักข่าวผ่านสภาการหนังสือพิมพ์ แทนที่จะใช้กฎหมายจัดการ”

นับแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2555 ที่มีการยกเลิกการเซ็นเซอร์สื่อต่างๆ รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ตยกเว้นเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องลามกอนาจาร (pornography) มีเว็บไซต์จำนวนมากที่ถูกปิด ประเด็นที่สำคัญด้านจริยธรรม คือ ศาสนาและการพูดที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง (hate speech) แต่สภาพการณ์ของสื่อแพร่ภาพและกระจายเสียงจะไม่ค่อยมีปัญหามากนักเพราะส่วนมากเป็นของรัฐ คืออยู่ภายใต้กระทรวงข้อมูลข่าวสาร และกระทรวงกลาโหม (Zin Wah Kyu, สัมภาษณ์ วันที่ 16 กรกฎาคม 2557)

อย่างไรก็ตาม วินมิตร์ โยสาละวิน ผู้สื่อข่าว BBC ได้วิจารณ์การทำงานของสื่อพม่าด้วยว่า สื่อมวลชนไม่ค่อยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา มีปากกาอยู่ในมือ ก็จะเขียนก็เขียน กรณีรายงานข่าวโรงงานผลิตอาวุธเคมีเรื่องที่มีปัญหาขึ้นมาครั้งสุดท้ายนี้ เกี่ยวข้องกับความมั่นคง สื่อแอบเข้าไปถ่ายภาพ แล้วเขียนลอยๆ ไม่มีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญฝ่ายใดด้วย

ปัจจุบันสื่อพม่ามีการกำกับดูแลตนเอง มีประมวลจรรยาบรรณสื่อ (code of conduct) ซึ่งได้รับการรับรองจากสื่อมวลชนจำนวน 4,500 คน จากการปรึกษาหารืออย่างเข้มข้นกับนักวิชาชีพสื่อในเมืองใหญ่เก้าเมืองในประเทศพม่า (Lwin, 2014) นับแต่มีการประกาศใช้ประมวลจรรยาบรรณสื่อเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557 สภาสื่อเฉพาะกาลของพม่า (MPC) ได้มีการออกเดินทางไปพบปะสำนักข่าวและองค์กรสื่อต่างๆ ในเมืองย่างกุ้ง เพื่อให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานแก่นักข่าวและผู้ปฏิบัติงานสื่อว่าควรปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมฉบับนี้ เพื่อเป็นการป้องกันตนเองจากการดำเนินคดีทางกฎหมายโดยรัฐบาล (Myanmar Today News, August 13, 2014)

6.3 ประมวลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศพม่า

วันที่ 17 กันยายน 2555 มีการตั้งสภาวิชาชีพสื่อเฉพาะกาล (Myanmar Press Council: MPC) โดยมีสมาชิกผู้ก่อตั้งจำนวน 29 คน นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2557 เป็นต้นมา MPC ได้ดำเนินการร่างมาตรฐานทางจริยธรรม (code of conducts) หรือประมวลจริยธรรม (code of ethics) สำหรับสื่อมวลชนพม่า โดยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับองค์กรสนับสนุนสื่อนานาชาติ (International Media Support: IMS) รวมทั้งโครงการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่สื่อมวลชนจำนวนมากในประเทศพม่า (Thiha Saw, สัมภาษณ์ วันที่ 16 กรกฎาคม 2557) โดย Kyaw Min Swe เลขาธิการ MPC กล่าวว่าเขามีเป้าหมายจะให้คนทำข่าวทุกคนได้ผ่านการอบรมหลักสูตรจริยธรรมนี้ (International Media Support, February 7, 2014)

ประมวลจรรยาบรรณสื่อฉบับนี้ใช้กับสื่อทุกประเภท ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพ และสื่อออนไลน์ และปรับเนื้อหาจากประมวลจรรยาบรรณสื่อนานาชาติเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริงในการรายงานข่าวในประเทศพม่า (Thiha Saw, สัมภาษณ์ วันที่ 16 กรกฎาคม 2557) ประมวลจรรยาบรรณนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถร้องทุกข์กับสภาสื่อมวลชนได้หากองค์กรสื่อองค์กรใดฝ่าฝืนจรรยาบรรณ สภาสื่อจะเป็นตัวกลางระหว่างผู้ร้องและองค์กรสื่อที่ถูกกล่าวหา และมีอำนาจที่จะสั่งให้องค์กรสื่อนั้นเขียนและ

เผยแพร่ข้อความ กล่าวคำขอโทษ และแก้ไขให้ถูกต้อง หรือการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการแก้ข่าวหรือตีพิมพ์ คำตัดสินฉบับสมบูรณ์ของสภาวิชาชีพ (Lwin, May 9, 2014) เนื้อหาของประมวลจรรยาบรรณสื่อที่ได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาชีพสื่อส่วนใหญ่ มีเนื้อหาสำคัญอยู่ 27 ประเด็น ตัวอย่างเช่น

การปกป้องแหล่งข่าว: องค์กรสื่อจะต้องปกป้องแหล่งข่าวและต้องเคารพเงื่อนไขในข้อนี้

ความมั่นคงของชาติ: ในสถานการณ์ฉุกเฉิน สื่อจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่สามารถก่อให้เกิดความเสียหาย แก่บุคคลหรือสาธารณะ

ทรัพย์สินทางปัญญา: องค์กรสื่อต้องเคารพกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา การอ้างอิงผลงานของผู้อื่น สามารถกระทำได้โดยระบุถึงเจ้าของผลงาน

การเมือง: สื่อมวลชนไม่ควรเกี่ยวข้องกับการเมืองเป็นการส่วนตัว สื่อควรสะท้อนความหลากหลาย ทางการเมืองของสังคม

ความเป็นส่วนตัว: องค์กรสื่อสามารถเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่นได้ หากพิสูจน์ได้ว่าเป็นการกระทำ เพื่อประโยชน์สาธารณะ สื่อควรขออนุญาตที่จะมีการบันทึกภาพและเสียงในสถานที่ที่บุคคลจะพึงมีความเป็น ส่วนตัว หากเป็นกรณีที่ไม่สามารถขออนุญาตได้ สื่อสามารถบันทึกภาพและเสียงได้แต่ต้องไม่เป็นการกระทบ ต่อศักดิ์ศรีของผู้อื่น

แม้ว่าสื่อมวลชนในประเทศพม่าจะมีประมวลจริยธรรมวิชาชีพเป็นแนวทางปฏิบัติ แต่ผู้ปฏิบัติงาน ด้านสื่อก็ยังคงมีปัญหาทางจริยธรรมในเชิงปฏิบัติ นับตั้งแต่เรื่องง่ายๆ เช่นการแต่งกายที่ไม่เหมาะสมกับ สถานที่ และการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐ อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนหลายคนเห็นว่า จริยธรรมวิชาชีพจะเป็นเครื่องมือสำคัญให้นักวิชาชีพสื่อในพม่าพ้นจากการถูกบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมจากรัฐบาล และเป็น มาตรการที่จะนำไปสู่การกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) ได้ในที่สุด

7. สาธารณรัฐฟิลิปปินส์

7.1 บริบททางสังคมและการเมืองและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (The Republic of the Philippines) เป็นประเทศที่มีพรมแดนทางทะเลติดต่อ ระหว่างกันยาวมากที่สุดในโลก (About Education, 2014) เนื่องจากมีเกาะน้อยใหญ่มากมาย ประชากร ฟิลิปปินส์จึงประกอบด้วยชนกลุ่มน้อยกระจายอยู่ทั่วประเทศจำนวนมาก มีภาษาพูดแตกต่างกันกว่า 100 ภาษา แต่ปัจจุบันฟิลิปปินส์มีภาษาทางการ 2 ภาษา คืออังกฤษและภาษาตากาล็อก (Escalante, 2007) ฟิลิปปินส์ มีประชากร 102.1 ล้านคน (Philippines Population, 2015) ประชากรร้อยละ 92 นับถือศาสนาคริสต์ ธนาคารโลกจัดให้ฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่มีรายได้ระดับกลางค่อนข้างต่ำ (Low Middle Income) ประชากร ราวหนึ่งในสี่ยังอยู่ใต้เส้นแบ่งความยากจน (Poverty Line) (World Bank, 2014)

ฟิลิปปินส์เคยตกเป็นอาณานิคมของสเปนระหว่างปี พ.ศ.2064 - 2441 และของสหรัฐอเมริการะหว่าง ปี พ.ศ.2441-2489 เป็นเวลาต่อเนื่องกว่า 4 ศตวรรษ ซึ่งส่งผลต่อลักษณะประชากร ความเชื่อ ศาสนา ลักษณะ

ทางสังคมและวัฒนธรรม กระทั่งจนถึงเศรษฐกิจและการเมืองในปัจจุบัน ทำให้ฟิลิปปินส์เป็นหนึ่งในชาติที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากที่สุด หลังยุคอาณานิคม ประเทศฟิลิปปินส์มีการปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตยอยู่เพียงช่วงสั้นๆ คือระหว่างปี พ.ศ.2489–2515 มีประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้ง 4 คน จากนั้นประเทศตกอยู่ภายใต้การปกครองของเผด็จการจนถึงปี พ.ศ.2529 หรือจนถึงปลายสมัยอดีตประธานาธิบดีเฟอร์ดินาน มาร์กอส (Ferdinand Marcos)

สื่อมวลชนฟิลิปปินส์มีส่วนสำคัญในการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องและต่อสู้ให้ประเทศได้เอกราชเช่นเดียวกับหลายประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตก และยังมีบทบาทในการขับเคลื่อนทางการเมืองอย่างสำคัญหลังจากนั้น มีกรณีตัวอย่างคือการที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสืบสวนแห่งฟิลิปปินส์ (Philippines Center for Investigation Journalist: PCIJ) ซึ่งทำข่าวสืบสวนสอบสวนเปิดเผยการคอร์รัปชั่นของอดีตประธานาธิบดี เอสตราด้า รายงานข่าวชุดนั้นถูกใช้ในการสอบสวนคดีและถอดถอนอดีตประธานาธิบดีออกจากตำแหน่งในปีต่อมา

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีหนังสือพิมพ์เผยแพร่ทั่วประเทศราว 580 ฉบับ นิตยสาร 49 ฉบับ และสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ 18 ฉบับ ขณะที่สื่อวิทยุกระจายเสียง มีสถานีวิทยุความถี่ AM ประมาณ 392 สถานี และสถานีคลื่นความถี่ FM 782 สถานี ให้บริการส่งสัญญาณข้ามหมู่เกาะ สำหรับสื่อโทรทัศน์มีประมาณ 352 สถานี และเคเบิลทีวี รวม 988 สถานี คณะกรรมการการสื่อสารแห่งชาติ (National Telecommunications Commission: NTC) กำหนดการปรับเปลี่ยนโทรทัศน์ที่ให้บริการจากภาคพื้นดิน เป็นระบบดิจิทัลทั้งหมดในปี พ.ศ.2558

ฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่นำสื่อใหม่มาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองก่อนประเทศใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยคาดว่าในช่วงที่ประชาชนเรียกร้องให้มีการถอดถอนอดีตประธานาธิบดีโจเซฟ เอสตราด้า ในปี พ.ศ.2544 นั้น คนฟิลิปปินส์ใช้การส่งข้อความสั้น (Short Message Service: SMS) เพื่อนัดหมายทำกิจกรรมทางการเมืองเพื่อเรียกร้องให้ออกมารวมกันเคลื่อนไหว หรือส่งเรื่องตลก ตลอดจนส่งเพลงล้อเลียนที่ทำลายภาพพจน์ของอดีตประธานาธิบดีรวมมากกว่า 1.16 พันล้านข้อความ รวมทั้งแผ่นบันทึกเสียงดิจิทัลอีกจำนวนหนึ่ง (Dalisy, 2005) ต่อมายังมีการใช้การสื่อสารออนไลน์บนระบบเครือข่ายโซเชียลมีเดียถอดถอนประธานาธิบดีโจเซฟ เอสตราด้า ออกจากตำแหน่งจนได้รายชื่อครบ 1 ล้านรายชื่อ (อูบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์.2556) ต่อมาในสมัยอดีตประธานาธิบดีกลอเรีย มาคาร์ปากัล อาโรโย (Gloria Macapagal-Arroyo) ซึ่งถูกขู่กล่าวหาเรื่องทุจริตก็มีการเผยแพร่คลิปบันทึกเสียงการดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์โดยเผยแพร่ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นคลิปที่เชื่อกันว่าเป็นบทสนทนาระหว่างอาโรโยกับกรรมการการเลือกตั้งที่สัญญาว่าจะหาคะแนนเสียงให้จนเธอชนะการเลือกตั้ง นอกจากนั้น คลิปนี้ยังถูกนำไปดัดแปลงเป็นเสียงเรียกเข้าของโทรศัพท์มือถือด้วย (Dalisy, 2005) ปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้ฟิลิปปินส์ถูกเรียกว่าเป็น “เมืองหลวงแห่ง SMS” (Texting Capital of the World) และจนถึงปัจจุบันฟิลิปปินส์ยังเป็นประเทศที่ใช้การส่งข้อความสั้นสูงมากประเทศหนึ่งในโลก (ITU, 2014) เอกชนที่ทำวิจัยด้านโทรคมนาคมระบุว่าคนฟิลิปปินส์ส่งข้อความสั้นสูงถึงวันละ 2 พันล้านข้อความ (budde.com, 2014)

สำหรับอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ ปัจจุบันฟิลิปปินส์มีผู้ใช้ อินเทอร์เน็ตเกือบ 40 ล้านราย หรือร้อยละ 39 ของจำนวนประชากร อัตราการใช้ขยายตัวร้อยละ 10 ต่อปี หรือเพิ่มขึ้นปีละกว่า 3 ล้านคน โดยส่วนใหญ่ใช้ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Internet Live Stats, 2014) จำนวน ผู้ถือครองโทรศัพท์เคลื่อนที่ในฟิลิปปินส์สูงถึงร้อยละ 105 หรือสูงกว่าจำนวนประชากรในปี พ.ศ.2557 และ ยังคงเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี ด้วยความพร้อมดังกล่าว การใช้สื่อใหม่หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ จึง กลายเป็นสื่อที่ทวีความสำคัญขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในฐานะสื่อมวลชนและในฐานะสื่อระหว่างบุคคล เห็นได้ ว่าสื่อกระแสหลักในฟิลิปปินส์ก็ตอบรับกระแสของสื่อใหม่อย่างคึกคัก หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ต่างมี เว็บไซต์เป็นของตนเอง และมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ สร้างให้เป็นชุมชนออนไลน์ มีการสื่อสารสอง ทาง ไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหาของหนังสือพิมพ์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ให้บริการ ในฟิลิปปินส์กว่าร้อยละ 80 เป็นเครือข่ายความเร็วสูง แต่การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงดังกล่าวยังอยู่ใน ระดับต่ำ (budde.com, 2014)

รัฐบาลฟิลิปปินส์กำหนดการเปลี่ยนระบบการรับสัญญาณโทรทัศน์ภาคพื้นดินในประเทศเป็นระบบ ดิจิทัลทั้งหมดภายในสิ้นปี พ.ศ.2558 แต่กำหนดการอาจล่าช้าไปเพราะการทำงานเพิ่งเริ่มต้นใน พ.ศ.2556 การลงทุนเพื่อพัฒนาโครงข่ายโทรคมนาคม ทั้งการขยายเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และการปรับปรุง ระบบการรับสัญญาณโทรทัศน์เป็นระบบดิจิทัล ได้กลายเป็นพันธกิจสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ฟิลิปปินส์ เงินทุนหมุนเวียนในอุตสาหกรรมนี้เป็นสัดส่วนร้อยละ 10 ของผลผลิตมวลรวมของประเทศ (budde.com, 2014)

หลังจากตกอยู่ภายใต้การปกครองแบบเผด็จการมาหลายสิบปี ปัจจุบันสื่อมวลชนฟิลิปปินส์ได้รับการ ประกันสิทธิเสรีภาพ โดยมีบทบัญญัติรับรองไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ปี พ.ศ.2530 รัฐ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการสื่อด้วยความโปร่งใสและมีธรรมาภิบาล โดยไม่เข้ามาแทรกแซง ปล่อยให้ สื่อมวลชนกำหนดทิศทางการบริหารจัดการและกำกับดูแลกันเองตามมาตรฐานทางวิชาชีพ แต่รัฐธรรมนูญก็ บัญญัติห้ามต่างชาติเป็นเจ้าของสื่อ และห้ามการครอบงำสื่อไว้อย่างชัดเจน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อของฟิลิปปินส์นั้นจำแนกได้ตามประเภทของสื่อ โดยสื่อสิ่งพิมพ์อยู่ภายใต้ การกำกับดูแลของ Republic Act No.7079 หรือพระราชบัญญัติหลักสุตรสื่อมวลชนปี พ.ศ.2534 (Campus Journalism Act of 1991) ซึ่งส่งเสริมการพัฒนาและการเติบโตของการเรียนการสอนด้านวารสารศาสตร์ ตลอดจนการสร้างการแข่งขันทางจริยธรรม ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ เพื่อก่อให้เกิด เสรีภาพสื่อสูงสุด (P.Sison, 2556) สำหรับสื่อวิทยุกระจายเสียงนั้น รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ หมวด 12 ส่วนที่ 2 ระบุว่า การเป็นเจ้าของสัมปทาน การได้ใบรับรองและอำนาจการครอบครองสื่อวิทยุในรูปแบบ ใดๆ ก็ตามจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยพลเมืองฟิลิปปินส์หรือองค์กรและสมาคมใดๆ ที่อยู่ภายใต้กฎหมาย ฟิลิปปินส์ (NUJP, 2014)

สื่อภาพยนตร์ โทรทัศน์และวิดีโอในประเทศฟิลิปปินส์อยู่ภายใต้กำกับดูแลของ The Movie,

Television Review and Classification and the Optical Media Board (OMB) โดยมี Movie and Television Review and Classification Board (MTRCB) ทำหน้าที่จำแนกประเภทต่างๆ ไป ขณะที่ OMB จะมีอำนาจในการประเมินคุณลักษณะและควบคุมเกี่ยวกับการผลิต คัดลอก ทำซ้ำหรือตัดแปลงสื่อภาพยนตร์ โทรทัศน์และวีดิโอทั้งหมด (P.Sison, 2556) นอกจากนี้จะยึดหลักการกำกับดูแลตนเอง (self regulation) ภายใต้องค์กรที่ตั้งขึ้นโดยฉันทามติร่วมกันและมีกฎหมายตลอดจนรัฐธรรมนูญรองรับแล้ว สื่อมวลชนฟิลิปปินส์ ยังแยกการกำกับดูแลตนเองของสื่อแต่ละประเภท เช่น ขณะที่ฟิลิปปินส์มีสถาบันสื่อมวลชนแห่งฟิลิปปินส์ (Philippine Press Institute: PPI) เป็นองค์กรหลักสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ มีสภาการหนังสือพิมพ์ (Philippine Press Council) เป็นองค์กรในการควบคุมดูแล PPI มีสมาชิกเป็นสิ่งพิมพ์ระดับชาติและท้องถิ่นกว่า 50 รายทั่วประเทศ และยังมีองค์กรสื่อหลักที่มีสถานะใกล้เคียงกันแต่ครอบคลุมสื่อทุกประเภท คือสหภาพสื่อมวลชนแห่งฟิลิปปินส์ (National Union of Journalists of the Philippines: NUJP) และชมรมสื่อมวลชนแห่งชาติ (The National Press Club: NPC) ทุกองค์กร มีบทบาทและสถานะใกล้เคียงกัน จนไม่อาจแยกแยะบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันได้ (Pia, 2557) ยังมีการแยกองค์กรกำกับดูแลสื่อแพร่ภาพกระจายเสียงออกไปเป็นสมาคมนักวิทยุโทรทัศน์แห่งฟิลิปปินส์ (Kapisanan ng mga Brodkaster ng Pilipinas: KBP) เพื่อควบคุมกันเองในสื่อวิทยุและโทรทัศน์ หรือแม้แต่ นักโฆษณาซึ่งถูกจัดเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งในฟิลิปปินส์ก็มีสมาคมโฆษณาแห่งชาติฟิลิปปินส์ (Philippine Association of National Advertisers: PANA) และสมาคมตัวแทนโฆษณาประเทศฟิลิปปินส์ (Association of Accredited Advertising Agencies of the Philippines: 4As-P) เพื่อกำกับดูแลกันเองในหมู่ผู้ประกอบการโฆษณา KBP ยังเป็นส่วนหนึ่งของสภามาตรฐานโฆษณา (Ad Standards Council) ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อควบคุมดูแลกันเองในหมู่ผู้ประกอบการโฆษณา ตรวจสอบเนื้อหาว่าไม่ละเมิดกฎหมาย และอยู่ภายใต้หลักจริยธรรมนักโฆษณา (Advertising Code of Ethics) ซึ่งบัญญัติขึ้นใช้ร่วมกัน (NUJP, 2014)

ในกรณีของสื่อใหม่นั้น รัฐบาลฟิลิปปินส์กลับไม่ปล่อยให้อยู่ภายใต้หลักการกำกับดูแลตนเองเช่นสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อแพร่ภาพกระจายเสียง รัฐบาลเข้ามากำกับดูแลโดยออกพระราชบัญญัติป้องกันการอาชญากรรมออนไลน์ (Cybercrime Prevention Act) ในปี พ.ศ.2555 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการเผยแพร่ภาพอนาจารเด็กและผู้เยาว์ การขโมยอัตลักษณ์ สแปม ไฮเบอร์เซ็กส์ และการหมิ่นประมาทออนไลน์ ดังนั้นสื่อใหม่จึงเป็นสื่อเพียงประเภทเดียวที่มีกฎหมายให้รัฐควบคุมเนื้อหา กฎหมายนี้ถูกต่อต้านอย่างหนักจากองค์กรพันธมิตรเพื่อเสรีภาพทางอินเทอร์เน็ตของฟิลิปปินส์ (Philippine Internet Freedom Alliance: PIFA) ซึ่งระบุว่า การออกกฎหมายนี้เป็นการคุกคามสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนจึงขัดต่อรัฐธรรมนูญ ทำให้รัฐบาลต้องระงับใช้กฎหมาย 2 ปี จนกระทั่งศาลฎีกาของฟิลิปปินส์มีคำตัดสินเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2557 ว่า บทบัญญัติส่วนใหญ่ของพระราชบัญญัติป้องกันการอาชญากรรมออนไลน์ของฟิลิปปินส์ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ กฎหมายจึงมีผลบังคับใช้ต่อมาจนปัจจุบัน สหภาพสื่อมวลชนแห่งชาติของฟิลิปปินส์ออกแถลงการณ์ไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินโดยระบุว่า จะทำให้เสรีภาพซึ่งเคยไม่มีขอบเขต เข้าไปอยู่ในพื้นที่ของความกลัว แต่แม้ว่า

พระราชบัญญัติป้องปรามอาชญากรรมออนไลน์จะถูกคัดค้านจากสหภาพสื่อมวลชนแห่งชาติของฟิลิปปินส์อย่างหนักก็ตามแต่ยังคงมีผลใช้บังคับ (NUJP, 2014)

7.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน

ประเด็นท้าทายจริยธรรมที่สำคัญที่สุดซึ่งสื่อฟิลิปปินส์เผชิญอยู่คือ ข้อห้ามเรื่องการครอบงำสื่อที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่ได้มีบัญญัติไว้ชัดเจนว่าสัดส่วนทุนเพียงใดจึงจะถือว่าเป็นการถือครองหรือครอบงำ ปัจจุบันจึงมีกลุ่มทุนจำนวนมากเป็นเจ้าของสื่อ หรือกล่าวให้ชัดเจนกว่านั้นว่า สื่อจำนวนมากอยู่ภายใต้กลุ่มทุนที่มีการถือหุ้นไขว้ในสื่อหลายกลุ่มอย่างชัดเจนและกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น นายรามอน อัง (Ramon Ang) ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่และผู้บริหารระดับสูงของบริษัท San Miguel ผู้ผลิตเบียร์รายใหญ่และสายการบินฟิลิปปินส์แอร์ไลน์ มีเครือข่ายธุรกิจครอบคลุมหลายวงการ มีบริษัทในเครือหลายร้อยบริษัท ได้ลงทุน 350 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 10,500 ล้านบาท) ซื้อหุ้นร้อยละ 30 ของบริษัท GMA.Network เป็นการส่วนตัว โดยระบุชัดเจนว่า จะซื้อหุ้นเพิ่มเพื่อรุกเข้าสู่ธุรกิจสื่อ บริษัท GMA.Network เป็นบริษัทสื่อที่ใหญ่ที่สุดในประเทศฟิลิปปินส์ เป็นเจ้าของสถานีโทรทัศน์กว่า 60 สถานี สถานีวิทยุ 2 สถานี และหนังสือพิมพ์ดิจิทัล และเว็บไซต์ข่าวระดับประเทศ นอกจากนี้ San Miguel ยังมีเครือข่ายเป็นพันธมิตรและถือหุ้นในบริษัทสื่อสารโทรคมนาคมที่สามารถต่อยอดธุรกิจสื่อของ GMA. ออกไปได้อีกมาก (ฐานเศรษฐกิจ. วันที่ 6 กรกฎาคม 2557) หรือกรณีบริษัท Lopez Holding Corporation ของตระกูล Lopez ที่ถือหุ้นในกิจการกระจายเสียง เคเบิลทีวี การสื่อสาร บริษัทด้านพลังงานและธุรกิจของนายมานูเอล วี.ปังกิลินัน (Manuel V. Pangilinan) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในกิจการมากมาย เช่น โทรทัศน์ช่อง 5 บริษัท Smart Communication และบริษัทโทรศัพท์ทางไกลแห่งฟิลิปปินส์ “เนื่องจาก Manny V Pangilinan เป็นเจ้าของ TV 5 และ PhilEx Mining เราก็เลยไม่เคยยินข่าวเรื่องผลกระทบจากการทำเหมืองจาก TV 5 เลย” (Pia, สัมภาษณ์ วันที่ 22 กรกฎาคม 2557)

นอกจากนั้น การที่สื่อขาดโอกาสที่จะเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง การเซ็นเซอร์ตนเอง และคำตอบแทนที่ต่ำ ยังเป็นปัญหาที่รุนแรงสำหรับเสรีภาพของสื่อมวลชนในฟิลิปปินส์ ซึ่งท้ายที่สุดก็ส่งผลให้สื่ออยู่ภายใต้การครอบงำของกลุ่มทุนหรือกลุ่มการเมือง (Reporters Without Border, 2014) ซึ่งการเป็นเจ้าของสื่อของกลุ่มทุนที่หลากหลายและกระทำกันอย่างกว้างขวางนี้อาจส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของแต่ละสื่อ เป็นหนึ่งในปัญหาหลักที่สื่อมวลชนฟิลิปปินส์ต้องหาทางแก้ไขต่อไป และแม้รัฐธรรมนูญจะห้ามต่างชาติเป็นเจ้าของสื่อ แต่ก็มีผู้นำเข้ารายการจากต่างประเทศจำนวนมาก จนสร้างความกังวลว่าสื่อต่างชาติจะมีอิทธิพลเหนือสื่อท้องถิ่น (Tuazon, 2010)

ดังที่กล่าวแล้วว่าสื่อมวลชนฟิลิปปินส์ใช้หลักการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) แต่จนถึงปัจจุบันกลไกการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนก็ไม่มีผลสำเร็จเป็นรูปธรรม เพราะไม่มีการบังคับลงโทษกันอย่างจริงจัง ระบบตรวจสอบที่ไม่เข้มแข็ง รวมทั้งการทำงานและกฎหมายที่ซ้ำซ้อน (Pia, สัมภาษณ์ วันที่ 22 กรกฎาคม 2557) นอกจากนี้ยังไม่มีเครื่องมือในการกระตุ้นให้สมาชิกปฏิบัติตามกฎหรือยึดถือกฎอย่างจริงจังภายใต้วัฒนธรรมที่ผิดเพี้ยน จริยธรรมจึงเป็นเพียงข้อเตือนใจและเสียงเรียกร้องให้สมาชิกมีความรับผิดชอบ

เท่านั้น (Tuazon, 2010) กลไกที่สมาคมนักข่าวแห่งฟิลิปปินส์ตั้งขึ้นเพื่อเฝ้าระวังด้านจริยธรรมของสื่อ เช่น ศูนย์เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อมวลชน (CMFR) ยังมีบทบาทจำกัดเพียงการฝึกอบรม การให้ความรู้ แต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินกรณีที่มีการละเมิดจริยธรรม แม้จะพยายามรายงานกรณีที่สื่อทำงานโดยสุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดจริยธรรมข้อหนึ่งข้อใด แต่ก็ไม่อาจตัดสินข้อโต้แย้งได้อย่างเด็ดขาด ปัญหาจริยธรรมในฟิลิปปินส์ที่ CMFR รายงานว่าพบมาก มาจากการรายงานข่าวอาชญากรรม เช่นการไม่ปกปิดใบหน้าหรือชื่อของเด็กในข่าวอาชญากรรม การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ตกเป็นข่าวการฆ่าตัวตาย เพราะสื่อมวลชนฟิลิปปินส์จำนวนมากมักรายงานข่าวโดยเน้นสีส่นเร้าอารมณ์ การแอบอ้างแหล่งข่าวทั้งที่ไม่เป็นความจริง และการเปิดเผยความลับของแหล่งข่าว

ด้วยข้อจำกัดทางกฎหมาย และการไร้อำนาจบังคับที่แท้จริง สมาคมนักข่าวฟิลิปปินส์หรือองค์กรสื่ออื่นยังไม่อาจดำเนินการใดๆ ต่อกรณีละเมิดจริยธรรมได้ ไม่ว่าจะดำเนินการกับคนผิดหรือทำเรื่องให้กระจ่าง เช่น กรณีนักจัดรายการวิทยุ 2 คนถูกกล่าวหาว่ารับเงินจากบริษัทธุรกิจเกษตรรายหนึ่ง หนังสือพิมพ์ที่เปิดเผยข่าวนี้ถูกเอกชนเรียกร้องให้แสดงหลักฐานและเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจง สมาคมนักข่าวฟิลิปปินส์เรียกประชุมกรรมการเพื่อหาทางออก แต่จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีการดำเนินการใด (สำนักข่าวอิศรา.2557) หรือกรณีที่สื่อมวลชนยอมรับการเล็ดลอดหรือเข้าร่วมงานสังสรรค์ที่มีการมอบของขวัญราคาแพง หรือแม้กรณีนักจัดรายการวิทยุคนหนึ่งถูกกล่าวหาว่ารับสินบนจากสมาชิกสภานิติบัญญัติกลุ่มหนึ่งที่กำลังพัวพันกับคดีทุจริต ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องตามหลักจริยธรรม ดังนั้นจึงถือได้ว่าองค์กรสื่อต่างๆ และ CMFR ไม่มีศักยภาพพอที่จะแก้ไขปัญหาการละเมิดจริยธรรมได้ ทั้งยังถูกตอบโต้จากสื่อที่ CMFR ระบุว่าละเมิดจริยธรรม เช่น กรณีเว็บไซต์ข่าวแรพเลอร์ (Rappler) ถูกระบุดูโดย CMFR ว่ารายงานข่าวของบริษัทการสื่อสารบริษัทหนึ่งมากเกินไปและมีเนื้อหาด้านเดียว Rappler ตอบโต้ว่าไม่เป็นความจริง การนับจำนวนขึ้นผ่านการค้นหาในอินเทอร์เน็ตที่ CMFR กระทำอยู่ เป็นการตรวจสอบที่ไม่มีคุณภาพ ยิ่งไปกว่านั้น สื่อหลักและสื่อที่ได้รับความเชื่อถือส่วนใหญ่ที่เข้ามาเป็นกรรมการองค์กรสื่อในประเทศฟิลิปปินส์ มักมีเจ้าของเป็นนักธุรกิจที่มีผลประโยชน์ตนเองต้องปกป้อง จึงไม่เป็นที่ไว้วางใจของประชาชนทั่วไปในการทำหน้าที่ (Pia, สัมภาษณ์ วันที่ 22 กรกฎาคม 2557)

7.3 ประมวลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในฟิลิปปินส์

กฎระเบียบหรือคำประกาศที่ออกโดยองค์กรสื่อฟิลิปปินส์ เน้นในเรื่องการปกป้องตนเอง (self-defense) คือเน้นเรื่องคุ้มครองความปลอดภัยในการทำงาน รับประกันเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) และเสรีภาพของสื่อมวลชน (Freedom of the Press) ขณะที่ความพยายามที่จะเสนอหลักจริยธรรมให้เป็นที่รับรู้และปฏิบัติในกลุ่มสื่อมวลชนของประเทศ ยังดำเนินการไปในวงจำกัด

ฟิลิปปินส์กำหนดหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณหลักสำหรับสื่อมวลชนในประเทศของตนเรียกว่า “ประมวลจริยธรรมสื่อมวลชนฟิลิปปินส์” (Journalist’s Code of Ethics: Philippines) ตราขึ้นร่วมกันโดยสถาบันสื่อสารมวลชนฟิลิปปินส์ (Philippine Press Institute) และชมรมสื่อสารมวลชนฟิลิปปินส์ (National Press Club) มีรายละเอียดคือ (PPI, 2011)

1. ข้าพเจ้าจะใช้ความละเอียดรอบคอบในการรายงานข่าว เพื่อให้ความจริงถูกเผยแพร่อย่าง ตรงไปตรงมา รมัตถะวังไม่ให้ความจริงถูกบิดเบือน ข้าพเจ้ารับทราบถึงหน้าที่ที่จะต้องเผยแพร่ความคิดเห็นที่แตกต่าง และแก้ไขในความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในการรายงานข่าวอย่างทันทั่วทั้งที่
2. ข้าพเจ้าจะรักษาความลับของข้อมูลข่าวสารที่ส่งปวงที่ให้แก่ข้าพเจ้าในฐานะสื่อมวลชน
3. ข้าพเจ้าจะใช้ความพยายามและวิธีการอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม ในการได้มาซึ่งข่าวสาร ภาพเอกสาร เปิดเผยตัวตนชัดเจนว่าเป็นสื่อมวลชน ในการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีวัตถุประสงค์จะนำข้อมูลนั้นมาเผยแพร่
4. ข้าพเจ้าจะละเว้นในการเขียนหรือรายงานข่าวที่จะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและชีวิตส่วนบุคคล นอกเสียจากว่าการรายงานข่าวนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ขณะเดียวกันข้าพเจ้าจะต่อสู้อย่างเต็มที่เพื่อสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
5. ข้าพเจ้าจะไม่ปล่อยให้อิทธิพลหรือแรงจูงใจจากผู้หนึ่งผู้ใดมามีผลต่อการทำหน้าที่ ข้าพเจ้าจะไม่รับของขวัญ ของกำนัล หรือข้อเสนอใดที่จะมีอิทธิพลเหนือการทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ตามหลักวิชาชีพ
6. ข้าพเจ้าจะไม่ลอกเลียนงานหรือขโมยความคิดของผู้อื่นไม่ว่าในรูปแบบใด
7. ข้าพเจ้าจะไม่แสดงการเหยียดหยาม ขบขัน ลดทอนค่าของผู้ใด ด้วยเหตุผลทางเพศ ความเชื่อ ศาสนา อุดมการณ์ทางการเมือง วัฒนธรรมและชาติพันธุ์
8. ข้าพเจ้าจะยึดมั่นในหลักการว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา ย่อมบริสุทธิ์จนกว่าจะถูกพิสูจน์ว่ามีความผิดจริง ข้าพเจ้าจะระมัดระวังในการเผยแพร่ชื่อของเยาวชน และสตรีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดทางอาญา เพื่อที่พวกเขาจะไม่ถูกพิพากษาอย่างยุติธรรมจนสูญเสียสถานะในสังคม
9. ข้าพเจ้าจะไม่เอาเปรียบเพื่อนผู้สื่อข่าวอย่างไม่เป็นธรรม
10. ข้าพเจ้าจะแบกรับภารกิจที่ไม่ขัดหลักการเกียรติภูมิและคุณค่าทางวิชาชีพ จะยึดมั่นในหลักความรับผิดชอบและหลักจริยธรรมทางวิชาชีพ แม้การทำหน้าที่นั้นจะขัดกับมโนสำนึกของข้าพเจ้า
11. ข้าพเจ้าจะปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนที่รักษาเกียรติของวิชาชีพ หากมีความไม่มั่นใจในเรื่องใด ข้าพเจ้าจะเลือกยึดถือความถูกต้องไว้เป็นหลัก

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า สื่อมวลชนฟิลิปปินส์มีองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อกำกับดูแลกันเองหลากหลายองค์กร ทั้งองค์กรที่มีสถานะและบทบาทคล้ายคลึงกันในการดูแลสื่อมวลชนทุกประเภท หรือองค์กรที่แยกบทบาทตามประเภทของสื่อ กระทั่งแยกบทบาทตามการทำงานของสื่อ ดังนั้นนอกจากหลักจริยธรรมที่ใช้ยึดถือร่วมกันในสื่อมวลชนทุกประเภทแล้ว แนวทางปฏิบัติทางจริยธรรมหรือหลักจรรยาบรรณของผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ ยังจำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แนวทางปฏิบัติสำหรับนักหนังสือพิมพ์ แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงานวิทยุและโทรทัศน์ และแนวทางปฏิบัติสำหรับนักโฆษณา โดยสื่อสิ่งพิมพ์นั้นใช้ “หลักจรรยาบรรณ

สื่อมวลชนฟิลิปปินส์” เป็นหลักปฏิบัติ (PPI, 2011) ส่วนสื่อแพร่ภาพกระจายเสียง สมาคมนักวิทยุโทรทัศน์แห่งฟิลิปปินส์ (KBP) กำหนดหลักปฏิบัติให้สมาชิกยึดถือเป็นการเฉพาะ เรียกว่าแนวทางการทำงานของสมาคมนักวิทยุโทรทัศน์แห่งฟิลิปปินส์ (KBP Broadcast Code) นอกจากนี้ยังมีประมวลจริยธรรมของช่างภาพโดยศูนย์ช่างภาพแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ (Code of Ethics of the Philippine Center for Photojournalism) สำหรับช่างภาพใช้ยึดถือปฏิบัติ มีรายละเอียดถึง 24 ข้อ เช่น ต้องยึดมั่นในความจริง ความเที่ยงตรง และความครอบคลุมในการเผยแพร่ภาพของแหล่งข่าว หลีกเลี่ยงอคติทางเชื้อชาติ ความเชื่อ เพศ ศาสนา อุดมการณ์ทางการเมือง และความเชื่อทางวัฒนธรรม ปฏิบัติต่อผู้ที่ถูกถ่ายภาพด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี เชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาในอาชญากรรมใดๆ ยังเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่รุกรานความเป็นส่วนตัว ไม่ดัดแปลงภาพให้ต่างไปจากที่เป็นจริง ไม่ใช้การให้เงินหรือสิ่งของตอบแทนแลกกับการให้ความร่วมมือหรือยินยอมให้ถ่ายภาพ ไม่รับของขวัญ ข้อเสนอความช่วยเหลือ จากผู้ที่อาจหาประโยชน์จากการรายงานเหตุการณ์นั้นๆ เคารพทรัพย์สินทางปัญญา ในภาพถ่าย เคารพความลับของแหล่งข่าว เป็นต้น (CMFR, 2014)

ส่วนนักโฆษณาซึ่งฟิลิปปินส์ถือเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งนั้น มีประมวลจริยธรรมนักโฆษณา (Advertising Code of Ethics) ซึ่งสมาคมโฆษณาแห่งชาติฟิลิปปินส์ (PANA) และสมาคมตัวแทนโฆษณาประเทศฟิลิปปินส์ (4As-P) ร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมดูแลกันเองในหมู่ผู้ประกอบการธุรกิจโฆษณา นอกจากนี้ สื่อมวลชนฟิลิปปินส์ยังมีข้อกำหนดแยกย่อยสำหรับการทำงานในแต่ละสถานการณ์ แต่ละประเด็นรายละเอียด เช่น มีข้อปฏิบัติการทำข่าวความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ (Reporting Ethnic Tensions) ซึ่งร่างร่วมกันโดยผู้สื่อข่าว 9 ชาติ ในการประชุมที่เมือง Davao ประเทศฟิลิปปินส์เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2513 กำหนดข้อปฏิบัติ 22 ข้อ เช่นในการรายงานเรื่องราวสาธารณะ เชื้อชาติ และศาสนา จะต้องได้รับการพิจารณาอย่างระมัดระวังรอบคอบ ผู้ที่จะให้ข้อมูลในเรื่องเหล่านี้ได้จะต้องเป็นผู้ที่รู้จริงและมีหน้าที่โดยตรง ไม่รับโฆษณาจากรัฐกิจหรือองค์กรที่ดำเนินการอย่างไม่โปร่งใสเป็นธรรม ระมัดระวังในการแปลความหมายภาษาในพื้นที่ที่มีการใช้ภาษาพูดหลากหลายร่วมกัน สื่อมวลชนจะต้องใช้ภาษาที่สุภาพ ไม่รุนแรง หลีกเลี่ยงรายละเอียดที่จะสร้างความตระหนก รายละเอียดของความรุนแรง และการนำประวัติศาสตร์มาใช้ในการเร้าอารมณ์ ซึ่งเป็นหลักการที่ถูกกำหนดขึ้นระหว่างที่มีการสู้รบของกลุ่มที่มีความประสงค์จะแบ่งแยกดินแดนในฟิลิปปินส์หลายๆ กลุ่ม จนถึงปัจจุบันแม้หลักการนี้จะไม่เป็นที่แพร่หลายนัก แต่ยังคงถูกนำมาอ้างอิงเมื่อต้องการให้สื่อมวลชนระมัดระวังในการสื่อสารเกี่ยวกับความขัดแย้งในประเทศนี้

ฟิลิปปินส์ยังมีข้อกำหนดแนวทางการนำเสนอข่าวการกระทำผิดทางอาญาต่อสตรี (Guidelines on the Coverage of Crimes Against Women) มีข้อกำหนด 17 ข้อ เช่น เคารพสิทธิของเหยื่อในอาชญากรรมนั้น ปิดบังชื่อและสถานภาพของเหยื่อและผู้ต้องสงสัยจนกว่าจะมีการแจ้งข้อกล่าวหา ต้องแน่ใจว่าคำยินยอมให้ทำข่าวเกิดขึ้นโดยอิสระและอยู่บนข้อมูลที่เพียงพอต่อการตัดสินใจ เหยื่ออยู่ในภาวะทางจิตใจที่เหมาะสมขณะที่ให้ความยินยอม ระมัดระวังในการบันทึกภาพ เคารพในสิทธิในการปกป้องศักดิ์ศรีของเหยื่อโดยเฉพาะผู้ตาย ไม่บันทึกภาพเหยื่อขณะเปลือย มีเครื่องปกคลุมร่างกายน้อยชิ้น หรืออยู่ในภาวะที่น่าสะเทือนใจ ไม่ถ่ายหรือใช้

ภาพของเหยื่อหรือผู้ต้องสงสัยซึ่งเป็นเยาวชน ไม่ลดทอนความจริงที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์รุนแรงนั้นโดยใช้ภาษาที่หวังให้ขบขัน หรือภาพการ์ตูน (CMFR, 2014)

แม้ว่าสื่อมวลชนในประเทศฟิลิปปินส์จะมีประมวลจริยธรรมมากมายเป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลตนเอง แต่การกำกับดูแลนั้นก็ยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนทั้งหมดอยู่ภายใต้กฎหมายอาญาซึ่งรวมถึงกฎหมายหมิ่นประมาทเช่นเดียวกับสื่อมวลชนในประเทศเสรีประชาธิปไตยอื่นๆ ดังนั้นกฎหมายจะเป็นเครื่องมือกำกับจริยธรรมสื่อมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพหากมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง

8. สาธารณรัฐสิงคโปร์

8.1 บริบททางสังคมและการเมืองและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน

สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีขนาดเล็กที่สุดในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งแม้จะมีขนาดเล็กและมีทรัพยากรธรรมชาติ น้อยแต่ก็เป็นประเทศที่มีอัตราการความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในระดับสูงที่สุดของภูมิภาค สิงคโปร์ประกาศแยกตัวเป็นเอกราชจากมาเลเซียในวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ.2508 ปัจจุบันมีประชากรจำนวน 5.4 ล้านคน (Singapore Population, 2015) ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนร้อยละ 74.3 ชาวมลายูร้อยละ 13.3 ชาวอินเดียร้อยละ 9.1 และอื่นๆ ร้อยละ 3.3 (Department of Statistics, Ministry of Trade & Industry, Republic of Singapore, 2013) สิงคโปร์ใช้ระบบสาธารณรัฐในการปกครองประเทศ โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขทางพิธีการ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นประมุขด้านบริหาร นโยบายของประเทศสิงคโปร์เน้นด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยีและการลงทุนจากต่างประเทศ มีการจ้างงานลูกจ้างจากทั่วโลกและมีบริษัทข้ามชาติจำนวนมากซึ่งรวมถึงธุรกิจสื่อมวลชนด้วย แม้ความสำเร็จด้านเศรษฐกิจของสิงคโปร์จะอยู่ภายใต้ระบบเสรีแต่รัฐบาลได้ควบคุมและดูแลด้านนโยบายอย่างใกล้ชิด

นับแต่ปี พ.ศ.2513 เป็นต้นมา สิงคโปร์ได้มีการเปลี่ยนแปลงธุรกิจสื่อสารมวลชนจากธุรกิจขนาดเล็ก ไปสู่ธุรกิจขนาดใหญ่เมื่อรัฐบาลควรวรรณเอาหนังสือพิมพ์ภาษาจีนขึ้นนำและภาษาอังกฤษเข้าด้วยกัน เพราะรัฐบาลเห็นว่ายอดผู้อ่านของหนังสือพิมพ์จีนจะตกต่ำลงเรื่อยๆ อันเนื่องจากจำนวนที่มากขึ้นของนักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษ ดังนั้น รัฐบาลจึงตัดสินใจอนุญาตให้หนังสือพิมพ์จีนเข้าสู่ตลาดหนังสือพิมพ์อังกฤษรายวันได้ ตั้งแต่ พ.ศ.2543 เป็นต้นมา ธุรกิจสื่อของสิงคโปร์ได้ขยายตัวอย่างมาก มีหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษเกิดขึ้นใหม่อีกหลายฉบับ ปัจจุบันหนังสือพิมพ์ในสิงคโปร์ยังมีการพิมพ์หลายภาษา คือภาษาอังกฤษ จีน ทมิฬและมาเลย์ และหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่มีการเสนอข่าวออนไลน์ รวมทั้งนิตยสารอีกหลายฉบับที่มีผู้อ่านจำนวนมาก ผู้ประกอบการธุรกิจสื่อในสิงคโปร์ 2 กลุ่มใหญ่ คือ SPH และ MediaCorp บริหารงานในลักษณะเอกชนเป็นหลัก โดยมีรัฐบาลเข้าถือหุ้นและมีวิธีการเข้าบริหารร่วมด้วย จึงทำให้ธุรกิจสื่อสารมวลชนของสิงคโปร์เหมือนผูกขาดโดยบริษัททั้งสองและมีรัฐบาลกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด

วิทยุกระจายเสียงในสาธารณรัฐสิงคโปร์เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2479 ภายใต้บริษัทเอกชนชื่อ Broadcasting Corporation วิทยุกระจายเสียงในประเทศสิงคโปร์ได้มีการพัฒนาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน บริษัทที่เป็นเจ้าของ

สถานีวิทยุส่วนใหญ่คือ MediaCorp ซึ่งมีสถานีวิทยุที่กระจายเสียงหลายภาษา และยังมีสถานีวิทยุอีก 3 แห่งที่กลุ่ม SPH เป็นเจ้าของ และอีก 3 แห่งที่มีเอกชนอื่นเป็นเจ้าของ ส่วนสื่อโทรทัศน์นั้น เริ่มเข้ามาในประเทศสิงคโปร์เมื่อปี พ.ศ.2506 ออกอากาศเป็นภาษาอังกฤษและมาเลย์ ผ่านทางช่อง 5 และภาษาจีนกลางและทมิฬ ผ่านทางช่อง 8 ปัจจุบัน สถานีโทรทัศน์ในสิงคโปร์ 7 แห่งเป็นของ MediaCorp และสถานีทุกช่องออกอากาศในระบบดิจิทัล

สื่อมวลชนในสิงคโปร์มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีอย่างดีมาก ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ การแพร่ภาพและกระจายเสียง เพลง เทคโนโลยีดิจิทัลและไอที มีการจ้างงานในธุรกิจนี้จำนวนมาก รัฐบาลพยายามผลักดันให้สิงคโปร์เป็นศูนย์กลางของสื่อมวลชนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ให้ได้ภายใต้ต้นนโยบาย Media 21 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสิงคโปร์จะเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากและจัดอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว มีความโปร่งใสจากการทุจริตคอร์รัปชัน แต่ปรากฏว่าสิงคโปร์กลับเป็นประเทศที่ติดลบในเรื่องสิทธิมนุษยชน ไม่ส่งเสริมประชาธิปไตยและขัดขวางปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชน รัฐบาลตั้งแต่สมัยนายกรัฐมนตรี ลี กวน ยู ไม่ยินยอมให้สื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์รัฐได้ สิงคโปร์ได้ห้ามจำหน่ายหนังสือพิมพ์ Far Eastern Economic Review มาตั้งแต่ ปี 2549 แต่ยอมให้มีการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตได้ พรรคการเมืองฝ่ายค้านนั้นมีโอกาสน้อยมากในการได้รับการเผยแพร่ความคิดเห็นในสื่อมวลชน

แนวความคิดด้านเสรีภาพของสื่อมวลชนของสิงคโปร์มุ่งเน้นผลประโยชน์ของรัฐมากกว่า นายกรัฐมนตรี โก๊ะ จ๊ก ตง ได้กระตุ้นให้บรรณาธิการและนักหนังสือพิมพ์ชาวสิงคโปร์ใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนด้วยความรับผิดชอบในการตอบสนองความอยากรู้ของประชาชน รวมทั้งให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้และสร้างความเชื่อมั่นเอกภาพในเวลาเดียวกัน พร้อมทั้งเตือนให้สื่อมวลชนใช้ความระมัดระวังในการเสนอข่าวที่มีความอ่อนไหวและไม่ควรนำเสนอข่าวด้วยความมีอคติหรือเข้าข้างหนึ่งข้างใด รัฐบาลสิงคโปร์ยังมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการควบคุมสื่อทุกชนิดโดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ แต่ในปี พ.ศ.2543 รัฐบาลได้ริเริ่มให้มีการผ่อนคลายเรื่องนี้โดยจัดให้มี “มุมคนอยากพูด” หรือ Speaker’s Corner จัดไว้ในสวนสาธารณะ Hong Lim โดยให้ประชาชนที่อยากแสดงความคิดเห็นสามารถพูดได้โดยมีข้อแม้ว่าต้องมาลงทะเบียนกับตำรวจล่วงหน้า 30 วัน และไม่จำเป็นต้องแจ้งหัวข้อที่จะพูด อย่างไรก็ตาม แม้จะมีมุมคนอยากพูดก็ยังมีคนถูกจับ Reporters Without Borders ประจำปี 2557 ระบุว่าเสรีภาพของสื่อในสิงคโปร์จัดอยู่ในลำดับที่ 150 จากทั้งหมด 180 ประเทศ ในโลก และเป็นอันดับที่ 8 ในอาเซียน เหนือกว่าลาวและเวียดนามเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐบาลยังคงมีการคุมเข้มสื่อเช่นเดิม โดยเฉพาะมาตรการคุมเข้มเนื้อหาในสื่อออนไลน์

สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีความมั่นคงทางการเมืองมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลก เพราะนับแต่ตั้งประเทศเป็นต้นมา มีรัฐบาลที่มาจากพรรคเดียวคือพรรคกิจประชา (People’s Action Party: PAP) เป็นรัฐบาลเสียงข้างมากบริหารประเทศ โดยมียุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขันในตลาดโลก สิงคโปร์จึงนำทรัพยากรที่มีมาแปรรูปให้เป็นตัวสินค้าและลงทุนในทรัพยากรมนุษย์และนวัตกรรม โดยเฉพาะด้านการทำธุรกรรมและการลงทุน ดังนั้น เทคโนโลยีด้านสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) จึงมีความสำคัญมากในการ

อำนวยความสะดวกในกิจกรรมเหล่านี้ รัฐบาลได้กำหนดแผนแม่บท iN 2015 เพื่อให้สิงคโปร์เป็นประเทศอัจฉริยะ (Intelligence Nation) หรือเรียกว่าเป็นสังคมดิจิทัลซึ่งมีเป้าหมายสู่การเป็นศูนย์กลางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (global city of Infocomm) เพื่อรองรับรูปแบบการทำธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของโลกในยุคดิจิทัล โดยการเร่งพัฒนาปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาสาธารณูปโภคโครงข่าย โทรคมนาคม และเทคโนโลยีสู่ความเป็นเลิศ คือ อินเทอร์เน็ตไร้สายความเร็วสูง และระบบราชการแบบบูรณาการ รัฐบาลสิงคโปร์เป็นผู้นำด้าน e-government ประเทศหนึ่งของโลก หน่วยงานราชการสามารถให้บริการ e-service แก่ประชาชนได้หลากหลายชนิด ปัจจุบันนี้ ประชาชนสิงคโปร์ 5.5 ล้านคนสามารถเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ถึง 3.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 73 และมีอัตราการถือครองโทรศัพท์เคลื่อนที่สูงถึงร้อยละ 148 (www.wearesocial.sg, 2014)

ประเทศสิงคโปร์จะมีการปิดการออกอากาศโทรทัศน์ระบบอนาล็อกอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ.2563 ทั้งนี้ทางรัฐบาลสิงคโปร์ได้มีแผนให้ความช่วยเหลือกับครอบครัวที่มีรายได้ต่ำในการเปลี่ยนผ่านสู่โทรทัศน์ระบบดิจิทัล ซึ่งคาดว่าจะมีประชากรในกลุ่มนี้อยู่ประมาณ 160,000 ถึง 170,000 ครอบครัว ด้านองค์กรพัฒนาสื่อแห่งสิงคโปร์ (The Media Development Authority of Singapore: MDA) ก็ได้มีการทำงานร่วมกับหน่วยอาสาสมัครต่างๆ ในการให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับโทรทัศน์ระบบดิจิทัล โดยมีเป้าหมายหลักเป็นกลุ่มคนสูงอายุและคนพิการ (ไทยทีวีดิจิทัล 2014) ปัจจุบันองค์กรที่ดูแลรับผิดชอบงานด้านการสื่อสารทั้งหมดของสิงคโปร์คือกระทรวงการสื่อสารและข่าวสาร (Ministry of Communications and Information: MCI) โดยรัฐบาลสิงคโปร์ได้รวมเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) และการสื่อสาร (Communication) เป็น Infocomm ซึ่งเป็นภาคส่วนที่เป็นหัวใจของการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

8.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน

สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีการควบคุมสื่ออย่างเข้มงวดโดยเฉพาะในเรื่องเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล การกำกับดูแลสื่อของรัฐบาลจะใช้กฎหมายหรือพระราชบัญญัติ รวมทั้งประมวลจรรยาบรรณและแนวทางในการปฏิบัติงาน (Code of practice and Guidelines) โดยมีองค์กรที่ควบคุมดูแลสื่อ คือองค์กรพัฒนาสื่อแห่งชาติสิงคโปร์ (MDA) ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงการสื่อสารและข่าวสาร (MCI) ทำหน้าที่ออกกฎหมายและแนวทางปฏิบัติด้านสื่อมวลชนและสื่อใหม่ทั้งหมด การลงทุนด้านการสื่อสารจากต่างประเทศต้องได้รับอนุญาตจาก MDA ก่อน และนักลงทุนจากต่างประเทศจะเป็นเจ้าของสื่อไม่ได้เพื่อป้องกันมิให้แข่งขันกับสื่อในประเทศ (Baker & McKenzie, 2012 และ MDA, 2014) แม้ว่าประเทศสิงคโปร์จะมีประมวลจริยธรรมสื่อหรือแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ แต่ก็ยังเกิดคำถามหรือการถกเถียงกันในสังคมของสื่อสิงคโปร์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่เป็นประเด็นทางจริยธรรม เช่น เมื่อเดือน พฤษภาคม 2550 มีกรณีนักข่าวรอยเตอร์ ชื่อ Mia Stanley และนักข่าวของหนังสือพิมพ์ Straits Times ถูกศาลอุทธรณ์ของสิงคโปร์บังคับให้เปิดเผยแหล่งข่าว ซึ่งเรื่องนี้ บรรณาธิการข่าวของ Straits Times, Han Fook Kwang ไม่เห็นด้วยและเห็นว่ามาตรฐานการทำงานตามวิชาชีพจะต้องปกปิดและซื่อสัตย์ต่อแหล่งข่าว ไม่ให้แหล่งข่าวเสี่ยงต่ออันตราย

ดังนั้นเขาจึงสนับสนุนให้นักข่าวของเขาทำตามจริยธรรมวิชาชีพสื่อซึ่งปรากฏอยู่ในข้อ 8 ของจริยธรรมสื่อที่กำหนดโดยสหภาพสื่อมวลชนแห่งชาติ (AbilitySG., 2013) ดังนั้น จริยธรรมสื่อในสิงคโปร์ที่อ้างอิงมาจากหลักจริยธรรมสื่อของสหภาพสื่อมวลชนแห่งสหราชอาณาจักร จึงอาจมีความขัดแย้งกับแนวนโยบายการกำกับดูแลสื่ออย่างเข้มงวดของประเทศสิงคโปร์ ที่ใช้กฎหมายหรือการพิจารณาของศาลที่มีพื้นฐานแนวคิดที่แตกต่างกับประมวลจริยธรรม แม้ว่าสิงคโปร์จะเป็นประเทศประชาธิปไตยเช่นเดียวกับสหราชอาณาจักรและมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง แต่พรรครัฐบาลของสิงคโปร์มีเสียงควบคุมอำนาจเบ็ดเสร็จ จึงส่งผลกระทบต่อลักษณะของธุรกิจสื่อที่มีการผูกขาดโดยสองบริษัทและมีรัฐบาลถือหุ้น จึงทำให้การควบคุมสื่อมีลักษณะเข้มงวดคล้ายการควบคุมสื่อของประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม หรือพรรคคอมมิวนิสต์ จึงส่งผลให้ประเด็นเรื่องจริยธรรมสื่อมีบทบาทน้อยกว่าการควบคุมด้วยกฎหมายของรัฐ

8.3 ประมวลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศสิงคโปร์

รัฐบาลสิงคโปร์กำกับดูแลเข้มงวดในการทำงานของสื่อมากดังที่มีกฎหมายและพระราชบัญญัติ กฏระเบียบ ตลอดจนข้อกำหนดต่างๆ มากมาย อาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลสิงคโปร์ก็ได้กำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชนในทำนองเดียวกัน และเป็นการกำกับที่ไม่ได้ให้สื่อมวลชนมีส่วนร่วม ดังนั้นจะเห็นว่าไม่มีการรวมตัวของสื่อมวลชนเป็นองค์กรสื่อใดๆ และไม่มีแนวทางการปฏิบัติงานใดๆ ขององค์กรสื่อในสิงคโปร์มาก่อน จนกระทั่งมีการจัดตั้งสหภาพสื่อมวลชนแห่งชาติ (Singapore National Union of Journalists) ขึ้น และได้กำหนดประมวลจริยธรรมสื่อ (code of ethics) โดยยึดหลักการจาก United Kingdom National Union of Journalists ซึ่งมีหลักปฏิบัติที่ถือเป็นมาตรฐานสำหรับสื่อมวลชนดังนี้

- 1) สมาชิกทุกคนพึงรักษาการทำงานให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ
- 2) สมาชิกไม่พึงทำลายชื่อเสียงของตนเอง สหภาพวิชาชีพ และองค์กรวิชาชีพที่ตนสังกัดอยู่
- 3) สมาชิกทุกคนพึงปกป้องหลักของเสรีภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารอย่างซื่อสัตย์ และสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์โดยไม่มีอคติ
- 4) สมาชิกทุกคนพึงตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนในการเตรียมการเสนอข่าวสารในหนังสือพิมพ์และสื่ออื่นๆ
- 5) สมาชิกทุกคนพึงรายงานและตีความข่าวอย่างซื่อสัตย์และระมัดระวัง
- 6) สมาชิกทุกคนพึงใช้เฉพาะวิธีการที่ซื่อสัตย์ในการหาข่าว ภาพและเอกสารต่างๆ
- 7) สมาชิกทุกคนพึงไม่รับสินบนในการพิมพ์เผยแพร่หรือปกปิดข้อมูลข่าวสารหรือปล่อยให้ผลประโยชน์ส่วนตนมีอิทธิพลเหนือความยุติธรรม
- 8) สมาชิกทุกคนพึงให้ความเคารพต่อการไม่เปิดเผยแหล่งข่าวและเอกสารส่วนบุคคล
- 9) สมาชิกทุกคนพึงระลึกเสมอว่าจะมีอันตรายหรือมีความผิดถ้าละเมิดกฎหมาย อำนาจศาลและลิขสิทธิ์
- 10) สมาชิกทุกคนพึงคำนึงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของวิชาชีพและไม่เอาเปรียบสมาชิกคนอื่น

นอกจากประมวลจริยธรรมสื่อมวลชนที่จัดทำขึ้นโดยสหภาพสื่อมวลชนแห่งชาติแล้ว ยังมีกรอบการทำงานที่วงการวิชาชีพสื่อแต่ละสาขาได้กำหนดขึ้นเป็นของตนเองด้วย เช่น วงการโทรทัศน์มี TV Advertising Code และ TV Programme Sponsorship Code สื่อวิทยุมี Free-to-Air Radio Programme Code และ Radio Advertising & Sponsorship Code เป็นต้น ส่วนสื่อภาพยนตร์ วิดีโอเกม และอินเทอร์เน็ตก็มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติของตนเช่นกัน

9.ราชอาณาจักรไทย

9.1 บริบททางสังคมและการเมืองและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน

ประเทศไทย หรือชื่อทางการว่า ราชอาณาจักรไทย มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปัจจุบันประเทศไทยถูกปกครองโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 29 จากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 ประเทศไทยมีประชากรมากเป็นอันดับที่ 20 ของโลก คือ 68 ล้านคน (Thailand Population, 2015) ทั้งยังเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ โดยมีรายได้หลักจากภาคอุตสาหกรรมและการบริการซึ่งสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ เช่นเดียวกับการส่งออกอันมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ

แต่เดิมคลื่นความถี่วิทยุในประเทศไทยอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ ประมาณ 20 แห่ง โดยเอกชนเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้เช่าเหมาช่วงเวลาจากทางสถานีเท่านั้น เช่นสถานีวิทยุของทหารกว่า 200 สถานีทั่วประเทศ ซึ่งไม่มีที่รายได้ที่หน่วยงานทหารเป็นผู้ผลิตรายการเอง ส่วนใหญ่ผู้ที่ผลิตรายการและดำเนินรายการคือผู้ที่เช่าช่วงต่ออีกทอดหนึ่ง ทำให้การประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงมีต้นทุนที่สูงขึ้นจากเดิมมาก ดังนั้นการดำเนินกิจการสื่อสารมวลชนจึงมุ่งไปในเรื่องของธุรกิจเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540) ขึ้น และมีบทบัญญัติในมาตรา 40 ที่กำหนดให้คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทำให้ประชาชนมีความต้องการเป็นเจ้าของสื่อวิทยุกระจายเสียงมากขึ้น และผลพวงที่ตามมาคือการเกิดขึ้นและเติบโตอย่างรวดเร็วของวิทยุชุมชน ซึ่งมีข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการว่า มีผู้ประกอบการมากกว่า 10,000 รายทีเดียว

สำหรับโทรทัศน์นั้น สถานีโทรทัศน์แห่งแรกได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นในประเทศไทย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2498 และทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารและความบันเทิงรูปแบบใหม่ รวมทั้งทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงและเครื่องมือทางการเมืองเพื่อรับใช้รัฐบาลในยุคนั้น ในปี พ.ศ.2556 ก่อนมีการออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการโทรทัศน์ระบบดิจิทัลภาคพื้นดิน ประเทศไทยมีสถานีวิทยุ (ไม่นับวิทยุชุมชน) จำนวนมากกว่า 524 สถานี โดยมีพื้นที่กระจายเสียงครอบคลุมกว่าร้อยละ 98 ของประเทศ และมีสถานีโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบอนาล็อกจำนวน 6 สถานี ได้แก่ ช่อง 3 (ได้รับสัมปทานจาก อสมท.) ช่อง 5 (กองทัพบก) ช่อง 7 (ได้รับสัมปทานจากกองทัพบก) ช่อง 9 อสมท.ช่อง 11 (กรมประชาสัมพันธ์) และ ไทยพีบีเอส (Thai TPBS) ซึ่งเป็นช่องโทรทัศน์สาธารณะ แต่การให้บริการโทรทัศน์แบบฟรีทีวีโดยรวมยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ปัญหาการรับสัญญาณ

ภาพและเสียงในพื้นที่ที่ห่างไกลหรือพื้นที่อับสัญญาณ รวมถึงมีรายการที่จำกัด ขาดความหลากหลาย และยังไม่สนองตอบความต้องการที่แท้จริงของผู้ชม ดังนั้นประชาชนผู้ชมจึงนิยมหันไปใช้บริการทางเลือกอื่นคือการใช้บริการโทรทัศน์ที่มีการบอกรับสมาชิก ทั้งแบบระบบเคเบิลทีวีและระบบดาวเทียม เพื่อการรับชมภาพและเสียงที่มีคุณภาพ และมีความหลากหลายมากขึ้น มีเนื้อหารายการเฉพาะกลุ่ม นอกจากนั้นเคเบิลทีวีและทีวีดาวเทียมในปัจจุบันมีการให้บริการที่มีราคาต่ำลง ผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการโทรทัศน์ระบบบอกรับสมาชิกในระดับชาติ มีจำนวน 2 ราย คือบริษัท TrueVisions และบริษัท Cable Thai Holding (CTH) นอกจากนั้นยังมีช่องรายการที่แพร่ภาพทางระบบเคเบิลทีวี จำนวนกว่า 200 ช่อง ระบบทีวีดาวเทียมจำนวนเกือบ 500 ช่อง และมีช่องรายการที่แพร่ภาพทั้งระบบเคเบิลทีวีและดาวเทียมจำนวน กว่า 100 ช่อง ซึ่งประชาชนสามารถเลือกรับชมได้ตามความสะดวก จะเห็นได้ว่าทีวีดาวเทียมนั้นมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว จากสัดส่วนร้อยละ 3 ของผู้ชมโทรทัศน์ ในปี พ.ศ.2550 เป็นร้อยละ 45 ภายในระยะเวลาเพียง 5 ปี ในขณะที่สัดส่วนของผู้ชมโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบอนาล็อกลดลงอย่างมากเช่นกัน จากร้อยละ 86 ในปี พ.ศ.2550 เป็นร้อยละ 35 ในปี พ.ศ. 2555 (กสทช.2556)

แนวคิดเรื่องการ “ปฏิรูปสื่อ” ในประเทศไทยถูกกล่าวถึงอย่างจริงจังเมื่อช่วงหลังเหตุการณ์นองเลือดทางการเมือง ระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม พ.ศ.2535 หรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่ความรุนแรงคือ การที่รัฐบาลในขณะนั้นใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐ ในการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารจนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในที่สุด นักวิชาการและภาคประชาชนจึงเรียกร้องให้มีสื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่เป็นอิสระจากอำนาจทางการเมือง เพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ข้อเท็จจริงและข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้สังคมได้รับรู้ จนในที่สุดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 40 ก็มีบทบัญญัติให้คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยด้านการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์อย่างมาก แม้ว่ากระบวนการตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ไม่ประสบความสำเร็จ แต่กิจการวิทยุและโทรทัศน์ก็เติบโตและมีการแข่งขันอย่างเข้มข้นตลอดมา และเนื่องจากประชาชนรับแนวคิดการปฏิรูปสื่อและมีความหวังว่าตนจะได้รับสิทธิอันชอบธรรมในการใช้ทรัพยากรสื่อสารของชาติตามรัฐธรรมนูญ เมื่อมีการปฏิวัติขึ้นในปี พ.ศ.2549 ได้มีการตรากฎหมายรัฐธรรมนูญใหม่ ในปี พ.ศ.2550 ซึ่งมีบทบัญญัติในมาตรา 47 เกี่ยวกับการจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุและการจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อทำหน้าที่จัดสรรคลื่น โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 เป็นที่มาของพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553 ซึ่งก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรอิสระขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ.2554 คือคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่ง

ชาติ (กสทช.) เพื่อทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่วิทยุและกำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมของประเทศไทย

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 ส่งผลต่อการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ยุคใหม่ โดยได้กำหนดประเภทใบอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์โดยใช้คลื่นความถี่ (ซึ่งหมายถึงฟรีทีวีทั้งอนาล็อกและดิจิทัล แต่ไม่รวมเคเบิลทีวีและดาวเทียม) ไว้สามประเภทคือ บริการสาธารณะ บริการชุมชน และบริการธุรกิจ ทำให้วิทยุชุมชนจำนวนมากหันมาขอใบอนุญาตประกอบกิจการประเภทธุรกิจเพื่อสามารถหาโฆษณาได้ ก่อนการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 ประเทศไทยมีวิทยุชุมชนกว่า 10,000 สถานี คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ออกประกาศฉบับที่ 15/2557, ฉบับที่ 23/2557 และฉบับที่ 32/2557 โดยมีเนื้อหาครอบคลุมการระงับออกอากาศของสถานีวิทยุชุมชนที่ไม่ได้รับการอนุญาตจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย เพื่อให้การเผยแพร่ข่าวสารไปสู่ประชาชนถูกต้อง ปราศจากการบิดเบือน หลังจากก่อนหน้านี้มีการใช้ทีวีดาวเทียมและวิทยุชุมชนจำนวนหนึ่งในการปลุกปั่นยุยงให้เกิดความแตกแยกของคนในชาติ คสช.ได้ผ่อนปรนให้สถานีวิทยุชุมชนออกอากาศได้เฉพาะที่ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการถูกต้องตามกฎหมาย 4,700 สถานี แต่ต้องเข้าสู่กระบวนการตรวจใบรับรองเพื่อความเป็นมาตรฐานตามที่สำนักงาน กสทช.กำหนด เช่น มีกำลังส่งไม่เกิน 500 วัตต์ เสาส่งสัญญาณสูงไม่เกิน 60 เมตร และรัศมีกำลังส่งไม่เกิน 20 กิโลเมตร นับว่ามาตรการของ คสช.เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ กสทช.สามารถจัดระเบียบวิทยุชุมชนได้

ปัจจุบันฐานผู้ชมโทรทัศน์ดาวเทียมในประเทศไทยนั้นเพิ่มมากขึ้นถึงกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรในประเทศ และจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกับจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่มีผู้เข้าถึงร้อยละ 29 ของจำนวนประชากร (ITU, 2015) การสื่อสารยุคใหม่สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้นโดยผ่านเทคโนโลยีไร้สาย ซึ่งประเทศไทยก็เช่นเดียวกับประเทศอื่นที่มีจำนวนผู้ใช้เทคโนโลยีไร้สายเพิ่มขึ้น ข้อมูลเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2557 จากสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) พบว่าการเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ของคนไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 27.52 ในปี พ.ศ.2545 เป็นร้อยละ 145.69 ในปี พ.ศ.2557 ประเทศไทยได้เริ่มเปลี่ยนระบบโทรทัศน์ภาคพื้นดินจากอนาล็อก เป็นดิจิทัลในระบบ DVB-T2 โดยจัดให้มีการประมูลคลื่นไป เมื่อเดือนธันวาคม 2556 ผู้ชนะการประมูลได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล ประเภทบริการทางธุรกิจระดับชาติจากคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (กสท.) จำนวน 24 ราย โดยใบอนุญาตนี้มีอายุ 15 ปี นับจากวันที่ได้รับอนุญาต ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบดิจิทัล ซึ่งมาตรการหนึ่งคือการแจกกล่องแปลงสัญญาณให้แก่ประชาชน โดย กสทช.แจกเป็นคู่มือมูลค่า 690 บาท แก่ผู้ชมจำนวน 22 ล้านครัวเรือนทั่วประเทศ

สำหรับการกำกับดูแลสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเครื่องมือของรัฐในการควบคุมสื่อใหม่ เนื่องจากเนื้อหาในพระราชบัญญัติมีขอบเขตเอาผิดกับผู้ใช้คอมพิวเตอร์ได้ง่าย โดยไม่เป็นไปตามแนวทาง

ปฏิบัติสากล ในสถานการณ์ที่มีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตอย่างกว้างขวางของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าการใช้กฎหมายการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นการเลือกปฏิบัติมากกว่าการบังคับใช้อย่างเท่าเทียม อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสื่อประเภทต่างๆ แล้ว ยังมีกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งที่สามารถเป็นเครื่องมือของรัฐในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนได้เช่นกัน

ระบบการกำกับดูแลตนเองของสื่อในประเทศไทยเริ่มขึ้นในปี 2540 ที่เจ้าของ บรรณาธิการ และนักข่าวจากหนังสือพิมพ์ต่างๆ ได้มารวมตัวกันก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ แต่ตลอดระยะเวลา 17 ปีที่ผ่านมา สภาการหนังสือพิมพ์ฯ กลับถูกตั้งคำถามมาตลอดถึงประสิทธิภาพในการกำกับดูแลตนเอง โดยไม่ต้องมีกฎหมายมาเกี่ยวข้อง (ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. วันที่ 25 กันยายน 2557) ในส่วนของสื่อแพรร่ภาพ กระจายเสียง และโทรคมนาคม นั้น มีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ซึ่งถูกตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553 (พระราชบัญญัติ กสทช.) กสทช.มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 หลายประการ และอำนาจหน้าที่ข้อหนึ่งของ กสทช.ในมาตรา 28 (18) คือส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่างๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม ปัจจุบันนี้ องค์กรสื่อในประเทศไทย มีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง (ประเทศไทย) และชมรมนักข่าวสายเทคโนโลยีสารสนเทศ เมื่อปี พ.ศ.2556 ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการสำรวจพบว่าประเทศไทยมีองค์กรวิชาชีพสื่อด้านวิทยุโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานครจำนวน 57 องค์กร และในต่างจังหวัด 162 องค์กร (กสทช.2556)

การปฏิวัติครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และมีการออกคำสั่งเพื่อควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนหลายฉบับ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในการทำงานของสื่อมวลชนทุกประเภท ต่อมา คสช.ได้มีการตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557 ขึ้น และมาตรา 27 ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวกำหนดให้มีสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) ขึ้นมาทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่างๆ โดยให้มีสมาชิกจำนวน 250 คน จากสาขาอาชีพต่างๆ จากทบัญญัติในร่างรัฐธรรมนูญนี้ สื่อมวลชนจะได้รับการคุ้มครองในการประกอบวิชาชีพตามจริยธรรม เพื่อประโยชน์สาธารณะในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนอย่างถูกต้องครบถ้วน รอบด้านและรับผิดชอบต่อสังคม ห้ามการแทรกแซงสื่อมวลชน เว้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศชื่อเสียง ข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม อันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพ ของประชาชน และห้ามการกระทำในลักษณะที่อาจเป็นการครอบงำหรือผูกขาดการนำเสนอข้อมูลต่อสังคม อย่างไรก็ตาม

การประชุมสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2558 สปช.ได้มีการลงมติไม่ผ่านร่างรัฐธรรมนูญ ด้วยคะแนนไม่เห็นชอบ 135 เสียง เห็นชอบ 105 เสียง งดออกเสียง 7 เสียง จึงส่งผลให้ คสช.ต้องตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมาดำเนินการให้เสร็จใน 180 วัน

9.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนในประเทศไทยระยะหลังเพิ่มจำนวนมากขึ้นและมีปัญหาด้านจริยธรรมมากขึ้น รายการโทรทัศน์หลายรายการมีการเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ทั้งส่งเสริมให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง รวมทั้งสื่อออนไลน์ที่ทำให้ประชาชนมีเสรีภาพในการแสดงออกอย่างไม่มีข้อจำกัด ภายหลังจากที่ คสช.ยึดอำนาจ จึงได้ประกาศเป้าหมายหนึ่งในการปฏิรูปสื่อ โดยมุ่งให้สื่อมวลชนในประเทศไทยทำหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่เป็นต้นเหตุของการสร้างความเกลียดชังระหว่างคนในชาติ คสช.ได้มีคำสั่งที่ 108/2557 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2557 เรื่องการตักเตือนสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งฝ่าฝืนข้อห้าม โดยกล่าวว่าหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ สดุดีสปดาห์ ฉบับที่ 251 วันที่ 21 กรกฎาคม ถึง 1 สิงหาคม 2557 ตีพิมพ์ข้อความหลายเรื่อง ด้วยข้อมูลอันเป็นเท็จโดยมีเจตนาไม่สุจริตเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เห็นควรตักเตือนผู้เขียนบทความ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ของหนังสือพิมพ์ดังกล่าว หากฝ่าฝืนอีกจะดำเนินการตามกฎหมายการศึกษากฎอัยการศึก ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 พฤษภาคม 2557 เป็นต้นมา และส่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายด้วย นอกจากนี้ ในคำสั่ง คสช.ดังกล่าวยังระบุให้องค์กรวิชาชีพที่ผู้ฝ่าฝืนดังกล่าวข้างต้นเป็นสมาชิกดำเนินการสอบสวนทางจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพกับบุคคลเหล่านั้น แล้วรายงานผลการดำเนินการให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติทราบโดยเร็ว หนังสือพิมพ์ผู้จัดการสดุดีสปดาห์จึงได้ประกาศยุติการตีพิมพ์เป็นการชั่วคราว ซึ่งถือว่าเป็นบทเรียนของการควบคุมสื่อภายใต้อำนาจพิเศษของ คสช.เพราะต่อมาเกิดกรณี บจม.มติชน ได้สั่งการไปยังเอเยนต์หนังสือทั่วประเทศให้ยุติการจำหน่ายจ่ายแจกหนังสือพิมพ์มติชนสดุดีสปดาห์ ฉบับประจำวันที่ 15-21 สิงหาคม พ.ศ.2557 ปีที่ 34 ฉบับที่ 1774 ยกเว้นในส่วนที่มีการส่งต่อไปยังแผงหนังสือแล้ว เนื่องจากมีข้อผิดพลาดบางประการในฉบับ โดยให้เหตุผลในการสั่งเก็บสั้นๆ เพียงว่าไม่อยากให้โรงพิมพ์ถูกปิด

ศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้ทำการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน” ระหว่างเดือนธันวาคม 2553–เดือนมีนาคม 2556 พบว่าสื่อมวลชนในประเทศไทยมีปัญหาด้านจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น แต่สื่อมวลชนเองก็มีความพยายามในการที่จะพัฒนาจริยธรรมของตนเองด้วย ส่วนการไม่ปฏิบัติตามหรือการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนนั้น พบว่ามีสาเหตุมาจากความไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจน การขาดความใส่ใจด้านจริยธรรมอย่างจริงจังขององค์กรสื่อและผู้ปฏิบัติงาน การยึดแนวคิดในเรื่องการกำกับดูแลตนเอง การไม่มีกฎหมายและไม่มีสมาคมที่เข้ามาดูแล การดำเนินธุรกิจสื่อแบบทุนนิยม รวมถึงการถูกแทรกแซงทางธุรกิจจนอาจทำให้สื่อขาดจริยธรรม เมื่อสมาชิกไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมส่วนใหญ่ไม่อาจควบคุมตนเองได้ เพราะมีความสัมพันธ์ส่วนตัวและเกรงใจกันเอง ซึ่งศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2556) พบว่าองค์กรวิชาชีพด้านวิทยุและโทรทัศน์ส่วนใหญ่มีมาตรการ

ลงโทษเมื่อสมาชิกทำผิดหรือฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมเหมือนกัน ได้แก่ การตักเตือนและการประกาศให้สาธารณชนทราบ หรือส่งเรื่องไปยังหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กสทช.หรือ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) แต่มีส่วนน้อยที่ลงโทษโดยการให้ออกจากการเป็นสมาชิก (กสทช.2556) นอกจากนี้ยังพบว่าขอบเขตที่องค์กรกำกับดูแลสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทยใช้ในการกำกับดูแลตนเองนั้น มีส่วนคล้ายคลึงกันใน 6 ประเด็น (กสทช.2556) คือ 1) มาตรฐานจริยธรรมวิชาชีพของผู้สื่อข่าว 2) การปกป้องเด็กและเยาวชนจากเนื้อหาที่มีความเสี่ยง 3) โฆษณาเกินจริง ผิดกฎหมาย ไร่จริยธรรม 4) การคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล ข้อมูลส่วนบุคคล 5) สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ 6) การสื่อสารที่สร้างความเกลียดชัง

9.3 ประมวลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทย

สื่อมวลชนในประเทศไทยเคยได้รับการกล่าวถึงว่ามีเสรีภาพมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ปัจจุบันในสภาวะการณ์ที่สื่อมวลชนอยู่ภายใต้การควบคุมของ คสช.แต่ก็ยังมีเสรีภาพมากกว่าประเทศเพื่อนบ้านหลายๆ ประเทศ (สมชัย สุวรรณบรรณ.วันที่ 25 กันยายน 2557) อย่างไรก็ตาม ระดับการมีเสรีภาพของสื่อที่ย่อมไม่ใช่หลักประกันความรับผิดชอบของสื่อในประเทศนั้นๆ ได้ องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีข้อบังคับและแนวทางการดำเนินงานของตน บางองค์กรจะมีหลักจริยธรรมของตนเองเพื่อเป็นกรอบกำกับการทำงานและความประพฤติของสมาชิก ซึ่งศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2556) พบว่าวัตถุประสงค์ในการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมขององค์กรวิชาชีพสื่อส่วนใหญ่ก็เพื่อกำกับดูแลกันเองด้านจริยธรรมวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์อันดีขององค์กร เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน และเพื่อสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมและยกระดับวิชาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อหลีกเลี่ยงการกำกับดูแลจากภาครัฐ อย่างไรก็ตาม องค์กรวิชาชีพส่วนหนึ่งไม่มีมาตรฐานจริยธรรม แต่ใช้จิตสำนึกของตนเป็นแนวทางปฏิบัติ (กสทช.2556)

เนื่องจากประเทศไทยมีองค์กรวิชาชีพสื่อเป็นจำนวนมาก และหลายองค์กรได้มีประมวลจริยธรรมหรือแนวทางปฏิบัติงานของตนเอง ซึ่งส่วนมากจะเป็นองค์กรสื่อระดับชาติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย มีจริยธรรมวิชาชีพของสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ดังนี้ (www.tja.or.th, วันที่ 1 สิงหาคม 2557)

- 1) ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น
- 2) ให้ประชาชนได้ทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริง การเสนอข่าวสารใดๆ ออกพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ ถ้าปรากฏว่าไม่ตรงต่อความเป็นจริง ต้องรีบจัดการแก้ไขให้ถูกต้องโดยเร็ว
- 3) ในการได้มาซึ่ง ข่าว ภาพ หรือข้อมูลอื่นใด มาเป็นของตน ต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์เท่านั้น
- 4) เคารพในความไว้วางใจของผู้ให้ข่าว และรักษาไว้ซึ่งความลับของแหล่งข่าว
- 5) ปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยมุ่งหวังต่อสาธารณประโยชน์ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือหมู่คณะโดยไม่ชอบธรรม

6) ไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย มีระเบียบสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ.2555 (แก้ไขเพิ่มเติม เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2555) โดยระเบียบข้อ 3 กำหนดถึงจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ที่สมาชิกทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติได้แก่ (<http://www.thaibja.org>, วันที่ 1 สิงหาคม 2557)

- 1) นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสาร ข้อเท็จจริง เพื่อประโยชน์สาธารณะ ด้วยความถูกต้องครบถ้วนเป็นธรรม
- 2) เคารพสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่เกี่ยวข้องในข่าว
- 3) มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพสื่อสารมวลชนและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน
- 4) ปกป้องและปฏิบัติต่อแหล่งข่าวอย่างเป็นธรรม
- 5) ให้ความเป็นธรรมต่อผู้ตกเป็นข่าว หากนำเสนอข้อมูลผิดพลาดต้องดำเนินการแก้ไขโดยทันที พร้อมขอภัยในความผิดพลาดดังกล่าว
- 6) ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น
- 7) ไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ สภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียงได้ออกข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เมื่อ พ.ศ.2554 โดยมีกรอบมาตรฐานที่สำคัญ 12 ประการ คือ 1) ข้อมูลด้านความมั่นคงของชาติ 2) เรื่องเกี่ยวกับศาสนา หรือความเชื่อส่วนบุคคล 3) ศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณี 4) สิทธิส่วนบุคคล 5) การคุ้มครองสิทธิเด็ก สตรี คนพิการ ผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มเปราะบาง 6) ประเด็นข้อโต้แย้งของสาธารณะ 7) การนำเสนอข้อมูลที่ครบถ้วน เป็นกลาง และเหมาะสม 8) การคุ้มครองผู้บริโภค 9) ทรัพย์สินทางปัญญา 10) การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสาร 11) การแก้ไขข้อผิดพลาด และ 12) การส่งเสริมและพัฒนาการแพร่ภาพและการกระจายเสียง

นอกจากนั้น สภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง (ประเทศไทย) ยังกำหนดแนวทางปฏิบัติตนของผู้ประกอบวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง รวมทั้งผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียงด้วย

- 1) การนำเสนอเนื้อหาข้อมูลต้องคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม มีความสมดุลและเป็นธรรมมีความเป็นอิสระ โดยมีความรับผิดชอบต่อประโยชน์สาธารณะรวมทั้งซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ
- 2) พึงยึดถือปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพที่ได้บัญญัติไว้เป็นแนวทางปฏิบัตินี้ เพื่อธำรงไว้ซึ่งจริยธรรมแห่งวิชาชีพ และพันธกิจในการดำเนินกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียงบนพื้นฐานของการนำเสนอทั้งสาระประโยชน์ และสาระบันเทิงในการสนับสนุนพัฒนา สังคมให้มีคุณภาพควบคู่คุณธรรม และ
- 3) การจงใจโดยเจตนาไม่ปฏิบัติหรือละเว้นจริยธรรมนี้อันเป็นเหตุให้เกิด ความเสียหายแก่องค์กร

ถือเป็นความผิดทางจริยธรรมนี้

ความพยายามที่จะให้องค์กรวิชาชีพสื่อมีการกำกับดูแลตนเองโดยใช้บทลงโทษทางสังคมมากกว่าที่จะใช้บทลงโทษทางกฎหมาย สำหรับประเทศไทยนั้นยังไม่เห็นภาพว่าจะบรรลุเป้าหมายได้จริง ตัวอย่างเช่น หลังจากการเกิดคดีสังหารนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในเดือนกันยายน พ.ศ.2557 ซึ่งเป็นคดีที่สื่อมวลชนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศให้ความสนใจกันมาก ต่อมาวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ.2557 คณะทูตสหภาพยุโรป 8 ประเทศ ซึ่งเป็นตัวแทนของ 21 ประเทศในทวีปยุโรป ได้เดินทางมายังสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นกับ 4 องค์กรวิชาชีพสื่อ อันประกอบด้วย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสภาการหนังสือแห่งชาติ พร้อมกับยื่นหนังสือ “ความรับผิดชอบของสื่อในการนำเสนอข่าวเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย” บอกถึงความกังวลใจต่อการทำหน้าที่ของสื่อไทย โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวและครอบครัว อันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรี และลดทอนความเป็นมนุษย์ อีกทั้งยังเป็นการซ้ำเติมชะตากรรมของผู้สูญเสีย เพราะสื่อไทยนำเสนอทั้งภาพและข่าวที่ละเมิดผู้ตาย มีการแสดงพาสปอร์ต สถานะของผู้ตายอย่างชัดเจน ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลอย่างร้ายแรง เหตุการณ์นี้จึงเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในประเทศไทยว่าได้มีการใช้เสรีภาพภายใต้ความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเพียงพอหรือไม่ นอกจากนี้ ยังเคยมีกรณีที่สื่อมวลชนกระทำการฝ่าฝืนจริยธรรมวิชาชีพ และองค์กรวิชาชีพได้พิจารณาแล้วว่ามีความผิด แต่สื่อมวลชนบางคนกลับเลือกที่จะลาออกจากองค์กรวิชาชีพเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ จึงเป็นสิ่งสะท้อนว่าสังคมไทยยังไม่มีวี่แวงในการเข้าร่วมตรวจสอบจริยธรรมของสื่อมวลชน จึงขาดแรงกดดันทางสังคมให้สื่อมวลชนนั้นทำหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น การกำกับดูแลตนเองของสื่อในประเทศไทยอาจเป็นไปได้ไม่่ง่ายนัก

10. สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

10.1 บริบททางสังคมและการเมืองและภาพรวมของการประกอบกิจการสื่อมวลชน

เวียดนามเป็นประเทศขนาดใหญ่ประเทศหนึ่งในเอเชีย ไม่ว่าจะจะเป็นพื้นที่หรือจำนวนประชากร มีประชากรประมาณ 92.3 ล้านคน (Vietnam Population, 2015) นับว่ามีประชากรมากเป็นอันดับ 3 ในอาเซียน และเป็นอันดับที่ 13 ของโลก ส่วนใหญ่อายุน้อยกว่า 35 ปี อายุเฉลี่ย คือ 27 ปี และมีระดับการศึกษาไม่สูงนัก งานที่ทำจึงเป็นลักษณะใช้แรงงานและทักษะ โดยประชากรส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง ประเทศเวียดนามกำลังเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งเศรษฐกิจของเวียดนามประกอบด้วย ก่อสร้าง โรงงาน และอุตสาหกรรมต่างๆ ร้อยละ 40 อุตสาหกรรมบริการ ร้อยละ 43 และเกษตรกรรม ร้อยละ 17 (Australian Government, Department of Foreign Affairs and Trade, 2014) เวียดนามเป็นประเทศที่ปกครองด้วยพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Communist Party of Vietnam: CPV) มีคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญ คือ ประธานกรรมการบริหารพรรค CPV นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็น

หัวหน้าคณะรัฐบาลและประธานาธิบดี เป็นผู้ปกครองประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่อนุญาตให้มีพรรคการเมืองเดียวคือพรรคคอมมิวนิสต์ในการปกครองประเทศเท่านั้น ซึ่งกลายเป็นปัญหาทางการเมืองและสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการพูดและเขียนของประชาชน (Australian Government, Department of Foreign Affairs and Trade, 2014)

สื่อทุกประเภทในเวียดนามอยู่ภายใต้สังกัดหรืออยู่ในการควบคุมดูแลของหน่วยงานรัฐทั้งสิ้น แต่ในยุคหลังนโยบายโดยเม้ย (Đổi Mới) หรือการปฏิรูปทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2529 บรรยากาศในการทำงานของสื่อเวียดนามเปิดกว้างมากขึ้น นอกจากนี้ สมาคมนักข่าวเวียดนามยังมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสมาคมนักข่าวของประเทศในกลุ่มของตน ดังนั้น ในทางทฤษฎี การบริหารงานของสื่อเวียดนามจะถูกจำกัดอยู่ในกรอบหรือแนวปฏิบัติที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามวางไว้ ซึ่งหลักๆ แล้วคือกำหนดให้การนำเสนอข่าวสารต่างๆ ต้องสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาประเทศและมุ่งให้ความรู้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม หน่วยงานต่างๆ ที่ดูแลรับผิดชอบสื่อสารมวลชน ต่างก็มีอิสระในการทำงานมากขึ้นกว่าเดิม แม้จะเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้สังกัดของรัฐก็ตาม ส่วนระดับของเสรีภาพหรือการเปิดกว้างในการนำเสนอข่าวนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารสื่อหรือกองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับเป็นสำคัญ (มนิธรา ราโท.2555)

แม้ว่าสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจะมีนิตยสารและหนังสือพิมพ์หลายร้อยฉบับ แต่หนังสือพิมพ์รายวันที่ขายดีที่สุดได้แก่หนังสือพิมพ์ Tuoi Tre และ Thanh Nien ซึ่งดำเนินการโดยองค์กรเยาวชนในเมืองโฮจิมินห์ อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์และนิตยสารในเวียดนามขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงการต่อสู้ดิ้นรนให้อยู่รอดได้เนื่องจากจำนวนยอดจำหน่ายลดลงด้วยการแข่งขันของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกในขณะนี้ หนังสือพิมพ์เวียดนามโดยพื้นฐานทำหน้าที่โฆษณาชวนเชื่อให้กับพรรคคอมมิวนิสต์ที่ปกครองประเทศ เนื่องจากได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐทั้งหมดในช่วง 3 ปีแรกที่ได้รับใบอนุญาตให้ดำเนินงาน หลังจากนั้นขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละฉบับว่าจะสามารถหารายได้จากโฆษณาและยอดจำหน่ายได้เพียงพอต่อการดำเนินการหรือไม่ หนังสือพิมพ์เวียดนามมีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวความคิดของประชาชน ซึ่งส่งผลต่อนโยบายสาธารณะของรัฐบาล ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ใช้หนังสือพิมพ์เป็นเกณฑ์วัดปฏิกิริยาของประชาชนต่อนโยบายของรัฐด้วย

วิทยุกระจายเสียงในเวียดนามดำเนินการโดยรัฐบาล คือ Voice of Vietnam (VoV) ซึ่งมีเครือข่ายหกสถานี รวมทั้ง VoV 5 ซึ่งออกอากาศเป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย และยังมีสถานีวิทยุ Dai Tieng Noi Nhan Dan ออกอากาศจากเมืองโฮจิมินห์ อย่างไรก็ตาม โทรทัศน์ยังคงเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากที่สุด สถานีโทรทัศน์ของรัฐบาล Vietnam Television (VTV) ออกอากาศจากกรุงฮานอย ในปี พ.ศ.2555 มีจำนวนผู้ให้บริการโทรทัศน์เพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวน 69 ราย ออกอากาศโทรทัศน์ระบบภาคพื้นดินจำนวนถึง 109 ช่อง เมื่อเปรียบเทียบส่วนแบ่งตลาดของธุรกิจโทรทัศน์ด้วยกัน ข้อมูลในปี พ.ศ.2555 พบว่า โทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบอนาล็อกมีร้อยละ 76.19 โทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัลมีร้อยละ 12.50 ในขณะที่เคเบิลทีวีและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 9.79 และ 1.56 ตามลำดับ โดยผู้ชมมีค่าใช้จ่ายสำหรับ

โทรทัศน์ประเภทบอกรับสมาชิกในราคาประมาณ 6 ดอลลาร์สหรัฐต่อเดือนและรับชมได้ทั้งหมดประมาณ 70 ช่องสัญญาณ รวมทั้งรายการจาก BBC และ CNN ด้วย (Ministry of Information and Communications, 2011)

กิจการด้านสื่อของเวียดนามนับว่ามีการพัฒนาเป็นลำดับและเติบโตอย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะสื่อใหม่ สื่อออนไลน์และสื่อมัลติมีเดีย เห็นได้จากองค์กรสื่อของรัฐอย่างสถานีวิทยุแห่งชาติเวียดนาม (VOV) มีการปรับตัวที่ค่อนข้างรวดเร็ว โดยเป็นสถานีที่ผู้ฟังสามารถฟังรายการสดผ่านเว็บไซต์และเข้าไปฟังรายการย้อนหลังได้ด้วย ยิ่งกว่านั้น VOV ยังขยายกิจกรรมมาทำสถานีโทรทัศน์เสนอรายการข่าวและสารบันเทิง ออกอากาศวันละ 19 ชั่วโมง สามารถรับชมได้ทั้งทางภาคพื้นดินแบบฟรีทีวีทั่วไป ชมผ่านอินเทอร์เน็ต ดาวเทียม และเคเบิลทีวีด้วย (วารรงค์ ลิ้มปีปทมาณี.2555) ส่วนโทรทัศน์ระบบดิจิทัลนั้น ประเทศเวียดนามได้เริ่มออกอากาศโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัลมาก่อนประเทศไทย โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2554 ในเมืองใหญ่ก่อน และกำหนดเป้าหมายว่าจะยุติการออกอากาศระบบอนาล็อกในเมืองใหญ่เหล่านั้นภายในสิ้นปี พ.ศ.2557 รวมทั้งการกำหนดให้มีการยุติระบบอนาล็อกอย่างสมบูรณ์ทั่วประเทศภายในปี พ.ศ.2563

เวียดนามเป็นประเทศที่ปกครองด้วยพรรคคอมมิวนิสต์ ดังนั้นสื่อมวลชนในเวียดนามล้วนเป็นกิจการของรัฐ หรือรัฐมอบหมายให้ไปดำเนินการ ต้องยึดมั่นในอุดมการณ์ของพรรค และดำเนินการอยู่ภายใต้กรอบแนวนโยบายของพรรค แม้ว่าในระยะหลังจะมีการผ่อนปรนด้วยการเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนสามารถนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ระดับสูงในรัฐบาล หรือเสนอข่าวที่สะท้อนปัญหาการทำงานของรัฐบาลได้มากขึ้นก็ตาม

ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติเวียดนาม (General Statistics Office: GSO) กล่าวว่าปลายปี พ.ศ. 2555 มีประชากรเวียดนามขึ้นทะเบียนใช้โทรศัพท์จำนวน 135.9 ล้านคน เป็นโทรศัพท์พื้นฐาน 15 ล้านคน และผู้ถือครองโทรศัพท์เคลื่อนที่มีจำนวน 121 ล้านคน ส่วนเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตนั้น เวียดนามเริ่มมีการใช้อินเทอร์เน็ตในปี พ.ศ.2540 และจากรายงานของ Saigoneer (2014) เวียดนามมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 36.1 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 40 ของจำนวนประชากร เวียดนามเป็นอันดับที่ 17 ของโลกที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงสุด และเป็นอันดับ 5 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ ประชากรร้อยละ 20 ใช้ สมาร์ทโฟน ในจำนวนนี้ ร้อยละ 60 มีการสั่งซื้อสินค้าผ่าน สมาร์ทโฟน และประชากรเวียดนามมากกว่า 20 ล้านคนใช้ Facebook ซึ่งเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในเวียดนามและในประเทศอื่นๆในภูมิภาคอาเซียนเช่นกัน

สื่อมวลชนเวียดนามได้มีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยเฉพาะสื่อวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ที่มีลักษณะการนำเสนอข่าวสารและรายการในหลากหลายรูปแบบโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสนับสนุน ซึ่งช่วยทำให้จำนวนผู้ชมและผู้ฟังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์กระดาษในเวียดนามก็พัฒนาเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ที่มีจำนวนผู้อ่านเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน (McKinley, 2010) จึงเห็นได้ว่าบล็อกและสื่อสังคมออนไลน์นั้นมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ในการสื่อสารของประเทศเวียดนาม โดยเฉพาะในหมู่ประชาชนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาและรายได้สูง

แม้ว่ารัฐบาลจะตระหนักถึงผลกระทบของอินเทอร์เน็ตในการเป็นช่องทางของการไหลเวียนของข่าวสารซึ่งเชื่อมโยงกับธุรกิจและเศรษฐกิจของประเทศก็ตาม แต่รัฐบาลเวียดนามก็ยังคงควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยการออกกฎหมายบังคับและคอยสอดส่องพฤติกรรมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตอยู่เสมอ โดยรัฐบาลเวียดนามได้ออกกฎหมายที่ชื่อว่า กฎฎีกา 72 (Decree 72) มีผลบังคับใช้ในเดือนกันยายน พ.ศ.2556 มีเนื้อหาระบุว่า บล็อกและเว็บไซต์สังคมต่างๆ ไม่ควรถูกใช้เพื่อแชร์บทความข่าว ยกเว้นข้อมูลส่วนตัวได้ กฎหมายฉบับนี้ ยังเรียกร้องให้บริษัทอินเทอร์เน็ตต่างชาติ ดูแลเซิร์ฟเวอร์ท้องถิ่นในเวียดนามด้วย

เวียดนามจึงเป็นประเทศหนึ่งที่มีการควบคุมสื่ออย่างเข้มงวด โดยองค์กรสื่อจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของพรรคคอมมิวนิสต์โดยตรง เพื่อที่จะให้แน่ใจว่าเนื้อหาของสื่อกระจายเสียงและสื่อสิ่งพิมพ์เป็นการส่งเสริมทางการเมือง วัฒนธรรม และต่อยุทธศาสตร์อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ให้กับประชาชน เวียดนามจึงถือตามแบบอย่างของประเทศจีนที่สื่อทั้งหมดเป็นสื่อของรัฐ ดังนั้น สื่อจึงเปรียบเสมือนเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาล

ประเทศเวียดนามเริ่มมีกฎหมายสื่อสิ่งพิมพ์ (Press Law) ในปี พ.ศ.2441 กฎหมายนี้ได้รับการปรับปรุงครั้งแรกปี พ.ศ.2542 และได้มีการพิจารณาปรับปรุงเพื่อจะนำเข้าพิจารณาในสภาในเดือนตุลาคม พ.ศ.2558 นี้ ร่าง พรบ.ใหม่นี้มี 58 มาตรา กล่าวถึงการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน การกระทำที่ต้องห้าม และการปฏิบัติตามวิชาชีพขององค์กรสื่อ หากองค์กรสื่อมีการเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นเท็จ บิดเบือน ให้ร้ายหรือเป็นอันตรายต่อศักดิ์ศรีและเกียรติยศขององค์กรหรือบุคคลอื่น ผู้เสียหายสามารถชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษรต่อองค์กรสื่อและให้องค์กรสื่อเผยแพร่คำชี้แจงนั้นได้ มิฉะนั้นผู้เสียหายอาจฟ้องร้องต่อศาลได้ แต่องค์กรสื่อก็สามารถปฏิเสธการเผยแพร่คำชี้แจงหรือความคิดเห็นนั้นได้ หากเป็นสิ่งที่ละเมิดกฎหมายหรือกระทบต่อชื่อเสียงหรือศักดิ์ศรีขององค์กรสื่อหรือสื่อมวลชน (Vietnam Law and Legal Forum, June 29, 2015)

10.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน

ปัจจุบันนี้เวียดนามมีผู้ทำงานด้านสื่ออยู่กว่า 17,000 คน ซึ่งมีเสรีภาพภายใต้หลักการ “วิจารณ์ได้ แต่ห้ามทำลายพรรค” นั่นคือสื่อมวลชนเวียดนามมีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของพรรคและรัฐบาลได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการบ่อนทำลายอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นองค์กรบริหารสูงสุดของประเทศ (ซวงรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี.2555) มิฉะนั้นอาจถูกดำเนินการจากรัฐบาล นับแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ประชาชนชาวเวียดนามเริ่มมีความไม่พอใจต่อสื่อโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ที่ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา ไม่ไว้วางใจ เนื่องจากหนังสือพิมพ์ถูกครอบงำโดยรัฐบาลตั้งได้กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้ประชาชนหันไปให้ความสนใจในแหล่งข่าวที่ไม่เป็นทางการ เช่น เว็บไซต์ โดยเฉพาะประชาชนในเขตเมือง (McKinley, 2553)

การนำเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาของสื่อมวลชนอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สื่อมวลชนนั้นได้ ตัวอย่างเช่นในอดีตเคยมีการเนรเทศตัวเองไปอยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสของพันเอก บ๋วย ติน (Bui Tin) รองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาชน (NhanDan) ที่เกิดขึ้นเมื่อ 22 ปีที่แล้ว ตินเป็นนักข่าวที่มีความสามารถในการรายงานข่าวสงครามต่อสู้อิทธิพลของโฮจิมินห์และนายพล หวอ เงวียน ซิบ (Vo Nguyen Giap) เขาได้รับบาดเจ็บจากสมรภูมิตีเยนเบียนฟูในปี พ.ศ.2488 เนื่องจากเขาขอวิพากษ์ตำหนิ

นโยบายพรรคอย่างแข็งกร้าว ออกงานสังคมพูดคุยกับนักการทูตและให้สัมภาษณ์กับสื่อต่างชาติ จนทำให้ผู้นำพรรคบางคนเกิดความระแวงและต้องการกำจัดเขา แต่ด้วยความช่วยเหลือผ่านนักการทูตไทยบางคน ในที่สุดตันได้ลี้ภัยไปอยู่ประเทศฝรั่งเศสและมีผลงานบันทึกความทรงจำออกมา นอกจากนั้นประเทศเวียดนามยังมีการสอดส่องพฤติกรรมการณ์การเป็นปฏิปักษ์ต่อพรรคโดยเฉพาะเรื่องสิทธิมนุษยชนและการจำกัดการแสดงออกทางศาสนาของสื่อ เช่น การตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับสื่อเวียดนามที่เขียนในบล็อกวิจารณ์เรื่องศาสนาว่า ‘ฝึกฝ่าฝืนกฎหมาย’ ซึ่งเป็น ‘ลัทธิมาร’ ที่นำเข้ามาจากจีน หรือหาวิธีกำจัดสื่อมวลชนที่ความเห็นไม่ลงรอยกับพรรค โดยตั้งข้อหาทุบตีทำร้ายภรรยาของตน อันเป็นเหตุให้ครอบครัวแตกแยกแล้วไล่ออก ซึ่งไม่ใช่สาเหตุจากความคิดต่างทางการเมือง

ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยของตน สื่อสิ่งพิมพ์เชิงการเมืองหลายฉบับในประเทศเวียดนามจึงเปลี่ยนไปเป็นสิ่งพิมพ์แนวกีฬา โดยเฉพาะฟุตบอลยอดเยี่ยม หรือไม่กี่เป็นหนังสือสตรี ดาราบันเทิงที่ขายดี มีภาพดารากาฬเพื่อเอาใจวัยรุ่น ด้วยสถานการณ์เช่นนี้ องค์กรนักข่าวไร้พรมแดน (Reporters without Borders) จึงได้จัดให้สื่อเวียดนามเป็นสื่อที่ไร้เสรีภาพติด 1 ใน 10 อันดับของโลกตั้งแต่ปี พ.ศ.2550-2555 พร้อมกับพม่า กาฬเหือ จิน และอิหร่าน มาโดยตลอด สำหรับในปี พ.ศ.2557 ประเทศเวียดนามก็ยังคงถูกจัดอันดับการมีเสรีภาพของสื่อ ไว้ท้ายสุดของกลุ่มประชาคมอาเซียน

อย่างไรก็ตามเว็บไซต์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ VOV (Voice of Vietnam) ได้ตอบโต้การจัดอันดับขององค์กรนักข่าวไร้พรมแดนไว้ว่า เวียดนามก็เหมือนกับประเทศอื่นๆ ที่มีข้อกำหนดในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อไม่ให้ส่งผลเสียต่อขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามและความมั่นคงของประเทศ การเรียกร้องให้มีเสรีภาพด้านสื่อมวลชน รวมทั้งเสรีภาพด้านอินเทอร์เน็ตตามความเข้าใจจากฝ่ายเดียวนั้นถือเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและเป็นการมองเพียงด้านเดียว เวียดนามก็มีมาตรการยับยั้งพฤติกรรมที่ส่งผลเสียต่อความมั่นคงของชาติ การละเมิดคุณธรรม การกระทำที่ขัดกับขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม การละเมิดกฎหมาย รวมทั้งมาตรการปกป้องเด็กจากผลกระทบในทางลบของอินเทอร์เน็ต (สถานีวิทยุเวียดนาม ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศ ภาคภาษาไทย.2555)

เห็นได้ว่าเวียดนามมีกฎหมายที่ควบคุมสื่อหลายฉบับ ซึ่งการควบคุมที่เข้มงวดเช่นนี้ส่วนใหญ่ผู้ทำงานด้านสื่อมีความรู้สึกว่าการกฎหมายเหล่านี้ออกมาเพื่อทำโทษหรือเล่นงานพวกเขามากกว่าออกมาเพื่อปกป้องหรือสนับสนุนการทำงาน (McKinley, 2010) ดังนั้นเมื่อมีสื่อออนไลน์เกิดขึ้น หนังสือพิมพ์หลายฉบับจึงใช้ช่องทางนี้ในการรายงานข้อมูลข่าวสารที่อ่อนไหวต่อประเด็นการเซ็นเซอร์ของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็พยายามคุมเข้มกับการตรวจสอบสื่อออนไลน์เช่นกัน มีการออกกฎหมายใหม่มาควบคุมตั้งแต่กล่าวมาข้างต้น ขณะเดียวกันประชาชนเองก็ใช้สื่อออนไลน์ในการรายงานข่าว (นักข่าวพลเมือง) มากขึ้น จึงเปรียบเสมือนแมวไล่จับหนูนั่นเอง ดังตัวอย่างที่รัฐบาลปรับเงินนักเคลื่อนไหวด้านอินเทอร์เน็ตชาวเวียดนามคนหนึ่งซึ่งเขียนข้อความลงบนเฟซบุ๊ก ที่ร้านกาแฟแห่งหนึ่งในกรุงฮานอย เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2556 เป็นจำนวน 4,740 เหยียดสหรัฐ ในข้อหาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทางสื่อสังคมออนไลน์ และจำนวนผู้ถูกจับกุมในเรื่องทำนองนี้ก็ยังมีมากขึ้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์.2556)

การนำเสนอข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะประเด็นอ่อนไหวทางการเมืองและความมั่นคงของรัฐผ่านทางสื่อใหม่และสื่อสังคมออนไลน์ยังถูกควบคุมกั้นกรองโดยรัฐบาลเช่นเดียวกับสื่อกระแสหลัก หากมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งรวมทั้งข่าวสารจากฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลด้วย ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตบางรายถูกปิดกั้นไม่ให้เข้าถึงเฟซบุ๊ก เครือข่ายสังคมออนไลน์ส่วนมากจึงมีเนื้อหาไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ในขณะที่นักเคลื่อนไหวมักจะใช้บล็อกซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ใช้ ในต้นปี พ.ศ.2555 มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่ถูกจำคุกแล้วเป็นจำนวนถึง 19 คน (BBC News Asia, 2014) และมีกรณีที่บล็อกเกอร์ นักเขียนและสื่อมวลชนถูกจองจำในคุกเนื่องจากสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2556 (The Guardian online, 2013)

ดังนั้นแม้ว่ารัฐบาลจะเข้มงวดในการกำกับดูแลสื่อด้วยกฎหมาย แต่สื่อในเวียดนามก็ยังถูกร้องเรียนหรือวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการละเมิดจริยธรรมในหลายกรณี ได้แก่

- 1) การนำเสนอภาพที่ไม่เหมาะสมด้านเพศในละครโทรทัศน์ช่วงเวลาไพรม์ไทม์ซึ่งเคยมีกรณีที่ผู้ชมชาวเวียดนามเรียกร้องให้สถานีและผู้จัดละครออกมาขอโทษ ทั้งยังแสดงความคิดเห็นว่าละครที่มีเนื้อหาและฉากที่แสดงออกในลักษณะไม่เหมาะสมเช่นนี้ควรจะเลื่อนเวลาแพร่ภาพเป็นหลัง 4 ทุ่ม (เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์. 2555)

- 2) การที่หนังสือพิมพ์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของโฆษณาทำให้ไม่รายงานข่าวตามข้อเท็จจริง มีบางกรณีที่หนังสือพิมพ์เวียดนามขายหน้าโฆษณาให้กับบริษัทโฆษณาแล้ว แต่ทำเป็นเขียนสนับสนุนโฆษณาในลักษณะการรายงานข่าว หรือกรณีที่หนังสือพิมพ์รับสินบนเป็นการเฉพาะบุคคลในการนำเสนอหรือปกปิดข่าว เป็นต้น สำหรับสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น ปัญหาด้านจริยธรรมที่พบเห็นกันมาก ได้แก่

- 1) การนำเสนอข้อมูลข่าวสารทางสื่อใหม่ที่ขาดการตรวจสอบความถูกต้อง
- 2) การนำคลิปวิดีโอที่เป็นเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นเผยแพร่ทางสื่อใหม่ที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงและเกียรติยศของบุคคลที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นประเด็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันว่าการกระทำการเผยแพร่เรื่องส่วนตัวเช่นนี้เป็นสิ่งที่ละเมิดจริยธรรมของการใช้สื่อออนไลน์ (เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์.2550)

- 3) การใช้งานสื่อใหม่โดยไม่ให้ความสมดุลของข่าว เนื่องจากสื่อหนังสือพิมพ์ประสบปัญหาจำนวนผู้อ่านที่ลดลงส่งผลให้หนังสือพิมพ์กระดาษจำเป็นต้องเปลี่ยนมาใช้สื่อออนไลน์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น ส่งผลให้นักสื่อสารมวลชนให้พื้นที่กับข่าวนั้นเชิงหรือข่าวที่ไม่มีสาระมาก ดังนั้นจึงมีข้อถกเถียงกันในประเด็นเรื่องความสมดุลของข่าวในวงการสื่อสารมวลชนของเวียดนาม

ปัญหาจริยธรรมของสื่อใหม่หรือสื่อออนไลน์ในเวียดนามและประเทศอื่นๆ ในอาเซียน ยังมีประเด็นอื่นๆ อีกมาก เช่น การละเลยในเรื่องการให้เครดิตเจ้าของข้อมูล การใช้ภาษา และการเผยแพร่ข้อมูลในที่ประชุมปิด บางคนใช้งานสื่อสังคมออนไลน์อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือคาดไม่ถึงว่าจะเกิดผลเสียหายตามมาภายหลังมากมาย

10.3 ประมวลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทย

เวียดนามเมืองครที่ดูแลเรื่องจริยธรรมสื่อ เป็นสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชน (Vietnam Journalism Association: VJA) ที่ออกระเบียบข้อบังคับเพื่อการกำกับดูแลกันเองของสื่อ (self-policing association) จรรยาบรรณที่ออกโดย VJA ประกอบด้วยเรื่องของสิทธิและหน้าที่ของสื่อ (MediaWise, 2011) ซึ่งมีรายละเอียดโดยสรุป คือ

ด้านสิทธิ นักสื่อสารมวลชนจะมีสิทธิดังต่อไปนี้

- ก. ดำเนินกิจกรรมด้านสื่อภายใต้ขอบเขตของพรรคคอมมิวนิสต์และดำเนินกิจกรรมด้านสื่อต่างประเทศให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของรัฐบาล
- ข. เสาะแสวงหาและได้รับข้อมูลข่าวสารในกิจกรรมของสื่อที่สอดคล้องกับกฎหมาย
- ค. ปฏิเสธที่จะเขียนหรือเข้าร่วมกับการทำงานของสื่อที่ขัดต่อกฎหมายสื่อ
- ง. ได้รับการฝึกฝนและพัฒนาปรับปรุงให้เข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพสื่อ
- จ. ได้รับการปกป้องโดยกฎหมายและข้อบังคับในวิชาชีพ ไม่มีใครได้รับอนุญาตให้ข่มขู่ ทำลายชื่อเสียงและศักดิ์ศรีของนักสื่อสารมวลชน หรือป้องกันนักสื่อสารมวลชนที่ทำหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปตามกฎหมาย

ด้านหน้าที่ นักสื่อสารมวลชนควรมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- ก. รายงานข่าวในประเทศและต่างประเทศอย่างตรงกับข้อเท็จจริงโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศและประชาชน นำเสนอข้อคิดเห็นของประชาชนที่ถูกต้องตามกฎหมาย และให้อิสระในการพูดแก้สื่อและประชาชน
- ข. ปกป้องนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและกฎหมายของรัฐบาล และต่อสู้กับอุดมการณ์และการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง
- ค. ศึกษาและฝึกฝนเพื่อพัฒนามาตรฐานด้านการเมือง จริยธรรมและมาตรฐานทางวิชาชีพสื่อ ไม่ละเมิดสถานภาพสื่อโดยการทำผิดกฎหมาย
- ง. แก้ไขและขอโทษเมื่อพบว่ารายงานข่าวที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง บิดเบือน หรือการรายงานนั้นทำให้เกิดความเสียหายต่อองค์กร

จากจริยธรรมหรือจรรยาบรรณสื่อที่กำหนดโดย VJA ดังกล่าวข้างต้น หลายคนวิจารณ์ว่ายังไม่น่าจะนับเป็นจรรยาบรรณสื่อได้ เพราะมีจุดอ่อนบางประการ เนื่องจาก VJA ถูกมองว่าไม่เป็นอิสระ ผูกติดกับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม โดยให้ความสำคัญกับข้อบังคับเรื่องการภักดีต่อรัฐและกฎหมายมากกว่าการดูแลหรือพัฒนามาตรฐานการรายงานข่าวของสื่อ (MediaWise Admin, 2011)

บรรณานุกรม

- กรุงเทพธุรกิจ.(2556).พีรยา จันท์เจริญ ปราบฏกาณ์ ‘ครั้งแรก’ ในบรูไน.[ออนไลน์].เข้าถึงข้อมูลวันที่ 26 มีนาคม 2556.จาก <http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/life-tyle/lifestyle/20130326/497117>.
- ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี.(2555).เสรีภาพสื่อเวียดนาม : วิจารณ์ได้แต่ห้ามทำลายพรรค.[ออนไลน์].เข้าถึงข้อมูลวันที่ 17 สิงหาคม 2557.จาก <http://www.thairath.co.th/content/236995>.
- ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี.(25 กันยายน 2557).การเสวนาวิชาการเรื่อง “จริยธรรมสื่ออาเซียน: โอกาสและความเป็นไปได้” ณ โรงแรมเจ้าพระยาปาร์ค กทม.ศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฐานเศรษฐกิจออนไลน์.(2557).หุ้นใหญ่ขานมิเกลฮูบธุรกิจทีวี เผยธุรกิจสื่อโทรทัศน์เมืองตากาล็อกอนาคตดีงบประมาณโฆษณาพุ่งตามการขยายตัวชนชั้นกลาง.[ออนไลน์].เข้าถึงข้อมูลวันที่ 6 สิงหาคม 2557. จาก <http://www.thanonline.com/index.php?option=comContent&view=article&id=23776:2014-07-06-02-45-36&catid=231:aec-news&Itemid=621# VAK0jCuWx>.
- มนธิดา ราโท.(2555).มองไทยผ่านสื่อออนไลน์เวียดนาม.[ออนไลน์].เข้าถึงข้อมูลวันที่ 17 สิงหาคม 2557.จาก http://rescom.trf.or.th/display/keydefault.aspx?id_colum=2890.
- วิบูล สันธุมลย์.(2554).การรับรู้ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยและลาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (ค.ศ.1975-2009).วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.(2556).ฐานข้อมูลองค์กรวิชาชีพและบทเรียนการควบคุมตนเองด้านจริยธรรมขององค์กรวิชาชีพในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ไทย.สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.
- สถานีวิทยุเวียดนาม ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศภาคภาษาไทย.(2555).ความจริงเกี่ยวกับเสรีภาพด้านสื่อมวลชนในเวียดนาม.เข้าถึงข้อมูลวันที่ 18 สิงหาคม 2557.[ออนไลน์].จาก vovworld.vn/th-TH/วิเคราะห์สถานการณ์/ความจริงเกี่ยวกับเสรีภาพด้านสื่อมวลชนในเวียดนาม/87314.vov.
- สมชัย สุวรรณบรรณ.(25 กันยายน 2557).การเสวนาวิชาการเรื่อง “จริยธรรมสื่ออาเซียน: โอกาสและความเป็นไปได้” ณ โรงแรมเจ้าพระยาปาร์ค กทม.ศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.). (2556).รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์โครงการจัดทำฐานข้อมูลองค์กรวิชาชีพและบทเรียนการควบคุมตนเองด้านจริยธรรมขององค์กรวิชาชีพในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ไทย.

- ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ.
อิศรา, สำนักข่าว.(2557). 'ผู้จมนหายใจสุดท้าย' เมื่อข่าวคนคอร์รัปชันขึ้นหน้า 1 สื่อฟิลิปปินส์.[ออนไลน์]. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 6 สิงหาคม 2557. จาก http://www.isranews.org/isranews-scoop/item/30676-corruption_306761.html.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์.(2556). สื่อภาคประชาชนและสิทธิการสื่อสาร : บทเรียนจากอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์. [ออนไลน์]. ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 6 สิงหาคม 2557. จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/4798>.
- เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์.(2550). เวียดนามอึ้ง..คลิปเอ็กซ์นางเอกว่อนเน็ต!!.[ออนไลน์]. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 18 สิงหาคม 2557. จาก <http://www.manager.co.th/IndoChina/ViewNews.aspx?NewsID=9500000122463>.
- เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์.(2555). ปล่อยฉลากหลุดเลียอกสยิวกิว เวียดนามสวด VTV3.[ออนไลน์]. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 17 สิงหาคม 2557. จาก <http://www.manager.co.th/IndoChina/ViewNews.aspx?NewsID=9550000034922>.
- เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์.(2556). คอมมิวนิสต์เวียดนามลงโทษหนัก วิจารณ์รัฐในโซเซียลมีเดียปรับ \$4,700. [ออนไลน์]. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 17 สิงหาคม 2557. จาก <http://www.manager.co.th/indochina/viewnews.aspx?NewsID=9560000147677>.
- Ability SG.(2013). Code of Conduct Needed for Citizen Journalist.[online]. Retrieved September 15, 2014. From <http://www.sharingthelioncity.com/code-of-conduct-needed-for-citizen-journalist>.
- About Education.(2014). The Philippines: Facts and History.[online]. Retrieved July 13, 2014. From <http://asianhistory.about.com/od/philippines/p/philippinesprof.html>.
- AITI.(2013). Broadcasting Policy and Regulatory Unit. The Authority for Info-communications Technology Industry (Brunei).[online]. Retrieved July 10, 2015. From http://www.aiti.gov.bn/broadcastingmedia/Broadcasting_Policy_Regulatory_Unit/Pages/default.aspx.
- Asia Law.(2007). Laos : Media report hint at Laos bourse in 2008.[online]. Retrieved August 16, 2014. From <http://www.asialaw.com/Article/1970950/Search/Results/Laos-Media-reports-hint-at-Laos-bourse-in-2008.html?Keywords=laos+market>.
- Australian Government, Department of Foreign Affairs and Trade.(2014). Vietnam country brief.[online]. Retrieved August 16, 2014. From http://www.dfat.gov.au/geo/vietnam/vietnam_brief.html.

Baker & McKenzie.(2012).Guide to Media and Content Regulation in Asia Pacific.[online].Retrieved August 18, 2014.From [http://www.bakermckenzie.com/files /Publication/556b67cf-3ccc-4a39-854c-70631055d60f/Presentation/Publication Attachment/ae354792-32cc-41d4-b26b-26772f456593/bk_australia_ mediacontent regulation_12.pdf](http://www.bakermckenzie.com/files/Publication/556b67cf-3ccc-4a39-854c-70631055d60f/Presentation/PublicationAttachment/ae354792-32cc-41d4-b26b-26772f456593/bk_australia_mediacontent_regulation_12.pdf).

BBC News Asia.(2014).Vietnam Country Profile.Retrieved September 3, 2014.From <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16567315>.

Britanica, Encyclopedia.(2014).Malaysia.[online].Retrieved July 25, 2014.From [http:// www.britannica.com/EBchecked/topic/359754/Malaysia](http://www.britannica.com/EBchecked/topic/359754/Malaysia).

Brudirect.com.(2014).Retrieved August 25, 2014.From <http://www.brudirect.com>.

Brunei Darussalam Population.(2015).[online].Retrieved August 26, 2015.from http://countrymeters.info/en/Brunei_Darussalam.

Budde.com.(2014).Philippines - Telecoms, Mobile, Broadband and Forecasts.[online].Retrieved August 10, 2014.From [http://www.budde.com.au/Research/Philippines- Telecoms-Mobile-Broadband-and-Forecasts.html#sthash.K2NvR2Dn.bavtsMOy.dpuf](http://www.budde.com.au/Research/Philippines-Telecoms-Mobile-Broadband-and-Forecasts.html#sthash.K2NvR2Dn.bavtsMOy.dpuf).

Cambodia Population.(2015).[online].Retrieved August 26, 2015.from [http://country meters.info/en/Cambodia](http://countrymeters.info/en/Cambodia).

Cambodian Center for Independent Media.(2015).Code of Ethics for Cambodian Journalists. (2015).[online].Retrieved from <http://www.ccimcambodia.org/code-of-ethics>

Cambodian Center of Human Rights.(September 2013).Repression of Expression: The state of free speech in Cambodia.[online].Retrieved August 26, 2015.From https://www.ifex.org/cambodia/2013/09/20/cambodia_cchr_repression_of_expression.pdf

Catherine McKinley.(2010).Vietnam: Financially Viable Media in Emerging and Developing Markets.[online].Retrieved August 16, 2014.From file:///C:/Users/Administrator/ Downloads/Financial_Viability_Report_WAN-IFRA.pdf.

Center for Media Freedom and Responsibility.(2014).Freedom of Information [online].Retrieved July 28, 2014.From <http://www.nujp.org/campaigns-2/press-freedom-advocacy/freedom-of-information>.

Center for Media Freedom and Responsibility.(2014).Putting herself in her own report.[online]. Retrieved July 28, 2014.From [http://www.cmfr-phil.org/2014/06/20/ putting-herself-in-her-own-report](http://www.cmfr-phil.org/2014/06/20/putting-herself-in-her-own-report).

- Central Intelligence Unit.(2012).The World Factbook: Indonesia.[online].Retrieved September 10, 2014.From <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/id.html>.
- Chai, GuokEng, Hoo, Quah Chun and Yeing, Leong Shi.(2011).Ethics Code Awareness, Usefulness and Professionalism of Malaysian Journalists.Journal of Business Systems, Governance and Ethica, Vol 5, No 2.2011.
- Chan, Y.(2014).Journalism and Digital Times: Wider Reach and Sloppy Reporting.Global Investigative Journalisn Networks.Retrieved September 25, 2014.From <http://gijn.org/2014/09/16/journalism-and-digital-times-wider-reach-and-sloppy-reporting/>.
- CIA World Factbook.(2014).Laos.[online].Retrieved August 25, 2014.From https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print/country/countrypdf_la.pdf.
- Dalisay, Jose Jr.(2005).วรรณกรรมและการเมืองฟิลิปปินส์ร่วมสมัย.บรรยายในการสัมมนานานาชาติ เรื่อง วรรณกรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.29-30 พ.ค.2548.กัวลาลัมเปอร์.Kyoto Review of Southeast Asia.Issue 8-9 (March 2007).
- Department of Statistics, Ministry of Trade & Industry, Republic of Singapore.(2013).Population Trends 2013.[online].Retrieved August 31, 2014.From http://www.singstat.gov.sg/publications/publications_and_papers/population_and_population_structure/population2013.pdf.
- Economist Intelligence Unit.(2014).Laos.[online].Retrieved August 25, 2014.From <http://country.eiu.com/laos>.
- Escalante, Rene R.(2007).The Bearer of PAX American : The Philippines Career of William H.Taft, 1900-1903.Quezon City, Philippines : New Day Publishers.ISBN 978-971-10-1166-6.
- Freedom House.(2013).Freedom of the Press : Laos.[online].Retrieved August 17, 2014.From <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-press/2013/laos>.
- Freedom House.(2013).Malaysia.[online].Retrieved August 11, 2014.From <http://freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/malaysia#.VB3pzJR5PCA>.
- Guardian online.The.(2013).Vietnam Suppresses its bloggers with long jail terms after unfair trials.[online].Retrieved September 5, 2014.From <http://www.theguardian.com/media/greenslade/2013/feb/13/censorship-vietnam>.
- I Media Etchics.(2012).Malaysia’s Journalists Union Proposes ‘Fair Reporting Pledge’.[online].

Retrieved August 11, 2014. From http://www.imediaethics.Org/News/2627/Malaysia_journalists_union_proposes_fair_reporting_pledge.php.

Indonesia Population.(2015).[online].Retrieved August 26, 2015. from <http://countrymeters.info/en/Indonesia>.

Indonesian Central Bureau of Statistics.(2014).census 2010.[online].Retrieved September 10, 2014. From http://www.bps.go.id/65tahun/SP2010_agregat_data_per_Provinsi.pdf.

INFOASIAID.(2012).Indonesia Media and Telecoms Landscape Guide.[online].Retrieved September 4, 2014. From <http://www.cdacnetwork.org/tools-and-resources/media-landscape-guides>.

International Media Support.(2014).Myanmar.[online].Retrieved November 20, 2014. From <http://www.mediasupport.org/areas/asia/myanmar/>

International Telecommunications Union.(2013).Brunei Darussalam.[online].Retrieved August 22, 2014. From <http://www.itu.int/ITU-D/icteye/DisplayCountry.aspx?code=BRU>.

International Telecommunications Union.(2013).Myanmar Profile.Retrieved August 22, 2014. From file:///C:/Users/caasasir/Downloads/Country_Profile2013.pdf

International Telecommunications Union.(2014).ITU Yearbook of Statistics 2014.

Internet Lives Stats.(2014).List of Countries by Internet Usage.[online].Retrieved September 10, 2014. From <http://www.internetlivestats.com/internet-users>.

Internews Europe.(2014).Freedom of Expression and Right to Information in ASEAN Countries: A Regional Analysis of Challenges, Threats and Opportunities Guide.[online].Retrieved September 4, 2014. From <http://www.internews.eu/News/Freedom-of-Expression-in-Southeast-Asia-Internews>.

Jakartapost.The.(2010).Press Council says journalists violated ethics in IPO fiasco.[online].Retrieved September 10, 2014. From <http://www.thejakartapost.com/news/2010/12/02/press-council-says-journalists-violated-ethics-ipo-fiasco.html>.

Khin Maung Win.(2015).Regulating Broadcast Media in Myanmar: Empowering or Endangering the Users.ASEAN Broadcasting Regulation Forum 2015.July 7-8, 2015.Bangkok, Thailand. The National Broadcasting and Telecommunications Commission.

Lao News Agency.(2014).Media Development in Laos.[online].Retrieved July 20, 2014. From <http://www.kpl.net.la/english/media.htm>.

Laos Population clock.(2015).[online].Retrieved from <http://countrymeters.info/en/Laos>.

Lhsa Minggu Simo.(2013).สถานการณ์สื่อและจริยธรรมสื่อในประเทศมาเลเซีย.การสัมมนาระดับภูมิภาคว่าด้วยจริยธรรมสื่ออาเซียน.กรุงเทพมหานคร : ไทยพีบีเอส, สถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ.Malaysian Communications and Multimedia Commission Malaysia.(2012).

Lim, Merlyna.(2011).@crossroads : DEMOCRATIZATION & CORPORATIZATION OF MEDIA IN INDONESIA.Ford Foundation.[online].Retrieved September 5, 2014.From <http://participatorymedia.lab.asu.edu/?p=171>.

Lwin, S.(2014).Media code of conduct finalized.[online].Retrieved September 5, 2014.From <http://www.euro-burma.eu/news/show/80/>.

Malaysia Population.(2015).[online].Retrieved August 26, 2015.From <http://country meters.info /en/Malaysia>.

Malaysian Communications and Multimedia Commission Malaysia.(2012).National MCMC Annual Reports 2012.[online].Retrieved August 29 July, 2014.From <http://www.skmm.gov.my>.

McKinley, C.(2010).Vietnam.Retrieved September 5, 2014.From <https://freedom house.org/report/countries-crossroads/2010/vietnam#.VO8uBvmUen8>.

MediaWise (2011).Singapore – National Union of Journalists.[online].Retrieved August 18, 2015. From <http://www.mediawise.org.uk/singapore>.

MediaWise Admin.(2011).Rights and responsibilities of journalists of the Vietnamese Journalists Association.[online].Retrieved August 18, 2015.From <http://www.mediawise.org.uk/vietnam>.

Ministry of Information and Communication (Vietnam).(2011).Vietnam Information and Communication Technology.[online].Retrieved August 18, 2014.From <http://mic.gov.vn/Attach%20file/sachtrang/sachtrang 2011.pdf>.

Ministry of Information and Communication (Vietnam).(2012).Main function.[online].Retrieved August 18, 2014.From <http://english.mic.gov.vn/intro/Trang/Main Functions.aspx>.

Myanmar Population.(2015).[online].Retrieved August 26, 2015 from <http://country meters.info/en/Myanmar>.

Nain, Rom.(2013).Ethics and professionalism in Malaysia.[online].Retrieved August 29 July, 2014.From <http://www.themalaysianinsider.com/sideviews/article/ethics-and-pro>

- fessionalism-in-malaysia-rom-nain#sthash.Ya7TgqxE.dpuf.
- National Union of Journalists of the Philippines.(2014).Ampatuan Massacre.[online].Retrieved August 12, 2014.From <http://www.nujp.org/campaigns-2/ampatuan-massacre>.
- National Union of Journalists of the Philippines.(2014).Freedom of Information.[online].Retrieved July 23, 2014.From <http://www.nujp.org/campaigns-2/press-freedom-advocacy/freedom-of-Information>.
- National Union of Journalists of the Philippines.(2014).Journalism and Trauma.[online].Retrieved July 28, 2014.From <http://www.nujp.org/programs/journalism-and-trauma>.
- National Union of Journalists of the Philippines.(2014).Press Freedom Advocacy.[online].Retrieved August 9, 2014.From <http://www.nujp.org/campaigns-2/press-freedom-advocacy>.
- National Union of Journalists, The.(2014).NUJ offers a unique support structure to its members.[online].Retrieved August 29, 2014.From <http://www.nuj.org.uk/work>.
- Navin Sregantan.(2015).Analising Press Freedom.Asia-Pacific Media Update.[online].Retrieved August 29, 2015.From <http://www.media-update.org>.
- ITU (2015).Individuals using the Internet 2005 to 2014, Key ICT indicators for developed and developing countries and the world (totals and penetration rates).International Telecommunication Union (ITU).Retrieved 25 May 2015.
- ITU (2015).World Telecommunication/ICT Indicators Database Online.[online].Retrieved August 29, 2015.From <http://www.itu.int/pub/D-IND-WTID.OL-2015>.
- New contents of the draft revised press law.Vietnam Law and Legal Forum.(June 29, 2015).[online].Retrieved from <http://vietnamlawmagazine.vn/new-contents-of-the-draft-revised-press-law-1306.html>.
- P.Sison, Zandrocarlos.(2556).สื่อและข้อก้ำกับการจริยธรรมสื่อในฟิลิปปินส์.สัมมนาระดับภูมิภาคว่าด้วยจริยธรรมสื่ออาเซียน.สถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ, กรุงเทพมหานคร : ไทยพีบีเอส.
- Philippine Press Institute, The.(2011).Freedom of Information Bill : The PPI Stand.[online].Retrieved August 1, 2014.From <http://www.philpressinstitute.com/wp-content/uploads/2011/10/Freedom-of-Information-Bill.pdf>.
- Phillippines Population.(2015) [online].Retrieved August 26, 2015.From <http://countrymeters.info/en/Phillippines>

Radio Free Asia.(2013).Call for Rights in Laos.[online].Retrieved July 25, 2014.From <http://www.rfa.org/english/news/laos/laosrights-12102008074137.html?searchterm:utf8:ustring=free+press+laos>.

Radio Television Brunei Organization.(2014).[online].Retrieved August 21, 2014.From http://www.rtb.gov.bn/RTB_City/04_Others/RTB_Official_Organization/RTB_35th_index.htm.

Ratana, S.(2013).Media Grouping: Toward Ethics Formation, Self- Regulation or Professional Suicide? Presentation in Symposium on ASEAN Media Ethics and Self-regulation.October 14, 2013 at Centara Grand Hotel, Bangkok.

Reporters Without Borders.(2013).Laos.[online].Retrieved August 20, 2014.From <http://en.rsf.org/laos.html>.

Reporters without Borders.(2014).World Press Freedom Index.[online].Retrieved September 1, 2014.From http://rsf.org/index2014/data/index2014_en.pdf.

Saigoneer.(2014).[Infographic] Key Statistics on Vietnam’s Internet Population.[online].Retrieved September 16, 2014.From <http://saigoneer.com/saigon-technology/1559-infographic-key-statistics-on-vietnam-s-internet-population>.

Seng, OonEe.(2014).Press Freedom in ASEAN : Ahead or in Reverse?.Malaysia : paper presented at NUJ-PRESS FREEDOM FORUM 2014 : May 3, 2014.

Singapore Management University.(2013).Digital Media Across Asia: Digital Media In Brunei. [online].Retrieved August 21, 2014.From https://wiki.smu.edu.sg/digitalmediaasia/Digital_Media_in_Brunei.

Singapore Population.(2015).[online].Retrieved August 26, 2015.From <http://countrymeters.info/en/Singapore>

Socialmemos.(2014).Social Media Statistics for Indonesia.[online].Retrieved September 8, 2014. From <http://socialmemos.com/social-media-statistics-for-indonesia>.

Statista.com.(2014).Number of social network users in Indonesia from 2011 to 2017 (in millions).[online].Retrieved September4, 2014.From the organization <http://www.statista.com/statistics/247938/number-of-social-network-users-in-indonesia>.

Thailand Population.(2015).[online].Retrieved from <http://countrymeters.info/en/Thailand>.

The Report: Brunei Darussalam 2014.[online].Retrieved from <http://www.oxfordbusinessgroup.com/brunei-darussalam-2014/country-profile>

- Tigermine Research.(2013).Mobile Penetration in Southeast Asia : 2013 Data Roundup Guide. [online].Retrieved September 9, 2014.From <http://www.tigermine.com /2013/12/12/mobile-penetration-southeast-asia-2013-data-round>.
- TRC.(2015).Mobile Phone Subscribers.[online].Retrieved August 6, 2015.From <http://www.trc.gov.kh/mobile-phone-subscribers>.
- Tuazon, Ramon R.(2010).The Print Media: A Tradition of Freedom.[online].Retrieved August 1, 2014.From <http://www.ncca.gov.ph/about-culture-and-arts/articles-on-c-n-a/article.php?igm=3&i=221>.
- UNDP.(2014).About Lao PDR.[online].Retrieved August 6 July, 2014.From http://www.la.undp.org/content/lao_pdr/en/home/countryinfo.
- United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, The (ESCAP).(2013). Brunei Darrussalam.[online].Retrieved August 20, 2014.From <http://www.unescap.org/stat/data/syb2012/country-profiles/Brunei-Darussalam.pdf>.
- Utama, Edi.(2013).THE PRESSING ETHICAL ISSUES IN INDONESIA’S CONTEMPORARY MEDIA LANDSCAPE.Delivered in Regional Workshop on Bangkok : ASEAN Media Ethics.No- vember 25-27, 2013.
- Vietnam Population.(2015).[online].Retrieved from <http://countrymeters.info/en/ Vietnam>.
- Vorasack Pravongviengkham.(2013).Dealing with Ethics : Are Existing Models Effective?.Asia Media Summit.29-30 May.Indonesia : Manado.
- Vorasack Pravongviengkham.(2556).สถานการณ์สื่อและจริยธรรมสื่อในลาว.การสัมมนาระดับภูมิภาคว่า ด้วยจริยธรรมสื่ออาเซียน.กรุงเทพมหานคร : ไทยพีบีเอส.
- Wahyuni, Hermin Indah.(2013).Self-Regulation of Broadcasting Media in Indonesia Presenta- tion in Symposium on ASEAN Media Ethics and Self-regulation.October 14, 2013 at Centara Grand Hotel, Bangkok.
- World Bank.(2013).Data: Malaysia.[online].Retrieved August 19, 2014.From <http://data.world-bank.org/country/malaysia>.
- World Bank.(2014).Indonesia Overview.[online].Retrieved September 12, 2014.From <http://www.worldbank.org/en/country/indonesia/overview>.
- World Bank.(2013).Malaysia Overview.[online].Retrieved September 12, 2014.From <http://www.worldbank.org/en/country/malaysia/overview>.

World Bank.(2014).Philippines [online].Retrieved August 1, 2014.From <http://data.worldbank.org/country/philippines>.

Reporters without Borders.(2015).World Press Freedom Index 2014.[online].Retrieved August 1, 2014.From <https://rsf.org/index2014/en-index2014.php>.

Zul-Fakhri, Maidey.(2013).สถานการณ์สื่อและจรรยาบรรณสื่อในบรูไน.การสัมมนาระดับภูมิภาคว่าด้วยจรรยาบรรณสื่ออาเซียน.กรุงเทพมหานคร : ไทยพีบีเอส.